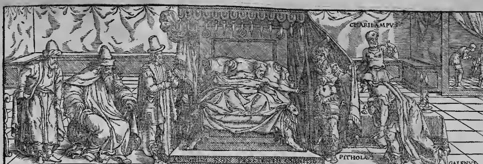

GALENI

Extra ordinem Claſsium

LIBRI

IN QVIBVS BREVES RERVM determinationes traduntur, quarum perceptio, ſuperiorum librorum lectionem requirit.

HVIC ETIAM VOLVMINI QVARTA HAC NOSTRA EDITIONE, *multus acceßit ornatus: Non paucis locis, accurata veterum exemplarium græcorum recognitione, integritati reſtitutis.*

Locis etiam nuperrime in margine adnotatis, quos ſparſim Galenus ex Hippocrate citat. Locis item ad ſingulos fere Aphoriſmos citatis, in quibus vel Hippocrates alibi idem dicit: vel Galenus Aphoriſmum aut explanat aut adducit.

Librorum ſeriem proximum folium continet.

Τὸ Ἀφοριστικόν.

VENETIIS APVD IVNTAS M D LXI.

LIBRI EXTRA ORDINEM CLASSIVM

EX PAVLO MAGNOLO BVRNENSI PHILOSOPHO, ET MEDICO CELEBRI.

Argumenta septem segmentorum Aphorismorum Hippocratis.

SEGMENTVM PRIMVM,
Curatiuum.

Molesta. Necessaria. A se prouenientia. Extrema. Victus. Purgationes.

SEGMENTVM SECVNDVM,
Prænotiuum, Dignotiuum. Curatiuum.

Somnus. Labor. Nutrimentum. Purgatio. Iudicatio. Mos. Iuniores. Senes. & alia: hæc autem maxime.

SEGMENTVM TERTIVM,
Prænotiuum.

Aegrotationes in tempestatibus vniuersalibus, & particularibus, & ætatibus.

SEGMENTVM QVARTVM,
Curatiuum, Pronotiuum, Dignotiuum.

Medicationes. Decedentia. Abscessus. Sudores. Febres. Iudicationes. Vrinæ. hæc maxime.

SEGMENTVM QVINTVM,
Prænotiuum, Curatiuum.

Contractio. Internum pus. Calidum. Frigidum. Muliebria. Hulcera.

SEGMENTVM SEXTVM,
Prænotiuum.

Superuenientia. Mala virtutis nutritiuæ, & rectiuæ. Localia: & alia: huiusmodi autem maxime.

SEGMENTVM SEPTIMVM,
Prænotiuum, Dignotiuum, Curatiuum.

Superuenientia. Localia. Mictiones. Sputationes. hæc plurima: & ex superioribus: & suspecta multa.

GALENI
IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARII SEPTEM

Quos à Nicolao Leoniceno tranſlatos

Iul. Martianus Rota, & Auguſtinus Gadaldinus è compluribus græcis codicibus illuſtrauerunt.

Aliquot etiam locis nuperrime ab Auguſtino Gadaldino expurgatis.

Locis etiam ad ſingulos ferè aphoriſmos ſubinde nuper citatis: in quibus vel Hippocrates alibi idem dicit: vel Galenus aphoriſmum aut explanat, aut adducit.

COMMENTARIVS PRIMVS

1 12. de Vſu par. 1ª.193.a de Cauſis procatarc. 3ª.95.c in 6. Epi. cõ.4. t.9.3ª.181.e 3. de Pulſuum diff.4ª.59.c 1. de Criſibus. 4ª.130.g 1. de Dieb⁹ decret. 4ª.150.b 6. de Simp. medic. fac. 5ª 39.f 1. de Arte curatiua ad Glauc. 7ª.94.c in Explanatiõe linguarũ Hip. Ext.or.71.c d Sectis ad eos, q. introducũt. Iſago.17.e

V‖Ita breuis, ars longa, occaſio præceps, experimentum periculoſum, iudicium difficile. Nec ſolum ſeipſum præſtare oportet opportuna facientem, ſed & ægrum, & aſſidentes, & exteriora.

C Hanc orationem, ſiue vnus ſit aphoriſmus, ſiue plures, eſſe procemium totius operis, pro confeſſo habetur apud omnes ferè eius expoſitores. Quid vero ſibi Hippocrates volens, tali vtendum procemio cenſuerit: maxime ambiguum eſt. Forte vero idipſum inueniemus, ſi ſingulas orationis partes prius diligenter conſiderauerimus. Quod quidem igitur vitã dixerit breuem artis cõparatione, omnibus ferè libri expoſitoribus eſt manifeſtũ. Artẽ vero ipſam hac ratione arbitror longam exiſtimare, qm̃ omnium ferè operationum particularium occaſionẽ habeat momentaneam, & ob id difficulter comprehenſibilẽ: vt nemo eã poſſit agnoſcere, niſi qui diu in hac fuerit exercitatus. Ac, cũ duo ſint inſtrumenta † ad artes inueniendas neceſſaria, experimentũ, & ex ratione iudiciũ: illud quidem periculoſum eſt, hoc autẽ haudquaq̃ facile exiſtit, immo, ſi quid aliud, maximã habet difficultatem. Eſt igit̃ occaſio præceps ob materiæ, circa quã verſatur ars, fluxibilitatem Corpus ſiquidem noſtrũ valde mutationibus obnoxiũ eſt: neq; à cauſis externis tantum, ſed ab internis etiã facile alteratur. Experimentũ vero periculoſum eſt, propter materiæ dignitatem, non propter tranſmutationis facilitatẽ: hęc enim in momẽtanea occaſione continet̃. Iudiciũ vero ſiquis (vt ego aſſero) pro ratione accipiat, liquet ipſam eſſe difficillimam, cũ ad hoc vſq; æui ambigua permanſerit: ſi vero (vt non nulli, qui ſe ab experiẽtia empiricos nominant opinant̃) per iudiciũ intelligat eorum, quę experientia eueniunt, diiudicationẽ: ſic quoq; non eſt obſcura † eius rectitudinis difficultas. Sed auctorẽ libri eſſe dogmaticũ in tota oſtendetur cõmentatione. Prima itaq; procemij particula ad hunc vſq; locũ terminatur. Secundam autem ſcribit non vt pronuncians, ſed vt cõſulens: Nec ſolum ſeipſum pręſtare oportet opportuna facientẽ, ſed & ęgrũ, & aſſidentes, & exteriora. Quorũ verborum vis talis exiſtit: Si debes exquirere, & examinare veritatem eorũ, quę in hoc libro ſcribuntur, nõ modo teipſum medicũ oportet omnia, quę cõuenit, agere: ſed & ægrum, & miniſtros: atq; inſuper exteriora omnia in nullo delinquere. Prima itaq; pars orationis hoc vnũ caput complectitur: Vita breuis, ars longa. Nam reliqua, quæ ſequũtur, artem eſſe longã demonſtrant. Poſt hanc ſecũda pars quoddam veluti conſiliũ, ſiue pactum affert illis, qui librũ lecturi ſunt, ac diiudicaturi. Sed quid'nam ſibi vult ſtatim in libri principio hoc ſcribens, breuẽ eſſe vitã, ſi ad artis magnitudinem cõferatur? Nam hoc ipſum indagare, ab initio propoſueramus. Sunt itaq; nõ nulli, qui volunt id egiſſe Hippocratẽ, exhortandi homines gratia ad artem gnauiter exercendam: non nulli contra, dehortandi cauſa: quidam ad hunc finem, vt experiret̃, atq; diſcerneret eos, qui gnauiter, & eos, qui ſecus, artẽ eſſent exercitaturi: alij volunt ipſum

D

† *à quibus ea quæ in artibus ſunt, inueniuntur.*

† τὸ δυσκατόρθωτον αὐτῆς

causam attulisse, ob quam oportuit scribere commentationes: alij adiiciunt, aphoristicas. Quidam hoc sermone putant ipsum causas assignasse, propter quas hæc ars sit coniecturalis: alij, ex quot causis contingat medicos suo fine frustrari. Hi igitur, vt á postremis primũ incipiam, mihi omnino videntur nihil consonum dicere. Quam enim præ se ferret sapientiam, aut quid Hippocratis sententia dignũ, statim circa initia operis docere, vel ꝙ ars quędam coniecturalis sit medicina, vel ꝙ eius frustramur fine, siue hoc fiat ex nobisipsis, siue ex magnitudine artis? Sed & verba illa /nec solũ oportet præstare seipsum opportuna facientẽ, sed & ægrũ, & assidẽtes, & exteriora/ contrarium omnino indicant. Hæc enim omnia illi magis scribere conuenit, qui profiteatur oĩa, quæ in libro cõtinentur, esse vera, q̃ qui fateatur ob multas causas non sortiri finẽ. Neq; enim dixisset, Oportet autẽ: sed post illa verba /vita breuis, ars longa, occasio præceps, experimentũ periculosum, iudiciũ difficile/ hæc alia subiunxisset, Et medicus ipse etiam delinquit, & ægri, & eorũ ministri. Sed neq; illi, qui aiunt voluisse ipsum auertere lectores à studio medicinę, cũ dicat vitam esse breuẽ, artem vero longã, videntur mihi conuenientia dicere. Nam extrema foret demẽtia, simul scribere cõmentationes, quæ posteritati vtile quidpiam tradant, simul ab initio statim non solum à legendo, vel discendo ea, quæ scripseris, dehortari, sed etiã ab arte vniuersa, cuius doctrinã profitearis, abalienare. Qui vero aiunt voluisse ipsum homines ad artẽ impensiori studio capessendam excitare (neq; enim aliter posse totam tempore breui, cum sit longa, perdisci) ij etsi quid veri dicunt, non tamen mihi videntur vel viri sententia dignum, vel iis, quæ hoc in libro scribuntur, congruens satis procemium ostendere: sicuti neq; quicunq; arbitrantur hoc genus sermonis fuisse ab Hippocrate vsurpatum tentandi gratia illos, qui ad artem accedunt. Verum enim est, quod etiam à Platone dicitur, hac maxime via periculum fieri de illorũ animo, qui quãuis artem sint percepturi, si magnam, atq; difficilem esse illis eam doctrinam ostendamus. Atqui hoc neq; per librum aliquem, sed per mutuos sermones agitur, neq; mihi congruens videtur pręsenti commentationi: siquidem procemium oportet iis, quæ sunt in libro scribenda, esse accommodatum. Nisi forte quis sentiat, omnium librorum primos legendos esse aphorismos, atq; ideo Hippocratem in procemio commentationis communem fecisse vniuersæ arti sermonem: volentem per hunc ostendere, non posse vnumquenq; suo arbitrio artem discere medicinalem, longa cum sit, sed illos tantum, quibus suppetat tempus ad discendum, & natura sint ad hoc aptiores. Quòd si probabile prorsus appareat hanc totius artis communem esse præfationem: neque illi sunt reprehendendi, qui aiunt Hippocratem causam assignasse, ob quam commentationes scribere oporteat. Fecit autem & in libro, qui περί τῶν κατ' ἰητρεῖον, id est de iis, quæ in officina medici fiunt, inscribitur, † omnium lectionum ‖ commune procemium, quemadmodum in eiusdem libri expositione fuit à nobis ostensum. Illorum itaque sententia, qui vel doctrinæ modi, vel certe commentationum vtilitatis causam volunt in procemio assignari, mihi præferenda videtur. Nam & forma doctrinæ aphoristica, quæ omnes rei proprierates breuissimis verbis circumscribit, est illis vtilissima, qui volunt breui tempore longam artem docere: Et conscribere commentationes ob id, ꝙ vita sit breuis, si ad artis magnitudinem conferatur, summam habet prę omnibus aliis rationem. Nemo enim nostrum satis esse potest ad artem simul & constituendam, & absoluendam: sed satis super'que videri debet, si, quæ multorum annorum spatio priores inuenerint, posteri accipientes, atque his addentes aliquid, illam aliquando compleant, atque perficiant. Vel enim propter istorum alterum, vel propter vtrunque, mihi videtur tali esse vsus procemio, ac si ita scripsisset: Quoniam artis magnitudo vitam excedit hominis, adeo vt ab homine quantumuis diligẽti, ac laborioso non possit & inchoari, & ad finem vsque perduci: propterea operępretium est, quæ quisque cognouit, ea mandare literis, & tradere posteritati commentationes, quæ rerum docendarum naturam omnem diligenter, breuiter, & dilucide interpretẽtur. Quòd vero ars longa sit, verba hæc, quæ subsequuntur, demonstrant: Occasio præceps, experimẽtum vero periculosum, iudicium difficile. Quasi ita dixerit: Vita breuis, ars longa: quoniam & occasio præceps, & experimentum periculosum, & iudicium difficile. Propter hoc enim & ars longa, quoniam occasio agendorum in ipsa est maxime præceps, hoc est angustissima, & breuissimi temporis. Præterea, cum sint duo instrumenta, per quæ remedia inueniuntur, ratio, & experientia: hæc quidem est periculosa, ratio vero difficilis, hoc est non facilis cognitu. Vera autem esse, quæ dicuntur, non est difficile paucis ostendere. Occasio enim præceps est propter artis materiam: dico autem corpus, quod continue fluit, & momento temporis transmutatur. Experimentum autem periculosum est & ipsum, materiæ ratione. Neq; enim lateres, lutum, ligna, lapides, tegulæ, coria, artis medicinalis, vt aliarum, materia sunt: in quibus experiri, & exercitari multis modis impune licet illi, qui se circa materiam exerceat, & artis theoremata meditetur: id quod in lignis carpentarij, in coriis coriarij faciunt. Ligna siquidem, & corium male tractantem corrumpere, nullum periculũ est: at in corpore humano illa experiri, quæ non sunt experientia comprobata, non est citra periculum, cum mala experientia ad totius animalis interitum terminetur. Iam vero & iudicium (sit autem ratio ipsa iudicium, quoniam per eã, quæ sunt facienda, iudicãtur) difficile est, nec inuentu facile: de verò autem iudicio loquor: atq; hoc sectarum multitudo in arte medicinali ostendunt. Neque enim, si veritas esset inuentu facilis, tot ac tanti viri, qui illam perquisierunt, vnquam in-

† Quod hic Galen⁹ dicit ἁπάσων τῶν ἀναγνώσεων, id ẽ omnium lectionũ, ipse in procemio eiusdẽ libri de officina medici, & in primo progno. com. 8. dicit totius artis.

de Iis, quę in medicatrina fiunt, cõ. 1. t. 1. 2. 3. & 4. 7ª, 195. f. & c.

tam

A tam repugnantes sententias deuenissent. Empiricis vero nõ videtur ratio dici iudicium, sed, quæ per experientiam inuenta fuere, auxiliorum diiudicatio, Nam, re vera, & hæc difficilis est, nec exploratu facilis, quãdo multis remediis ægrotanti adhibitis, aliquod vnum illorum in causa fuisse diiudicat, vt æger vel melius se habeat, vel deterius: quem si forte contigerit bene dormiisse, dein de vnctum fuisse, postea emplastrum adhibuisse, deinde clysterem, vel spontaneam ventris deiectionẽ habuisse, deinde tales cibos assumpsisse, & post hæc omnia sensisse iuuamentum, vel detrimentum: non facile dictu est, quid'nam eorum, quæ circa ipsum facta sunt, aut iuuerit, aut nocuerit. His igitur ex causis omnibus iudiciũ est difficile. Sed iam sermonem totum vno capite colligamus. Ars quidem est longa, si eã vnius hominis vita metiamur. Expedit autẽ relinquere posteris cõmentationes, præsertim compendiosas, atq; aphoristicas. Nam talis doctrinæ modus, & ad primam disciplinam, & ad illa, quæ quis didicit, retinenda, quæ q; oblitus postea fuerit, in memoriam reuocanda, vtilissimus est. Consonant autem his & verba sequentia. Nam, tanq̃ procœmium fecerit, & ipsi cõmentario, & his, quæ in eo scribenda fuerunt, cõuenienter subintulit. Nec solum oportet præstare seipsum opportuna facientem, sed & ægrum, & assidentes, & exteriora. Siquis (inquit) aliquando diiudicaturus est, quæ in hoc libro scribuntur, quantum habeant veritatis: nõ
B solum seipsum præstare debet opportuna faciẽtem, & nihil, quod ægro possit conducere, prætermittentẽ: sed & ipse æger parere medico debet, & in nullo propriæ indulgere voluptati: ministri etiam idonei assideant, oportet: & exteriora omnia adsint apparata. Nam propter illa plerũq; vel præcognitionem, vel curationem, vel vtraq; interrumpi contingit. Exteriora autem sunt habitationes idoneæ, vel turbarũ plenæ, vel turba vacantes, præterea quæ nunciant, & aguntur, quæ q; iram, aut tristitiam, aut aliquem alium affectum ægrotanti infligunt, ad hæc illa, quæ noctu somnum abrumpunt, quæ propè infinita sunt. Si igitur (inquit) hæc omnia bene, & recte se habuerint: nihil eorum, quæ in hoc libro scribuntur, falsum esse inuenietur.

1ª. Aphò. 23. 10.d. Et apho. 25.10.h. 4ª. Aphor. 2. 27.c.e.g Cõtra ea quę à Iuliano ĩ Hip. Aph. dicta sũt Ext.ord. 66.c

2 ‖*In perturbationibus ventris, & vomitibus spontinis, si talia purgentur, qualia purgari oportet: confert, & leuiter ferunt: sin minus, contra. Sic & vasorũ inanitio si talis fiat, qualis fieri debet: confert, & bene tolerant: sin minus contra. Inspicere itaq; oportet & regionem, & tempus, & ætatem, & morbos, in quibus conueniat, aut non.* In Epistola ipsius Hippocratis ad Democritum.

Non de quãtitate eorum, quæ euacuantur, sermo ipsi est (vt nõ nulli sunt arbitrati) sed de qualitate tantum, vt manifestant duo verba, qualia, & qualis. Nam in iis, quæ sponte fiunt, euacuationibus, ita dixit ‖Si qualia oportet purgari, purgẽtur: confert, & leuiter ferunt/. In aliis vero, quæ Infra apho. 25. 10.h.
C à medico /si qualis fieri debet, ita fiat/. Atqui potuisset dicere, Si, quantum purgari oportet, purgetur: & rursus, Si tanta fiat, quanta debet fieri. Hoc idem ostenditur & ex verbo purgari. Neque enim simpliciter dixit, Si, qualia oportet euacuari: sed, Si, qualia oportet purgari. Est autẽ purgatio, humorum, qui sua qualitate molestant, euacuatio. In his itaq; multi delinquunt expositores, qui neq; verba, neq; mentem hominis recte percipiunt. Adhuc autẽ magis peccant, cum nomen κενεαγγείαν, i. vasorum inanitionẽ alij pro inedia accipiunt, alij pro venæ sectione. Hippocrates siquidem omnem euacuationem solet ab euentu nominare vasorum inanitionem: q̃m in omnibus euacuationibus contingit vasa inaniri. Sermo quippe nunc ipsi est de qualitate eorũ, quę euacuantur. Sicuti autẽ semper adhortatur, vt, quę recte à natura fiunt, medicus imitetur: sic & nunc idem agit, à spontinis euacuationibus suã exorsus orationẽ: in quibus si, qualia oportet purgari, purgentur, (hoc est ea, quæ corpus infestant) confert, & leuiter ferunt. Quòd si aliorũ fiat euacuatio, & non eorum, quæ corpora nostra molestant, contrarium euenit: neq; enim confert, & grauiter ferunt ægrotantes. Eodem pariter modo, si medicus moliatur aliquam facere euacuationem, eorum esto, quæ corpora nostra molestant: quemadmodum & in aliis locis humorẽ noxium pręcipit euacuari, neq; alterũ illi in euacuatione præferri. Si igitur pituita superabundet, hanc omni-
D no oportet euacuari: flaua autem bile vel atra infestante, abstinendum est à pituita, & bilis infestans euacuanda. Sic & si sanguis in corpore modum excesserit, sanguinem euacuari oportet: itidem & serosam eius partem, si hæc fuerit superabundans. Humorẽ autem superabundantẽ ex colore debemus coniectari, nisi aliqui forte in profundũ recesserint. ‖Color enim similis efflorescit humoribus, si non retro gurgitauerint. In iis ergo præcipue, qui retrocesserunt, & non sunt æqua portione per totũ corpus diffusi, oportet inspicere tempus "anni, & regionẽ, & ætatem, & morbos, in quibus cõueniat, aut non: hoc est in quibus conueniat, aut non, talis vel talis humoris facere euacuationẽ. Habet enim & vnusquisq; humor in corpore superexcedẽs indicia propria: de quibus deinceps plenius dicemus. Perfectæ tñ gratia cognitionis, inspicere oportet tempus anni, quod præsens est, & regionẽ, in qua degunt ægrotantes, & eorum ætatem, & speciem ægritudinis. Sint enim, si ita cõtigerit, flauæ bilis in corpore abundantis indicia: simul cum ipsis inspiciendum erit, si tempus æstiuum, si regio calida, si æger in ætatis vigore consistit. Eodem modo & in pituita considerandum est, si adsit hyems, si regio frigida, si homo senex. Et præter hæc omnia, ipsam morbi speciem inspicere oportet: veluti q; tertiana (si ita contigerit) fit à flaua bile modum excedente, quartana ab atra, quotidiana à pituita, cancer ab atra bile, erysipelas à flaua, atq; singulæ alię morborum species. Si enim hęc omnia distinxerimus, firmius, atque stabilius ad

Principiũ libri de Humorib⁹.

A.li.1. t.4.c.3. fol.72.f.g

noxij humoris euacuationem perueniemus. Illi igitur expositores præ aliis (veluti absurda dicen- E tes) sunt repudiandi; qui putant ipsum de sola inedia, quæ adhibetur in febribus, sermonem habe- re: neq; enim ipse febres nominauit, sermo q; fit de omnibus in vniuersum, quæ sunt præter natu- ram, intentiones nos docens, ad quas respicientes nos oportet inuenire non quantitatem, sed qua- litatem euacuationis. Nam de quantitate, sequens differit aphorismus. Quo autem morbi tempo- re aggredi oporteat euacuationem, & quo modo ipsa sit facienda, in aliis deinceps dicet aphoris- mis: quare neque nunc mihi de his dicere est necessarium. Sic enim nostra doctrina non foret sa- pientior, & commentationes ad immodicam, minime q; necessariam prolixitatem peruenirent.

3 *Habitus exercitatorũ, qui ad summũ bonitatis attingũt, periculosi, si in extremo constiterint. Neq; enim possunt in eodẽ permanere, neq; quiescere. Cum vero nõ quiescant: neq; possunt proficere in melius: reliquũ est, vt decidant in deterius. His de causis, bonũ habitum statim soluere expedit, vt corpus rursus nutriri incipiat. Neq; compressiones, ad extremũ ducendæ (periculosum enim) sed qualis natura fuerit eius, qui debet perferre, ad hoc ducere conuenit. Sic & euacuationes, quæ ad extremum deducunt, periculosæ. Et rursus refectiones, cum extremæ fuerint, periculosæ.*

de Bona habitudine. 1ª. 39.c. & e ad Thrasybulum. 2ª. 102.h in Suasoria ad artis orationẽ. Isag 4.f de Optima secta ad Trasyb. Isag. 27.g

Illum, qui hunc antecedit, sermonẽ esse de eorum, quæ euacuantur, qualitate, docuimus. In hoc aũt & sequentibus vult de quãtitate docere: & ab immoderata repletione atq; euacuatione initiũ F sumit in hoc quoq; aphorismo proposito, sicuti in alio præcedente, quoddam exemplum suppo- nens, & ad ipsum, vt consueuit, suum sermonẽ dirigens. Exemplum aũt ipsi est, exercitatorũ bo- nus habitus. Vocat aũt bonum habitum exercitatorũ, illorum, quibus hoc est totius vitæ institu- tum, assidue operã dare exercitationibus, vt alios deiiciãt, qui mos est athletarũ. Qui enim simpli- citer bonus habitus nominatur, quẽ plurimi agricolæ habent, in fodienda terra, metendis segeti- bus, & aliis ruralibus laboribus occupati, ad immodicã repletionẽ non attingit. Athletarũ autẽ bonus habitus non paruam culpam habet, studere magnitudinẽ molis corpori adiicere, & (vt li- quere potest) humorũ multitudinem. Hi enim apparatus sunt toti corpori nutriendo, quisi ipsi presto non adsint, fieri non potest, vt corpora ad molem immodicã perducãtur. Quare necessariũ est huiuscemodi dispositionẽ esse periculosam. Cũ enim vasa cibis, ac potibus fuerint supra mo- dum repleta, periculum est, ne aut ipsa disrũpantur, aut calor natiuus suffocetur, extinguatur'ue: sicuti etiam subita morte interierunt athletæ quidam, cum ad summam repletionem venissent. Qui autẽ ad naturę opera vtilis est bonus corporis habitus, nulli tali periculo obnoxius est, quia nunq̃ ad extremam peruenit repletionem: quare neq; ipsum soluere oportet, sicuti habitũ athle- tarum, cum ad extremũ peruenit. Hunc enim soluere oportet, haudquaq̃ morantes, sed anticipan- G tes solutione periculum. Causam vero, ob quam soluere ipsum oporteat, talem ipse subiecit di- cens: Neq; enim possunt in eodem permanere, neq; quiescere. Nam, cũ semper natura coctionẽ, distributionem, sanguinis generationem, adiectionem, agglutinationem, atq; assimilationẽ ope- retur: quãdo nihil adiici solidis corporis partibus potest, neq; venę amplius habẽt conceptaculũ, in quod alimentũ distributum recipiatur, tunc necessario periculum imminet, ne aut vas aliquod dirumpatur, aut subita mors obueniat. Vt igitur corpus rursus habeat locũ, quo nutriatur, bonũ habitũ oportet sine mora soluere. Eius aũt solutio est euacuatio, vt liquet. Et hanc quoq; oportet non vltra modũ facere: cũ sit immodica euacuatio nõ minus immoderata repletione periculosa. Intentio aũt quantitatis euacuationis, non solũ humorẽ superabundantem respicit, sed & naturã, hoc est vires hominis, qui debet euacuari. Alij enĩ aliis magis, minus'ue pferunt euacuationes. Hæc itaq; ab ipso de bono habitu athletarũ dicta fuere, quæ quidem ipsa per seipsa possunt con- ducere iis, qui tale vitę institutum elegerunt: medicis autẽ sunt veluti exemplũ sermonis postea subiungẽdi. Inquit enim, Sic & euacuationes, quæ ad extremũ deducũt, periculosę. Et rursus, refe- ctiones, cũ extremę fuerint, periculosæ. Tale quid in toto hoc sermone indicare volens, ꝙ nimirũ neq; euacuare, neq; replere supra modum oporteat: cuius rei documento esse potest bonus habi- H tus athletarum, qui alioqui inculpabilis existens (nam & bonis abũdant humoribus, & vires ro- bustas athletæ habent) hoc solum malum maximũ continet, ꝙ ad extremam venit repletionem: quapropter statim eum soluere oportet. Et, sicuti rursus, qui sunt tali habitu præditi, non sunt ad extremam euacuationẽ perducendi: sic, & qui alia quauis egent euacuatione, non sunt supra mo- dum euacuãdi. Nam, vt in vniuersum dicamus, in omni euacuatione vires ægroti oportet atten- dere: &, donec tolerant, nec laborant, tentandum est humorem exuperantem educere: cum vero dissoluuntur vires, etiam si restent aliquæ superfluitates, cauere oportet earum euacuationem. Quod aũt ait, Et rursus refectiones, cũ extremæ fuerint, periculosæ: siquis debeat sermonẽ hunc ad exemplum referre, ne sit decurtatus, de vltima dictus repletione videbitur, quam iubet caueri, & non vsqueadeo reficere corpora, vt ad extremam veniant repletionem. Si vero sermonis figu- ram attenderis, vt non nulli expositores fecere: de eadem re bis ipsum dicere, sed aliter atque ali- ter, cogitabis. Cum igitur ita dixerit, Sic & euacuationes, quæ ad extremum perducunt, periculo- sæ: per hoc ipsum solum putabis præcipere, fugiendas esse immodicas euacuationes, qm̃ sint ad- modum periculosæ. Cum vero postea subiungens dixerit, Et rursus refectiones, cum extremæ fuerint, periculosæ: ob hoc vetare immodicas euacuationes, qm̃ & refectiones post ipsas factæ,

A. li. 1. t. 4. c. 3. fol. 72.g

haudquaq̃

A haudquaquã securę existunt, cum sit natura iam facta imbecillis, & neq; iam possit sufficiẽter coquere, neq; distribuere alimentum, neq; assimilare. Verum, siquis ita sermonem acceperit: altera doctrinæ pars de extrema repletione, manifeste relinquetur, & frustra exemplum de bono exercitatorum habitu erit allatum. Quid, ꝙ & hoc ipsum verbum /rursus/ in tota adiectũ oratione, sententiam, quam diximus, videtur manifestare, cum ita dicat /et rursus refectiones, cũ extremæ fuerint, periculosæ/: Vt enim, qui de altera re sermonem faciat, ita verbum /rursus/ apposuit.

3a. Aphor. 28. 26.a

4 ‖*Victus tenuis atq; exquisitus, in paßionibus quidẽ lõgis semper, in acutis uero, in quibus nõ cõuenit, periculosus. Et rursus, qui ad extremũ deuenit tenuitatis, grauis est. Nam & repletiones, quæ ad extremũ deueniunt graues sunt.*

Cũ in superiori aphorismo de qualibet in vniuersum ĩmodica repletione atq; euacuatione locutus fuerit: in hoc de ęgrotãtiũ victu sermonẽ habet, pręcipiẽs nobis, in passionibus lõgis semp victũ cauere tenuẽ, in acutis vero nõ semp: plurimi enim horũ victũ tenuẽ exigere videnť: quidã vero eorũ & illũ, qui ad extremũ tenuitatis deuenit. Esset aũt victus tenuis in extremo, qui p solã inediã vel melicratũ, vsq; ad iudicationẽ ꝓcedit: Tenuis vero, qui p pauca, aut parũ nutriẽtia edulia, qualis ẽ ptissanæ succus. Eius aũt terminus est viriũ diminutio, quarũ gratia nutrimus. In sanis B itaq; corporibus semp oportet robur seruare viriũ, vel augere alimẽtis, nõ diminuere. Ac augens qdẽ alimentũ est, quod plenũ vocať: conseruans aũt, quod mediocre existit: diminuẽs vero, qđ tenue dř. Hoc igiť semp fugere oportet: aliis vero, vt p̃sentia exigũt, vti. In ęgrotãtibus aũt raro qdẽ accidit, vt robur corporis maius reddere, ꝗ acceperimus, studeamus: magna vero ex parte studemus in lõgis qdẽ morbis seruare vires, in acutis aũt moderate debilitatas cõseruare. Nã, si eas ĩ istis

A.lib.1.t.4.c.1. fol.71.a

tales, quales accepimus, vel seruare, vel augere semp studuerimus, morbũ augebimus. Qui "vero morbi acuti victũ exigãt tenuissimũ in extremo, qui ꝗ; tenuissimũ quidẽ, nõ tñ in extremo, & q tenue: in libro de victu acutorũ (qui de ptissana à nõ nullis inscribitur) plenius Hippocrates docuit: & nos nostris in eundẽ librũ expõnibus, totũ sermonẽ absoluimus. Nũc vero tm̃ hoc dixisse sufficiat, in oĩbus morbis, in quibus vigor & iudicatio primis quatuor diebus futura est, mõ vires sint fortiores, integrã inediã seruandã esse, quę est in extremo tenuissimus victus. In quibus vero nõ vltra primã septimanã protrahentur, fortibus existẽtibus viribus, solo melicrato vti sufficiet. Solus aũt hic victus tenuissimus esset, nõ tñ in extremo. Quòd si viribus nõ fidamus, ptissanę vtemur succo: rõnabiliter ꝗ huiuscemodi victus tenuis diceref: sicuti, qui p ptissanã hordeaceã, non est qdẽ tenuis exquisite, nisi oĩno pauca assumpta fuerit: non tñ propterea plenus, qualis qui fit p C oua, & alicã, & pisces, atq; alia huiuscemodi. Quod igitur adiectũ est sermoni de acutis, in quibus nõ cõuenit, [a] haudquaquã diciť propter peracutos, de his enim ipse mox inquiet: Vbi igiť morbus peracutus est, statim & extremos labores habet, & victu extreme tenuissimo vtendum est.

A * Dictio hæc non est in codicibus græcis.

5 *In tenui victu ægri delinquunt: quo fit, vt magis lædantur. Quicunque enim error committitur, maior in hoc fit, quàm in paulo pleniori victu. Propterea etiam sanis periculosus existit valde tenuis & constitutus & exquisitus victus, quoniam errores grauius ferunt. Ob hoc igitur tenuis victus atq; admodum exquisitus, eo, qui sit paulo plenior, magis periculosus.*

B* Codi. multi antiqui habẽt διχῶς, vt Leonicenus vertit. impresi dictionem hanc non habent: & ita etiã paulo post codi. gręci antiqui habent διχῶς vt Leonicenus: ĩpresi non habent.

Huius initium aphorismi etiã aliter scriptũ inueniť, hoc modo: In tenui victu magna ex parte [b] bifariàm peccãt, qui ęgrotãt: quo fit, vt magis lędanť. Et hanc scripturã pleriq; magis altera probant, hoc putãtes Hippocratẽ voluisse dicere, ꝙ in tenui victu bifariàm ęgri delinquentes, magis lęduneť. Nam insciis medicis ob hoc ipsum coguneť cibari, qm̃ tenui victu ab ipsis regũtur: & hinc maius detrimentũ suscipiun t, ꝗ si victu tenui non regerentur. [c]† Adhuc aũt delinquunt, scilicet & iã natura existente imbecilli, vt quę antea alimenti inopia laborauerit. Mihi autẽ videtur prior scriptura melior, vt quæ hanc quoq; cõplectitur, & sermonẽ facit generaliorẽ, cum de omni delicto doceat, siue volentibus, siue inuitis ęgrotantibus accidat: vt talis sit sermo. Quicũq; error accidit ęgrotantibus, qui tenui victu regũtur, hic maius affert periculum, quia & natura à tali victu debilis facta est, & ad eũ transitus est insuetus. Confirmant antedictã scripturã ea, quæ de sanis dicuntur, in quibus tenuẽ ait victũ esse periculosum, qm̃ errores grauius ferunt, non quia propter victus tenuitatem cogantur delinquere. Quæ vero de aphorismo sequuntur, sunt manifesta.

C† Codi. qdã antiqui habẽt ἔτι δὲ ἁμαρτάνουσι, id est Adhuc aũt delinquunt & c. vt Leonic. impresi habent ὅτι δὲ ἁμαρτάνουσι, δῆλον, ὅτι, &c. vt postea ita sit vertẽdum: Qđ aũt delinquãt, manifestũ est, ꝗ qm̃ vires habẽ imbecillas.

5.Metho.med. 7a.36.a

6 ‖*Extremis morbis, extrema exquisite remedia optima sunt.*

Extremos morbos nominauit Hippocrates maximos, vltra quos non sunt alij. Quare præcipit in ipsis tota curatione exquisitissima nos vti, ac proculdubio victum quoq; adhibere tenuissimum: tales aũt prorsus sunt morbi peracuti, (in peracutis autẽ, qui tertio die ad summũ vigorem perueniũt, victus summe tenuissimus optimus est.) Vnde sequentẽ subiungens aphorismũ, ait.

1. de Crisibus. 4a.128.h 1.de Dieb.dec. 4a.151.a & 2. de Dieb9 decr. 4a. 155.d. & 156.d 8.Methodi medendi. 7a. 52.c

7 ‖*Vbi igitur morbus peracutus est, statim & extremos habet labores, & extreme tenuißimo victu vtendum est. Vbi uero nõ, sed pleniorẽ uictũ cõtingit adhibere: [d]† tantũ cibi indulgendum est, quantũ morbus extremis est mollior.*

D† τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν ὁκόσον ἄν, & c. i. tantum declinandum, s. ab tenuißimo uictu quantũ & c. vide infra in literã g.h.

Sicuti superius morbos, qui maximi sunt, extremos nominauit: ita & nunc labores, q maximi sunt, extremos appellat: labores autem, (græce πόνους) vel accessiones, vel simpliciter casus vniuersos.

uersos. Etenim accessiones, atq; oẽs simpliciter casus maximos possidet morbus peracutus statim E in primis morbi diebus: nã in ipsos statim morbi incidit vigor: qui nihil aliud est, ꝙ morbi, quantum ad casus attinet, maximũ. Iam vero morbus ille est peracutus, qui statim in summo vigore cõsistit. Statim autẽ, est intelligendũ, circa primos quatuor dies, vel paulo vlterius. Idcirco autẽ extreme tenuem victũ adhibere conuenit, si modo victus tenuissimus morbis in vigore consistentibus est necessarius: queadmodum docuit in libro de victu acutorum, & in hoc ipso aphorismo. Consistit autẽ in vigore morbus peracutus statim in primis diebus. Quòd autẽ sit rationi consonum in morbi vigore tenuissimo vti victu, alibi est à nobis plenius ostensum. Nunc id tm̃ dixisse sat erit, ꝙ, si quis pp inflammationes, vel febres (quæ à morbis acutis sunt inseparabiles) quispiam veretur effatu dignũ afferre alimentũ: hoc ipsum morbo in suo vigore consistente magis verebitur facere. Tunc enim ‖ phlegmasię, vt appellat ipse in libro de victu acutorũ, maximæ existunt: siue quis per phlegmasias velit intelligere illas, quæ proprie dicuntur phlegmonę. i. inflammationes: siue etiã libeat febres vnà complecti, ẽm antiquã vocabuli acceptionẽ. Accedit ad hęc, ꝙ melius est naturã permittere vacare circa morbi coctionẽ, morbo in suo vigore consistente, neq; distrahere ipsam ad cibos recenter assumptos conficiendos. His rationibus itaq; cũ morbus in vigore cõsistit, victu tenuissimo oportet vti. Hoc ergo supposito, in aliis morbis, qui suum vigorẽ sunt posterius accepturi, non licet afferre statim ab initio extreme tenuissimũ victũ. F Nam sic prius homo morietur, ꝙ morbus ad vigorẽ perueniat. In quibus vero morbi vigor statim futurus est, hoc est in primis quatuor diebus, in iis possumus victu extreme tenuissimo vti: cum vires tolerent & inediam omnimodã, & solius melicrati exhibitionẽ, & ptissanæ succum paucum oĩno: talis quidẽ tenuissimus est victus. Qui vero hoc minus tenuis existit, quem etiã pleniorem nominauit, illis conuenit morbis, qui posterius in suo debent vigore consistere: in quibus præcipit tantũ à victus tenuitate declinare, quantũ morbus ab extremis recedit hoc est à vigore. Hoc enim proximo existente, paulo pleniorẽ victum afferemus: longius vero distante, multo pleniorem: &, quanto tardiorem fore summũ morbi vigorem expectabimus, tantum & victus formam commutabimus.

[Margin: de Vict. rat. in morb. acut. cõ. 4. t. 21. 7a. 137. b]

8 ‖ *Quando morbus in suo vigore constiterit, tunc victu tenuißimo vtendum est.*

[Margin: 8 Metho. med. 7a. 52. c de Vict. rat. in morb. acut. cõ. 2. t. 15. 7a 118. f de Optima secta ad Trasyb. Isago. 28. d]

Hic pariter sermo pars quædam est artis dięteticæ, id est, quæ docet victum conuenientem adhibere: qui à non nullis seorsum scribitur per verba nunc dicta: ab aliis vero antecedenti annectitur aphorismo, eo modo, quo ante scriptus est. Docet autem nos, vtcunq; scribatur, vnum & idẽ theorema, antiquo magistro præcipiente, vt, cum morbus in suo vigore consistit, victu tenuissimo vtamur, G tum propter casuum magnitudinem, tum propter morbi coctionem. Neque enim distrahere oportet naturam ad alteram nouam coctionem, cum eo tempore humorum morbum facientium coctioni fortiter vacet, & haud ita multo post ipsos sit euictura: sic enim à nobis ostẽsum est in tractatione de Crisibus: de iis videlicet tantum morbis sermone nunc transacto, in quibus omnino & curationem, & victus rationem intendimus. Ii vero sunt, in quibus post vigorem sequitur declinatio. Nam, quorum vigorẽ excipit mors, in his ea sola parte artis vtimur, quæ prognostica nominatur, id, quod futurum sit, prænunciantes, ne euentus rerum nostro ascribatur errori. Hæc igitur tibi sit vna indicatio, sumpta ex morbi temporibus ad victus formam, altera vero à viribus ægrotantis, quam in sequenti docet aphorismo.

9 *Coniectari autem oportet, an æger cum victu sufficiat perdurare, ad morbi vigorem: & nunquid prius ille deficiat, nec poßit cum victu perdurare: vel morbus antea deficiat, atque hebetescat.*

[Margin: 3. de Crisibus. 4a. 141. c In progn. cõ. 2. t. 6. 4a. 198. d. & t. 31. 201. a de Vict. rat. in mor. acu. cõ. 2. t. 37. 7a. 122. a A. li. 1. t. 4. c. 1. fol. 71. a]

Quia in superiori aphorismo tantum iussit ab eo, qui extreme tenuis victus nominatur, declinare, quanto morbus mollior extiterit † suo vigore} hoc in loco nunc alterã adiicit intentionẽ, vt quantitatẽ declinationis exquisite noscamus. Est autẽ hęc intentio, vis ipsa ęgrotãtis: cuius gratia H nutrimus: neq; enim morbi causa. "Cum enim vis ita robusta fuerit, vt sperémus ipsam posse perdurare totũ tempus intermedium vsq; ad summum morbi vigorem, cum tali victus figura: tunc exquisitã habebimus declinationis, quam diximus, quantitatem. Quòd si imbecillior extiterit, adiiciendum est aliquid victui, & plenior est adhibendus tanto, quantum virium imbecillitas expostulat. Quocirca aliquando in ipso etiã morbi vigore, vbi casus aliquis interuenerit robur naturæ dissoluens, nutrire cogimur. Est autem hic quoque sermo pars totius offerendi alimenti rationis. Vnde, siquis & hunc, & priorem, atque sequentem aphorismum vnum fecerit, non aberrabit. Ego vero in partes secans expono, quoad fieri potest, doctrinæ gratia clarioris.

[Margin: † τῆς ἀκμῆς est ĩ impreßis, ut ĩterpres uertit. Burgũdio, qui hos libros olim ad verbũ transtulit, videtur legisse ἐσχάτων, quòd vertat, vltimis. i. extremis, et iudicio meo melius.]

10 *Quibus igitur statim morbus in vigore consistit, iis etiam statim tenuis" victus adhibendus est: quibus vero posterius debet consistere, iis & in ipso consistendi tempore, & parum ante illud, cibus subtrahendus: prius vero vberius victus adhibendus est, vt æger sufficiat.*

[Margin: de Morborũ tẽporib. 3a. 86. h A. ibidem.]

Hic pariter sermo eandem sententiã habet cum priore, nisi ꝙ est illo vniuersalior. Prius enim in peracutis morbis dicebat, ꝙ statim in ipsis tenuissimo victu vti oporteret: hic vero simpliciter de omnibus morbis pronunciat, quibus statim consistendi tempus futurum est, hoc est, non multo

A multo post primam inuasionem: iubens ob id tenuem adhibere victum. Quæ vero sequuntur, manifesta: cum eidem hæreant sententiæ.

11 de Morborum temporibus. 3[a] 86.h

In ‖ *accessionibus abstine*re oportet: nam*† {cibum dare} nocuum est: & , quibus per circuitum fiunt accessiones, in ipsa accessione abstinere oportet.*

* ὑποστέλλεσθαι quod alij vertũt subtrahere.

Totius quidẽ victus rationẽ in vnoquoq; morbo à duabus intentionibus iussit sumere, ex futuro totius morbi vigore, & ex viribus ægrotantis. Quo modo vero quispiam particulares ciborum oblationes faciat conuenienter, in hoc docet sermone, caueri iubẽs morborum "accessiones. Ipse vero manifestius libro de victu acutorum dixit, ꝙ ‖ neq; , cum iam adsunt, neq; , cum haud ita multo post affuturæ sunt accessiones, cibus dandus est, sed cum declinant & cessant.

† προστιθέναι .i. addere.

A.l.1.t.4.c.25. fol.82.e

de Victus ra. in morb. acut. cõ. 4.t.39.7[a].139.e

12 1. de Crisibus. 4[a].126. e g. & 127.d f g. & 133 a.3. de Crisib. 4[a].139.h

Accessiones ‖ vero, & constitutiones, morbi indicabunt, & anni tempora, & circuituum successiua incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus, siue per maiora interualla fiãt: Sed & ex ijs, quæ mox apparent, indicia sumuntur: quemadmodum ‖ in morbo laterali si circa initia statim sputum appareat, morbum breuiat: si vero postea appareat, producit. Et vrinæ, & alui excrementa, & sudores, quæcunq; apparuerint, vel bonam morborum iudicationem vel B *malam, vel breues aut longos fore morbos ostendunt.*

in Coacis prænotionib. Sputum in pleuriticis, &c. circa medium,

in Progn. com. 2. t.43.4[a].202. b.

de Vict. rat. in morb. acut. cõ. 1.t.23.7[a].112. h.

Si, quæ prius dicta fuerunt ab eo de victus rõne, ad memoriam reuocemus: eorum, quæ nunc dicuntur, vtilitas fiet nobis manifestior. Quæ aũt prius dicta fuerunt, hæc sunt. Totius victus figuram ad duas respiciẽs intentiones faciebat, quarum altera erat vis ęgrotantis, altera constitutio morbi. Nam considerare, an morbus sit acutus, vel peracutus, vel longus, & quando maxime vigorem accipiet: morbi constitutionem est considerare. Particulares autẽ ciborum oblationes, ex accessionibus particularibus coniecturabatur. Cum igitur tres essent intentiones ad perfectam & absolutam victus rationẽ instituẽdam, primaq; ex viribus ægrotantis, secunda ex morbi constitutione, tertia præter has ex particularibus accessionibus sumerentur: vires q̃dem sub primo statim ingressu dignoscere medicus potest, ex pulsibus scilicet, & alijs, q̃ ipse in libro prognostico latius scriptitauit: † quamuis forte q̃s dixerit virium magnitudinem esse incomprehensibilem. At, si nõ possumus earum quantitatẽ exquisite inuenire, posse tamen nos artificiosa quadam coniectura ad veritatem proxime accedere nemo inficiabitur. Morbi vero constitutionẽ, qualis nã sit, & particulares accessiones, multi medici existimarunt non posse dignosci: non tamen idem sensit Hippocrates: sed & in hac parte, sicuti, & in alijs omnibus sępe quidem exq̃site, &, vt q̃spiam dixerit, C perite, atq; scienter, sæpe vero coniecturaliter quidem, non tamen inartificiose, neq; longe à veritate, sed ꝓpinq; ac proxime perueniemus ad pręcognoscendum futurum cõsistendi tempus & accessionum reciprocationes. Verum hæc omnia latius, & in libris, qui Prognostica, & in ijs, qui Epidemiæ inscribuntur, Hippocrates docuit: nosq; iuxta antiq magistri sententiam, ipsius verba cũ decenti expositione apposuimus in primo libro de Crisibus: in quo ostendimus, quomodo q̃spiam futurum morbi vigorem possit pręcognoscere. Nunc vero sunt omnia ab Hippocrate per capita tradita: nosq; ipsa, quãbreuissime fieri poterit, dilucidabimus. Quibus vero curę est omnẽ de his disciplinam diligenter perdiscere, ad librum de Crisibus à nobis conscriptũ, legendũ accedant. Ipsi igitur quoq; morbi, & ipsas accessionum proportiones, & suas etiam constitutiones nihilominus ostendẽt: veluti in intermittẽtibus, ꝙ tertiana cito iudicatur: quotidiana vero longa erit: quartana aũt etiã hac longior existet. In cõtinuis, quòd causodes quidẽ, id est, incendẽtes, acutæ sunt, quę vero typhodes .i. succẽdentes nominãtur, longiores: mediæ vero inter has, semitertianę. Quomodo vero quispiam has omnes febres statim inuadentes dignoscat, secundo libro de Crisibus plenius edocuimus: quare non oportet huc transferre, quæ in alijs bene iam explicauimus: neq; enim sæpius eadẽ in pluribus libris sunt repetẽda, sed solũ ad memoriam reuocandũ, D quo modo, si possibile fuerit tertianã inuadentẽ statim ab initio cognoscere, ex ea comprehendere queamus, ꝙ & cito iudicabitur, & ꝙ per tertium diẽ fient accessiones. & hoc est, quod ab Hippocrate dicitur: Accessiones aũt, & constitutiones, morbi iudicabunt &c. Nos quidẽ, cum statim prima die febrium quartanarum initia sępe cognouissemus: non expectata secũda accessione formam victus ab initio constituimus, tanq̃ ad morbum, qui lõgo post tẽpore ad suum vigorẽ foret peruẽturus. idẽ in quotidiana & tertiana fecimus, tempus futuri vigoris in vtrisq; secundum propriũ terminum metiẽtes. Sicuti autẽ in febribus, itidẽ in alijs morbis est faciendũ. Morbus .n. lateralis, & q̃ peripneumonia & phrenitis à Gręcis noĩanť, morbi acuti sunt. Angina aũt, q̃ græce synãche dr̃: iuxtangina, q̃ cynãche: & cholera, & distẽtio neruorũ, tetanos gręce dicta, pacuti. Aqua inter cutẽ, melancholia, suppuratio, & phthoe .i. tabes, diutini. Ac morbo quidẽ laterali, & phrenitidi magna ex parte per tertium diẽ accessiones fiunt: suppurationibus aũt, quæ vẽtri eueniũt, aut hepati, & tabi, quotidie, & magis ad noctẽ: q̃ vero ex liene laborãt, & omnino melancholicis, per quartũ. Quod aũt subinde dicitur de anni tẽporibus, ad ea, quæ antea dicta sunt, habet relationẽ. Nam & morbi constitutiones, & accessiones possunt ab anni tẽporibus vnà cũ morbo indicari. Neq; enim sufficit hoc tantum scisse, ꝙ quartana inuasit hoc die, vt ab initio præcognoscamus instituendam esse victus figuram, vt ad morbum futurum diutinum: sed ẽt, si hieme, aut vere, vel

† Ex cod. græcis. vnde nec ĩpossibile quis dixerit esse viriũ magnitudinẽ dignoscere et ita Burgondio.

æstate,

æstate,vel autumno suum fecit initium,prospicere oportet: id cognoscentes, quòd æstate quartanæ magna ex parte breues sunt,autumnales longæ, & magis,quę hyemē attingunt.Nam hæc eadem ipse nos in sequētibus edocebit.siquidem & tertiana febris est quidem & alioqui celeris iudicij,sed æstate lōge magis,quàm hyeme. Atq; alijs singulis morbis ęstas addidit celeritatē,hyems vero tarditatem.Sed & accessiones,per tertium quidem maxima ex parte æstate fiunt, per quartum vero autumno,singulis vero diebus,aut noctibus hyeme. Sicuti autem in anni tēporibus,sic & in tēperaturis ex proportione res se habet: de quibus & ipse Hippocrates sępe disseruit, non tamen hic quidquam dixit,vt q ex vno alia nobis ad memoriam reuocanda reliquerit. Quę enim tempus ęstiuum,eadem & ægri temperatura,si fuerit natura calidior,& siccior: & ętas, si in suo vigore constiterit: & locus,si calidus,& siccus,vnà indicabunt.Liquet autē, quòd & industria vitę, & assuetudo eodem modo se habēt,& præsens aeris nos ambientis constitutio: de quibus post ea docebit.Sic,& quæcunq; de tēpore autumnali ad morbi cōstitutionem, & accessionum reciprocationem assumebantur: hæc eadem,& de ætate ægrotantis,atq; natura,& vitæ industria,& assuetudinibus,& regione,in qua ægrotat,& aeris ambientis,quę tunc vagatur,temperatura assumere licet.Ex his quidē iam constare potest,ꝙ & morbi constitutionem,& accessiones cognoscemus: constitutionē quidē, si morbus fuerit peracutus,vel diutinus,quod ad consistēdi in vigore tēpus pręcognoscēdū est necessariū: accessiones vero, an per tertium,vel per quartum, vel singulis diebus,siue qua hora diei,aut noctis sint inuasurę. Quòd vero circa finem aphorismi scribit, deinceps videamus,si ad eorum,quę nos diximus,faciat declarationē. Sic enim Hippocrates inquit: Et circuituum successiua incrementa,siue quotidie,siue alternis diebus, siue per maiora interualla fiāt.Clarum est autē ipsum intelligere per circuituum incremēta,accessionum,quę in ipsis eueniunt,augmenta: quę & modum,quo morbus augetur,& futuri vigoris tēpus pręfinitum ostendūt.hinc autem pręcipue disces.Secūdæ accessionis ad primam accremētum, in hisce tribus conspicitur,in hora,qua fit accessio,in lōgitudine accessionis, & in magnitudine. nihil autem differt, si in vehementia dixeris,quia hæc duo nomina sunt apud medicos vsitata,ipsaq; sępius de re eadē pronunciant,cum aliquando dicunt maiorē fuisse febrem ea,quę præcessit, aliquando vehementiorē.Contingit autem hanc febrem vehementem,vel ęquales horas cum pręcedēte obtinere,vel pauciores,vel plures: quod ad magnitudinē,siue vehemētiā accessionis non pertinet, sed ad prolixitatē accessionis. Per accessionē aūt te nunc oportet intelligere deterius tēpus totius circuitus, quod est à primo insultu vsq; ad tēpus in vigore cōsistēdi: sicuti reliquum tēpus declinationis est melius. Cū itaq; accessio,siue per tertium,siue per quartū, siue quotidie fiat, anticipauerit proportionē,atq; ita anticipando ad longius extēditur tempus,atq; insuper vehementius afflixerit: tunc manifestum est morbi augmētum. Quantū autem augeatur,vnumquodq; ex dictis sua quantitate monstrabit: siquidē accessio pluri tēpore anticipans,& longius,atq; vehemētius affligens,effatu dignū indicabit augmētum,& velocē esse morbi motū, atq; haud ita multo post in suo vigore futurum.Neq; enim fieri potest,vt magna incremēta suscipiētibus accessionibus, nō proxima sit morbi cōsistentia.Contraria autē accessio,quę.s.parua faciat incremēta omnium eorum, quæ diximus: quantum ad hoc attinet,longius distare futurū morbi vigorē ostendit. Hoc igitur ipsum per circuituum incrementa discemus,coniectura scilicet assequi, post quantum tempus morbus in suo vigore consistet,ac pręterea horam pręfinitam,qua accessio inuasura sit. Conducit autem prima cognitio ad formam totius victus constituendam: secunda vero ad cibum dandum in particularibus temporibus,quorum intentiones ipse ab initio docere proposuit. Quòd autem circuitum (gręce periodum,) vocet similem ad idē reditum,neminē puto dubitare. Sed & ex ijs,quę mox apparēt,ait coniecturandum esse de accessione,& totius morbi constitutione.Siue aūt casus (gręcè symptomata) siue signa, velit quispiam illa,quę mox apparent,nominare: nihil retulerit. Illud autē de omnibus casibus,signis've est cognoscendum,quod non nulla quidem eorum significant passionē,aliqua assidēt,aliqua iudicāt: aliqua coctionē, aliqua cruditatem, aliqua salutem, aliqua perniciem ostendunt.Passionis significatiua sunt, quæ vnà cum morbo inuadunt. Quæ vero assident: aliquando simul inuadunt,aliquando superueniunt,non nunquā vero neq; omnino veniunt: neq; enim sunt à morbo inseparabilia,neq; eorum velut substantiam constituunt, sed

2.Epid.sect.1[2]. proprias faciunt differentias. Quę vero ab Hippocrate ‖ crisima.i.decernētia siue iudicātia vocantur: cum primo quidem exquisite morborum principio nō sunt apta inuadere: cum duobus alijs autem apta sunt: de quibus paulo postea dicemus. Aliquando vero neque in his,sed,cū morbi augentur,aut iā in vigore consistunt,apparent. Signa vero coctionis cōtingūt quidem & ista nunq̄ in primo statim morbi principio: terminant autem illud principium,quod est pars totius morbi. Signa vero cruditatis cum primo morbi principio statim inuadunt,& non nunquā posterius apparent,sicuti & mortis signa.Nam & horum generatio,morbi principium subseqtur. Morbi autem principium intelligi volumus(vt in cōmētarijs de Crisibus manifestauimus) & primū eius insultum,quod nullam habere latitudinem dicitur: & id,quod est sicuti pars totius morbi,quādo in principium diuiditur, augmentū,& tēpus in vigore consistēdi,& declinationē: & aliud,quod vsq; ad tertium extenditur diem.Sed & in eadem tractatione docuimus omnium casuum potestates:

A states: & simul, quæ expositione indigere videbantur verba Hippocratis ad hoc pertinentia, exposuimus. Sed & nunc per modum compendij de ipsis à nobis dicetur. Qui vero voluerit totam Hippocratis artem circa ista perdiscere, ad illam vadat tractationem. Ex mox apparentibus igitur totam iubet morbi constitutionem coniectari: deinde quandam morbi speciem in medium adducens, ita inquit: Veluti, in laterali morbo si circa initia statim sputum appareat, morbum breuiat: si vero postea appareat, producit. Perspicue vero, quod docet, assequeris, si ex tertio libro Epidemiarum ‖ apponam, quæ ipse de Anaxione scribit, morbum, lateralem patiente: quem etiam ægrotum ego in primo libro de Crisibus, mea expositione patefeci. Verba autem Hippocratis hæc sunt: In Abderis Anaxiona, qui iuxta portas Thracias habitabat, febris acuta inuasit, lateris dextri dolor continuus, tussis sicca: neque primis diebus expuebat aliquid: sitibundus, peruigil: vrinæ bene coloratæ, multæ, tenues. Sexto die delirauit: neque calefacientia aliquid proficiebãt. Septimo die magis laborabat, quia febris intendebatur, & dolores non minuebantur, tussesque infestabant, & difficulter spirabat. Octauo venam in cubito secui. sanguis multus fluxit, qualem oportuit. dolores remissi sunt, verum tusses siccæ subsequebantur. Vndecimo die febres minores factæ sunt: parum circa caput sudauit: tusses, & quæ à pulmone, humidiora. Die de-

B cimo septimo cœpit pauca quædam cocta expuere: leuatus est. Vigesimo die sudauit, & desijt febricitare. Post crisim leuatus est: siticulosus vero erat, neque à pulmone bonæ erant expurgationes. Vigesimoseptimo die febris redijt, tussijt, multa concocta eduxit: vrinis adfuit multum sedimen album: sitis cessauit, & bene spirauit. Trigesimoquarto die sudauit totus, per crisim febris omnino soluta est. Hic igitur Anaxion ab initio morbum lateralem patiebatur, nõ tamen ab initio expuebat, sed & octauo die adhuc tusses siccæ subsequebantur, vt inquit Hippocrates. Quare rationabiliter totius morbi solutio ad trigesimumquartum diem extenta est: cum tamen magna ex parte lateralis morbus terminum suæ iudicationis habeat quartumdecimum, &, si non hunc, saltem omnino vigesimum. Quòd si ante tertium diem expuisset: vel circa septimum, vel nonum, vel omnino vndecimum diem iudicatio esset subsecuta: &, si in ipso die tertio spuere cœpisset, quartumdecimum diem non transcendisset. Hoc enim accidit in omnibus inflammationibus, quę non teguntur operculo densiore, vti in ijs, quę exteriorem occupant cutem, quasdam sanies (grece ichoras) resudare, ab initio tenues, postea vero, si coctionem accipiant, & ad melius pficiat, crassiores: & ex his ipsis crassioribus aliquas esse magis concoctas, aliquas vero minus. Hoc idem in omnibus inflammationibus, quæ vel os, vel oculos infestant, licet intueri:

C nec minus in quacunque alia corporis parte, quando pars aliqua interior simul cum cutis diuisione patitur inflammationem. Nam ex huiuscemodi vlceribus sanies profluunt tales, quales ego dixi. Quando igitur aliqua fuerit inflammatio cum tanta meatuum angustatione, vt nihil extra effundatur, necesse est illam esse & coctu difficilem, & longo tempore perdurare. Hac igitur ratione, & in morbo laterali (qui & ipse est ex genere inflammationum) attendere oportet signa coctionis. Nam crudissimus morbus est, in quo nihil omnino expuitur: secundum ordinem obtinet ille, in quo sanies tenues: tertium, in quo crassiores: & quartum, in quo perfectam habẽt coctionem. Verum, si hæc circa tertium, vel quartum diem apparuerint, non contingit morbum transcendere septimum diem. In alijs vero singulis necesse est, vt pro coctionis modo mensura temporis consequatur. Sicuti igitur sputum, perfectę coctionis signum est, quando album fuerit, & lene, & ęquale consistentia, neque nimis humidum, neque nimis crassum: eodem modo integram cruditatem ostendit, quod nullo modo expuitur. Quòd si expuatur quidem, sed tamen adhuc tenue sit, debilis coctionis est signum. Quòd si impermistum fuerit, vel flauum, vel rufum haudquaquam bonum. Quòd si liuidum fuerit, aut ęrugini simile, aut nigrum: perniciosissimũ existit. Cum, itaq; à nobis distincta sint signa coctionis & cruditatis, & præter ea tertium genus

D exitialium: illud scire oportet, quòd signa coctionis semper sunt bona, vt quæ morbi solutionem haud ita multo post futuram ostendant: sicuti genus signorum exitialium, mortem ægri citam pręnuntiant. At vero signa cruditatis diutinum quidem ex necessitate morbum significant: sed, quantum in ipsis est, neque moriturum, neque euasurum è morbo hominem ostendunt: Tibi vero prius ægroti vires expendenti, etiam ex his licet præcognoscere. Aliud est signorum genus, quæ iudicatoria ab ipso nominantur: sunt autem hæc, sudores, sanguinis fluxus, rigores, multum alui profluuium, & similis vomitus, dolor capitis repente inuadens, difficultas spirandi præter rationem & vehemens, vel cordis morsus, vel quædam in hypochondrijs citra dolorem tensio, vigiliæ vehementes, delirium, & nox absque ratione molesta, & accessio anticipans, & lachrimæ inuoluntariæ nihil patientibus oculis neque ex tristitia prouenientes, rubor faciei, & labrum inferius agitatum, lucida vel obscura & tenebrosa quædam ante oculos obuersantia, & hallucinationes quædam, & malæ vel nasus repente rubescentes, parotides, aut omnino alicuius in articulum decubitus generatio. Hæc igitur omnia, & præter hæc alia multa huiuscemodi secundum propriam eorum substantiam casus nominata, quatenus vero subitam mutationem ostendunt, signa iudicatoria appellata, duplicem tibi præstabunt præcognitionem. Siquidem morbo iam cocto superuenerint, futuram statim sanitatem denunciant: Si vero

3.Epid.com.3. t.79.3ª.150.b

crudo

crudo adhuc morbo, iudicationem non bonam, quæ aut perniciem agat, aut in longum tempus E
morbum producat. Quòd vero alia sit natura horum signorum, quę iudicatoria nominantur, alia vero eorum, quę coctionem significant, hinc discere possis. In primo libro Epidemiarum inquit
1,Epid. com. 2. t. 45. 46. 3ª. 112. b, c Hippocrates: ‖ Coctiones, iudicationis celeritatẽ, salutisq; securitatẽ significant: ‖ Cruda vero, & incocta, & quæ in abscessus malos conuertuntur, iudicationum carentias, vel dolores, vel temporis longitudinem, vel mortes, vel recidiuas ostendunt. Ita quidem hic in vniuersum collaudauit morbi coctionem: in libro autem, qui Prognostica inscribitur, particulatim in hunc modũ simul
in Progn. cõ. 2. t. 26. 4ª. 200. b. docẽs ipsius indicia: ‖ Vrina autem optima est, quando sedimentum album, lene, & ęquale fuerit per omne tempus, donec morbus iudicetur. Significat enim salutis securitatem, & morbũ pauco tempore duraturum. Sic rursus laudauit vrinam monstrantẽ coctionem in venoso genere. Rursus aũt, cum dicit, ‖ Alui autem excrementũ optimum est, quod est molle, consistens, & hora ex A. l. 1. f. 2. d. 3. c. 6. fol. 54. e
Ibidem. t. 13. 199. a cretũ, qua solet, cum sanitas adest. Hic indicia coctionum ventris simul collaudat ac docet. Sic & eam, quæ fit in membris respirationi seruientibus, coctionem simul collaudans ac docẽs, in hunc modum scribit: Sputum oportet in omnibus doloribus, qui pulmonẽ, & costas infestãt, celeriter, ac facile expui, flauitiẽq; valde sputo commistam apparere. Coctionis igitur signa semper bona
2. Epid. sect. 1ª. sunt, iudicationis vero signa non semper. Sic ergo, inquit, ‖ Signa iudicatoria, nõ iudicãtia, aliqua F
mortem, aliqua difficilem iudicationem portendunt. Saneq;, & cum ait, quæ ad melius iudicant, non confestim appareant: per hæc verba eandem indicat sententiam. Nam coctionis signa, quocunq; tempore apparent, bona sunt. semper enim eorum vniuersum genus optimum existit. Nõ ergo repugnat illud, quod nunc dictum est, in morbo laterali sputum si statim appareat, illi alteri, quod dicitur, signa iudicantia ad melius, non statim appareant. Nam signa iudicatoria non nunq̃ mala fiunt: signum vero coctionis nullum vnquam prauum fuit, sed oĩa optima semper: & tãto citius ægrum sanitatem recuperaturũ ostendunt, quanto citius apparuerint. Hæc dixisse sufficiat per modum cõpendij, quantum ad præsentem attinet locum. Totam vero de istis antiqui magistri sententiam in libro de Crisibus exposuimus. Vt aũt sermo, quem nuper diuidẽdo proposui, perfectus habeatur: quomodo à dictis differant, & quę passionis significatiua, & q̃ assidentia dicuntur signa, hinc volo transigere, vnã in mediũ adducens pro exẽplo passionẽ, hanc ipsam videlicet, quam Hippocrates nominauit. In morbo igitur laterali, acuta quidem febris vnà cum spirãdi difficultate, & tussi, & dolore lateris pũgẽti, signa passionis significatiua nominãtur. Quòd autem dolor aut ad hypochondriũ, aut ad clauim perueniat, assidentia dicũtur: sicuti, ꝙ facilius in latus patiens, quàm in alterum, decũbat ęger, ad idem genus assidentium attinet. Scripsit autem & G
Praxagoras Nicandri filius duo volumina de assidentibus signis: de ijs autem, quæ superueniũt, vnum alium, ac si de mox apparentibus inscriberetur. Hæc igitur mox apparentia inquit Hippocrates & bonam morbi iudicationem, & malam: morbumq; vel lõgũ, vel breuem futurum ostendere: Meminit autem non solum sputorum, sed & vrinarum, & excrementorum alui, & sudorũ: ea scilicet, quæ sunt in libro prognostico scripta, nobis exemplo subijciens: quæ ad hunc locum transferre superuacuum foret. nam de his in libris de Crisibus diximus, & in commentarijs in Prognostica: in qubus adhuc magis antiqui magistri sententiam explanauimus.

13 *Senes ‖ facillime ieiunium ferunt: secũdo loco, qui ætatem consistentem habent, minus adolescentes: omnium minime pueri, præsertim qui inter ipsos sunt viuidiores.*

In lib. de Renũ affect. dign. & medi. qui Gal. ascribitur. 7ª. 195. d Differentia etiam ętatum confert aliquid ad constituendã victus rationem: senes siquidem facile ferunt inediam, pueri vero difficulter. Est autem facilitas & in non appetendo, & nihil inde mali sustinendo. Difficultas autem in contrarijs oritur: etenim pueri magis appetunt, & plus offenduntur in longis inedijs: medię vero ętates inter senes, & pueros, quanto alteri ipsorum proximiores existunt, tanto aut minus, aut magis molestantur, atque offenduntur ex longis inedijs. H
Aph. qui hunc sequitur. Huius autem aphorismi causam ipse in sequenti docet, qui ita incipit: ‖ Qui crescunt plurimũ caloris innati habent. Ita vt, si quis velit ipsum priori adiungere, & cum/enim/coniunctione proferre, tunc sermo vnus fieret, & manifestus, in hunc modum se habens/Senes facillime ieiunium ferunt: secundo loco qui ætatem consistentem habent: minus adolescentes: minime vero omnium pueri; Qui enim crescunt, plurimum caloris innati habent. Appellat autem ætatem habentes cõsistentem, eos, qui mediam ætatem habent inter iuuenes, ac senes, ita vt ab ætate quidem vigente recedant, nondum tamen sensum habeant senectæ manifestum. Sic autem & Thucydides quosdam in ætate dixit esse consistente. Verum inter hanc ætatem, & adolescentium, altera quædam est, quę, sicuti ætatum, ita facilitatis, & difficultatis medium ordinem obtinet: ita vt neq; tam facile inediam ferre possit, sicuti qui in ætate sunt consistente, atq; senili: neq; difficulter, sicuti adolescentes, & pueri. Eius tamen non meminit Hippocrates, cum possit eam vnusquisq; ex illis, quas dixit, intelligere, Cum vero inquit/Præsertim qui sunt inter ipsos viuidiores/naturarũ differẽtias manifestat: ex pueris enim, qui calorem innatum validiorẽ admodum habẽt, ij promptiores sunt ad cibos assumendos, & ipsos magis possunt concoquere: &, si non assumpserint, plus offenduntur. Talis quidem est sermo Hippocratis: indiget tamen adhuc parua quadam additione ad perfectionem

A fectionem: de ijs enim, qui ſunt in principio ſenilis ætatis, recte dictum eſt, Senes facillime ieiuniũ ferunt: de ijs vero, qui ad extremã peruenerunt, non recte: quia hi nõ poſſunt tolerare longas inedias. Vel igitur addere oportet aphoriſmo exiguum quiddam, & hoc modo ipſum pronũciare, Senes facillime ieiunium ferunt, præter eos, qui ad extremam ſenectam peruenerunt: ſecundo loco, qui ætatem conſiſtentem habent. Vel verbum/ieiunium/in ciborum paucitatem eſt cõmutandum, atq; ita dicendum, Senes ciborum paucitatem facillime tolerant: ſecundo loco, qui ętatẽ conſiſtentẽ hñt. Nã, & qui ad extremam ſenectam attingunt, inuenientur, etſi non poſſint longam inediam tolerare, paucis tamen cibis indigere. Tale enim quiddam patiũtur, quale lucernis, quæ extinguuntur, accidit, quæ & continuam exigunt olei ſuffectionem, & multã, ac ſubitam ſimul nequeunt ſuſtinere. qñquidem, & his exhibere oportet vniuerſam multitudinem paucam: et hanc ipſam cibi paucitatem in multas partiri portiones: neq; vna illis longa inedia eſt iniũgenda.

14 *Qui ‖ creſcunt, plurimum habent calidi innati: plurimo igitur egent alimento: alioqui corpus abſumitur. Senibus vero parum calidi innati ineſt: paucis propterea fomitibus egent, quia à multis extinguuntur. Hanc etiam ob cauſam febres ſenibus non ſimiliter acutæ fiunt: frigidum enim eorum corpus.*

1. de Temperamentis. 1ª. 13. h
de Vtilitate reſpirationis. 1ª. 225 f
2. de Naturali. facul. 1ª. 298. a
in 6. Epid. cõ. 3. t. 15. 3ª. 173. a
Et com. 4. t. 14. 3ª. 183. d. & t. 17. 184. b. & t. 25. 186. b
3. de Cauſis pulſuum. 4ª. 97. c
5. de ſimpliciũ medi. facul. 5ª. 33. h
de Natura humana. com. 2. t. 12. 7ª. clxxx. a
in lib. de Renũ affect. dign. & med. qui Gale. aſcribitur. 7ª. 195. d.
1ª. Aph. 13. Aduerſus Lycum, Ext. ord. 64. h & 65. d.
de Optima ſecta ad Thraſy. Iſagog. 29. a

B Dictum eſt à nobis plenius etiam in cõmentarijs de tẽperaturis, quo modo viſum eſt non nullis medicis eos, qui in iuuentæ vigore conſiſtunt: non nullis vero pueros eſſe calidiores. Habent enim hi quidem calorem acriorem, hi vero abundantiorem. Nunc vero etiam neceſſarium eſt dicere, quantum ad preſentem locum conducit, ſermones lõgos, quoad fieri põt, in pauca conijcientes. Hoc ipſum igitur verbum/calidum/aliqñ transferimus ad qualitatem, cuius propriũ nomen eſt caliditas: aliqñ denominatiue totũ corpus dicimus calidum, à caliditate: eſtq; hic modus loquẽdi plurimus in omni vita, & fuit apud antiquos, veluti Theophraſtus oſtendit in eo libro, qui de calido & frigido inſcribitur. Nã, cum corporum ſubſtantia cõtrarias has qualitates, caliditatem, frigiditatem, humiditatem, ſiccitatem viciſſim recipiat: ſecundum ſubſtantiam quidẽ recipientem, cum calidum nominamus, corpus dicimus: multũq; vel paucum dicimus eſſe calidum, ad quantitatem ſubſtantiæ referentes. Et hoc dupliciter facimus: vno quidem modo in ſubſtantijs impermiſtis, alio aũt in miſtis. In impermiſtis quidem, veluti ſi duo haberent aquam æqualiter calidam in duobus inæqualibus labris contentam: alterum diceremus plus habere calidi, qui maius labrũ poſſideret: alterum minus. In miſtis vero, veluti ſi eſſent æqualia labra, ſed inæquali mẽſura ex vino & aqua temperata: alterum ipſorum plus vini continere, alterũ plus aquæ diceremus. Cui mo-C do etiam ille eſſet perſimilis, ſi duo labra inæqualia ſupponeremus æqua proportione temperata. Non nunquam vero non ad ſubſtantiæ multitudinem ſermonem referentes, ſed ad qualitatem ſolam, huic quidem alicui dicimus plus calidi ineſſe, huic vero minus: ſicuti ſi ex duobus labris parẽ prorſus magnitudinem habentibus, alterum, quod calidius eſſet, plus habere calidi diceremus: alterum, quod frigidius, minus: non tamen proprie verbo/plus/vteremur in hoc loco. melius enim eſt magis, & minus, vehementius, ac debilius, omniaq; eiuſcemodi vocabula qualitatibus accommodata: paucum vero, & multum in ſola ſubſtantiæ quantitate ſeruare. Verum non in hoc tantum huiuſmodi fiunt nominum abuſiones, ſed in quampluribus alijs, quæ per vitã ſermone vſurpamus, idq; non minime fit in arte medicinali. Omnes ſiquidem morbos, magnos, aut paruos nominãt, quãuis ſubſtantiæ non ſint: febrem magnam, febrem paruam: apoplexiam magnam, apoplexiam paruam: ſic, & pleuritidem, & phrenitidem, & peripneumoniam, & omnes itidem alios morbos. Aduertere igitur oportet ęquiuocationes, & conſiderare, quid ſibi velit ſemper vnaquęque dictio dicẽtis. Si enim in altero ſignificato nomẽ protulerit, nos vero in alio accipientes, ſermonem redarguimus: non illum, qui protulit (ſi verũ fateri velimus) ſed noſtram potius exiſtimationem redarguimus: quod non nulli proculdubio faciũt hoc in loco, qui Hippocrati ſtudent cõ-

D tradicere. Nã ad qualitatẽ nomen calidi trãsferentes, conãtur oſtẽdere hãc eſſe vehemẽtiorem ijs, qui in ętatis vigore cõſiſtũt. Verum Hippocrates non ad qualitatẽ, ſed ad ſubſtãtiam in præſenti ſermone refert id nomẽ. Nam ſubſtãtia innati caloris aerea eſt, & aquea, ſicuti ex ſemine licet cõiectari, quod paucam omnino terrenã ſubſtãtiam participat, plurimum aũt aeris calidi humidi q; in ſeipſo cõtinet, quemadmodum in cõmentarijs noſtris de ſemine oſtẽdimus. Iam vero & alterum noſtræ generationis principiũ ſanguis menſtruus, humidũ natura eſt. Cum igitur magis terreſtrẽ efficitur animalis corpus (tale aũt quotidie efficitur, dum auget) tũc licet valde vehementer calidũ exiſtat, & igneum: ſubſtantiã tamẽ innati caloris pauciſſimã habet: alioqui febricitãtes diceremus plurimum habere calorem innatum, qui nedum plus, ſed nec priori æqualẽ habet. Bene enim tẽperata eſt caloris innati ſubſtãtia: ignea aũt, aduentitij. Sed, & effluxus, qui è toto corpore fiũt, caloris quidem aduẽtitij, ſunt fumei, fuliginoſi, aridi, & acres: cõtra vero, vaporoſi, ſuaues, & bene tẽperati, caloris natiui. Hæc q; ipſe potes tactu diſcernere. Nam ſanorũ calor vaporoſus eſt, atq; ſuauis, & tactu cõueniẽs, nihil triſte, nihil aſperum, nihil mordax præ ſe ferẽs: eorum vero, qui febricitãt, & pręcipue hecticas febres, aut eas, quę ex putredine humorum ortum habẽt, acris eſt, & inſuauis, ac mordax, & noſtrum corrodẽs tactum. Salubris vero eius qualitas in pueris exquiſita habetur: ſicuti plures eorum, qui in ætatis vigore conſiſtunt, inuenire contingit calorem habentes

mordacem,

mordacem,& non amplius humidum,aut vaporosum,neq; aereum.Neque mirum hoc videri debet.Oportet enim defluxum similem esse subiectæ substantiæ: vt quando humida, atq; aerea substantia existit, tunc,quod ab ea defluit,vaporosum est,atq; suaue: Cum vero terrestris,atque arida: tunc,& quod effluit,fumeum,fuliginosumq; est,& acre,quod & in exterioribus euenit. Nã, quæ ex aqua dulci,& calida euaporant,optima sunt & vaporosa: quæ vero ex aliquo corpore solido exusto,fumea sunt,& acria. Cum igitur duæ substantiæ sint,& hæc quidem suauem habeat caliditatem,hæc vero tristem: alteram quidem plurimam habent pueri,alteram vero ij,qui in ætatis vigore consistunt,vt ad totius videlicet corporis proportionem. Vt autẽ hæc physice magis adhuc pertractem,rem totam ad elementa traducam. Cum quatuor sint elementa, ex quibus omnia corpora sunt tẽperata: puerile quidẽ corpus,multum in seipso continet aereę,atq; aquosę substantię,minimum terrestris: contra vero eorum,qui in ætatis vigore cõsistunt,à terrestri siccitate vincitur, deficit aũt aquosa,atq; aerea substantia: adeo vt,si quartum in vtrisq; elementum, ignem scilicet,pari portione posuerimus,atq; ęqualiter calida corpora esse voluerimus: nõ tñ similem substantiam calidam in ipsis esse dixerimus: cum puerorum quidem substantia humida sit: eorum vero,qui in ætatis vigore consistunt, sicca.Humida.n.secũdum innatum calorem maxime, quia ex humido nostra est generatio: sicca vero secundum aduentitium.Sic quidẽ infantes recenter nati, F substantiam calidam,& aquosam plurimam participantes,plurimum dicerentur habere calorem innatum.Qui vero ætate vigent,& iam declinant: quantum istæ deficiunt, terrestris vero superabundat,tantũ habere minorem substantiam natiui caloris putarentur. Quòd vero ex aquosa,& aerea substantia plus defluere sit necessarium,q̃ ex terrestri, etiam si ambę sint æqualiter calidæ secundum qualitatem: neminem arbitror dubitare.Hoc tibi etiam in exterioribus liquido licet intueri.Nam ex corporibus,quæ ad similem perueniunt caliditatem, non æqua portio videtur defluere,sed ex siccis quidem minimum,ex humidis vero plurimum.Statim igitur aqua,& oleo mediocriter calefactis,plurimum defluit,atq; dissoluitur: ferro vero, & ęre, atq; lapidibus, minimũ: adeo vt,si tibi libuerit exponere ad solem ardentem aquam (si ita contigerit)& ferrum ęquo pondere,deinde transacto die ambo perpẽdere: aquam quidem inuenies multo seipsa minorem effectam,ferrum vero æquale.Sic,& si velis oleum æri,& ferro,& lapidi comparare: illud quidem absumptum inuenies,hęc vero ęqualem substantiæ molem retinentia.Hinc vero ad ceram, picem, bitumen,& resinam transcendens,& quæcunq; alia plurimam substantiam humidam obtinent: videbis & hęc sub sole calente multo magis absumi,atq; defluere,q̃ lapidem, æs,& ferrum, & alia adhũc modum sicca. Quare,si necessarium est alimentũ, vt,quod effluxit ex corpore, suppleatur: G ex humidioribus vero,& plus aeris participantibus,plus effluit: fit, vt huiusmodi corpora pluri egeant alimento.Puerorum vero corpus tale existit, plus humidę,& aereæ substantiæ obtinens: non sicuti iuuenum,& declinantium,ac senum,siccæ,atq; terrestris.Hippocrates igitur, cum hoc in libro proposuisset cõpẽdiosam,atq; aphoristicam doctrinam facere: nõ ita sermonẽ ampliauit, quemadmodum ego nunc,sed loco istorum verborum, Qui crescunt,etsi æqualem habeant substantiam calidam,atq; igneam cum ijs,qui in ætatis vigore consistũt,aquosę tamen, atq; aereę substantię plus habent: Qui crescunt, dixit, plurimum habent innatum calorem: Simul memoriæ subijciens ipsorum substantiam,simul propositum suũ demonstrans.Quia.n.humidam,& calidã habent substantiam,qui crescunt,idcirco plurimum ab ipsis defluere necessarium est, & plurimo egent alimento: alioqui corpus,inquit,absumitur: & recte. Vbi enim id, quod defluit, plurimum est,quod vero influit,paucum: hic necesse est subiectam corrũpi substantiam. Senibus vero paucum inest calidum: his sanè iuxta vtrunq; appellationis significatum paucũ inest calidum, siue qs ad qualitatem sermonem referat, siue ad substantiam.Nam & qualitas debilis,& substantia minima est: si quidem eorum meminimus, quæ supra diximus. Ob hęc igitur, inquit, paucis fomitibus indigent.Nam fomites,græce hypocaumata,alimẽta nominauit, suum sequens dogma,& omniũ H ferè nobilissimorum philosophorum, qui eorum, quæ aĩalia constituunt, elementorũ, ignem maxime vitę esse causam existimarũt. nam, vt lucernarũ flãmæ, q̃uis oleum pro alimento habeant, tñ, siquis id totum simul superinfundat, extinguũtur potius, q̃ nutriantur, eodem modo & in senibus calidum, sui fomentum quidem habet alimenta: sed si repente eorum multitudine, & cumulo suffocetur, periculum est, ne extinguatur: non aliter, ac si paruæ scintillæ ignis lignorum multitudinem superacerues. Quod autẽ subinfertur, Et propterea febres senibus non similiter acutę sunt, signum re vera est & hoc, ꝙ corpora senum frigida sunt, & ꝙ ob innati caloris maxime cõuersionem ad igneam naturam accenditur febris. Verũ tantam euenire senibus cõuersionem, vt æqua sit ei, quæ iunioribus accidit, vix fieri potest. Multum.n.calidũ prõpte in immensum attollitur, paucũ vero nõ facile, sed maximã exigit causam, quę cogat ad hoc. Ob hanc igit̃ causam, neq; senes magna ex parte febricitant acutas febres, sicuti iuniores: &, si qñ, quamuis raro, talis his accidat febris, qualis iuuenibus, oĩno hæc ad interitũ ęgrotantis terminat̃. Indicio.n.est immensam quandã esse magnitudinẽ causæ febrẽ facientis. Hæc sufficere possunt ijs, qui secundum naturam se habẽt ad intellectionẽ, & fidẽ eorũ, q̃ scripsit Hippocrates. Ad eos vero, qui per calũniam Hippocratẽ reprehenderũt, è quorum numero vnus fuit Lycus, nos vnũ integrum volumen scripsimus

A mus aduersus ea, quæ contra aphorismum perperam obijciuntur. Huic aũt titulũ fecimus, Aduer
sus Lycum, ꝙ nihil erratum sit in aphorismo, cui principium est, Qui crescunt plurimum habent
innatum calorem. Datus autem est mihi Lyci liber post scriptos à me hosce commentarios, vnde
ego postmodum his hæc verba subiunxi, quæ non sunt in ijs, quæ prius edideram. Seorsum autẽ
in alio volumine defendi Hippocratem in ijs, in quibus fuerat à Lyco reprehensus.

15 ‖ *Ventres hyeme, & vere natura calidißimi sunt, & somni longißimi: quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda. Etenim tunc calor innatus copiosior est, vnde & pluribus egent alimentis: indicio sunt ætates, & athletæ.*

de Natura hu. com. 1. t. 36. 1ª. 32. e
8. de Hippo. & Plat. decret. 1ª. 277. f
2. de Naturali. facul. 1ª. 298. a
in com. lib. de Diæta. t. 2. 2ª. 40. b
in 6. Epi. cõ. 4. t. 14. 3ª. 183. d & t. 25. 186. c. & com. 5. t. 27. 193. d
3. de causis pulsuum. 4ª. 97. c.
in lib. de Renũ affect. dign. & med. qui Gale. ascribit. 7ª. 195. b
1ª. Aph. 18. 9. e
in Finitionib. medi. Gal. ascript. Isagog. 44. f
A. l. i f. 3. d. 5. c. 1. fol. 68. h

Non parum etiam tempora anni conducunt ad victus rationem inueniendam. Nam hyberno
tẽpore plus appetunt hoĩes, & cibum facilius concoquunt: contra in ęstate: cuius rei causam ipse
Hippocrates reddidit, inquiens ventres "hyeme, & vere natura calidissimos esse. Quid autem sit,
quod /natura/ dicitur, & ꝙ nõ frustra id verbũ adiecerit in hoc aphorismo, ipse paulo post explana
uit, inquiens, Etenim tunc calor innatus, multus: plurimo igitur indiget alimento. Ventres, itaq;
hyeme, & vere calidissimi sunt, non simpliciter, sed calido naturali: cuius substantiam antea osten
B di. Causam vero, ob quã hic idem calor hyeme augeatur, etiam Aristoteles explicuit. Refugit .n.
ꝓp circunstantem extrinsecus frigiditatẽ, sicuti rursus ęstate ad sibi affinẽ protenditur. Atq; ita cõ
tingit dissolui quidem ac dissipari eius substãtiã tp̃e æstiuo: cõtineri autem, ac cohiberi, & in pro
fundũ secedere hyemali. Ob hoc igitur & coctiones, & sanguificationes, & nutritiones hisce tem
poribus sunt meliores. Addidit aũt, & aliud ipsis contingens, nempe ꝙ somni lõgissimi fiunt, ob
noctium videlicet lõgitudinem: quod neq; ipsum parum cõfert ad naturales operationes. Quod
vero in fine adijcitur /Indicio sunt ętates, & athletę/ pro argumento ponitur, ꝙ plurimum alimen
tũ sit necessariũ, vbi calidũ superabundat. Pueri siquidem, quia calidum plurimum hñt, idcirco, et
pluribus indigẽt, & plura cõcoquũt. Athletæ etiam, quia exercitijs augent calorem natiuũ, ob id
multis frui possunt alimẽtis. Quæ igitur in aphorismo dicuntur, sufficienter exposuimus. Si qs
vero ipsorum veritatem diligentius examinet, non ad oĩa aĩalia sermonem extendat, sed ea exci-
piat, q̃ in latebris degunt. Hæc .n. cũ se recondunt, non egent pluri alimento: qñquidem, & sine ci
bo possunt perdurare, Et, si supposuerimus ea tãto vti cibo, quanto, anteq̃ recõderentur, male ip-
sum cõcoquerent. Quale .n. hoĩbus cõtingit aqua frigida lotis, tale etiam aĩalibus accidit hyeme.
Contingit aũt hominibus, qui aqua frigida perluũtur, si debile corpus habuerint, refrigerari, atq;
C offendi: si vero robustum, primũ quidem innatũ calorem ad interiora refugere, ibiq; seipsum col-
ligere: postea vero ad exteriora remeantẽ, multo, q̃ prius erat, fieri fortiorem. Sic, & aĩalium quæ
cunq; sunt natura frigidiora, ijs calor innatus à frigore hyberno superatur, adeo vt ferè extinguat.
quare plurima ipsorũ, similia mortuis cõspiciunt, cum sine sensu, ac motu in latebris iacẽt: quędã
vero prorsus in hoc ipso affectu moriũtur. Quæ aũt plurimo sanguine abundant, atq; calore, tale
quiddã hyeme patiuntur, quale accidit corporibus fortibus aqua frigida lotis. Nam calor eorũ ad
interiora se colligit, nõ (per Iouem) carnibus ad hæc, prima sede derelicta, refugientibus, sed spiri-
tu vnà cum sanguine. Tria aũt erãt corpora, quæ archigonon, hoc est primogeniam nostrã substã
tiam compleuerunt, spiritus, sanguis, & seminalis humiditas, ex qua in primo ortu, veluti in libris
de semine diximus, fiunt partes aĩalis solidiores: mox vero augmentũ & nutritio in istis perficit.
Quòd igitur melius hyeme cibũ concoquimus, sanguine ac spiritu ad profundum corporis retro
cedentibus, vnicuiq; est manifestum. Non modo igitur hoc ipsum dicit Hippocrates, sed ꝙ plura
accipere cõfert. In hisce .n. tp̃ibus, inquit, hoc est hyeme & vere, plures cibi dãdi sunt. Atqui, si pa-
rum defluit, ac difflat hyberno tp̃e ad exteriora, multum alimẽtum nõ est corporibus necessariũ:
siquidem nutritio est eius, quod euacuatur, repletio. Oportet igitur alimenti quantitatẽ esse eius,
D quod difflat, quãtitati proportionalem. Verum igitur esse, ꝙ quidã hyeme nõ modo melius con-
coquunt cibum, sed etiã ꝙ pauca assumentes refrigerantur, atq; ideo offenduntur: si vero plura as
sumpserint, in nullos phlethoricos incidunt morbos, ipse euentus ostendit manifeste. Causę vero
inquisitio in cõmune proponatur. Neq; .n. Hippocratem solũ, sed omnes alios, huiusmodi obie-
ctio fatigat. Nemo itaq; est, qui non consentiat difflari corpora animalium ea, quę fit per sensui oc
culta foramina, difflatiõe. Idcirco enim ad hoc deueniunt, vt egeant alimento, quoniam euacuan-
tur: ita vt, si nihil à corporibus nostris effluere, sed semper æqua moles substantiæ seruaretur, nul-
la foret alimenti necessitas. Tu vero animaduerte, nunquid hac in parte alijs quidem omnibus ra
tio sit inexplicabilis, soli vero Hippocrati, atq; eius sectatoribus explicabilis. Neq; enim aliud qc-
quam, animal ab initio afformauit, sicuti neque rursus adauxit, aut vsque ad mortem enutriuit,
præterquam iste calor innatus, de quo nunc habetur sermo. Hic igitur, cum sit omnium operum
naturalium causa, quia copiosior est hyberno tempore, idcirco cibi appetentiam intendit, coctio
nes auget, & plus sanguinis accumulat, & crassius corpus efficit, & vt superfluitates excernan-
tur, prouidentiam habet. At calor circunfusus non modo superfluitates, sed æqualiter omnia
euacuat, materiam inutilem, & ea etiam, quæ in corpore secundum naturam continentur, vnà
dissoluens per eam, quæ à medicis occulta difflatio nominatur, quam calor innatus operatur.

Neq;

Neque enim aliud quicq̃ est natura animalium preter hoc calidum, secundum Hippocratis opinionem. Ostensum autem à nobis est in commentarijs de viribus naturalibus, naturam non solum appetere, cõficere, agglutinare q; singulis partibus proprium alimentum, sed & huius quoq; superfluitates difflare: ac, quanto fortius extiterit calidum innatum, tanto magis difflatio effugit sensum. Et ob hanc causam Diocles inquit sudores esse præter naturam, qm̃ oĩbus, quæ ad corpus attinent, recte administratis, & alimento à natura subacto, nunq̃ sensibilis humor per cutẽ excerneretur. Quæcunq;.n. in balneis, aut vehemẽtibus exercitijs, vel propter ęstiuũ calorem exudant homines, ex causis violentis originem habent. Bene igitur omnia tempore hyberno in corpore animalis administranť, qñ hyems mediocritatẽ seruauerit. ‖ Nam immoderatas intemperaturas & ipse Hippocrates in sequentibus damnat. Quòd autem omnia bene hyberno tempore in corpore animalis administrẽtur, indicio non paruo sunt naturæ opera fortiora. Nam cibi in ventriculo bene concoquuntur, qm̃ calor innatus plurimus est: & vnà superfluitates somnis longioribus expurgantur, quæ quidem exquisite extenuata sunt, per cutem: quæ vero in vapores conuersa sunt, per expirationem: quæ vero sufficientem habent crassitudinem, per vrinas. In his.n. plus est sedimenti, q̃ per ęstatem, præter id ꝙ etiam tota vrinarum multitudo hyeme sufficienter augetur. E

3ª. Aph. 1. & cet. vbi agit de anni temporib. & cõstitutionib.

Iamuero magis nutriunť, & carnẽ augent corpora hyeme, & plus boni sanguinis cumulant, nisi malo prorsus vtantur victu. Nam, si cõsideraueris, vt corpora nostra paucum habentia sanguinẽ autumni tempore, atq; extenuata, suscipiens hyems bonis implet humoribus, & crassiora efficit, percipies, puto, nos gubernantis robur facultatis, quæ est calor innatus. Verum, nisi hic abundans habeat, quo fruatur, alimẽtum, primus ipse à circunstante frigore superabitur, tam ab eo, qui extrinsecus ingruit, q̃ ab illo, qui ꝑ inspirationẽ attrahitur: cum ipso vero, & coctio ciborũ debilitabiť, & boni sanguinis generatio, & partiũ animalis enutritio, & superfluitatũ vacuatio. Si vero tm̃ abunde habuerit alimentum, quantum potest euincere, & ipse magis augebitur, & oĩa, quæ antea diximus, circa corpus animalis perficiet. Cæterum, vt ex pluri alimento oblato, quod non solũ bene in ventriculo conficiatur, sed etiam in venis, & omni animalis parte, vnũquodq; multo seipso carnosius reddať, & plus sanguine abũdet, habẽt homines satis ipsa experientia compertũ, non in seipsis tantũ, sed etiam in iumentis. Nam ante ęstatis initiũ, circa vltimã veris partẽ, & sibi & illis sanguinẽ detrahunt, in memoriam reuocantes, quibus capiantur morbis, qñ repente calor æstiuus superuenerit. Hic.n. adeo sanguinẽ extẽdit, atq; diffundit, ac quodã modo efferuere facit, vt, qui hactenus moderatus fuerat, non possit amplius in venis contineri, sed vel dirumpat ipsas, vel exedat: &, quando impetum fecerit ad aliquam corporis partem alijs debiliorem, in ipsa vel inflammationem, vel erysipelas, vel aliquod aliud tale morbi genus operetur. Nam multo plures, ac grauiores morbi, quibus plenitudo dedit occasionem, ex humorum fiunt fusione. Hæc igitur omnia cum alijs astipulantur, quæcunq; in præsenti aphorismo Hippocrates docuit: tum hoc probant, nõ solum posse calorem per id tempus multos coquere cibos, sed etiam multis indigere. Semper enim oportet alimenta esse innati caloris multitudini proportionalia, nisi forte, vt dixi, natura ex aeris ambientis caliditate imbecillis facta cogat subtrahere. Quam ob rem, cum & de vere Hippocrates sermonem indistinctius habuerit, ipse distinguam: Ac primum quidem veris initium hyemi simile magis esse, quàm æstati: finem contra. Deinde quòd non nunquam talẽ ver habet frigiditatem, qualem tempus hybernum: aliquando talem, qualem tempus æstiuum, caliditatem. In primis igitur partibus eius, siquando frigidum fuerit, hybernę similem rationem victus adhibebimus: in posterioribus autem, siquando fuerit calidius, æstiuæ similem. Quòd si mediam seruauerit temperaturam, victum illi proportionalem instituemus. Atq; hæc omnia de victus ratione, quam sanis oportet adhibere, dicta sunt: deinceps autem de illa, quæ ægrotis conuenit, sermonem faciet. F G

16 ‖ *Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maxime vero pueris, & alijs, qui tali victu vti consueuerunt.* H

*A * Codices quidam græci antiqui nõ habent hãc dictionem: plures tamen habent. Et Burgondio.*

B † In quibusdã cod. græcis non sunt hæc verba, nec in Burgondione: vt sit vniuersalis ꝑpositio.

1. de Sanitate tuẽda. 2ª. 65. b 8. metho. med. 7ª. 54. h 1. de arte Curatiua ad Glauc. 7ª. 97. c. * 1ª. Aph. 16. de Optima secta ad Thrasy. Isagog. 20. c;

In pręcedẽtibus aphorismis de victus quãtitate doctrinã nobis tradidit: nunc vero de qualitate trãsigit, multa, q̃ in arte cõducũt, breuissimo sermone docẽs: ac primo qualis sit adhibẽdus victus febricitãtibus: deinde ꝙ victuũ ª sanorũ indicationes in ijs quidẽ, q̃ pręter naturã sunt, cõtrarias: in ijs aũt, q̃ sunt ẜm naturam, similes facere oporteat. Febri enim, quoniã calida & sicca passio est, (est enim conuersio natiuę caliditatis ad igneam) victum humidum cõsulit. Humidioribus vero naturis, siue propter ætatem, siue propter consuetudinem, non contrarium, sed familiarem. Oportet enim conseruare naturam ᵇ † {eorum per humida,} non quemadmodum morbos, demoliri. Qui vero aquam inter cutem, cui febris adiungitur, in medium adducentes, sermonem Hippocratis student per cauillum reprehendere, quoniam hic morbus non humidum exigit victum, sed siccum, ignorãt ij artis curatiuæ caput in primis necessarium, quod nos vberius in illa tractatione transegimus: id autem est, simplicem quenque affectum propria egere curatione: plures vero inuicem copulatos tantum habere communem curationis indicationem, quantum copulabuntur, nobis vel ei, quod magis vrget, obuiantibus, non tamen alterius cura omnino

posthabita,

A poſthabita, vel omnibus pari ſtudio ſuccurrentibus. Quod autem de aqua inter cutem, & ſimul febre laborantibus meminere, non eſt abſimile morbo laterali, in quo ſanguis expuitur. Nam & in his contrarias exigunt affectus curationes, eductio ſanguinis, & paſſio lateralis: quæ vbi cuipiam ſimul contigere, ad id, quod magis vrget, obuiare oportet, non omnino poſthabita etiã alterius curatione. Sic itaq;, ſiquis ſimul febricitet, & ea laboret diſpoſitione, quæ aqua inter cutem nominatur: ad ambos affectus reſpicientes, qui contrariam exigunt curationem, vtriq; eorum probe reſiſtimus, quemadmodum & alijs oibus pari modo copulatis. Neq; igitur ipſi tale quicq; dixerimus, neq; alterum talia dicentem admiſerimus: verum, ſiquid per verba ſua Hippocrates in aphoriſmo non dixit, quod tñ idem habeat iudicium cum ijs, quæ ab ipſo dicuntur, hoc quoq; fuiſſe dictum potentia, debemus exiſtimare: nam & ætatis meminit, & conſuetudinis: tu vero, & naturalis temperaturę, & temporis anni, & regionis non abſq; ratione memineris, quę & ipſe Hippocrates adijcit aliquando: non nunq; vero vnius, aut duorum mentione facta, reliqua, quæ ſunt eiuſdem naturæ, atq; ordinis, prætermittit. Fiunt autem, & ab his indicationes, quemadmodum ſupra & ab ætate, & à morbo fieri diximus, ſeruantibus nobis, quęcunq; inculpata ſunt, per victum ſimilem temperaturæ: quæcũq; vero culpata ſunt, per contraria corrigentibus. Diximus autem plenius de om
B nibus indicationibus in libris, quibus ars curatiua docetur.

17 *Et quibus ſemel, aut bis, & quibus plura, vel pauciora, & particulatim oporteat afferre, conſiderandum. Condonandum autem aliquid tempori, {& regioni} ætati, & conſuetudini.*

Quoniam de quantitate, & qualitate eorum, quæ offeruntur, ſermonem habuit: mox docere proponit modum eorundem. Neque enim ſufficit hoc ſolum cognoſcere, q; huic plus, vel minus ſit offerendum, vel q; victu exiccante, vel humectante vtendum ſit: ſed, nunquid ſemel, an ſæpius qualibet die, vel nocte cibum offerre oporteat, maxime neceſſarium eſt conſiderare: & ad hæc ipſa ab anni tempore, ab ętate, à conſuetudine ſumere indicationem: ſicuti in qualitate, & quantitate ſumebatur. Nam ad hęc primæ erant intentiones, & morbi ipſi, & vires ægrotantis, & præterea ætas, & anni tempus, & conſuetudo, & quæcunq; his ſunt proportionalia: & propterea ipſe Hippocrates illud adiunxit, Condonandũ eſt autem aliquid tempori, {regioni} ætati, & cõſuetudini, liquido oſtendens per verbum /condonandum/ q; neq; totum, neq; maximum à talibus accipit.
Nam, ſi ſæpius, aut raro, ſiue omnino nutrire oporteat: ab ægritudine, & viribus primum, & maxime accipitur: poſt hoc autem & ab anni tempore, & ab ætate, & talibus. Si enim vires laboran
C tis debiles fuerint, & ea, quæ in corpore eſt diſpoſitio, ſit ex corruptione humorum, vel defectu: parum alimenti ſępius talibus afferemus: parum quidem, quia virium imbecillitas non poteſt totam ſimul multitudinem alimenti ſuſtinere: ſæpius autem, quoniã multis indiget diſpoſitio. Defectus ſiquidem exigit adiectionem, corruptio vero contemperamentum. Si vero cum virium debilitate neque defectus aliquis affuerit, neque corruptio, humores autem ſecundum naturam moderate ſe habuerint, vel etiam ſuperabundauerint: his raro, & pauca afferemus: & multo magis iſtud agemus, ſi cum virium robore humores ſuperabundauerint. Si vero cum humorum defectu, vel corruptione vires validæ fuerint: tunc multos cibos, atque multoties ijs, qui ita laborauerint, dabimus: vtpote multos exigente diſpoſitione, & natura robuſta potente illos ſuperare. Si vero acceſſiones non permiſerint, neque multas alimenti offerendi occaſiones præſtiterint: raro plura exhibebimus. At, ſi vires validę fuerint cum plethorica diſpoſitione, raro pauca afferẽmus. Nam, etſi eum, qui cibum debet conficere, robuſtum habeamus: quia tamen diſpoſitio multis non indiget, rationabile eſt, vt pauca afferamus. Sic quidem oportet & à morbo, & à viribus ægrotantis ad ea, quæ propoſuimus, ſumere indicationes. A tempore autem, ætate, & conſuetudine, & alijs, quæ his ſunt proportionalia, hoc modo: Æſtiuo quidem tempore, quantum ad temporis ra
D tionem attinet, ſæpius pauca danda ſunt: quoniam, & pluri ægent adiectione, vt qui diſſoluantur, & vires habeant imbecilles: hyberno vero tempore multa quidem propter robur virium, ſed raro: quia non valde multa indigent adiectione laborantes, vt quibus non multa fiat euacuatio. Nam ſanos quidem antea oſtẽdimus ſufficienter hyeme euacuari, quoniam plus habeant innati caloris: Vere "autem medio, atq; adhuc magis æſtati proximo, paucis, & ex longo interuallo nutriemus. Nam tempus id periclitatur, ne proxime accedat ad plethoricam diſpoſitionem, propter humorum, qui hyberni temporis frigore concreuere, fuſionem. Quemadmodum ergo in plethoricis diſpoſitionibus, ſi vires validæ fuerint, paucum cibum, & ex longo temporis interuallo damus: ſic & in vere faciendum eſt, præſertim in febricitantibus, de quibus nunc ſermo habetur ab Hippocrate. Sanorum enim victum antea docuit. Autumnus vero morbis, qui ex corruptione fiunt, aſſimilatur. Quapropter, qui eo febricitant tempore, continua boni indigent adiectione: &, ſi vires validę fuerint, ſępe, & multa dabimus: ſin imbecilles, pauca, & ſępius afferemus. Simili modo quiſpiam & ab ætatibus, & à conſuetudine, & à regionibus ſumeret indicationes, ad duas primas redigens intentiones. Singula enim, quæ diximus, aut fortes, aut debiles vires efficiunt, & corpus reddunt, aut ſuperabundans bonis humoribus, aut ſufficientibus carens, aut vitio humorum deprauatum.

A.li.1.f.3.d.5. c.1.fol.68.f

18 ‖ *Aestate, & autumno cibos difficillime ferunt, hyeme facillime: secundum locum ver habet.* E de Natu.hum. cō. 1. t. 36. 1ª. 32.e in Cōm.lib.de Dięta. t. 2. 2ª. 40.b

Non bis, vt forte quispiam existimauerit, de eisdem disseruit Hippocrates, cum superius illum scripserit aphorismum, cuius principium est, ‖ Vetres hyeme, & vere calidissimi sunt natura: nūc autem rursus, ꝙ Æstate, & autumno cibos difficillime ferunt, hyeme facillime, & ver secundū habet locum: Verum, quoniam & ad quantitatem victus, & ad modum vsus ciborum tam in sanis, ꝗ in ęgris, quandam accipit à temporibus indicationem: non absq; ratione eorum in vtrisq; cōmeminit: illic quidem ostendens cibos plures sanis dari hyeme oportere, quoniam plus inest innati caloris, quem nutriri oportet: nunc autem ꝙ si semel etiam multum illis ciborum attuleris, haudquaꝗ nocebis. Facile.n. omnes ferunt ciborū multitudinem hyeme, difficulter vero æstate. Quapp hyeme quidem raro, & multos cibos afferri concedendū est: æstate vero, quia cibos ferunt difficulter (siquidem is, cui eos coquendi, ac conficiēdi officium natura tribuit, calor innatus scilicet, exiguus est) cauēdum omnino est, ne totum simul cibum exhibeamus: sed studere oportet, vt frequentius pauca afferamus. Nam corporis dispositio similis ijs, qui ex humorum defectu morbi consistunt, existens, exigit adiectionem: Hyems quidem, atq; ęstas talem naturam habent: reliqua vero duo tempora, autumnus quidem æstatem subsequit, ver autem hiemem. Et causa aperta est. F Nam refrigerari, & cogi in vnum, atque densari corpora autumno: laxari vero, & rara fieri verno tempore incipiunt. Ob hanc igitur rationem, nō idem bis de temporibus enunciauit: & ob illam etiam, quia in altero aphorismo de sanis sermo habebatur.

* Supra, Aph.15.

19 *Iis, qui per circuitus accessiones habent, nihil dare oportet, neq; cogere, sed subtrahere adiectioni ante iudicationes.*

Cum igitur tria sint capita, quibus victus ratio comprehenditur, quātitas ciborum, qualitas, & vtendi modus: ad duo quidē priora capita ex accessionibus nullam habemus vtilitatem, ad tertiū vero ex accessionibus aliquid sumere possumus. Quare non temere Hippocrates earū in tertio capite meminit. Nam tēpora commoda ciborum particularium, præcipue docēt accessiones, in morbis tñ, in quibus ordinatim obueniunt, hoc est per circuitus: atq; ideo ipse quoq; Hippocrates inquit /Iis, qui per circuitus accessiones habent, nihil dare oportet/ vt qui non ignoraret alios esse, quibus fierent in morbis accessiones, non tñ per circuitus, hoc est non ordinatim. In hisce igitur ratio exquisita inueniendi temporis, quo cibus offeratur, haberi nequit. In quibus vero accessionū ordo seruatur: principia earum oportet obseruare, hoc est, ne eis iam factis, vel non multo post futuris, nutriamus. Quod aūt dicitur /ante iudicationes/ vel ante accessiones quascunq; simplr, vel G ante morbi vigores, vel ante illas, quæ proprie iudicationes noīantur, est intelligēdum. Nam hic triplex intellectus, verus est. Primus aūt magis videt ad propositum pertinere, si videlicet ante accessiones intelligamus. Nam de morbi vigore, retro dictum est: &, si de hoc intelligatur, ēt de iudicatione intelligetur: qm̄ maxima ex parte morbo in suo vigore consistente fiunt iudicationes.

20 ‖ *Quæ iudicantur, & iudicata sunt integre, neque mouere, neque nouare aliquid, siue medicamentis, siue aliter irritando, sed sinere.* de Venæ secti. aduers. Erasist. 6ª. 6.c

Iam perfecto de victus ratione sermone, ad alterum caput transcendit: in quo docet, qn̄ sit totum ipsi naturæ permittendum, quod ad regimen pertinet ægrotantis, nihil aliud nobis agentibus, nisi victum cōuenientem instituentibus: qn̄ etiam non sit totum naturæ permittendum, sed & aliquid nos oporteat operari. Vbi igitur (inquit) vel integra iudicatio facta est, vel adhuc fit, totum naturæ permittere, & nihil nos nouare oportet: vbi vero indeficienter iudicat, id, quod deficit, supplere nos cōuenit. Hoc aūt & ipse dicebat in libro de humoribus, per hęc verba ‖ Quę perfecte iudicantur, nō mouere: neq; medicamentis, neq; aliter irritando, nouare quicꝗ. Nam, quod in aphorismis ἀρτίως, i. integre dixit, hoc in illo libro cōmutans ἀπαρτὶ, i. perfecte noīauit. Est au H tem huius nominis ἀπαρτὶ apud alios antiquos significatū pro cumulate, plene, atq; indeficiēter: quę oīa etiam hoc loco per ἀρτίως, i. integre, debemus accipere. Neq;.n. per id verbū, dies pares oportet intelligere: esset enim in propatulo falsum, si quis in diebus paribus, vel iudicatus est, vel iudicat, nihil in his nouadum esse. Neq; etiā hęc dictio ἀρτίως, hoc in loco significat nuper: quod maxime ostendunt verba sequentia. Neq;.n. simpliciter dixit ἀρτίως, hoc est nuper, iudicata, sed quæ iudicant, & iudicata sunt: quorū alteri quidē /iudicata/ aduerbiū ἀρτίως, i. nuper, posset conuenire: alteri vero /iudicantur/ nullo modo. Sed & hoc ipsa rerum euidentia demonstrat. Neq;.n. siquid paulo antea sit iudicatum, hoc nouari non debet: sed si perfecte, si indeficienter, si plene, tūc verum est, quod dicitur. Siquid vero deficiat: id, quod deficit, oportet adiungere. Nam, quę post iudicationem relinquuntur, faciunt recidiuas. Quæ nam igitur est perfecta, & indeficiens iudicatio? nempe in qua cuncta bene procedunt, & cui nullus numerus deficit iudicatorius. Primum.n. melior est iudicatio, quæ fit per euacuationem inferiorem, ꝗ quæ per abscessum: deinde per quam humor noxius, & redundans, ꝗ per quā alter euacuatur: tertio loco, quæ *κατ' ἴξιν, i. secūdum processum fit, quàm quæ secūdum processum non fit: vocat autem ipse secūdum processum id, quod recto tramite procedit: & quarto post has, quæ facile toleratur: quæ cum coctione fit, & in decretorio

in lib. d Hum. paulo ante dimidium libri.

* Hęc vox non est in gręcis codicibus.

cretorio

A cretorio die. Hæc omnia adesse conuenit perfectæ iudicationi: cui siquid desit, vel plura: neq; exquisita, neq; integra fuerit iudicatio.

21 ‖ *Quæ ducere oportet, quò maxime natura vergit per loca conferentia, eo ducere conuenit.* in Lib. de Humo. i pricipio, et paulo ante dimidium.

17. de Vsu par. 1ª.222.g in 1. Epid. cõ. 3. t.24.3ª.124.e in 6. Epid. cõ. 2. t.29.3ª.165.e de Venæ sect. aduersus Erasi. 6ª.6.e de Vict. rat. in mor. acut. cõ. 2. t.10.7ª.117.c

Quæ nam sunt illa, quæ ducere oporteat? nempe quę neq; iudicantur, neq; integre sunt iudicata: hæc igitur per quam partem sint euacuanda, docet, duplicem nobis dans intẽtionem, & ipsam partis naturam, & humoris inclinationem. Ad quem enim locum ex conferentibus vergit, eo ducere conuenit. Sunt aũt euacuationibus conferentia loca, intestina, venter, vesica, vterus, cutis vniuersa: ad hæc, palatum, & nares, qñ vel cerebrũ expurgamus, vel per profluuium sanguinis fit *excretio: præcipue q̃; si κατ' ἶξιν, hoc est per directum ad locum patientem. Nam, quæ contra fiunt profluuia sanguinis, mala sunt. Inclinationes vero humoris noxij ad loca nõ conferentia fiunt, qñ vel aliquem habuerint suapte natura principatum, & maius ex ipsis damnum est subsecuturum, q̃ morbi, qui iudicatur, dignitas expostulet: vel nullam habeant effluxionem. Exempli gratia, vbi hepar humores infestant, quos oporteat euacuari, duæ sunt ipsorum accõmodæ inclinationes: prior per ventrem: cuius illa melior est, quæ per inferiora, q̃ quæ per vomitum: secunda per renes, atq; B vesicam. Non tamen, quæ ad pulmonem, thoracem, & cor est inclinatio, bona est. Oportet itaque medicum naturæ inclinationem animaduertere: &, siquidem idonea fuerit, subministrare & adiuuare: sin autem contrarie simul ac noxie fiat, prohibere, transferre, atq; diuertere oportet.

* ἔκκρισις, aliter κρίσις.

22 ‖ *Concocta medicari, atq; mouere, non cruda neque in principijs, modo non turgeant: plurima vero non turgent.* In eodem.

4. de Sanitate tuẽda. 2ª.84.h de Totius morbi tpib. 3ª.88.e 1. de Crisibus 4ª.128.g. Et 142.a 8. de Compo si. medi. secundũ Loc. 5ª.191.b de Vict. rat. in mor. acu. cõ. 4. t.22.7ª.137.e. Et t.38.139.e 1ª Aphori. 24. 10.f

Consueuit Hippocrates dicere, medicari (græce φαρμακεύειν) pro vti medicamento purgante. Verbum aũt /ὀργᾷν/ hoc est turgere, translatũ est ab aïalibus † concubitum appetentibus ad humores. Nã, sicuti illa stare loco non possunt, quadã titillatione impulsa, eo q̃; affectu cõcitata: sic & humores plerunq; in motu vehementiore, atq; trãsfluxu à partibus ad partes, in morbi principio hoĩem infestant, mouentes, titillantes, & quiescere non permittentes, cum & ipsi pariter moueanť, & transfluant, & titillatione ægrum molestent. Tales igitur humores euacuare conuenit: hoc est, qui sunt in motu, & latione, & fluxu: Eos vero, qui iam sunt in aliqua corporis parte firmati: neq; alio vllo auxilio mouere oportet, neq; medicari ante coctionem. Tũc enim naturam quoq; ipsam habemus euacuationi adminiculantem: conspicitur siquidem, & ipsa post coctiones, & humores discernere, & superfluitates expellere: quo in tempore fiunt & iudicationes. Sed, cum perfecte ipsa C mouet, nullo medicamento opus est: cum mediocrius atq; imbecillius agit, id, quod deficit, oportet supplere: vt ab vtroq; noxij humoris fiat euacuatio, natura quidem expellente, medicamento vero attrahente. Ostensum enim est à nobis in cõmentarijs de potentijs naturalibus naturã vniuscuiusq; particulæ, quatuor vti potentijs, attractiua proprij alimenti, & eiusdem retentiua, pręterea quoq; concoctiua, & quarta alienorum expulsiua. Singula vero medicamenta proprium sibi attrahunt humorem. Bene autem sermoni addidit /Plurima vero non turgent/. discere q̃; oportet hoc ab experientia, raro contingere, vt humores ab vna parte ad aliam transfluant, sed frequẽtius accidere, vt in vna aliqua parte quiescant atq; consistant: in qua ẽt concoquuntur toto morbi tempore vsq; ad eius solutionem. Scire autem oportet, q̃ in quibusdam exemplaribus hic aphorismus scriptus non est: in libro autem de humoribus passim scriptus inuenitur.

† ὀργῶντων.

23 ‖ *Deiectiones non multitudine sunt æstimandæ, sed si talia deijciuntur, qualia conueniunt, & ægri facile tolerant. Atque, vbi vsque ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, si æger possit tolerare.* In eodem.

in 1. Pror. cõ. 2. t.58 4ª.177.b de Venæ sect. aduers. Erasist. Kom. 6ª.12.c

Siue à natura, siue à nobis euacuatio fiat, oportet omnino constituere quandam ipsius mensuram. Sicuti. n. qualitatem pro humoris molestantis ratione vacuari: ita videlicet quantitatem mul D titudini molestantis humoris respondere oportet. Sed qualitatis quidem indicia superius diximus, vbi illum aphorismũ exposuimus, cuius principium est, ‖ In perturbationibus vẽtris. Quantitatis vero nullum tale habemus indicium. Ob hanc igitur causam nobis dedit Hippocrates de eadem quantitate iudicandi viam, ex facilitate tolerantiæ. Nam, si humor superexcedens euacuëtur, tunc ipsum se ipso ægrotum fieri leuiorem, & melius tolerare est necessarium: quòd si aliquod etiam ex ijs, quæ sunt secundum naturam, excernatur: dissolui, ac debilitari ægri vires, & tolerãtiæ difficultatem sentiri. Quare non promptam eorum, quæ euacuantur, quantitatis phãtasiam oportet attendere, sed duas, quæ dictæ sunt, notas, si qualia oportet euacuantur, & si facile tolerãt. Quod autem postea ab ipso subiungitur, Atq; vbi vsq; ad animi defectionem expedit ducere: recte quidem ab ipso dictum est, sed adijcere oportet vsus notas: quas quia ipse prætermisit, nos ex quibus ipsa experientia & ratione videmur inuenisse dispositiones, in quibus expedit vsq; ad animi defectionem euacuare, dicemus. Et primum, vsq; ad qualem animi defectionem dictum ab ipso fuerit, distinguere oportet. Neq; enim tales dicit animi defectus, qui & expauescẽtibus aliquando ægris venæ sectionem, vel tale auxilium aliquod, solent accidere: neque cum in ore ventriculi humores mordaces aliquando fuerint, vel prius in ipso coaceruati, vel qui in ipso remedij vsu ad ipsum confluxerint, qui causam dederint animæ defectionis. Solent enim & hoc tempore pati Sup. Aph. 2. 3. b

animi defectionem: non tamen huiusmodi animi defectio est sufficiens mensura euacuationis, quæ non nunquam, antequam conueniat, contingit: sicuti febricitantes pleriq;, vel inter surgendum, vel residendum, animo defecerunt: ob quam causam accumbentibus ipsis secamus venam. Ea igitur, quæ fit animi defectio ratione euacuationis, nunc ab Hippocrate dicta est esse mensura euacuationis, & in maximis inflammationibus, & in ardentissimis febribus, & vehementissimis doloribus. Oportet autem (sicuti & ipse inquit) viribus integris, atq; valentibus, tantam moliri euacuationem: & nos sæpius huiuscemodi euacuationes prodesse plurimum, experientia didicimus. Nam & in ardentissimis febribus, si vsq; ad animi defectionem sanguis mittatur, statim totius corporis habitus refrigeratur, & febris extinguitur: plurimis etiam aluus citatur, & sudores emanant, ac quidam eorum ex his sanitati prorsus sunt restituti: alij valde adiuti vehementiam ægritudinis absciderunt. In maximis etiam inflammationibus, & vehementissimis doloribus nullum maius noui remedium, quàm vsque ad animi defectionem euacuare adhibita distinctione, an mittere sanguinem, an purgare oporteat † vsq; ad animi defectionem, quemadmodum in libro de venæ sectione monstrauimus.

† Hęc verba nō sunt in tralatione veteri, nec ī Oribasio, q libro.7. collectionum medic. ad Iulianū Imperatorem cap.3. hūc locum ponit: nec ētin libris de phlebotomia hoc dixit Galen⁹ q, s. purgādū aliqn sit vsq, ad animi defectionē.

24 ‖ *In acutis passionibus raro, & in principijs medicinis purgātibus vti, & hoc cùm præmeditatione faciēdum.*

Supra, Aph. 22.

de Totius morbi tpib. 3ª. 88.e 1. de Crisibus 4ª. 127.e in 1. Pror. cō. 2. t. 37. 4ª. 174.d de Vict. rat. in mor. acu. cō 2. t. 11. 7ª. 118. b. Et. cō. 4. t. 38. 7ª. 139.e 3ª. Aphor. 28. 26.a

Paulo antea dictum erat, ‖ Cōcocta medicari, & mouere, non cruda, neq; in principijs, si nō turgeant: plurima vero non turgent. Nunc autem, q circa principia acutarum ægritudinum tm̄ contingit aliquando purgare vtiliter, nos docet Hippocrates. Nam in longis morbis semper oportet expectare coctionem, in acutis vero, cum turgent, ab initio possumus vti medicamentis purgantibus, & hoc ipsum cum multa cautione, & consideratione facere. Vnde mihi videtur Hippocrates recte adiecisse /Et hoc cum præmeditatione facere/. Siue.n. per hoc verbum diligentem intelligat examinationem prius factam, siue ægrotum ante præparatum, siue recti iudicij expectationē, siue horum aliquid, siue omnia vnius vocabuli significatione comprehendatur: quantum huiuscemodi vereatur purgationes, manifestat. Neq;.n. paruum periculum est in morbo acuto male vti purgante medicamēto, cum omnia id genus medicamenta potestate sint calida, febris vero, quatenus febris est, & sui ratione, non calefacientibus, atq; exiccantibus, sed maxime cōtrarijs, hoc est humectantibus, & refrigerantibus egeat. Non igitur ob igneam febris caliditatem, purgationem adhibemus (hanc enim scimus sui ratione nocere) sed propter humores illam efficientes. Quare maiorem oportet ex noxiorum humorum euacuatione fieri vtilitatem, quàm id, quod necessario consequitur ex purgantibus medicamentis, detrimētum: est autem vtilitas maior, si absq; molestia omnis humor noxius, & infestans sit euacuatus. Vt vero hoc fiat, primo oportet considerare, nunquid æger idonee se habeat ad huiusmodi purgationem. Nam, qui multa cruditate laborāt, qui q; tenaces, aut crassos cibos assumpserunt, quibus itidem extenta, atq; inflata hypochondria sunt, aut supra modum calida, atq; ignea †existunt, & hoc ipso in loco aliqua est viscerum inflammatio: omnes ij inepti sunt ad purgationes. Hæc itaq; abesse oportet, humores autem, q̄ maxime fieri potest, esse fluxui paratos, hoc est tenues, & nullum lentorem participantes, & aperta esse foramina, per quæ debet purgatio fieri, & nullam habere obstructionem. Nam & nos ista antea paramus, cum quempiam sumus purgaturi. Et hoc est, quod ab ipso Hippocrate dicitur in illo aphorismo, ‖ Corpora vbi quis purgare velit, oportet fluida facere. Verum in acutis morbis, circa principia statim, vel circa primum diem, vel non vltra secundum, si sumus vsuri purgantibus medicamentis, quando turgent, non datur facultas ista præparandi, nisi quis forte arripiat occasionem propinandi melicratum, in quo decoctum sit aliquid hyssopi, vel origani, vel tragorigani, vel thymi, vel pulegij, siue quid huiusmodi, vim habens humores extenuandi. Quare non sine ratione dixit raro circa principia morborum acutorum nobis venire in vsum purgationes, quoniam nō sæpius turgeant molestantes humores in principijs: neq; si hoc adsit, ægro satis ad purgationem parato, neque dante morbo nobis temporis occasionem, quo possimus ex imparato paratum facere.

A. lib. 1. t. 4. c. 3. fol. 73.e

† Cod. antiqui hñt, vt Leonicenus. quãuis impressi addant, τὰ οὖρα, vt ita postea sit vertēdū: Calidę atq; igneæ vrinæ.

2ª. Aph. 9. 12.a

25 ‖ *Si, qualia oportet purgari, purgentur: confert, & facile ferunt: si contra, difficulter.*

6. Epid cō. 4. t. 12. 3ª. 183.b

Supra, Aph. 2. 3.b

in 6. Epi. cō. 4. t. 12. 3ª. 183.c de Optima secta ad Thrasy. Isago. 26. e. Et 4ª. Aph. 2. 27.e

Non est dubium hunc aphorismum in illo contineri, in quo dicebatur: ‖ In perturbationibus ventris, & vomitibus spontinis si, qualia oportet purgari, purgentur: confert, & facile tolerant: si vero non, contra. Verum, quia in hac libri parte de purgationibus à medico factis loquebatur, & omnes ferè necessarias distinctiones cōmemorauit, non piguit ipsum hunc quoq; adiungere aphorismum, in quo nihil magis nouum edocetur, sed ad memoriam reuocantur ea, quæ prius in alia libri parte enunciauerat de spontinis euacuationibus, vt hoc etiam in loco totus sermo de purgationibus esset absolutus.

Galeni

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS
COMMENTARIVS SECVNDVS

1 *N quo morbo somnus laborem facit, mortale: si vero somnus iuuat, non mortale.*

4ª. Aphori. 67. 34. f

Quòd quidem labor (grece πόνος) apud ipsum nunc lęsionem significet, clarum est ex eo, quod opponitur. Inquit enim: Si vero somnus iuuat, non mortale. Cum vero duplex sit ea, quæ ex somno fit læsio, altera communis, quando in principijs accessionum, quas ἐπισημασίας, hoc est annotationes vocant, ægroti dormierint: altera propria, in quibusdam morbis, quando in aliquo alio tempore: de hac ipsum dicere est existimandum: illa enim neque mortem, neq; aliquod aliud graue significat, cum naturã temporis consequatur. In principijs siquidem accessionum calor {naturalis} totus, & humores in profundum corporis vergunt, (quemadmodum ipse docuit) & magis in quibus horror, vel rigor, vel fortis partium exteriorum B refrigeratio contingit. Et propterea, si in principijs dormierint, casus illis protenduntur, & vix febres ad consistentiam perueniunt. Ac, siqua inflammatio sit circa viscera, rationabile fit ipsam augeri: si'que humores aliqui ad ventrem confluant: non, vt in alijs somnis, concoquuntur, sed multo plures fiunt, incocti permanentes. Ob hanc itaque causam, ægrotis vigilias tunc præcipimus, illam, quæ à vigilijs fit, spiritus, sanguinis, & caloris, qui in eis est, ad exteriora lationem opponentes, tanq; maximum auxilium, aduersus illam, quæ fit in accessionum principijs, sanguinis, spiritus, & caloris {naturalis} ad interiora lationem. Quare non sine ratione dixerit quispiam huiuscemodi lęsiones hoc tpe accidere quidem ex natura accessionis, sed vigilia prohiberi: Cum vero hac quoq; priuati fuerint ægrotantes, tunc damnum sentire manifestius, nõ quia altera lęsio accedat ex somno, sed quia deest illa, quę ex vigilia habetur vtilitas. Hic itaque sermo nullam ostẽdit fieri in accessionum principijs ex somno læsionem, sed hoc ipsum tantummodo, carentiam vtilitatis. Alter autem sermo, qui concedit ex somnis fieri hoc tempore lęsionem, asserit nunc Hippocratem docere de ijs, qui in alijs temporibus dormiunt, in quibus maxima ex parte manifesta vtilitas ex somno prouenit, pręsertim vbi morbo declinante adhibeatur. Nam aliquando etiam consistente morbo somnus manifestam affert vtilitatem: quãdoq; etiam in extremis partibus augmenC ti, quæ ad consistentiam copulãtur: manifestissima tamen omnium vtilitas est, quæ in declinationibus fit. Sane q;, cum somni nocent, minus quidem exitiales sunt iam consistente, atq; increscẽte accessione: præcipue vero sunt in declinationibus perniciosi. Nam, quo tempore aliquid est vtilissimum, si præter id, q nihil prodest, etiam nocet, mortem non sine ratione significat. Ex somno autem læsiones sunt, quæ sunt vtilitatibus contrariæ: idcirco quia febres vel ab eo non dissoluuntur, vel etiã exacerbantur, & quia dolores intenduntur, & fluxiones multiplicantur, & crescunt inflãmationes. Quidam vero & inter dormiẽdum delira loquuntur: &, vbi expergefacti fuerint, multo tempore in delirio perseuerant. Quibusdam etiam initium comatis in somno fit: & vix, cũ punguntur, excitantur. Hæc autem omnia contingunt propter humorum malignitatem: quos, vbi calor innatus fortior extiterit, per somnos concoquit: vbi vero debilior, illis succumbit, ab eis q; viscera aggrauãtur, & dictis affectibus homo corripitur. Ipse etenim Hippocrates vult ‖ hominem vigilantem extrinsecus esse calidiorem, dormientem vero contrario modo se habere: id nos edocens (quod etiam quibusdam alijs rerum naturalium studiosis visum est) somnum atque vigilias fieri secundum innati caloris motiones. Non absq; ratione igitur euenit, vt, cum in visceribus iste collectus causas morbificas nequeat euincere, perniciem significet. Si tamen euicerit, nõ dum cerD tæ salutis est signum, nisi quispiam dicat, quantum ad talem affectum attinet, ægrotum non periclitaturum, ex alio tamen affectu interire posse. Nam, siqua inflammatio solutu difficilis aliquam ex partibus principalibus præoccupauerit, contingit ægrum, qui ita se habeat, interire. Quare securius pronunciãdum est, vbi quidem ex somno læsio aliqua aduenit, lethalem esse notam: vbi vero prodest, non lethalem. Quòd vero ex somnis aliquæ accidant lęsiones, ipse in libris, quos Epidemios inscripsit, ostendit his verbis: ‖ Inter hos multi erant comatosi, & delirantes: non nulli vero ex somno tales fiebant.

6. Epid. cõ. 4. t. 14. 3ª. 183. c

2. Epid. sect. 3

2 *V bi somnus delirium sedat, bonum.*

4ª. Aphori. 67. 34. f.

Si ambos dixerimus aphorismos, & hunc, scilicet & antecedentem, inuicem iungi, totus sermo talis vtique fiet: In quo morbo somnus laborem facit, mortale: si vero somnus iuuat, non mortale: vbi igitur somnus delirium sedat, bonum: vt vnum aliquod veluti exemplum particulare subiungat sermoni antecedenti vniuersaliter dicto: tanquam si ita dixisset: Vbi igitur dolorem somnus sedat, bonum. Vbi igitur febrem somnus sedat, bonum. Vbi igitur inflammationem sedat somnus, bonum. Sed satis fuit tantum periculosiorem morbum nominare. Nam veritas sermonum vniuersalium, ex huiuscemodi exemplis magis dilucet.

3 ‖ *Somnus, atq; vigilia, vtraq; si modum excesserint, malum.* E

3. de Locis affectis. 4ª. 16. g in 1. Pror. cō. 2. t. 47. 4ª. 175. d in Progn. cō. 1. t. 17. 4ª 193. h 7ª. Aphor. 67. 60. f

Non nulli ex medicinæ professoribus existimarunt vigiliam modum excedentē malum esse & signum, & causam, non tñ somnum: hunc. n. semper bonum esse, & signū, & causam: & nunq̃ fieri somnum modum excedentem: plurimos vero decipi, arbitrantes comatosas dispositiones incipientes, somnum esse longum. Verum hi à nobis discentes, ꝙ non prius coma nominatur, q̃ difficilem habuerit expergefactionem, concedant somnum longum recte nominari, qñ solo tempore modum naturę conuenientem excesserit, & non dum habuerit difficilem expergefactionem. Fit autem huiuscemodi somnus refrigerata prima parte sensitiua, hoc est cerebro ipso: quæ refrigeratio, cum fortis fuerit, mista quidem humiditati, facit lethargicas passiones: cum siccitate vero, eas, quę greco vocabulo κατα λήψεις, id est deprehensiones nominantur. Sic & vigiliæ fiunt propter calorem primæ partis sensitiuæ, vel ex sola intemperatura, vel ex humoris biliosi abundantia. Horum vero talium omnium demonstrationes in nostris sunt scriptæ tractatibus: nunc autem sufficiat sola eorum capita tetigisse. Sicuti autem quidam fuere, qui somnum semper fieri commoderatum, existimarunt, & nunq̃ immoderatum: sic non nulli rursus aiunt vigiliā nunquam esse moderatam, sed hoc nomen solam immoderantiam significare, obliti eius, quæ in vsu vitæ seruatur; E consuetudinis, quoniam & mala non nunq̃ mediocria dicimus magnorum comparatione. Sic igitur oportet accipere vigiliam mediocrem, ac si significet paruam.

4 ‖ *Non satietas, non fames, neque aliud quicquam, quod modum naturæ excesserit, bonum.*

de Optima secta ad Trasyb. Isagog. 20. c. & 27. a. Et 2ª. Aph. 17. 13. a

Rursus hic aphorismus, sicut & alter, qui antecedit, quod in vna materia, idē in omnibus enunciat. Nam, cum sanitas moderantia quædam sit, necesse est omnes immoderantias, quæ plurimum à modo recesserunt, iam ægritudines esse: quæ vero non dum id, quod plurimum est, obtinent, ægritudinum generationem ostendere.

5 ‖ *Spontaneæ lassitudines morbos prænunciant.*

4. de Sanitate tuen. 2ª. 82. e. f in 6. Epi. cō. 4. t. 2. 3ª. 179. f de Optima secta ad Trasyb. Isago. 26. g

Non eius, quæ fit ex motionibus, immoderantiæ nomen est lassitudo, sed eius, quæ aduenit in corporibus animalium, dispositionis. Neq; n. lassitudinū meminit, quę ex talibus accidunt motionibus, sed quæ sponte contingunt. Cum igitur absq; motu huiusmodi euenerit dispositio: non simpliciter lassitudo, sed lassitudo spōtanea noīatur. Sed, cum tres sint lassitudines, quemadmodum in salubribus declarauimus, prima, quę vlcerum, secunda, quæ tentionis, tertia, quę inflammationis sensum habet, ex his composita: prima quidem ex vitiatis humoribus ortum habet, secūda ex plenitudine, tertia ex vtrisq; simul iunctis. Sic. n. à nobis est monstratum in ea, quæ de salubribus inscribitur, tractatione. Quare non temere dictū est spontaneas lassitudines morbos nūciare. G

A. li. 1. f. 2. d. 3, c. 20. fo. 42. b

6 ‖ *Quicunq; dolentes parte aliqua corporis, omnino dolorem non sentiunt, ijs mens ægrotat.*

7. de Hippo. & Pla. decretis. 1ª, 271. h in 1. Pror. cō. 1. t. 16. 4ª. 165. h. Et. cō. 2. t. 22. 172. e

6. Epid. cō. 1. t. 83ª. 156. d

Dolores (hoc est πόνους) solet nominare non nunq̃ dispositiones ipsas, in q̃bus dolemus: in quē sensum dicebat in libro Epidemiorū, ꝙ in ‖ Cranone antiqui dolores frigidi, noui aūt calidi: haudquaq̃ dolores calidos, frigidos've, sed dispositiones, ex quibus fiant, ita noīans. Et hoc in loco igit̃ eodem modo dolores ipsas dispositiones nominauit, quęcunq; cum dolore fieri sunt natura aptæ, quemadmodum erysipelas, inflāmationem, & vulnus, & collisionem, atq; rupturam, & conuulsionem, & quodcunq; tale aliquid: quod si adsit, & ab ægroto non sentiatur, mentem indicat ęgrotare. Siue autem γνώμην, i. mentem, siue διάνοιαν, i. cogitationem dixerit, nihil in pręsentia refert.

7 ‖ *Quæ longo tempore extenuantur corpora, lentè reficere oportet: quæ vero breui, breuiter.*

7. Methodi medē. 7ª. 46. e

Quę enim pauco tempore extenuata sunt corpora: ob humorum, & spirituum euacuationem, H non ex solidorum colliquatione id perpessa sunt: qui vero lōgo tempore extenuati sunt, ijs carnes liquescunt, graciles etiam redduntur aliæ partes, per quas concoctio in animalibus, & distributio, & sanguificatio, atq; nutritio perficitur: quare tantum nō poterit concoqui alimentum, quāto indiget corpus. Quam ob causam talia corpora longiori tēpore reficere oportet, atq; tenuiter, quod lente nominauit. In quibus autem soli humores, & spiritus sunt euacuati, in ijs celeriter, ac plenius contingit reficere, cum fiduciam nobis præstet solidarum partium robur. In fine autem aphorismi duplex scriptura inuenitur, & idem vtraq; significat, siue /breui/ casu ablatiuo, siue /breuiter/ aduerbialiter scriptum sit.

8 ‖ *Siquis à morbo cibum assumens non corroboratur, pluri alimento corpus vti significatur: quod si non assumente cibum hoc accidat, scire oportet, quòd indiget euacuatione.*

2ª. Aphor. 12. 12. d Et Aph. 31. 16. h. Et Apho. 32. 17. a. Et 7ª. Aph. 62. 59. h

Propter breuiloquium, & vsum quendam dictionis, qui etiam est apud nos in multis ciuitatibus Asiæ, hic aphorismus habuit obscuritatem. Consuetum enim est nobis dicere, non assumere cibum illos, qui sunt sine appetitu, assumere autem eos, qui appetunt, ac comedunt vsque ad satietatem. Quicunque igitur appetentes, & abundans alimentum accipientes, non possunt robur

sanitatis

A sanitatis recuperare, grauantur potius, non ab eo nutriuntur. Qui vero neque, quod satis est, possunt assumere, vitiosos humores habẽt: quos nisi euacuarint, fieri nõ potest, vt robur sanitatis recuperent. Hippocrates vero non hic tm̃, sed & in alijs suis cõmentarijs, quãdo proportione inter se seruata humores omnes augentur, missione sanguinis auxiliat. Vbi vero vnus aliquis ex ipsis superabundat, illi purgatorium exhibet medicamen. Vt igitur ista cognoscens, & qui sæpius in suis commentarijs eadem tradiderit, recte duos sequentes aphorismos subiungit, in quibus de eadem docet dispositione, de qua etiam in hoc antecedente docuit aphorismo, inquiens: Si vero nõ assumente ægro hoc fiat, scire oportet, ꝙ indiget euacuatione. Sane q; ordinem duorum sequẽtium aphorismorum puto deprauatum in multis exemplaribus: illa q; rectius se habẽt, in quibus prior ille scribitur: Non pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lędes: vt totus sermo talis existat: Quo'd si non assumente cibum hoc accidat, scire oportet, ꝙ indiget euacuatione: nõ pura enim corpora quanto plus nutries tanto magis lædes. Nos vero sequentes ordinem, quem in pluribus exemplaribus scriptum inuenimus, sic eorum faciemus expositionem.

9 ‖ *Corpora cum quispiam purgare voluerit, oportet fluida facere.*

in 6. Epi. cõ. 5. t. 29. 3ª. 193. g 1ª. Aphor. 24. 10. g. Et 7ª. Apho. 66. 60. c

B Multi quidem volunt corpora fluida fieri: vbi per medicamenta vomitoria euacuatio est facienda, vomitum irritando: vbi vero per deijcientia, assidue aluum subducendo. Atque ob hæc totam dispositionem vtrisque, his quidem ad alui subductionem, his vero ad vomitum habilem faciunt. Ego vero Hippocratem puto non minimum id, sed aliquid maius hoc in loco nos docere voluisse, quod nos longa experiẽtia didicimus ita se habere. Siquis enim extenuet, & incidat crassos, atque tenaces humores, qui in corpore sunt, & meatus aperiat, per quos isti transmittuntur, atque trahuntur à medicamentis, quę vim purgatoriam habent, tunc purgatio recte in omnibus procedit. Qui vero istud quidem neglexerint, vomitus autem, atque alui subductionem procurauerint: ijs difficiles obueniunt purgationes, nõ sine torminibus interdum, & vertigine quadam, fastidio q; multo, & malo pulsu, ac dissolutione, & difficultate. Nobis autẽ extenuanti victu (de quo integrum scripsimus librum) vtẽtibus nihil horum contingere consueuit: & eorum, quę in corpore præter naturam continentur, euacuationes sine vlla molestia, ac celerrime fiunt: atque idcirco Hippocratem dicimus suo adiecisse sermoni: Vbi quis voluerit purgare corpora, oportet fluida facere: ac si ita dixisset: Siue per vomitus, siue per alui subductionem purgare velis, postq; fluidum totum corpus effecceris, ita demum optime purgabis. Erit autem fluidum, vt diximus, C omnibus meatibus reseratis, & humoribus incisis, atq; extenuatis, siquis fuerit humor in corpore crassus, ac glutinosus.

10 ‖ *Non pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes.*

1. de Simplicium med. facul. 5ª. 9. b in lib. de Renũ affect. dign. & medi. qui Gal. ascribitur. 7ª. 196. b

Corrumpitur enim aduenieñs alimentum vnà cum ijs vitiosis humoribus, qui iam in corpore præexistunt: ita vt ipsorum quidem quantitas augeatur, qualitas vero seruetur. Hoc præcipue fit, quando ventriculus quibusdam humoribus vitiosis plenus extiterit, ob quos & casus paulo antea dictus ex morbo conualescentibus accidit, non posse videlicet cibum assumere.

11 ‖ *Facilius est impleri potu, quàm cibo.*

‖ 2ª. Apho. 15. 12. g 7ª. Aphor. 62. 59. g

Cum sermo ipsi de ijs, qui indigent refectione, antea sit habitus: propterea nunc scripsit materierum diuersitates, ex quibus renutriuntur. Scriptum autem est, & in libro de alimento sic: ‖ Qui cita indigent adiectione, ijs humidũ ad recuperandas vires remedium optimum est: vbi aũt adhuc citius, per odoratum. Oportet autem non simpliciter intelligere in vtroq; libro, vel in illo humidum, vel hic potũ, sed humida, & potus, quæ suapte natura apta sunt nutrire corpus. Nam, si nõn D ita nutriunt, sicuti solidiora, superant tãmen nutriendi celeritate: veluti vina crassiora. Nam aquosa (sic autem nominant alba, & tenuia) sicut aquæ similem formã habent, ita etiam vim: quare vrinam cient, & minimum nutriunt: quæ vero crassa sunt, & colore rubea, omnium vinorum maxime nutriunt. Inest autem eis, & " citissime implere corpora euacuata, & ob hoc indigentia adiectione. Quo'd autem humidum alimentum, præcipue cum fuerit natura calidum, facilius nutriat, manifestum ijs est, qui norunt, quo modo & coctio, & distributio fiant.

in lib. de Alimẽto prope à fine.

* *Hæc duo uerba non sunt in græco, nec in Burgundionis versione.*

A. lib. 1. t. 4. c. 8. fol. 71. b

12 ‖ *Quæ relinquuntur in morbis post iudicium, recidiuas facere consueuerunt.*

1. de Crisibus. 4ª. 132. g

Hic etiam aphorismus antecedentibus iungitur. Nam, cum Hippocrates dixerit, ‖ Si à morbo cibum assumens quis non corroboratur, pluri alimento corpus vti significatur: ꝙ si non assumẽte cibum hoc accidat, scire oportet, ꝙ indiget euacuatione: & ob hanc causam cum deinceps de euacuationibus sermonem habuisset, nunc causam assignat, ob quam oporteat euacuare eos, qui post morbum non appetunt: ac si totus sermo ita ab ipso transigeretur: Quo'd si non assumente cibum hoc accidat, scire oportet, ꝙ indiget euacuatione: nam, quæ relinquũtur in morbis post iudicationem, recidiuas facere consueuere. Per ea, quæ relinquuntur in morbis, malorum humorum reliquias intelligens, quas necessarium est tempore putrescentes, febrem accendere: cum omnis hu-

Idẽ 2. Epi. sect. 3a. et 4. post dimidium 6. Epid. cõ. 2. t. 22. 3a. 164. a

paulo superius Aphoris. 8.

mor alienus à natura corporis, in quo continetur, aptus non sit ad eius nutritionem: & deinceps E necessario ad putredinem conuertatur. Quando autẽ & locus calidus erit, in quo fuerit collectus, tunc & maxime, & celerrime putridus fit.

13 6 Epid.cō. 2. t. 23.3ª.164.h ‖ *Quibuscunq; iudicatio fit,* ‖ *ijs nox grauis ante accessionẽ quæ vero subsequitur, magna ex parte, leuior existit.* in 6. Epid.cō.2. t.23.3ª.164.e 3. de Crisibus. 4ª.143.d

Crisis id est iudicatio est subita in morbo, vel ad sanitatem, vel ad mortẽ mutatio. Fit aũt natura separãte à bonis mala, & ad excernendũ præparante. Non temere igitur in tali turbatione grauiter se habẽt: & grauitas hęc noctu fit manifestior: nam hoc tpe dormire cõsueuimus. Somno igĩt à turbatione interrupto, clarius grauitas illa percipitur: licet similis fiat interdiu turbatio, qñ nocte sequẽte est iudicatio futura. Quod aũt in fine aphorismi scribitur /Quæ vero subsequitur, magna ex parte leuior existit/: in multis exemplaribus non habetur. Vult autem docere nos, ꝙ magna parte nox subsequens iudicationem facilior præcedẽte existat, qm̃ plures iudicationes bene terminantur. Scimus.n. plures esse ex ægrotis qui seruant̃, q̃ qui moriuntur, nisi pestilẽs constitutio sit.

14 *In profluuijs alui, mutationes excrementorum iuuant, nisi ad mala mutatio fiat.* F

Mutationes excrementorũ, quæ multas humorum formas educunt, exquisitius corpus expurgant, nisi habeant signa colliquationis, aut putredinis: de quibus in Prognosticis ipse‖ transegit: vbi & pinguium, & vitiosorum, ac male olentium meminit excrementorum. in Prog.cō.2. t. 22.4ª.199.h

15 *V bi fauces ægrotant, aut tubercula nascuntur in corpore, excretiones inspicere oportet. Nam, si biliosæ fuerint, corpus vnà ægrotat: Si vero similes sanis, tutum est corpus nutrire.*

Duos inuicem sermones ex aduerso ponens, in vtroꝗ id, quod manifeste consequitur, prætermisit. Quare, si vtrique id, quod deest, adiungatur: erit vniuersa oratio huiuscemodi: Vbi fauces ægrotant, aut tubercula nascuntur in corpore, inspicere excretiones oportet. Si enim biliosæ fuerint, corpus vnà ęgrotat, neq; tutum est ipsum nutrire. Si vero similes sanis: corpus vnà nõ ęgrotat, & tutum est ipsum nutrire. Ex quibus vero mihi videtur Hippocrates ipse sibijpsi persuadẽs, in hunc modum scripsisse, iam dicam: Animalium natura non nunquam ex principalibus membris humores malos euacuans, alios per vrinas, vel vomitus, vel aluum inferiorem excernit: alios ad cutim extrudit, quos cum euacuare propter crassitiem non possit, ibi eos deponit: atq; hoc modo tubercula nascuntur in corpore: sæpe & fauces fluentem ex capite humorem suscipientes infe G stantur. Tunc igitur considerandum est, ac distinguendum, nunquid natura totam in patientibus partibus superfluitatẽ deposuerit, an adhuc corpus vniuersum vitiosis humoribus abundet: quod excrementa indicabunt. Nam, si omnino natura mota est ad expurgandum corpus, biliosa apparebũt: quoniam & tubercula sanguine calefacto à bilioso humore fieri sunt apta: patet que prius esse purganda, quàm nutrienda huiuscemodi corpora. ‖ Non pura enim corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes. Sin autem excretiones sunt similes sanis, totum corpus † bonos habere humores} indicatur: & sine vllo periculo nutriri potest.

Supra, Aph. 10.

Τ ὑγιαίνον, i. sanum esse, est ĩ impressis: aliqui tamen habẽt εὔχυμον quã lectionẽ sequutus est Leonicenus.

16 ‖ *V bi fames, laborandum non est.* de Vict. rat. in mor. acu. cō.2. t..53.7ª. 124.g

Famescere illos dicimus, qui ob ciborum inopiam ad extremam esuritionem perueniunt. Sic Hippocrates ipse secundo libro Epidemiarum ‖ dixit. In oppido Æno, ijs, qui ob famem leguminibus vescebantur, crura debilitata sunt. Et quidem omnem eximium ciborum defectum, etiam si citra penuriam ex electione vel iussu fiat, famem consueuit appellare, veluti cum ait: ‖ Carnes humidas habentibus, famem adhibere conuenit. Fames.n. exiccat corpora. Et, cum in Prognosticis inquit, ‖ Interrogare oportet, nunquid vigilauerit homo, vel aluus fortiter exinanita fuerit, vel fa H mes ipsum obsederit: pro defectu ciborũ famẽ accipit: hoc ẽt in loco sic dixit, Vbi fames, nõ oportet laborare: ac si ita dixisset: Qui cibum capturi non sunt, ijs eo die labor aliquis iniungendus nõ est. Hic aũt per laborem (græce πόνον) oportet intelligere vehementẽ motum, quem exercitiũ nominant. In hanc itaꝗ sententiam ipse dicebat, ‖ Labores cibũ antecedant. Est igitur ipsi sermo cõmunis ad ægros, & sanos. Sanis.n." non sunt præcipienda exercitia simul cum inedia: nec ægris aliquis vehementior motus adhibendus vnà cum cibi abstinẽtia: non sanguinis missio, nõ alui purgatio, non vomitus excitatio, non frictio multa, non deniq; vehemens vlla corporis cõmotio, aut alteratio. In talibus siquidẽ motibus oĩbus, vbi cibus defuturus sit, vires dissoluunt̃, siue ægrotent, siue sani sint homines. Vbiq; vero Hippocrates magnopere studet seruare fortem eam, quæ regit animalia, potentiam. Siue igitur numero singulari /potentiam/ dixerimus, siue plurali/ potẽtias/ nihil refert: hoc que in libro de alimento ‖ Hippocrates ipse dixit, potentia vna, & non vna: genere quidem ostendens vnam esse potentiam, species autem plures habere.

2. Epi. sect. 4. Et 6. Epid.cō. 4. t. 13.3a.183.c

7ª. Aphor. 59. 59.e

in Prog.cō. 1. t. 8.3a.191.e

6. Epid.cō. 4. t. 31.3a.187.e

A. l. 1. f. 3. d. 2. c. 3. fol. 60.g

in lib. de Alim. post dimidiũ.

17 ‖ *V bi alimentum præter naturam plus ingestum est, hoc morbum facit: ostendit autem sanatio.* 1. de Drijs febr. 3ª.32.f

Quod in altero aphorismo vniuersaliter dixit, hoc nunc in vna specie docet. Vniuersalis enim

est hic

A est hic sermo: ‖ Non satietas, non fames, neq; aliud aliquid, bonum, quod modum naturæ excedat: verum propositus nunc aphorismus, de vna re, scilicet satietate, pronunciat. Plus enim alimēti, q̄ modo naturæ cōueniat, satietas seu repletio, græce πλησμονὴ, noīatur. Semper igitur id; quod plus est, ad aliqd dicitur. Verum in nostris corporibus duplex est, vnū quātum ad vasorum capacitatē, alterum quantū ad illam, quæ nos gubernat, naturā: de quo nunc Hippocrates docēs, alimentum copiosius dixit esse præter naturam: ne eos, qui ita cibis sunt repleti, vt vēter extēdatur, omnino ex hoc arbitremur sensuros læsionē: neq; eos, qbus aliqd deest ad cōceptaculi mēsurā, † pauca assumpsisse, & oīno illa bene concocturos. Nā & priores cōtingit, q̄ vētriculum repleuere, cōcoquere, si eorum natura fortis extiterit: & secundos non posse concoquere propter imbecillitatē, tunc p̄sertim, cum priores assumpserint cibos cōcoctu faciles, secundi vero concoctu difficiles. Sic & in distributione alimēti, potētia sanguifica illi proportionalis, quæ in ventre cibum concoquit, aliquando ex imbecillitate non alterabit humorē ad venas distributū, et si mediocris esse videatur. Aliqñ mediocri copiosiorē prompte in sanguinē transmutabit, partim ex sui robore, partim ex humoris natura ad coctionē idonea. Eodē modo & tertium alimentum (quod maxime proprium alimentū nominamus, id dico, quod partibus animalis adijcitur) pro natura potētiæ, vel copiosius vel non B copiosius dicetur, & vel bene cōcoquetur, & nutriet, vel non: & iuxta hoc vel ab ipsa obtinebitur, vel nō obtentū corrūpetur, & morbū generabit. Vna igitur expositio hæc est, illud, quod plus est, quantum ad potentiā, à qua animalia reguntur, nobis intelligentibus. Altera, quātum ad qualitatē præter naturam, vera & ipsa. Nutritur siquidem pars vnaquæq; ex proprio sibi alimento, quod recte diceremus esse illi secundum naturā. Cum igitur aliquando ad ipsam peruenerit aliquis humor, qui alteri quidē parti sit secundum naturam, ipsi vero alienus, & præter naturam: malum quidē hoc existit, nō tamē ex necessitate sequetur morbus, vbi exigua portio fuerit. Nam, cum neque illa medicamēta, quæ corpus nostrum possunt corrumpere, sicuti mādragora, papauer, atq; cicuta, possint sine quantitate nocere: multo minus huiuscemodi humor, qui præter id, quod non corrūpit, etiam alias partes enutrire potest: alioqui ipsum neq; alimentum vocasset, nisi tali esset natura preditus. Sicuti igitur, si parum aliquid spiritus per gulam ad ventriculum deferretur, aut potæ humiditatis pauxillum ad pulmonem per asperam arteriam dilaberetur, neq; ventriculus, quo ad hoc ægrotaret, neq; pulmo: eodem modo se res habet etiam in aliarum partium alimento. Iam vero et tertia quædam expositio est à quibusdam inuecta, qui nos accipere iubent /præter naturam/ pro valde & exuperanter, ac si ita diceretur: vbi alimentum exuperanter intrauerit, id morbum facit. C Nam alimentum paululum mediocritatē excedēs, nondum posse facere morbum, sed adhuc seruare corpus intra latitudinē sanitatis, vera quidē & hæc est sententia. Oportet siquidē alimētū, quod morbum facturum sit, non paruo aliquo excedere exquisitā mediocritatem. Verum non est mos ob hoc sermonē distinguere. Solent enim ipsum tantummodo genus enunciare, vel exustionem, vel frigefactionē, vel cruditatē, vel corruptionē humorum, &, quæcunq; alia huiusmodi, morbum facere dicētes, quasi nos in singulis horum effatu dignam quantitatē subintelligamus. Eodē igitur modo & alimentum excedens dicunt facere morbum, non adijcientes multo: cum nos non lateat, quod, si quintadecima vnius drachmæ parte mediocritatē excesserit, nōdum potest morbum efficere: verum, si hic excessus multiplicetur, faciet & ipse aliquando morbum: ex genere enim causarum est vna, quæ morbos cōmittendi vim habet. Secundum hæc igitur tertia expositio, etsi quammaxime vera sit, mihi tamē videtur esse curiosior, q̄ deceat veterū consuetudinē, præter id, q̄ violentius exponit vocis illius /p̄ter naturā/ significatum. Verba aūt, quę in fine aphorismi scribūtur, vbi ait /. Ostēdit aūt sanatio/: melius scriberentur cum coniunctione /&/ hoc modo: Ostēdit autē & sanatio. Neq; enim sola sanatio ostēdit alimentū, vbi plus moderato ingestum est, facere morbū, sed & rei natura indicat, contestāte etiā sanatione. In omnibus siquidē artibus, ijs, quæ recte sunt ex D cogitata, accedit etiam ex euentu testimonium. Quod nam igitur illud est in præsenti sermone? ea, quę sequitur ad noxiorum humorum euacuationes sanatio, quod etiam testimonium Herophilus in tritēporea significatione vocata assumpsit. Siquis enim plus consueto assumpserit cibi, æquali aūt prioribus, aut etiā minori vtatur exercitio, moxq; aggrauato corpore cum rubore atq; tumore venarum incipiat febricitare: non absque ratione quispiam illum ex multitudine febricitare existimauerit. Si igitur euacuatus inde iuuatur, statim existimatio de multitudine confirmabitur, & crescet audacia in eisdem simili modo euacuandi, non expectantibus empiricorum obseruationē, quam ipsi aiunt eorum esse, quæ sæpissime in eisdem eodem modo contigerunt. Forte igitur in aphorismo adiecta erat coniunctio /&/ deinde aliquis tanquam superfluam ipsam abstulit. Forte autem & ipse Hippocrates ab initio simpliciter scripsit absq; coniunctione. Ostendit autem sanatio: ac si ita dixisset: Ijs. n. quæ prius dicta sunt, ita se habentibus, vt dictū est, hoc est pluri alimento præter naturam comprehenso in corpore, vbi adhibita euacuatione ęgrotus leuabitur: argumento erit morbum aduenisse ex multitudine alimenti. Quod autem euacuationem simpliciter Hippocrates dicere consueuerit, quando humores oēs æqualiter euacuantur: purgationē aūt, quando praua affecti qualitate, meminisse oportet: & quod præsens sanatio, non à purgatione facta, sed ab euacuatione, attestatur illi, quæ fuit de multitudine existimationi. Euacuatio autem omnium humorum

supra, Aph. 4.

† Al. ex antiqs. quiq; pauca assumpsere, omnino &c.

morum æqualiter (quæ quidem exquisitissima est) fit per venæ sectionem. Proxima autẽ huic est, quæ per malleolorũ scarificationẽ, vt nos facere consueuimus, & quæ per exercitia, vel frictiones, vel balnea, & præterea ex accidenti per inediam. Dixi aũt ex accidenti, qm̃ non per se ipsam inedia euacuat, vt singula antea dicta, verum naturali modo per transpirationẽ euacuatio quidẽ fit, q̃ nullo acccedẽte alimento in locũ eius, quod fuit euacuatum, tũc sensu manifeste deprehẽditur, quę antea latuerat. Hæc igitur sufficiãt ad aphorismi expositionẽ. Qui vero vult sermonẽ de multitudine diligentius perlegere, vnum habet librum integrum à nobis conscriptũ, cui titulus est. De multitudine. Nunc vero hoc tm̃ sufficiet adiungere ijs, quæ prius à nobis sunt enarrata, ꝙ incipere quidẽ potest ea, quæ ad vires refertur multitudo, absq; corruptione: verum non potest bona permanere: nam oĩno necesse est, vt ẽm qualitatem transmutetur, & processu tẽporis corrumpatur. Verum, & si istud fiat, interim multitudinem ipsam noĩabimus, donec ex superflui euacuatione residuum bonum fieri possit. Quod.n.in vinis accidit acescentibus: tale quiddam & in sanguinis alteratione cõtingit. Quod aũt in vinis accidit, tale est: Vbi ex toto acida facta sunt, non redeunt rursum ad vini naturam: paruo aũt in ipsis facto momẽto, ita vt acidum quidem habeant saporem, nondum tñ acetum sint, multa multoties ex his pristinam naturam recuperarunt. Hoc idem in sanguine euenit: nam & ipse, vbi magna in eo sit facta corruptio, non redit amplius ad habitum naturalem: si vero pauca cõtigerit: vbi id, quod est superfluum, fuerit euacuatum: quod residuum existit, ad suã naturam restituitur. Et quidem consuetum est huiuscemodi dispositionem, non corruptionem, sed multitudinem nominare: illa (vt dixi) sola vocata corruptione, quæ tam effatu dignam habet eam, quæ ad id, quod præter naturam est, euersionem, vt non possit iterum ex naturæ coctione ad primam humoris redire bonitatem.

18 ‖ *Eorum, quæ vniuersim, & velociter nutriunt, veloces quoq; fiunt excretiones.*

3. de Causis pulsuũ 4ª.99.C

Velociter quidẽ nutrire accipiendum est ab ipso dici ea, quæ paruo post assumptionẽ tempore statim nutriũt, suæ naturæ ratione: quam in ijs exploramus, qui integra sanitate fruuntur. Vniuersim aũt quæ, postquam alere cœperunt, exiguo tempore totum ex se præstant corpori alimentum. Talia igitur, quantum ad hoc solum attinet, ꝙ vniuersim nutriunt, et veloces habebunt excretiones. Si vero aliqua adsit acritudo excitans ad excretionẽ, aut lentor, ob quẽ magis retineatur: illa q̃dẽ velocius ad excretionẽ prorumpent, hæc vero tardius. Celerrime igitur, & maxime vniuersim vinum alit: tardissime aũt & paulatim caro bubula, & cochleæ, & verticilli marini, squillæ, cammari, atq; locustæ, & (vt summatim comprehendam) quæcunq; dura carne constant: eandem cum his naturã habent & casei duri, carnes salitæ, lentes, ac bulbi, nec non oua, vsquequo indurauerint, elixata. Hæc enim omnia multo post assumptionem tpe, atq; paulatim nutriunt. Indicium aũt tibi sit id, quod assumptum est, iam nutrire, in pulsibus quidem vehementia, ac magnitudo: in motibus aũt voluntarijs robur nutritis adiectum. Ipsum vero præcipue oportet explorare in illis, qui sunt dissoluti vel propter euacuationẽ aliquam sensibilem, vel propter laborem superfluum, vel ꝑpter inediam. In hisce igitur, quæ supra diximus, oĩbus tardæ fiunt per aluũ excretiones, hoc est longo post assumptionẽ tẽpore: in contrarijs vero, veloces. Maxime aũt omnium contrarium est vinum, celerrime (vt diximus) nutriẽs: post ipsum vero per ordinẽ alia, de quibus sermonẽ faciam, primũ de vinis ipsis percurrens. Etenim aquosa ex eis, paucissimũ præbent corpori alimentum. Sunt autem hæc colore quidẽ alba, tenuia vero substãtia. Crassa aũt et fulua multo quidẽ magis his corpus alũt: sed tantũ vincuntur à nigris in nutriendo plurimum, quantum superant in pręstando vniuersum, & velox alimentum. Quæcunq; vero alba quidẽ sunt, sed crassa: minus quidẽ his alunt, plus aũt tenuibus, & albis nutriunt: sed neq; velociter, neq; vniuersim alunt. Quantum vero in hisce differunt: tantum & in excretione. Aquosa enim celerrime per vrinã excernuntur, quia celerrime tota ferè anticipant resumi. Ex alijs vero oĩbus, quãtum aliquid ventrẽ subierit manifeste, proportionalem nutritionis tempori habet excretionem. Hoc idẽ in alijs omnibus accidit. Nam succus ptissanæ non multo post assumptionem tempore videtur nutrire, non tamen multum præbet corpori alimentum, id q̃; breui tempore vniuersum. Alica vero neq; paucum, neq; vniuersum, sed in multo tempore multum præbet alimentum. Oportet aũt ea, quæ inuicem comparantur, esse secundũ substantiam similia, & non esse hoc quidem exquisite humidum, hoc vero extreme siccum. In ptissana igitur & alica, & huiuscemodi omnibus, quæcunq; parantur ex milijs, vel fabis, vel alijs quibusdam fructibus, eodem modo se habeant, quæ comparantur, secundum substantiæ qualitatem. In carnibus autem propria quidem est vniuscuiusq; consistentia. Sed comparare ipsas oportet secundum modum, quo parantur, vel vtrisq; assis, vel eodem modo elixis. Auferre autem oportet dum parantur, mordaces humores, quemadmodum in brassica, ac in leguminibus, si certam velis habere experientiam eius, quæ in ipsis alit, substantiæ. Auferuntur autem humores dicti, si, dum elixantur, ab vna aqua ad aliam transferantur. Si igitur adhibita distinctione, diligentem omnium feceris inquisitionem: inuenies omnia, quæ quidem in pauco tempore nutriunt (hoc enim est vniuersim) & paruo post assumptionem tempore (hoc enim est velociter) etiam velocem habere excretionem, quando hominibus eodem modo affectis exhibentur (nam & hoc in talibus omnibus

A nibus oportet præfinire) quæ vero contrariam naturam habent, tarde excerni. Causam horum inuenies ex ijs, quæ ostensa sunt in cõmentarijs de potentijs naturalibus. In his siquidem ostendebatur ventriculus prius cibis frui, familiarẽ sibi succum ex illis attrahens, & suis apponens tunicis, mox, vbi hic esset saturatus, tunc ipsos emittere ad excretionem. In hoc autem tempore & hepar ostendebatur ex cibis attrahere, vbi indigeret alimento: nam, si non egeat: illo, quod prius aderat, perfrui: eadem quoq; ratione trahere rursus ex hepate totum corpus, quo tempore & ipsum indiget alimento. Vnde, in quibus totum corpus est vacuum, quispiam maxime possit experiri, qui cibi sint vniuersim, & velociter nutrientes: quibus & illud (vt diximus) inest, celeriter tẽdere ad excretionẽ, quantum ad id attinet. Verum non nulli dixere eam, quæ fit ex toto corpore, euacuationem, ab ipso excretionem nominari, vt idẽ sit, quod nunc docetur, ei, quod dixit in libro de alimento, vbi inquit: ‖ Alimentũ, quod difficulter alteratur, difficulter absumitur: quod facile apponitur, facile absumitur. Quod dictum verissimum quidem est, nõ tamẽ proprie videtur accipi sub appellatione excretionis: nam magis proprie dicitur de ea, quæ solum fit per ventrẽ: possumus quidem & ipsam intelligere de ea, quæ fit ex toto corpore. Differt enim, excretionẽ (grece διαχώρησιν,) an subductionẽ (grece ὑποχώρησιν) dicas. Subductio igitur solũ de ijs dicitur, quæ per aluũ deijciuntur: B contingit aũt excretionis vocabulũ vtrisq; esse cõmune. Carnes itaq; suillæ, & quæcunq; lentos ac crassos humores habent, in tempore faciunt ex toto corpore transpirationem. Olera vero, & pisces saxatiles, & simpliciter quæcunq; tenuẽ habẽt humorem distribuendum, celeritate quidem distributionis, atq; appositionis exuperant, stabilem vero naturam non habent, sed facile difflant.

in lib. de Alim. circa finem.

19 de Nat. hum. com. 1.t. 1. 1ª. 27.c. Et com. 2.t. 17. 7ª. clxxx.e

‖ *Acutorum morborum non omnino sunt certæ prænunciationes, aut salutis, aut mortis.*

Acuti morbi, præter id, quod celeriter iudicantur, statim etiã magnitudinẽ habẽt. Nã febres diariæ, quas Græci ephemeras vocant, licet cito finiantur, nõ tñ acuti morbi nominãtur. Duplex autẽ est acutorum morborum natura. Vel enim ab humoribus calidis solis, qui nullũ obsedere locum, sed æqualiter in oĩbus aĩalis partibus sunt: vel loco aliquo patiente fiunt, vt in morbo laterali, pulmonis inflãmatione, angina: febres q; vt plurimum in acutis morbis sunt cõtinuę. Rari enim sunt ex ipsis, quibus febres non adsint, vt morbus attonitus, quem Græci apoplexiam vocãt. Morbi vero longi, ob crassos, lẽtos, ac frigidos fiunt humores, qui nõ facile cõcoqui possunt, & in patiẽtibus partibus impacti sunt, atque agglutinati ita, vt eorum dispositiones magis præduris tumoribus, q̃ inflãmationibus assimilentur. Pauci vero ex ipsis fiunt {per compassionẽ} absq; loco patiente: in C qbus venæ omnes æqualiter habent humores vel atribilarios, vel pituitosos putrescentes. In his igitur omnibus videtur Hippocrates fidere præcognitionibus, in acutis vero nõ oĩbus. Sed aliquando falli præcognitionẽ confitetur. Tale est enim, quod dicit /non oĩno/ negatio cum sit: nõ omnino. n. idẽ, quod nõ prorsus, significat: est q; nõ omnino pinde, atq; non in oĩbus, qđ genus sermonis vsurpare cõsueuerũt, qñ pauca ex multis volũt excipere, vt cũ dicũt, non oẽs hoĩes mali. Qui. n. hoc dicit, ostẽdit paucissimos esse bonos. Ita igitur & nunc Hippocrates ostẽdit, inquiẽs nõ omnino certas esse in morbis acutis prænunciationes, tanq̃ aliqñ, quamuis raro, † medicus aberret: istud autem fit propter subitam in iudicatione permutationem, quæ naturam humorum sequitur morbificorum, & quia non nunquam humor noxius ex vno loco transfertur ad alterum.

† ἄριστος id est optimus additur in antiquo quodã codice.

20 2ª. Aph. 43. 18. e. Et Aph. 53.19.e

‖ *Quibus iuuenibus adhuc aluus humecta est, ijs senescentibus exiccatur. Quibus vero iuuenibus adhuc aluus sicca est, ijs senescentibus humectatur.*

Quod quidem hoc ex magna parte fiat, & non semper, ostendit ipse inter sequentes hunc scribens aphorismum: ‖ Quicunque aluos humidas habent, si quidem iuuenes fuerint, melius degũt, ijs, qui siccas habent: ad senectam vero deterius: nam senescentibus magna ex parte exiccatur. D Oportet aũt humidas, & siccas aluos intelligere nõ simpliciter, sed eadẽ victus seruata rõne. Si quis enim in iuuẽtute Alexãdrinorũ victu vteretur, salsis vtẽs cibis, & porris, zythũ q; superbibẽs, in senectute vero nihil horũ assumeret, sed lentẽ elitaret, & vinũ austerũ insuper biberet: male diceremus huius hoĩs deiectiones ætatis rõne permutari. Sic, & siquis in iuuẽtute lẽtibus, & mespilis vesceretur, vinũ q; austerũ potaret, in senectute aũt victu vteretur Alexandrinorũ, atq; ita cum victu excretiones mutaret: nõ recte iudicium fecerimus. Sed, cũ oĩa alia, nõ solũ, quæ ad cibos attinent, paria agentur, & deiectiones cõmutabuntur: tunc rectum fiet iudiciũ de ijs, quæ ab Hippocrate in aphorismo dicuntur. Variantur aũt deiectiones ætatum ratione ẽm eas, quę in corpore mutantur, dispositiones, ex quibus aluus siccior, humidior've fit. Quę nam vero sint hæ dispositiones, vnum est ex ijs, quæ quæruntur: atq; adeo longum mihi futurum super hoc sermonem existimo, si proprias studuero adhibere demonstrõnes, vt vnus integer liber futurus sit necessarius. Sed hoc aliàs forte à nobis fiet: nũc breuibus capita expediam, ijs vtens, q̃ in commentarijs de potentijs naturalibus, & de causis accidentium demonstraui. Plus, quàm conueniat, fit aluus humida, quando cibus in chylum in ipsa conuersus, parcius distribuitur: siccior rursus, cum omnis humor in ipsa cõtentus, ad hepar fertur. Causa vero, ob quam parcius distribuitur, est, aliquando quidem, quia plus assumimus, quàm hepar indigeat: interdum vero quoq;, quia citius deijcitur, q̃ hepar attrahat. Nã,

inferius, Apho. 53.19.e

cum cibus

cum cibus modum excedit, eius superfluum derelinquitur, vbi hepar tantum ad se attraxerit, quanto indiguerit. Cũ vero ꝓperat ad exeundũ, nõ ꝑuenit hepar tm̃ attrahere, quantum ipsi est necessarium. Citius autem festinat ad exitum id, quod excernitur, non nunquam ob multitudinem bilis ad aluum fluentis, quæ irritat ad expulsionem, non nunquam vero ipsa alui potentia retentiua facta debiliori, expulsiua vero eius atq; intestinorum forti existente. Plura igitur appetimus, cum os ventriculi (in hoc enim vis appetendi præcipue consistit) frigidiorem habuerit temperaturam. Sic vero & hepar minus attrahit propter frigiditatem. Vim autem retentiuam habet ventriculus imbecilliorem propter humiditatem, sicuti propulsiuam fortiorem propter siccitatem. Senum igitur corpus cum frigidum efficiatur, tantum augeri contingit in ore ventriculi frigiditatem, vt ad inappetentiam fiat transmutatio, atq; ita excrementa exiccentur inopia eorum, quæ assumũtur, vt distribuantur. Sic &, quicunq; ob multitudinẽ vel naturam humoris biliosi aluum humectã habent, ad contrarium transmutantur, cum hic humor non amplius in senectute multus generetur. Quibus vero ob virtutis retentiuæ debilitatẽ aluus humectatur, non oĩbus transmutatio aduenit, sed pro quantitate caloris adiuncti. Si enim statim ab initio frigidiorem habuerit aluus temperaturam: mox ad immodicam veniens in senectute in frigiditate intẽperiẽ, virtutẽ retentiuam æque habebit imbecillem, qm̃ omnis immodica intemperies operationes exoluit. Quod si exquisite calida fuerit ad longissimum vsq; ætatis processum, fortẽ habebit operationẽ retentiuam, vt quæ neutram habeat exquisite intemperiem, neq; eam, quæ est secũdum siccitatem (siquidem erat omnino humidior natura: alioqui non habuisset debilem virtutem retentiuam) neq; secundum caliditatẽ: hoc enim supponebatur. Liquet igitur, quòd ferè oĩbus, qui aluos habẽt natura humidiores, fit ad cõtraria senescẽtibus trãsmutatio: qui vero sicciores, ijs fient in senectute humidiores propter contrarias tẽperaturas: vel enim, quia minus assumitur alimẽti, quàm potentiæ hepatis congruat, vel propter exuccationẽ, vel quia parũ bilis confluit ad aluum, vel propter potentiæ retentiuæ robur excrementa erunt sicciora. Ex his autem, ꝙ parum appetant, & citius impleantur, fit propter partiũ appetentium caliditatem. Quòd vero cibus assumptus exuccetur, contingit vel mediocriter se habente hepate ẽm temperaturam, vel paulo plus mediocri calidiore. Quòd vero pauca bilis cõfluat ad aluum: hoc ex eo accidit, quia etiam pauca generatur ob visceris frigiditatem. Fortis aũt iuuenibus inest retentiua potentia, qm̃ ad sicciorem vergunt temperaturam. Non absq; ratione igitur in omnibus, quos diximus, senibus fit ad contraria transmutatio. Nam, qui non appetunt ob caliditatem, in progressu ætatis plus etiam appetent, quàm possit hepar euincere. Quibus aũt ob innatam siccitatem virtus retentiua fortior extiterat, ijs senescentibus fiet imbecillior ob siccitatis excessum: & ea ratione excrementa humectabuntur, quoniã ciborum exitus festinat. Quibus vero propter bilis defectum tardante excretione, ob exitus moram multum humiditatis absumitur, fieri potest, vt eadem dispositio perseueret: Fieri ẽt potest, vt propter immodicã hepatis frigiditatem, ad satis magnam perueniente alimenti distributione imbecillitatem, fiant excrementa humidiora. Hæc in præsenti dicta sufficiant de causa earum, quæ fiunt in ætatibus, permutationum, quantum ad alui attinet humiditatem, ac siccitatem: quæ propter breuitatem sunt futura obscura ijs, qui in nuper dictis commentationibus non sunt exercitati. Sed posthac aliquando vno integro volumine clariorem doctrinam faciemus: nam, quod ad vsum artis attinet, hoc solum scire sufficit, quod fuit ab Hippocrate dictum, etiam si causa non adijciatur.

* Al. causas.

21 *Famem, thorexis, soluit.*

Thorexin noĩare cõsueuit ipsam vini potionẽ. In libro siquidẽ de natura hominis, & de victus ratione, in hunc modum scripsit: ‖Liquet enim, ꝙ victus singulorum nõ sunt causa quando oẽs, subinde morbo corripiuntur, iuniores, & seniores, viri, ac mulieres, similiter aũt thoressomeni, & aquæ potatores. Cũ ergo aquæ potatores thoressomenis opponat, ostendit se per thoressomenus vinũ potãtes intelligere. Quare & hic thorexis, vini potus ab ipso dicitur, quem dicit famẽ soluere: non (per Iouẽ) quæcunq; defectũ famẽ noĩans, (sicuti nõ nulli arbitrãtur) sed neq; illam, quæ cũ appetitu naturali fit, sed eam, quam hñt, qui hac passione laborãt, vehemẽtem, & indesinentẽ ciborũ appetentiã: quam medici quidã appetẽtiam caninam noĩant. Talẽ enim famẽ, vini potio sanat, nõ eam, quæ vel ex longa inedia, vel alui profluuio, vel fluxu sanguinis, aut aliqua alia facta est euacuatione. Nam, qui ex tali aliqua indigent causa, non modo non aliquam ex vini potu capiunt vtilitatem, sed etiam plurimum offenduntur, quoniam & conuulsionibus & delirijs statim corripiũtur, si, antequam cibos assumant, vinum potauerint. Qui vero famem, quam diximus, patiuntur, ijs vini potus, non cibi multitudo, remedium est. Equidem multos ipse sanaui, qui indesinenter famescebant, vinum ipsis abundanter exhibens ex eorum genere, quæ sufficienter calefaciunt. Neq; enim acerba vina talẽ famem sanant, siquidem neq; calefaciunt: sed, quæ colorem fuluum habent, vel rubeum absque astringente sapore, maximo sunt illis remedio, qui canino laborant appetitu. Oportet siquidem, cum ad prandium accedunt, primum illis afferre pinguia edulia, atq; (vt ita dixerim) oleagina, & alia, quæcunq; ex multo parantur oleo: maxime vero nihil austerum aut acerbum offeratur: postea vnum aliquod ex vinis, quæ diximus, ẽt si nondum sitierint, potandum dari præcipiemus.

de Nat. hum. com. 2. t. 3. 7ª. 182. b

A ri præcipiemus. Statim enim fames tali victu mitigatur, atq; ita longo tẽpore faciendo, cessat omnino: & hoc mihi magis videtur in præsenti aphorismo Hippocrates docere. Cum enim canini appetitus fieri consueuerint vel propter solam intemperaturam frigidiorem, vel propter humores acidos, quos exorbuit os ventriculi: & hæc ambo sanare possit vinum, quod diximus: non sine ratione vini potio cessare facit caninos appetitus. Qui vero putant vehementem esuritionem, quam Græci bulimon vocant, fuisse nunc famẽ ab Hippocrate nominatam, nõ recte mihi videntur eius sermonem accipere: primum, quia ipsum pro generali, atque vniuersali faciunt specialem, ac particularem: deinde quia mentiuntur: nam passio bulimos nominata, est casus potentiæ ex frigiditate exteriore, qui à fame quidem incohoauit, sed non habet eam amplius adiunctam.

22 ‖ *Quicunq; morbi ex repletione fiũt, curat euacuatio: & quicunq; ex euacuatione, repletio: & aliorũ, cõtrarietas.* Idem ferè in li. de Nat. hum. com. 2. t. 1. 7ª. 181. e.

Non, si quid factum est à repletione, neq;, ipsa non amplius existente siquid remanserit, id curat euacuatio, sed, q̃cunq; eo ipso, quo fiunt tẽpore, curare aggredimur, euacuatione indigent. Quòd quidem igitur multitudo morbum efficiat, antea dictum est: quòd autem euacuatio sit eius curatio, non opus est dicere: sicuti neque de omnibus alijs causis, quæ morbos committunt, quòd per B contraria curentur. Neq; enim aliud quicquam quimus excogitare præter contrarium causis morbos efficientibus, sicuti in morbis ipsis iam factis rursus considerabimus: quemadmodum & in casibus, qui eos ex necessitate consequuntur. Sed nunc de ijs morbis, qui adhuc fiunt, sermo à nobis habetur. Liquet igitur, q̃ vna cum causis ipsos facientibus destruuntur. Causarum vero faciẽtium abolitio fit à contrarijs: si enim ex refrigeratione morbus fiat, curatio est per calefactionem: si vero ex calefactione, per refrigerationem: sic, & si propter repletionem morbus constituatur, tunc oportet repletionẽ euacuare: sicuti, & si propter euacuationem, reficere protinus cõuenit. Etiamsi non nullis videatur nunquam fieri ab euacuatione morbum: existimant autem (vt apparet) huiuscemodi homines solam febrem esse morbũ: quòd si didicissent quamlibet lædentem operationes dispositionem, morbum esse, & quòd à vehemẽtibus intemperaturis operationes læduntur, haudquaquam dubitarent, an fortes euacuationes morbos efficiant. Sanguis enim cum supra modum aut ex vtero muliebri, aut ex venis, quæ hæmorrhoides appellantur, aut ex vlcere fluxerit, tunc vel omnes, vel plurimas operationes ij, qui ita affecti sunt, offensas habent. Non nulli vero ipsorũ nõ modo hæc patiuntur, verumetiam aqua inter cutem corripiuntur. Longæ autem inediæ ijs, qui calorem habent ad igneam naturam propensiorem, præter alia mala, insuper afferunt febrem.

C Quantum igitur veritas ipsa, atque vtilitas exigebat, à nobis quamuis dictum sit, his tamen addamus aliquid propter garrulos: quales sunt recentiores quidam medici, qui de nominibus altercantes putant se de rebus ipsis habere sermonem. Hi igitur sunt, qui aiunt causarum efficiẽtium morbos abolitionem non esse curationem, sed præseruationem. Qui primum quidem docendi sunt, quòd de nomine litigant, deinde, quod neque de hoc recte. Vbi enim causa non adest, quæ morbum efficiat, hic sola curatio factorum relinquitur. Vbi vero ea, quæ inest corpori causa, nondum aliquid facit, veluti quæ plethora, id est plenitudo, vocatur, ad præseruatiuam artis attinet partem, huiuscemodi causarum destructio. Cum vero iam aliquid agit, mistum iam quodam modo est huiuscemodi opus ex præseruatione, & curatione. Nam, quod facturæ erant causæ illæ, prohibitum est fieri: & hoc ad artem attinet præseruatiuam: quantum vero morbi iam factum est, propriam exigit curationem. Quapropter, cũ mista sint talia ex præseruatione, ac curatione, proprio caremus nomine: atq; idcirco aliàs alia medici vtuntur appellatione, non nunquam præseruari dicentes, ne morbus, qui iam incipit generari, ad complementum perducatur: non nunquã vero curari, quemadmodum in ijs, quos canis rabidus momorderit. Quæ enim ipsis adhibentur medicinæ, duplicem habent appellationem. Nam non nunquam rabiei remedia dicuntur, ac si dispositionis, quæ D rabiem fecerit, dicerentur. Non nunquam vero non remedia pręsentis dispositionis appellantur, sed à rabie futura præseruantia.

23 ‖ *Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicantur.* Idem in lib. de Iudicationib. & in Coacis prę notionib. ijsdẽ verbis.

2. de Dieb. decret. 4ª. 154. c. Et 155. b. d. & 156. c. d. e in Progn. com. 1. t. 25. 4ª. 195. b. et com. 3. t. 25. 209. h

Acuti morbi magni sunt, & ad suum vigorẽ celeriter properãt. Nõ absq; ratione igitur in pauco tẽpore & magnas faciũt permutationes: quod idẽ est, quod iudicari. Huiuscemodi enim permutationes quãdo repẽte in morbo fiunt, Hippocrates crises vocat, id est iudicationes: in quibus non nunquam subito integra sanitas restituitur, aut moritur æger: non nunq̃ vero magna fit ad salutẽ, vel ad mortẽ permutatio, non tñ aut subito sanantur, aut moriũtur: ita vt quatuor sint in ipsis subitæ permutationes, quas ipse docuit in primo libro Epidemiorũ, inquiens: ‖ Ad salutẽ, aut mortẽ, vel inclinatio ad melius, aut ad peius. Quòd vero sit necessarium ob morborum magnitudinem, ac casuum vehementiam, vel cito vires prosterni, adeo vt homo moriatur: vel ad noxiorum humorum excretionẽ excitatas, si mõ quos inuaserint, exuperent, bonam sequi iudicationem: sin aũt exuperentur, malam: vnicuiq; manifestum est. Propterea igitur fieri nõ potest, vt in longum tẽpus iudicatio differatur in morbis acutis. Terminũ igit̃ in hiisce oĩbus Hippocrates posuit duas septimanas, tanq̃ nullus eorũ vlterius progrediat̃: verum ante quartũdecimum diẽ multi possint iudicari, 1. Epid. com. 3. t. 16. 3ª. 120. e

Etenim

Etenim vndecimus,nonus,ſeptimus,& quintus multos viſi ſunt iudicaſſe in libris Epidemiorũ. B
Iudicat aũt & ſextus non nullos,ſed non bene,ſicuti in libris de iudicatorijs diebus plenius oſtendimus: in quibus dignum putamus illum exercitatũ eſſe,qui ea aſſequi debeat, quæ Hippocrates breui ſermone perſtrinxit. Quęcunq; vero iudicationes ſunt veluti imperfectę,ijs finẽ imponit aliquis
in Progn.com. 3. t. 3. 5. 4ª. 207.b.c. alius dies ex eorum numero, qui deinceps ſequũtur,de qbus,quales nam ſint,in libris Prognoſticis ‖ Hippocrates docuit: & hic de ipſis aliquid in ſequẽti docebit aphoriſmo. Eſt autẽ & harũ imperfectarum iudicationum terminus quidam vlterior, vltra quem nõ amplius fieri progreſſus poteſt,dies quadrageſimus. Quicunq; igitur morbi intra diem quartumdecimũ integre iudicantur, hos ſolet Hippocrates acutos ſimpliciter nominare. Quicunq; vero imperfecte iudicati,ſeruati fuerint in ſequentium iudicatoriorum dierum aliquem vſq; ad quadrageſimum, hos non ſolet ſimpliciter acutos noĩare,ſed appellatiõe cõpoſita his oĩbus verbis,acutos,qui in quadraginta diebus iudicantur. Verum manifeſtius illi declarant, qui eoſdẽ morbos,acutos ἐκ μεταπτώσεως i. ex deci-
in Progn.com. 1.t.25.4ª.194.h dentia vocant. De his igitur in Prognoſtico ‖ ſcribit in hunc modum: Oportet autẽ exiſtimare ſpirandi facilitatẽ magnam habere vim ad ſalutẽ in omnibus acutis morbis, quicunq; febres habẽt adiunctas, & in quadraginta diebus iudicantur. Nunc vero in aphoriſmis de acutis ſimpliciter, enuncians,ait eos intra quartumdecimũ diẽ iudicari: non (per Iouẽ) hoc dicens, quod non nulli exiſtimarunt,eſſe quatuordecim numero dies,qui in his morbis faciãt iudicationem. Nam ſecundum F
hanc expoſitionẽ, etiam illos dies, qui iudicant morbos acutos ex decidentia noĩatos,dicemus eſſe numero quadraginta, cum idẽ loquendi modus in vtriſq; ſit: hic quidẽ,cum ait, Morbos acutos
Ibidem. in quatuordecim diebus iudicari: in Prognoſticis aũt, ‖ cũ dicit. Quicunq; morbi cũ febribus ſunt, in quadraginta diebus iudicantur. Verum hi non inueniẽtes, quo modo poſſint oſtendere vtroſq; ſermones, & hunc,qui in aphoriſmis ſcribitur, & illum, qui in Prognoſtico legitur,ſibi inuicẽ eſſe concordes: hanc abſurdam excogitarunt expoſitionem. Neque enim in quatuordecim ſunt vſq; ad quadrageſimũ dies iudicatorij, ſed cum intercidẽtibus quidẽ plures,abſq; illis vero pauciores, quemadmodũ clare in noſtra oſtẽditur de diebus iudicatorijs tractatione. Sed & ipſa rerum natura ſuffragatur ſermoni,quo dicitur acutos morbos habere terminum iudicationis quartumdecimum diem. Nullus enim inuentus eſt vnquam ab initio velociter motus, hunc tranſgredi terminum, qui non aliquod ex quatuor iam dictis iudicijs vnum acceperit: ſicuti quidam leues ac parui circa primos dies exiſtentes, quarto aut quinto die continui,vehemẽtes,& acuti fieri incipiẽtes, ad decimumſeptimũ terminarunt. Alij vero ſexto aut ſeptimo die exacui incipientes,ad vigeſimum terminarũt: adeo vt morbi continui acuties nunquam poſſit plures, quàm quatuordecim, obtinere dies. Ex ijs vero, qui motus habent inæquales, multi extenduntur vſq; ad aliquod tempus vlterius præfinitum. Dico autem inæquales habere motus, eos, qui aliquot diebus vehementiores fuere, poſtea ſine aliqua ſignificatione torpuerunt, deinde rurſus adaucti continuitatem acceperunt. Si quis igitur, vt dixi, faciat in ægrotãtibus obſeruationem: omnes inueniet, qui per duas integras ſeptimanas velociter mouentur, nunquam ad vlteriorem progredi terminum. G

24 ‖ *Septenorum quartus eſt index. Alterius ſeptimanæ octauus principium. Eſt autem & vndecimus contemplabilis: ipſe enim, quartus eſt ſecundæ ſeptimanæ. Rurſus vero & decimusſeptimus contemplabilis, ipſe ſiquidem quartus eſt à quartodecimo, ſeptimus vero ab vndecimo.* 2.de Dieb. decr.4ª. 154.c. Et 156.f.g in 1. Prorrhet. com. 1.t.1.4ª. 161.e in Progn.cõ.3. t.1.4ª.206.f 4.Aph.71.35.6

Indices, hoc eſt ἐπιδήλους, & contemplabiles, hoc eſt θεωρητοὺς, ſolet Hippocrates noĩare dies, in quibus aliquod ſignum apparet futurę iudicationis indicatiuũ, in altero aliquo iudicantium dierũ, quos ipſe in Prognoſticis, vnamquanq; ſeptimanam in duas diuidens partes, per quaternarios digeſſit. Primum itaq; quaternarium ſeptimi diei, ſiquis ab initio numeret, indicem eſſe ait: vndecimum autem quartidecimi, qm̃ & hic ſecunda ſeptimana in duas partes diuiſa index prouenit. Eadem ratione & decimusſeptimus vigeſimi eſt index ex diuiſione tertiæ ſeptimanæ in duas partes: H
illud tantum intereſt, quòd hanc tertiam ſeptimanam ſecundæ cõiungit, quãuis primam à ſecunda ſeparauerit: nam eius initiũ diem octauum eſſe dixit, non tamen tertiæ quintumdecimũ, quemadmodum non nulli poſt ipſum exiſtimarunt: qm̃ neq; vigeſimum primum, terminum ſtatuit, ſed principium quidem tertiæ ſeptimanæ quartumdecimum, finẽ aũt & terminum vigeſimum. Cur aũt duas primas ſeptimanas ſecundum diſiunctionem inuicem ordinauerit, tertiam vero ſecundæ ſm̃ continuitatem, in libro de diebus iudicatorijs docuimus. In præſentia vero ſufficit ẽt ſine cauſa nouiſſe, quod experientia cõprobat. Nam ipſe Hippocrates plurimos ægros ſecundum talem ordinem dierum iudicatoriorum in libris Epidemiorum ſcripſit fuiſſe iudicatos. Dico aũt ſecundũ talem ordinem, vt primæ tres ſeptimanæ ad vigeſimum, ſequentes tres ad quadrageſimum perducantur. Sic enim & ſexageſimum & octogeſimum diem iudicatorios habebimus, & ipſos experientia cõfirmatos, queadmodũ in libris de diebus iudicatorijs oſtendimus, illos qui in libris Epidemiorum notantur iudicati ſecundum talem dierum ordinem, deſcribentes. Sed, ægrotos illos quoniam longum eſſet hoc in loco ſermone complecti: ſufficiet ſola ex Prognoſticis verba in hunc
in Progn.cõ.3. t.1.2.3.4ª.206. d.207.b modũ ſe habentia ſubſcribere: ‖ Febres iudicantur in eiſdẽ numero diebus, in quibus etiã homines liberantur & pereunt. Nam mitiſſimæ febres, & quę tutiſſimis ſignis incedunt, quarto die finiuntur, vel

« A tur, vel antea: malignisſimæ aūt, & grauisſima ſigna prę ſe ferētes, quarto die interimūt, aut prius.
« Primus igitur earū inſultus ita terminatur: ſecūdus vero ad ſeptimū ducit: tertius ad vndecimū:
« quartus ad quartūdecimum: quintus ad decimūſeptimum: ſextus ad vigeſimū. Hi igitur per qua-
« tuor ex acutis ad vigeſimū ex adiectione finiunt. Hæc verba oſtendunt manifeſte, ꝙ tertiam ſeptimanam per continuitatē ſecundæ annumerat, & ꝙ decimamſeptimam indicem facit vigeſimæ.

25 ‖ *Aeſtiuæ quartanæ magna ex parte breues, autumnales longæ, & maxime quæ hyemem attingunt.*

1. de Criſib. 126. f
3ª. Aph. 23. 24. h

Non ſolum quartanæ breues æſtate fiunt, ſed & ægritudines aliæ, propterea ꝙ humores ſuperflui funduntur, & per totū corpus ferunt, atq; difflātur. In qbus igitur vires validæ ſunt, noxijs humoribus euacuatis, morbi ceſſant: in qbus vero ſunt imbecilles, dū noxij ſucci euacuātur, vnà etiā ipſæ disſoluuntur. Quare non abſq; ratione nulli morbi æſtate ſunt longi. Hippocrates vero de ſolo omniū longisſimo fecit mentionem, tanquam per exemplum de omnibus alijs ex iſto indicans. Sicuti aūt æſtate & diſcuti humores, & vires disſolui cōtingit: ſic hyeme cōtraria eueniūt, & humores intus tanquā in latebris remanere, & vires ſeruari robuſtas. Neq; igitur morbi ſoluuntur manentibus ijs, qui eos efficiunt, humoribus, neq; ægroti moriuntur viribus interim ſufficientibus.

26 B ‖ *Febrem conuulſioni ſuperuenire melius eſt, quàm febri conuulſionem.*

in 6. Epi. com. 6. t. 7. 3ª. 197. c
in 1. Prorrhet. com. 2 t. 50. 4ª. 175. g

Ipſe Hippocrates in ſequētibus dicet ‖ cōuulſionē fieri ex repletione, & euacuatione. Cū igitur aliquē ſanum cōtigerit repente cōuelli: huiuſcemodi cōuulſionē neceſſariū eſt ex repletione fieri: replētur aūt nerui frigidis, & glutinoſis humoribus, ex qbus etiā nutriuntur: vnde conuulſionem patiūtur. Hiſce igitur febris ſuperueniens, ſolita eſt magna ex parte calefacere, extenuare, atq; diſſol uere. Si vero ex febribus adurētibus, totū corpus exiccetur, & neruis deinde ex ſiccitate conuulſio accidat, maximū eſt malū, & penè inſanabile: qm̄ longū quidē tp̄s exigitur ad ſiccitatē neruorū remouendā: vehementia aūt morbi tp̄s nō expectat, ſed cito vires diſſoluit, & ſubito exitium affert. 6. Aph. 39. 50. f

27 ‖ *His, quæ non ex ratione leuant, non oportet fidere: neq; multum formidare mala, quæ præter rationem eueniunt. Plurima enim talia ſtabilia non ſunt, neq; multum durare, & permanere conſueuere.*

in 3. Epid. cō. 1. t. 8. 3ª. 132. c
1. de Criſib. 4ª. 131. a. e
1. de Dieb. decret. 4ª. 145. c. d
in 1. Prorrhet. com. 2. t. 17. 4ª. 171. d
in Progn. cō. 3. t. 39. 4ª. 212. d

Sermo quidem integer de talibus omnibus in libris de Criſibus dictus eſt, nunc vero, quantum ad propoſitorum expoſitionē ſatis eſt, à nobis dicetur. Cum morbus inuadit vehemens, & mox ſubito quieſcit, non modo per ſudorē, aut vomitum, aut alui excretionem, aut profluuium ſanguinis
C corpore nō euacuato, ſed ne viſo qdē ſigno coctionis: exiſtimandū eſt ſignum infidum talem quietem eſſe: ſicuti ēt, ſiquis præter rationē ſpiret difficulter, vel deliret, vel febricitet vehementius, vel magno rigore corripiatur: nam & hæc quoq; firmitatem non habent: tantum q; abeſt, vt malum aliquod ſignificent, vt non nunquā bonum iudicium haud ita multo poſt futurum enunciēt. Quo modo autem hæc oporteat dignoſcere, & præcognoſcere, in libris de Criſibus diximus.

28 *Febricitantium non omnino leuiter, permanere corpus, & nihil minui: vel etiam plus, quàm ratio poſtulat, colliqueſcere, malum. Hoc enim morbi longitudinem, hoc vero imbecillitatem ſignificat.*

Hæc verba /nō omnino leuiter/ diſtinctionis gratia appoſuit Hippocrates. Si enim ſimpliciter dixiſſet, Febricitantium permanere corpus, & nihil minui, malum: ſermo careret veritate. Contingit enim in tempeſtate frigida cuiquam ex plenitudine ægrotanti, non collabi corpus, neq; extenuari, cum febres paruæ fuerint: ſed, cū maiores fuerint, multam adeſſe plenitudinem ſignificatur. Colliqueſcere aūt plus, quàm ratio expoſtulat, malum: etiā ſi non adijciatur /nō omnino leuiter/. Siue enim leuiter febricitauerint, ſiue nō, ſignum imbecillitatis eſt ea, quæ fit præter rationem extenuatio. Neq; enim putandū eſt verbo /συντήκεσθαι/ i. colliqueſcere ſeu cōtabeſcere, in proprio ſi-
D gnificato nunc Hippocratē vſum fuiſſe, ſed magis abuſum. Recte aūt dixit in ſecunda parte aphoriſmi, magis, q̄ ratio expoſtulat: & melius eſt hæc quoq; verba priori parti aphoriſmi adaptare, ita vt totus ſermo talis efficiatur: Febricitantiū nō oīno leuiter, ꝑmanere corpus plus, q̄ ratio poſtulat, vel etiā colliqueſcere magis, q̄ ratio expoſtulat, malū: vt cōiter de vtroq; prędicetur /magis, quā poſtulat ratio/. Siue enim permaneāt magis, q̄ ratio expoſtulat, ſiue extenuentur, malum eſt. Melius autē fuiſſet, ſi hoc, quod ait /magis, q̄ ratio poſtulat/ quibus finibus, ſcopiſ've iudicetur, aperuiſſet. Verum, quia hic doctrinæ modus aphoriſticus eſt, & ſummam conſectatur breuitatem: nos exponentes verba, ſecundum rationē, ad febris magnitudinē referemus, ad tēpus ægritudinis, ætatem, regionē, tēpus anni, & illam, quæ tunc viget, temporis conſtitutionē, & præterea ad ſenſibiles euacuationes, vigilias, curas, inedias, & motus plures. Nam maiores febres magis & citius corpora extenuant ægrotantium, ſicuti & diuturnitas morbi, & ex ætatibus puerilis, atq; decrepita: ſed alia ambæ ratione. In pueris enim ꝑp caliditatē, atq; humiditatē multum defluunt, atq; extenuātur corpora: in decrepita vero ætate hoc idē patiūtur propter potentiæ imbecillitatē. Ex regionibus autem, & anni tēporibus, ac conſtitutionibus, calidæ quidem, ac ſiccæ magis euacuant: humidæ vero, ac frigidæ magis aſtringunt, ac difflare corpora, atq; extenuari non ſinunt. De ſenſibilibus autem euacuationibus quid dicere oportet? neminem. n. ignorare arbitror, vt merito ex profluuio ſan-

guinis

guinis multo, atq; sudoribus plurimis, & vrina superfluente, vel vomitu, vel alui excretione, cito E corpus extenuetur. Accedit aũt dictis causis & inedia: vigiliæ q;, & curæ sufficienter extenuant, vt & plures motiones: sed hę raro febricitantibus adsunt: nam magna ex parte iacent quiescentes. Verum aliquando contingit moueri aliquos, qui itinere cœperint febricitare, vel vrgente necessitate, vel studio domum reuisendi. Sed & ex delirio quidam ægroti iugiter exurgentes, vel iacentes quidẽ, sed continuo partẽ aliquam corporis cõmouentes, aut ẽt delira loquentes, intra paucos dies extenuantur. Hæc quidẽ omnia ægrotos reddunt macilentos, sicuti & contraria his corpus in maiori mole conseruant. Signum aũt nullum ex his est virium imbecilliũ, sed singula sunt tantum modo causæ. Nam, sicuti ex eis corpus cum ratione extenuatur, sic & vires destruuntur. Absq; his aũt corpus preter rationẽ extenuari, signum esse virium imbecillitatis Hippocrates inquit: quam & in valde senibus pro causa assignantes celerrime ipsorum corpus extenuari dicebamus. Neq; mirum videri debet in ijs, qui ita se habẽt, imbecillitatẽ quidẽ causam esse extenuationis, extenuationem vero esse signũ imbecillitatis: hoc enim contingit in oĩbus, quę faciunt, & fiunt. Hæc quidẽ est sentẽtia Hippocratis, semper existimantis eam, quæ est citra rationẽ, extenuationem signum esse imbecillitatis. Nos vero adijciamus eius sermoni & aliam dispositionẽ, quæ causa est in febribus extenuationis. Est aũt hæc humorum quidem tenuitas, corporis vero raritas. Cum enim hæc F ambo conuenerint, celerrime corpora extenuantur per eam, quæ difflatio insensibilis noĩatur: sicuti in dispositione contraria, crassitudine humorum, & corporis spissitudine, neq; fit humorum euacuatio, & permanere corpus, & nihil tunc minui de ipsius mole contingit. Hanc itaq; dispositionem ostendit Hippocrates in prima parte aphorismi per ea verba. Longitudinem morbi significat. Alteram vero contrariam prætermisit: sed nos & hanc adijcientes, iam totum sermonẽ integrum proferamus, quantum fieri potest, breuissime dictum: Febricitantium non omnino leuiter, permanere corpus, & nihil imminui, vel plus, quàm ratio postulat, colliquescere, malum. Nam permanere, ex cutis spissitudine accidit, & crassitudine humorum: & propterea longitudo morbi significatur. Colliquescere autem non nunquam fit ob humorum tenuitatẽ, & cutis raritatem: contingit vero & ob solam virium imbecillitatem.

29 ‖ *Cum morbi inchoant, siquid mouendum videtur, moue: cum vero consistunt, ac vigent, melius est quiescere.*

de Totius morbi temporib. 3ª. 88.e 1. de Crisibus. 4ª. 127.e de Curandi ratione per sanguinis miss. 6ª. 18.b de Optima secta ad Thrasy. Isagog. 22. d. 27.g.28.a. e.f

Cur Hippocrates hoc consulat, sequenti indicat aphorismo: quem siquis nuper dicto annexuerit, totum sermonem talẽ efficiet: Cum morbi inchoãt, siquid mouendum videtur, moue: cũ vero cõsistunt, ac vigent, quiescere melius est. Nam circa principia, ac fines, omnia debiliora sunt, circa G vigores autem fortiora. Oportet autem his adijcere verbum /symptomata/ hoc est casus: nam de his dictionẽ /omnia/ attulit. Dispositio siquidẽ, ex qua casus generantur, quam & morbum nominamus, non omnino in vigoribus est fortior: verum in ijs, qui saluari debent, melior multò, quàm in morbi principio: in quibus ẽt Hippocrates nunc cõsulit, vt quiescamus, in morborum initijs, si quid videtur, mouentes. Nam in morbis exitialibus, nõ modo, quando sunt suo vigori vicini, sed etiam in prioribus tẽporibus nihil mouere oportet: recordantibus nobis, ꝙ deploratos non oportet attingere, sed relinquere, & morbi finem tantummodo prænunciare. Circa initia vero illorum morborum, in quibus speramus ægrotum conualiturum, tentandum est maiora afferre remedia: de quibus Hippocrates dixit/. Siquid videtur mouendum, moue/. Sunt autem hæc, maxime quidem venæ sectio, non nunquam vero & purgatio: quorum neutrum oportet in vigoribus adhibere. Vt enim in libro de Crisibus manifestauimus, coctiones morborum tunc maxime fiunt. Vt igitur hæ citius eueniant, melius est in principijs euacuare, quo minorem iam factam materiam facilius natura possit concoquere. Morbo autem consistente, cum iam natura concoxit, superfluum est euacuare, cum propter alia, tum quia vis animalis maxima ex parte eo tempore est fatigata, licet quàm maxime duæ aliæ, vitalis, ac naturalis, fortes persistant. H

30 ‖ *Circa initia, & fines, omnia imbecilliora: circa vigores vero, fortiora.*

de Totius morbi tẽporib. 3ª. 88.e.& 90.a 1.de Crisib. 4ª. 127.e. Et 128.h

Casus omnes circa principia, & fines ait esse imbecilliores, accessiones videlicet febrium, & vigilias, atq; dolores, & fastidium, & sitim: sicut ipsas dispositiones, in quibus hæc fiunt, vbi morbi consistunt, necesse est esse meliores in ijs, qui debent sanitati restitui.

31 ‖ *Eius, qui ex ægritudine benẽ cibatur, nihil proficere corpus, malum.*

in Coacis prænotionib. Qui ex morbis longis &c.

Oportebat, & hunc aphorismũ, & illum, qui sequitur, adiunctum esse illis, qui supra scripti sunt, vbi dicebat: ‖ Siquis à morbo cibum assumens non corroboratur. In illo igitur aphorismo, pro verbo /εὐσιτέοντι/ i. bene cibatur, seu bene vescitur, inquiens cibũ assumere, de casu aliquid docuit, scilicet non corroborari. Hic vero, cibum assumere, commune vtrisq; seruauit: casum autem variauit, quoddam illi scribens proportionale. Nam huic /non corroborari/ hoc, /nihil proficere corpus/ simile quodam modo est. Illud enim potentiæ nostrum corpus regentis, hoc vero ipsius corporis affectio est. Euenitq; profecto, vt corpus non bene alatur, atq; proficiat, interdum quidem ex potentiæ, quæ ipsum nutrit, imbecillitate, non nunquã etiam ex malorum humorum abundantia.

supra, Aph. 8. 11.h

Omnes

32 A *Omnes ferè, qui male se habent circa initia, bene cibati, nec quicquam proficientes: circa finem rursus cibum non appetunt: qui vero circa initia cibum valde non appetunt, postea bene appetentes: ij melius euadunt.*

Hic etiam aphorismus de iis esse dictus videtur, qui ex morbo conualescunt: non proficere enim, de his dicere consueuerunt cum alij, tum Hippocrates ipse. Siquis igitur bene ab initio cibatus non nutriatur: quam ob causam hunc subit affectum, ob eadem rursus fit male appetens cibum. Causa vero, propter quã bene ab initio cibati nihil proficiant, est totius corporis vitiũ cum partium appetentium robore. Verũ processu temporis ob cibi multitudinem aucto in toto corpore vitio, ipsum etiam appetendi instrumentum male se habebit: quare inappetentes fient, qui prius bene appetebãt, quos rectè εὐσιτέοντας, i. bene cibatos nominauit. Dixerat aũt hoc ipsum in precedentibus aphorismis hoc modo: ‖ Quòd si non assumente cibũ hoc fiat, scire oportet, ꝙ indiget euacuatione/. Porrò eos, qui ab initio male appetunt adeo, vt parũ assumant oĩno cibi, postea vero ad contrarium transeunt, melius permutari inquit. Hoc vero ideo euenit, natura eo tp̃e, quo parum cibi assumebant, ipsam, quæ causa erat inappetentiæ, dispositionem concoquente. Supra apho. 8. 11.h

in 1. Epi. cõ. 2. t. 34. 3ª. 111.b 1. de Crisibus, 4a. 131.d B 33 ‖ *In quouis morbo mente constare, & bene se habere ad illa, quæ offeruntur, bonum: contrarium vero malum.*

Neq; cum aliquod bonũ dixerit eorũ, quæ ad corpus attinent, oĩno existimandũ est ex eo hominem reualiturũ: neq; cum malum dixerit, oĩno moriturum. Nam fieri potest, vt bonũ signum à maiori malo superetur: & malum à maiori bono vincatur. Tales itaq; enunciationes intelligendę sunt de eo solo, quod dicitur. Dicitur autẽ signum esse bonũ, quantũ in seipso est, hoc aliquid: & signum malum, quantum in seipso est, hoc aliquid. De morte aũt, ac vita oportet omnium signorum vires prius bene perpendentes, ita pronũciare, quemadmodum & ipse in Prognosticis consulit. Sic igitur & nunc, Constare mente, & appetitum permanere, bonũ est signũ in quouis morbo. Quędã enim non in omni morbo bona sunt, vt ipse consueuit nobis significare, inquiẽs: ‖ Spirandi autẽ facilitatem putare oportet valde magnam habere vim ad salutem in oĩbus morbis acutis. Quòd aũt constare mente, bonum sit signũ, ex isto cognosces: Quæ ad cerebrum attinent, atq; eius membranas, & spinalem medullã, necnon & septũ transuersum, & omnino partes neruosas, ac præsertim, quæ sunt iuxta cerebrum, sana esse omnia significantur ex mentis cõstantia: sicuti & quæ ad ventrem attinent, & hepar, & cor, vbi adest promptitudo ad cibos, qui offerũtur. Cum vero hæc omnia robusta sunt, non parua spes de ægroti salute haberi potest. in Progn. com. t. 25. 4ª. 194.h

C

in 1. Pror. cõ. 2. t. 18. 4ª. 171.h in Progn. cõ. 1. t. 7. 4a. 191. e. Et cõ. 3. t. 39. 212. d 34 ‖ *In morbis minus periclitantur, quorũ naturæ, aut ætati, aut habitui, aut tempori magis congruit morbus, quàm quibus secundum nihil istorum congruit.*

1. de Cõpo. medic. secũdũ loc. 5ª. 126.h 3ª. Apho. 3. 20.b

Cum natura multis dicatur modis, accipienda nunc est in eo significato, quo multis in aliis locis vsus est, & in toto libro de natura hoĩs, in quo eam, quę fit ex primis elemẽtis, temperaturam, naturam nominat: ac si ita diceret: In morbis minus periclitantur, quorum primæ corporis temperaturę, vel ei, quę nunc ratione ætatis, aut habitus, aut temporis adest, magis congruit morbus, ꝙ̃ quibus secundũ nihil istorum congruit. Calidæ enim naturæ, & ætati, & habitui, & tempori, & anni constitutioni, & regioni, morbi calidiores sunt cõgruentes: frigidioribus vero frigidiores: eadem ratione & siccioribus sicciores, & humidioribus humidiores. Contrarium aũt est à Diocle dictum: item in libro de septimanis, cuius auctores opinantur incitari quidem à similibus morbos, solui vero à contrariis: qm̃ & ab ipso Hippocrate scriptum est ‖ contrariis morbis contraria esse remedia. Putant igitur febrem ardentem factam hyberno tp̃e, facilius posse sanari ea, quæ fit in estate: non aduertẽtes, ꝙ vehemens dispositio causa est, vt febris ardens hyeme fiat: neq; enim ab initio facta fuisset, nisi causa potentior, temporis contrarietatem superasset. Cum igitur anni D tempus cohibere non potuerit causę magnitudinem, quãuis habeat sanitatem sibi suffragantem: multo minus ipsam morbo iam facto superabit, non amplius assistente sanitatis robore. Sed & hoc est ipsa compertum experientia. Nam duarum febrium ardentium magnitudine pariũ, illa, quę aduenit hyeme, est perniciosior: sicuti, qñ in calidiori temporis constitutione ortum quidem habuerit, subita autem ad frigus mutatio facta fuerit, non parum iuuatur hæc febris ardens ab ambientis aeris frigiditate: cum ipsi vtraque temporis cõstitutio bona sit, prima quidem, in qua morbus factus est, tanquã signum: altera vero, in qua solutus est, tanq̃ causa. Hæc igitur omnia magis attestantur, & nõ aduersantur sentẽtiæ aphorismi: sicuti neq; illud, ꝙ ‖ Raucedines, & grauedines in valde senibus non coquuntur: quamuis hæ passiones senili ætati maxime congruant. Primum etenim non idem est, ꝙ aliquid non concoquatur, & quòd sit periculosum: deinde, quòd nõ simpliciter senes dixerit, sed cũ adiectione /valde/. Omnia enim in his sunt periculosa, ob virium imbecillitatẽ. Sed neq; illud, quod scribitur in primo Epidemiorum. ‖ Et maxime moriebantur, quibus natura vergebat ad phthisim: iis, quæ dicta sunt, aduersatur. Neq; enim eam, quę fit ex elemẽtis, nunc dixit temperaturam, sed corporis formam: est enim, vbi & hanc, naturã nominant. Et, sicuti verum est calidam temperaturam minus in morbis calidis periclitari: ita, qui angustum pectus habent, non solum magis incidere in phthisim, sed etiam, vbi incidere, periclitari. Non nulli

In lib. de Flatibus, propè à principio.

Infra apho. 40.

in Epid. cõ. 1. t. 18. 19. 3a. 105. f.g

quidem, qui aphorismos exposuerunt, talibus decepti suasionibus, illum cõgruere naturæ ægrotantis morbum dixerunt, qui sit temperatura contrarius, quasi aptior esse diceretur: multum (vt ostendimus) & à veritate ipsa, & ab Hippocratis sententia deuiantes. E

35 *In quouis morbo partes ad vmbilicum & imum ventrem attinentes, crassitudinem habere melius est: vehemens autem extenuatio & eliquatio, prauum. Sed & hoc quoque ad inferiores purgationes, periculosum.*

in Progn.cõ.1. t.27. 4ª. 195.e

Partes oẽs, quæ ad epigastrium .i. abdomen, attinent, omni vacare dispositione, quæ sit præter naturã, oportere est manifestũ. Et hoc in pgnostico dictũ fuit, vbi his vti verbis: ‖ Hypochõdria » optimũ est absq; dolore esse, & mollia, & ęqualia. Sed & ex his ipsis quędã sunt tenuiora, quædã » crassiora: de quibus nunc sermonem habet: quęcunq; quidem crassiora sunt, hęc meliora esse inquiens: quęcũq; vero tenuia, mala, & tanq̃ signa videlicet, & tanq̃ causas. Signa enim sunt imbecillitatis in partibus eliquatis. Causę vero, q coctio bona ciborũ non fiat in ventre, neq; sanguificatio in hepate. Etenim vtrunq; ex his mẽbris à crassitudine dictorum corporũ concalefactum iuuatur. Tantũ igitur, vbi eliquata fuere, par est, offendantur eorũ operationes, quantum integris ipsis iuuabantur. Quòd aũt earum, quas diximus, partiũ " tenuitas ad inferiores purgationes sit periculosa, manifestũ est. Oportet enim omnia, quæ sunt infra thoracẽ, esse robusta, vt bene purgationibus seruiant: alioqui magna incõmoda patiuntur. Cur autem de solis inferioribus purgationibus fecerit mentionẽ, dignum est quęrere. Superiores enim, hoc est, quæ per vomitũ fiunt, sunt iis, qui ita affecti sunt, periculosæ. An has quidẽ tanq̃ manifestas prętermisit, illarũ vero com meminit, vt de quibus magis posset dubitari? Imum autẽ ventrem (gręce ἦτρον) proprie nomi nat & appellat regionẽ ventris imam, quæ vmbilicũ, ac pudenda interiacet: ita vt in hęc tria totũ abdomen diuidatur, in hypochondrium, & loca ad vmbilicum attinentia, & ventrem imum.

A.li.1. t.4.c.3. fol.72.g F

36 *Qui salubritatem corporis habent cum per medicamenta purgantur cito exoluuntur: & qui prauo vtuntur cibo.*

Qui salubritatem corporis habent, non absque ratione in medicationibus cito exoluuntur. Colliquantur enim, non purgantur. Qui vero vitioso vtuntur alimento, ob malorum humorum superabundantiam facile exoluuntur in purgationibus. Siue autem illud, quod exterius assumitur, siue quod in corpore continetur, vitiosum alimentum nominet: vterque sermo veritatem ha bet, quoniam cibi vitiosi soleant sanguinem gignere vitiosum. Sic ergo etiam vitiosi dicũtur per relationem ad sanguinem, qui debet ex eis generari.

37 ‖ *Qui " bene se habent corpore, difficulter ferunt medicationes.* G

4ª. Aphor.16. 28.b
A.lib.1.t.4.c.3. fol.73.f

Non cuiuscunq; medicamẽti assumptionẽ solet Hippocrates medicationẽ nominare, sed tali vocabulo in sola vtitur purgatione. Verũ superior aphorismus, casum vnũ, qui in ea fit, manifestat. Cito enim inquit exolui in purgationibus, qui corporis habent salubritatem. In hoc autẽ generaliori vocabulo de eisdem ostendit, inquiens hos difficulter ferre medicationem. Nam & vertigines & tormina patiuntur, & difficulter his purgatio procedit, & pręterea celeriter exoluunt. Fiunt autem hæc omnia purgatorio medicamento proprium quidem attrahere humorem appetente, vel flauam bilem vel atram, vel pituitã, vel aquosam superfluitatem: quia vero iste nõ adest, sanguinem colliquat, ac carnes, vt ex ipsis, quod sibi proprium est, attrahat.

38 ‖ *Parum " deterior potus & cibus, suauior autem, melioribus quidem, sed minus suauibus est præferendus.*

in 6. Epi. cõ.4. t.8.3ª.180.f
A.li.1. t.3. d.2. c.7.fol.62.f

Non ob id solum hoc est faciendum, vt ęgro gratificemur, sed etiam, quia vtilius ipsi existit. Nam, quæcunq; cũ voluptate assumuntur, ista ventriculus amplexatur, & facilius concoquit: sicuti illa, quæ displicent, refugit, vt ad quę vel nauseę, vel flatus, vel fluctuationes subsequantur: quod quidem in pluribus cibis bonos succos habentibus fit. Quando igitur cum voluptate assumitur cibus, qui paulo deterior est, non modo non manet deterior, sed quãdoq; redditur melior. H

39 ‖ *Senes iuuenibus magna ex parte ægrotant minus. Qui vero morbi ipsis accidunt longi, maxima ex parte comitantur ad mortem.*

3ª. Aphor. 29. 26.c
in 6. Epi. cõ.5. t.6.3ª.190.c
6ª. Aphor.6. 47.b

Non omnes senes minus ęgrotant, q̃ iuuenes: neq; enim oẽs maiorem habent circa victũ continentiã: qui vero nõ habent, magis ęgrotant, vt qui iuuenibus sint debiliores. Quòd vero plures ex morbis diuturnis ipsos ad mortẽ comitantur, clarũ est: siquidem & vis est imbecillis, vt neque morbos facile coquere possit: & oẽs morbi diuturni, frigidi sunt: unde & magis senibus, q̃ iuuenibus, accidunt. Omnes siquidem congruentibus naturæ suæ morbis facilius corripiuntur.

40 ‖ *Raucedines & grauedines in valde senibus coctionem non admittunt.*

in 6.Epi. cõ.5. t.6.3ª.190.c
2ª. Apho.34. 17.d

Si simul iunxerimus ambos aphorismos, utriusque sermo talis erit: Senes iuuenibus magnª ex parte ęgrotant minus. Quicunq; uero morbi ipsis accidunt longi, maxima ex parte comitantur ad mortem. Raucedines igitur atque grauedines in ualde senibus coctionem non admittunt. Ita ut hic aphorismus sit ueluti exẽplum quoddam antecedentis. Neq; enim hi soli morbi senes

comitantur

A comitantur ad mortem, sed nephritis, id est passio renum, podagra, morbus articularis, coxendicum dolores, & quæ laxiori intestino, ac spleni frigidę insunt dispositiones: & pręterea crebri anhelitus (quos Græci asthmata nominant) tusses, dorsi curuationes, recuruationes, & obliquationes, demum quæcunque alia morborum genera ex frigidis humoribus ortũ habent: quæ in quibusdam iuuenibus, nedum in senibus, difficulter coquuntur.

5. de Locis affectis. 4ª. 29. d

41 ‖ *Qui frequenter, ac fortiter absque causa manifesta exoluuntur, derepente moriuntur.*

Non omnes, qui exoluuntur, derepente moriuntur, sed si tres distinctiones adieceris, vnã quidem primam, vt sępius hoc patiantur: secũdam, vt fortiter: tertiam, vt sine causa manifesta. Nam mulier quædam longum in balneo tempus commorata, frequẽter exoluebatur ob temporis diuturnitatem, & quoniam balneo magna ex parte ligna succendebantur vitiata: verũ non erat hoc morbi signum, cũ causam haberet manifestam. Altera vero, quam vteri affectus infestabant, hoc idem patiebatur. Quidam alius, si diutius inediam tolerasset, dum lauaretur, exoluebatur. Alteri etiam, si per horam lauaretur, idem accidebat, nisi prius aliquid panis assumpsisset. Quibus omnibus, aut debile erat, aut sensum plurimum habebat os ventriculi. Quicunque vero nulla tali de B causa sæpius, ac fortiter exoluuntur, ij ob virtutis vitalis imbecillitatem hoc patiũtur: sicut & ille, cui, dum exolueretur, cor fortiter palpitabat, atq; hic derepente mortuus est, non aliter, quàm illi, qui acutissimis cordis affectibus, quos syncopas vocant, arripiuntur.

2. de Præsag. ex pulsi. 4ª. 110. g 6ª. Apho. 51. 52. h. In lib qui Introductio, seu medicus inscribit. Isago. 56. a

42 ‖ *Soluere apoplexiam, fortem quidem impoßibile: debilem vero, non facile.*

In apoplexiis totũ corpus repente sensu priuatur, ac motu, solus restat anhelitus: qui si & ipse prohibeatur, maxima est, & acutissima hæc apoplexia. Quicunq; vero respirant quidem, sed magna cum vi: fortis adest istis apoplexia. Fortis autem adest & illis, sed minus, qui neq; in tentum, neq; violentum, inæqualem tñ, atq; exordinatum, ac præterea intermittentem habent anhelitũ: sicuti, in quibus aliquẽ seruat ordinem, debilior existit: &, si omnia fiant, quæ sunt necessaria, citò* curatur. Omnes autem apoplexiæ fiunt vi animali nõ potente defluere ad partes infra caput existentes, aut propter aliquã dispositionem inflammatoriam, quæ in ipso cerebro sit constituta, aut ventriculis ipsis oppletis humore pituitoso. Verum causæ magnitudinẽ, etiam passionis magnitudo consequitur. Magna autem ex parte curationem nõ admittit, propter respirationis lęsionẽ. Ac mirari licet, quo modo omnibus aliis musculis motu carentibus in apoplexiis, illi, qui thora-C cem attollunt, quamuis difficulter, moueantur tamen plerunq;. Videtur autem hoc fieri propter respirationis necessitatem, quæ neruorum vim excitat ad operationẽ. Et ob hanc ipsam causam, magna ex parte musculi omnes, qui thoracem mouent, in apoplexiis operãtur, etiamsi raro prius omnes operarentur: quemadmodum in vehementibus exercitiis in quibus anhelitus plurimus est necessarius. Verum in apoplexiis non ob id, q; sit adaucta necessitas respirationis, sed quia vis est imbecillis, ideo omnes musculi thoracis simul coguntur operari: quemadmodum & alioqui in iis, qui cum febre vires habent imbecilles, ob hanc ipsam causam omnes mouere coguntur seipsos, in summam effatu dignam, ex omnibus operationem colligentes.

* In impressis est τάχα, i. forte.

43 *Qui strangulantur, ac dissoluuntur, non dum vero mortui sunt, non referuntur, quibus spuma circa os fuerit.*

A. li. 1. f. 2. d. 3. c. 5. fol. 53. g

Omnis "spumæ generatio ex duarum substantiarum mistione conficitur, altera spirituosa, altera humida. Fit autem earum mistio ambabus in multas partes perfractis, multis q; mutuo complexu paruis ampullis ab ipsis effectis. Cum vero tenacem habuerit is, qui perfringitur humor, consistentiam, quo spiritum circũplectente, ampullas contingit generari: non facile dissolubilis, sed stabilis spuma perficitur: qualis maxime currentibus equis, vel ira percitis apris, circa os aggregatur. Ambarum vero substantiarum confractum, ac mistionem facit nõ nunquam quidem D motus violentus vel vtriusq;, vel alterius tantum: non nunquam vero & fortis calor: nisi & hunc dixerit quispiam spumam per motum operari. Verum homini ea, quæ manifesta videntur, consectanti tutius est dicere spumam duabus de causis generari: in mari quidem impetuosis ventis agitato, ob impulsionis vehementiam: in lebetibus autem efferuescentibus, ob caloris vim. Sic itaque & in corporibus animalium, cum adsunt ex morbo comitiali conuulsiones, vehementia motuum solet spumam generare: in apris vero, calor: in cursibus autem equorum, vtraque causa valida conspicitur. Nam, cum cõtinue per respirationes aer intro, atq; extra feratur: saliua in ipsis extenuatur, & aliquid etiam ex pulmone instar vaporis effertur, quod saliuæ miscetur, ac circumplicatur: vnde factam spumæ substantiam augeri contingit. Qui vero opinãtur hanc spumam è ventriculo prodire, aberrant. Neq; enim fieri potest, vt subito tota inde proueniat, cum neque eo tempore animal euomat, neq; nauseam vllam patiatur: citra quos casus quicquã efferri à ventriculo est impossibile: & multo magis fieri non potest, vt plurimus aliquis vapor efferatur, eodem modo, quo in expirationibus: cum nulla talis è ventriculo substantia efferatur, qualis è pulmone expiratur. Et sanè sanguis, qui quidem è pulmone educitur, spumosus est, similis visceri: qui autem è ventriculo, neq; huic proximus est. Sed, quæ vnà cum sanguine è pulmone educitur

ſpuma,ſubito ſimul,& cum tuſſi educitur. Qui vero ex tali humore paulatim vapor expiratur, E
non excitat tuſſim. Vbi autem laqueus collo circundatur,neceſſe eſt quidem cordi atque pulmoni,vt fuliginoſam expiret ſuperfluitatem. Hoc enim à nobis oſtenſum eſt in libro de vſu reſpirationis.Prohibente autem laqueo,totam violenter impellit, quo fit, vt pars propriæ humiditatis vnà expellatur,eo modo,quo fit in ſanguinis eductionibus.Signum itaque hoc eſt exitiale, quoniam pulmonis violentiam ſignificat,quam patitur, dum animal ſuffocatur. Præcipue vero hoc fieri rationabile exiſtit propter eam,quæ ex corde ad ipſum impellitur,caliditatem: vnde & caloris efferueſcentia,& motu ſpiritus violento, & vehementi pulmonis conatu ad educendum,ſpuma enata,ſignum eſt mortale.Non nulli tamen,quamuis raro,qui ſtrangulantur,relati ſunt,quibus ſpuma circa os apparuerat: & forte Hippocrates, non tanquam ſemper intereant, ſed ꝙ contrarium rariſſime eueniat,ita pronunciauit, quemadmodum & paulò antea oſtenderat per alterũ aphoriſmum,ita inquiens: ‖ Quibus iuuenibus aluus humida, iis ſeneſcentibus exiccatur. Nam eo in loco,magna ex parte,dicere prætermiſit,quod tamen verbum in ſequentibus adiecit,vbi inquit: ‖ Quicunque aluos humidas habent,ſiquidem iuuenes fuerint, melius degunt iis, qui ſiccas habent: ad ſenectam vero deterius: nam ſeneſcentibus magna ex parte exiccantur.

Supra aph.20. 14.c. infra, Aphor. 53.

44 *Qui natura admodum craſſi ſunt, citius intereunt, quàm qui graciles.* F

Eos,qui à prima ætate craſſi ſunt,& graciles inuicem comparans,de craſſis pronunciat,ꝙ cito ad mortem perueniunt,magis,ꝙ̃ graciles. Optimum ſiquidem eſt, bene carnoſum eſſe natũ, hoc eſt ita commoderatum,vt neque craſſitudo adſit,neq; gracilitas. Tales enim poſſunt ad longam ſenectam peruenire. Si vero à mediocritate recedatur,melior ad gracilitatem,peior ad craſſitudinem exceſſus eſt. Anguſtæ ſunt enim horum arteriæ ac venæ, atque ob id paucum omnino ſanguinem,& ſpiritum habent: adeo vt,cum ætate proceſſerint, celeriter in ipſis vel paruam ob cauſam calor natiuus deſtruatur.Graciles autem hac quidem ratione nõ periclitantur: quia vero partes principales ita affectæ ſunt,vt nullum habeant munimentum, à cauſis exterioribus prompte offenduntur. Qui vero natura quidem mediocres erãt,ſed victu delicatiore vtentes poſtmodum craſſi facti ſunt,iis,licet caro atque pinguedo adnatæ ſint,venæ tamen atq; arteriæ latæ conſiſtũt, atque idcirco in eis calor natiuus † minus obnoxius eſt extinctioni.

† Al. maior eſt. † ἧττον ἐυόχεςον eſt ĩ manuſcriptis pluribus exempl. vt habuit Leonice. μεῖον ζ, id eſt maior ẽ in impreſſis.

45 ‖ *Quicunque iuuenes morbo comitiali laborant, mutatione maxime ætatis, & temporum, & locorum, & victuum quoque, liberantur.* G

5ª. Aphor. 7. 37.a

Morbus comitialis proximus quodam modo eſt morbo, quem apoplexiã appellant, cũ idem locus in vtroq; patiatur,& idem humor in cauſa ſit. Verum apoplexia quidẽ ob omnimodam carentiam illius potentiæ,quæ ad neruos defluit,morbus autẽ comitialis propter motum vitioſum generatur.Frigidus autẽ & craſſus humor ambobus eſt cauſa: Atq; idcirco iuuenũ ætas calidam & ſiccam habens temperaturam,maximũ affert auxilium iis,qui morbo comitiali laborant: ſic & locorum proportionales mutationes,dico autem proportionales,quãdo ad calidiorem,ac ſicciorem commutantur: eodem modo & victuum.Neque enim victus mutatio quælibet morbũ ſoluit comitialem,ſed quæ calidiorem & ſicciorem corporis habitum efficit. Contingit autem ſimpliciter etiam vitæ mutationem intelligere morbo comitiali prodeſſe, quoniam magna ex parte victus deprauatus paſſionem generat: vnde & mutatio multo ad melius perducit.

46 ‖ *Duobus doloribus ſimul non eundem locum infeſtantibus, vehementior alterum obſcurat.*

in 6.Epi. cõ.4. t.3.3ª.179.h

Siquis eundem exquiſite locum intelligat, nunquã duo poſſunt in eodem fieri dolores: ſiquis vero late,poſſibile eſt.Dico autem late,circa membrum maius,veluti circa brachium,cubitum,femur,aut tibiam. Verum hi duo dolores ſimul augent loci afflictionẽ,cum neuter lateat ægrotan- H
tem.Si vero ſint in locis diuerſis,alter quidem (ſi ita contigerit) in cubito, alter vero in tibia: tunc alterum ab altero obſcurari contingit, cum vis ſenſibilis tota ad vehementiorem ducatur, ac diſtrahatur. Nam & hoc nobis in mœroribus ſolet accidere,qui ſunt et ipſi veluti dolores quidam ſolius animi ſine corpore.Nam & horum,qui ſunt vehementiores,occultant minores, modo nõ eadem è re ortum habeant: alioqui & illi ſeipſos mutuo augent.

47 ‖ *Dum pus conficitur, dolores ac febres accidunt magis, quàm iam confecto.*

de Totius morbi tẽp. 3ª.88.f in 3.Epi. cõ.1. t.8.3ª.132.c 1. de Criſibus. 4ª.132.b.h de Vict. rat. in morb.ac. cõ.3. t.62. 7ª. 133.e

Pus ex ſanguine ortum habet,qui ſemimalam (vt quiſpiam dixerit) habet tranſmutationem. Nam mala ſimpliciter,cum putrefactione fit olida: ſicuti,quæ ſimpliciter optima,eſt ipſa nutritio partium animalis: at,quę pus generat,medium inter has obtinet locum,neque à ſolo calore extra naturã,neq; à ſolo ſecundum naturã facta. Miſtus enim quodam modo ex vtriſq; eſt calor inflammationis.Fit autẽ dolor extenta ſimul, ac calefacta præter naturam inflammata particula: Febres vero ſequuntur principio concalefacto: & hæc ambo contingunt ex quadam veluti ebullitione atq; exuſtione ſanguinis: qui vbi ex toto exuſtus fuerit, reſiduum eius fit pus, quemadmodum in lignorum exuſtione cinis: atq; ideo tempore illo dolores ſedantur, ac febres,præſertim cum pus

fuerit

A fuerit excretum, vtpote iam consumpta materia, extinctaque ignea caliditate.

de Consuetudine.2ª.61.g in 6.Epi.cō.3. t.2.3ª.170.d

48 ‖*In omni corporis motu, vbi laborare cœperit, quies statim lassitudinem aufert.*

Verbum πονεῖν, id est laborare, significat dolere, significat & fatigari: & in vtroque significato sermo verus est. Siue enim membra iam doleant ex multitudine motionum, siue sint fatigata, vt vix iam agere aliquid possint, quies statim lassitudinem aufert.

de Consuetudine.2ª.60.c

49 ‖*Qui consueti solitos labores ferre, etsi fuerint imbecilles et senes, non consuetis fortibus atque iuuenibus facilius ferunt.*

Alius alij labor consuetus est, huic cursus vel alius aliquis motus cruribus factus, huic vero manus certa mouere lege, siue quouis alio modo operari manibus, aliis fodere terram, vel remigare, vel arare, vel simpliciter quoduis aliud agere. Differunt autē omnes isti labores, quia vel plures, vel pauciores partes operantur, & quia vel magis, vel minus laborant: hoc tamen omnibus commune existit, q̃ partes exercitatę fiunt robustiores, atq; idcirco labores consuetos facilius ferunt.

50 B *Quæ ex longo tempore consueta sunt, etsi deteriora sunt, insuetis minus molestare solent. Oportet igitur ad insueta permutari.*

Non de solis exercitationibus hic sermo est, sicuti prior, verum de omnibus simpliciter cōsuetis hic aphorismus enunciat, cibis, potibus, balneis, illotionibus, vigiliis, somno, calefactione, frigefactione, curis. Horum etenim ″singula minus nocent, cū fuerint consueta, iis, quæ natura quidem minus noxia sunt, sed nunquam in consuetudinem peruenerunt. Quod igitur ita se res habeat in exercitationibus: ad partium, quæ operantur, robur refertur, vt ante diximus: in reliquis vero, quo modo fiat, iam dicemus. Cibi ac potus naturam aduētitiam efficiunt, maxime quidem in ventriculo, cum hoc vero & in aliis partibus. Nam, etsi quammaxime vincantur, & transmutentur à corpore, ipsum tamen quodam modo pro sui natura disponunt ita, vt processu temporis multa fiat permutatio, ac similitudo nutritorum ad nutrientia. Hoc enim ostensum est à nobis in libro de cōsuetudinibus: ostensum est etiam, q̃ vnumquodq; facilius à similibus alteratur. Ob hanc igitur causam, quanto similius fuerit id, quod transmutat, ei, quod transmutatur, citius alterat ipsum. Sane q̃ corpus ab aliis omnibus, quibus adheret, quodam modo afficitur, veluti in aere frigido, ac calido, densatum quidem à frigido, laxatum vero à calido: atque ideo consueta C facilius perfert, ab insuetis vero molestatur. Si enim laxato corpori ob caloris adhesum repente frigus superuenerit: & in imas eius statim partes subintrat, & maxime offendit. Causa itaque de omnibus consuetis dicta est in libro de consuetudinibus. Quod vero experientia notum est, id iā noscimus: quod solum ab Hippocrate scriptum est, qui causam ascribendam non censuit. Nos vero ad eiusdem inuentionem aliquas dedimus occasiones. Hæc igitur dicta sufficiant, quantum ad primam aphorismi partem attinet. Quod vero in fine scribitur, in quo consulit transmutari quodam modo ad non consueta, salubris gratia securitatis dictum est. Est enim omnis vniformis consuetudo, periculosa: cum omnes homines inopinatis rerum sortibus subiiciantur. Ne igitur incidentes aliquando repēte in nobis insueta magnopere offendamur, satius esse inquit omnia tentare. Fit autem hoc non inhęrentibus nobis semper iis, quibus assueuimus, sed & non nunquam contraria tentantibus.

A.lib.1.f.3.d.5. c.1.fol.69.c

de Ptisana. 2ª. 48.a in 6.Epi.cō.3. t.27. 3ª.175.h in lib. de Renū affect. digno.& medi. qui Gal. ascribitur. 7ª. 195.b de Optima secta ad Trasyb. Isago.20.c

51 ‖*Plurimum, atque repente euacuare, vel replere, calefacere, vel refrigerare, siue quouis alio modo corpus mouere, periculosum, quoniam omne nimium est naturæ inimicum: sed, quod paulatim fit, tutum est, tum aliàs, tum cum ab altero ad alterum transitus fit.*

D Causam, ob quam plurimum, aut repente euacuare, vel replere, calefacere, vel refrigerare, siue quouis alio modo corpus mouere periculosum sit, ipse ostendit, inquiens omne nimium esse naturæ inimicum. Nam in elementorum commoderatione natura consistit: quare non absque ratione nimium omne, vt quod destruat commoderationem, animalis consistentiam dissoluit. Paulatim vero, inquit, implere scilicet, vel euacuare, & quæcunque alia subinde dixit, tutum est, cum aliàs, tum maxime, cum ab altero, cui assueuimus, transimus ad alterū. Nam in antecedente aphorismo consuluit & ad insueta permutari. In hisce igitur permutationibus, quod plurimum existit atque repente, periculosum est satis: quod vero paulatim fit, tutum.

2.de Compos. medic. sec. loc. 5ª.136.a.

52 ‖*Omnia secundum rationem facienti, si non succedat secundum rationem: non est transeundum ad aliud, stante eo, quod à principio visum est.*

Non paruæ est opus scientię, non transire ab iis, quæ recte visa sunt, si nō dū manifesta appareat vtilitas ex his, quę ita facta sunt, sequi. Queadmodū enim gutta subiectam petrā percutiente vix longo tpe sensibilis passio in lapide manifestatur: sic accidit etiā in crudis, & quæ difficulter concoqui possunt, dispōnibus: in quibus, qui recta ratione inuenerit id, quod conducit: non discedit ab illo, quod primo faciendū existimauit, etiamsi nihil appareat manifestū ex illius vsu subsecutū.

53 *Quicunque aluos humidas habent, si quidem iuuenes fuerint, melius degunt iis, qui siccas habent. Ad senectam vero deterius degunt; nam senescentibus magna ex parte exiccantur.* E 2ª. Aphor. 53. 19.e 2ª. Aphor. 43. 18.e

Manifestus est hic aphorismus: & quicquid de eo dicere conuenit, prius est dictũ in eo aphorismo, cuius principium, || Quibus iuuenibus ventres humidi sunt, iis senescentibus exiccantur. Supra, aph. 20. 14.c

54 *Magnitudo corporis, iuuentæ quidem neque indecens, neq; illiberalis: senectæ vero inutilis, & deterior paruitate.*

Magnitudo corporis propriæ quidem nominatur, quæ longitudine, latitudine, profunditate moderantiam exuperat. Interdum vero & quod longitudine sola amplius auctum est corpus, solemus magnum nominare: quamuis huic proprium nomen sit longũ. Nam & aliquando, quod secundum latitudinem, ac profunditatem vltra modum corpus est auctum, dicunt esse magnum, quamuis & hoc crassum proprio vocabulo nominetur. Si igitur magnitudinem corporis in proprio significato Hippocrates dixit, nihilo deterior est in senectute, quàm paruitas. Si vero vel longitudinem corporis, vel crassitudinem intellexit: hæ deteriores, atque inutiliores senescentibus sunt: verum neque crassitudo est iuuentæ decens, neque liberalis. In sola ergo longitudine, q̃ sit iuuentæ liberalis, senectæ vero inutilis, vere diceretur. Ex hac enim senescẽtes gibbi fiunt, & vix F possunt onus perferre: quod Hippocrates inutile* dixit.

* δύσφορον, id est portatu difficile.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS
COMMENTARIVS TERTIVS.

In hoc tertio in Aphorismos Hippocratis commentario, eorum, quæ de temporibus, atq; ętatibus ab Hippocrate scripta sunt, expositionem faciemus: maxime quidem, quicquid est in ipsis obscurum, declarantes (hoc enim est proprium expositionis opus) veruntamen singulis etiam, quæ recte dicta sunt, demonstrationem apponentes, quoniam & hoc fieri in commentariis consueuit. Miror autem & hoc loco Lyci inconstantiam, scribentis quidem (vt ipse ait) expositiones Quinti præceptoris, nulli autem eorum, quæ de temporibus, & ætatibus dicta sunt, probationem demonstratiuam apponentis, sed ad experientiam, & obseruationem omnia referentis, cũ tamen ipse in aliorum aphorismorum expositionibus rationalem adhibeat considerationem de ea, quæ G in ipsis continetur veritate, non contentus sola experientia. Quòd vero sola experientia non sufficiat ad talem contemplationem aggregandam, id & ipse Hippocrates ostendit, & in processu sermonis ostendetur.

1 in lib. d Humoribus mutationes maxie pariunt &c.

[M]Vtationes || temporum potissimum pariunt morbos: & in temporibus magnæ mutationes, aut frigoris, aut caloris: et alia pro ratione, eodem modo.

Mutationes temporum non nulli existimant dici, quibus inuicem commutantur, quasi successiones diceret. Nam hyeme ad ver transeunte, fit dictorum morborũ generatio, de quibus ipse deinceps loquetur. || Vere enim furores, atræ biles, & morbi comitiales. Vere rursus in æstatem desinente, quod est initio æstatis, febres continuæ (inquit) & tertianæ, & ardentes, & quę subinde connumerauit. Et de autumno atq; hyeme similiter scripsit, vt inquiunt, illi, qui pro eodem accipiũt mutationes, & successiones. Sed verbum /potissimum/ quod aphorismo adiectũ est, hanc expositionem nõ admittit. Nam in temporum adinuicem commutatione sicut quidam H morbi generantur, eodem modo ẽtiam soluuntur: & hoc ipse etiam Hippocrates dixit. Quare nihilo magis successiones temporum pariunt morbos, quàm soluunt. Quo modo igitur nõ sat fuit ipsi dicere, Mutationes temporum pariunt morbos, sed & /potissimũ/ addidit? Melius itaq; fuerit ob hanc adiectionem per mutationes temporum intelligere eas, quæ fiunt secundum illorum temperaturas, alterationes. Hæ siquidem sunt, quæ potissimum generant morbos, quando multæ, alia post aliam, fiunt alterationes: quemadmodum in Epidemiis scripsit, & nunc etiã paulopost dicet. At vero vnius temporis alteratio sola efficit quidem morbos aliquos, nõ tamen potissimum. Quando igitur fiunt morbi potissimum ex vnius temporis alteratione? Quando contigerit magnam esse alterationem: & ob hanc causam ipse inquit: Et in quibusdam temporibus magnæ mutationes, vel caloris, vel frigoris, vel alicuius alterius, vt humiditatis, aut siccitatis, ventorum, aut horum defectus. Hæc igitur expositio recta est in ista scriptura. Inuenitur tamen & alia scriptura, quę ita se habet: Mutationes temporum pariunt morbos maximos: potissimum autem & in quibusdam temporibus magnæ mutationes. Quæ scriptura nullam habet obscuritatẽ, iis præsertim, qui ea audierunt, quæ à me statim antea dicta fuerunt. Sunt vero & aliæ scripturæ huius dictionis, quas intelliges, atque probabis, ab iis, quæ diximus, excitatus.

Infra, apho. 20. 24.a

† Al. ἄλλα, id est alij.

Naturarum

in 1. Epi.cō. 1. t.1.3ª.103.c de Dignos. pul sib.4ª.78.g.

A 2 ‖*Naturarum, hæ quidem ad æstatem, hæ vero ad hyemem, bene, male'ue se habent.* In lib. de Humorib. natur. quantum ad tẽpora & c.

Naturas hoc in loco dixit Hippocrates secundum principalissimũ & proprium significatum, quod secundũ ipsam maxime substantiã naturæ est. Dicebamus aũt in præcedentibus ipsam esse temperaturam quatuor elementorum, humidi, sicci, calidi, & frigidi: ostẽsa q; à nobis est in libris de temperaturis: Vna quidem temperatura bene temperata atq; optima: male autem temperatæ atq; vitiosæ, octo numero, quatuor quidem qualitate vna excedente, calida, frigida, sicca, & humida: quatuor vero duabus, calida & sicca, calida & humida, frigida & humida, frigida & sicca. Ad ęstatem itaq; frigidæ & humidæ naturæ optime afficiuntur: ad hyemem vero calidæ & siccæ: sicuti & male afficiuntur calidæ & siccæ ad æstatem, frigidæ & humidæ ad hyemem. Perfectissime igitur hæ naturæ, ad dicta tempora optime, ac pessime afficiuntur: mediocriter autẽ, quæ aliquo modo à temporibus vel iuuantur vel offenduntur, sicuti humida & calida, ęstate & hyeme: qm̃ æstate quidem, quatenus humida est, melius afficitur: hyeme vero, contra, quatenus calida.

de Dignoscen. pulf.4ª.78.g

3 ‖*Morborum alij ad alia, bene, vel male se habent, & quædam ætates ad tempora, & loca, & victus genera.* In eodẽ, Quantum vero ad regiones. & c.

B Inordinato quodam interpretandi genere mihi videtur vsus Hippocrates in hoc aphorismo. Nam melius vtiq; ita dixisset: Morbi & ętates, alij ad alia tempora, & loca, & victus genera bene male'ue se habẽt. Morbi igitur bene se habent ad tempora, vt ad generationem quidem, similes: vt ad solutionẽ vero, contrarij. Nos enim de hoc ipso determinauimus in expositione illius aphorismi, cuius initiũ est, ‖In morbis minus periclitantur. Ætates autem, quemadmodum & naturæ, frigidę quidem ad calida, calidę vero ad frigida: Senum quidem, ąd æstatem: iuuenũ vero, ad hyemem. Eadem ratione & ad loca non morbi tantũ, sed etiam ætates afficiuntur. Nam morbi calidi, in locis calidioribus magis generantur, & minus sunt periculosi: magis q; sanæ sunt in frigidis regionibus ętates calidiores, & in aliis proportionaliter. Sic vero & ad victus genera, alij ad alia bene male'ue se habent morbi, & ętates: Nam calidiores ad frigidiora, frigidiores vero ad calidiora, & sicciores quidẽ ad humidiora, humidiores vero ad licciora bene se habent. Et, vt simpliciter dixerim, contrarij quidem ad contraria bene, similes autem ad similia male: præterq̃ si ætas temperata, & victui, & regioni, & loco temperato comparetur: hoc enim solo modo similes à similibus bene afficientur. Quæ vero plus à temperie recesserunt ętates, iis secundum temperaturam contraria loca & tempora & victus genera conferunt magis. Cum vero omnes morbi à temperie & C modo recedant: generatio quidem à similibus locis, atq; temporibus, solutio vero à contrariis fit.

2a. Aphor. 34. 17.c

1. de Temperamẽtis. 1ª.11.g 1.Epid.in procemio.3ª.100.h 2. de Crisibus. 4ª.134.d etsi eo ĩ loco legitur, Cum ver autũno simile factum fuerit, & c.

4 ‖*In temporibus, quando eadem die modo calor, modo frigus fit, autumnales morbos expectare oportet.* In lib. de Humorib. In equalis calor, aut frigus & c. Infra, aph. 17.

Cum ratione fit hoc. Neque enim appellationes temporum, causæ morborum sunt, sed temperaturæ. Cum igitur ipsæ variant, necesse est & morbos conuariari.

3ª.Aph.6.20.e 3 de Difficult. respi.3ª.73.d in 1 Epi.cō.1. t.1. 3ª.103.d Et t.8.3ª.104.d in 3.Epi. cō.3. t.66.3ª. 146.b in 6. Epi.cō.2. t.24. 3ª.164.g Et cō.5.t.27. 193.c 3ª. Aphor. 11. 21.b. Et Apho. 15.22.g

5 ‖*Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pigri, dissoluentes. Quando huiuscemodi tempestas præualuerit, talia in morbis patiuntur. At, si aquilonia fuerit, tusses, fauces, alui duræ, difficultates vrinæ, horrores, costarum dolores, & pectoris. Quando hæc tempestas præualuerit, talia in morbis expectare oportet.* Et ĩ lib. de Humorib. Austri auditum grauant, & c.

Id quidem, quod fit, declarauit, inquiens: /Austri auditũ hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pigri, dissoluentes/. Causam aũt huius declarauit scribens /Vbi hęc tempestas pręualuerit talia in morbis patiuntur/. Semper enim oportet medicum distinguere & separare id, quod à causa extrinseca contingit, ab eo, quod morborum ratione fit: vt præcognitiones faciat diligentiores. Causam vero, ob quam austri reddant auditum grauiorem, & visum caliginosum, non est difficile ex eius temperatura cognoscere, quæ calida & humida est natura. Omnia etenim talia D sunt apta replere caput. Ob hoc igitur & sensuum instrumenta plurima implent humiditate, & capitis grauitatem efficiunt. Principio autem neruorum humectato necesse est & circa voluntarios motus pigritiam euenire, & veluti in seipso dissolutum hominem apparere. Contra vero in aquiloniis (vt ipse inquiet inferius ‖) corpora redduntur fiunt q; robustiora, vegetiora, ad motus promptiora, & melius audientia. Nunc vero hęc non opposuit iis, quæ ex austro circa corpus contingunt, quoniam in hoc aphorismo de læsione tantummodo, quæ ex vtroque accidit vento, tractare proposuerat: vt hæc cognoscentes, ab illis separemus, quæ ex morborum natura contingunt. In aquiloniis igitur (vt inquit) fiunt tusses, propter videlicet instrumentorum respirationi obseruientium intemperiem, & propter faucium asperitatem, de qua nobis insinuauit adiungẽs verbũ illud /fauces/ vt subintelligeremus, patiuntur. Nam solet interdum hoc modo loqui. Paulopost igitur inquiet: ‖Autũno & multi ęstiuorum, & febres quartanę, et erraticę, & lienes. Licet autem & simul duo coniungentes legere, fauces, alui duræ, vt non nulli expositores legendum existimarunt. Nam fauces in aquiloniis constitutionibus apparent duræ, quoniam exiccantur, ac refrigerantur: & venter inferior dura excernit, & propter temporis constitutionis temperaturam, quæ vergit ad siccitatem, toto corpore exiccato, & magis ipso ad seipsum trahente eas, quæ fiunt ex cibis humiditates. Sed & alia ratione, quoniam, cum longiori tempore maneant, &

Infra, Aph. 17.

Infra, Aph. 22

non excernantur, omnia exiccantur. Vrinæ etiam accidunt difficultates, vesica flatu aquilonis E ob frigiditatem offensa: est enim exanguis: & propterea ex causis frigidis plus, quàm aliæ partes, ipsa est offensioni parata. Eadem aquilonis frigiditas etiam thoracis dolores efficit, vltra communem ad alias partes læsionem, illam quoque, quæ fit ex respiratione, assumentis, quæ non pari modo pulmonem attingit, & cor ob sui caloris multitudinem. Homines vero horridos fieri in aquiloniis constitutionibus, clarum est, consentaneæ videlicet aeris ambientis temperaturæ.

In lib. de Humorib. Cũ vero æstas fiat veri similis, &c. Supra, Apho. 4.

6 ‖*Quando æstas fit veri similis, sudores in febribus multos expectare oportet.* 3. de Diffic. respir. 3ª. 73. e

Quemadmodum pauloantea dicebat: ‖ Quando die eadem aliquñ frigus, aliquando calor accidit, morbos autumnales expectare oportet. sic nunc rursus: Quando æstas fit veri similis, hoc est temperaturam habet commoderatam, expectare (inquit) oportet multos sudores in febribus, & hoc non sine ratione. Neque enim sine aeris ambiẽtis calore multi sudores fieri possunt, neque absque hoc, quod aliqua redundans humiditas in corpore contineatur. Horum vero alterum adest in æstate, alterum in hyeme, in autumno autem neutrum, in vere vtrunque. Rationabiliter igitur æstas, quæ sit arida satis, assumit, atque resoluit humiditatem: similis autem veri, ob caliditatem quidem attrahit ad cutim: ob humiditatem vero non potest per modum vaporis resoluere. Tota igitur humiditas in morborum iudiciis, dum affatim excernitur, sudores multos facit. F

7 *In siccitatibus febres acutæ fiunt: &, si annus magna ex parte talis fuerit: qualem fecerit constitutionem, tales magna ex parte morbos oportet expectare.*

Infra, apho. 15. Infra, apho. 16.

Non multas ait febres in siccitatibus fieri, sed acutas, quoniam paulopost inquiet: ‖ Constitutionum anni, quod in totũ dixerim, sicca tempora, pluuiosis sunt salubria magis, & minus mortifera: quibus deinceps adiungẽs rursus inquiet: ‖ Morbi in pluuiosis temporibus magna ex parte fiunt febres longæ: non absque ratione. Nã aeris ambientis humiditas pituitosos acervat humores, & nõ paucas generat aquosas superfluitates: siccitas vero pauciores quidem humores efficit, sed qualitate biliosiores: & ob hanc causam febres numero quidem sunt pauciores iis, quæ fiunt in temporibus pluuiosis, sed acutiores. Quæ vero deinceps in aphorismo dicuntur, manifesta sunt.

In lib. de Humorib. Si tpa tẽpestiue, & ordinate, &c.

8 ‖*In constantibus temporibus, cum tempestiue tempestiua redduntur: morbi constantes, & boni iudicij fiunt: in inconstantibus autem, inconstantes, & mali iudicij.* in 1. Epi. cõ. 1. t. 1. 3ª. 103. d

Constantia tempora nominat, quæ ordinatim suã recipiunt temperaturã. Quem vero constantem appellet annũ, tibi licet discere ab ipso in libro de aqua, aere, locis, & regionibus, ita dicente: G ‖ Si quidẽ pro ratione facta fuerint signa huiuscemodi in ortibus, et occasibus syderũ, & in autumno si aquæ descendunt, & hyems mediocritatẽ seruauerit, neque valde serẽna, neque frigore excedẽs, & vere aquæ euenerint tempestiuæ, & æstate: sic par est annum fore saluberrimum. Postquam igitur, qualem velit esse constantẽ annũ, didicisti: facile est etiã inconstantẽ intelligere. Omnia, enim quæ aliqua ex parte nõ seruant anni constantis ductũ, ea nunc Hippocrates incõstantia vocat: & eos, qui in ipsis accidũt morbi, similiter appellat. Ait aũt ipsos, difficulter, hoc est male, iudicari. Vel enim cũ casibus periculosis iudicia in his morbis eueniũt, vel statim sunt perniciosi, vel omnino faciũt recidiuã.

de Aere, aquis, & locis, cap. 6. 2ª. 4. a

» * εὔδιος. »

2. Epid. sect. 1.

9 ‖*Autumno morbi acutissimi, atque exitiales, maxima ex parte. Ver autem saluberrimum, & minime exitiale.*

1. de Tempera. 1ª. 11. f. 3ª. Apho. 20. 24. a. b

Cum tempora conuenientẽ seruant totã temperaturã, inter ipsa ver quidẽ erit saluberrimum. Morbos aũt acutissimos, atque morbiferos, aliorũ temporum cõparatione autũnus afferet, quoniam ver quidem bonã temperaturã habet. Autumno vero hoc in primis inest, quod eadem die aliquando calorem, aliquando frigus continet. Deinde, quod æstiuo succedat tempori, in quo multis quidẽ humores assati fuerunt, quibusdam vero & vires debilitatæ. Non solum vero hac ratione autumnus malus est, sed etiam quia primum quidem humores mouebantur ad cutem, atque difflabãt: autumno H vero ab aeris ambientis frigiditate, retruduntur, atque ad interiora impelluntur. Hæc itaque sunt omnibus hominibus communia: iis vero, qui malo victu vtuntur, hoc amplius accedit, quod æstiuo tempore fructibus abundanter repleti, malorum humorum multitudinem generarunt.

6. Epi. sect. 7a.

10 ‖*Autumnus tabidis malus.*

in 3. Epi. cõ. 3. t. 66. 3ª. 146. b in 6. Epi. cõ. 5. t. 27. 3ª. 193. c

Damnauit quidem & aliter autumnum in antecedente aphorismo: nunc autem præcipue nocentem tabidis rursus vituperat: Vtrũ vero solum illos nominet tabidos, quibus pulmo est exulceratus, an omnes quomodocunque colliquescentes, non possumus coniectari. Liquet autẽ vtrisque autumnum esse malum, cum sit siccus simul, ac frigidus, & inæqualis.

3. de Diffic. respi. 3ª. 73. e in 1. Epi. in procemio. 3ª. 101. b in 1. Epi. cõ. 1. t. 1. 3ª 102. f in Progn. cõ. 1. t. 4. 4ª [illegible]. f. Et com. 3. t. 38. 212. a 3ª. Apho. 13. 22. a

11 *De temporibus autem, si quidem hyems sicca, & aquilonia fuerit, ver autem pluuiosum & australe, necesse est æstate febres acutas fieri, & lippitudines (Græci ophthalmias vocant) & intestinorum difficultates, præcipue vero mulieribus, & viris, qui natura sunt humidiores.*

De alteratione, quæ in temporibus fit, hic docet, ab hyeme quidem sicca, & aquilonia initium sumens,

A sumens, vere autem pluuioso, & austrino. Paruæ igitur quamuis sint tales mutationes, præter naturam tamen sunt: quapropter & in æstate sequi ait hos morbos, febres acutas, & lippitudines,
& intestinorum difficultates. Causam vero, ob quam superabundãt in tali constitutione huiuscemodi morbi, ipse explicauit in libro de aquis, locis, & aere. Verba autem eius se habent in hunc
modum: ‖ Si hyems quidē sicca, & aquilonia fuerit, ver aūt pluuiosum, & australe, necesse est ęstatem febribus abundare, lippitudines que, & difficultates intestinorum aduenire. Quando enim
æstate suffocatio, repente superuenerit, & terra madida pluuijs vernalibus, & ab austro fuerit,
necesse est ęstum duplicari, & à terra madida, atque calente, & à sole comburente, nondum constantibus hominum ventribus, neque exiccato cerebro. Neque enim possibile est tali vere existente, non [a] inflãmmari corpus, ac carnem: vnde febres accidunt acutissimæ tum reliquis omnibus, tum præcipue pituitosis. Difficultates vero ītestinorū mulieribus, & viris humidioribus cōuenit fieri. Hæc Hippocrates in libro de aquis, locis, & aere dixit. Nos vero latius eius sermonē
explanabimus: & primo quidem ob quam causam, neque in hyeme, neque in vere per talem constitutionem dixerit vulgari morbos. Cum tamen in secundo Epidemiorum, in ipso tempore viriato dicat apud Cranonē factos esse carbones. Verba autē eius hęc sunt: [b] ‖ Carbones in Cranone
B ne æstiui. pluebat in æstibus aqua ruente per totum. fiebant autem austro magis. Manifesta igitur
est ex ijs, quę dixit, causa quoq; ob quam apud Cranonem facti sint æstate carbones. Neq; enim
paulatim mutauit temperaturam naturalem, sed ad talem peruenit constitutionem, in qua facile
putrēt, quæcunq; naturam habent, vt putreant. Habiles enim sunt humiditates, quę modum excesserint, ad putredinem faciēdam. Nam (vt ipse inquiet) morbi in temporibus pluuiosis fiūt magna ex parte febres longæ, & alui fluxus, atq; putredines: adhuc aūt magis, q̄ humiditates, putredinem calores faciunt, In vnum itaq; conuenientibus adeo fortibus, atq; immoderatis dispositionibus, veluti in Cranone, secundum tempus corpus non expectat, verum anticipat in priore plurimum offendi. Per hyemē vero siccam & aquiloniam, corpora quidem tali modo afficerētur, quali ipse dixit p̄ hęc verba: [c] ‖ Si vero aquilonia fuerit: tusses, fauces, alui durę, vrinę difficultates, horrores, dolores laterum, pectorum: non tñ effatu dignus morbus cōtrahetur: nam & alioqui sicciores constitutiones sunt salubriores. [d] ‖ Ex toto enim ait siccitates pluuiosis tēporibus esse salubriores, & minus mortiferas. Hyems vero aquilonia, ac sicca nocebit quidem rectis stantibus hominibus ad tusses, & alui suppressionem, & difficultatem vrinæ, atque dolores locorum ad thoracē
attinentium: non tamen febres, vel difficultates intestinorum, aut tale quiddam operabitur. Cur
C igitur non etiam in vere pluuioso, atq; australi morbi vulgantur? Quoniam antecessit hyems frigida sufficienter, ac sicca. Ipse vero dixerat non simpliciter præsentes constitutiones fore considerandas, sed ex qualibus, ad quales fiant permutationes. Pręexiccatum, itaq; corpus per hyemē siccam, atq; aquiloniam existentem, non modo nihil ex vernis pluuijs patietur, sed potius aliqua ex
parte iuuabitur ad naturalem rediens mediocritatem. Si vero totum ver humidum fuerit, ad contrariam ducetur corpus constitutionem, illi, quæ prius inerat, id est siccæ, transcendens illam, quę
medium tenet, mediocritatem. Quare æstas subsequēs, paratum excipiet offensioni, cum terra adhuc humecta sit: atq; ob hanc causam suffocationem efficiat, vtpote Etesijs nondum spirantibus.
Nam postea flare incipiunt post Canem ēt. Quare totum tempus medium habebit febres acutas,
p̄p̄ caliditatem, & humiditatem humoribus in corpore putrescentibus, necnō lippitudines, & difficultates intestinorum, pro aptitudine partiū, quæ offensionē recipere natura aptæ sunt. Aliæ.n.
alijs magis, aliæ minus passibiles sunt, secundum corporum temperaturas. Nam lippitudines ferè
oēs infestant repleto capite, quibusdam exceptis, quibus oculi p̄ualidi sunt: Difficultates vero intestinorū, sicut ipse dixit, eos, qui naturas humidas habēt, & mulieres: hę siquidem viris sunt humidiores. Si igitur totam cōstōnem, tanquã nostra putrefacientem corpora, damnamus: liquet, ꝙ
D putredo magis humidis adueniet corporibus. Ipsum siquidem humidum, quod in nostris putret
corporibus, quędam veluti materia est à vi caloris patiens. Humiditas vero ambientis aeris, quatenus exiccari non sinit humorū in corpore superabūdantiam, eatenus adiuuat vim putrefacientem. Nihil itaq; mirū, si in talibus constitutionibus plus offenduntur naturæ humidiores: & propterea ait febres pituitosis magis aduenire: hi siquidē necessario sunt humidiores. Manēte igitur
putredine in corpore, febres fiūt: si vero per vētrem euacuetur, difficultates intestinorum. Et hæc
per totam ęstatē contingent, nisi fiat circa Canis ortum permutatio, de qua ipse in libro de aquis,
locis, & aere transegit post verba paulo antea scripta, post illa videlicet: ‖ Difficultates autem intestinorum par est fieri mulieribus, & viris humidioribus. Nam sermonem cōtinuãs, scribit in hūc
modum: ‖ Et, si quidē superuenerit circa Canis ortū aqua, & hyberna tēpestas, & Etesię perflauerint, spes est qetis, & quòd autumnus salubris erit: alioq periculum est, ne pueri moriantur, & mulieres, minime vero seniores: & ne, q euaserint, in quartanam finiãt, & ipsa quartana in aquam inter cutem terminetur. Verum de ijs, quę adiecit in libris de aqua, aere, & locis, cum librum illum
exponemus, diligentius considerabimus. De ijs vero, quę in præsenti aphorismo proponuntur,
sufficienter est dictum, excepta vna dictione /ex necessitate/ quam non solum apposuit in aphorismis, sed etiam in libro de aqs, locis, & aere, ostendens per eam, ꝙ rei natura persuasus, non ali-

qua

de Aere, aquis, & locis. cap. 6. 2ª.4.a

A In græcis cod. impreßis legitur hoc in loco συντήκεσθαι; i. colliquari. in libro aūt de locis, aere & c. legitur πλαδᾶν, i. humectari, et madescere: Manuscripti aūt aliqui habēt φλυδᾶν cuius explanationem lege apud Gal. in explan. linguarū Hip. & apud Erotianū. Laurentianus vertit rebullire.*

B ‖ 2. Epid. primæ sect. principium.

C Supra, aph. 5

D Infra, aph. 15

de Aere, aquis & locis. cap. 6. 2ª.4.b

Ibidem.

qua obseruatione ductus ista notauerit. Quoties igitur verisimile fit ipsum vidisse talem constitutionem, vel quot in locis, nunqd bis, vel ter, vel quater? At neq; si sæpius inquias, adhuc possumus dciere, ꝙ ita semper erit: sicuti neq; si ex medicina aliqua videris purgatos sex, vel septē homines, dicere certe poteris, ꝙ omnes posthac homines ex necessitate purgabuntur. Quare pro manifesto relinquitur, ꝙ rei naturam Hppocrates sequens, & non aliquam obseruationem, ita scriptitauerit: Necesse est æstate febres acutas, & lippitudines, & difficultates intestinorum fieri. E

12 A ‖ de Aere, aquis, & locis, ca.6.2ª.4.b

[a] ‖ *Si vero hyems australis, & pluuiosa & [b] serē*na fuerit, ver autem siccū, & aquilonium: mulieres, quibus partus ad ver inest, ex quacunq; occasione abortiunt: quæ vero pariunt, imbecilles, & morbidos infantes pariunt: quare vel statim intereunt, vel tenues, & valetudinarij viuunt. Cæteris vero mortalibus difficultates intestinorum, & lippitudines siccæ fiunt, senioribus autem distillationes, quæ cito interiment.* 1. Epid. com. 1. t. 1. 3ª. 102. fg.

*B * Vox hæc εὔδιος, quam alij serenam, alij tepidā, alij clemētē interpretātur, male a quibusdam hoc in loco expungitur. cum in libro de Aere, Aquis, & locis scripta reperiatur, & in secundo Epide. sectione tertia, à Gal. itē et hic in com. & alibi hoc modo citetur.*

Contrario modo se habet temperatura duorum temporum, q̄ in priore aphorismo dicta sunt, ad temperaturam illorum temporum, quæ in isto dicuntur. Qualis enim erat hyems prius in illo, tale nunc est ver: quale autem erat in illo ver, talis nunc est hyems. Quod igitur nō erat in illis necessarium in vere morbos vulgari vehementes, sufficienter dictum est. Nunc autem, quod hyeme humida quidem, ac calida existente, vere autem frigido, & sicco, necessariū sit in ipso vere homines ęgrotare, monstrandum est. Mulieres itaque, quibus partus ad ver est, ex quacunq; abortiunt occasione. Corpora siquidem humida, ac mollia, & laxa ab hyeme serēna, facta, ad intimas sui partes aeris ambientis frigiditatem facile admittunt ita, vt infantes, qui longo tempore calori iam sunt assueti, vehementer à frigore percussi, non absq; causa hi quidem prius in vtero, hi vero mox in partu moriantur. Qui vero viui in lucem eduntur, non ferentes subitam ad contrarium mutationem, vel breui post tempore moriuntur, vel exiles, atq; insalubres effecti, vix in vita perdurant. Alijs vero, ceu pituitosis, ac mulieribus, difficultates intestinorum ait accidere ex pituita à capite ad ventrem defluente. Hunc enim humorem par est in dicta cōstitutione plurimū generari, per hyemem quidem capite repleto, circa veris autem initia subito refrigerato: nam cerebrū sua natura generandis pituitosis superfluitatibus aptum est, cum refrigeratum, alimentum conuincere non potest. Inest autem & hoc pituitæ generationi, vt, quę à forti fit frigiditate, acida euadat, quæ vero à caliditate replente caput, salsa: sicuti sanè, & quæ à pauca fit frigiditate, vel paucam dulcedinem, vel nullam manifestam qualitatem habeat. Ea igitur, quę fit in præsenti constitutione pituita: propter eam, quę fuit in hyeme, caliditatem, salsa erit: & hac ratione maxime difficultatem intestinorum generabit, quando longiori tempore mordens, atque abradens, intestinum offendet. Nam propter lentorem inter exeundum intestinis adhærens, & immorās, semperq; ipsa propter qualitatem detergens, facit intestinorum difficultatem. ‖ Ijs autem, qui natura calidi sunt, ac biliosi, inquit ipse Hippocrates, lippitudines siccas accidere. sic autē vocat eas, quæ sunt sine fluxu. Par autē est calidis, ac siccis naturis, in sicca, ac frigida constitutione, quæ calidam, atque humidam excipit, tales lippitudines fieri. Caput enim prius repletum est in calida, atque humida constitutione: frigus autem superueniens, veluti manus quædam extrinseca, comprehēdens, ac premens cerebrum, veluti spongiam quandam, exprimit illam, quæ in ipso continetur, humiditatem. Hæc vero delata ab vno loco ad alium, ex ijs, qui facies sunt ad patiendum, multos generat morbos: atq; ita in ijs, qui oculos habent natura imbecilles, lippitudines accidunt. Nihil vero ex ipsis fluet extra, propter aeris ambientis frigiditatem densantis superficiem exteriorem. Quod vero Hippocrates ipse omnia, quę diximus, ad causas referat antedictas, manifestum est ex ijs, quæ scripsit in libro de aqua, locis, & aere, in hæc verba: ‖ Pituitosis itaque par est difficultates intestinorum aduenire, & mulieribus, pituita à cerebro defluente, propter naturæ humiditatem: biliosis autem siccas lippitudines ob carnis caliditatem, ac siccitatem. Quod vero scribitur circa finem aphorismi / Senioribus vero destillationes, quæ subito interimant / ipse in libro de aqua, locis, & aere, per hæc verba scripsit: ‖ Valde autem senibus destillationes propter raritatem, & venarum colliquationem, ita vt repēte intereant: quosdam vero contingit dextra, sinistra've parte resolutos fieri. Per hæc verba videtur Hippocrates, non quas communi vocabulo destillationes (hoc est καταῤῥους) consueuimus nominare, quæ scilicet ex capite feruntur ad pulmonem per asperam arteriam, sed omnes, quæ feruntur fluxiones per venas à capite ad partes inferiores. quare & cito interimentes, bene videtur adiectum, quoniam hæ velocem crisim faciunt, cum alię diutius perdurent. Quidam vero expositores per destillationes intelligentes illas, quę à capite ad pulmonem fiunt per fauces, & arterias, cum negatione / non / hunc scribūt sermonem, hoc modo / Nō cito interimentes / Et recte quidem. Neq; enim frigidæ fluxiones in ipsis concoquuntur, ob ætatem. In quibusdam vero exemplaribus scriptum est / Cito interimentes / quoniam, & in libro de aqua, locis, & aere ipse inquit: ‖ Ita vt repente intereant.

Ibidem. (margin notes: F, G, Ibidem., Ibidem., H, Ibidem.)

13 Ibidem c. ‖ *Si vero æstas sicca fuerit, & aquilonia, autumnus vero pluuiosus, & australis: dolores capitis ad hyemem fiunt, & tusses, raucedines, atq; grauadines: quibusdam autem & tabes.*

Eandem temperaturam nunc attribuit æstati, & autumno, quam paulo antea pronunciauerat

de vere

A de vere, atq; hyeme, cum ita dicebat: ‖ Si hyems sicca, & aquilonia fuerit, ver autem pluuiosum, et australe. Verum ibi quidem in hac constitutione ęstate dixit febres acutas, lippitudines, et difficultates intestinorum fieri: nūc vero in hyeme dolores capitis, tusses, raucedines, atq; grauedines. Nō adiecit autem vel ibi æstiuam constitutionem, vel hic hybernam: vt qui vtrunq; tempus suam seruare temperaturam supposuerit. Nā si, & in his alia aduenerit aeris ambientis intemperies, erit, & in prędictis morbis propter illam aliqua alia propria intemperies. Verum in illa quidem constitutione, qua dixit hyemē fieri siccam, & aquiloniam, ver autem pluuiosum & australe: ipse subiecit causas, ob quas tales morbi æstate fiūt, in libro de aere, locis, & aquis ‖. de pręsenti vero constitutione nihil dixit in illo. Nam post duas antea scriptas constitutiones, alteram quidem, in qua hyemem aqloniam, & siccam vult fieri, ver aūt pluuiosum & australe: alteram vero, in qua cōtrarium, pluuiosam, & australem hyemem, ver aūt siccum, & aqloniū: hāc, quę post ipsas tertia fuerat, de qua præsens est sermo, non etiam adiecit, sed eius loco alteram talem: Si vero æstas pluuiosa fuerit, & australis, & autūnus similiter: necesse est hyemē fore insalubrē: Deinde per ordinem quasdam alias, quarum nulla eodem modo, quo ista nūc proposita, se habet. Sed de illis quidem, cum ad earum expositionē peruenerimus, sermonem faciemus. Nunc vero de ea, quæ ab ipso dicitur in aphorismis, agamus, idē nostro sermoni initium facientes, quod etiā paulo ante diximus.

Supra, aph. 11.

de Aere, aquis, & locis, c. 6. 2ª. 4.ª

B Par etenim est seruare ipsam hyemē similem ei, quę est naturalis, hoc est frigidam, atq; humidam, quantum hę duę qualitates conueniunt temperatę regionis habitationibus, de quibus, & ipse loquitur, & nos paulopost nominatim mentionē faciemus. Seruante itaq; hyeme suum tēperamētum, nulla fortior in ipsa ęgritudo consistet, sed tm̄ capitis dolores, tusses, raucedines, atq; grauedines, quę sunt repleti capitis accidentia. Si igitur, vt prius diximus, in vtroq; tempore, ęstiuo scilicet, atq; autumnali, fieri pluuias australes contigerit, forte & in ipsa ęstate, sin minus, saltē in ipso autumno vulgabuntur morbi proprij constitutionis humidę & australis. Nunc vero, cum æstatem siccam, & aquiloniam pręcessisse supposuerit, autūnum autē humidum, & austrinum: par est non solum quosdam non incipere statim ægrotare, verum & immodicę per ęstatem siccitatis habere remedium nō mediocre, eam, quę facta est in autumno, humidam constitutionem. Quia vero totus autumnus talis est subsecutus: necesse erit ijs, qui naturam habent humidiorem, plus, quā deceat, repleto capite, nuper dictos casus hyeme aduenire: quibusdā autē eorum & phthisin, id est tabem, qui scilicet ad hunc affectum apti natura sunt. Sunt autem apti natura, & qui angusto sunt pectore, & quibus à capite ad pulmonem fluxio defertur. Hi igitur tabidi fient. Alijs vero nullus

C quidem fortior morbus adueniet, sed tusses, atq; raucedines, & quicūque alij huiuscemodi casus fient, tempore hyberno capita suscipiente austrinis pluuijs antea repleta, atq; ita in quibusdā quidem hoc solum efficiente, quòd superfluitas in capite permanens sit ipsi doloris causa. Nullam siquidem plenitudinē vlla in parte corporis hyems dissoluit. In quibusdam vero coacto amplius & velut compresso capite expressa materia inutilis, ad loca capiti subiecta descendit: hoc, itaq; veluti purgatio quędam capitis est, & euacuatio. In quibus vero multa materia grauatum caput antea laborauit, nec potuit hybernum frigus tolerare propter maiorem intemperiem refrigeratum, maiorum est fluxionum subiectis sibi partibus causa.

14 *Si vero aquilonius, & siccus, ijs, qui naturam habent humidiorem, & mulieribus conferet: reliquis autem erunt lippitudines siccæ, & febres acutæ, & grau*edines, non nullis vero & atræ biles.*

** Ap. diuturnæ.*

Hic sermo nunc dictus liquet, quòd non est integer aphorismus, sed pars secunda vnius aphorismi, cuius priorem partem nuper destitimus explanare. Nam manente cōmuni ea, quę est, æstatis dispositione vtrisq; sermonibus: prior quidem pluuium, & australem ab ipsa supponit autumnum, secundus uero, qui instat, siccum, & aquilonium. Quòd vero nil differt, siuę siccum, siue

D squallentem, siue inaquosum dixerimus, vnicuique est manifestum. Ambobus ergo temporibus squallidis, & siccis effectis, humidę quidem naturæ non modo nihil offendentur ex tali constitutione, sed potius aliquam sentient vtilitatem. Causam vero ipse dixit in libro de aquis, locis, & aere, scribens in hunc modum: ‖ Pituitosis vero hęc omnia auxilio sunt. Exiccantur enim, atq; ad hyemem minime l*axi perueniūt, sed exiccati. {Reliqs vero, qui nō sunt tali natura prędíti, lippitudines siccę, febres acutę, atq; grau*edines accidunt, & non nullis eorum atræ biles.} Causam vero horum generationis, ipse in libro nuper dicto, his verbis explicat: ‖ Biliosis vero hoc est inimicissimum, quia valde exiccantur, & lippitudines his siccę eueniunt, & febres acutæ & diuturnę, quibusdam vero, & atrę biles. Deinde causam subinferens, inquit: ‖ Bilis enim pars humidissima atque aquosissima exiccatur atque absumitur: crassissima vero, & acutissima linquitur, & sanguis pariter eadem ratione: ex quibus hi morbi ipsis contingunt. Hęc itaq; à nobis in propositas constitutiones dicta sunt sufficienter. Cur vero de his solis constitutionibus fecerit mentionem Hippocrates, cum & plures alię sint, non habeo dicere. Volo autem potius declarare methodum, qua quispiam vtens, omnes constitutiones complecteretur. Est autem talis. Primū igitur incipere est necessari um, veluti ab elementis, à simplicibus aeris ambientis intēperaturis, atque ipsas diuidere in valde paruas, valde vehementes, ac medias: & tum dicere de qualibet

Ibidem. c

** πλαδῶντες.*

** Hæc verba non reperies eo libro.*

Ibidem.

Ibidem.

earum

earum, quæ dictæ sunt intemperaturarum in singulis tẽporibus contingẽtium, quos scilicet morbos ſm vnamquãq; naturam generabunt. Post hac duorum temporum intemperaturas inuicem connectere, quemadmodum conatus est nunc Hippocrates facere. His vero transactis omnibus, deinceps trium temporum coniungere omnes omnibus intemperaturas, deinde quatuor. Sic.n. foret integra, atq; perfecta meditatio. Hæc igitur, & nos forte aliquando, si plus otij nacti fuerimus, seorsum scribemus. Sufficiat autem in præsentia hoc dixisse solum, quod paucos admodum intemperaturarum complexus scripsit Hippocrates, adeo, vt hę potius quoddam exemplum videãtur, quàm pars aliqua effatu digna totius circa talia disciplinæ. Dicemus autem plenius de ipsis, cum librum de aquis, locis, & aere, & de Epidemijs primum exponemus. Quod vero paulo antea sum me dicturum pollicitus, nunc adiungens, in ipso finiam orationem. intelligere nos.n. oportet omnes, de quibus scripsit Hippocrates, constitutiones, in locis terræ habitabilis temperatis fuisse: exceptis ab hoc sermone Thraciæ locis, quę à mari distant. Hæc enim in frigiditate atque humiditate modum excesserunt: sicuti & quę ad Ægyptum ac Libyam attinent, loca calida sunt ac sicca: exceptis & hic illis, quæ mari adiacent locis. In frigidis enim, quales sunt circa Thraciam ac Pontum regiones, quoniam loca mari adiacentia, humilia sunt: ob hãc causam calidiores habent temperaturas. In calidis vero, quales Ægyptus ac Libya: quoniam æstate à ventis ab Arcto flantibus refrigerantur, idcirco minus sunt calida ijs, quæ ad mediterranea recesserunt. Zona vero exquisitam habens temperiem, ac media orbis terrarum, est, quæ per Gnidum, & Co, & quæcunque loca non multum ab his recesserunt, vel ad aquilonem, vel ad austrum. Oportet autem, vt temperatam zonam nominatam ab ijs, qui talium habẽt peritiam, perfecte intelligas, excogitare quandam lineam rectam ab oriente ad occidentem extentam per ea, quę dixi loca. Quidam autem astronomi non zonas, sed parallelas, id est ęquidistantes vocant tales in terra habitationum similitudines, quæ ab ortu ad occasum protenduntur. Sermo igitur ab Hippocrate habetur de ijs præcipue, quę diximus, locis. Ordo autem temporum, sicuti ipse sępius in libro Epidemiorum ostendit, & sicuti ij, qui hoc studio excelluere, scripserunt, hic est: Ortus Pleiadum, principium est æstatis: post quem Canis ortus oporam appellatam inchoat, quam etiam secundam partem ęstatis vocant. Post hanc Arcturus oriens, initium facit autumno. Deinde occasus Pleiadum, hyemis principium adducit. Et inde, quod hyemem sequitur æquinoctium, veris exordium affert.

15 ‖ *Ex anni autẽ constitutionibus (quod in totũ dixerim) siccitates imbribus sunt salubriores, & minus mortiferæ.* G

in 1. Epid. cõ. 1 t. 1. 3ª. 103. d
Et com. 2. t. 60. 3ª. 113. f
in 3. Epid. cõ. 3 in proœmio. 3ª. 140. f & 141. b t. 2.
in Progn. cõ. 3. t. 38. 4ª. 212. a b. 3ª. Aph. 7. 20. f. & aph. 11. 21. b

Quod melius fuisset inter antea scriptos aphorismos, in quibus agit de temporum constitutione, hunc primum scribere aphorismum, quem nunc prę manibus habemus, ex ipsis rebus didicimus, quoniam ad confirmandos priores aphorismos hoc etiam eguimus. Et hoc ex necessitate dicimus: qm̃ prius est natura, atq; doctrina, simplex composito. Post illum igitur aphorismum cuius initium est: ‖ Austri hebetantes auditum, caliginosi, caput aggrauantes, pigri, dissoluẽtes. primo loco ponemus illum, cuius principium: ‖ Quotidianę cõstitutiones, aquiloniæ quidẽ corpora in vnum cogunt. Secũdo loco hunc nunc propositũ: in quo ex oĩbus anni constitutionibus siccitates imbribus anteponit, & hoc cũ ratione. Nã in siccitatibus superfluę humiditates dissoluuntur: per imbres aũt intra corpus collectæ putrefiũt, nisi quis singulis diebus collectas exercitijs expurget. Quę enim fit per balneas euacuatio, parua est, & solã ferè cutẽ euacuat: quę aũt sunt per carnẽ & partes solidiores dispersę superfluitates, haud sufficienter balneis euacuãtur. Neq; tñ ea, quæ fit per purgãtia pharmaca, superfluitatum euacuatio idonea est. Nam valde indigẽtibus, & ex longis interuallis vtilis est. Earum vero, quæ quotidie generantur in corpore, superfluitatũ euacuatio minor est, q̃ vt exigat "purgantis pharmaci operationẽ. Si vero quispiam voluerit bis in mẽse, aut semel saltẽ ea vti, veritus ne superfluitatum multitudo aggregetur: pręter id, ꝙ nocebit, H corpora etiã in malã trahet consuetudinẽ. Alimẽti siqdem pars vna serosa est, & humida, quæ ipsi gratia distributionis admiscetur. Altera veluti *fuliginosa superfluitas, quæ in plurimis cibis, quicunq; sunt peiores, continetur: hæc naturę operationem subterfugit, cum neq; assimilari corpori quod nutritur, neq; agglutinari queat. Hæ igitur omnes diebus singulis sunt euacuandę: verum magis in siccis constitutionibus euacuantur, q̃ in humidis: atq; ideo has dixit esse salubriores.

Supra, Aph. 5.
Infra, Aph. 17.
A. l. 1. t. 4. ca. 5. fol. 75. d.
* Al. lutosa, ac fæculenta.

16 ‖ *Morbi autem in pluuiarum multitudine magna ex parte fiunt, febres longæ, alui profluuia, putredines, morbi comitiales, apoplexiæ, & anginæ. In siccitatibus autem, tabitudines, lippitudines, articulorum morbi, stillicidia vrinæ, & difficultates intestinorum.*

in 1. Epid. cõ. 1. t. 1. 3ª. 103. d
in 3. Epid. cõ. 3. in proœmio 3ª. 140. f
3ª. Aph. 7. 20. f

Febres quidem longas ex multitudine fieri humiditatis, non est mirum: siquidem ægroti ad morborum solutionem egent coctione: plures autem humiditates non nisi in longo tempore concoqui possunt. Accedit ad hoc, quod frigidiores & magis pituitosi generantur humores in multitudine pluuiarum: sicuti contra in siccitatibus biliosiores. quare in temporibus pluuiosis febres erunt diuturniores, in siccitatibus autem acutiores. Alui aũt profluuia in tẽporibus pluuiosis rationabiliter euenire ex humorum superabundantia per aluum expurgata non est obscurum:

sicuti

A sicuti etiam, quod eisdem temporibus putredines fiãt, quoniam perspicuum est humida siccis magis esse putredini obnoxia. Sũt vtiq; & morbi comitiales, & apoplexiæ, morbi ex pituita ortum habẽtes. Angina autem fit non nunquam superfluitatum multitudine ad fauces collecta: fit etiam magna ex parte fluxionibus ex capite firmatis in faucibus. Quod aut in pluuiosis tẽporibus fluxiones, & potissimum ex capite veniẽtes superabundent, & manifestum est, & dictum à me sæpius. In siccitatibus aũt & tabidos morbos ait abundare, & lippitudines, & articulorum passiones, & stillicidia vrinæ, & difficultates intestinorum, satis (vt mihi videtur) indistinctum de hisce faciẽs sermonẽ. Morbi siquidẽ tabidi has duas sequuntur constitutiones: vnã summe frigidã, ob quam nõ nulla ex vasis, quæ sunt in respirationis instrumẽtis, dirũpuntur: alteram, quæ coniunctam habet cum caliditate humiditatẽ, quarum occasione caput repletũ mittit ad pulmonẽ fluxiones: siccam vero cõstitutionẽ, quę tñ quo ad caliditatẽ, & frigiditatẽ naturaliter se habeat, omnia potius, quàm tabitudines, cõsequunt. Quare mihi videtur nõ nulli fuisse coacti de oculis, tabitudines intelligere, vt sit sermo huiuscemodi: In immoderatis aũt siccitatibus lippitudines tabidæ fiunt, hoc est ad tabem oculorum terminantes: ex qua fiunt extenuati, ac sicci plus, quàm naturæ conueniat, facta simul & ipsa pupilla angustiore, exiccatis videlicet humoribus, à quibus distenta moderate B quidẽ, modum seruabat naturæ cõuenientẽ: plus vero, quàm oporteat, ad prauã latitudinem extendebatur. Si vero ipsas per seipsas dictas lippitudines intelligamus, verbũ siccas adiungemus. Diximus aũt paulo ante, causam, ob quam siccæ lippitudines in magnis fiant siccitatibus. Iam vero articulorum morbi, q quidẽ ex fluxionibus fiunt, nullo modo in immodicis siccitatibus fient. Qui vero ab aliqua acrimonia accidunt, si & caliditas immodica accesserit, tunc solũ euenient. Quas igitur articulorũ passiones in siccitatibus dixerit fieri, dignũ est inqsitione. Si enim ĩmodicæ factę consumpserint articulorũ humiditatẽ: difficilẽ sanè quędam motum ob siccitatẽ efficiẽt: forte vero & dolorẽ non nunq̃: eam vero passionẽ, quam arthritin vocant, haudquaquã efficient: nisi qspiam omnem articulorum dolorem ita velit noĩare. Atqui ipse in libro secundo Epidemiorum
“ ita inquit: In ‖ Æno famis tempore, qui leguminibus vescebantur, infirma habebãt crura: qui oro 2.Epid. sect. 4ª.
“ bos comedebant, genuum dolores patiebantur. non arthriticos, sed genua dolentes ipsos appellauit. & 6.Epid.com. 4 t.13.3.183.c
Quispiam vero fortasse respondeat non vnius articuli dolorem, sed multorum simul arthritin noĩari: & idcirco genua dolẽtes, nondum arthriticos appellari. De morbo igitur, qui arthritis noĩatur, hæc dubitasse sufficiat. De vrinæ vero stillicidijs deinceps videamus. Neq; enim ad siccitates, & ipsæ simpliciter consequuntur, nisi tribus adhibitis distinctionibus, quarũ prima est im- C modica siccitas, secũda, si caliditas adiungatur, tertia, si frigiditas: de quibus non fecit mentionem Hippocrates: sed, vt dixi, sicui libeat omniũ anni cõstitutionũ naturã inuestigare, sic ipsum facere oportet. Erit aũt sermo exẽplo manifestus huius ꝓpositæ cõsiderationis. Nã immodica siccitas in naturis bene tẽperatis aliã efficit corporis dispositionẽ, aliã ĩ siccis, velut, & in humidis aliã: sic, & in calidis, ac frigidis, aliã in vtraq; faciet dispositionẽ: secundũ ẽt coniugationes simpliciũ intẽperaturarũ, aliã qdẽ in calida, & sicca: differentẽ aũt ab ipsa, in frigida & sicca: & in reliquis duabus eodẽ mõ. Sicuti vero simplicẽ paulo antea seruantes aeris ambiẽtis tẽperaturam, in vnaquaq; natura propriam dicebamus facere dispositionem: sic compositam supponẽtes, in vnaquaq; rursus natura futuras dispositiones considerabimus. Erit aũt composita sicca aeris ambientis constitutio, quando frigiditati, vel caliditati adiungetur, quanquàm & simplex videbatur quodã modo & ipsa composita: nam miscebatur bene tẽperatę constitutioni medię inter immoderantiã vtranq;, eam, quę est ꝑm caliditatem, & eam, quę est ꝑm frigiditatẽ. Cum vero concessum sit in doctrinis, simplices quidẽ inteperaturas esse eas, quæ secundum vnam qualitatem à modo naturæ recesserunt, non simplices autem eas, quæ secundum plures: non sine ratione, cum aer ambiens, ea, quæ est ꝑm siccitatem & humiditatem, oppositione, fuerit male temperatus: in altera autẽ, quæ est ꝑm D caliditatem, & frigiditatẽ, bene tẽperatus: simplicem dicemus esse intẽperaturam. Hac igitur habita in omnibus consideratione, non est obscurum, quàm prolixus fiet sermo de reliquis constitutionibus, & nunc propositus de vesica. Nam vrinę stillicidia fiunt, & propter acrimoniã vrinę, & propter vis retentiuæ, quæ est in vesica, imbecillitatẽ: quæ rursus imbecillitas ex immodica intemperatura cõtingit. Cum vero octo sint immoderãtię, in singulis earum debilis vesica erit: atq; idcirco ad eam vrinæ stillicidia consequẽtur. Iam vero, & vrinarum acrimoniæ à quibusdam fiũt intẽperaturis, sed potissimum ab ea, quæ est secundum caliditatem, deinde ab ea, quæ est secundũ caliditatẽ, & humiditatẽ, tertio eb ea, quæ est secundum humiditatẽ. Fiet, itaq; & ob hęc vrinę stillicidiũ, demptis ijs, quæ sunt proprię vesicæ passiones, ad quas vrinę stillicidia casus ratione consequuntur: veluti cum ob vlcus, aut erysipelas, aut abscessum in ea factum, vel inflammationem aut tale quid aliud, vrinæ stillicidium contigerit. Nunc enim non de his sermo existit, sed solum de illis, quæ aeris ambiẽtis ratione proueniunt: sicuti neq; de illis, quæ ex malo victu habent occasionem. Quæ vero in vrinę stillicidio sunt dicta, hęc etiam à nobis dici cogites in difficultate intestinorum, de qua neq; ipse idem cum Hippocrate sentio. Difficultas enim intestinorum non simpliciter ad siccitates cõsequitur, nisi prius distinctio adhibeatur: primum quidem vt sit exuperãs siccitas, deinde, vt aer ambiens secundum caliditatẽ, & frigiditatem permutetur, postremo vt na-

turæ

turæ corporum patientes considerentur. Non est autem æquum adeo de Hippocrate dubitare, E ꝙ primus talis conditor contemplationis, non totam perfecerit, quantum de Diocle primum, & post ipsum de Mnesitheo, tum multis alijs medicis, qui veras Hippocratis vias ingressi, multa sibi particulatim elaboranda proposuerunt. Cum enim deceret eos, si quicquam aliud, eam quoq;, quæ de temporum cōstitutionibus est, contemplationem, vt paulo antea supposui, articulatim, distinctéq; tractare, totamq; elaborare, ipsam omnino contempserunt. Nos vero id facere aggrediemur proprio his dicato opere, si prius hęc, quę prę manibus habemus, absoluerimus.

17 ‖ *Quotidianæ autem constitutiones, aquiloniæ quidem corpora densant, & bene firma, & bene mobilia, bene colorata, & melius audientia faciunt, & aluos exiccant, oculos mordent, &, si pectus dolor aliquis prius obsederit, dolorem augent.* ‖ *Austrinæ dissoluunt corpora, & humectant, auditum obtundunt, capita aggrauant, & vertigines faciunt, oculis, atq; corporibus difficilem motum præstant, & aluos humectant.* in 1. Epid. cō. 1.t.13.103.e 3ª. Aph. 5.20.d 3ª. Aph. 15.22. g

Supra, Apho. 5.

Cum frigidus, ac siccus ventus sit aquilo, omnes corporis consumit superfluitates. Robur aūt adijcit ipsis instrumentis ex eo, ꝙ stringit, & in vnum cogit densando substantiam. Ob hoc igitur (vt inquit) omnia meliora fiunt secundum animales, & naturales operationes. Nam animales quidem operationes ostendit per ea verba/Bene mobilia/, &/melius audientia/: Naturales vero F cum inquit/Bene colorata/. Cōmune autem vtrisq;: bene firma, ac robusta esse. Et clarum est, ꝙ ex vno sensu auditus, veluti exemplo quodam, etiam de alijs ostendit. Hęc igitur bona adsunt aquilonijs constitutionibus, quibus maxime perfruuntur, qui salubre corpus habent, & ex his ipsis humidiores. Adsunt vero & mala quędam hisce constitutionibus, verum parua, & non similia malis, quę auster affert. Cur enim non parua sint, aluum cohiberi, morderi oculos, & pręcedentes dolores pectoris exacerbari? Noſces autem ipsorum paruitatem australibus comparans constitutionibus, quas dixit dissoluere corpora. Maximum enim est hoc malum ad omne opus vitale, ac animale: non parum autē aggrauatio capitis, & difficilis auditus. De vertiginibus autem (ἰλίγγους gręce vocant) quid dicere oportet? quæ proximæ sunt morbis comitialibus, & ijs, quos apoplexias nominãt. Ilingos enim est tenebricosa vertigo, quę fit, cum humor cum crasso spiritu in capite mouetur, & iccirco præcedit epilepsiam, & apoplexiam. Sed & difficilem (inquit) præstãt oculorum, & totius corporis motum. praui autem sunt, & huiuscemodi casus. Solum autem inest ipsis hoc mediocre, quod aluos reddunt humidiores. Hoc autē & alia omnia efficiunt, maxime quidem propter humiditatem: sed et insuper etiam propter caliditatem. Id autem, quod in initio sermonis scribitur, melius ordinem commmutasset, vt primum quidem foret verbum/humectant/secundum vero/dissoluunt/deinde ea, quæ deinceps sequuntur. Quia enim humectant, G ob hoc & singula alia operantur, coadiuuante ad hęc & caliditate. Fiunt siquidem operationes ꝑ solidas animalis partes, quę vere sunt eius partes. Aggrauantur autem hę, quapropter & deterius operantur, propter humiditatum excessum.

18 ‖ *Per tēpora aūt anni, vere quidē, & prima æstate pueri, & qui hos sequuntur ætate optime degunt, & sani sunt maxime: æstate vero, & autumno vsq; ad aliquid, senes: reliquum, & hyeme, qui mediam ætatem habent.* in 6. Epid. cō. 5.t.36.3ª.194. e

8. de Hippo. & Plat. decret. 12. 277.a

Non solū in ętatibus, verū & in omnibus alijs, quę secundum tēperaturam, vel modice se habent, vel immodice, siquis sermonem in hoc loco Hippocratis examinauerit, verum inueniet. Naturis siquidē, ętatibus, & regionibus bene temperatis, optimum tēpus est, quod optimã habet temperiem: cum eū, quo prædítę sunt, habitum non permutari, sed conseruari desiderent, qm̃ omne, quod est, à similibus quidē conseruatur, à contrarijs autem transmutatur. Quare puerorum ætas, adhuc aūt magis adolescentiū (hęc enim est omnium ætatum optima) vere optime degunt: & eadem ratione quęcunq; vel regiones, vel naturę sunt bene tēperatę. Adiunxit aūt veri principium æstatis Hippocrates, in latum extendens vniuscuiusq; theorematis vtilitatem. Magis autē exquisitus sermo fuisset, si ita scripsisset: Adolescētes vere, pueri æstatis principio optime degunt: in senibus vero propter temperaturæ frigiditatem æstas vtilissima est: sicuti ijs, qui in ętatis vigore consistunt, hyems maxime confert. Hęc enim cōtraria est illi, quę in his fit ex bilis multitudine, intemperaturę. Sic & naturarū, biliosiores quidem hyeme optime degunt: pituitosiores autem, ęstate: bene autem temperatę, vere. Similiter & regiones, quę quidem sunt bene temperatę, optimum ver habent: ex alijs vero frigidę ęstatem, hyemem vero calidę. Iam vero pessima tempora vnicuique ętati, atq; naturę & regioni, ex ijs, quę dicta sunt, possumus inuenire. Nam pessima sunt optimis maxime contraria. Eadem ratione, & media inuenies inter optima, & pessima. Illud pręterea animaduertere oportet, ꝙ ver quidem optimum dicitur esse adolescentibus, alijs vero omnibus medium: neque enim optimum est, neque pessimum. Sic & ad naturas, & regiones se res habet. Autumnus omnibus vtiq; malus est, ætatibus, naturis, ac regionibus. Ex ipsis tamen per autumnum minus, quàm alię, calidę & humidę lęduntur. 8. de Hippo. & Plat. decret. 12. 276.g

19 ‖ *Morbi oēs quidē in omnibus tēporibus fiunt, quidam vero magis in quibusdam ipsorū, & fiunt & excitantur.* in 3. Epid. cō. 3.t.71.3ª.147. c

Si ambientis aeris temperatura sola esset morborum causa: tunc omnes quolibet tēpore illos morbos

A morbos, pateremur, qui sunt accommodati naturę temporis. Nūc vero, cum etiam ob errata, quę in victu contingunt, morbi fiant: omnes quidem in omnibus tēporibus fient, plures vero in singulis temporibus naturæ temporis accommodati. Non parum autem in his confert & differentia naturarum. Neq; enim similiter ab eadem causa calidum corpus, vt frigidum, offendi aptum est, vel humidum, vt siccum: neq; temperatum æqualiter istis, neq; illis, quæ secundum aliquam qualitatum coniugationem à bono temperamento recedunt, vt antea diximus.

20 *Vere ‖ etenim furores, & atræ biles, & morbi comitiales, & profluuia sanguinis, & anginæ, & grauedines, & raucedines, & tusses, & lepræ, & impetigines, & vitiligines, & pustulæ vlcerosæ plurimæ, & tubercula, & articulorum morbi.*

8.de Hippo.& Plat.decret.1ª. 276.g in 1.Epid.cō.1. t.1.3ª.103. c in Prog. cō.3. t.38.4ª. 212.a. 3a.Aph.1.19.g

Et quo modo antea recte ab eo dictum videretur, ‖ Ver autem saluberrimum, & minime mortiferum, cum multę in eo fiant passiones? Videtur siquidem magis quodlibet tempus adæquare morborum, quos generat, varietate. Furores etenim, & atræ biles, & morbi comitiales, & anginæ sunt morbi autumnales: grauedines autem, & raucedines, & tusses, sunt hyemales. De æstate autem ipse deinceps dicet, communionem eius ostendens ad ver: ‖ Æstate vero quędam horū; Supra.Aph.9. Infra,Aph. 21.
B hoc est prius dictorum in vere: Ex superabundanti autem, pręter alia tempora, ver profluuia sanguinis, lepras, impetigines, vitiligines, pustulas vlcerosas plurimas efficit, tuberculaq;, & articulorum morbos. Sed certe hæc, quæcunq; sunt verni temporis propria, omnia periculo vacant: tantumq; absunt, vt aphorismum illum falsum ostēdant, in quo dixit: ‖ Ver autem saluberrimum, & minime mortiferum: vt potius ipsum videantur confirmare. Nam hoc ipso tempore profundum corporis expurgatur vitiosis humoribus à partibus principalibus ad cutem peruenientibus. Sic igitur & lepræ, & vitiligines, & impetigines, & pustulæ quædam vlcerosæ multæ generantur. Alio vero modo in tuberculis, & articulorum morbis, profundum corporis expurgatur, vitiosis humoribus ad loca viliora transpositis. Quòd autem profluuia sanguinis, & multitudinem, & vitium humorum euacuando, cohibeant morbos, qui ex ipsis oriuntur, perspicuum existit. Si vero aliquod corpus bonos humores habēs, vernum tempus excipiat: hoc seruat saluberrimum, nihil innouans ex propria natura: nō sic æstas, vel autumnus, vel hyems. Hęc enim tempora etsi purū corpus, & omni vacans reprehensione suscipiant: illa flauam bilem vltra modum generare solet, hic atram, hyems vero pituitam. Tale quiddam enim vere contingit, quale in exercitationibus euenire videmus. Etenim hę quoque sunt saluberrimæ. Verum, si hominem vel pituita, vel flaua
C bile, vel atra, vel ipso etiam sanguine plenum, volueris ad exercitationē perducere: aut ei morbum comitialem, aut apoplexiam efficies exercitatione: aut, si hęc mala non euenient, periculum imminet, ne rupto aliquo in pulmone vase, in morbum incidat insanabilem. Multi vero cum febricitare cœpissent: propter exercitationes acutissimis morbis fuere correpti. Quibus vero vicē purgationis humorum, qui sunt in profundo corporis, exercitatio suppleuerit, ad cutem euocās malorum humorum abundantia: his & vlcera, & scabies inde generantur. & hoc innuens dicebat Hippocrates, ‖ Si impurgatus laboraueris, vlcera erumpent. Et quidem verno tempore calor aeris ambientis humores diffundens educit ad cutem: atq; hoc quoq; opus ipsius, exercitationibus simile existit. Non solum autem exercitationum operibus, veris opera assimilantur, sed & earum naturæ, cuius opus est, & occultam per totum corpus facere transpirationem, per quam excernuntur superfluitates, & corpus in morbis varijs modis expurgare. 6.Epid.com.5. t.34. 3ª. 194.c

21 *Aestate ‖ autem non nulli horum, & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ febres plurimæ, & {quartanæ,} & vomitus, & alui profluuia, et lippitudines, et aurium dolores, et oris vlcerationes, et genitalium putredines, et sudamina.*

8.deHip.&Pla. decret. 1ª. 276. 1.de Crisib.4a. 134 c.& 135.c 3ª.Aph.20.a.& 23.h

D Æstate inquit, & non nullos ex vernis morbis fieri, circa initia eius videlicet. Nam, quæ fini veris continuantur, sicuti similem habent temperaturam cum vere, ita, & in morborum generatione communicant. Inquit enim alios quosdam æstate generari illi proprios, veluti febres continuas, & ardentes, & tertianas: & (vt simpliciter dixerim) quæcunque ex flaua bile, mala corporibus accidunt. Nam & vomitus bile per summa natante fiunt, & ventris profluuia ad inferiora defluente. Lippitudines quoque æstate plurimæ fiunt vtpote repleto capite. Sic & aurium dolores, & alia similia æstate corpus patitur ex capitis repletione, aliàs ad alias corporis partes superfluitatem deponentis. Oris autem vlcerationes, quòd propter biliosum humorem contingant, perspicuum existit. Genitalium vero putredines, non simpliciter, sed quando æstas aut humida magis fuerit, aut nullus flauerit vētus, aut auster in ea abundauerit. Nā, cum plurimū à modo naturæ recesserit ad humiditatem, aut flatuum carentiam: non genitalium tantum putredines facit, sed cuiuscunque partis alterius: qualis est illa, quæ scribitur in tertio Epidemiorum ‖ constitutio, & quæ in secundo ‖ circa eius initia. Quę vero paruę sunt aeris euersiones, genitalia tangunt, vt quę ob humiditatem, ac caliditatem ex quacunq; occasione sint parata putrescere. Quare, cum propriam æstas seruauerit temperaturam, qui multis superfluitatibus infestantur, quando hę aliquam ob causam ad genitalia defluxerint, ipsorum putredines patiuntur. Sudamina au- 3.Epid.com.3. t.1.&c.3. 140. f.&c. 2.Epid.sect.1.

tem

tem (grece ἴδρωα) è genere pustularum sunt in summa hærentium corporis parte, quæ instar vlcerum cutem exasperant. prouenjunt autem, quemadmodum, & ipsum ostendit nomen, propter multos sudores, qui vel biliosiores, vel omnino mordaciores existunt. mordent enim hi cutem, & pruriginosam efficiunt, & per modum vlcerum exasperant. E

22 *Autumno ‖ vero, & multi æstiui morbi fiunt, & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes, & aquæ inter cutẽ, & tabes, & stillicidia vrinæ, { & difficultates intestinorũ }, & læuitates intestinorũ, & coxendicum dolores, & anginæ, & anhelationes, (quas græci asthmata vocant), & ilei, & morbi comitiales, & furores, & melancholiæ.* 8. de Hippo. & Plat. decret. 1a. 276.g 2. de Crisib. 4a. 135.c 3a. Aph. 5. 20.d

In autumno (inquit) & estiuorum morborum permulti fiunt, manente adhuc æstiuo humore in ipso, flaua bile scilicet. Neq; enim, sicuti æstas veri superueniens humores euacuat, ita & autumnus estiuos: sed contrarium ex toto accidit. nam ex partibus extimis ad intimas ducit: cum ratione igitur æstatẽ inqt non nullos ex morbis vernis generare, autũno vero non ex æstiuis aliquos, sed multos. Nam & quartanas febres in hoc ipso tpe fieri inquit, quia scilicet ex atra bile ortum habent, quę duplicẽ habet generationẽ: alteram quidẽ ex flaua bile superassata: alteram vero ex sanguine crasso. Fiunt aũt, & erraticę febres in autũno, propter tẽperaturæ inequalitatem: & lienes magni, ob atræ bilis superfluitatẽ: & aqua inter cutẽ ex liene cõtingit. Et, si qua dispositio tabida in dubio est, maxime autũno deprehẽditur propter frigiditatẽ, siccitatẽ, & tẽporis inequalitatem, nihilominus aũt & propter humorum prauitatẽ. Fiunt quoq; ob easdẽmet causas eo tpe potissimum vrinæ stillicidia. Nam vesica in inordinatis, ac repentinis ad calidum, & frigidum permutationibus, refrigeratur: & quæ ex malis humoribus fiunt acritudines, ipsam molestant: tum præsertim, cum facta ad frigiditatẽ subita commutatio, eos, qui antea difflabantur, & per sudores euacuabantur humores, ad vesicam conuerterit. Lęuitates vero intestinorum sunt veloces, & sine vlla omnino transmutatione ciborum deiectiones, aut propter exulcerationem in superficie ventriculi aut intestinorum, quæ eorum modo fit, quo illę, quæ in pueris græco vocabulo aphthæ, id est oris vlcera nominant: vel propter potẽtiæ retinẽtis imbecillitatem. Quorum primum ex mordacibus, & substantiã tenuẽ habentibus humoribus fit: secundum vero ex magna vẽtriculi, atq; intestinorum prouenit intemperie. Hæc autem ambo maxime autũno fieri cõtingit. Coxendicum autem dolores ex malignitate humorum, & frigiditate fieri par est. Anginæ vero ex biliosis humoribus ortum habent, q ad fauces autumno decumbunt: ab illis, quæ vere fiunt, differẽtes, quoniam illę sunt quodam modo pituitosiores. Iã vero asthmata, (id est anhelationes, seu crebri anhelitus,) tum propter humorum motum ad partes interiores, tum proprter frigiditatẽ fieri consueuerunt. Propter hæc eadem, & qui ilei, idest voluuli, nominãtur: sunt autem cibi superfluitatum, quæ per aluum inferiorem excernuntur, retentiones, quę magna ex parte fiunt ex alicuius intestinorum partis inflammatione. Maxime vero par est, vt in frigido, sicco, inęquali, & malos gignente humores tempore, partes ad ventriculum, atq; intestina attinentes offendantur. Nam, qui in æstate tenues, & bene mobiles humores sunt generati, autumnus excipiens, qui frigidus simul, atq; inęqualis existit, ad profundum corporis agit. Sunt autem in profundo etiam intestina. Morbi vero comitiales accidunt ijs, qui naturam habent ad hanc passionem procliuem, propter repentinam ad contrariã transmutationem. Calor enim media die, frigus vero in prima & vltima parte fit. Nihil autem adeo comitiales accessiones, sicuti talis varietas, aptum est generare. Furores vero ob tenuium, ac biliosorum humorum eueniunt malignitatem: sicuti melancholiæ ex atra bile, de qua pauloante dictum est. F G

23 *Hyeme ‖ vero morbi laterales, & pulmonis inflammationes, grauedines, atq; raucedines, tusses, dolores pectoris, & laterum, atq; lumborum, capitis dolores, vertigines, & apoplexiæ.* 8. de Hippo. & Plat. decret. 1a. 276.h

Paulo superius aph. 21. & 22. Hyemales morbos post autũnales exponẽs, non eodem modo, sicuti prius, dixit, neq; φ hyeme multi ex autumnalibus. Atqui prius in æstiuis ipsos comparans vernis, ita dixerat: ‖ Æstate autem non nulli horum: In autũnalibus autem, Autumno vero & æstiuorum multi. Nunc aũt morbos hyemis simpliciter connumerauit, vel ex communi volens hoc quoq; in loco nos aliquid dictorum subaudire, vel simpliciter enuncians nihil autumnale tempus cum hyemali communicare. Atqui primas partes hyemis rationabile est, & ita experientia comprobatur, cum autũno morbos communicare. Inquit enim & ipse: ‖ Æstiuæ quartanæ magna ex parte fiunt breues, autũnales vero longæ, & magis, quæ ad hyemem coniũguntur. nisi quis dixerit ipsum de illis, quæ in extrema autumni parte generantur, facere mentionẽ. Verum morbos hyemis proprios hosce vult esse, morbos laterales, & pulmonis inflammationes, quoniam instrumenta respirationi seruientia, frigiditate lęduntur: cum alia ita bene possimus obtegere, vt nihil, aut minimum sentiant ambientis frigiditatem. Respirationem vero nemo potest cohibere: neque aliter datur respirandi facultas. Ob hanc igitur ipsam frigiditatem, tusses hyeme maxime fiunt, & laterum dolores: ob eandem ẽt caput oblęsum, grauedines, tusses, atq; raucedines operatur. Fiũt autẽ sicuti dolores laterũ ob frigiditatẽ, sic & capitis, atq; lũborum, & omniũ partium neruosarũ. Vertigines quoq;, cerebri lęsiones consequuntur, sicuti & apoplexiæ: nam, & hæc passio fit, cũ caput repletũ est pituita. H

2a. Aphor. 25. 16.a

In ætatibus

24 A ‖ *In ætatibus autem talia contingunt: paruis, & nuper natis puerulis oris vlcera (quæ aphthæ vocatur) vomitus, tu*ſſes, vigiliæ, pauores, vmbilici inflammationes, aurium humiditates.*

8.de Hippo.& Plat, decre. 1ª. 276.h 1.Epid.cõ.1.t. 1.3ª.103.c. Et cóm.3.t.1. 3ª. 117.f

* *Dictio hæc in quibuſdã manuſcriptis cod. græcis non reperitur, nec in tralatiõe Burgondionis, nec Laurentiani: quin nec à Galeno in commẽto eius ſit mentio.*

Quæ ad ætates attinent, diligentius elaborauit, ꝙ quæ ad anni tempora, facta in minores partes diuiſione. In puerulis igitur nouiter natis ait fieri aphthas: ſic aũt Græci vocant vlcera, quæ ſummam oris occupant partem, ob mollitiem maxime facta inſtrumentorum, quę neq; tactũ, neq; qualitatem lactis ſuſtinent, quod non paruam in ſe ſeroſam continet partem. Hęc aũt pars vim habet abſtergendi. Quare non eſt mirum, ſi in corporibus mollibus quaſdam per ſumma facit exulcerationes. Vomitus autẽ tunc his fieri par eſt, pp lactis, quod aſſumunt, multitudinem. Vigiliæ vero haudquaꝙ ipſis ſunt aſſuetę, vt qui maiori parte temporis dormiãt: niſi forte ob ipſam paſſionem fieri infantibus vigilias opinetur. Quoniam vero ſomni abundãtia ipſis maxime ſm̃ naturam ineſt, pauores etiam per ſomnum infantibus adſunt, ijs præſertim, qui ſunt natura edaciores: quando loca ad ventriculum pertinentia ſenſu quidem vigeant, ſed imbecillia exiſtant: cibus vero corrumpitur. Nos ſiquidem obſeruauimus, non in tantillis ſolum, ſed etiam in ætate perfectis, terribiles fieri per ſomnos imaginationes, qñ multi, & vitioſi humores grauant, & mordent ventriculum, B præſertim ipſius os. Hæc enim particula præcipuum habet ſenſum. Vmbilicorum autem inflammationes non multo antea præciſorum, nõ ſine ratione nouiter natis puerulis accidunt, non ſecus, ac ſiqua alia pars foret vlcerata. Verũ & aurium humiditates paſſionibus annumerat, quãuis palati, & narium in eodem numero non ponat, quoniam naturæ conuenit per nares, atq; palatum cerebri ſuperfluitates per deriuationem expurgare: & fit hoc etiam ijs, qui ſunt ętate perfecta. A natura autem aliena eſt expurgatio per aures. Verum & infantibus etiam per aures cerebrum expurgatur: & recte Hippocrates inter proprias huius ætatis paſſiones, etiam aurium ſcripſit humiditates. Eſt ſiquidem & totum corpus nouiter natis puerulis maxime humidum, adeo vt & oſſium natura in ipſis potius cerea, ꝙ lapidea videatur. Præ cęteris vero partibus cerebrum admodũ humidum exiſtit, quod etiam in perfectis talem habeat intemperaturam. Quare non abſq; ratione in puerulis, cum ſuperfluitates abundent, per omnia foramina excernuntur.

25 ‖ *In progreſſu vero, cum iam dentire incipiunt, gingiuarum prurigines, febres, conuulſiones, alui profluuia: & maxime cum caninos edunt dentes: & ijs præſertim pueris, qui craſſiſſimi ſunt, & aluos duras habent.*

8. de Hippo.& Plat. decre. 1ª. 276.h

Prurigines quidem gingiuarum fieri, cum dentes pullulare incipiunt puerulorum, nihil mirũ. C Prurigo enim (græce ὀδαξισμὸς,) pruritus quidam eſt cum exigua quadã moleſtia. Febres vero, & conuulſiones, atq; "alui profluuia accidunt pueris, qui iam dentire incipiunt, & non adhuc morantur, quemadmodum & ipſe oſtẽdit inquiens, Et maxime cũ caninos edunt dentes. Liquet aũt, ꝙ perforatis gingiuis à dentibus prodeuntibus, hi caſus eueniunt, quemadmodum vbi ſtimulus infigitur carni: & ſanè plus dentes affligunt, ꝙ ſtimuli. Hi ſiquidem ſemel firmati, in mẽbro quieſcunt, cui ab initio infixi ſunt: dentes vero tm̃ procedunt, quantum augentur. Febricitãt ergo hac ætate puerulí, & propter dolores, & vigilias, & inflammationes. Conuulſiones aũt eis accidunt tũ propter hæc, tum propter crudum alimentum, & quia neruoſæ partes non dum ſatis validæ ſunt. Ad hæc omnia etiam ex neceſſitate, ventris profluuia cõſequuntur, qm̃ alimentum non bene coquitur, neq; diſtribuitur. Quod autem dicitur, Pueris, qui craſſiſſimi ſunt, & aluos duras habent, ad cõuulſiones refertur: cum his maxime pueris dicat conuulſiones fieri, qui craſſiſſimi ſunt, & aluos duras habent. Tales enim plenum corpus habent, & abundans ſuperfluitatibus, & ideo † conuulſionibus facile capiuntur: maxime vero ⁊ naturas has conuulſiones offendunt.

A.li.1.f.3.d.1. c.3.fol.58.e

† *In quibuſdã cod. græcis hęc uerba nõ legũtur, nec in Burgondionis uerſione, nec ẽt in Laurentiano.*

26 ‖ *Cum vero iã magis adoleuerint, tonſillæ et vertebræ, quæ in occipitio, ad interiora luxationes, anhelationes, quas D Græci aſthmata vocant, calculi, lumbrici rotundi, aſcarides, verrucæ, quas Græci acrochordonas vocant, ſatyriæ, ſtrumæ, & alia tubercula, ſed præcipue antedicta.*

8.de Hippo. & Plat. decre. 1ª. 276.h in 1.Pror.cõ.2. t.55. 4ª. 176.d

Primum quidẽ ſcripſit de recens natis puerulis, dein de illis, qui dentes edunt: nunc vero de ijs, qui mediam habent ætatem inter illos, qui iam dentes ediderunt, & qui ſunt pubertati proximi. Nam deinceps ſequenti aphoriſmo illorum commeminit, qui quartum ab ijs ordine locum obtinent. Verum tertiam ætatem, quæ nunc proponitur, quæ vſque ad duodecimum, & tertiumdecimum annum progreditur, multis capi ait paſſionibus: quarum primas tõſillas (gręce pariſthmia) nominat, quæ ſunt locorum ad iſthmum attinentium inflammationes. Hic autem per iſthmum oportet intelligere partem illam, quæ os, & gulam interiacet, quæ per metaphoram quandam ita nominatur ab ijs, qui proprie dicuntur iſthmi. Sunt autem anguſti quidam terræ proceſſus inter duo maria ſitæ. Hæ autem tonſillæ ſunt non nunquam ſolius tunicæ ventriculo, ac gulæ, & faucibus, toti q; ori communis inflammationes: non nunquam vero & ſubiectorum ipſi muſculorum, quando & vertebræ, quæ eſt in occipite, fiunt ad interiora inclinationes, de quibus poſt tonſillas inquit: Et vertebræ, quæ in occipitio, ad interiora luxationes. Nam à muſculis inflammationem patientibus vertebra hæc tracta, ad partem inclinat ceruicis anteriorem. Nominauit autem hanc partem Hippocrates, non anteriorem, ſed interiorem, vt ad vertebram retro locatam

suum sermonem referens. Corporis siquidem ad profunda traductio, siue ex anterioribus, siue ex posterioribus fiat partibus, per vnum verbum /intra/ mōstratur. Cur igitur Hippocrates in nouiter natis puerulis, neq; de tonsillis, neq; de vertebræ, quæ est in occipitio, luxatione aliquid dixit, cum tamen & isti nihilo minus cerebrum humidum, & plenum habeant superfluitatibus, adeo vt subiectis partibus demittat fluxiones? An quia hac ætate prius moriuntur, q̄ subiecti faucibus musculi vnà cum neruis fortem subeant inflammationem? Adde, ꝙ hi partes eas habent molles, atq; ideo non possunt vehementius intēdi, ita vt vertebra intus ad ipsas attrahatur. Iam vero asthma *(sic autem Græci vocant crebram respirationem, qualis currētibus accidit, aut quouis alio modo vehementi agitatis motione) in his quidem fit ob exercitium, ꝙ multa indiget animal respiratione: in alijs aūt, in quibus non adest exercitium, ob angustiam eorum, quæ sunt in pulmone, ventriculorum: hæc vero angustia fit repleto viscere ab ijs, quæ desuper veniunt, fluxionibus: hæ aūt fluxiones plures quidē in recens natis puerulis fiunt. Cito aūt ipsos interficiunt, qm̄ & aliter male se habent. Nam & ex vtero ad aerem ambientem transitus, & alimenti mutatio, & inflammatio, ab initio quidē locorum ad vmbilicum attinentium, postea vero ob dentium generationē, eos oēs imbecilles reddit, & vix ea, quæ dixi, tolerant mala: tantum abest, vt adhæc, etiam fluxionem possint sustinere, vbi ad pulmonem decubuerit. Lapis vero maxime propria passio est talium puerorum, vt qui ob edacitatem non paucos crudos humores coaceruēt: ex q̄bus pars crassior vnà cum vrinis ad vesicā perueniens, fit lapidum generationis materia. Accedit altera causa, vehementia caliditatis. Aceruāt siquidem & senes humorē crudum non paucum, non propter edacitatē vt pueri, sed propter potentiæ concoquentis imbecillitatem: non tn̄ calorem fortē habent, qui ex materia crassa vaporem resoluens lapidem generet. Lumbrici vero, atq; ascarides videntur alijs animalibus proportionaliter gigni, quæ non ex semine, sed ex putredine habēt generationem. Sola enim putredo hæc non est ad generandū sufficiens, sed & calore *plurimo indiget. Cibus itaq; plerūq; corrumpit in ventriculo, & præcipue in inferiore puerulis: verum caliditas in valde tenellis nondum materiam superat, in adultioribus aūt & materia idonea est ad animalium talium generationem, & pręterea caliditas adest. Ascarides igitur sunt tenues quidā lumbrici, qui in parte pręcipue inferiore crassi intestini gignuntur: & plurimi manifeste gigni conspiciuntur in iumentis male cibum coquentibus: quorum malā coctionem fœtor indicat excrementorū. Aliud vero genus lumbricorum est rotundorum, qui in superioribus magis intestinis generant, adeo ꝙ ad ipsum qn̄q; ventriculum ascendūt. Multo vero plures hi, q̄ ascarides, gignuntur in pueris. Rarior aūt est lumbrici lati generatio, qui & longissimus est, & sæpe per tota extēditur intestina. Verum de hoc nullam fecit Hippocrates mentionem, qm̄ neq; eius erat propositum de omnibus agere passionibus, quæ mortalibus accidunt, sed de illis tm̄, quę singulis ętatibus vt plurimum accidunt. Ob hanc igitur causam ipse enumeratis iā dictis, deinceps verrucarum genus, quod Græci acrochordonas vocant, & strumas adiecit, qui sunt morbi, germina vitiosæ multitudinis ad exteriora, & cutem repētis. Omne autem ipsorum genus tubercula (græce phymata) nominat, ita deinceps scribēs: Acrochordones, strumę, & alia tubercula. Quædam aūt ex his præcipuo vocabulo tubercula noīantur, quædam sponte nascentes, & celerrime factæ inflammationes, quæ celerrimæ in altum attolluntur acumen, & celerrime etiam suppurantur: & plurima est horum in inguinibus & alis generatio, qm̄ & in his partibus plures sunt adenes, (id est glandulæ) qui apti natura sunt ad has sup̄fluitates prompte excipiendas. Horum adenum passio struma quoque est, non ex calida materia, neq; ad suppurationem properante, sed potius quodam modo pituitosiore & frigidiore consistens.

27 ‖ *Grandioribus autem, & iam accedentibus ad pubertatem, plurima ex his, & febres diuturniæ magis, & ex naribus profluuia sanguinis.*

Incipiunt quidem pueri pubescere post annum quartumdecimum. Qui vero prope hanc ætatem accedunt, sunt qui duodecimum, aut tertiūdecimum, aut quartumdecimum ēt agunt annum. Neq; enim est vnus omnium certissimus terminus pubertatis, propter caliditatem & frigiditatem temperaturæ. Calidi enim citius, frigidi vero tardius pubescunt. Laborant aūt pueri hi multis quidem morbis antea dictis, propter similitudinem temperaturæ, & præterea febribus diuturnioribus, q̄ priores: non tn̄ aliquid dixit de ijs, quæ illa ætate febres abundant: verum ex eo, quod nunc dicitur, clarum est, ꝙ ostēdit ipsas acutas esse. Alterantur enim puerorum dispositiones citissime propter corporis humiditatē, & naturalis potentiæ *imbecillitatem. Sanguinis vero profluuia ex naribus fiunt in tali ætate constitutis, quoniam hic humor in ea incipit abundare, non quia nunc plus de eo generetur, q̄ prius, sed quia nunc minus absumitur ex ipso, propeterea ꝙ & augmentum minus est hac ætate, q̄ priore, vt ad corporis proportionem.

28 ‖ *Plurimæ autem passiones puerulis iudicantur, non nullæ quidem in quadraginta diebus, non nullæ in septem mensibus, non nullæ vero in annis septem, quædam vero iam ad pubem accedentibus. Quæ vero permanserint, nec in pubertate finierint puerulis, aut fœminis, cum menstrua erumpunt, *cōsenescere consueuerunt.*

Si verbum /diutinę/ sermoni adiectum esset, melius foret: vnde & non nulli nomen passionis

de diutinis

*τοῦ πνεύματος, i. spiritus. addunt aliqui cod. græci. & ita uetus tralatio Burgundio. & Laurētianus.

* πολλῆς, id est multo est ī impressis. in manuscriptis ἱκανῆς, i. sufficiēti. & ita Burgundio, et Laurentianus.

* Vetus tralatio hēt fortitudinem. Burgūdio robur. Laurentianus firmitatem. quæ idem sunt.

* συγγηράσκειν. est in antiqis codicibus.

A. lib. 1. f. 3. d. 1. c. 3. fol. 58. g

8. de Hippo. & Plat. decre. 1ª. 276. h

de Natu. hum, cōm. 1. t. 42. 1ª. 33. d
8. de Hippo. & Plat. decre. 1ª. 276. h
1. de Dieb. Decret. 4ª. 149. d. Et 2. 155. d

A de diutinis tantum ipsum arbitrantur intelligere. Verum contra hoc sunt sermones tales, quibus ipse vtitur in aphorismis, ‖ In acutis passionibus raro, & in principijs vti medicationibus: &, ‖ Tenues victus, & in longis semper passionibus, & in acutis. Manifestum itaq; ex his est, quod nō in diutinis tantum, sed etiam in acutis dicere consueuit Hippocrates nomen passionis. Videtur itaque hoc in loco, aut de diutinis passionibus intelligere, aut mancum sermonem protulisse. Nos vero ipsum supplentes, dicemus ita: Plurimæ autem diutinæ passiones puerulis iudicantur, non nullæ in quadraginta diebus, non nullæ in septem mēsibus, quædam in septem annis. Ex diebus autem, quadragesimus, primus eorum est, ex quibus morbi diutini iudicantur, vltimus autem inter illos, qui acutos ex intercidentibus iudicant, sicuti etiam supra notauimus. Quicunq; vero hunc transcendunt numerum, ad septimanæ rationem habent iudicium, non septem diebus connumeratis, sed primum quidem mensibus, deinde annis: quod aūt, qui hoc tempus transcendunt, ad quartumdecimum annum perueniunt, est sanè manifestum. Nam secunda septimana in hoc completur tempore: & aliàs in pubertate magnæ fiunt corporis commutationes, ac in fœminis maxime propter menstruorum eruptionem. Quare, si qui morbi, neq; hac ætate finiuntur, vsq; ad longum tempus perdurare consueuerunt.

1ª. Aphoris. 24. 10. f
1ª. Aph. 4. 4. a

29 B ‖ *Iuuenibus autem sanguinis spuitiones, tabes, febres acutæ, morbus comitialis, & alij, sed præcipuè antedicti.*

8. de Hippo. & Plat. decre. 1ª. 276. h
5ª. Aph. 9. 38. c

Cum primas ætates ad pubertatem vsq; minutissime diuiserit, nescio, quo modo adolescentum ętatem prætermiserit, quæ medium obtinet locum inter puberes, & illos, qui consistentis ætatis vigorem habent. Verum ex alijs, quas tetigit, licet & de ista conijcere: quæ in multis quidem communicat illis, quæ ex vtraq; parte ipsam circūstant, sed hoc habet peculiare in maribus, sanguinis ex naribus profusionem, de qua commeminit in illis, qui sunt prope pubertatem. Nam hic casus incipit in illa ætate apparere, sed maxime viget in adolescentibus, deinde subsistit in viris. Verum hanc ætatem transgressus Hippocrates, ad illam, quæ est iuuenum, peruenit: & primum sanguinis sputum scripsit, ac tabem, deinde febres acutas, & post has morbum comitialem: deinde post hæc ait /Et alij morbi, sed præcipue antedicti/ recte quidem hoc adijciens. Nam rem ita se habere indicat visus. At vero non sat plenè de febribus acutis dixit. Neq; enim dicere simpliciter oportebat acutas, quæ & in pueris nihilo minus fieri videnī, sed ex acutis tertianas maxime, & causos, i. febres ardentes. Hę enim prę cęteris febribus sunt biliosissimæ, & multis iuuenibus accidunt: quoniam & flaua bilis hac ipsa superabundat ætate, à qua morbi tales in summo vigore consistentibus acci-C dunt. Tabem autem, & sanguinis sputum, non secundum ætatis naturam patiuntur, sed secūdum aliquid eorum, quę ei accidunt: quare & antea dicebat, ‖ quod senes plurimum, minus ægrotant iuuenibus: vbi & nos diximus, quod ob incontinentiā iuuenibus, non ob ætatis imbecillitatem, ægritudines plurimæ accidunt: ob hoc igitur & iuuenibus spuitiones sanguinis accidunt, quia aut percutiuntur, aut contūduntur, aut saliunt, aut clamant vehementius, aut refrigerantur, & humi cubāt, aut replentur, aut propter aliquam huiuscemodi causam. Ad sputum vero sanguinis, tabes consequitur. Quare & propter hæc talia iuuenes ex accidenti ægrotabunt, non primum, neq; ætatis ratione. Morbi autem comitiales, quamuis malo victu vtantur, tamen ipsis non accidunt multi: vt mihi mirari subeat, quo modo & hos Hippocrates scripserit: cum in alijs, non modo, quod abundant in pueris, dixerit, sed quod etiam ex hac causa passio puerilis nominatur, & quod ætatis mutatione sanantur. Fiunt igitur & in quibusdam iuuenibus morbi comitiales, qui prius non erant, propter victus errorem, quem in ijs, quæ assumuntur, admittunt, & in alijs, quæ ab ipsis agūtur, operibus, & quia humi cubant, & Soli se exponunt, & imbribus, atque alijs similibus. Verum hi morbi non multi sunt. Et fiunt quidem alij morbi eadem ratione. Quare melius fuerat ita scribere aphorismum: Iuuenibus autem, & omnes alij morbi, quos diximus alijs accidere ætatibus, sed præcipue causi, id D est ardores, & tertianæ febres. †

2ª. Aphori. 39. 17. h

† *Additur ēt in aliqbus cod. græcis* ἰςέον δ᾽ ὅτι ἡ ἀκμαστικὴ ἡλικία λε ἔτεσι περιγράφεται, ἡ δὲ παρακμαστικὴ μθ, ι. *Sciendum autē est quòd uigēs ætas triginta quinque annis circūscribitur: declinans autem quadraginta octo. Quæ etiā uerba sunt in Burgundione, & Laurētiano. Quāquàm in initio explanationis aphorismi subsequētis hic sēsus legitur.*

30 ‖ *Vltra hanc ætatem adsthmata* {, *id est anhelationes,* } *morbi laterales, pulmonis inflammationes, lethargi, phrenitides, ardores, diuturna profluuia, choleræ, difficultates intestinorum, læuitates intestinorum, hæmorrhoides.*

8. de Hippo. & Plat. decre. 1ª. 277. a

Iuuenum ætas quinta septimana terminatur. Iuxta hoc igitur & ipse in Prognosticis dicebat:
" ‖ Magis autem expectare oportet sanguinis quidem profluuium in ijs, qui non dum trigintaquin
" que annos attigere. Nam, quæ iuuenibus ætas continuatur, ad duas sequentes septimanas extēditur: in qua ętate omnia vitæ munia ęque, atque illi, qui in vigenti ætate consistunt, conantur peragere, non tamen eodem modo ad labores sufficiunt. Nam ex adustione, & algoribus, & humi cubatu, vigilijs, atque repletione, plus, quàm illi, offenduntur. Sane que horum temperatura atrabiliosior quodam modo est, atq; ideo in ea multi melancholia afficiuntur: veluti ex anni temporibus, in autumno. Sicuti enim hoc tempus frigidum existens pallidam excipit bilem tempore ęstiuo exassatam: sic declinantium ętas iuuenilem, quæ maxime æstati similatur, subsequitur. Mirandum q; est, cur in ea non scripserit melancholiam. Ego tn̄ in quibusdam exemplaribus hanc quoq; scriptam inueni, siue aliquis sit ausus apponere id, quod defecerat, tanquam ab Hippocrate prætermissum, siue ab alijs, qui exemplaribus mendosis crediderūt. Moriuntur autem & ex tabe hac

in Prog. cō. 1. t. 33. 4ª. 196. d

ætate multi, & ex iuuenibus, quicūq; ex sanguinis sputo in tabem incidunt. Non tamen hac æta- E te multi sanguinem spuunt, qm̄ neq; in talibus sanguinis est multitudo. Anhelationibus vero, & pulmonis inflammationibus, ac laterum doloribus magis capiuntur, q̄ iuuenes: vt qui & victu simili, & laboribus etiam vtantur, sed multo imbecillius, q̄ illi, corpus habeant. Et oīno eos, quos prætermisit in ętatibus vigore consistentiū morbos nominare, eos nunc oēs enumerat. Nā & phrenitides, & causi, i. ardores, & cholerę, & difficultates intestinorum nihilo minus iuuenibus, q̄ declinantibus, accidunt, occasionem sui ortus ex flaua bile capientes. Diuturniora aūt in declinātibus ventris profluuia cōtingunt, propter alimēti distributionis defectū. Nam oīum ferè ętatū, ea, quæ iam declinat, paucissimis indiget ad corporis resumptionem: siquidem & id, quod ex ipsis resoluitur, paucissimū est. Neq;.n. corpus similiter calidum est, vt prius: neq; amplius in augmentū quicq̄ assumitur: sed neq; q̄ virtus cōtentiua multū imbecillis sit, vt in senibus, plus aliquid ex corpore defluit. Quia igit ventris profluuia, vel coctione, vel alimenti distributione frustratis accidunt, aut propter bilis acritudinē abradentis intestinum, hæc q; oīa in declinantibus sunt: non sine rōne in eis alui profluuia diu perseuerant. Febres quidem lethargicæ fiunt ex humore pituitoso in cerebro aceruato. Prioribus aūt ætatibus humor hic deficit magis, q̄ superabundet. In senili aūt ætate plurimus quidem est, verum propter ætatis frigiditatem febres non accendit. In ijs aūt, qui ab ætatis vigore declinant: & hic humor superabundat, & non dum corpus frigidum est. Leuitates vero F intestinorum ostensę sunt, hę quidem à frigida fieri pituita, hę vero à sola intemperatura, quę vim alui contentiuam reddit imbecillem, hæ autem ab vlcerosa dispositione: atq; hæc omnia in declinantibus superabundāt. Hæmorrhoides autem propria vere sunt huius ætatis passio, sicuti melancholię: fiunt enim ex atra bile, quando ad venas, quę in sede sunt cumulatius decumbit. A me quidem oīum enumeratarum passionū causa fuit explicata: scientia autem horum cum probatione illis adueniet, qui legerint demonstrationes, quas de his in nostris scripsimus tractationibus: quæ quot sint, ac quales, & quā doceant contemplationē, legenti librum de ordine nostrarū cōmentationū, licebit discere. Ex his enim promotus, quo modo earum singulę sint perlegēdę, cognoscet.

31 ‖ *Senibus spirandi difficultates, destillationes cum tussi, vrinæ stillicidia, vrinæ difficultates, articulorum dolores, renum passiones, vertigines, apoplexiæ, mali habitus, pruritus totius corporis, vigiliæ, alui, oculorum, & narium humiditates, visus obtusus, glaucedines, auditus graues.* 8. de Hippo. & Plat. decre. 1ª. 277.a

* πρεσβύτας. * γερόντων.

Senes à senioribus non nulli Hippocratis sectatores distinguunt: nomen seniorū vltimæ ętati tribuentes, & hoc perpetuum esse existimantes: senes aūt in priori ætate statuentes, quæ media est G inter iuuenes, ac seniores. Sed nunc manifeste monstrauit se senes eos, qui extremam agunt ętatē, nominare: in ipsis ergo sermonē terminauit, vt qui iam oēs ætates percurrisset. Hi vero sępissime à destillationibus, quę sunt cum tussi, capiuntur: quoniam partes ad caput attinentes, in ipsis facillime refrigerantur, & quia multæ in ipsis fiunt pituitosæ superfluitates, cum iam admodum frigidam cerebri habeāt temperaturam. Asthmata vero, ex ijs destillationibus ortum habēt: cum alioqui & ipsa spirandi instrumenta non raro habeant proprium sui algoris principium, quando in ipsis multæ, ac crassæ superfluitates generētur. Ad hęc, cū vires sint imbecillę, renes sępius obstruuntur, & lapides generantur, quando tenax, vel crassa superfluitas ibi firmata tophosam consistētiam assumpserit. Articulorum autem dolores aliqn̄ fiunt fluentibus ad hæc loca superfluitatibus, aliquando propter instrumentorum ipsa mouentium, frigiditatem. Vertigines autem sępe quidem ipsis accidunt propter spiritum vaporosum, qui in regionibus cerebri inordinato cietur motu: sępe etiam in ventriculo vitiosis superfluitatibus aceruatis, ad cerebrum fertur exhalatio vaporosa. De apoplexia autem quid oportet dicere? Nullus est enim morbus adeo senili ętati familiaris, quoniam in ea cerebrum pituitosis repletur superfluitatibus. Siquod vero vlcus aduenerit senibus, difficulter sanatur propter defectum sanguinis. Vehementius insuper se scalpunt, quod pruritū appellauit: quoniam illę, quę pruritum operantur superfluitates, difficilem habēt per cutem euacuationem. Rationabile siquidem existit & cutem in ipsis ex frigiditate densiorem esse, & superfluitates plures simul, ac crassiores existere. Plures q; ipsorum (neq; enim oēs) continue vigilāt: quod eis accidit, & quia senectus plena curarū est, sed magis, quia corpus habent exiccatum: vnde & tūc magis vigilant, qn̄ integra sanitate fruūtur. Dictum aūt à nobis est & in commētarijs de temperaturis ipsas quidem corporis partes in senectute fieri sicciores, sed multitudinem superfluitatum pituitosarum aceruari: ob quam causam à multis putatur senectus frigida, & humida. In quo autem tēpore hę plures in cerebro aggregant, fiunt senes potius somnolenti: in quo vero bene excernūtur, peruigilant. Contingit autem & pauciores superfluitates generari, & citius excerni eo tempore, quo salubriter degunt: vnde & maxime propria passio senilis ętatis videtur esse vigilia. Humiditates autem in ipsis et oculorum, & narium liquet fieri, propter cerebri superfluitates: quibus eisdem ad aluum defluentibus, & ipsa sępius humectatur. Hebetes autem visus, & graues auditus, propter potentiæ sensibilis accidunt imbecillitatem: glaucedines vero propter immodicā instrumentorum siccitatem, & quia speciem habent suffusionis. H

Galeni

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS QVARTVS.

1 in 1. Epi. cō. 3. t. 30. 3ª. 126. f

‖ *Tero gerentes sunt medicandæ, † si materia turget, } quarto mense, & vsq; ad septimum, sed hæ minus. Iuniora autem, & seniora vereri oportet.* † ἦν ὀργᾷ. & ita in cōmēto. 5ª. Aphori. 29. 40. c.

Ad vteros, fœtuum connexus eandem habent proportionem, quam fructuum connexus ad plantas. Hi siquidem in prima generatione debilioribus capulis continentur, & ideo facile decidunt, quando vehementior ventus ipsos concusserit: posthac aucti, difficilem habent à plantis dissolutionē, sicuti rursus, cum perfecti sunt, sponte sua sine vi extrinseca decidunt. Eodē modo & conceptus, in primo quidem tempore à seminis iniectione, siquando saltare contigerit mulierem, aut in lubrico cadere, siue quouis alio modo, vel animo, vel corpore moueri vehementius, facile dirumpuntur. Sic etiam, & cum iam perfecti sunt. Tempore vero intermedio firmio-
B rem habent coalitum: quare mulier vtero gerens potest fortiores motus sustinere sine fœtus offensione. Quæ omnia Hippocrates noscens, recte inquit, Vtero gerentes sunt medicandæ, si materia turget, quarto mense, vsque ad septimum: quod est medio tempore fœtationis, cum fœtus vtero firmiter alligatur. Non tamen omnes, quæ hoc tēpore indigent purgatione, permittit purgari: sed si materia turget, inquit, hoc est, † cogat accelerare. } Tractum enim vocabulum est ab animalibus ad coitum concitatis. Cum igitur superabundantes humores mouentur, & per totum corpus deferuntur, non dum in aliqua parte firmati: tunc ad eos expellendos natura incitatur, & aliquo indiget manum porrigente, & hunc humorum motum ad aluum deducente. Eos vero, qui aliqua in parte sunt firmati humores, non oportet mouere. Sic igitur & illud dictum est: ‖ Quicunque inflammationes in morborum principio medicamento conantur soluere: nihil de eo auferunt, quod intentum est, atq; inflammatum: (neq; enim passio, vt quæ cruda sit, cedit) quę vero sana sunt, & morbo resistunt, colliquant. Quòd autem Hippocrates verbo /medicari/ pro purgare medicamento, consueuerit vti, omnes confitentur, quicunque vel paruam habent de eius dictione notitiam. Nam, vt quispiam alia omittat ipsius volumina, & de solis post hac scriptis aphorismis meminerit: nihil aliud per vocem /medicari/ in eis posse significari intelliget, veluti
C paulopost fiet manifestum.

† ἐπείγηται. * ὀργώντων. 4. de Vict. ra. in mor. acut. t. 22. 7ª. 137. e

2 Vt Gal. Inuere hunc Aphoris. 17. de Vsu par. 1ª. 222. g

‖ *In medicationibus talia educere è corpore, qualia et sponte prodeuntia, vtile: quæ vero contrario modo prodeūt, cohibere oportet.*

Sponte euacuari è corpore dicimus, quæcunque sine aliqua medici opera excernuntur, non nunquam ea, quæ nostrum regit corpus, potentia ipsum expurgante, non nunquam † ex irritamento aliquo, aut } quia à vasis non contineantur. Cum itaque natura superfluum euacuat, iuuatur animal: cum vero alioqui excernitur, casus ratione: neque inde vtilitas vlla prouenit, & talis euacuatio prauæ dispositionis est signum. Recte igitur Hippocrates consulit ‖ imitari naturam. Est autem imitatio, in vnoquoque morbo tentare tales humores euacuare, quales nouimus in spontinis prodesse euacuationibus. Prius itaque dictum est ab ipso de omni euacuatione generalius. ‖ Sic & vasorum inanitio, siquidem talis fiat, qualem fieri oportet: confert, & leuiter ferunt. Nunc vero de sola purgatione eundem fecit sermonem, quoniam de hac docere proposuerat in præsentis libri loco. Melius igitur fortasse fuerit de omnibus euacuationibus, quas medici
D moliuntur circa ęgrotantium corpora, nos quoque sermonem repetere. Fiunt enim hę aliquando per medicamenta totum corpus expurgantia, per vomitus, & deiectiones: aliquando medicina partis alicuius est euacuatiua, veluti quæcunq; per palatum, & nares à capite abducunt superfluitates. E genere autem superfluitates abducentium sunt, & quę per tussim expurgant, quęcunq; in pectore sunt, atq; pulmone, & quę per vrinas abducūt totius sanguinis serosam superfluitatem. Clysterem quoq; ex hoc genere feceris, & quodcunq; aliud totum corpus ęqualiter nō euacuat, quemadmodum & venę sectio creditur euacuare, & omnino sanguinis extractio quęcunq;, quouis modo facta. Ex talibus autem est euacuationibus, & quę per vterum fit, & quę per ora venarum sedis, & quæ per exercitia, & frictiones, & omnem motum, atq; calorē, & balneas calidas, pręsertim nitrosas, sulfureas, & bituminosas, & ex accidenti, inedia. Hæc siquidem omnia videntur quidem totum corpus ęqualiter euacuare. Siquis tamen exactius perquirat, inueniet non ęqualiter euacuare: verum in his, cum sit paruus excessus alterius ad alterum secundum eorum, quę euacuantur, qualitatem, & quantitatem, ideo æqualis euacuatio videtur. Quæ vero pharmaca purgatoria nominantur, speciem faciunt euacuationis manifeste differentem: de quibus, vt dixi, nunc ipsi docere propositum: non tamen quicquam plus docet, q̃ quod de omnibus euacuationibus ipse iam dixit. Vna etenim est omnium intētio, ac scopus humor superabundās: cuius notitia est per-

† *Hæc verba in aliqbus cod. græcis non habentur, nec in Burgundione, nec in Laurentiano. Vet° autem interpres impressus totā hanc sententiā hoc mō habet: aliquādo furor humorū pūgit, vnde intra vasa contineri nō possunt.*

1ª. Aphor. 21. 10. a

1ª. Apho. 2. 3. b

quirēda ex eo, qui toto corpore præter naturam color repræsentatur, & insuper ex casibus, & mor E
bis, & tempore, & regione, & ætate, & constitutione, & natura ægrotantis, & vitæ instituto, & victu: veluti (si ita contigerit) colore pallidiori in toto corpore apparēte, queādmodum in illis, qui regio morbo laborant, non euacuata per sedem bile, aut pustulis aliquibus biliosis per totum corpus dispersis: particulatim autem, si morsus in ventriculo aliquis, atq; fastidium sentiatur, & adsit cibi appetentiæ defectus, ac sitis, ore amarescente, aut quia in aliqua parte corporis sit erysipelas, aut quia tertiana febris hominem habeat, aut ex ardentibus illa, quæ ex amara fit bili. Nam in his omnibus flaua bilis abundat: atq; idcirco conabimur ipsam educere illis medicamentis, quæ chologoga, id est bilis eductiua, ab effectu nominātur. Atq; hoc est, quod ab Hippocrate dicitur: ‖ Si, qualia oportet purgari, purgentur: confert, & leuiter ferunt. Quod.n. dicit /qualia oportet/ abundantiā significat humorum videlicet sua qualitate infestantium ægrotantem. Ob hanc igitur causam ait tales cōferre euacuationes. Sed, qm̄ omnes artificiosæ coniecturæ in actionibus aliqn̄ aberrant: ‖ (similitudines etenim, vt ipse inquit, non solum vulgares, sed ēt medicos eruditos aliqn̄ decipiunt) alterum nobis dedit indicium bonarum euacuationum, tolerantię facilitatem: vt & in hoc fiduciam habeamus, cum recte fecerimus euacuationem. Quod igitur in flaua bile dixi, veluti in exemplo, hoc idem mihi & in atra intellige. Nam & in hac color totius corporis ad nigritiem ten F
dit, & pustulæ nigræ fiunt ex atræ bilis colore: &, quicunq; morbi ex eius fiunt exuperantia, multitudinem humoris indicant, manifeste: quemadmodū elephas, cancer, & quartanus circuitus ex melancholico humore generanť: & lien magnus, & varices nigricātes sunt eiusdē humoris alumnæ passiones, quemadmodum & quæ melancholia noīatur, & omne mentis delirium, cui ira, temeritas, atq; immanitas iungitur. Hippocrates vero etiam ‖ ex mēstruis, superabundantem in fœminis humorem coniecturabatur: & scripta sunt ab eo indicia, in primo libro de muliebribus. Ex his igitur, ꝙ atra bilis abundet, dignoscere oportet: & has habentem intentiones, ad eius accedere euacuationem. Secunda autem in ipsa euacuatione intentio habenda est, tolerantiæ facilitas. Quæcunque vero in atra bile, & flaua sunt dicta, hæc mihi & in pituita intellige, tumores œdematosos, hoc est, inflatos, pustulas, totius corporis colorē pro humoris specie, febres quotidianas, mentis pigritiem, atq; torporem, somnos profundos, capitis grauitates, & quosdam acidos ructus, quando in ventriculo pituita abundarit. Hæc enim omnia suadent medicamentum dare pituitam purgans. Facta vero iam purgatione, tolerantiæ facilitas attestabitur, & dignotioni, & ei, quā ausus es facere propter ipsam, euacuationi. Ad dignotionem vero, & spem euacuationis, habes etiam conferentem aliquid non solum ætatem, vel naturam ægrotantis, sed etiam anni tempus, G
& præsentem constitutionem, præterea & regionem, & victum antecedentem, vnà cum alijs vitę institutis. Etenim didicisti, vt hęc omnia, non nulla pituitam, non nulla flauam bilem, non nulla atram exaugeant. Hæc quidem omnia, vt dictum est, sunt intentiones exhibendi medicamentum, vim habens humorem infestantem expurgandi. In ipsa vero euacuatione altera erit intentio, vel nobis ferens recti iudicij testimonium, vel erroris. Recti quidem iudicij, tolerantiæ facilitas: erroris autem, difficultas. Nam infestantium humorum euacuationem facile tolerabunt ęgrotantes. Siquid vero aliud, & non quod infestat, euacuatur: necessarium est oīno male ipsos tolerare. Quod igitur, vt dixi, in principio libri per vnum ostēdit aphorismū, ita scribēs: ‖ Sic & vasorum exinanitio liquidem talis fiat, qualem fieri oportet, confert, & leuiter ferunť: Id in hoc loco nunc in duas secans partes in medicationibus, per priorem quidem hunc sermonem, quæ sint conferentes vacuationes, docet, per alterum autem, qui sequitur, admonet, vt tales euacuationes firmum indicium subsequatur, facilitas tolerantię. Exempla vero ipse apposuit earum, quę sponte fiunt euacuationum ad bonum, multa quidem in libris Epidemiorum, pauca vero in hoc ipso libro Aphorismorum, qualia huiuscemodi sunt: ‖ Quem aqua inter cutem habet: per venas in ventrem aqua fluente, solutio. ‖ Si lippitudo adsit: ab alui profluuio capi, bonum. ‖ Quibus biliosæ deiectiones, H
surditate superueniente cessant: &, quibus surditas, biliosis factis cessat.

1ª. Aphori. 25. 10.b. & infra, apho. 3.

6. Epid. sect. 8ª. circa finem.

1. d Morbis muliebrib. vbi ait, Cum mēses ꝓdeunt, linteum cōplicatū, &c.

1ª. Aph. 2. 3. b

6ª, Aph. 14. 47. f

Ibidem. 17.

Infra, aph. 28. 30. d

3 ‖ *Si, qualia oportet purgari, purgentur, confert, & leuiter ferunt: contraria vero grauiter.*

1ª. Aph. 25. Et 6. Epid. cō 4. t. 12. 3ª, 183. b

Prius hic aphorismus à nobis expositus est in præcedentis aphorismi expositione: scriptus etiā in superiori libri parte, ijsdem verbis: quare & non nulli eum de hoc loco sustulerunt.

4 ‖ *Medicari æstate superiores magis, hyeme vero inferiores.*

Subaudire oportet, videlicet ventres. Recte autem *æstate purgat superius, quoniam & qui tunc humor superabundat, flaua bilis est, & omnino tota natura animalis propter ambientem caliditatem magis ad superiora mouetur. Quælibet autem superfluitas, eò, quò vergit, ducenda est per loca conuenientia: quemadmodum ipse in libro ‖ de humoribus scripsit. Addidit huic aphorismi sermoni verbum /magis/: neq; simpliciter dixit, Medicari æstate superiora, hyeme vero inferiora. Nam, etsi non sepe, raro tamen tempore ęstatis humor pituitosus visus est abundare, sicuti hyeme aliquando flaua bilis.

1 lib. Quos purgare oporteat. 5ª. 88. e in Cōm. de Salubri dię. t. 15. 2ª. 41. e Et īfra, aph. 6. d Sectis ad eos, qui introdu. Isago. 18. b

In principio.

A. li. 1. t. 4. c. 11. fol. 76. e

Sub

5 A ‖ *Sub Cane, & ante Canem difficiles sunt medicationes.*

de Theriaca ad Pisoné. 5ª.97.b de Sectis ad eos qui introd. Isago. 18.b

Nam & exusta tunc natura nostra non fert eam, quæ à medicamentis purgantibus prouenit, acrimoniam. Quare plures quoq; purgati hoc tempore incidunt in febres: & natura ob æstum imbecillis, magis ex purgatione dissoluitur. Sed & purgatio hæc praua fiet, cum calor aeris ambientis in partem trahat extrinsecam, contrariam ei, ad quam medicina ducit humores. Sicuti.n. balneæ calidæ natura aptæ sunt obsistere purgationibus, sic & calor æstatis, tunc præcipue, cum se ipso vehementior extiterit.

6 ‖ *Graciles, & facile vomentes, purgare superius, cauentes hyemem.*

de Catharticis. Spur.94.c

Hic addere oportet, quod paulo antea dictum est verbum /magis/. Magna enim ex parte graciles sunt biliosi. Si igitur hoc accesserit, vt sint ad vomendum faciles: sunt per superiora purgandi, nisi obsistat " hyems. ‖ Nam supra dictum est medicari æstate superiores magis, hyeme autem inferiores oportere.

A.li.1.f.3. d.5. c.1.fo.68.h

Supra, Apho.4.

7 B *Vomentes vero difficulter, & mediocriter bene carnosos, per inferiora, cauentes æstatem.*

Si facilis ad vomendum, & gracilis sit, per superiora purgandus est, nisi sit hyems, hoc est ęstate, autumno, & vere. Sin difficulter vomat, & mediocriter bene carnosus sit: per inferiora, si res vrgeat, solum cauendo æstatem: aliud autem anni tempus non oportet cauere.

8 *Tabidos vero, cauentes ad superiora purgationes.*

Ad superiores, inquit, purgationes nunquam tabidos duxeris, veritus scilicet instrumẽtorum, quę respirationi obseruiunt, imbecillitatẽ. Per tabidos autem intelligere oportet vel eos, qui morbum à Græcis phthisin nominatum patiuntur, vel qui ad eum sunt natura proni: de quibus ipse in primo libro Epidemiorum scribit: ‖ Et maxime moriebanẽ, quibus natura ad tabẽ prona erat.
" Est autem his pectus angustum, & qui in eo continetur pulmo. "

1. Epid. cõ.1.t. 18.19.3ª.105. f.g

9 *Melancholicos autem plenius per inferiora, eadem ratione contraria apponentes.*

Ventres, inferiores videlicet, melancholicorum oportet eadem ratione plenius medicari. Plenius autem dixit pro fortius. Quia vero ad inferiora declinat hic humor, non sine ratione ipsum C iubet per vẽtrem inferiorem euacuari, sicuti flauam bilem per superiorem, cum sit leuis humor, & sponte continue fluitet. Commune igitur ambobus est, vt ducantur, quò vergunt, per loca conuenientia: proprium autem alteri quidem humori, per superiora loca euacuari, quoniam ad hæc vergit, alteri vero per inferiora, quoniam & ipse ad ista declinat. Contraria itaq; est per superiora euacuatio illi, quæ fit per inferiora: quorum vtrunq; fit secundum vnam communem rationem. Quare recte dixit Hippocrates /eadem ratione contraria apponentes/.

10 ‖ *Medicari in valde acutis, † si materia turget, } eadem die: tardare enim in talibus malum est.*

† ἢν ὀργᾷ.

in 6. Epi. cõ. 2. t.9.3ª.162.b in 1. Pror. cõ. 2. t.37.4ª.174.d

Dictum est et à me prius, quòd verbum /turgere/ Hippocrates transtulit ab animalibus, quę ad coitum properant, cum naturali quadam concupiscentia moueantur ad seminis excretionem. Ostensum est enim in libris de semine, ꝙ fœmina etiam in coitu semen excernit. Quando igitur vel in toto corpore similis huic fuerit naturæ impetus ad excretionem superfluitatum, vel si non toto corpore, saltem in partibus principalioribus: tale quid consueuit Hippocrates per verbum /turgere/ significare: & statim per medicamentum euacuationem faciendam iudicat prius, ꝙ vel virtus vitiata fuerit, vel febris caliditas aucta sit, vel ad aliquod mẽbrum principale decuberint ij, D qui per corpus vagantur humores. Quòd autem valde acutos morbos nunc nominauerit, quos prius peracutos dixit, vnicuiq; liquet. Et quidem, ꝙ iudicationis horum terminus est prima septimana, dictum & à me prius hoc est.

in Coacis prenotionib. Dolor supra vmbilicum &c.

11 ‖ *Quibus tormina, & circa vmbilicum dolores, & lumborum dolor, qui neq; à medicamento, neque aliter soluitur in aquam inter cutem siccam firmatur.*

Tormina fiunt & propter morsum vehementem, & propter spiritum flatuosum, qui non habet exitum, sed in intestinorum inuolucris est interceptus. Quod vero dolores ad tales dispositiones cõsequantur, nemini dubium. At, cum circa vmbilicum, ac lumbos se firmauerint, & neq; à medicamentis, neq; ab alijs soluuntur auxilijs: quædam est earum partium habitualis intemperatura: quæ magna ex parte perseuerans, eam aquam inter cutem efficit, quæ ab Hippocrate sicca nominatur. Vocatur autem hic morbus à posterioribus medicis tympanias, quoniam abdomen percussum talem sonum edit, qualem tympana. Nam & in illis per cutem extẽtam subiectus aer percutitur, † quemadmodum aer in hoc morbi genere, qui in profundo locatur. Quòd vero & hoc morbi genus ex tumoris similitudine hydropem, id est aquam inter cutem Hippocrates nominet, est manifestum: Non tamen humidum est, sicuti qui ascites ab vtris similitudine

† Græci codic. impßi habẽt. καθάπερ ὁ ἐν τῷ βάθει τῶν τοιούτων ὑδέρων. Multi tamen ex manuscriptis habẽt, καθάπερ ἐν τῷ πάθει τῶν τοιούτων ὑδέρων. quod Burgundio ita transtulit. quẽadmodum in passione talium hydropum. et ita ẽt antiquus interpres impressus, & Laurẽtianus.

dicitur: in quo materia collecta non est flatuosus aer, sed humor aquosus. Videtur autem à maiori frigiditate generari aquosus hyprops, quem asciten vocant, qm̃ in membrana abdominis interiore, peritonęo græce dicta, humor veluti in vtre quodam continetur: à minore autẽ tympanias. Neq; enim humida substantia in flatuosum aerem sine calore aliquo potest transmutari. E

12 *Quorum alui, intestinorum læuitate laborant: hyberno tempore supra medicari malum.*

Morbum, in quo celeriter ea, quę comeduntur, talia deijciuntur, qualia deuorata fuerint: læuitatem intestinorum nominant: fit q; ex potentię contentiuę debilitate: sed consequitur ad oĩum, quę ad aluum pertinent, instrumentorum intemperaturas, hoc est ipsius ventriculi, in quem cibos deuoramus: & eorum, quæ ex hoc suscipiunt, atq; transmittunt, intestinorum: fit etiam quandoq; lęuitas intestinorum ex aliqua summas partes occupante exulceratione, simili illis, quæ in ore fiunt, quas Græci aphtas nominant. Intemperaturæ igitur non nunquam fiunt, vt quispiam dicat, habituales: (sic vero nominant illas, quę ipso corporũ habitu læso fiunt): quandoq; propter frigidam pituitam, qualis est acida maxime. Earum autem, quæ in summa parte hærent, exulcerationum, causa est humor acris, & tenuis. Hic igitur etsi per superiora medicari debet, quoniam huiuscemodi humores magis fluitare soleant, quàm ad inferiora secedere: non tamen hoc hyeme faciendum est: sicuti etiam superius est dictum. Alter vero pituitosus, quando adhæserit intestinis, nunquam est per superiora purgandus, hoc est per vomitoriam medicinam. Sola enim euomi natura apta sunt, quæ in ventriculo continentur: eorum vero, quæ continentur in intestinis, nihil potest per vomitus euacuari. F

13 ‖ *Ad elleboros qui non facile supra purgantur, eorũ corpora ante potionẽ pluri cibo, atq; quiete humectanda sunt.* in 6.Epi. cõ.5. t.29.3ª. 193.g

in Epistola ipsius Hippocratis ad Democritum.

Prius oportet tentare naturã eius, qui elleborum sumpturus sit, quo modo se habeat ad superiores purgationes, hoc est ad eas, quæ fiunt per vomitiones. Fiat autem periculum per medicamenta vomitoria, quęcunq; sunt mediocria. Si igitur non facile purgari videatur, non oportet huiuscemodi hominem ad elleborum ducerere, antequam præparetur. Hoc autem fieret, si per cõtinuos vomitus assuescat is, qui est sumpturus elleborum, ad prompte vomendum. Verum hoc, vt paruum aliquod, atq; omnibus notum, Hippocrates prætermisit. Melius autem fieret præhumectando corpora. Prehumectantur autem pluri alimento, atq; quiete. Ac de quiete quidem clarum est. Sicut enim exercitia sunt apta natura exiccare: sic & requies (quod ocium est, & ab exercitatione vacatio) seruat humiditatem. Cibus vero nõ simpliciter copiosior est aptus natura humectare, sed quicunq; nullam habet fortem qualitatem, hoc est neq; acerbam, neque acrem, neq; salsam, neque amaram. Forte autem neq; simpliciter cibus, hic, qui talis est, est appellandus, sed hoc totum, cibus medicinalis: sicuti illi, qui est cibus simpliciter, soli hoc inest ex omnibus, vt ex sua natura, non autem ex accidenti solidas partes animalis humectet, hoc ipsum non per se, sed ex accidenti aliquo faciente quiete. Quia enim eam, quæ prouenit ex cibo, humiditatem non exiccat: idcirco dicitur humectare. Aqua vero, neq; epota, neq; extrinsecus occursans, natura apta est solidas animalis partes humectare. De talibus autem perfectiorem posset quispiam habere doctrinam legẽdo librum nostrum De potentijs naturalibus, & librum De tabe. G

14 ‖ *Cum biberit quis elleborum, ad motiones quidem corporum ducere magis: ad somnos vero, atq; quietem, minus. Indicat autem nauigatio turbari motione corpus.*

in eadẽ epl̃a.

Ipse attulit causam, ob quam eorum corpora moueri præcipiat, qui assumpserunt elleborum. Quies siquidem in eodem statu conseruat, motus vero transmutat, atq; alterat corpus: vt indicat nauigatio, quæ motus quidem est, turbat autem corpora adeo, vt & vomitum excitet. Cum igitur talis motus fuerit sufficiens etiam solus ad vomitum corpus præparare, fit sanè rationabile, vt, si vomitorio medicamento coniungatur, longe maiorem habeat efficaciam. Quidam pro nauigatione nauseam scribunt, vt sit sermo talis. Ostendit autem & nausea, quæ vehementioribus corporis aduenit motionibus, ex motione corpus perturbari. Liquet autem, quòd & hic sermo eandem vim habet cum priore. H

15 ‖ *Cum volueris magis ducere elleborum, moue corpus: cum vero sistere, somnum facito, & non moueto.*

in eadem.

Prior quidem aphorismus, quo modo oporteat hominem, qui elleborum sumpsit, ad purgationem præparare, nos docuit: præsens vero, quo modo sistere purgationem. Non est autem absque ratione, q ea, quæ sistunt purgationem, sint contraria ijs, quæ vomitum cient. Si igitur motiones ciebant, sistent quietes: & multo magis somnus, in quo actiones animales ociantur, quæ & per sensum fiunt, & præterea per musculos in motibus, qui fiunt ex appetitu.

16 ‖ *Carnes sanas habentibus elleborus periculosus: facit enim conuulsionem.*

in eadem.

2ª. Aphor.37. 17.g

Quod in præcedentibus dixerat in omnibus purgationibus, hoc nunc in ea sola dicit, quæ fit per elleborum; adeo vt duo aphorismi possint inuicem iungi, tali modo: ‖ Qui corpore bene se

habent,

A habent, difficile est medicari. Sic ergo & elleborus carnes sanas habentibus periculosus est, conuulsiones enim facit. Habet nanq; elleborus istud præcipuum, facere conuulsionem, propter operationis vehementiam.

17 ‖ *Si quis febrem non habens, abstineat à cibo, & cordis morsum, & tenebricosam vertiginem patitur, & oris amaritudinem sentit: medicatione indigere per superiora significat.*

de Vict. rat. in morb. acut. cō. 4. t. 115. 7ª. 151. a

Apositia i. abstinentia à cibo, idem significat, quod anorexia i. inappetentia. Cardiogmos autē id est cordis morsus, est cordis, hoc est oris ventriculi, passio. Prisci siquidem & hoc, cor nominabant. Scotodinos autem i. tenebricosa vertigo, est, quando simul res conspectæ videntur circumuolui, & sensus visus repente destruitur, cum ægrotus sibi tenebras circunfundi opinetur. Fit autē hoc ore ventriculi à malis humoribus morso. Nam propter neruorum magnitudinē, qui ad ipsum à cerebro veniunt, hac parte patiente, animę opera detrimentū patiuntur. Hi itaq; casus sunt cōmunes humorū omnium mordacem habentiū naturam. Os autē sentire amaritudinē, solius bilis, quæ pallida & flaua nominatur, est opus: quare rectè in huiuscemodi inquit Hippocrates significari, q; oporteat medicari per superiora: quod explanatum, talem habebit interpretationē: Huiuscemodi B casus significant medico, indigere hominem medicatione per superiora, hoc est per vomitiones.

18 † *Supra septum transuersum dolores, purgatione indigere per superiora significant: quicunq; vero inferiora molestant, per inferiora.*

† *Al. Dolores qui sunt supra septum transuersum, purgatione indigentes medicatione per superiora opus esse significant: quicunque autem infra, per inferiora. Et ita Galenus in cōmento.*

Hic aphorismus, quod antea in vno dolore docuit oris ventriculi, hoc ad omnes extendit dolores: nam clarum est, vt, quicunq; supra septum transuersum consistunt, purgatione indigentes cōsulat per superiora purgari, quicunq; infra septum transuersum, per inferiora. Addidit autē sermoni, purgatione indigentes, nequis forte arbitretur curare Hippocratem omnes dolores simpliciter per euacuationem, neq; enim nunc dicit hoc: sed q; secundum humorum infestantium inclinationes, oportet etiam facere euacuationes: & neq; supra septum transuersum dolores per subducentia medicamenta euacuare: neq; infra consistentes, per vomitiones.

19 ‖ † *Qui in medicamentis purgati non sitiunt: non quiescunt prius, quàm sitiant.*

in Epistola ipsius Hippocratis ad Democritum.

† *Paulus Magnolus ita vertit. Quicunque in medicamentorum potionibus haud sitiunt, purgandi non faciunt finem priusquam sitiuerint.*

Qui purgantur, non nulli statim sitiunt, non nulli postea: fit q; hoc propter ipsius ventriculi di-C spositionem, & propter datum medicamentum, & propter humoris, qui vacuatur, naturam. Ventriculi quidem ratione, qui ex caliditate, vel siccitate, vel ambabus qualitatibus prompte ad sitiendum perducatur, siue hoc natura insit ei, qui biberit medicamentum, siue illo solum tempore. Ratione autem medicamenti, cum acre fuerit, & calidum, ac mordax. Propter humorem, vero, qui vacuatur, quando bilis amara fuerit. Hisce quidem de causis fiunt sitibundi. Ex contrarijs vero longo tempore sine siti perseuerant: quando vel frigidiorem, & humidiorem ventriculum habuerit homo, qui purgatur, aut ab initio, aut tempore purgationis: vel quando medicamentum omni vacat mordacitate: & tertio quando humor pituitosus aut aquosus extiterit. Verum & in his, quando abunde fuerint euacuati, cōsequitur sitis: sufficiens etenim est & ea, quæ ex euacuatione prouenit siccitas, ipsam efficere. Accedit præterea medicamenti purgantis vis, habentis aliquam etsi neque manifestam neq; sensibilem, attamen latentem acrimoniam ac caliditatem.

20 *Non febricitantibus si tormina acciderint, & genuum grauitas, & lumborum dolor: medicari inferius oportere significatur.*

Sicuti paulo antea docuit signa eorum, quos oporteat medicare superius, ita nunc docet ea, per D quæ cognosceret aliquis, quando oporteat inferius medicare. Est autem communis vtrisq; ratio in differētibus casibus. Nam pro inclinatione noxiorum humorum, facere oportet euacuationes.

21 ‖ *Deiectiones nigræ, qualis est sanguis {niger,} sponte venientes, siue cum febre, siue sine febre, pessimæ: &, quanto colores magis praui fuerint plures, peius: cum medicamento vero melius, & quanto colores plures non praui.*

4ª. Aphor. 23. 29. h

in Coacis prænot. Egethio alui nigra velut sanguis &c.

De deiectionibus nunc ipsi est sermo, quæ à priscis medicis quidem nigræ vocantur, bilis vero nigra exquisite non sunt. Nam acre, & corrodens, & acidum non habent: ac, quod multo plus est, in terram effusæ ipsam non fermentant: verum sunt, vt quis eius describens imaginem planè diceret, veluti sanguinis limus, qualis etiam vinis crassioribus iam consistentibus solet subsidere, quem fæcem nomināt. Hæc si diutius moretur in corpore, & neq; per aliquem sensibilem effluxum neq; occultum excernatur, verum trāsmutetur, atq; putrescat, fit bilis nigra exquisite. Antequam vero hæc genita sit, splen trahit eam, quæ est veluti sanguinis fæx, hepar expurgans: quemadmodum in commentarijs de potentijs naturalibus est demonstratum. Abutitur itaq; & hoc melancholico humore ad sui nutritionem splen: &, quam rursus ipsa fecerit, superfluitatem totam expellit ad ventrem, vna cum alijs superfluitatibus excernendam. Si quando igitur neque splen bene expurgauerit, & ille, qui in hepate continetur sanguis, multum huius limosæ superfluitatis habuerit: ac-

crescet

crescet debilitas visceri ita, vt in seipso continere superfluitates non possit, & tunc illę, quæ nigræ vocantur, fient deiectiones, de quibus nunc sermo habetur ab ipso. Adiecit aūt suo sermoni / Veluti sanguis, tale quiddā ostendēs: Qualis sit sanguis denigratus, dū per intestina defertur, tales sunt nigræ deiectiones, Nā extremæ demētiæ fuerit existimare, sanguini secundum naturam se habenti, tales deiectiones assimilari. Fient etenim hæ & rubræ, & nigrę. Atqui impossibile est sanguinē eundē & rubrum, & nigrum esse: Plurimas vero huiuscemodi deiectiones in pestilenti hoc morbo longo conspeximus, quæ non magis in ijs, qui exitio proximi erant, q̄ in alijs saluandis apparebant: non tamen vel in principio, vel incremento morborum conspiciebantur. Tunc enim, quę euacuabantur, erant & flaua & rufa colore colliquamenta: quæ vero mox apparebant, nigra erant, veluti sanguinis fæx: siue ipso superassato habuissent generationē, siue aliquam extraneam putredinem adepto, illis, quæ in ventriculo fiunt, cruditatibus proportionalem, quando ad vitiosos humores corruptio terminauerit. Quare ab initio quidē nunquam ad bonū fiunt huiuscemodi deiectiones, magnam visceris læsionem ostendentes: ad morbos vero in vigore cōsistentes sequuntur sæpius, natura superfluitates expurgāte. Non tamen istud hoc in aphorismo adiecit Hippocrates, quāuis alibi quidem dixerit in vniuersum. || Signa iudicatoria non statim appareant: in sequenti autē aphorismo particulatim, dum inquit: Morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis vel supra vel infra exierit, lethale est. Nunquid igitur satis visus est sui animi manifestare sententiā, vtens hoc verbo / venientes / quod tēporis spatium ostendit, tāquam vel per morbū totū, vel per longū ipsius tempus tales veniant deiectiones? Si enim aliquod vnum tempus ostēdere voluisset: omnino vel quæ post apparuissent, vel quæ venissent, protulisset: non sponte venientes. Hoc enim verbū / venientes / non aduenisse, sed aduenire significat. Assumpto tamen medicamento, quod vim habet purgādi nigra, talia deijci nihil mirum. Sic itaq; plures deiectionum colores præter naturam, sponte quidem euacuati, multarum, atq; malarum in corpore dispositionum sunt signa: à medicamento autem ducti vim habente plures humorum species euacuare, nihil absurdum significant.

E F

* κάκωσιν al. ἔγκαυσιν i. æstuationē.

2. Epid. sect. 1ª.

22 ‖ *Morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis vel supra vel infra exierit, lethale.*

in Coacis prænot. Febrienti si atra bilis in principio sursum &c.

3ª. de Difficul. respirationis 3. 73. e
1. de Crisibus 4ª. 127. f

Facta est à nobis & in antecedente aphorismo distinctio inter humorem melancholicum, & nigram bilem, de qua nunc sermo habetur ab ipso. Et causam, ob quam ab initio lethales sint huiusce modi humores, postea vero iudicatorij appareant, in illo aphorismo sufficienter percurrimus: sed & nunc repetemus, quoniam ea, quæ sunt ad artem maxime necessaria, sæpe tractare sit melius. Quando aliquis incipit morbus: si quid excernitur, nihil tunc excernitur naturæ ratione, sed sunt omnia casus earum, quæ præter naturam sunt in corpore, dispositionum. Quo enim in tempore à causis quidē morbum facietibus natura grauatur, adest autē cruditas humorum, tunc aliquid bene euacuari est impossibile: siquidem oportet coctionem præire, subsequi vero discretionē, & postea euacuationē, vt bona sit crisis, siue iudicium. Hæc autem nos ipse docuit in primo libro Epidemiorum, ita inquiens ‖ Coctiones, iudicij celeritatē salutis q; securitatē significant: cruda autem & incocta ad malos abscessus conuersa, iudicationis carētiam, vel dolores, vel longitudinem, vel mortes, vel eorundem malorum reditus. Quando igitur post morbi coctionem aliquis humor vitiosus excernitur, tunc corpus à natura expurgatur. Et propter hoc atra bilis, & alius omnis huiuscemodi humor, vbi signa coctionis in morbi processu apparuerint, bonam significat euacuationem. Si vero aliter excernantur sine signis coctionis, exitialis est casus. Quare, cum in morbi principio semper sint signa cruditatis, mala semper erit humorum talium euacuatio. G

1. Epid. com. 2. t. 45. 3ª. 112. b

23 *Quibuscunq; ex morbis acutis aut diuturnis, vel ex vulneribus, siue quouis alio modo extenuatis, nigra bilis, siue vti sanguis niger desubter exierit, postridie moriuntur.*

Sermo in hoc aphorismo est potētia talis: Siue atra bilis (de qua antecedēs docuit aphorismus) siue nigra, quæ sanguini nigro assimilātur, (de quibus prior aphorismus) ijs, qui ad extremam extenuationē venerint, apparuerint, postridie moriuntur. Est enim in talibus natura imbecillis adeo, vt non possint concoquere neq; discernere neq; excernere, quæ ita praua existunt. Propter morbi igitur magnitudinem cum contineri nequeant, effunduntur, & idcirco sunt difficilia. Mortem autem non in posterum afferunt, vt in alijs contingit morbis propter virium imbecillitatem. Ostendit tamen in hoc aphorismo manifeste, quod & in priore, cum dicebat. ‖ Deiectiones nigræ, qualis sanguis: subaudire oportet, niger: vt tale sit plenum: Deiectiones nigræ, qualis sanguis niger. Ostendit aūt & nos bene à nigris deiectionibus bilem nigram separasse. Hæc enim sanguini denigrato similes videntur, differentes in eo, quod fusæ sunt, & nō concretæ, vt illæ. Nigra autem bilis & in eo, quod fusa est absq; concretione, & quia fulgentem habet nigredinem, & pręterea mordax est, sicuti acetum, & terram abradit, atq; fermentat: quorum nihil nigris adest. H

supra, Aph. 21.

A. l. 1. f. 2 d. 3. c 13. fol. 55. g
de Atra bile 1ª. 35. f
5. de Vsu partium 1ª. 145. e
2, de Naturalib. facult. 1a. 301. e
3. de Difficult. respir. 3ª. 73. e

24 ‖ *Difficultas intestinorum, si ab atra bile inceperit, lethalis est.*

Ab illa, quæ à quibusdam pallida, ab alijs bilis flaua nominatur, maxima ex parte incipit intestinorum difficultas, abrasis prius in summa parte propter humorum acrimoniam intestinis, postea

A vero exesis adeo, vt exulcerentur. Hanc igitur intestinorum difficultatem sæpe sanauimus. Quæ vero ab atra bile fit, insanabilis est prorsus, cum nihil differat à cancro vlcerato. Cum igitur hic cancer in summa parte consistens, sit aut cum difficultate sanabilis, aut omnino insanabilis, quamuis possit continuo medicinam habere insidentem: rationabile est illum, qui occupat intestina, non solum quia nihil illi continuo adhærere potest, verum etiam quia semper ab alimenti superfluitatibus tangitur, esse penitus insanabilem.

25 *Sanguis quidem supra, qualiscunq; fuerit, malum: infra autem nigra deiecta, bonum est.*

† De nigris deiectionibus sermo habitus ab ipso est in præcedentibus aphorismis: nunc vero de ijs, quæ vel per os, vel per sedem excernuntur, verba facit. Quare in proposito aphorismo quando ipse dicit supra, solã, quæ fit per os, excretionem intelligemus, illa, quæ fit per nares, omissa. Hanc itaq; ait semper esse malam, qualiscunq; fuerit is, qui excernitur sanguis, hoc est, siue spumosus, siue rubeus, siue flauus, siue niger, siue aquosus, siue crassus. Melius enim esse inquit, vt infra exeat, non tamẽ more dirupti sanguinis, sed paulatim fluentis ita, vt sui exitus tarditate denigretur. Ipsum itaque sanguinem confluere omnino ad aliquod intestinum, malum oportet existimare. Melius autem, quando paucus, quàm quando multus veluti diruptus effluxerit. Quare, quod legitur /bonũ/ non tanquam proprie dictum, sed tanquam idem, quod melius, significaret, est accipiendũ: quasi ita diceret: Infra autem melius nigra deijci. Re vera enim hoc eligibilius, quàm per os quocunque modo sanguinem ferri. Hoc siquidem dixerit quispiam, vt eam, quæ videtur in verbis Hippocratis, repugnantiam dissoluat, dicentis nunc bonum esse, vt nigra deijciantur, cum tamen paulo antea ‖ pessimum id esse dixerit. Possumus etiam vocabulum /nigra/ sic accipere, quemadmodum ipse in Epidemijs dixit, de ‖ sanguine ex venis (quas hæmorrhoidas vocant) profluente, tanquam sanante melancholicas passiones. Re vera enim iam factæ melancholiæ maximum est remedium sanguinis ex his venis profluuium: quam etiam, si futura sit, prohibet. Sic itaq; nobis intelligentibus, sermo talis erit: Sanguis supra, qualiscunque fuerit, malum: infra vero per hæmorrhoidas, bonum, quando nigra euacuantur: hoc est quando hominis natura multum talem accumulauerit sanguinem. Aliter autem non est assuefaciendum ei, quæ fit per hęmorrhoidas euacuationi, vt quę periculosam habeat vtranque immoderantiam, siue supra modum sanguis excernatur, siue ex toto supprimatur.

B

† Ex cod. græcis manuscriptis, & ĩpressis ita vertẽdum. In præcedentib⁹ aphorismis sermo ipsi habitus est de ijs, q̃ p os & sedẽ excernuntur. quare in proposito ẽt aphorismo, quãdo &c. & ita ẽt Burgundio.

supra Aph. 21. 6. Epid. cõ. 3. t. 37. 3ª. 178. d

26 C *A difficultate intestinorum habito, si veluti carunculæ exeant, lethale est.*

In difficultatibus intestinorum, cum adhuc constituuntur, quædam corpora pinguia excernuntur: post hæc autem, nisi finiri anticipauerint, quædam ramenta intestinorum, ablata ipsorum superficie interiore, quæ membranosa existit & densa, illi, quæ cutem exterius contegit, epidermitidi i. cuticulæ appellatæ, proportionalis. Post hæc autem aliquid ex ipsa abraditur substantia intestinorum: in quo tempore non adhuc fieri difficultatem intestinorum, sed iam factam, atque completam dicimus esse. Quando igitur partes adeo magnæ intestinorum excernuntur in difficultate intestinorum, vt possimus eas carnes nominare: lethalem ait esse morbum, cum neq; caro concrescere, neq; cicatrix obduci in tali possit exulceratione.

27 ‖ *Quibus, in febribus sanguinis fluxerit multitudo quacunq; ex parte: cum reficiuntur, alui ijs humectantur.*

3. de Difficult. resp. 3ª. 73. e in 1. Pror. com. 3. t. 41. 4ª. 185. e

in Coacis prænot. Quib. in febrib. sanguis abunde, &c. & in ijsdem, Magnę fiunt in prĩcipijs sanguinis &c.

Calore natiuo debilitato ex profluuio sanguinis, neq; cibi bene concoqui, neq; in sanguinem transmutari, multo q; etiam magis neq; distribui possunt per corpus: propter q; hæc omnia, aluos fieri humidiores par est, donec processu temporis vires suas natura recuperauerit.

28 D ‖ *Quibus biliosæ deiectiones, superueniente surditate cessant: & quibus surditas, superuenientibus biliosis deiectionibus cessat.*

1. de Locis affectis 4ª. 4. a 4ª. Apho. 2. 27. h

in ijsdẽ, Biliosas egestiones surditas sedat, &c.

Non de habituali difficulter solubili surditate nunc illi sermo est, sed de ea, quæ repente in febribus, vel aliter fit, recurrente ad cerebrum bile. Ipsa siquidem, cum meatus auditorios occupauerit, efficit surditatẽ. Cum vero hinc ipsam natura expellente, ad excretionẽ peruenerit, soluit surditatẽ.

29 ‖ *Quibus in febribus sexto die rigores fiunt, difficile iudicium sequitur.*

de Tremore, palpit. &c. 3ª. 53. h

in ijsdem, Quibus sexta die non longe à principio.

Quicunq; ad febres, & præcipue ardentes, rigores superueniunt: iudicium habere solent bonũ atq; perfectum, vbi in die iudicatoria fiunt, & cum signis coctionis: non bonum autem neq; perfectum, quando vel diei, vel coctionis signa fuerint imperfecta. Quòd igitur cõcocta esse oporteat, quæ bene iudicari debeant, in primo libro docuit Epidemiorum per ea verba, quæ paulo antea diximus: quorum initium. ‖ Coctiones celeritatẽ iudicij, salutis q; securitatem significãt. Quòd autẽ neq; in oĩbus diebus: & in ‖ Prognostico scripsit, & in hoc ipso ‖ aphorismorũ libro, & præterea in ‖ primo Epidemiorum. Collecta aũt sunt à nobis hæc omnia, opportune q; exposita: quæcunque qdẽ de diebus iudicatorijs ab eo scripta sunt, in tractatu de diebus iudicatorijs inscripto: quæcunq;

1. Epi. cõ. 2. t. 45. 3ª. 112. b

in Progn. com. 3. t. 3. & 5. 4ª. 207. b. c

2ª. Apho. 24. 15. g. Vide etiã infra Aph. 36.

1ª. Epid. cõ. 3. t. 14. 3ª. 120. d

vero de

vero de signis coctionis, in altero de iudicijs. Dictum aũt & in ipsis est de eo, quod fit in die sexta iudicio: de quo nunc etiam faciens mentionem, ait eos, qui in hoc die fiunt rigores, difficile habere iudicium, hoc est vel malum afferre iudicium, ac si male iudicantes dixisset: vel non firmiter, immo in quibus facile foret fieri recidiuam: vel in longum tempus extensos, ac si difficulter solubiles dixisset. Cum casibus vero quandoq; difficilibus sextæ diei iudicium fit: de quibus omnibus integre scripsimus in ijs, quas nuper nominauimus, tractationibus. Hęc igitur in hunc modum fieri etiam ipsa experientia testatur: ipsorum autem causas longum esset in præsentia exponere. De diebus enim iudicantibus, tertio diximus libro de iudicatorijs diebus: de rigore autem in opere ad id seorsum dedicato. E

30 ‖ *Quibuscunq; accessiones fiunt: quacunq; hora febris dimiserit, si eadẽ cras occupauerit, iudicium habent difficile.*

Supponatur quispiam prima die cœpisse febricitare hora tertia, & quieuisse quauis alia hora: deinde die secundo eadem hora tertia cœpisse, mox cessasse febrem quacunq; hora: & tertio rursus die hora tertia cœpisse, mox rursus quouis tempore finita febre: cœpisse iterum quarto die eadem hora tertia: & ita deinceps seruari quidem semper horam tertiam, in qua accessio suum facit initium, non seruari autem alias, in quibus finitur: hunc, qui tali laboret morbo, necesse est temporibus longioribus ægrotare ijs, qui habent horam initij accessionis inordinatam. Hoc quidem nos ab experientia comprobatum, dictum fuisse arbitramur. Sũt vero quidam, qui tale aiunt esse, quod dicitur: Si primo die accessionem ægrotus habuerit, exempli gratia, hora tertia: & (si ita contigerit) hora duodecima febris desierit: rursus die secundo hora duodecima cœperit febricitare: morbum aiunt difficile iudicium habiturum, nullam apponentes rationem: sed neq; id ab experientia comprobari, ostendere potentes. Non tamen, difficile habens iudicium, aliter possumus interpretari, quam difficulter solubile: vt tale sit, quod ab Hippocrate dicitur: Siue quotidie, siue tertio, siue quarto quoq; die ægrotus habeat accessionem eadem hora: difficulter solubilis est is morbus; siue multas, siue paucas accessio occupet horas. Hoc igitur (vt dixi) experientia comprobatur. Eius vero causam talem esse opinãdum est: causam accessionum, vbi non fuerit fixa, ac stabilita, non seruare eundem terminum, aut circuitum: vbi vero firmata fuerit, seruare: atq; ideo difficulter solubilis est causa, quæ fixa, ac stabilita sit: facile vero solubilis, quæ talis non est. Nam, quæ firmata sunt, magnam vim, vt quispiam diceret, demolientem exposcunt, quæ longo tempore, & per fortiora, ac plura auxilia comparatur. F G

31 ‖ *Lassitudinem habentibus in febribus: in articulos, & circa maxillas potissimum abscessus fiunt.*

in lib. de Humoribus, In febribus ad articulos &c. ante medium.

Dictum & prius est, q lassitudinum non nullæ quidem ex multis accidunt motibus; quæ simpliciter, & proprie lassitudines nominantur. Quidam vero neq; multis, neq; vehementibus acti motibus, lassitudines pati consueuerunt. Tales itaq; lassitudines, non lassitudines simpliciter, sed spontaneas lassitudines nominare cõsueuerunt. Ambarum autem ipsarum communis est locus perpessus: hic vero est totum genus in corpore musculosum. Quæ vero ex motibus pluribus lassitudines accidunt, ipsis adest proprium peculiare, caliditas articulorum: quare in his nihil mirum ad articulos abscessus decumbere, vt qui vnà cum musculis laborauerint, atq; vltra modum concaluerint. Spontaneis autẽ lassitudinibus, vna sola ratione euenit, vt fluxiones decumbant ad articulos (sicuti & omnibus alijs ferè morbis, qui per abscessus indicãtur) cum latiora ipsorum spatia prompte se habeant ad superfluitates suscipiendas. Rariores igitur in illis abscessus sunt, in lassitudinarijs plures, & præcipue cum lassitudines spontaneæ fuerint, & ex ijs maxime quæcunque ob multitudinem fiunt. Erit igitur in aphorismo sermonis hæc summa. Iis, qui quomodocunque in febribus lassitudinem habent: ad articulos, & circa maxillas præcipue abscessus fiunt. Hoc vero contingit propter eam, quæ est in febribus, caliditatem, relata multitudine ad caput, mox inde suscipientibus illis, qui circa maxillas adenes existunt, sicuti qui circa inguina & alas sunt, quando ad illas partes multitudo peruenerit. H

32 ‖ *Quibuscunq; resurgentibus ex morbis, si quid laborauerit, hic fiunt abscessus.*

in eodem, Quibus vero ex morbis se erigentibus, &c.

Si quidẽ πόνος i. labor & vehementem significat motum, & dolorem, & læsionem, sicuti prius dictum est: liquet, q & πονεῖν, hoc est laborare, pluri vti motu significabit, & aliquem habere vel dolorem, vel læsionem. In non nullis igitur, qui ex morbo conualescunt, apparet, quãdo humores morbum facientes non satis fuerint expurgati, sed quasdam reliquerint superfluitates: cum laborantem siue dolentem partem quampiam habuerint, illuc morbum decumbere: cum labor quidem habeat causæ rationem, dolor vero signi. Nam in vehementioribus motibus & vires fiũt imbecilliores, & caliditas maior accenditur: dolorq; iam fluxione decumbente perficitur. Hoc igitur, vt diximus, est signum abscessus, qui fit. Caliditas, autem atq; imbecillitas ad locum affectum prouehit superfluitates. Vtroq; igitur (vt diximus) modo accipere possumus verbum /laborare/: toti tamen sermoni, qui nunc ab Hippocrate profertur, alterum magis conuenit significatum: siquidem antea de lassitudinarijs febribus locutus, deinceps autem rursus, inquit. Sed, & siquid antea

laborauerit.

A laborauerit. Videtur enim prior aphorismus, cuius initium, Lassitudinem habentibus in febribus: de lassitudinibus, quæ in morbis fiunt, habuisse sermonem: in eo autem, qui nunc proponitur, de ijs, quæ fiunt in conualescentibus: in sequente vero, de illis, quæ morbum antecedunt.

33 ‖ *Sed & si ante morbum aliqua parte laborauerit, hic morbus firmatur.* in lib. de Hu. morib. Sed & si quid doluerit, &c. ant: medium.

Siue quis velit cõnectere duobus prioribus sermonibus illum, qui nunc dicitur, ad vnius aphorismi integritatem, siue seorsum vnumquenq; scribere, nihil refert: nam & communitas eorum ostensa est, & singulorum proprietas in sermone prædicto. Dicetur autem & nũc à nobis denuo breuibus. Quando in morbo sensus aliquis lassitudinis fuerit, expectare oportet absce ssum aliquẽ ad articulos fore, præsertim iuxta maxillas: simili modo, si quis ex morbo conualescens, parte aliqua corporis laborauerit, vel ante quàm ægrotaret. Nam plurimum solet ad talia decumbere, in illis videlicet morbis, in quibus speratur abscessus futurus, neque morbus per excretionem antea iudicandus. Dicta sunt autem quædam & in præcedentibus de talium morborum dignotione, sed sermo vniuersus in commentarijs de Crisibus est explanatus.

34 B ‖ *Si à febre habito, tumore non existente in faucibus, strangulatio repente superuenerit, lethale.* in Coacis prænot. In febrib. de repente suffocari &c.

7a. Apho. 59. 59.d intra, Aph. 35.

Licet & simpliciter accipere initium aphorismi, in quo ait. Si à febre habito: tanquam ita dixisset. Si homini febricitanti, tumore non existente. Licet & cum maiori aliqua significatione: quemadmodum solet in Epidemijs scribere, non simpliciter quouis modo febricitantem ostendens, cum dicit, Febris ipsum habebat: sed de eo, cui magna insit febris, ita loquens. Cõtingit itaq; & sine magna febre, strangulatione repẽte superueniẽte, hoĩem interire: ineuitabilior autẽ, et citior est mors, adeo vt neq; ex inopinato vnquã homo saluetur, cũ vehemens febris detinet ęgrotantẽ. Indiget.n. huiscemodi febris (vt in sermonibus de difficili anhelitu fuit à nobis ostensum) inspiratione abundanti: fit vero nedum abundans, verũ omnino pauca, ijs, qui strangulãtur. Neq; enim aliud est strãgulatio, nisi interitus subitus propter defectum inspirationis: qui fit ex angustia alicuius instrumẽti ex ijs, quæ obseruiunt respirationi. † Nam talis angustia ipsorum seorsum in eo genere est, quod anhelitus carentia noĩatur: quæ & ipsa fit vel propter imbecillitatẽ potentiæ illius, q̃ mouet thoracẽ, vel propter vehementẽ frigiditatẽ vitalis principij. Strãgulatio vero oĩno fit ex angustia: angustia aũt, vel repleta intermedia regione, quæ inter thoracẽ est, atq; pulmonẽ, aut pulmonis cauernis, vel aliqua inflãmatione totũ occupante viscus, vel asperam arteriã, vel eã partẽ, quæ est veluti caput C eius, quã nominãt larynga i. guttur: quæ etiam inflammatio fieri aliquando solet in præiacẽte spatio, quod pharynga i. fauces appellãt. Nam & Homerus ita nominauit inquiens. Per fauces aũt vinum impellebatur: spatium illud laxius, quod gulam, & guttur præiacet, nominans fauces. Videtur aũt & nunc Hippocrates hanc eandẽ partem eodẽ modo, quo etiã Homerus, nominasse. Dicit igitur: Tumore nõ existente in faucibus: tanquã possibile sit ore multũ adaperto partẽ ipsam diligentius inspicere: quod in gutture fieri nequit. Fiet igitur sermo vniuersus huiusmodi: Si à febre habito strangulatio repente superuenerit citra tumorẽ fauces occupantẽ, lethale est. Prisci etenim per inflationẽ (gręce œdema,) & tumorẽ idẽ intelligebãt. Neq; nos latet triplicẽ esse tumorũ differentiã: vel enim sunt cum dolore, quos iuniores inflammationes nominant: vel absq; dolore, & duri, quos Græci scirrhos vocant: vel sine dolore & molles, quos ijdem Græci œdemata, id est inflationes, peculiariter appellant: & propterea ab antiquo vsu recesserunt, vt qui nõ omnia præter naturã incremẽta sub vocabulo inflationis cõplectantur. Cum igitur fauces sine tumore apparuerint, strangulatio autem repente superuenerit, solius gutturis est huiuscemodi passio. Strangulantur (vt dixi) & propter morbos alios, quos paulo antea dixi. Repente autem strangulari, soli gutturi inest. Peripneumonia enim, non repente strangulat ægrotantes, verum paulatim ab initio inD crementum suscipiens vsq; ad propriam consistentiam, in qua talem casum affert. Et, si quod tuberculum, & abscessus in pulmone fit, hæc quoq; passio diuturna est: sicuti & spatium inter pulmonẽ, atq; thoracem pure repletum, sæpius hominẽ strangulat, abscessu in ipsum dirupto, qui scilicet & ipse in longo tempore fuit constitutus. Nam asperæ arteriæ inflammatio difficultatẽ spirandi quidem aliquam efficere potest, strangulationem vero non potest, propter magnitudinem meatus in ipsa latioris, & tunicæ tenuitatẽ. Impossibile siquidem est corporis adeo tenuis inflammationem, spatium effatu dignum replere. Reliquum igitur est guttur, quod subitam possit facere strangulationẽ, qm̃ ab ipso angustatur pulmonis meatus. Musculi quoq; eius interiores vnà cum ambiente tunica inflammationẽ patientes, viam spiritus valent intercludere. Nominant aũt medici quidẽ talem dispositionem non per, s, synanchen, sed per, c, cynanchen: quibus placet faucium inflammationem per, s, synanchen nominare. Non nulli vero et parasynanchen, & paracynãchen noĩant: parasynanchen, quando adiacentium faucibus musculorum inflammatio fuerit: paracynanchen aũt, quando extra guttur. Ex ijs igitur, quæ dicta sunt, rationabile est talẽ dispositionẽ gutturi aliquem inferre dolorẽ: et videtur Hippocrates eius manifeste meminisse in libro prorrhetico, hisce verbis: ‖ Fauces dolentes, tenues cum quadã difficultate strangulantes, velociter exitium afferentes. Nunc vero dolentes non dixit, siue quia ex ijs, quæ dixerat antea, poterat subintelligi: siue quia etiam

† Codex græcus Leoniceni habebat, ἡ γὰρ τοιαύτη στενοχωρία αὐτῶν χωρὶς, ἐν τῷ τῆς ἀπνοίας ἐστὶ γένει. Laurẽtianus ex impſsis vertit. non.n. fieri angustia sine spiritalibus opificijs potest.

1. Prorrhet. cõ. 2. t. 54. 4a. 175. h. & in Coacis prenot. ijsdem ferè verbis.

absq; dolore aliquando dictam putauit in præcedente sermone fieri posse strangulationem. Et, si omnino potest esse sine dolore strangulatio: ex talibus causis erit. Possibile est multitudo humiditatis, pituitosæ præsertim, madefaciente tunicam gutturis interiorem, fieri absque dolore tumorē. Possibile est etiam aperientibus ipsum musculis, crassioribus factis, meatum reddi angustiorem: contingit & vtrunq; coniungi. Illud q; impossibile non est, vt propter superfluam siccitatem musculorum gutturis intrinsecorum supra modum extenti, meatum reddant angustiorem. Qui vero sint hi musculi, & quo modo claudant guttur, ostensum est in tractatu, qui de voce inscribitur. E

35 in Coacis præ not. Collū conuertere nō posse &c.

† *in multis co. græcis additur ἐξαίφνης i. repente.*

‖ *Si à febre habito collum † peruertitur, & vix potest deuorare, sine vllo tumore, lethale est.* 3ª. Aph. 35. 31.e 7ª. Aph. 59. 59.e

Non amplius adiecit hic locum, in quo inquit, Tumore non existente: sicuti in pręcedēti aphorismo faucium meminit inquiens, ‖ Tumore non existente in faucibus. Nos vero dicemus alterum duorum vel ex communi subaudiendum esse in faucibus, vel in omnibus colli locis. Cum enim in nullo horum apparuerit, neq; ore aperto in faucibus, neq; extrinsecus tumor, hominem vero cōtigerit non posse deuorare, casus est exitialis: qui fit ex inflammatione aliquando musculorum, qui gulæ praiacent, aliquando gulæ ipsius. Est enim quædam societas partibus his per neruos, ac ligamenta & ad spinalem medullam, & ipsam ambientes membranas, ac præterea ossa vertebrarum, F quæ his extrinsecus adiacent. Extentis itaq; ad partes inflammatas & ligamentis, & neruis, trahi vertebras vel intra, vel ad latus est necessarium: si in altera nerui propagine fieri tentionem contigerit, ad latus: si in ambabus, intra. Plenius autem de istis dicemus, librum de articulis exponentes, in quo ‖ ait fieri spinæ euersiones, tuberculis crudis intra ipsam constitutis. Igitur in libro illo & gibbos fieri dixit tentis intra vertebrarum partibus, nō solum recuruationes, & obliquationes. In secundo siquidem libro Epidemiorum, de proposita nunc in aphorismo angina verba faciens, inquit: ‖ Erant autem anginam patientium tales affectus: colli vertebræ intro vergebant, & extra apparebat collum habere cauitatem, & hoc tactum dolebat. In hoc itaq; sermone vnam ostendit vertebræ euersionem ad intra factam: in præsenti vero aphorismo generaliori vtens sermone, inquit: Si collum euertatur. Verbum enim /euerti/ omnem, quæ est ad id, quod præter naturam, euersionem ostendit rectitudinis vertebrarum. In secundo autem libro Epidemiorum sermoni adiecit: Et hoc tactum dolebat. Hic vero nihil de dolore dixit: q̄q̄ necessarium est adesse dolorem vna cum ea, quæ collum obtinet, inflammatione: nisi & hic eam, quæ fit propter siccitatem excedētem, tentionem, tractum, & euersionem partium tantummodo ostendit: & propter hoc ipsum casum inquit esse exitialem: cum alter, qui prouenit ex inflammatione, non sit omnino exitialis, qualis erat prior, cui coniuncta erat strangulatio. Neq; enim est æquale periculum, si homo strangu- G letur, & vix possit deuorare. Verum, si propter excedentem siccitatem id accidat, & collum euerti, et vix posse deuorare, lethalis est casus, & præcipue cum vehemens est febris: vt verba illa / Si à febre habito / etiam in hunc sensum accipiantur. Ob hanc autem febrem ipsam, etiam immodicam fieri par est in membris siccitatem: & duplicem habebit febris vehemēs ad mortem rationem: & quia, vt signum, erit, quòd fiat euersio propter siccitatem, & deuorandi difficultas: & quia ipsa quoque aliquid afferet, tanquam vna quæpiam ex causis perducentibus ad mortem.

de Articulis, com. 3. t. 9. 7ª. 269.f

2. Epi. sect. 2.

36 in li. de Iudicationib. Sudores febricitanti si fiant, &c.

‖ *Sudores febricitanti si inceperint, boni, & tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & vndecimo, & quartodecimo, & septimodecima, & vigesimo, & vigesimoseptimo, & trigesimo quarto. Hi enim sudores iudicant morbos. Qui vero non ita fiunt, laborem significant, & morbi longitudinem, et recidiuam.*

Non sudores tantum, sed alui excrementa effatu digna, & vrinę multæ, & iuxta aurem abscessus, vel aliquem alium articulum, in dictis diebus optime apparēt. Sermo enim in vniuersum est talis: Iudicatoria signa, ac casus, in diebus iudicatorijs incipiant. Ac sermo quidem ita prolatus sufficiebat: verum Hippocrates nunc non de omnibus ipsum fecit iudicatorijs, sed de sudoribus tantum: H & nobis memoriæ subiecit iudicatorios dies, qui sunt intra quadragesimū. Morbi enim istis diuturniores, non admodum solent per sudores iudicari, sicuti neq; omnino per excretiones, sed vel per concoctionem, vel per abscessus. Quòd vero non omnis numerus dierum sit ad iudicandum idoneus, experientia manifeste demonstrat: & quispiam admiraretur illos, qui aiunt nullam in illis esse differentiam: melius est enim, ex ijs, quæ apparent manifeste, discere differentiam: causam vero eius, quod fit, per multum ocium considerare: quod nos in tractatu de diebus iudicatorijs egimus: id, quod ad artis refert vtilitatem, in primis duobus commentarijs trāsigentes: causas autem ipsorum tentantes in tertio perquirere. Non parua autem est de diebus scriptis in aphorismo discordia, cum alij alios pro arbitrio scribant. Nos vero illa secuti, quæ ab ipso Hippocrate scripta sunt & in Prognostico, & Epidemijs, & hoc aphorismorum libro, ipsorum fecimus connumerationem. Verba autem, quibus de hisce diebus Hippocrates scripsit, habes omnia in tractatu de iudicatorijs diebus, & de iudicijs collecta. Nunc vero à tertio incipit, qui anticipat quartum in breuioris temporis morbis: & post hunc quintum scripsit vno die quarto tardiorem. Sic enim ferè in omnibus exemplaribus inuenies, cum quartus dies in aphorismo nondum esset ascriptus, quamuis hic dies sit primus iudicatorius. Veruntamē ipsum nunc prætermisit vel ipse Hippocrates, vel

* *συμπτωχιν. Vide 2. progn. 65. & 3. prog. 23.*

A tes, vel qui primus librum transcripsit. Si vero omnino Hippocrates illum præteriit, hanc ob causam ipsum existimo istud fecisse, quoniam morbi plurimi peracuti, qui cum sudore iudicantur, tertio & quinto die magis, q̃ quarto, iudicium suscipiunt. Rariores enim sunt, qui die quarto iudicantur: atq; hoc à me fuit inuentum per experientiã, cum ob hoc ipsum valde admodum inquirerẽ, qua de causa dies quartus fuisset ab Hippocrate in aphorismo prætermissus. Hoc aũt videtur accidere, quoniam morbi peracuti primam statim accessionem vehementissimam habent, & reliquas illis proportionales per diem tertium. Didicimus aũt, ꝙ in vehementioribus accessionibus iudicia fiunt, & quòd morbi, qui in diebus imparibus accessionem habent, citius iudicantur: qui vero paribus, tardant. Atq; ideo, si etiam in principio aliquis morbus exacerbatur, hoc magis accidit in diebus imparibus: si tardare debeat, ad dies pares vehementiores accessiones transferuntur. Hæc habeo, quæ dicam de die quarto. In fine autem aphorismi, non nulli trigesimum primum diem, non nulli trigesimumquartum scribunt. Scimus autem hos in dierum iudicantium numero cõtineri: & fortasse trigesimusquartus maiorem vim habet: nõ tamen quadragesimi meminit, fortasse quia hunc principium morborum longorum existimauit, qui non admodum per sudores iudicantur. Nam & trigesimumprimum, & trigesimumquartum, & ante ipsos vigesimumseptimum raro in-
B ueniemus per sudores iudicare.

37 ‖ *Frigidi sudores, cum acuta quidem febre, mortem: cum mitiori autem, longitudinem morbi significant.* in lib. de Iudicationib. iisdẽ verbis.

1. de Crisib. 4ª c. 133.e Quòd quidem ita fiat, sæpius experientia docet. Causa vero huius exploranda: nam plurimam mihi videtur habere dubitationem, quo modo febre calidissima hominẽ detinente, sudor fiat frigidus. Quòd igitur in aliis partibus corporis sit necessarium esse vehementem caliditatem, ex aliis vero sudores frigidos euacuari, est manifestum. Essent enim calefacti, si ex partibus calidissimis efferrentur. Euacuantur autem ex cute sudore, quam frigidam esse contingit: cum tamẽ ea, quæ sunt sub ipsa, comburantur. Nam quibusdam humoribus putrescentibus ostensum est febres acutas fieri. Hi vero putrescunt sæpius quidem in toto corpore, sæpius vero in vasis solis. Cum ergo hæc aliquando duo contigerint, humores, qui sunt in vasis, putrescere, & eam, quæ solida corpora regit, naturam (quæ secundum Hippocratem est calor naturalis) vel extingui omnino, vel proximam esse extinctioni: quæ quidem ex his euacuantur, frigida sentiuntur: eam vero, quæ fit ex putredine, caliditatem nihil prohibet vehementissimam esse, atq; ideo signum est exitiale, ostẽdens in animalis corpore humorum multitudinem superabundare, tantam habentium frigiditatem, vt neq; à
C calore natiuo, neq; à febrili calefiant. Tepidis siquidem existentibus febribus contingit saluari hominem, concocta in processu temporis multitudine humorum frigidorum, atq; euicta à natura. Acuta enim febris, causa est, & signum perniciosissimum: causa quidem, quia prompta est ad dissoluendum corpora: signum autem, quoniam humorum multitudinem esse frigidissimam ostendit, vt quæ neq; à calore febrili transmutetur. Febris vero, quæ non est acuta, sed moderata, permittit tempore longiori à natura multitudinem concoqui, cum non anticipet dissoluere hominem: non est autem signum adeo perniciosum, sicuti vehemens febris. Contingit enim in tepida febre, etsi modice frigida multitudo fuerit, incalefactam permanere.

38 *Qua parte corporis sudor est, ibi significat morbum.*

Si per totum animalis corpus morbus extenderetur, ex toto etiã æqualis fieret euacuatio. Fiunt enim sudores vel natura humiditatem superfluam euacuante, (quando & optime iudicium fit) vel quando non continetur in corpore, morbi ratione. Sed, siue hoc, siue illo modo fiat, membrorum patientium humiditatem euacuant.

39 D ‖ *Et, qua parte corporis calor, aut frigus, ibi morbus.* in lib. de Iudicationib. Vbi in corpore caliditas, &c.

Qua parte corporis insignis aut caliditas, aut frigiditas fuerit, in ea morbum necessarium est esse: hæc siquidem exiit à temperie naturali, quæ sanitas est.

40 ‖ *Et, vbi in toto corpore mutationes, &, si corpus refrigeretur, vel rursus calefiat, vel color alter ex altero fiat: longitudinem morbi significat.* in eodem, & 7ª. Apho. 60. 59.e

Dispositiones variæ diuturniores semper sunt, quàm quæ sunt vniusmodi: cum non posit natura in paruo tempore multas consistere dispositiones.

41 *Sudor multus ex somno factus absq; causa manifesta, corpus vti pluri cibo significat: si vero cibum non accipienti hoc accidat: scire oportet, quòd euacuatione corpus indiget.*

A.l.1.t.4.c.20. fol.80.f Non nulli ita scribunt aphorismum: Sudor multus ex somno factus sine causa manifesta. Alii sine aliqua alia causa. Verum hæc, etiamsi non adiiciantur, millies in mille sermonibus ab ipso prętermissa intelliguntur: quia, etiamsi non dicantur, tamẽ subaudiũtur à nobis: vt qui semel ab ipso didicerimus, quòd, qui à causa extrinseca, non ex dispositione corporis casus proueniunt, nullam faciunt certam præcognitionem. Hoc ita ꝑ semper oportet meminisse. Quod vero in præsenti

aphorismo

aphorismo docetur, in verbo /multus/ adiecto, maxime consistit. Si enim sudor multus non esset, E posset & propter virium imbecillitatem, & corporis raritatem accidere. Ipsius vero multitudo, altera duarum causarum fit, vel propter ciborum, qui sunt recenter assumpti, immoderantiam, vel illorũ, qui antea. Quòd si propter recenter assumptos, prohibere oportet, ne plures assumant: quòd si propter prius assumptos, euacuare.

42 ‖ *Sudor multus calidus, vel frigidus semper fluens, frigidus* [a]* *magis, calidus* [b]* *minus significat morbum.* 7a. Aphor. 61. 59. f

Lege quæ scripta sunt 1. de Morbis, vbi de sudoris causa.

A* Al. maiorem.

B* Al. minorem.

De sudoribus, qui in diebus iudicatorijs fiunt, dictũ est prius: de ijs vero, qui in toto morbi tpe apparent sine iudicatione, in hoc ostendit aphorismo: difficiliores quidem inquiens esse frigidos sudores, minus vero his malos, calidos esse. Indicant siquidem vtrique multitudinem adesse, sed alteri frigidam, qui & peiores sunt: alteri calidam, qui & minus illis sunt exitiales.

43 ‖ *Febres quæcunq; non intermittentes tertia die fortiores fiunt, magis periculosæ: quocunq; autem modo intermiserint, periculum abesse significatur.* de Morborum temporib. 3a. 86 d

in Coacis prænot. Febres continuæ per tertiam &c. & Quib. febris aliquando, &c.

Quòd Hippocrates per verbum /intermittere/ accessiones intelligat, quæ in quietem febre vacantem desinunt, manifestum fecit in hoc aphorismo, febres illas, quæ per tertiam accenduntur, si F quouis modo quieuerint, inquiens esse absq; periculo. Solæ enim illæ, quæ in quietem febre vacantem desinunt, periculo carent, etiam si vehementissimam, & satis longam habuerint accessionem. Si enim adeo breuis fuerit, vt in tertianis exquisitis, minori duodenis horis tẽpore circumscripta, non modo sine periculo talis est febris, sed etiam cito iudicatur: si vero longius, quàm duodecim horarum, tempus occupet, &, si ita contingat, ad decem & octo horas prorogetur: est quidem & hæc citra periculum, sed tanto longior, quanto & eius accessio maior extiterit, quàm tertianę exquisitæ. Non absq; ratione autem eas, quæ in quietem febre vacantem desinunt, esse absq; periculo inquit: † vt quę non ex inflammatione aliqua, neq; ex maligna humorum putredine fiant. Neutra enim harum ad quietem peruenit, febre vacantem. Quocunq; autem modo intermiserint, periculum abesse significatur, hoc est siue vehemens, siue longa fuerit accessio.

in 1. Epid. cõ. 3. t. 5. 3a. 119. c in 6. Epi. cõ. 2. t. 23. 3a. 164. b 4a. Aph. 56. 33. f 7a. Apho. 61. 59. g

vide. Libro 1. Epid. sect. tertia com. 5. pag. 119. b

44 ‖ *Quibus febres longæ, ijs tubercula, vel labores in articulis fiunt.* 7a. Apho. 61. 59. g

in Coacis prænot. In febrib. longis aut tubercula &c.

Non semper hoc, sicuti nec quicquam aliud huiuscemodi, sed magna ex parte videlicet, contingere videtur. Causa autem est manifesta. Nam propter multitudinem, vel crassitudinem, vel frigiditatem, vel viscciditatem humorum efficientium febres, in longum tempus morbi extenduntur, G cum longum exigant tempus ad coctionem. Par igitur est & tubercula ab eis fieri, & ad articulos superfluitatem decumbere. Siue autem per labores dolores intellexerimus, siue læsionem: vterq; intellectus habet rationem. Vtrunq; enim horum ad abscessus sequitur.

* ἀποσκήμματα.

45 ‖ *Quibus tubercula ad articulos vel labores ex febribus longis fiunt, ij pluribus vtuntur cibis.* 7a Apho. 61. 59. g

De conualescentibus docet. His enim repletis rationabile est plethoricos casus aduenire, & maxime ob virium imbecillitatem.

46 ‖ *Si rigor incidat febre non deficiente, ægro iam debili, lethale est.* 2. de Symp. causis 3a. 23. c de Tremore, palpit. &c. 3a. 55. a

in Coacis prænotionib. Rigor continenter vexans &c.

* σφαλερά.

Non idem est, si quis dixerit, si inciderit, & si incidat. Verbum enim /inciderit/ vnum significat rigoris insultum, /incidat/ vero plures. Semel igitur rigore incidente, nondum liquet, an perniciosa, an optima iudicatio sit secutura. Potest enim & propter virium imbecillitatẽ casus esse lethalis: potest & iudicatio periculosa, bonum tamen habere finem. Sepius vero fieri rigorem febre nõ deficiente, & alioqui bonum non est: in virium autem factus imbecillitate, perniciosus. Nam, si qua euacuatio rigorem subsequatur, quæ nullam facit intermissionem: propter vtrunque homi-H nem dissolui verisimile est, & quia vis imbecillis ferre non potest rigoris agitationem, & quia ab euacuatione dissoluitur. Si vero solus accidat rigor, nulla euacuatione subsequente, vtroque modo casus caret bonitate. Nam & vt mala causa, vim corporis tanget: & malum signum erit vltimam illius indicans imbecillitatem, quæ solita sit noxios humores in rigoribus euacuare: nunc autem id efficere non possit.

47 ‖ *Excreationes in febribus nõ intermittentibus, liuidæ, cruentæ, fœtidæ, & biliosæ, oẽs malæ. Et si bene exeunt, siue per alui excretionem, siue per vrinas, bonæ. Si vero non aliquid eorum, quæ iuuant, per hæc loca excernitur, malum.* 7a. Apho. 65. 60. e

Forte conueniens fuerat doctrinæ aphoristicæ, dici compendiosius, omnes prauas excretiones, cum bene exeunt, ad bonum terminari: Hippocrates vero non ita locutus est, sed primum quidem trium generum excretionum meminit, eius, quæ per os fit, eius, quæ per aluum inferiorem, & tertiæ, quæ per vrinas: deinde illius, quæ fit per os, magis particulatim. Non enim simpliciter dixit prauas excretiones bene exeuntes, bonas esse, sed speciatim ipsarum meminit, inquiens: Liuidæ, cruentæ, fœtidæ, & biliosæ. Vna autem communis est in hisce omnibus ratio: Malæ vacuationes sunt prauarum signa dispositionum: prodeunt q; sepius eodem modo, quo in vlceribus

putridis

A putridis, à quibus ichores, hoc est liquores saniosi, defluunt, nihil dispositioni conferentes: non nunquam vero ita sicuti pus, ex abscessu dirupto bene expurgans partem patientem. Indicia vero, quod bene excernatur, maxima quidem sunt & coctio, & bona tolerantia, cum ipsis vero & morbi species, & post ipsam tempus anni, regio, ætas, natura ægrotantis. Quod autem est in fine aphorismi, duobus modis scriptum inuenitur. In quibusdam, vt supra, scriptum est, Si vero non aliquid eorum, quæ iuuant, excernatur. In quibusdam vero sine particula /non/ hoc modo, Si vero aliquid eorum, quæ iuuant, excernatur. Et erit secundum primam scripturam sermo talis, Si quid eorum, quæ non iuuant excreta, videtur euacuatum: non est bonum. Secundum vero secundam scripturam, Si quid eorum, quæ iuuant, & sunt animali conuenientia, excernatur, non est bonum. Melior autem est scriptura prior.

48 ‖ *In febribus non intermittentibus, si partes exteriores frigidæ, interiores vruntur, & sitim habeat, lethale est.*

in 1. Pror. cō. 1. t. 7. 4ª. 164. a
7ª. Aphori. 68. 60. f

in Coacis pno. In morbo acuto externas partes pfrigerari, iternas aūt ardere, & sitire, malum.

Dignum animaduersione est, nunquid huiuscemodi casus possint in febre fieri intermittente. Ego enim neque vidi, neque animo capio. Videntur siquidem solis accidere in febribus, quæ causones ab incendio nominantur, perniciosis, vel si aliter libeat appellare malignissimis, veluti lipyrijs. B Nulla vero febris alia profundas partes vrit cute refrigerata. Neque enim mitior causon, neque tertiana: quæ duæ febres præ cæteris sunt calidissimæ. Videtur itaque non distinctionis gratia in aphorismo adiecisse /In febribus non intermittentibus/ sed similem protulisse sermonem illi, quo dicitur, ‖ Vertebræ autem, quæ in spina sunt: non quasi in aliqua alia corporis parte sint vertebræ, sed veluti si ita diceretur: Vertebræ, quibus hoc inest, vt in spina sint: ita & nunc sermonem Hippocratis accipiemus: Si profundæ partes vrantur, cute refrigerata, lethale est: fit autē hoc in non nullis febribus non intermittentibus. Causa vero huius talis existit: Quando aliqua fortis inflammatio in corporis parte profundiori, vel erysipelas euenerit: totus ex toto corpore sanguis ad locum trahitur patientem, atque adeo vruntur profunda, cutis autem refrigeratur, vt fit in principijs accessionum.

d Articulis, cō. 3. t. 1. 7ª. 268. c

49 ‖ *In febre non intermittente, si labrum, vel palpebra, vel supercilium, vel oculus, vel nasus peruertatur, vel non videat, vel non audiat: iam debili existente corpore: quicquid horum euenerit, mors proxima est.*

in 3. Epi. cō. 1. t. 4. 3ª. 129. b
7ª. Aphori. 69. 60. f

in Coacis pno. Si debiliter iā affecti non videant, &c.

Partium fiunt peruersiones, dum tenduntur, atque contrahuntur ij, qui ad eas nerui pertingunt. Quod autem extendantur, accidit propter inflammationes, duros tumores, siccitates, & frigiditaC tes immodicas. Hæc autem grauia sunt, quando prope neruorum originem fuerint constituta. Quare, cum febris continua fuerit, & æger debilis: non absque ratione mortem esse vicinam est existimandum: multo autem magis, quando vel non audit aliquis, vel nō videt, propter virtutis sensibilis debilitatem.

50 *Vbi in febre non intermittente difficultas spirandi, & delirium acciderit, lethale.*

Fit non nunquam ex eadem causa horum vtrunque, & difficultas spirandi, & delirium, patiente cerebro: & tunc apparet ‖ spiritus (vt ipse in Prognosticis inquit) magnus ex multo interuallo, hoc est, magnus, & rarus. Contingit & propter aliquam earum partium, quæ respirationi obseruiunt, passionem, spirandi difficultas. Nam & morbus lateralis, & pulmonis inflammationes, & reliquæ thoracis, atque pulmonis passiones, spirandi faciunt difficultatem. Hæc autem omnia periculosa sunt, febre præsertim continua adiuncta: nam semper cum tali fieri consueuerunt. Quare & hic verba illa /Cum febre non intermittente/ eadem videntur ratione esse dicta, qua etiam in aphorismo antecedente.

in Prog. cō. 1. t. 24. 4ª. 194. b

51 D *In febribus, abscessus, qui ad primas iudicationes non soluuntur, longitudinem morbi significant.*

Sermo ita clarus est, vt forte Hippocrate non indiguerit. Liquet enim, quod eo ipso, quod ad primas iudicationes non soluuntur huiuscemodi passiones, sint diu duraturæ.

52 ‖ *Quicunque in febribus, vel in alijs morbis ex voluntate illachrymant, nihil absurdum: qui vero non ex voluntate, absurdius.*

in 6. Epid. cō. 1. t. 21. 3ª. 158. b. c

4. Epid. Qui quidē volentes, nō longe à fine. Et 6. Epid. cō. 1. t. 21. 3ª. 158. b

Dictum quidem & in Prognostico, ‖ lachrymari non esse bonum signum, quādo videlicet oculus ipse nullum affectum habet proprium, atque præcipuum, veluti lippitudinem, vel in palpebris asperitatem, vel tale aliquid. Nam debilitas quædam ostenditur potentiæ contentiuæ, quando, etiamsi talia non adsint, illachrymant. Non recte autem scriptum fuit /absurdius/ comparatiue: melius enim fuerat absolute, absurdum dicere: & mihi videtur hic error culpa magis primi librarij, quàm ipsius Hipprocratis, contigisse.

in Prog. cō. 1. t. 10. 4ª. 192. e

53 *Quibus circa dentes in febribus quidam lentores nascuntur, ijs fortes fiunt febres.*

Neque enim nasci possunt huiuscemodi lentores sine caloris multitudine pituitosiorem humiditatem exiccante.

54 ‖ *Quibus plurimum siccæ tusses leuiter irritantes in febribus ardentibus fiunt, non multum siti infestantur.* E in 6. Epid. cō. 2. t. 24. 3ª. 164. g

Siccas tusses illas nominant, in quibus nihil expuitur. Fiunt autem aliquando ob intemperiem instrumentorum, quæ obseruiūt respirationi: aliquando fauciū asperitate, vel aliquo tenui, & pauco humore destillante. Quicquid horum acciderit, aliquo modo madescunt loca, quæ ad asperam pertinent arteriam, & ideo minus siticulosi fiunt. Nam, si asperitas sola fuerit, propter motum in tussi factum, ex locis vicinis humor aliquis attrahitur: sic autem, & si sola fuerit intemperatura.

2. Epid. sect. 3ª.

55 ‖ *Ex bubonibus febres omnes malæ, præter diarias.* 1. de Differentijs feb. 3ª. 32. e

Febres diariæ omnes ab ipso vocantur, quæcunq; sui ratione vna die durant. Tales autē sunt, & quæ ex bubonibus proueniunt, quando ex causis manifestis consistunt. Alios vero bubonas, qui sine causa manifesta fiunt, verisimile est ex viscerum inflammationibus fieri: atq; ideo febres, quę vnà cum ipsis eueniunt, malas esse.

in lib. de Iudicationib. Si febricitāti sudor accedat, &c. d

56 ‖ *Febricitanti sudor superueniens febre non deficiente, malum: prorogatur enim morbus, & multam significat humiditatem.* F

Supra, aph. 42.

Oportuit hunc aphorismum cum altero paulo antea dicto coniungi, in quo dicit: ‖ Sudor multus, frigidus, vel calidus semper fluens. Ipse vero ostendit, & quo pacto talem sudorem dixerit esse malum, & propter quam causam. Malus itaque existit, quia cum hoc, quòd morbum non soluit, ipsum etiam prorogari significat. Causam vero prorogationis, multam ait esse humiditatem: quā cùm longiori tempore dissoluat, ac concoquat natura, necessarium est morbum esse longum.

1. de Morbis. Et tetano, ac conuulsione occupāte, &c. Et in lib. đ Iudicationib. ijsdem verbis. Itē in Coacis prænot. Cōuulsiones, & tetanicas distentiones, &c.

57 ‖ *Qui à conuulsione aut distentione neruorum tenetur, febre superueniente liberatur.*

Est quidem & distentio (græce tetanos) neruorum conuulsio, sed non videntur in ipsa partes conuulsæ: quoniā ęqualiter ante, & retro tenduntur: atque ideo præcipuum illi nomen est datum distentio: ita vt omnes conuulsiones sint numero tres, gręcis vocabulis, Opisthotonos, id est tentio ad posteriora: Emprosthotonos, id est tentio ad anteriora: & Tetanos, id est ęqualis tentio, nominatę. Omnes vero conuulsiones secundum ipsum fiunt, vel ex repletione, vel ex euacuatione, partium videlicet neruosarum. Quæcunq; igitur conuulsiones ad febres ardentes sequuntur, has par est fieri ex siccitate: quæcunque vero suopte initio inuadunt, ex repletione habent generationem. His cōuulsionibus febres aduenientes, partim quidem superfluam dissoluunt humiditatem, G partim calfaciunt frigiditatem: quæ duæ sunt medicis remediorum intentiones. Non absq; ratione igitur à febribus lethales sunt conuulsiones, non lethales vero, quæ febres antecedunt.

in lib. đ Iudicationib. A febre ardente occupato. &c. Et in Coacis p̄not. Febris ardēs rigore, &c.

58 ‖ *A febre ardente habito, rigore superueniente, solutio.*

2. de Sympto. causis 3ª. 22. e đ Tremore, palpit. &c. 3ª. 52. h 2. de Crisib. 4ª. 134. f de Vict. rat. in morb. acu. cō. 4. t. 12. 7ª. 135. f

Ostensum enim est in sermone de rigore, etiam ob flauam bilem, quæ per membra sentiētia veloci motu defertur, fieri rigorem, post quem videlicet, & alui soluuntur, & sudores, & vomitus biliosi superueniunt. Cum ergo bilis, ex qua febris ardēs habuit ortum, expurgatur, soluitur febris. Nam febrem ardentem fieri nouimus, quando æstiuo tempore venæ exiccatæ acutos, ac biliosos ad se ichores, attraxerint.

in ijsdem Coacis prænot. Tertiana exquisita in quinque, &c.

59 ‖ *Tertiana exquisita, septenis circuitibus, quod longissimum est, iudicatur.*

de Typis. 3ª. 90. g in 1. Epi. cō. 3. t. 17. 3ª. 120. f. g in 6. Epi. cō. 2. t. 23. 3ª. 164. b 2. de Crisibus. 4ª. 134. e de Natura huma. cō. 2. t. 22. 7ª. clxxxi. a

Tertiana febris, ab ea, quæ ardens nominatur, humore faciente non differt. Vtraq; enim à flaua bile fit. Differunt autem, quoniam febris ardens in venis vnà cum sanguine flauam bilem redundantem, & ebullientem habet: tertiana vero in toto delatam, ac motam. Exquisita igitur tertiana erit, quę sui ipsius naturam puram, sinceram q; seruat. Seruat autem, vbi flauam bilem habet H (vt dixi) redundantem, & motā, & pręterea tempus ęstiuum, & locum tempori similem, calidum videlicet, ac siccum, & hoīs ætatem, & tēperaturam similem. Statim aūt in tali tertiana accessio fiet cum rigore: & solutio eius cum sudore, vel per vomitum, aut aluum inferiorē flaua bile euacuata, vel omnibus istis pariter factis. Erit & huic tertianæ tempus accessionis minus multo, q̄ quietis. Duobus siquidem diebus, & totidem noctibus toto eius perfecto circuitu, exquisitam tertianam nunq̄ inuenies extra duodecim horas suā accessionem protendere. Talem igitur ait Hippocrates in septem circuitibus, quod longissimum sit, iudicari. Quod enim in continuis vna dies potest, hoc in intermittentibus accessio. Ad istarum igitur connumerationem, earum fiūt iudicationes.

in Prog. cō. 3. t. 7. 4ª. 207. f

Hoc ipse in Prognostico innuit, vbi de quartana loquitur, ita inquiens: ‖ Fit aūt & quartanarum »
consistentia ex ordine tali. Est q; à nobis obseruatum, tum in quartanis, tum in tertianis, fieri iu- »
dicationem ad numerum circuituum, non dierum. Statim itaq; in tertiana febre ab initio septima accessio in tertium, & decimum incidit diem, & sæpius in ipso morbus iudicatur, non expectato quartodecimo. Sicuti igitur in morbis cōtinuis acutorum quidem morborum terminus est quartusdecimus, peracutorum vero septimus: sic in intermittentibus, breuissimi temporis tertiana febris terminum habet circuitum septimum. Rursus aūt, sicuti in peracutis, morbus poterat iudicari, & in

*Al. longissimi.

A ri & in quinto, & quarto, & in tertio die: sic & in tertiana in eisdem circuitibus fieri solutionem cõtingebat, non expectante natura septimum circuitum. Hippocrates igitur tertianam aliquando cum adiectione exquisitam nominat: aliquando vero simplici appellatione contentus, tertianam tantummodo: sicuti & nunc quoque consuetudo omnium aliorum Græcorum est huiuscemodi res omnes dupliciter nominare.

60 *a ‖ Quibus in febribus aures obsurduerunt: sanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata, soluit morbum.*

Dictum est ab ipso & antea *b* ‖ surditatem fieri biliosis excremẽtis retentis, & ad caput recurrentibus: & talem solui surditatem, aluo turbata. Dictum est & nunc ab ipso hoc idem, & præterea de profluuio sanguinis è naribus. Etenim & hoc soluit surditatem, eam videlicet, quæ in febribus fit absque vlla propria atque præcipua instrumenti auditus passione. Nihil autem mirum est, si cum euacuantur ac transmutantur noxij humores, morbi cessant.

A in lib. de Iudicatioib. Quibus in febrib. aures &c. sed ibi adduntur nonnulla. & in in Coacis prænot. surditatẽ ex febrib. &c.

B supra Aph. 28.

61 *c ‖ Febricitantem nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet reciduare.*

Nescio, vtrum hunc aphorismum Hippocrates scripserit, an fuerit à quopiam ascriptus: siquidem in Prognostico dierum iudicatium incrementa ac cõpositiones fieri in *d* ‖ quaternis edocuit, & in hoc ipso *e* ‖ Aphorismorũ libro, atque in Epidemijs etiã, non modo die quartodecimo multos vidit iudicatos, sed & *f* ‖ vigesimo, & quadragesimo, & sexagesimo, & octogesimo. Ipsi vero iudicant & vigesimaquarta, & trigesimaquarta, & ab initio protinus quarta. Quo modo igitur ait nũc, quod, nisi in diebus imparibus febris cessauerit, non sit fida iudicatio? Melius est itaque pro imparibus scribere iudicatorijs, vt quibusdam visum est. Multa sanè exemplaria in numero plurali, & imparibus, & diebus, scriptum habent.

B

C 2. Epi. sec. 52.

D in Progn. cõ. 3. t. 2. & 3. 4. 206. h. 207. b

E 2a. Aph. 24. 15. g

F 1. Epid. cõ. 1. t. 56. 3a. 107. b. lege etiam historias ægrotorum 1. & 3. Epi.

62 ‖ *Quibus in febribus morbus regius ante diem septimum accidit, malum.*

in 3. Epid. cõ. 1. t. 5. 3a. 131. f de Vict. rat. in morb. acut. cõ. 4. t. 81. 7a. 144. d

in lib. de Iudicationib. In febrib. ardentib. si accidat, &c. & in Coacis, Morbus regius, &c.

Icterus id est, Morbus regius interdũ quidẽ fit & iudicatorie, reponente natura ad totũ corpus, & præcipue ad cutem, flauam bilem: Fit etiam & casus hepate male affecto: mali autem affectus hepatis, ex quibus morbus regius solet aduenire, tres sunt, tumor durus, inflãmatio, & obstructio. Verum tumor durus, diutinus morbus existit: inflammatio vero & obstructio etiam repente fieri possunt. Ac regij morbi, qui ante septimum accidunt diem, ex aliquo istorum ortum habent: nam citius non potest iudicatorie bilis ad corpus effundi. Ante septimum quidem diem, morbum regium esse malum, verum existit: non tamen post septimum vacare periculo, est pariter verum: neque hoc nunc dictum est. Potest enim & inflammatio et obstructio longiori tempore permanere: ante septimum autem, iudicatorie bilem effundi est impossibile. In quibusdam vero exemplaribus adiectum est aphorismo circa finem. Nisi humores ex aluo prodeant: volentibus ijs, qui hæc adijciunt, per aluum bilem expurgari.

C

63 *Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres soluuntur.*

Cum bile per omnem corporis habitum mota rigores accidat, atque ideo singulis accessionibus expurgetur atque euacuetur: non absque ratione ad infebricitationem peruenit talium febrium intermissio. Hoc igitur est, quod nunc dictum est ab eo. Quotidie febres soluuntur: ac si dixisset ægrotos quotidie sine febre fieri. Quemadmodum autem, si quotidie rigores fiunt, quotidie etiam febres cessant: sic & si tertio quoque die, aut quarto: quod proculdubio etiam fieri videmus & in tertianis, & in quartanis circuitibus: in quibus & febres soluuntur, & rursus redeunt, remanet tamen quædam dispositio præter naturam in corpore, à qua secundum circuitum aliæ febres & ægritudines generantur.

D

64 ‖ *Quibus in febribus morbus regius septimo, vel nono, vel vndecimo, vel quartodecimo superuenerit, bonum, nisi dextrum hypochondrium obduruerit: si vero non, non bonum.*

de Vict. rat. in morb. acut. cõ. 4. t. 81. 7. 144. d

in lib. de Iudicationib. Quibuscunque in febrib. intolerabilib. &c. & in Coacis prænot. Morb. regius &c.

Qui ante hunc scribitur aphorismus, absque ordine mihi videtur fuisse interiectus. Melius enim fuisset hunc, qui nunc scribitur, aphorismum illi fuisse coniunctum, in quo ait: ‖ Quibus in febribus morbus regius ante diem septimum accidit, malum: vt totus sermo talis procedat: Ante septimum quidem diem morbum accidere regium, malum omnino: post septimum vero, optimum: nisi dextrum hypochondrium obduruerit, id est nisi aliquis malus affectus ex ijs, quos antea diximus, visceri, hoc est hepati, acciderit: Cum enim expurgatur in ipso sanguis, & bilis transfertur ex venis ad meatus bilem recipientes: siue obstructio fuerit in locis ad quæ transfertur, siue inflammatio aliqua, vel durus tumor: necessarium est omnino non expurgari sanguinem, & vna cum ipso bilem per totum corpus deferri, hincque morbum regium generari.

paulo supra Aph. 62.

65 *In febribus circa ventriculum & fortis æstus, & cordis morsus, malum.*

Quod nõ solũ ei visceri, quod ex seipso secundum naturã pulsat, cardia, hoc est cor, nomẽ fuit apud antiquos, sed etiam ori ventriculi, pro confesso habetur apud oẽs: sicuti etiã, quod cardialgian i. cordis dolorẽ.

A * ἀρχὴν.

B in Coacis p̄not. Cum febre acuta conuulsiones, perniciosæ.

C 2ª. Aph. 1. 11 a

D 2ª. Aph. 2. 11.d

E in Progn. com. 1. t. 24. 4ª. 194.h

F 2. Epid. sect. 3.a, & 6. Ep. cō. 2. t. 10. 3ª. 162. d. & in Coacis prænot.

G de Vict. rat. in morb. acut. cō. 2. t. 44. 7ª. 122.f

H † *Vetus interpres impressus (neque .n. Burgundionis versio quã habemus, hucusq; peruenit) hæc et habet. quæ non sunt in codicibus græcis nec in alijs tralationibus.*

Vrina est colamentum sanguinis, ex hepate veniens ad vesicam. grossæ antẽ et globosæ vrinæ ex pingui & glutinosa materia fiunt: vnde & paucæ sũt, quoniã ex ipsa densitate exire prohibẽtur. Hæ autẽ, si multæ, & tenues fiant, iuuant, quoniam materiam subtiliatam significant: cum iã non sit exeũdi impedimentũ. maxime vero de illis eueniũt, in quibus vrinæ aut st̃atim à prĩcipio, aut non multũ post principium, habẽt hypostasim: grauis .n. est materia.

huius partis dolores appellant: verbum autem cardiossein i. corde morderi, plurimi exponentium E
aphorismos, pro cardialgem, id est corde dolere acceperunt: non nulli ipsius cordis, hoc est visceris, motum quendam palpitationi similem, per cardiogmon verbũ i. cordis morsum intellexerũt. Fortis itaq; ventriculi æstus à flaua bile in ipsius tunicis ebulliente generatur. Rationabiliter autem ijs, qui ita sunt affecti, & ventriculi mordetur os, atq; ob id malus est casus. Siquis vero per cordis morsum, crebrum & velocem cordis motum, eum præcipue, qui palpitationi similis sit, intellexerit: extremum ex eo malum significatur, [a] *vim vitalem maximo incendio laborare.

66 [b] ‖ *In acutis febribus conuulsiones, & circa viscera dolores fortes, malum.*

Febres vehementes, veluti ignis, neruos exiccantes, eos extendunt, atq; conuellunt, atque hoc modo perniciosas afferunt conuulsiones. Non nunquam vero & viscera ipsa per talẽ affectum dolent, propter incendij, ac siccitatis vehementiam: atq; idcirco malum esse inquit. Peior autem fuerit, si fortes dolores acciderint. Scimus autem etiam propter inflammationem, vel erysipelas, vel fortem obstructionem, vel abscessum aliquem, in visceribus dolores fieri, sed verisimile non est, vt de his nunc sermo habeatur ab ipso. Manifestum est enim periculũ, quod in ipsis est: necessario tamen nõ adiungitur conuulsioni. Et cũ Hippocrates in febribus dicit, morbos febriles, intelligere F
solet: qñ febres ipsæ sunt passio, & non casus partis alicuius, q̃ aliquo dictorum affectuum laboret.

67 *In febribus, ex somnis timores, vel conuulsiones, malum.*

Dictum ab ipso & antea fuit, q [c] ‖ somnus lædens ægrotantem, mortalis est, qui autem nõ lædit, nõ est mortalis: vbi & exemplum sermonis adijciẽs, inquit: [d] ‖ Vbi delirium somnus sedat, bonũ: tanq̃ somnus aliquis existat, ex quo delirium non sedatur, sed excitatur aliquando ac generatur. Verum & hic alia dixit exempla noxæ ex somno aduenientis, timores, ac conuulsiones. Quidam vero non /timores/ scribũt, sed /labores/: Sane q; nos sæpe vidimus in morbis exitialibus & timores, & labores, & conuulsiones ex somno fieri. Hoc autem videtur contingere, quando in somnis ad cerebrum humor infestus peruenerit, tunc magis intra, q̃ extra, natura mota. At profecto, vt à cibo ad somnum cõuersi, implent caput: sic in plethoricis dispositionibus, somni ipsum replentes, aggrauant cerebrum. Si igitur ea multitudo magis ad atræ bilis naturam vergit, timores fiunt: sin talis non fuerit, labores, ac conuulsiones. Somni'q; proculdubio semper nocerent, quatenus ad profundum & viscera materia fluit, nisi coctionis ratione plus afferrent vtilitatis, quam sit damnũ, G
quod ex motu ad interiora consequitur. Non solum autem in cerebro ipso mali humores aceruati tales afferunt casus, sed & in ipso ore ventriculi: quare & in somnis magis euaporant, cum incocti permaneant: sicuti coctiones vtiles somnos inducunt.

68 ‖ *In febribus spiritus offendens, malum: conuulsionem enim significat.*

2. de Difficult. respir. 3ª. 68.h Item 3. 73.d

[e] ‖ Spiritum nunc intelligendũ est ipsum dicere, sicuti etiam in prognostico, respirationem: qui vbi offendit, hoc est in medio sui interruptus substiterit, conuulsionem significat. Etenim fit mouentibus thoracem musculis, ac neruis iam conuulsioni paratis, qua dispositione insuper aucta, & plures occupante partes, manifesta conuulsio hominem apprehendet. Cum vero duplex sit in respiratione motus: alter, quo spiritus fertur ad interiora, inspiratio dictus: alter, quo fertur ad exteriora, contrariam is accepit appellationem, expiratio nominatus. Offendit autẽ spiritus aliquando quidem inspirantibus, sicuti cum ipse dicit. [f] ‖ Duplex intro reuocatio, veluti superinspiratio: Aliquando expirantibus, sicuti cum dicit. [g] ‖ Et spiritus offendit extra delatus. In his igitur, vtriusque partis respirationis seorsum meminit: in proposito autem aphorismo de tota ipsa pronuncians, inquit: Spiritus offendens, siue in motu ad intra, siue ad extra, siue ad vtraque tale quid patitur. H

69 ‖ *Quibus* [h] *vrinæ crassæ, grumosæ, paucæ, non sine febre: multitudo veniens: ex his tenuis iuuat: præcipue vero tales veniunt, quibus ab initio, vel breui sedimen inest.*

3. de Difficult. respir. 3ª. 73.e

A. l. 1. f. 2. d. 3. c. 3. fol. 53. c

[h] † Non simpliciter vrinas crassas dixit, sed & grumosas adiecit, duorum alterum ostendens, vel crassitudinis quantitatem, vel consistentiæ inæqualitatem, ac diuulsionem, ita vt plures ipsarum consistentiæ, veluti grumi, circunscriptæ appareant. Non nulli vero non grumosas scribunt, sed cœnosas, sicuti Numisianus. & Dionysius: qui, si per hoc verbum, fœtorem quendam simul ostendunt, plus aliquid, quàm alij, demonstrant: si vero quasi crassitudinis quantitate, nihilo plus hoc ipso docent. Sermo vero Hippocratis totus non videtur de vrinis esse fœtorem habentibus, sed de paucis tantum, ac crassis, vt ex opposito manifestat, inquiens. Multitudo veniens, ex his tenuis iuuat. Quare, si hoc solum scriberetur. Quibus vrinæ crassæ paucæ: nihil sermoni deficeret. Fiunt autem & sine febribus vrinæ tales, natura expurgante per renes totius corporis superfluitates: fiunt etiam cum febre: in quibus quispiam forte existimaret ad contraria transmutationem non esse bonam: quoniam magna ex parte in febribus, ex vrinis ab initio tenuibus fit ad crassiores conuersio, tendente iam morbo ad solutionem: atque ideo mihi videtur maxime ita scriptus

A ab ipso fuisse aphorismus, id quod raro accidit, edocente. Contingit enim aliquãdo vel per initia morbi, vel non multo post, vrinas factas crassiores, propter grauitatẽ habere sedimen. His igitur vrinis sedimen, bonum signum non est, sicuti aliis, quæ ab initio tenues existentes, ratione totius morbi coctionis sedimen capiunt. Non absque ratione autem crassæ vrinæ sunt multitudine paucæ, vt quæ vix renes pertranseant. Cum itaque simul maior pars talium humorum malorum fuerit euacuata, simul & residuum concoctum fuerit: tunc excernuntur multo prioribus tenuiores. Melius est enim ita dicere, & non tenues absolute, quẽadmodum dixit Hippocrates. Quę enim secundum naturam sunt, non simpliciter tenues existunt, sicuti neque crassæ, sed medium tenent inter vtrunque excessum: & cum mediocritatem habeant, crassiores quidem sunt, atq; dicuntur aquosis, tenuiores vero grumosis: multæ vero cum ratione excernũtur, quia prius fuere retentę: quo tempore crassæ existentes, difficulter exibant.

3. de Diffic. respi. 3ª. 73. e — A. li. 1. f. 2. d. 3. c. 3. fol. 53. c

70 ‖ *Quibus* " *vrinæ perturbatæ, quales sunt iumentorum, iis dolor capitis vel adest, vel aderit.* — in Coacis prænot. Alba velut iumentorũ capitis dolorẽ, &c.

Hunc non nulli aphorismum cum superiori coniungunt, tanq; eius partem, ita scribẽtes: Quibus autem vrinæ [a] obuersæ, hisce dolores capitis. Et volunt quidam verbũ /obuersæ/ contrarias
B vrinas ostẽdere †[b] iis, quas antea crassas & grumosas nominauit, hoc est tenues: nõ nulli vero perturbatas. Falsum autẽ est, ꝙ vrinę tenues sint cum dolore capitis. Videntur enim dolores capitis aliqñ antecedere, aliqñ simul esse cum perturbatis vrinis. Quales autem hæ sint, manifeste monstrauit, inquiens, Quales sunt iumentorum: tales vero fiunt materia crassa, ac densa à calore [c] agitata. Hæ siquidem maxime & ab extrinseca caliditate videntur in spiritũ solui, sicuti bitumen, pix, atq; resina. Non nullæ igiť vrinæ longo tempore manent perturbatæ, nõ nullę vero cito sedimen crassum habent, & cito morbum solutum iri significãt. Quæ vero non resident, si vires affuerint, longum fore morbum ostendunt: si imbecillitas adsit, ægri mortem prænunciant. Hęc obiter à nobis sunt dicta, qm̃ non carent vtilitate. Quæ vero ad ipsum attinentia aphorismum adhuc dicere oportet, sunt ista: Vrinis perturbatis, capitis dolores necessario, aut adsunt, aut aderũt, vt inquit Hippocrates, qm̃ spiritus flatuosus vnà cum calore prompte fertur ad caput. Non tamen, si quis dolet caput, aut doliturus est, huic omnino tales sunt vrinæ. Fiunt enim dolores capitis etiã ex calore solo, non nunquã uero ex flaua bile, quæ vel in capite vel in ventriculo cõtinetur, & ex humorum abundantia caput opprimente, & propter aliquam loci obstructionem, vel spiritu flatuoso habente in parte ipsa generationem: quorum nihil talem facit vrinam ex necessitate.

*A * est quidem ἀνατεταραγμένα, i. perturbate in ĩpressis cod. & aliquibus ẽt manuscriptis cod. in his duobus locis, aliqui tamen habent ἀνεστραμμένα vt vertit Leonicenus.*

B † Al. ex impressis græcis prædictis nimirũ tenuibus.

*C * κατεργαζομένης,*

C

3. de Diffic. respir. 3ª. 73. e

71 ‖ *Quibus septima iudicatur, iis nubeculam habet quarta die vrina rubeam, & alia, ex ratione.*

Sicuti in pluribus aliis seipsos imperitos artis Hippocratis ostenderunt plurimi eorũ, qui hunc eius librum exposuerunt: sic & in isto. Putant enim adiecta fuisse aphorismo cum dicit /Et alia, ex ratione, quæcunque ad ‖ somnos attinent, vel vigilias, vel respirationem, vel accubitum, vel surrectionem, vel tale aliquid eorum, quæ in Prognostico scripsit: vt si hæc omnia bene facta videantur, in septimo futuram speremus iudicationem. Videntur autem ignorare maxima capita ad pręcognitionem facientia. Vigilant enim magna ex parte, & grauiter se habent, ac febriunt vehementius ægri, quanto propius ad iudicationem accedunt. Plures autem eorum prope iudicationem etiam spirant difficulter. Non igitur signum, quod ex vrinis apparet, talibus indiget casibus ad firmiorẽ futuræ iudicationis spem, sed multis aliis, quæ frequentius, ꝙ̃ istud, apparent: de quibus nihil videntur cognoscere, qui audent Hippocratis libros exponere prius, ꝙ̃ totam ipsius artẽ perdiscant. Nam, cum ‖ quarta dies sit index, quemadmodum ipse docuit, & qualis sit futura septima, nunciet: omne quod in ipsa dignum effatu signum coctionis apparuerit, futuram septima die iudicationem ostendit, adeo vt non solum rubra aliqua nubes apparens, antea non visa, iu
D dicationẽ significet, sed & alba multo plus ipsa, adhuc autẽ magis & sublimamentũ album, ęquale, atque consistens. Si vero velociter admodum morbus moueatur: & coloris, & substantię mutatio, sunt sufficientia signa futurę iudicationis. Tenuis itaq; vrina si mediocriter crassa efficiatur, & si alba pallida fiat: in tali morbo iudicationem significat. Vnius itaq; signi nominatim Hippocrates meminit, nubeculę videlicet rubrę. Dignũ autẽ existimat, vt, sicuti hoc, ita & alia ex ratione intelligamus, quæcũq; futuras iudicationes ostendunt. Sunt autem hęc, quæ in diebus ab ipso vocatis indicibus, & contemplabilibus, fieri consueuere vel in vrinis, vel in excrementis alui inferioris, vel sputis: semper enim omnia talia iudicationes significãt, nõ tamen bonas semper. Solis enim coctionis signis in diebus contemplabilibus apparentibus, bonæ iudicationes futuræ indicantur. Sensus ergo verborum aphorismi talis est. Meminit autem nubis rubeæ tanquam signi perrari. Albæ enim frequentissime apparent: & sunt signum coctionis manifestum. Rubeę vero raro fiunt: Et, nisi hoc in loco de ipsis dixisset Hippocrates, ꝙ in diebus indicantibus apparentes futuram nunciant iudicationem, forte nemo talem ipsis adesse vim expectaret: siquidem Hippocrates colorem rubeum salutarem quidem, diutinum tamen esse vult. Nam in Prognostico ita ad verbũ scribit: ‖ Si vero vrina fuerit subrubea, & sedimen subrubeum, & lene: magis quidem hæc diutina, ꝙ̃ illa, sed admodum salubris. Nunquid igitur quarta die talis nubes apparẽs, futuram in

In Progn. cõ. 2. t. 11. & 12. & cõ. 1. t. 13. vsq; ad 21. Et t. 24. 4ª. 198. h. & 199. a. & 193. c. d, & c. 194. h

2ª. Aphor. 24. 15. g

In progn. cõ. 2. t. 27. 4ª. 200. e

ſeptima iudicationem ſignificabit, in alia autem aliqua indice non ſignificabit, diligentius eſt inquirendum, quod in ipſis operibus eſt obſeruandum. Nam, quantum ad rationes attinet, ſunt ad vtranq; partem argumenta, & magis ad alteram, ꝙ non ſignificabit, niſi morbus valde vehementer moueatur. Nam, ſi quarto die fiat, æquale tempus priori, id, quod ſequetur, aſſumens, non eſt impoſſibile, vt iudicationem oſtendat. In vndecimo autem apparens, non mihi admodum videtur tribus ſolis egere diebus, ſed etiam pluribus. Veriſſimum ſiquidem eſt colorem talem aliquid ſuffragari ſolutionibus. Ego quidem raro ſignum tale in aliis diebus vidi, prҿterquam in quarto. E

Cui igitur in ſeptimo apparuit, hic quartodecimo fuit iudicatus: cui autẽ in quartodecimo, hic in vigeſimo. Apparuit etiã cuidam alteri in vndecimo, qui decimoſeptimo iudicatus eſt: rurſus cuidam aliј in eodem vndecimo, qui vigeſimo die fuit iudicatus.

in Coacis prænot. Alba vero, & diffuſa pellucida, & c.

72 ‖ *Quibus vrinæ albæ, & perſpicuæ, malæ, præſertim ſi in phreniticis appareant.*

Vrinæ tales extremã cruditatẽ ſignificãt, quare & morbi perdurant: quædã vero ex ipſis, cum anticipauerint vires diſſolui, ſunt pernicioſæ, velut in phrenitidibus. Nullũ etenim vidi phreniticum, in quo talis vrina apparuiſſet, ſaluatũ. Melius ſiquidẽ eſt, vt, ſicuti totus morbus eſt bilioſus, ſic & vrinæ appareant bilioſæ. Aquoſæ "autẽ vrinæ (tales enim ſunt albæ, atq; perſpicuҿ) magnã cruditatẽ oſtendunt, & præterea flauҿ bilis totum impetũ, ſurſum in caput factum fuiſſe. Quibuſdam enim vrinҿ perſpicuҿ, non tñ albҿ, quҿ quidẽ tenuem habent ſubſtantiam, colorẽ vero bilioſum. Quҿ vero perſpicuҿ ſunt & albҿ ſimul, ſunt penitus aquoſҿ. Si igitur ſimpliciter ſcriptũ ſit /præcipue in phreniticis/ horũ verborũ intellectus eſt manifeſtus: ſin autẽ fini ſermonis adiiciaẽ, ſicuti in aliјs exemplaribus videtur adiectum, verbum/appareant/ ſenſus erit talis: Aquoſæ vrinҿ malæ ſunt: præcipue vero tales apparẽt in phreniticis, qui pernicioſe ſe habent. Neq; enim in omnibus, quẽadmodum non nulli huius libri expoſitores intellexerunt, nihil ſcientes ex iis, quæ in ægrotis apparẽt. In quibuſdam autẽ exemplaribus ita ſcriptus eſt finis aphoriſmi: Præcipue vero in phreniticis tales apparent: & eſt idem intellectus, qui ſecundæ ſcripturæ antea à nobis dictæ. F A.lib.1.f.2.d.3. c.2.fol.52.b

in iiſdẽ Coacis: In dolore præcordiorũ ſubmurmuranti, &c.

73 ‖ *Quibus hypochondria ſuſpenſa, murmurantia, lumborum dolore ſuperueniente, iis alui humectantur, niſi flatus erumpant, aut vrinæ multitudo proueniat: hæc vero in febribus.*

Hypochondria ſuſpenſa, hoc eſt ad maiorem tumorem ex multis cauſis deducta vnam habẽt, ſpiritum flatuoſum, de qua nunc differit, dupliciter factam: non nunquam ex aliquo affectu difficilem habente ſolutionem partium ad aluum attinentium: non nunquam ex aliqua recenti occaſione. Diſtinguit autem nunc Hippocrates iſta. Nam prior diſpoſitio cum murmure nõ fit. Extenta enim, atq; inflata inſtar vtris redduntur in ea hypochondria: altera cum murmure (quod βορβορυγμός græce dicitur fit. Sic autem nominatur ſpiritus ſonus, cum neq; magnus, neq; multus extiterit, & cũ quadam modica humiditate ad inferiora mouetur. Accidit igitur tali murmure deſcendente, ad lumborum loca, vnà cũ ipſo tumorem ex hypochondriis deportari: vnde partibus, quæ hic ſunt, ex ipſo diſtentis, prouenit dolor: deinde hoc pacto, humore aliquando ad diſtributionem concitato, ſolus ſpiritus flatuoſus emittitur, non nunquam vero vnà cum humore. G

Iam vero etiam humor diſtributus magna ex parte per vrinas excernitur. Recte vero, inquit in dictis ſignis aluum dirumpi, niſi anticipet ſeorſum quidẽ humor diſtribui, ſeorſum vero ſpiritus in inteſtinis retentus per ſedem excerni. Contingit vero quandoq; vtrunq; ad diſtributionem concitatum, & ſpiritum & humorem cito ad veſicã permeare. Quod vero in fine aphoriſmi ſcribitur /Hæc vero in febribus/ tale aliquid mihi videtur oſtendere. A febribus moleſtari dicebant antiqui illos, qui abſque inflammatione, vel abſceſſu, vel dolore, vel eryſipelate, vel (vt ſimpliciter dixerim) abſque aliquo membro præcipue affecto, ҿgrotabãt. Quòd ſi vel propter lateris inflammationem, vel pulmonis, vel talis partis alterius febricitarent: non febricitãtes ipſos nominabãt, neq; à febribus moleſtari dicebant: ſed pleuriticos, aut peripneumonicos, & aliis ſimilibus nominibus, veluti hepaticos, & lienoſos appellabant. Nunc itaque mihi videtur Hippocrates duorum alterum velle inſinuare, vel ꝙ hæc, quҿ dixit, febribus accidunt, in quibus nullum membrum affectum eſt: vel ꝙ & illis accidunt morbis, non tamen ipſis aluus dirupta ſit, vel flatus, aut vrinҿ prodierint. Neque enim aliquo naturali motu membris ſpiritum flatuoſum expellentibus, murmur in illis contingit fieri, ſed veluti caſum tantummodo. H

74 *Quibus ſperatur abſceſſum futurum ad articulos, liberat ab abſceſſu vrina multa, craſſa, & alba facta, qualis in laſſitudinarijs febribus quarto die quibuſdam incipit fieri. Si vero etiam ex naribus fluxerit ſanguis, breui admodum ſolutio fit.*

Dictum eſt à me etiam prius, quòd abſceſſus fiũt ad articulos iis, qui in his laborem paſſi ſunt, & quibus quouis modo in morbo articuli laſſati ſunt, & præterea in quibuſcunq; craſſorum humorum multitudo longo tempore perdurauerit. Si itaque natura valuerit per vrinam expurgare corpus, ҿger ab abſceſſu liberatur, humorem ad articulos decubiturum, per veſicam euacuans. Satis autem habuit laſſitudinariarum febrium veluti in quodam exemplo meminiſſe, quҿ

initium

A initium ad vrinam motionis in die indice accipiunt. His enim lassitudinariis hoc in est, ꝙ cito abscessus faciant, non expectantibus, vt aliæ, tempus prolixius. His vero ipsis & iuxta aurē fieri abscessus consueuere, sicuti aliis prolixioribus multitudo ad inferiora magis decumbit. Quibus igitur caliditas maior magis materiam subleuauit: vel sanguinis profluuium per nares patiūtur, aut parotidas habent. Quod autem solutio hæc velocior sit, ꝗ altera, quæ per vrinas fit, nō oportet dicere: quare & ipsi adiecit Hippocrates /breui admodum solutio fit/, altera, quæ fit per vrinas, euacuatione plures exigente dies. Quod autem quarto die dicitur, pro exemplo positum est: te vero oportet transferre ad omnes dies alios, quicunque sunt contemplabiles & iudicatorij.

3. de Sympto. causis. 3ª.28.f. Gal. vř indicare hūc aphorismum cū reliqs vsq; ad. 83. 4ª. Aphor. 76.d

75 ‖ *Si sanguinem, aut pus mingat: aut renum, aut vesicæ exulcerationem significat.*

Siue in "renibus, siue in vesica vlcus factum fuerit, si quidem in vase aliquo effatu digno constiterit, & præcipue cum aliqua exesione: sanguinis excretio cōsequitur, sine hoc aūt puris tantummodo. Contingit autem, vt facto vlcere in aliquo vrinæ meatuum, & pus, & sanguis mingatur. Hi vero renes, ac vesicam interiacent, & oportet hos illis subaudire. Exulcerantur autem magna ex parte iis, qui in renibus lapidem habent, meatus vrinarij, quando à lapide aliquo acuto, aut ad-

A. li. 1. f. 2. d. 3. c. 6. fol. 54. e

B modum aspero in ipsis intersepto excoriantur. Nam ex vlceribus, quæ in pene fiunt, etiā sine vrina & pus, & sanguis egreditur. Exit autem simul cum vrinis aliquādo pus dirupto abscessu in aliquo superiori loco. Quare (arbitror) plures expositores alteram scripturam magis probarunt, in qua coniunctio /&/ scribitur, in hunc modum: Si sanguinem, & pus minxerit, renum, aut vesicę ulcerationem significat: quasi altero solo, scilicet pure per loca vrinæ exeunte, fieri possit, vt sit signum non modo renum, vel vesicæ exulceratæ, sed etiam alicuius partium superiorum. Forte igitur & hi aliquid dicunt. Forte autem & verbum /mingat/ quod aliud ostendit, ꝗ minxerit, in seipso continet distinctionem. Neque enim idem est vel ita dicere, Si sanguinem & pus mingat: vel illo modo, Si sanguinem & pus minxerit: In vno enim vel duobus vel tribus diebus potuit minxisse pus dirupto abscessu ad vrinæ instrumenta: Multis autem diebus, ac mensibus vbi hoc factum fuerit, renum, aut vesicæ exulceratio significatur. Vtrum autem ipsorum magis sit, & dolor distinguit, qui in differentibus accidit locis: & ea, quæ cum vrinis excernuntur: de quibus deinceps loquetur. Iam vero & de vrinariis meatibus eadem est ratio.

1. de Locis aff. 4ª.2.d. & 6.37.d
1. de Crisibus, 4ª.128.a
de Natura hu. cō. 2. t. 20. 7ª. 180.h

Idem in lib. de Natura huma. cō. 2. t. 20. 7ª. 180.g

76 ‖ *Quibus in vrina crassa existente, carunculæ paruæ, aut veluti capilli vnà exeunt, iis à renibus excernitur.*

C Paruæ quidem carunculæ renum substātiæ indicia sunt, qui vero vti capilli, nullo modo renū: neque enim fieri potest, vt ad talem substantiæ formam ren dissoluatur: nam, qui hoc aiunt, renū ignorant naturam. At neq; cum vesica resoluitur, & eroditur, vt quibusdam visum est, tales vrinę exeunt. Sunt enim huius particulæ, foliorum similes magis, sicuti & Hippocrates paulopost eas squāmas appellat. ‖ Sed rei veritas ita se habet: quod nobis forte quadam sæpius videre contigit. † Sed alij quidam medici, quamuis in operibus artis multum exercitati, raro se aiūt vidisse vrinas tales. Vocant autem recentiores medici hanc passionem τριχίασιν, i. capillitium, quoniā capillis, & albis quidē magis similia videantur, quæ ab vrina efferuntur. Nuper quidā talia corpora tam longa mingebat, vt incredibilis longitudo videretur: nā quidam ex ipsis ad dimidium "cubitum extendebantur. Hic autem toto ferè anno, qui antecesserat, orobum, & fabam comederat, sæpissimè que caseum & tenerum, & siccum: omnes q; alij, quibus talia mingere cōtigit, cibis crassioribus vescebantur. Tali igitur humore in renibus aliquo modo vsto, capillis similes substantiæ generantur. Sane q; modus ipse curādi, rationi, quæ de causa habetur, attestatur. Nam ab extenuantibus, atque incidentibus medicinis, adhibito etiam alio victu humectante, tales ægri curantur.

Infra apho. 81.

† *Ex græcis quibusdam et manuscriptis, & impreßis. sed et aly quidam medici in operibus artis multū exercitati sæpe se aiunt &c. & ita Laurētianus cod. tamē quidā nō πολλάκις, i. sæpe, sed ὀλιγάκις, id est raro habet, vt Leonicenus uertit, et vetus iterpres impressus.*

A. li. 1. f. 2. d. 3. c. 6. fol. 54. f

Si vero tanta esset exulceratio renum, aut vesicæ, vt eorum substantia dissolueretur: non modo

D nihil ex talibus medicinis iuuarentur, sed etiam supra modum irritarentur. In his itaq;, sicuti & in aliis, Hippocrates dignus est admiratione, cum ipse eorum inuentor extiterit, quæ ne à pluribus quidem medicis ad hunc vsq; diem ex signis fuere comperta. Ipsa quoq; sermonis diligentia magnam habet admirationem, cum dicat talia ex renibus excerni. Neq; enim, sicuti in priore aphorismo ‖ renum causatur exulcerationem, ita & nunc dixit: verum simpliciter ex renibus inquit excerni, quemadmodum si quo mingente lapidem, ex renibus ipsum excerni dicamus, non ꝙ sit pars substantiæ eorum, sed quoniam in ipsis suam habuit consistentiam. Paruæ igitur carunculæ substantiæ renum vlceratorum re vera partes existunt. Qui vero veluti capilli sunt, in renibus quidem consistentiam accipiunt, veluti & lapides: non sunt autem partes eorum substantiæ. Male ergo in omnibus exemplaribus hic aphorismus sine particula /aut/ legitur, Carunculæ paruæ veluti capilli. Nullo enim modo carunculæ paruæ assimilantur capillis. Verum oportet inter verbum /paruæ/ & dictionem /veluti/ mediam interponere coniunctionem /aut/: tanquam Hippocrates non de vna re, sed de duabus faciat suo sermone mentionem: quarū vna est, Carunculę paruæ: altera vero, Veluti capilli. In iis igitur, quę sunt veluti capilli, semper vrina est crassa: cum pituitosa substantia, quam venæ aggregarunt, per renes expurgetur: in carunculis autem non est necessarium. Nunquam tamen talem vidi renum dispositionem: sed, quæ sunt veluti ca-

Supra aph. 75.

runculę, ſępius à me viſę ſunt, in illis febribus, in quibus, & quæ ſunt ſimilia orobis, ſedimina con E
ſpiciuntur, ſanguine craſſo in renibus, aut in hepate exuſto: non tamen veras caruncul as vnquam vidi cum vrina exeuntes. Puto igitur poſſe contingere, ꝙ craſſa vrina ab ipſo dicatur, quæ medio cris eſt & ſecundum naturam. Hęc enim tenui quodam modo opponitur. Neq; nos latet, ꝙ proprie quidem ſecundum exceſſus oppoſitiones ita nominantur: per abuſionem autem, & medio & mediocri, extremorum nomina tribuuntur: cum & ad maxime craſſum, tenue: & ad maxime tenue, craſſum nominetur. Quod ſi ita accipiamus, ſermo talis erit: Quibus in vrina, quæ tenuis non eſt, ea, quæ diximus, exeunt: renum eſt paſſio: ſi vero vrina ſit tenuis, totũ venoſum patitur genus. Eundem intellectum mihi videtur etiam in ſequenti oſtendere aphoriſmo.

Idem in lib. de Natura hũana cõ.2. t.21. 7ª. clxxx.h

77 ‖ *Quibus in vrina craſſa furfurea quædam ſimul exeunt, iis veſica ſcabie laborat.* de Natura hu. com.2.t.21.7ª. clxxx.h

Quando vrina tenuis fuerit: haud ſecundum naturam venæ ſe habent. Cum vero nõ tenuis extiterit, ſed mediocrẽ habuerit ſubſtantiam (in quo ſignificato craſſa accipere oportet hoc loco) ea, quę ſimul cum tali vrina excernuntur, circa renes, aut veſicam paſſionẽ oſtendunt. Cum enim ex venis quidem vrina veniat {in renibus} autẽ percoletur, in veſica vero aggregetur, quicquid in ea præter naturam apparuerit, aut venas, aut renes, aut veſicam male ſe habere indicabit, ſicuti F
& nunc furfurea veſicam ſcabie laborare, quando venæ nullum affectum habẽt. Feruntur enim & ex ipſis aliquando furfurea, cum earum tunica patitur, quemadmodum & veſicæ: vel cum ſanguis, qui in ipſis continetur, à febre ardente peruritur. Aptior autem ad hoc eſt, quicunq; humor in eis craſſior exiſtit, & magis, qui veluti fęx ſanguinis eſt, quem ſolemus humorẽ melancholicũ noĩare. Sicuti enim cutis ſuperficies (quã epidermida, id eſt ſuperiorẽ pelliculam nominant) in ſcabie, lepra, atq; lichenibus tenue quiddam remittit, quale eſt, quod ſerpẽtum ſenectus nominamus: ſic, vbi in partibus interioribus ea, quæ eſt veluti cutis, tale aliquid patitur: & caſus erit paſſioni ſimilis. Hac ratione igitur & venæ ipſæ, atque veſica ſcabie laborantes, furfureos cortices vnà cum vrinis emittent. Diſtinctio autẽ fiet ex tenuitate, ac craſſitudine vrinę, vt antea diximus. Tenuis "enim vrina venas: non tenuis autem veſicam pati indicabit. A.li.1.f.2.d.3. c.3.fol.52.g

78 *Quicunque ſponte ſanguinem mingunt, iis à renibus venulam ruptam ſignificatur.*

Quod dicitur /ſponte/ (gręce ἀπό ταυτομάτε) poteſt idẽ, quod ſine cauſa exteriori, oſtẽdere: poteſt & quod veluti repente, nullo caſu pręcedente, quales apparent veſica vlcerata. In ipſa enim venam rumpi ex influentis ſanguinis "abundantia, quemadmodum in renibus accidere ſolet, eſt G A.l.1.f.2.d.3. c.6.fol.54.g
impoſſibile. Neq; enim per eius venas ſanguis percolatur, ſed ſolum tm̃, quantũ ipſi ſufficiens eſt pro alimento, contribuitur. Præterea neq; venæ, quæ in veſica, nudę, aut inſtabiles natura ſunt, ſicuti, quæ renũ ventres ſubintrant, quarũ ora aperiuntur, & quę aliquando dirumpuntur, propter humorũ multitudinem, ac craſſitudinẽ, qui in ipſis continentur. Diruptio itaq; puri ſanguinis facit euacuationem. Ora autẽ aperta non vniuerſim ſanguinem effundunt, pręſertim cum parua eſt apertio, ſed paulatim, atq; tenuiorẽ percolant: vnde totã vrinam ſubſanguineã efficiunt. Fit autẽ, vt dixi, & venis veſicæ exeſione laborantibus, ſanguinis euacuatio, quã antecedunt vlceris ſigna in veſica exiſtentis, hoc eſt & loci dolor, & pus, & ſępe ipſius corporis veſicæ quędam veluti fruſtula. Hac ratione igitur melius & verbum /ſponte/ pro repente, accipere, & non pro ſine cauſa manifeſta: ſiquidem ſanguis ex renibus ſępius & ſine cauſa excernitur manifeſta, vaſe ex multitudine rupto, ſed aliquando ob ſaltum vehementiorem, vel ex alto caſum, uel ictum.

79 *Quibus in vrinis arenoſa ſubſiſtunt, iis veſica laborat calculo.*

Non omnino ueſica laborat, ſed cõtingit & renes: quare manifeſte errat aphoriſmus, ſiue quia Hippocrates ipſe dimidiã partem ſermonis neglexerit, ſiue quia primus librarius omiſerit. Siue H
enim in renibus, ſiue in ueſica calculi generantur, unà cum urinis exeunt arenoſa.

80 ‖ *Si ſanguinem mingant, aut grumos, vel ſtillicidium vrinæ habeant, & dolor in imum incidat ventrem, & pectinem, & femen: circa veſicam labor eſt.* 7ª. Apho.39. 57.a

Duobus modis finis ſcribitur aphoriſmi: in quibuſdam exẽplaribus, labor eſt: in quibuſdam, morbus eſt: & ferè in hoc nihil inuicẽ ſcripturę differunt. Cõmuniter autẽ ambæ errant, ſiquis intelligat circa ueſicam ab Hippocrate dici, quaſi ipſam ueſicã laborare dixiſſet. Nam ij, quos memorat caſus, communes ſunt omnibus, quæ urinæ ſeruiunt, inſtrumentis, ueſicę, renibus, urinariis meatibus. Melius eſt itaq; hoc modo, quę circa ueſicam, accipere, non tanꝗ ſola ueſica ſignificetur, ſed & partes, quę illi annectũt. Adhuc aũt magis, ut ita accipiamus, hortabit ſequẽs aphoriſmus, in quo non, quę circa ueſicam, ęgrotare dicit, ſed ipſius ueſicę eſſe exulcerationem: cum non idem ſit, pati aliquid ipſam ueſicam ſimpliciter ſolam, enunciare, uel quę circa ueſicam.

81 ‖ *Si ſanguinem, aut pus minxerit, aut ſquamulas, & grauis odor adſit: veſicæ exulcerationem ſignificat.* 1. de Locis aff. 4ª.2.d

Sanguis quidẽ & pus mingẽdo prodeũtia, omniũ inſtrumentorũ ulceratorũ, quę urinę obſer

uiunt,

A uiunt, signa sunt cõmunia, odor autem grauis, hoc est molestus, & adhuc magis squamulæ, sunt propria vesicæ. In pluribus igitur exẽplaribus, Si sanguinem & pus minxerit, scriptũ inuenitur: In quibusdam vero, Si sanguinem vel pus minxerit. Ostendet autem hæc scriptura secunda cõiunctionem/aut/esse disiunctiuam, quasi vtrũlibet horum, quæ dicta sunt, vbi adsit, significet vlcerationem: altera vero vult ambo assidere, vel simul inuicem, vel alternatim.

82 *Quibus in vrinaria fistula tubercula nascuntur: ijs suppuratione facta, & eruptione, solutio.* 7ª. Apho. 57. 59.b

Ob sermonis breuitatem nihil effatu dignum hoc haberi aphorismo suspicabitur quispiam. Promptum enim est vnicuiq; intelligere, in meatu vrinario, qui in pene est, (hunc enim meatũ, fistulam vrinariam græce οὐρήθραν nominant,) si consistant tubercula, & mox rumpantur, fieri solutionem. Verum, si diligentius animaduertimus, maius aliquid ex eo ostendit. Contingit .n. vrinam aliquando retineri ob tale tuberculum: ex cuius diruptione sanitas retentionis vrinæ proculdubio sequetur. Verum ex dictis quædam dubitatio suboritur, vtrum solũ velit hæc, quę hoc in loco sunt nata tubercula, rumpi: vel sæpius quidem hoc accidere, fieri tamẽ posse, vt etiam dissoluantur: vel exemplum solutionum vnum hoc aliquod scripsit, diruptionem: quod & ve-
B rius existit.

83 *Mictio noctu plurima facta, paruam significat deiectionem.*

Quod quidem necessarium sit ventris humore distributo, minorem fieri alui deiectionẽ, vnicuiq; manifestum. sed cum hoc & illud apparet, ꝙ eo vnà cum cibis exeunte, aluus quidem humidior fit, atq; ideo plura deijciet, vrina vero paucior excernetur. Docebit autem nos hæc ipsa ratio & alui fluentis, & siccæ remedia. In quibus enim supra modum humida aluus deprehenditur, ijs potum minorem exhibebimus, ac præterea illi viam ad vesicã parabimus. In quibus vero siccior, & plus dabimus potus; & distributionem, quantum fieri poterit, prohibebimus.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS QVINTVS.

1

Onuulsio ex elleboro, letalis est. in Epistola ipsius Hippo. ad Democritũ, & & in Coacis p̄notionib. Ex veratro conuulsio perniciosa.

C Ijs, qui elleborum acceperunt, album scilicet, (hunc enim simpliciter elleborũ nominare consueuerunt, non, sicuti nigrum, cum adiectione) ijs, inq̃, si ex purgatione conuulsio aduenerit, casum ait esse letalem: fit .n. nõ ab initio purgationis, qñ periculũ est, ne homo strangulctur: sed qñ vomentes vehementius lacerãntur, pp ipsam quidem maxime, quę fit in vomitibus, contentionẽ laborantibus neruis, ob illam, quam habent cum ore ventriculi, in patiendo societatẽ: Ob quod & aliàs vidimus, vbi fortius mordetur, fieri conuulsiones, sicuti adolescenti, qui æruginem euomuerat. Præstat .n. æruginem, non æruginosum vomitum, illum nominare. Erat enim talis, qualis, quę vera ęrugo nominatur, floridissimus: verum inter vomendũ, totum corpus conuulsum est: & ęrugine euacuata, febris statim, & conuulsio cessauit. tale autem erat, quod euomuerat, sicuti siquis optimam æruginẽ aqua perfunderet, adeo vt ex amborũ vnione talis substantia exultaret, quæ defruti crassitudinem repræsentaret. Non impossibile est igitur (vt dixi), & per compatiendi ad os ventriculi societatem fieri conuulsionem ex elleboro albo: & hæc foret conuulsio moderatissima. Contingit aũt, & propter ipsam euacuationem, ijs qui supra
D modum purgantur conuulsionem aduenire: sicuti, & choleram patiẽtibus, cõtractiones frequenter adueniunt, maxime q; eorum, qui sunt in suris, musculorũ. Sed neq; illud est impossibile, propter pharmaci efficaciam ex neruis humiditates ad se attrahentis, atq; ideo, tunc eos male afficientis fieri conuulsionem. Sed & ellebori aliquando vi ad sui distributionem impulsa vehementius, contingit neruorum substantiam violentius exiccari. Ipsa enim nos docuit Hippocrates, ꝙ fit conuulsio ex repletione & inanitione, corporum videlicet neruosorum, à quibus secundum electionem motus perficiuntur. Sunt autem hęc, nerui, ligamenta, musculi, & tendones. Sicut enim in exterioribus videmus lora & chordas extendi, vbi vehementius exiccentur, aut multa madeãt humiditate: sic & in corporibus animalium par est fieri non raro conuulsionem. Liquet igitur, ꝙ ex repletione conuulsio, sanabilis est per euacuationem. Ea vero, quæ fit ex inanitione, & neruorum siccitate, non facile admittit curationem. Fit autem (vt dixi) & propter compatiendi societatem conuulsio: quam non debemus existimare fuisse ab Hippocrate prætermissam. Eam enim quæ primum fit, conuulsionem ostendit, cum ait conuulsionem ex repletione, atq; inanitione generari. Et quidem nouimus etiam morsus ratione fieri in ore ventriculi singultum, adeo vt quispiam, & neruos itidem pati existimauerit. Et videbitur ista conuulsio ijs, qui ab elleboro purgantur, non dicta ab Hippocrate, aliquando fieri: nisi per Iouem illam dixerit quispiã fieri ex inanitione,

*ἀπαραχθῶσι. 6ª. Aphor. 39. 50.f

nitione, cum humores mordaces vim habeant exiccandi. Hi itaq; modi sunt eorum, qui ex elleboro conuelluntur. Sanatur autem ex ipsis, & qui propter morsum, & qui propter cõtentionem ex vomitibus fit. qui autem ex siccitate accidit, insanabilis est. Non absque ratione igitur totum hoc genus Hippocrates ait esse letale, quoniam non nullæ eius species cum difficultate sanantur: vna autem insanabilis est. E

2 || *Conuulsio ex vulnere, letalis est.*

in Coacis præno. iisdem verbis.

Sicuti in eo, qui hunc antecedit, aphorismo mortalem dixit esse cõuulsionem, (quod idem est, ac si diceret periculosam, atq; ad mortem sępius terminantem) sic & nũc eam, quæ fit ex vulnere, conuulsionem letalem dixit esse, non tanquam ex necessitate, ac semper mortem afferentẽ, sed tãquam admodum crebro. Sic & in multis ex prioribus aphorismis, letalis nomine visus est vti. Ex vulneribus igitur fiunt conuulsiones ratione sequentis ipsa inflammationis, vbi partes neruosa s attigerit. Et primum quidem videntur conuelli, quæ è directo sunt partium inflammatione laborantium: deinde postquam, & principium attigerit, passio ad totum extenditur corpus.

3 || *Vbi sanguis multus fluxerit, singultus, aut conuulsio superueniens, malum.* F

in iisdem Coacis, vbi ait ĩ sanguinis fluxiõe multa.

Non aliud quidem ostendi est existimandum ex priori nomine letale, aliud autem nunc, cum malum dicit. Consueuit, siquidem Hippocrates casus illos ita nominare, quos letum sępe subsequitur. Sicui vero per magis, & minus differre hæc nomina videantur: maius periculum per vocem letale, quàm per malum, ostendetur. Quæ igitur fit ex multa sanguinis profusione conuulsio, ex altero genere causarum ipsam efficientium consistit, vt antea dictum est.

4 || *Ex superflua purgatione conuulsio, aut singultus superueniens, malum.*

in Epistola ipsius Hippo. ad Democritũ, & in Coacis præno. Similiter ẽt in nimiis purgationibus ex medicamentis. 6. Aph. 39. 50. f

Quod aliquando iis, qui elleborum sumpserunt, diximus fieri hoc nunc ostendit in omnibus, qui quouis modo purgantur. Conuelluntur enim, qui vltra modum purgantur, easdem ob causas, quas diximus in iis, qui elleborum assumpserunt: & iis, qui hac ratione laborant, non paruum periculum imminet: siquidem multo peior est ea, quæ fit ex inanitione conuulsio, altera, quæ fit ex repletione, Quòd autem, || & singultus conuulsio sit stomachi secundum Hippocratem, nos vtique nouimus.

5 || *Si ebrius quispiam repente obmutuerit: conuulsus moritur, nisi febre corripiatur, aut, vbi ad horam peruenerit, qua soluuntur crapulæ, vocem recuperet.* G

in 1. Pror. cõ. 2 t. 50. 4ª. 175. g & com. 3. t. 29. 183. h

Repletis neruis talis conuulsio superuenit. Solet autem facile eos replere vinum, vt quod calidam habeat temperaturam: talis siquidem natura prompte omnia subintrat, pręsertim cum non admodum crassam substantiam habuerit. Substãtiæ igitur copia vinum neruis affert, cõuulsionẽ. Rursus autẽ qualitate sanat eam, quam fecit dispõnem, neruos calefaciẽdo atq; exiccãdo. &, si hoc aliqñ facere nequeat, mortem subsequi est necessarium. Qua autem vi diximus vinũ sanare conuulsiones, eadem videlicet, & febris sanat. Hic vero maxime obseruanda est Hippocratis cõsuetudo, qui ἀφώνους. i. mutos noĩat illos, qui quouis modo caro laborant. Verũ proprie caros noĩatur totius corporis insensibilitas, atq; immobilitas repentina. Hanc itaq; dispõnem consueuit Hippocrates ex vno casuum nominare: & fit proculdubio neruorũ principio patiẽte. Neq;. n. aliter põt omnino conuelli corpus, antequam id principium patiatur, vel principaliter, vel per compassionem, altero prius patiẽte membro. Liquet autem oẽm noxam ex vino factam à Gręcis omnibus crepalen nominari. Sicq; nõ nulli vocabulo fecere etymologiam à carenon pallesthæ, quod significat caput concuti, Horam autem, qua crapulæ soluuntur, tempus nominauit. Est autẽ hoc tempus non præcisum, neq; circumscriptum oĩbus vna mensura. Quidam enim postridie à crapula sunt liberati, quidam vero sequenti nocte, quidam vero tertio die prorsus: & fit hoc pro multitudine, ac vi epoti vini, & eius, qui potauit, natura. Sicuti igitur neq; cibus vnum habet in omnibus tempus coctionis præfinitum, sic neq; vinum. Aut igitur oportet nos ægri naturam habere experientia compertam, aut postremum terminum obseruare: in quo si neq; febricitare, neq; loqui anticipauerit, conuulsus morietur. H

6 || *Quicunq; à distentione corripiuntur, in quatuor diebus pereunt: si vero has effugerint, sani fiunt.*

in lib. de Iudicationib. Quicunq; à distentione, &c.

Distentio græce tetanos morbus peracutus est, vt quę composita sit ex illa, quam Græci emprosthotonon, id est ad interiora distentionem: & opisthotonon, id est ad posteriora distentionẽ nominant. Atq; ita merito citius in ipsa fit iudicatio, non tolerante natura longiori tempore, quẽ fert distentio, laborem. In primo igitur circuitu dierum iudicatoriorum passio iudicatur.

7 *Quibuscunq; morbi comitiales fiunt, ante pubertatem mutationem accipiunt: quibuscunq; autem vigesimoquinto, commoriuntur.*

Proprie quidem passionis mutationes nominant, quando ex vna parte transeunt ad aliam: per abusionem

A abusionẽ aũt, & oẽs solutiones ita nominantur. & mihi videtur Hippocrates secundi significatus vsus esse appellatione. Non modo enim ad alias partes translatis ijs, qui morbum comitialem faciunt, humoribus, soluitur passio, sed etiã omnino curatis. Sunt enim hi crassi, frigidi, & pituitosi. Cessant autem, & ob ætatem ad sicciorem naturam transmutatam, & ob exercitationem, & victũ exiccantem, adiunctis ad hæc idoneis medicinis, Verum Hippocrates nunc solum eius meminit mutationis, quæ ex ætate fit: à qua docti, & formam victus vnà cum medicinis inueniemus. Quod igitur in altera parte aphorismorum dicit, ‖ Qui morbo comitiali laborant, si iuuenes fuerint, mutationibus maxime ætatis, & regionum, & victus liberantur: hoc nunc in ipsis passionibus declarauit, morbos comitiales, qui ante pubertatem fiunt, cessare dicens ex ætatis commutatione: qui vero vltra vigesimumquintum annum processere, commori inquiens. Vnde liquet, ꝙ pubertatis tempus vsq; ad vigesimumquintum annum extendi arbitrãt, sumens initium post secundam septimanam. Liquet autẽ, quòd neq; omnibus sanabitur passio ex pubere ætate, nisi & alia recte gesserint: neq;, quibus in hac accidit, omnino permanet, si bonam victus rationem adhibeant. Verum, quòd non habeant ex ætate sanationem, sed quantum ad eam attinet, passio consenescat, liquido ostendit. Non tamen adhuc manifeste dictum est, quamuis videatur manife-
B stum ijs, qui negligentius accipiunt verba illa/Quibus vero vigesimoquinto anno, commoriuntur/Neq; enim ijs solis passio commoritur, quibus vigesimumquintum annum agentibus aduenit: sed multo magis etiam ijs, qui vltra hãc ætatem progressi sunt. Addentes igitur sermoni Hippocratis illud, quod deest, verum ex omni parte ipsum faciemus: Morbi comitiales, qui quidem ante pubertatem fiunt, in eius ætatis tempore soluuntur: qui vltra pubertatem procedunt, commoriuntur. Tempus autem pubertatis est post quartumdecimum annum vsq; ad vigesimũquintum. Est autem, & alia scriptura talis: Quibuscunque vigintiquinq; annorum fiunt, τὰ πολλὰ, i. multũ commoriuntur. significante verbo/multum/idem, quod ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, i. magna ex parte.

8 *Quicunq; morbo laterali laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, ij ad suppurationem vertuntur.*

Eam, quę fit per sputa, euacuationem humorum facientium morbum lateralem, solet Hippocrates purgationem, ac repurgationẽ nominare: sicuti, & istos[a] ‖ expuere, purgari, tã in libro de victu acutorum, quàm in Prognostico, nominauit. Verum nũc, & tempus prefinit purgationis, in quo si non fiat, ad suppurationem ait morbum verti lateralem: aut omnem, quæ fit ad pus, trãsmutationem ita nominans, (sicut in Prognostico[b] ‖ sepius) aut eam, quæ fit inter thoracem, &
C pulmonem, puris effusionem. fit enim vtrunq; horum, quando morbo laterali laborantes non expurgantur per sputa. Verum secundum, quod diximus, ipse in sequentibus eruptionem suppurationis nominauit.

9 [c] ‖ *Tabes fiunt maxime ætatibus à decimooctauo vsq; ad trigesimumquintum.*

In superioribus aphorismis, quãdo morbos ẽm ætates enarrabat, [d] ‖ Iuuenibus, dicebat, sanguinis sputa, tabes. Nunc vero etiam numerum apposuit annorum, non propterea eadem rursus scribens, quę antea, sed propter passionum thoracis, atq; pulmonis communionem. Propter quid igitur iuuenes his morbis precipue corripiantur, antea diximus: de annis autem ætatum nunc determinandum, quoniam, & Hippocrates dixit tabem maxime fieri ętatibus à decimooctauo vsq; ad trigesimumquintum. Quod. n. ætatibus numero plurali dicitur, quãdam habet significationẽ, ꝙ non eandem Hippocrates ętatem existimat esse mediam inter annos enumeratos. Neque sanè vnà est, si diligentius consideremus: verum ea, quę est à decimooctauo vsq; ad vigesimumquintũ annum, adolescentium est: quæ autem ab hinc vsq; ad trigesimumquintum, iuuenum.

10 D [e] ‖ *Quicunque ab angina liberantur, ijs ad pulmonem vertitur, & in septem diebus pereũt. si vero has effugerint, suppurantur.*

De transmutatione nunc ipsi est sermo, quæ fit ex angina ad pulmonem: quam ait plerunque ante septimum diem occidere, ægro videlicet strangulato: si vero id tempus possit euadere, fluxione in pus conuersa, suppurari. [f] †

11 [g] ‖ *Qui tabe molestantur, si sputum, quod extussiunt, graue olet iniectum carbonibus, & capilli à capite defluunt, letale.*

Eas, quæ sunt in pulmone, vlcerosas dispositiones, nunc tabes nominant, in quibus iubet odorem diligentius perpendi, id, quod expuitur, carbonibus inijciendo. Sicut autem prius in vlceribus vesicæ, odorem dixit grauem sentiri, ita & nunc tabidorum sputum grauiter olere. Si vero & ex capite capilli defluant ita affectis, letalem esse notam: quoniam & maximus alimenti defectus ostenditur, atq; aliquando humorum corruptio.

12 [h] ‖ *Quibuscunq; tabe laborantibus, capillis a capite defluunt: ijs alui profluuio superueniente, moriuntur.*

De ijs, qui ex tabe iam morti vicini sunt, nũc sermo habetur: quos etiam male se habere ostenderat

2ª. Aph. 45. 18. f

A de Vict. rat. in morb. acut. com. 1 t. 27. 7ª. 113. b. in Progn. com. 2. t. 43. 4ª 202 a

B In eodem, t. 57. 58. 59. 61. 203. b. 204. a b c e.

C in Coacis ꝑnotionibus: Aetates piculosissimæ sunt, & c.

D 3ª. Aph. 29. 26. b

E 2. de Morbis, vbi de Angina, Si vero faucibꝰ ac tumorib. & ceter & in Coacis præno. Quibus uero anginæ. &c.

F † Antiqua tralatio hęc addit. Cognoscitur ãt ad pulmonum migrasse rõne pulsus: nã durus, & inordinatus, & inæqualis ad prĩcipale mẽbrũ translatam significat materiam: mollis aũt, & æqualis, & ordinatus cũ bona respiratione, & ęquali certã dimissionem significat.

G 2. d̃ Morbis: Huic si iam pili &c & in Coacis prenot. Quibus tabidis sputum.

H in ijsdẽ Coacis, Quib. tabidis capilli.

derat in defluuio capillorum. Alui autem profluuio superueniente mortem appropinquare opinandum: cum hic casus, & mala causa, & malum signum existat. Fit enim ex virium imbecillitate, quæ pręterea ex ipso casu fiunt imbecilliores. E

13 *Quicunq; spumosum sanguinem expuunt, ijs è pulmone eductio fit.*

Et pleraq; exemplaria, & quàm plurimi huius libri expositores norunt aphorismũ in hæc verba scriptum: Quicunq; sanguinem spumosum euomunt, ijs è pulmone eductio fit. Et quidam ipsum exponentes, aiunt verbum id multitudinem significare, ac propterea à proprio esse trãslatũ: aperte mentientes cõtra id, quod apparet. Sæpe.n. visus est sanguis spumosus absq; multitudine euomi. Si igitur ita Hippocrates re vera scripsit, ipsum abusum fuisse vocabulo dicemus. Neq;.n. sanguis multus, ex pulmone eductionẽ significat: paucus vero, ex alio loco. Si vero/expuunt/aut extussiũt/scriptum sit: tũc proprio vsum fuisse vocabulo, & ostẽdere sanguinẽ talẽ carnosam pulmonis substantiam (quę est ipsius propriũ corpus) affectam vlceribus esse: adeo vt vere quidẽ dicatur solius pulmonis vlcera ex spumoso sanguine indicari: nõ vere autem, vlcerato pulmone, ex necessitate spumosum expui. Sępius.n. vidimus quibusdam ex alto cadẽtibus, & calcitratis, atq; in palæstra percussis, ab illa maxime ictus parte, in quam cuipiam ad solum ruenti, alter super thoracem inciderit, sanguinem plurimum optime coloratum expui cum tussi sine vllo dolore: quẽ ratio dictat ex aliquo pulmonis vase dirupto prodire. F

14 *A tabe habito profluuium alui superueniens, letale.*

in Coacis prænot. Quibus tabidis alui.

Paulo antea dixerat, tabidis, cum sputum graue olet, & capilli à capite defluunt, alui profluuio superueniente, mortem subsequi. Hic vero simpliciter dixit esse letale superueniens alui profluuium in tabe, nulla facta, neq; de sputo, neq; de capillis mentione, tanquam illud solum sufficiat mortem significare, non tamen ita è proximo, neq; tam cito secuturam, sicuti cum defluuium capillorum adiungitur.

15 *Quicunq; ex morbo laterali fiunt empyi .i. suppurati, si in quadraginta diebus purgantur à die, qua fit ruptio, liberantur: si vero non, ad tabem transeunt.*

in ijsdem, Qui ex pleuritide suppurãtur &c.

Addens suo sermoni/ruptionis/vocabulum, manifestum fecit se de illis loqui, in quibus lateris inflammatione in suppurationem conuersa, deinde dirupta, in spatio thoracis, atq; pulmonis intermedio pus continetur. His enim omnibus, nisi vt plurimum in quadraginta diebus puris euacuatio fiat per sputiones purgati: necessarium est pulmonem exedi, pure processu temporis putrescente. Morbo igitur laterali diem quartumdecimum, terminum posuit purgationis, suppuratis autem quadragesimum. Dictum autem est plenius de differentia & aliorum dierum iudicatoriorum, & horum, in eo tractatu, qui inscribitur de diebus iudicatorijs. Quare, si quis vniuersam illam legerit contemplationem: ea, quæ ab Hippocrate de diebus iudicatorijs dicũtur, promptius assequetur. G

16 *Calidum, vbi quis sæpius eo vtatur, hæc mala affert, carnium effœminationem, neruorum incontinentiam, mentis torporem, profluuia sanguinis, animi defectiones: hæc, ad quæ mors.*

in li. de Humidorũ vsu, haud lõge à prĩcipio

De calidi, & frigidi vsu immodico, & modico dictum est nõ parum, & in libro de vsu humidorum. Dicta sunt autem, & hoc in loco aphorismorum omnia ferè capita, & primum hoc ipsum, ꝙ calidũ, si quis eo vltra modum vtatur, has facit passiones, carnium effœminationem, hoc est debilitatem: dictum est enim nomẽ per trãslationem, qm̃ fœmina debilior est masculo: cui astipulatur hoc, quod subiungitur/Neruorum incontinentiam/. Nam, & hi fiunt imbecilles, cum eorum substantia à calore dissoluatur. Et rursus mẽtis torpor, mentis est imbecillitas: cum ita scilicet substantia cerebri, sicuti etiam neruorum, dissoluatur. Eodem modo, & calidi vsus immodicus facit sanguinis profusiones, in illis vtiq; corporis dispositionibus, quæ ad sanguinis profusionẽ aptę sunt. Sequuntur autem ad sanguinis profusiones, defectus animi, & ad hos mors, sicuti, & ad alia prius dicta: sed ad illa quidem tempore pluri, ad hæc quidem magis, ad hæc vero minus: ad sanguinis vero profusiones, & animi defectus, statim. Scriptus est autẽ finis aphorismi vario modo in exemplaribus: scripturæ vero omnes dictam sententiam ostendunt. Est autem vna hæc. His mors: altera vero hæc, In quibus mors: tertia hæc, Quibus mors: alia, Hęc ad mortem. H

17 *Frigidum autem conuulsiones, distentiones, liuores, nigrores febriles.*

in eodem.

Immodicum scilicet frigidum hæc facit, conuulsiones, distentiones, & neruorum refrigerationem. Sicuti enim nõ oportet ipsorum substantiam ab immodico calore dissolui, sic neq; vltra modum conuenientem refrigerari, & in vnum cogi, ac cohiberi. Ac sanè quidem nigrores ex refrigeratione fiunt, & rigores febres aduocantes. Melius autem fuisset ita dicere: Rigores facientes, & conuulsiones, & distentiones, & nigrores, & febres. Plenius autem de his seorsum diximus in libro de casuum causis.

Frigidum,

18 A ‖ *Frigidum, inimicum oßibus, dentibus, neruis, cerebro, spinali medullæ: calidum vero amicum.* in eodem lib. de Humidorũ vsu.

3. de Compos. medi. per gen. 5ª. 228. c

Quæcunq; partes sunt natura frigidiores (sunt autem in animalibus tales, quæcunq; sunt penitus exangues) citius, ac magis ab immodico frigidi vsu offenduntur: iisdem autem rationabiliter calidum conuenientius.

19 *Quæcunq; refrigerata sunt, excalfacere oportet, exceptis iis, quibus sanguis fluit, aut fluxurus est.*

Hoc quod nunc dictum est, haudquaquam euertit illud theorema, ‖ Contrariorum cõtraria esse remedia: de quo plenius diximus in eo tractatu, qui de arte curatiua inscribitur: in quo ostendimus aliud esse theorema maxime necessarium, illa prius curari præcipiens, quæ magis vrgent, hoc est, quæ maius periculum afferunt, sicuti & nunc profluuium sanguinis. Ad hoc igitur prius obsistendum est: atq; ita deinde, quod passum est, ad bonam temperiem est reuocandum. in lib. de Flatibus, non lõge à principio.

20 ‖ *Vlceribus frigidum quidem mordax, cutem obdurat, dolorem insuppurabilem facit, nigrorem obducit, rigores febriles, conuulsiones, distentiones.* in lib. de Humidorum vsu, prope finem.

in 6. Epi. com. 3. t. 14. 3ª. 172. f
1. de Simpliciũ medica. facult. 5ª. 6. d. Et 4. 24. c

B Si proprio vtamur vocabulo, calidum mordax est: sensus autem similitudine, & frigida aqua vocatur mordax: non cum in cutem simpliciter incidit, sed vlceratam. Nam, quod mordax futurũ sit, eius, quod morderi debeat, substantiam oportet peruadere: quod in cute secundum naturam se habente, frigida aqua non potest efficere, quoniam densior est, quàm pro eius substantia, cutis. In vlceratis autem, vt quæ rariora sint, peruadere potest eorum substantiam, in profunda subintrans. Dictum autem est plenius de natura mordacium, in libris de potentia simplicium medicinarum. Vlceratis igitur frigidum est mordax: non vlceratis autem non solum mordax non est, sed & cutem facit duriorem, eius densando substantiam. Et quidem dolorem efficit insuppurabilem, natiuum refrigerando calorem, qui vlcera ad suppurationem perducit, & ea difflari prohibet, quę dolorem efficiunt. Quæ autem sequuntur, prius etiam dicta sunt ab ipso, & nigrores, & rigores febriles, & conuulsiones, & distentiones.

21 ‖ *Est autem, vbi in distentione sine vlceratione, iuuene bene carnoso, æstate media, frigidæ aquæ multæ perfusio reuocationem caloris facit. Calor autem hæc soluit.* in Eodem.

3. de Temperamẽtis 1ª. 24. h
1. de Symptomatum causis 3ª. 17. f
in 6. Epi. cõ. 2. t. 9. 3ª. 161. f & com. 6. t. 4. 3ª. 195. g
1. de simpliciũ medic. facul. 5ª. 2. h
de iis quæ in medicatr. fiũt. cõ. 3. t. 32. 7ª. 220. h. & 221. d
in li qui inscribitur. Introductio, seu medic. Isagog. 56. b

Quæ raro iuuent frigidum, ac calidũ, post ea, quæ ante dixit, Hippocrates deinceps prosequitur: C & primum quidem de frigido inquit, vt in distentione (liquet autem q & in omni alia conuulsione) in medio æstatis tẽpore, cũ bene carnosus fuerit æger ac iuuenis, frigidæ aquæ perfusio reuocatione caloris faciẽs, passionẽ sanet. Vnde & manifestũ fit, q nõ sua vi frigida aqua morbũ tunc sanat: sed ex accidenti, quoniam iuuenibus bene carnosis reuocationẽ caloris facit. In alia .n. ætate nil proderit, quoniã neq; reuocationẽ efficit: quando neq; in hac, vllo anni tempore, præterquam æstate media. Nam aquæ frigidæ occursus aut vincit natiuũ calorem, aut colligit: vincit quidem, cum debilis fuerit: colligit autem, cum fortis, ipsum continens, ac difflari prohibens. Excipit autẽ eas, quæ sunt cũ vlcere, conuulsiones, vt quæ nunquam ab aqua frigida sanari queant, neq; si æger iuuenis, & natura calidus fuerit, & æstiuo anni tempore, ac regione calida: quoniam (vt & ipse antea dixit) vlceribus frigidum mordax, dolorem insuppurabilem facit. Iis igitur, qui ex vlceribus conuelluntur ob neruosorum corporum inflammationem, contrarium vehementer est frigidum, vt quod neque vlcus iuuet, neq; corporum neruosorum dissoluat inflammationem.

22 ‖ *Calidum suppuratorium, non in omni vlcere magnum ad securitatem indicium, cutem mollit, extenuat, dolorem sedat, rigores, conuulsiones, & distentiones mitigat: & ex iis, quæ ad caput attinent, eius soluit grauitatem: plurimum* D *autem confert oßium fracturis, sed nudis præcipue, † eorumq; maxime, qui in capite vlcera habent, } & quæcunq; à frigore moriuntur, vel vlcerantur, & herpetibus exedentibus, sedi, pudendis, vtero, vesicæ: his calidum amicum, et iudicans: frigidum, inimicum, & perimens.* in Eodem.

de Tumorib. 3ª. 84. b
2. de Præsag. ex pulsib. 4ª. 109. g
2. de arte cura. ad Glauc. 7ª. 101. a

† *Al. maximeq; in capite. et ita videtur legisse Gal.*

Sicuti frigidum conuulsiones, & distentiones facere natura aptũ, tamen sanat aliquando, quamquam raro, distentionem: sic & calidum, quantum ex sui natura, ad suppurandum efficax, est aliquando prohibens suppurationem: siquidem vlcera putrida, & simpliciter omnia, quę fluxiones habent, adeo non suppurat calidum, vt his etiam plurimum noceat: atque hæc ambo in vnum coniunguntur, nocere vlceribus, & minime suppurare: sicuti contra, prodesse, ac suppurare. Maximum etenim est vlceri signum ad securitatem, & pus, & medicamen, quod habet id faciendi facultatem. Nihil enim mali potest aduenire vlceri pus generanti. Quæ igitur conuulsionem afferunt, non suppurantur omnino. Similiter autem & quæcunq; vlcera sunt putredini obnoxia, & quæ partes circunstantes exesas habent: atque hæc difficulter ad cicatricem perducuntur vniuersa & minime suppurantur: & quæcunque ex malis vlceribus propriis nominibus insigniuntur, veluti quæ cancrosa, chironia, telephia, & phagedænica, id est carnem comedentia nominantur, omnia & ipsa non suppurantur. Maximum igitur signum vlceri ad securitatem, est pus: & hoc potes

coniicere

conijcere ex calidi vsu. In quibus enim non congruit, videbis hæc à calido insuppurabilia perdurare. Deinceps autem calidi opera, quæ frequenter apparent, enumerat. Etenim cutem induratam mollit, & crassatam extenuat, & dolorem sedat, & conuulsiones ac distentiones mitigat: nec, sicuti frigidum, dolorem insuppurabilem efficit, quoniam est à natura nostra alienum, quæ est calor natiuus, quem coauget, vbi mediocriter adhæreſcit. Calor vero extrinsecus facit hæc omnia, quæ dicta sunt, non nulla q; concoquendo, & ad melius alterando: quædam discutiendo, & euacuando noxia, ad sanitatem perducit: quod si non ex toto sanet, saltem dolores mitigat. In capitis vero dispositionibus & hæc eadem facit, & eas, quas καρηβαρείας, id est capitis grauitates, nominant, sanat, concoquens atq; dissoluens, quæcunq; molestant. Et quidem fracturis ossium vtilissimum est, & magis nudis, hoc est carne exutis: adhuc autem magis ijs, quæ in capite fiunt, nam talia frigidum maxime offendit: vt quod non ossibus tantum, sed ipsi quoq; cerebro sit inimicum. Iam vero &, quæcunq; partes ex algore emoriuntur, ijs calidum remedio est: sic, quæ frigidum exulcerat, sicuti hiberno tempore calcanea, & digitos, & omnino extrema, horum quoq; remedium est calidum. Sanat etiam herpetas exedentes, quamuis ab humore bilioso calido q; fiant: nam propter exulcerationem frigidum est ipsis inimicum, vt quod eis mordax existat. Sic & omnibus, quæ sunt in sede dispositionibus, amicum quidem est calidum, contrarium vero frigidum, quoniam sedes est neruosa: frigidum vero neruis est inimicum: & quoniam per communicationem frigiditas facile ex sede ad ventrem ascendit, & eodem modo caliditas. Sic & vtero & vesicæ calidum quidem, amicum & iudicans: inimicum vero & occidens, frigidum: nam & hæ pariter neruosæ sunt, & supraiacentibus partibus facile tradunt frigiditatem. Quod autem omnibus, quæ in aphorismo dicuntur, communiter subiecit, his calidum esse amicum & iudicans, frigidum vero inimicum & occidens, liquet, etiamsi à me non dicatur.

23 *In his frigido vtendum, vnde fluit sanguis, aut fluxurus est, non ad ipsa, sed circa ipsa vnde influit, & quæcunque inflammationes vel inflammina ad rubrum & subcruentum sanguine recenti tendunt: nam veteribus nigredinem affert. Erysipelas etiam non vlceratum iuuat: nam exulceratum lædit.* in 6. Epi. cō. 3. t. 14. 3ª. 172. f

in li. de Humidorũ vsu, in fine.

Eas, quas facit frigidum, vtilitates, ac mala hoc transigit aphorismo. Primũ, in quibus sanguis fluit, aut fluxurus est, inquiens conferre ipsum, non ipsis partibus manantibus sanguine admotũ, (vlceribus enim frigidum mordax) sed circunstantibus, & illis præcipue, vnde aliquid ad vlcera profluit. Et quidem ait omnes iuuare inflammationes, quas ipse sic nominat inflammina (græce ἐπιφλογίσματα) hoc est veluti ab aliqua succensa flamma, propter humorum, à quibus fiunt, caliditatem. Nam & hæc frigido gaudent. Videntur autem hæc omnia intuenti, colore rubra & subcruenta, recenti scilicet, & non antiquo suffusa sanguine. Nam sanguis antiquus floridum non habet colorem. Quare frigido admoto liuere, & nigras fieri contingit partes patientes. Eodem modo & erysipelas non exulceratum iuuatur à frigido, sicuti vlcerato mordax est frigidum, & dolorem affert: & hac ratione nocet, cum partes dolentes semper ad seipsas moueant fluxiones.

24 *Frigida, qualis nix & glacies, pectori inimica, tusses mouent, & sanguinem, & destillationes.* in 6. Epi. cō. 3. t. 14. 3ª. 172. f. h

Hactenus de aqua calida & frigida sermonem habuit, nunc autem de niue & glacie differit, illud ostendens, quod tanto magis hæ nocere possunt, quanto sunt aqua frigida frigidiores, & quod thoracis partibus sunt inimicissimæ, cum & tusses moueant, & vasis plerunq; diruptis sanguinem manare faciant, & ex capite destillationibus thoracem offendant atq; pulmonem: nam has quoq; nix facit & glacies, cerebrum refrigerantes.

25 *Tumores articulorum atq; dolores absq; vlcere, et podagricos quoq;, atq; conuulsa, horum plurima, frigida aqua large effusa leuat, & extenuat soluitq; dolorem: nam modicus torpor dolorem soluit.* 6. de Compos. medi. per gen. 5ª. 255. c

in li. de Humidorũ vsu, haud longe a fine.

Quod quidem aqua frigida horum plurima iuuet, ostendit. Sed, quę nam hæc sint, dicere prætermisit: tanquam ex illis, quæ antea dixit, non sit admodum difficile inuenire. Quæcunq; enim inflammationes, vel inflammina ad rubrum & subcruentum recenti sanguine tendunt, à frigida ait aqua sanari, quę influxum scilicet cohibet, & hac ratione corpora euacuat: quapropter & dolorem in talibus soluit, quia eius causam abscindit: refrigeratio etiam partium largior, affert torporem mediocrem, qui & ipse dolorem soluit sensum hebetando.

26 *Aqua, quæ cito calefit, & cito refrigeratur, leuissima est.* de Ptissana 2ª. 47. a

2. Epid. sect. 2.

Non pondere talem esse leuissimam dicendum est. Sic enim nihil magnum edoceret, præter id, quod per quendam circuitum illud inuenit, quod facile erat statim inuenire. Nam, si pondere leuiorem aquam dignoscere quærit: promptum ipsi fuit ad proprium eorum, quæ ponderantur, iudicium rem deducere, eius q; per lancem ac pondus inquisitionem facere. Sed nunc leuiorem dixit aquam, quæ ventrem non grauat, & quæ cito permeat: sicuti isti contrariam, grauem vocamus, quæ cito non permeat. Liquet autem, quod non solum hoc iudicium existit virtutis aquæ, sed quod cum alia in propatulo sint, & omnibus nota, hoc vero aliquid habeat artificiosum: Sic ad

in 6. Epi. cō. 4. t. 10. 3ª. 182. d
1. de Simpliciũ medic. faculta tib. 5ª. 5. b
de Bonitate aquæ, Spur. 75. h

*κεστηζιον.

id prodendum

A id prodendum scriptis Hippocrates venerit. Sed quę nam sunt alia? Primum quidem, si neq; turbida, neq; cœnosa: deinde si neq; in gustu, neq; in odoratu aliquam absurdam qualitatem præ se fert: tum & illud, quod nunc Hippocrates dixit, si cito refrigeratur, & calefit: nã perspicuũ existit, talem esse bene altera bilem. Sicuti autem cibi virtus est esse bene alterabilem, ita & aquæ: siquidem facile transmutari volumus, quicquid concoqui debeat ab instrumẽtis, quibus est coctionis munus à natura demandatum. Quicunq; vero sola potantium dispositione, optimam aquam iudicant: certissimo quidem vtuntur iudicio: verum, si hoc tantum assumpserint, non recte faciunt. *τεκμηρίῳ.
Prius enim oportet de aqua ex dictis signis iudicare, antequam ad talem veniant experientiam.

A.lib.1.f.3.d.2. c.8.fol.64.a

27 *Qui " noctu bibere appetunt, ijs admodum sitientibus, si superdormierint, bonum.*

Neq; si dandus, neq; si minime dandus sit potus ijs, qui noctu admodum sitiunt, quicquã ostendit, sed hoc tantum, q superdormire confert. Coquitur enim per somnum, vt liquet, & subdescendit id, quod efficit sitim. Non tñ illud est in obscuro, q valde sitientibus potus est dandus, siue ex potatione vini meracioris, siue ex defectu potus sitis aduenerit. Nam & defectui exhibẽdo succurrere: & illam, quæ facta est ex vino, caliditatẽ aqua restinguere, theorema est medicinale. Si tamen B modice sitierint, non omnino eis dandus est potus, sed considerandum nunquid ex defectu humidi tale quid patiantur, siue ex nimia vini potatione: contingit enim & hos ex somno iuuari.

28 *Suffitus aromatum, muliebria ducit: sæpius vero, & ad alia vtilis esset, nisi capitis faceret grauitatem.*

Muliebria dicit, vt liquet, ea, quę ex vtero mulieribus euacuantur in menstruis purgationibus, & à partu. Clarum etiam illud est, q & hoc in loco, illas, quæ vel propter vteri inflãmationem, vel euersionem, aut talem aliam causam non purgantur, non aliter recte curabimus, q̃ eam curantes passionem, cuius est casus suppressio menstruorum. Illas vero, quæ sine hac passione parcius purgantur, ijs, qui nunc ab ipso docentur, suffitibus curat. In his enim vel sanguinis crassitudo causa est retentionis, vel obstructio vasorum, quæ pertingunt ad vterum, vel eorundem obseratio, totius've ipsorum substantię dẽsatio. Quodcunq; vero dictorum in causa fuerit, ex aromatibus suffitus sanat dispositionem, qui vi sua aperit vasorum fines obseratos, extenuat q; humorum crassitudinem, & obstructiones incidendo remouet. Multoties vero & ad alia, inquit, vtilis esset, nisi capitis faceret grauitatem. Nam totum corpus poterat continue suffiri per vterum in omnibus frigidis, atq; humidis dispositionibus, nisi timeremus illam, quæ fit ex suffitu, capitis grauitatem, præ- *dolorem.
C sertim in febribus. Quod vero omnia fere aromata natura apta sint facere capitis grauitatẽm: & experientia ostendit, & ratio docet. Quæcunq; enim satis calefaciunt, omnia capitis grauitatem causant: vtpote sui natura calido superiora petere. Calida autem est sufficienter omnium aromatum natura, præcipue q; Casiæ, Costi, Cinnamomi, & Amomi.

in 1. Epi.cõ.3. t.30.3ª.126.f

29 ‖ *Grauidas medicare † turgente materia} à quarto mense vsque ad septimum, minus vero has. Recentiores autem, & seniores vereri oportet.* 4ª.Aph.1.27.a † ἢν ὀργᾷ.

Hic aphorismus dictus est & antea, vbi de medicatione sermo habebatur. Sed & hic, vbi de muliebribus agitur, in quampluribus exemplaribus inuenitur. Quidam vero eximunt ipsum, ne bis scriptus inueniatur. Noua autem expositione non indiget præter illam, quam retro scripsimus.

30 *Mulierem vtero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lethale est.*

Non absq; ratione. Si enim sit febrilis morbus, necesse est ipsum febres habere continuas, Talis enim est morbus acutus: & in hoc duplex est periculum: Vnum quidẽ propter febrem ipsam fœtum occidentem: alterum vero, q ex longo interuallo cibum dantes, ex alimenti defectu fœ- D tum destruemus. Si vero, vt hunc seruemus, non verebimur crebro cibum exhibere, febres continuas victu intẽpestiuo augentes, matrem occidemus. Sic & si absq; febre aliquis alius morbus acutus fiat, veluti morbus comitialis, morbus attonitus, quem Græci apoplexian vocant, conuulsio, distentio: propter magnitudinem morbi & acutiem impossibile est laborantem euadere. * συντονίαν.

31 *Mulier vtero gerens, sanguine misso ex vena, abortit, & magis, si fœtus sit maior.*

Ex defectu alimenti fœtus destruitur, non modo misso sanguine ex vena, sed etiam ex longiori inedia. Ostendemus autem hoc ipsum paulo post & per alios aphorismos. Nõ absq; ratione autem & maior fœtus magis destruitur misso sanguine ex vena mulieris, quia pluri indiget alimẽto.

d Venę sect. aduers. Era.6ª.6.c 5.Metho.med. 7ª.30.e Cõtra ea, quę à Iuliano ĩ Hippo. apho. dicta sunt. Ext. ord. 66.f

32 ‖ *Mulieri sanguinem euomenti, menstruis erumpentibus solutio.* 1.de Morbis. Mulieri sanguinem vomenti. & c.ad initia.

Non absq; ratione: Erit enim retractio simul, atque euacuatio sanguinis ad superiora tendentis. Hoc quidem igitur & experiẽtia comprobat vtiliter fieri: nos vero ab ipsa excitati opera, quæ bene à natura geruntur, imitabimur: & mulieres hac passione laborantes, misso sanguine è vena, vacuabimus.

Menstruis

33 *Menstruis deficientibus, sanguis ex naribus fluens, bonum.* E

Quo'd quidem sit necessarium eum, qui singulis mensibus bene euacuatur, sanguinem, quando ob aliquam dispositionem fuerit retentus, mulierem lædere, & ꝙ per aliam partem euacuatus, omnem corporis tollet læsionem, vnicuiq; est manifestum. Cum vero multa sint loca, per quæ potest euacuari, omnibus alijs aut maius, aut minus inest detrimentum: sola, quæ fit per nares, euacuatio innoxia est, quam nunc laudat Hippocrates. Non tamẽ, si qua etiam alia euacuatio sine noxa est, propterea aphorismus est falsus. Neque enim ꝙ sola per nares euacuatio deficiẽtibus menstruis bona sit, dixit: sed hanc simpliciter laudauit, non adiuncto, ꝙ sola. Siquis igitur eam, quæ fit per sedem, dixerit ita affectis mulieribus vtilem esse, non aduersatur aphorismo. Videtur enim aliquando Hippocrates per vnum exemplum de similibus omnibus pronunciare.

34 *Mulieri in vtero gerenti si aluus plurimum profluat, periculum est ne abortiat.*

Ratione euacuationis & nunc Hippocrates inquit periculum abortus esse, quemadmodum & antea in missione sanguinis è vena, ostendebamus.

35 *Mulieri, quæ vterinis molestatur, aut difficulter parit superueniens sternutatio, bonum.* F

Vnum in aphorismo verbum habet obscuritatem /vterinis/ (græce hystericis.) Nõ nulli enim per id accipiunt oẽs, quę vtero adueniunt dispositiones: nõ nulli vero illas tantum, in quibus passio contingit, quã vocant vterinam strangulationem, quę tñ non est vere strangulatio, sed apnœa, id est ablatio anhelitus: alij secundas (græce choria) intelligunt: nam & has vteros nominant. Verum hi aperte aberrant, quãuis maxime verum dicere videantur: ꝙ secundæ contentæ in vtero, ex sternutatiõe dirumpunt. Alius .n. de his ‖ aphorismus est ab ipso perscriptus. Et plurimum refert, an vterũ dixeris, an vterina. Falsum est etiam illud de oĩbus vteri passionibus dictum esse ab ipso sermonem. Neq; .n. exulcerationes, neq; inflammationes, neq; erysipelata, sicuti neq; abscessus, sternutatio iuuat. Verum autem hoc, ꝙ in vterinis strangulationibus superueniẽte sternutatione, patiens aliquantulum leuatur, non solum quia bonum est signum sternutatio sponte adueniens ijs, quæ ita se habent mulieribus, sed quoniã & causa, vt quæ sit huius passionis remedium. Signum itaq; bonum existit, quia naturam ostendit, quæ prius obstupuerat, excitari, ac reuiuiscere, & propriarum meminisse motionum: quando aliquam ejicit superfluitatem. Ostensum est enim in libro de causis accidentium, sternutationem hac ratione fieri. Causa autem, ob quam iuuat, est, quia vehementiore concussu, atq; feruore partim quidem naturam excitat, partim vero excernit, quæ partibus corporis firmiter infixa adhærebant. Sic enim & singultum sanare solet. G

infra, aph. 49.

36 *Mulieri menses decolores, nec per idem semper tempus venientes, purgationem indicant esse necessariam.*

In multis exemplaribus scripturam ita se habentem possumus inuenire. Mulieri menses tardi, nec per idem semper tempus venientes. Possunt igitur & menses tardi, hoc est, qui post consuetum veniunt circuitum, purgatione indigere humoris pituitosi, ob quem & decolores fiunt: non tamen egemus hac sola necessario: nam & per extenuãtem aliquando victum tales dispositiones sanauimus. Scriptum autem est à nobis de hoc extenuanti victu, libro vno seorsum. Suffitus insuper aromatum idem facit, & qui eandem isti vim habent, pessi adhibiti, epota q; medicamẽta, quæ incidunt, & humorum crassitudinem extenuant, quale est, quod calamento fit, quo nos assidue vtimur, quod q; sæpius tardantes mensium purgationes exciuit. Nam intentio sanationis in ipsis est, cum ora vasorum aperire, quæ pertingunt ad vterum, tum sanguinem extenuare. Ac sanè quidẽ purgatio totius corporis, vt dixi, quando crassi euacuantur humores tales sanat dispositiones. Si vero /decolores/ scriptum sit, multo magis purgatio sanabit ita se habentes mulieres. Neque enim H propter humorem pituitosum tantummodo, sed & propter melancholicum, & biliosum menses fiunt decolores. Quomodo igitur ‖ dignoscere oporteat humorẽ superabundãtem, ipse in primo de muliebribus docuit: nunc autem, ꝙ per purgationem euacuandum sit: idem monstrauit. Verba autem illa /nec per idẽ semper tempus venientes/ huic scripturæ magis consonant: vt totus sermo sit talis: Si menses decolores fiant, & non per idem tempus veniant, quo antea venire consueuerant, mulier purgatione indiget. Contingit enim in mulieribus, quæ malos humores habent, non modo decolores apparere menstruas purgationes, sed etiam tempus periodi non seruari: siquidem crassiores fuerint humores, & difficilius fluentes ijs, qui secundum naturam se habẽt, morando, & longius tempus expectando: sin autem contrarij, hoc est humidiores, ac tenuiores, consuetum terminum anticipando.

1. de Mor. Muliebrib. vbi ait, Cum mẽses ꝑ geunt, linteum cõplicatũ, & c.

37 ‖ *Mulieri vtero gerenti* ‖ *si mammæ graciles repente fiant, abortit.*

Hic pariter aphorismus ex illorum numero est, quos diximus defectum alimẽti fœtui significare. Cões enim quędã venę sunt vteris, ac mãmis: quę, vbi parũ habuerint sanguinis, graciles quidẽ mãmas reddunt, atrophia aũt, i. alimenti cessatione non nunq; fœtum perimunt, non nunq; etiã ad excretionem

2. Epid. sect. 1[a]. Velut abortiẽtium mammæ graciles fiunt.

14. de Vsu partium. 1[a]. 207. c 6. de Locis affectis. 4[a]. 41. d 5[a]. Aphor. 53. 42. c

« A excretionem excitant, illam ob causam, quam ipse in libro de natura fœtus, per hæc verba expli-
« cat: ‖ Alimentum, atque auctio à matre veniens, non amplius est infanti sufficiens, quãdo decem
« menses præterierint, & fœtus auctus fuerit. Trahit enim à sanguine ad se id, quod est dulcissimũ:
« & simul etiam lactis parte aliqua fruitur. Vbi vero hæc illi rariora fuerint, & iam infans molem
« corporis habet, plus cibi requirens, quàm illud, quod adest: calcitrat, & membranas dirumpit. Liquet igitur, quod & ante decem menses fœtus est indigens alimẽto, & calcitrans, ac membranas dirumpens initium partus matri affert.

In lib. de Natura fœtus siue pueri, haud longe à fine.

14. de Vsu par. 1ª. 205.b 6. de Locis aff. 4ª. 41.d 5ª. Aphor. 53. 42.c de Anatomia viuorũ. Sp. 51.f

38 ‖ *Mulieri vtero gerenti si altera mamma gracilis fiat geminos habenti, alterum abortit: &, si quidem mamma dextra gracilis fiat, marem: si vero sinistra, fœminam.*

Quod suprascriptus aphorismus de ambabus mammis dicebat, hoc in altera iste dicit: propter illam vero, quã diximus de venis cõmunibus causam, is, qui è directo est mãmę factę gracilioris, fœtus abortum patitur. Quòd autem existentibus geminis, altero mare, altero fœmina, si dextra quidem mãma gracilis fiat, solus mas: si vero sinistra, fœmina sola corrumpatur: ex illa ipsius pendet opinione, qua mares quidem in dextris, fœminas vero in sinistris magis concipi opinatur.

6. de Locis aff. 4ª. 41.b

B 39 ‖ *Si mulier, quæ neque grauida est, neque peperit, lac habet: huic menstrua defecerunt.*

6. de Locis aff. 4ª. 41.b

Ratio quidem longior existit: & oportet illum, qui eam exquisite assequi debeat, exercitatum esse in libris de potentiis naturalibus. Tantum tñ de his nunc à nobis dicetur, quantũ breuissime dictum possit ad præsentia conferre. Hoc quidem cõmune est oĩbus animalis partibus, quæ aptæ sunt humores aliquos vtiles generare, aut ad usum aliarũ partium, aut ad generis propagationẽ, aut ad conceptus nutritionẽ, esse humorem illum quandã ueluti superfluitatẽ partis ipsum generantis. Non enim quia norit, ad qd vtilis erit humor aĩali, ipsius facit pars generationẽ, nisi debeat talem habere intellectũ, qualem habere ciuitatum gubernatores arbitramur oportere, sed animalis quidẽ opifex illum habet intellectum, ipsa autem pars (ut ostensum est) potentiis regitur naturalibus, cũ aliis quibusdam, tum alteratiua, per quam assimilat alimentum sibiipsi. Quantũ igitur alimẽti ab ipsa alterati fuerit nutrito corpori exquisite assimilatũ, illi apponitur parti, ac nutrit eã. & hoc est, quod ipse ait: ‖ Alimentũ est, quod alit, & quod est ueluti alimẽtũ, & quod debet alere. Superfluũ uero, quod superest, similis quidẽ naturę partis humor existit, ĩ ossibus quidẽ id, quod in cauernis eorũ continet̃, in hepate uero sanguis: ex hoc genere est & spumeus humor, q in carC ne pulmonis continet̃, & qui in articulorũ cõpagibus glutinosus humor, & id, quod in testibus, & in uocatis parastatis, semen, & qui in lingua, cui nomen saliua. Sunt autẽ & quidã in mammis adenes, uim habentes id, quod ad eos influit, sibi ipsis assimilandi. Cum ergo hi sint exangues, & albi, propriũ efficiunt humorẽ, talẽ, quale est lac, eius q; maiorẽ copiã, quo plus alimenti defertur ad ipsos. Plus uero defertur octauo, & nono mẽse cõceptionis, qñ abundanter oppletę sunt communes uenæ uteri, & mammarũ, sicuti in animalium prægnantium dissectionibus manifeste conspicitur. Fit aũt & tale quandoq;, licet raro, cum mulier grauida non est, qñ ad similẽ peruenerint uenæ repletionem ex menstruorum retentione: cuius nunc dispositionis Hippocrates meminit.

In lib. de Alimento, prope à principio.

40 ‖ *Quibuscunque mulieribus ad mammas sanguis colligitur, furorem significat.*

2. Epi, sect. 6ª. ĩ ipso libri fine.

Quòd quidem sanguis ad mãmas feratur, deinde ab adenibus, qui ibi sunt, in lac trãsmutet̃, in præcedenti scriptum est aphorismo: nunc autem, qñ intransmutabilis mãserit hic, qui ad eos sanguis peruenerit, furorem ait Hippocrates significari. Ego quidem nõ dum hoc accidisse uidi: &, siquando eueniat, ex iis est, quæ raro eueniunt. Hippocrates uero, ut qui uiderit, scribit: &, si uerũ sit, talem ipsius oportet causam existimare. Adenum natura, illorũ presertim, qui in mãmis sunt, D exanguis est, & proculdubio frigida: oẽ enim exangue frigidum: atq; ideo sanguinem, qui defert̃ ad ipsos, ad frigidius cõmutat. Quãto enim adenes hi sunt hepatis carne frigidiores, tanto lac sanguine. Cum igit̃ multus aliqñ sanguis & feruens per totũ labit̃ corpus, & caput præcipue petit, in furorẽ quidẽ capientur: qm̃ sanguis talis occcupat caput: qui vero ad mãmas defertur, ad contrariã naturam alterari non poterit ita, ut lac fiat, tũ propter feruorẽ, tum propter exuperantiam.

41 *Si velis noscere, an conceperit mulier, cum dormitura est, ei aquam mulsam potandam da: &, si alui tormina patietur, concepit: si minus, non concepit.*

Tormina fiunt quidem & propter mordacitatem, fiunt etiam propter spiritũ flatuosum, qui facilem non habet exitum: quæ tormina fieri etiam nunc est arbitrandum in mulieribus, quæ cõceperunt, propter eam, quæ fit ex utero, angustationem. Dat autẽ aquam mulsam mulieri dormituræ, crudam uidelicet: ea flatuosa ad dignotionem opus habet: uolens & quiescere simul, & plenam esse cibis mulierem: hæc enim ambo conferent ad torminum generationem.

42 *Mulier, si marem concepit, bene colorata est: si vero fœminam, male colorata.*

Vt ad seipsam muliere collata uidelicet, non autem ad alteram, dictum est ab Hippocrate indi

In lib. de Natura fœtus siue pueri,haud lőge à fine.

cium,quod ex bono colore,ac malo sumitur.Nam,quæ fœminam concepit,minus seipsa colorata apparet: quoniam frigidior est fœmina mare.Nunquam vero talem concepisset, nisi & viri semen,& vterus mulieris frigidior eo tempore fuisset,in quo concepit. Quare,quod dicitur,ex eorum numero est,quæ sepius eueniunt. Contingit enim ita omnia recte agere mulierem post tempus conceptionis,vt bene colorata fiat. Liquet autem, quod & alia signa sunt, quę significent marem esse conceptum: sicuti ipsius conceptus plurimæ,ac validæ motiones: quæ tamen neq; ipsæ, signa perpetua sunt.Contingit enim aliquando, licet sit rarum, quod concepta fœmina sit mare robustior, & multis,ac validis motibus moueatur: contingit etiam, vt aliquando mas sit debilior fœmina,ac paucioribus debilioribus'que motibus cieatur. E

14. de Vsu part. 1ª.205.b 4. de Locis aff. 4ª.41.d In aphor. 51. 2.e. Anatomic. conf. sp. 31.

43 *Si mulieri grauidæ in vtero fiat erysipelas, lethale.*

Nunquid solum erysipelas in vtero mulieris grauidæ constitutum, putat esse lethale, an illam etiam,quæ proprio nomine dicitur phlegmone,hoc est inflammatio? Quod enim facto in vtero erysipelate,fœtus moriatur ex necessitate,manifestum est: quādoquidem & febres acutæ aliquando sine erysipelate ipsum interficiunt. An vero vtero inflammationem patiente, possit aliquando fœtus viuere: dignum est inquisitione. F

4. de Locis aff. 4ª.41.d

44 *Quæcunque præter naturam tenues existentes, vtero gerunt, abortiunt prius, quàm crassescant.*

Secundum tres modos intellexerunt expositores libri huius,præsentis aphorismi sententiam. Quidā enim oīno arbitrantur ipsas abortire: quidā vero,si non crassescant,& reficiantur,sed maneant absq; refectione,ac tenues: quidam vero,cū reficiunt, tunc maxime eas existimāt abortire: quod minus vr̄,q̄ prius dicta,verisimile. Verūtamen ita exposuit Numesianus, dictū inquiens esse aphorismū in iis,quæ pręter naturā extenuatæ sunt,& quas prius refici oporteat: sed, cū concipere anticipent,eas nō posse refici ait, absq; q sanguis ad cōceptus alimentū deputatus, ad eius, quæ concepit,nutritionem assumatur: quare non absq; ratione fœtus sufficienti indigēs alimento,corrumpitur.Sed & verba illa /Præter naturam tenues/ quidam ita acceperunt, sicuti Numesianus,vt præter sui ipsius naturam grauida mulier sit extenuata. Quidam vero magnū excessum dicunt significari,volente Hippocrate nobis insinuare, non q mediocriter extenuatę id ex necessitate patiantur, sed quæ valde sunt extenuatæ. Vtraque autem expositio non caret ratione.

45 ‖ *Quæcunque mediocriter corpora habentes abortiunt secundo, aut tertio mense sine occasione manifesta, iis acetabula vteri plena mucoris sunt, & non possunt ex pondere fœtum continere, sed dirumpuntur.* G

de Dissectione vuluæ. 1ª.109.f 15. de Vsu partium. 1ª.211.h 1. de Semine. 1ª.331.b 6. de Locis aff. 4ª.41.e

Sine manifesta occasione ait, febre vehemente,vel alui fluxu,vel profluuio sanguinis,vel erysipelate in ipso vtero constituto,vel saltu grauidæ mulieris vehementiore,vel clamore,vel tristitia, vel ira,uel timore,uel uictu parciore,uel alio tali aliquo actu seu passione. Est enim verisimile in his esse plena mucore ora vasorum uenientium ad uterum, ex quibus secundæ pendent: quę ora, acetabula nominauit,non (sicuti quidam arbitrātur) adnatas ipsis carnes adenosas. Nam, ut ipse inquit in primo libro de passionibus muliebribus,‖ Si acetabula plena fuerint pituita, menstrua fiunt pauciora.Et Praxagoras in primo de naturalibus, Acetabula,inquit,sunt ora uenarū,et arteriarum,quæ feruntur ad uterum.

1. de Morbis muliebrib. circa libri dimid.

46 ‖ *Quæcunque præter naturam crassæ, non concipiunt vtero: iis omentum os vteri comprimit, & prius, quàm extenuatæ fuerint, non concipiunt.*

In lib. de Natura muliebri, Si vero crassefacta fuerit mulier, &c. Et ī lib. de sterilibus, iisdē verbis,& in lib. De superfœtatione,Si mulier pre pinguitudine &c.

Verba /præter naturam/ dupliciter etiam hoc loco accipiunt: quidam enim excessum significari arbitrantur: quidam præter ipsius mulieris grauidæ naturam. Verior est autē prior acceptio: nam ab omenti pinguedine comprimitur,atque angustatur uteri os iis,quæ supra modum crassę sunt: appellat autem nūc os,illud,quod intus est,ubi uterus quidem desinit, collum uero incipit: quod magis proprie os uteri diceretur.Nam altera colli extremitas, quæ muliebri pudendo coniungitur,non uteri,sed ipsius colli os haud sine ratione uocaretur. H

47 *Si vterus in coxam vergens suppuratur, necesse est linamentum* fieri.*

* ἔμμοτον, i. liniamētariū.
† διὰ τῶν μοτῶν.

Cui necessarium est fieri † per linea fila} curationem,linamentum nominauit. Quod autē uterus suppuratus, & præsertim ad exteriora (nam hoc nunc uidetur dicere) curatione tali ex necessitate indigebit, non est obscurum.

48 *Fœtus, mares quidem in dextris, fœminæ vero in sinistris magis.*

14. de Vsu partium. 1ª.205.b in 6. Epi. cō.2. t.44. 3ª.169.a. Et com.4.t.27. 3ª.186.h

Quod propter temperaturā, quæ statim ab initio calidior existit, fœtus masculus generatur, in cōmentariis de semine,est demonstratū. Calidior uero tēperatura fœtibus aduenit non minime ob locū,qui est dextra uteri pars: hęc autē calidior statim existit propter hepatis uicinitatē: conferet autem aliquid ad conceptus caliditatē & muliebre semen profusum quidem ex propriis testiculis per utrunq; corniculum,partim in dextrū uteri sinum,partim in sinistrum, dissimile tamē:

A vt & hoc ipsum ostendimus. Si igitur serosius est, atq; frigidius, quod in sinistro testiculo continetur semen: etiam iuxta hoc conceptus in læua parte vteri constitutus, non absq; ratione fuerit frigidior. Dictum autē est de oībus talibus sufficienter etiam in quinto libro sectionis Hippocratis.

2. Epid. in fine sect. 5ª. Et sup. aph. 35.

49 ‖ *Vt secundæ procidant, sternutatorio imposito, nares apprehendito, & os.*

Non cum accentu circūflexo vltimam syllabam ὑςερῶν, legere oportet, vt significet vterum, sed cum graui ὑς έρων, vt secundæ intelligantur. Neq;.n. vult vteros ipsos excidere, tētione facta cum medicinis sternutare facientibus, sed ea, quæ choria vocantur, atq; secundæ. †

† In tralatione veteri impssa hæc ēt habētur, q̄ in alijs exemplaribus non inuenies. Mulieri vtero habēti tenasmō inatus abortire facit. Tenasmon fit ex humoribus pūgitiuis grossum pūgētibus intestinū, quod vocatur colon qui infirmū cogunt exprimere, si forte eos pūgētes possit emittere: vnde & hæc expssio si mulieri grauidę euenerit, sicut Hippocrates dixit, causa est abortiendi: nimius .n. expssus nimiū facit motū: vnde abortire necesse est fœtū: quia rūpit ligamētū.

A. li. 1. t. 4. c. 21. fol. 81. b

50 ‖ *Mulieri " si velis menstrua cohibere, cucurbitulam quàm maximam ad mammas appone.*

Sicuti menstruorum, quæ aut parce, aut nullo modo fluunt, curationem Hippocrates docuit: ita & nunc illorum, quę vltra modū euacuantur, docet, iubens nos cucurbitulam q̄ maximam mā mis apponere. Melius est autem non māmis ipsis cucurbitulā adigere, sed inferius sub ipsis eam affigere, potissimū, vbi sunt venę, quæ ad ipsas desubter veniunt. Sane q; nō nulli his verbis aphorismum scribunt, Cucurbitulam quā maximam sub māmis pone. Vult aūt q̄ maximā esse cucur-B bitulam, vt fortiorē faciat ex vtero ad superiora reuulsionem, per cōes id venas artificiose molitus.

3. de Naturalibus faculta. 1ª. 303. a 5ª. Apho. 54.

51 ‖ *Quæ vtero gerunt, ijs vteri os comprimitur.*

Maximum hoc est mulieris, quę cōcepit, indicium, si obstetrix potuerit immisso digito os vteri tangere. Statim.n. cum semen intra se ipsas acceperint, totum sui interius spatium contrahūt, & os claudunt. Videtur autem & propter durum tumorem, & inflammationem os vteri cōprimi: distinguitur que ab eo, qui in grauidis, ex duritie vteri.

14. de Vsu partiū. 1ª. 207. c

52 ‖ *Mulieri vtero gerenti si lac multum è mammis effluat, fœtum imbecillem significat: si vero mammæ solidæ fuerint, fœtum significant saniorem.*

Illo videcilet tempore fluit lac, quibus visum fuerit fluere, quando natura fert, vt in grauidis generetur. Neq; enim in primis generatur mensibus. Quòd autem omnino fluat, & non maneat intus, hoc ideo fit, quia plurimum ex eo colligitur. Plurimum vero colligitur oppletis venis communibus, quæ à mammis pertingunt ad vteros: sed adhuc magis implentur, quando minimum conceptus assumit: hoc vero ipsum fit ob eiusdem conceptus imbecillitatem. Liquet igitur, q̄ neque C mammas tenues oportet apparere, sicuti in muliere non grauida (hoc enim signum defectum sanguinis ostēdit, & hac ratione fœtus in ipsis corrūpitur) neq; adeo plenas, vt lac effluat, sed tm̄ subleuari, vt solidæ tangentibus videantur. Media enim est hæc consistentia inter renitentes propter nimiam repletionem, & molles, ac laxas propter defectum sanguinis. Quare merito laudat hoc signum Hippocrates, vt quod indicio sit, neq; fœtum esse imbecillem, neq; deficere ipsi alimentum.

53 *Quæ corrupturæ sunt fœtus, ijs mammæ extenuantur: si vero rursus duræ fiant, dolor aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua infestabit, & non corrumpent.*

2. Epid. sect. 6ª.

Prius dixerat, [a] ‖ Mulieri vtero gerenti si māme repente extenuentur, abortit. Dixerat etiam, [b] ‖ Et, si altera māma extenuetur geminos habenti, alterius fœtus abortum secuturum: nunc vero ordinem consecutionis commutauit, & non à signis, sed à mulieribus fœtum corrumpentibus fecit initium, ipsis præcedere inquiens mammas tenues. Non est autem omnino idem, si dicatur ad māmas tenues sequi corruptionē, &, futuræ corruptioni māmas tenues præcedere. Qui enim ait ad mammarum extenuationem sequi corruptionem: hic [c] non solum istud ostendit esse signum D futuræ corruptionis. Qui vero dicit ijs, quę debent corrumpere fœtus, māmas extenuari: [d] solum hoc vr̄ ostendere signum præcedere fœtus corruptioni. Quare diligentius inquirēdum est, & obseruandum in ijs, quæ apparent in mulieribus grauidis, si nunquam aliter fœtum corrumpunt, sed semper præcedit mammarum extenuatio, vel saltantibus, vel magnopere vociferantibus, vel ira excandescentibus, vel nimio repente pauore correptis, [e] † contingit mammarum non præcedere extenuationem. Contingit autem & quibusdam, vt propter magnitudinem febris, aut factū in vtero erysipelas, vel mucorem acetabulorum, aut aliquid aliud tale, fœtus corrumpatur absque mammarum extenuatione. Cęterum videtur Hippocrates existimare hanc semper pręcedere: & mihi sępius obseruanti visæ sunt in supradictis occasionibus ante corruptionem mammæ fuisse extenuatæ. Nunquid igitur, quando, citra aliquam huiuscemodi causam mammæ extenuātur, defectum sanguinis esse in venis vtero, mammis q; cōmunibus, in causa existimare debemus: vnde propter nutritionis cessationē fœtus corrumpitur: in alijs vero causis, in quibus aut propter passionem interit, aut dirumpitur fœtus, cum ipsum mēbranæ continētes diuelluntur, natura os vteri adaperiētē, & dolores excitātē, ob has ipsas causas sanguinē ad genitales deferri partes: Hæc enim est quædā ratio cōmunis, in quibus natura aliq̄d violenter excernit, vt eo sanguis, ac spiritus tendat: quibus duobus veluti instrumētis natura vtēs, ea, quæ infestant, per vim expellit. Atq; hac ra-

A Sup. aph. 37.
B Sup. aph. 38.
C * Cod multi manuscripti habēt ὅτος ἀποφαίνεται ὁ τοῦτο μόνον, ut Leonicenus. Impssi tollūt particulam illam ὁ, id est, non.
D * impssi cod. habēt ὁ μόνον i. non solum.
E † Al. enim uero contingit quidem interdū māmarum pcedere extenuationem.

tione dolentibus partibus inflammationes adueniunt, natura excernere, atque expellere causam doloris properante: vt vero hoc faciat, sanguine, ac spiritu locum implente. Hæc itaq; à me dicta sint in primam partem aphorismi. Secunda vero, quæ sequitur (in qua contrariæ mammarũ meminit dispositionis) talis est: Si vero rursus mammæ duræ fiant. Cum vero dictio /rursus/ græce πάλιν) duo significet in huiuscemodi locutionibus, alterum quidem, quod antedictæ coniungitur dispositioni, alterum vero, quod per alia verba dici consueuit vice versa: mihi verius, & magis Hippocratis sententiæ cohærere videtur secundum significatum: vt, quod in toto dicitur aphorismo, sit tale: Mammæ quidem tenues omnino præcedunt fœtuum corruptionem: & non possunt isti corrumpi sine earum extenuatione præcedente. Duræ vero, corruptionem quidem non significãt, sed dolor quidam dictarum partium ad ipsas consequitur: vt, sicuti mammæ tenues, defectus sanguinis significationẽ habent: sic duræ, multitudinis: differentes ab illis, quas paulo ante dixerat solidas, in quibus rursus reponente natura ad quasdam partes materiam inutilem, illæ dolent, sed fœtus nullam habet offensionẽ. Quæstio aũt occurrit hoc loco, ob quam causam ad corpus vteri natura nunq; materiam reponit inutilem, & non facit inflammationem: vel cur inflãmato vtero, fœtus nõ corrumpitur. An, quod ab Hippocrate dicitur, aliud est? Neq; n. ꝙ nunq; ad mãmas duras corruptio fœtuum sequatur, putandum est fuisse ab Hippocrate dictũ, sed ꝙ non semper, quẽadmodum in tenuibus: verum, si ad alterum locum natura reponat superfluitates, (quod ex dolore cognoscimus) corruptio non sequitur. Et fiet rursus, si ita intelligamus, sermo talis: In mulieribus, quæ fœtum corrupturæ sunt, semper mammæ extenuatæ præcedunt: duræ autem, ac plenæ, non semper. Omnino enim in his ad alteram partem materiam inutilem natura reponit. Si vero ad vteros ipsam expellat, fient & tunc omnino tenues. Nam secundum Hippocratis (vt apparet) sententiam, etiam si propter aliud quicq;, & non ob defectum alimenti abortus fiat, omnino præcedet mãmarum gracilitas, ob causam antedictam: quare, etiamsi ob acetabulorum humiditatem conceptus effluet, tunc etiam ipsum natura expellente ad excretionem, motio sanguinis erit ad vteros, & hac ratione mammæ fient graciles magis, ꝗ prius erant.

E … F (section letters in right margin)

54 ‖ *Quibus os vteri durum est, ijs vteri os comprimi est necessarium.* — 3.de Naturalibus faculta. 1ª. 303.a

Dictum est & antea, ꝙ os vteri comprimi, commune est signum & tumoris alicuius in eo præter naturam existentis, & conceptionis in muliere, & ꝙ oportet id ex duritie distinguere: grauidis enim molle est, & secundum naturam: durum autem, in quibus est tumor præter naturam, siue sit inflammatio, siue tumor durus. Melius itaq; fuerat hũc aphorismum post illum scribere, in G quo dicebatur, ‖ Quæcunq; vtero gerunt, ijs os vteri compressum est. — Supra, Aph.51.

55 *Quæcunq; vtero gerentes à febribus corripiuntur, & fortiter calefiunt sine occasione manifesta, difficulter pariunt, & cum periculo: aut abortum facientes periclitantur.*

Accidit quibusdam grauidis, in quibus vitiosi humores prius, quàm conceperint, sunt aceruati, non nunquam à febribus vehementibus corripi, adeo vt ex necessitate abortiant: non nunq̃ vero à mediocribus quidem, sed cum non purgentur sufficienter, aliquid superest reliquiarum humorum in corpore vitiosorum, ex quibus febres erant institutæ, vtpote non potentibus medicis mulieri grauidæ aliquod validum auxilium adhibere, aut exquisita victus ratione in ipsis vti. Ob hanc igitur causam febris in ipsis frequenter reuertitur, & maxima temporis parte grauiter se habent. Non sine ratione igitur fœtus aliquando nequit obsistere, sed à febribus, & vitio humorum corrumpitur: non nunquam vero perdurat quidem vsq; ad tempus partus, sed, cum & ipse valetudinarius sit, vt qui longo tempore laborauerit, & matrem habeat imbecillem, non sine periculo paritur. Nam ad bonum partum, duorum corporum vigore est opus, & grauidæ mulieris, & infantis. H

56 *Ex fluxu muliebri si conuulsio, & animi defectus aduenerit, malum.*

Non statim fluxu constituto hæc fiunt, sicuti nec aliorum vllum, quæcunq; in sequẽti sermone quibusdã alijs ait aduenire, sed cum vel vehemẽtior fuerit, vel diu perdurauerit. Defectus quidem animi, communis omnis immodicæ euacuationis est casus: conuulsio vero, etsi non communis existat, ad plurimas tamen ex ipsis consequitur, & magis, si pars, quæ patitur, neruosa fuerit.

57 *Si menstrua plura fiant, accidunt morbi: &, si non fiant, ex vtero morbi contingunt.*

Quibusdam medicis visum est ex multitudine quidem multos fieri morbos, ex defectu autem nullum. Verum Hippocrates ‖ arbitratur etiam ob defectum fieri aliquando morbos, non solum in mulieribus, sed etiam in viris. Siquidem ad defectus consequitur aliquando siccitas, aliquando frigiditas, aliquando vtrunque. Ostensum autem est, quòd intemperaturæ, quæcunq; tantam habent magnitudinem, vt possint iam lædere operationem, sunt ex morborum genere. Verum, quantum ad hoc, neq; falsum, neq; obscurũ est quicq; ab Hippocrate dictum. Quatenus autem, in pluribus quidẽ menstruis simpliciter dixit fieri morbos, neq; /ex vtero/ adiecit in defectu autem — 2.de Nat.hum. t.1.7.181.e

eorum

A eorum istud adiunxit, dignum est inquisitione, nunquid in vtrisq; affectibus dictis, communiter /ex vtero/ subintulerit, an tantum hoc proprium sit defectus menstruorum. Hoc autem scire exquisite, est impossibile, nisi omnes nouerimus causas, ob quas vel plura, q̃ opus sit, vel pauciora veniant menstrua. Possibile est igitur immodicas fieri menstruorum euacuationes, si ora vasorũ, quæ pertingunt ad vterum, vltra modum aperiantur: & si sanguis vel calidior, vel tenuior fiat: & si totum corpus propter malum habitum aliquem aggrauetur sanguine, quem, licet modum naturæ conuenientem non excedat, expellit ad venas, quæ in vtero sunt, vt in rheumaticis dispositionibus accidit ex vna parte ad aliam. Eadem vero mẽstrua possunt fieri pauciora, vel quia venæ ferentes ad vterum menstruam purgationem, comprimuntur: vel obstruuntur ob crassitiem sanguinis, siue frigiditatem & robur ipsorum, quæ in vtero sunt, vasorum, adeo vt, quod influit, non admittant. Quodcunq; autem horum fuerit, necesse est processu temporis & ipsum vterum pati aut similem inflammationi dispositionem, aut erysipelati, aut duro tumori, aut cancro: quibus denuo totũ compatitur corpus. In immodicis vero euacuationibus nulla talis accidit vteris passio, adeo vt per compatiendi rationem totum corpus vnà laboret: quare fit verisimilius in sola retentione menstruorum dixisse Hippocratem morbos contingere ex vtero.

58 B *Recto intestino, aut vtero inflammationem patiente, vrinæ stillicidium superuenit: & renibus purulentis vrinæ aduenit stillicidium: ‖ hepati autem inflammationem patienti singultus aduenit.* 7ª. Aphor. 17. 55.b

Quando aliquis parum, & frequenter mingit: hęc passio, stranguria, i. vrinę stillicidium nominatur: & fit aliquando ex imbecillitate potentię retentiuę in vesica, non nunquam vero ex acritudine vrinę: imbecillitas ergo fit propter intemperaturam, & aliquem tumorem præter naturam: acritudo autem vel propter renum passionem, vel quia talis ad ipsos venit ex venis superfluitas serosa percolata. Recte itaq; Hippocrates inquit vrinæ stillicidium recto intestino, & vtero inflammationem patiente, & renibus suppuratis aduenire: In recto quidem intestino & vtero, per compatiendi rationem vesica patiente: in renibus autem purulentis, pure per vesicam euacuato. Hoc igitur sui acritudine mordens vesicam, excitat ad excretionem: In vteri autem vel recti intestini inflammatione, vicinitatis ratione pati vesicam est necessarium, vt quę & intemperaturam participet & inflammationem, & pręterea prematur, atque angustetur à tumoribus pręter naturã, qui in illis existunt. Dictum autem est à me etiam prius, ꝙ nõ simpliciter alterius passio alteri superuenire apta est, sed iis, quę magnitudinem habent effatu dignam. Sic igitur & hepati inflamma-
C tionem patienti singultus superuenit propter neruorum communicationem, non quidem semper, sed quando ad maximam attollitur inflammationem.

5ª. Aphor. 62. 43.e 59 ‖ *Si mulier non concipit, scire autem velis, si conceptura sit, pannis circũtectam desubter suffias: &, si odor videatur per corpus ire ad nares & os, scito, quòd ipsa non ex seipsa sterilis est.*

Verbum /suffias/ materiam indicat, quę naturam habet, ut suffiri possit, thus uidelicet, & myrrham, & styracem, & quæcunque alia talia, quę calidam habent temperaturam, & sunt satis odorata. Vult enim in totũ corpus ferri uim, quę ab ipsis manat, ut, cum & os & nares attigerit, à muliere manifeste sentiatur. In iis igitur solis totum non peruadet corpus qualitas suffitorum, quibus durum est, ac densum uteri corpus: cum uero sit tale, non est aptum ad conceptionẽ: sicuti & paulopost ipse inquiet: Quęcunque frigidos habent uteros & densos, non concipiunt. Quod autem in fine aphorismi scribitur /Scito, quòd ipsa non ex seipa sterilis est/ indicat eius rei usum. Sępius enim, ut permaneat genus alicuius sacerdotis, uel regis, student ciuitates, ut prolem habeant, mares, seu fœminas, in quibus uel solis genus consistat: atq; ita, ubi mulieres non concipiunt, quęritur, utrius causa hoc accidat, ut facto diuortio mulieres concipiant: & hanc Plato in Theæteto
D innuit esse bonarum pronubarum artem. Totus autem sermo dicetur paulopost, quando omnes exposuerimus, qui ad ipsum pertinent, aphorismos.

60 *Si mulieri vtero gerenti purgationes eant, impossibile est fœtum esse sanum.*

Et uerbum /purgationes/ numero plurali dictum, & ipsi uerbum /eant/ adiunctũ, ostendunt non esse paucum illum, qui excernitur sanguis, neq; semel, sed sępius, & multum. Qui enim semel, aut bis paucus excernitur, in multis apparet absq; hoc, ꝙ fœtus quippiã patiatur. Cum uero nihil deficit multitudini purgationis menstruorũ, & seruat deinceps terminum circuituum per menses, impossibile est fœtum esse sanum: siquidem ille, qui fortis est, ad sui alimentum abutitur sanguine, qui ex toto corpore ad uteros fertur. Excretio uero, quæ in grauidis fit, uidetur ex uenis, quæ in collo sunt, apparere. Nam ab interioribus, quæ sunt in cauitate uteri, secundæ pẽdent: quare nihil per illas potest in muliebrem sinum excerni.

61 *Si mulieri cessent purgatiões, neq; horror neq; febris superueniat, et fastidia incidãt: iudica ipsam in utero habere.*

In iis, quę recte purgantur, mulieribus, & quibus repente sine causa manifesta supprimuntur purgationes, sermonem fecit Hippocrates, docens nos ea, quæ plurimę mulieres ipsa experien-

tia didicerunt. Cum enim fastidium patiuntur menstruis suppressis, tunc se concepisse coniiciũt: E
Fit autẽ fastidium eadem, qua pica, ratione, lęso ore ventriculi in mulieribus grauidis. Interdum autem contingit & propter vitiosos humores totum corpus occupantes, tale aliquid accidere: verum hoc cum horrore, & febre patiuntur, & his distinguuntur à grauidis.

62 ‖ *Quæcunq; frigidos, & spissos vteros habent, non concipiunt. Et, quæcunq; præhumidos uteros habent, non concipiunt: extinguitur enim in eis genitura: & quæcunque siccos magis & adurentes: nam ex defectu alimenti corrumpitur semen. Quæcunque vero ex vtrisque mediocrem habent temperaturam, eæ fœcundæ sunt.* de Natura humana com. 1. t. 11. 1ª. 29. c

Si mihi liceret omnibus aphorismis ordinem congruentem apponere, non essem veritus paulo antea dictum aphorismum in hunc locum transferre: vt finito sermone de purgationibus, ille, qui de ipsis esset vteris, deinceps scriberetur, docente ipso, quot modis mulieres steriles fiant. Primus igitur in ipsis erit aphorismus, in quo dixit, ‖ Si mulier non concepit, scire autem velis, si conceptura sit, pannis circuntectam desubter suffias. Secundus autem iste, qui nunc est nobis propositus: cuius summa est, quòd bene temperati vteri ad cõceptionem sunt idonei: male autem temperati, si parum à bonitate recedunt, difficulter cõcipiunt: sin nimium, mulieres steriles reddunt. ita vt simul etiam detur intelligi, vnde viri sint steriles: sed hoc multos latet. Qui vero ea, quæ dicta sunt, diligentius considerat: primum quidem sciet, quam ob causam & quidam viri omnino steriles sunt: secundo loco, post hoc de viris quidem, ac mulieribus bonam habentibus temperaturam, ꝙ semper generabunt, etiam si cum malam habentibus coeant: de habentibus autem malam temperaturam, ꝙ cum solis contrariam temperaturam habentibus coeuntes, gignent. Prius autẽ dicetur de mulieribus sterilibus, quarum vterus statim ab initio est male temperatus, exuperante scilicet vel vna primarum qualitatum, vel duabus: quemadmodum in cõmentariis de temperaturis determinauimus, ostendentes octo esse numero omnes intemperaturas, simplices quidem quatuor, quarum & nunc Hippocrates meminit, compositas autem alias quatuor, his simplicibus inuicẽ complicatis. Vbi igitur immodica frigiditas exuperat adeo, vt vterus spissior efficiatur, angusta quidẽ sunt summopere in iis ora vasorum, quæ ad ipsum pertingunt: mulieres vero steriles redduntur, cũ secundæ non possint vasorum orificiis adnasci, neq; si hoc fiat aliqñ, possit bene nutriri conceptus: vel enim nullo modo fiunt in hisce mulieribus purgationes, vel oĩno paucæ, & hæ ipsæ vitiosę, solo tenuiore, atq; aquosiore sanguine perlabente. Sed & hæc quoque ora facile obstruuntur cũ propter natiuam angustiam, tum quia magna ex parte hæ mulieres humorẽ aggregãt pituitosum: siquidẽ & corpus totum, vt plurimũ, est vteris simile. Contingit autem & maris semen in talibus vteris refrigerari, nisi sit natura calidissimũ. De prima itaq; frigida tẽperatura Hippocrates fecit mentionẽ, inquiens /Quæcunq; frigidos, & spissos vteros habent/, G
Non per Iouem volens simul coniungere in ipsis cum frigiditate densitatem, veluti si siccitatem, aut humiditatem addidisset. Harum enim neutra semper consequitur frigiditatem: & propterea ipsi modo vna, modo altera adiungitur. Densitas vero ex necessitate valde frigidos vteros comitatur, ob quam non possunt concipere, vt diximus. Quare ita sermonem totum huius aphorismi accipiemus. Quæcunq; frigidos vteros habent, non concipient, propter substantiæ ipsorum spissitudinem. Cur vero spissitudo aduersetur conceptioni, dicere prætermisit, vt nobis potentibus intelligere. Et quæcunque vteros nimis humidos habent, non concipiunt: extinguitur enim genitura, quẽadmodum in terra palustri cerealia semina. Et quæcunq; siccos siue adurentes habent vteros, propter defectum alimenti non concipiunt. Nam in siccis vteris tale quiddam accidit, quale, vbi aut arenæ, aut argillosæ terræ, aut petrosæ mandantur semina. In habentibus autem immodicam caliditatem, quale, vbi valde calidæ terræ semina committuntur, quẽadmodum in æstibus sub Cane contingit. Sic itaque quatuor qualitatum Hippocrates meminit, singulorum seorsum facultatem exponens: vt, si qñ inuicem misceantur, manifesta sit earum commistio. Post hæc H
autem inquit, Quęcunq; vero ex vtrisq; modice temperatę sunt, fœcunditatẽ habent. Ex quibus autem vtrisq;? non profecto ex qualitatibus, (sunt enim quatuor) sed, quæ sunt secundum ipsas, oppositionibus. Sicuti enim dictum est in libris de temperaturis, vna quidem est bona temperatura, mistis modice inuicem calido, ac frigido, altera vero humido, ac sicco: & fieri potest, vt sit aliquis vterus secũdum vnam quidem oppositionẽ bene temperatus, secũdum alteram vero, male. Sed, ne mulier concipiat, potest vel altera efficere intemperatura. Mulierem vero esse fœcũdam, sine ambabus bonis temperaturis est impossibile. Hippocrates itaq; sicuti totum sermonẽ anteriorem de muliebribus scripsit, sic & nunc dictũ de iis, quas habẽt vteri, trmperaturis conscripsit, nec tamen addidit de viris sermonem, vel quia promptum nobis sit ex iis, quæ dicta sunt, easdem intemperaturas ad semen transferre, vel quia distulit in posterum, sed postea oblitus est. Quidam tamen alterum deinceps aphorismum de maribus ascripsere, cuius initium est, Similiter & in maribus. Sed probatissimi aphorismorum expositores aiunt ipsum ab Hippocratis mente, & elocutionis modo manifeste deficere. Ac proculdubio ad proportionem illorum, quæ de mulieribus Hippocrates scripsit, licet nobis ad viros transeuntibus dicere, ꝙ vel propter tẽperaturæ frigiditatem non bene semen concoquitur: atq; ideo, si mediocris sit intemperatura in ipso, indiget vtero

calido

A calido sufficienter: sin immodica sit est oĩno infœcundũ, vel propter humiditatẽ rursus non concoquitur: & hoc etiam indiget, si modica sit intemperatura, vtero calidiori, ac ficciori: sin imodica, infœcundum est. Eodẽ modo & propter excedentem calorem semen fit tosto simile. Ob siccitatẽ vero, vbi primum excidit, neq; extendi potest: quod maxime est necessarium, si mulier debeat cõcipere. Ostẽsum est enim in libris de semine, nisi per vteri cauitatem parte plurima semen extẽdatur, mulierem non concipere. His igitur veluti quibusdam elementis à nobis astructis, deinceps dicamus id, quod paulo ante dicere distulimus, quod etiã à Platone in Theæteto proponitur. Inquit enim hoc esse maximum opus obstetricum, scire coniungere inuicem corpora apta ad conceptionem, quod nunc in sermone dictum est: & simul posse discernere, qui viri sint infœcundi, & quæ mulieres steriles. Nam immodicæ intemperaturæ, horum sunt causæ. Modicę vero si sint, & contrarijs coniungantur, tunc concipient mulieres: si vero similibus, non concipient. Neque enim fieri potest, vt frigidius semen in vtero frigidiore sit fertile, quemadmodum neq; siccius in ficciore: idem & de duobus alijs sentiendum: sed indiget semen quidem frigidius, vtero tanto calidiore, quando deficit ab optima temperatura: & humidius ficciore: eodem modo & in alijs. Cognitio autem omnium immodicarum vteri intemperaturarũ est, quam paulo ante dixit Hippo-B crates in suffitu, qui per aromata fit. Frigiditas enim spissitudinis ratione non permittit vsq; ad os, & nares ferri aromatum exhalationem: eodem modo & siccitas. Humiditas vero sicuti ab ipso dicta est extinguere geniturã, sic & aromatum qualitatem. Reliqua est vehemẽs caliditas, † si quidem ea ratione ꝙ vincit, aromatum facultatem alterat, atq; corrumpit, ac propterea nõ permittit ipsa seruantia sui naturam sinceram, circa os, & nares ferri: de hisce naturis ex suffitu aromatum sufficiens cognitio præstabitur. Si vero non potest hæc sufficienter haberi, ex alijs indicijs nobis erit talis natura inuestiganda, hoc ipsum primum cognoscentibus, ꝙ rara admodum est huiuscemodi temperatura in mulieribus: siquidem fœmina est mare natura frigidior. Vnde ob hoc ea, quam facit Hippocrates ex aromatum suffitu, dignotio, in sterilibus mulieribus vtilissima est: vel quia omnis immodica intemperatura isti subijcitur: vel quia rarissime vna ipsam subterfugit in mulieribus illis, quę tenues apparent, nigrę, & hirtę: ita vt ex his signis percipiatur earum immodica intemperatura sine suffitu aromatum.

† Cod. Leoniceni, & Laurentiani habebat εἰ μὴν τῷ νικᾶν τὴν τῶν ἀρωμάτων, &c. sũt q̃ ex impßis gręc. ita uertãt non male. quæ si odorũ vi alterabit, et corrumpet, atq; propterea ipsum seruata sinceritate non permittet subuehi ad os, & nares: satis tũ ĩ his ẽt calidioribus naturis esse poterit ad sterilitatis cognitionem aromatũ suffitus: si vero hæc pstare nequeat, ex alijs, &c.

63 *Similiter autem & in maribus: aut enim propter corporis raritatem spiritus extra fertur, vt semen non transmittatur ad os: vel propter spißitudinem humor non exit foras: vel propter frigiditatem non concalescit ita, vt ad hunc colligatur locum: vel propter caliditatem hoc idem accidit.*

C Qui hunc interposuit aphorismum: neq; proprias voces intellexit. Nam, cũ profiteretur eundem in viris sermonem se facturum, sicut Hippocrates in mulieribus scripserat, non fecit hoc. Cum enim ille de quatuor intemperaturis fecisset mentionem, oportuit hunc etiã quatuor in maribus, vt nos fecimus, in medium adducere: verum non sic iste, sed primum quidem corporis raritatem statim damnat, quæ in mulieribus fuit prætermissa: deinde nec eius sermo, si ipse seorsum diligentius examinetur, verus deprehendetur. Conspiciuntur siquidem viri non pauci, qui, licet corpus rarum habeant, semen tamen habent fœcundissimum: neq; id mirum. Raritas siquidem corporis in calidioribus vnà, atq; humidioribus prouenit temperaturis, quę potissimum plurimo semine, & fœcundissimo abundant. Nam & materiam habẽt, ex qua semen generatur copiosum, & vim, à qua concoquitur. Eiaculatur aũt semen vasorum seminalium intentione compressum, non spiritus occursu propulsum: siquidem substantia spiritualis cum humore miscetur seminis, quæ & ipsa indiget exprimentibus, sicut & humor: qui tantum siccum superexcedit, quanto & celerius foras eijcitur, & ad longius spatium fertur. Hæc igitur sunt ab eo ignorata, qui aphorismum adiecit, & præterea cum ait humorem propter spissitudinem non exire foras. Si enim alium hu-D morem à semine dicit, sermo delirus est. Si vero ait semen propter corporis totius spissitudinem non exire foras, ignorat omnino, quæ sit structura instrumentorum, quę seminaria vocantur: melius enim fuerat ipsorum causari angustiam. Sed &, quod deinceps est dictum, vsq; ad aliquid verum, non habet id, quod sequitur, intelligibile. Nam, ꝙ propter temperaturæ frigiditatem semen non concalescat, ac propterea sit infœcundum, verum existit: ꝙ autem colligi nequeat ad locum hunc, superfluo adiectum est, pręter id, ꝙ neq; locus ab ipso explicatur, sed à nobis intelligendus relinquitur: & tamen id verbum /hunc/ ad ea, quæ prius dicta sunt, habet relationẽ. Sed hæc quidem parua sunt: qui vero circa finem error, est magnus, cum dicat propter ipsius caliditatem hoc idem euenire: nam manifeste ad illud, quod antea dictum est, sermo iste refertur. Dictum autem antea fuit, ꝙ propter frigiditatem non adeo concalescat, vt ad hunc locum colligatur. Quare propter calorem oportet intelligere non concalescere, neq; colligi in vasis seminarijs semen. Hoc autem est aperte absurdum. Nam torreri, aut assari, aut tale aliquid semen pati propter calorem, rationem habet: non concalescere autem, est omnino perabsurdum.

64 *Lac dare caput dolentibus malum: malum vero & febricitantibus, & quibus hypochondria suspensa murmurant, & siticulosis: malum autem, & quibus in febribus acutis biliosæ sunt deiectiones, & quibus sanguinis multi*

deie̅ctio facta est. Conuenit autem & tabidis non valde multum febricitantibus, dare: & in febribus longis, & paruis, si nullum ex supra dictis signis affuerit, & præter rationem consumptis. E

Quòd lac facile alteretur, & q̄ duplicem habeat alterationem: q̄n pluri quidem adhæret calori, statim in nidorem abie͂s: q̄n autem pauco, cito acescens: tibi licet perdiscere, partim statim, cum ex mãmis excidit, ad ignem elixanti: partim ipsum iacere per se ipsum permittenti. Nam & elixatum in nidore͂ abit, & sibi dimissum omnĩno acescit, cito, vel tarde. Sic aũt & in sanis, si non bene concoquatur, in quibusdam acescit, in quibusdam aũt in nidorem abit: in ventriculo quidem frigidiore prorsus acescit, in calidiore vero in nidorem abit. Lac vero bene concoctum nutrit, & bonos facit humores: &, dum concoquitur, pariter attollit hypochondria, ac caput petit. Hos effectus & passiones in sanis etiam videbis. Verum, quę ęgrotis accidunt, percurrit Hippocrates: quæ semper quidem experiri volentibus manifestantur: & possunt etiam ante experie͂tiam cognosci. Vbi enim in ijs, qui integra sanitate fruuntur, videmus lac capiti dolorem afferre, & hypochondria inflare: non est admirabile colligere, q̄ ijs, qui iam caput dolent, vel suspensa habent hypochondria, sit inimicissimum. Recte aũt dixit hypochondria suspensa, licet dicere potuerit inflata & flatuosa. Neq;.n. hæc sola potest lac offendere, sed & alia oĩa, quæ sunt quouis modo suspensa, p̄p aliquam talem, qualis est inflãmatio, vel erysipelas, vel tumor prędurus vel lassus, passione͂. Adhuc aũt magis, si abscessus nõ dum sit in hypochondrio, diruptus, est.n. his etiam lac inutile. Hęc itaq; oĩa vno verbo significat Hippocrates, inquiens, hypochondria suspensa. Nocere aũt ait, & murmurantibus lac, quæ alia sunt ab inflatis, & distentis: flatuosa siquidem, ac ventosa & hęc sunt. Maior itaq; offensio distentis hypochõdrijs obuenit, minor vero murmurantibus: sed t̃n his quoq; lac est inutile: acescit enim in ipsis. Serum t̃n lactis sale, & melle condientes, plurimis talibus exhibuimus, qui & iuuati sunt eorũ aluo subducta. Sitie͂tibus quoq; malum inquit lac esse: euaporat.n. in ipsis, siue natura siticulosi sint, siue ex aliqua occasione sitis aduenerit. Et biliosa deijcientibus, in quibus etiam dicerem ipse lac in nidore͂ abire: non minus, q̄ in ijs, qui talia euomunt. Nam in vniuersum didicimus q̄ celerrime ab oĩbus causis calidis lac ad nidorosum alterari. Rationabiliter itaq; & ijs, qui acute febricitant, nocet: mihi q̄; videtur sermo melius in hunc modum se habere: Malũ aute͂, & quibus biliosæ deiectiones, & acutis febribus. Neq;.n. ambobus simul iunctis tantumodo noxium est lac, sed seorsum in vtroq;. His igitur passionibus lac plurimũ aduersatur. Vtile autem est ijs, quæ sequuntur, de quibus est ab Hippocrate scriptum in hunc modum: Conuenit autem tabidis non valde febricitantibus dare. Nam primum de tabidis facit mentionem. Intellige͂dum G autem est ipsum ita nominare illos, qui tabem ex vlcere pulmonis patiuntur. Nam alios, qui alia ex causa sunt extenuati, ipse deinceps nominat in verbis illis, quorum initium est, Et in febribus paruis. Cõmune autem in omnibus, qui lacte indige͂t, q̄ cibus bonum generãs succum, & qui cito per venas distribuatur, illis est necessarius. Neq; mirandum est, si lac dicimus bonum succum generare, etiam si aliquid habeat flatuosum. Nam in vniuersum, bonum succum generare dicimus, quæcunq; post coctionem ad bonum humorem transmutantur, hoc est ad sanguinem: hic enim humor est nobis amicus. Cur autem, cum dixisset /Conuenit autem tabidis/, adiecit /Non valde multum febricitantibus/, mihi videtur dignum inuestigatione non parua: nam sufficiebat etiam sine valde dicere. Nunquid igitur & multum febricitantibus lac exhibet: solis autem ijs, qui valde multum febricitant, haudquaquam exhibet? an ab aliquo adiectum fuit verbum /valde/ sicut & pleraq; alia? Hæc itaq; quispiam per ocium inquirat. Sciat autem hoc nunc à nobis discens, multum febricitantibus lac dandum non esse. Miror autem, quo modo in illis, in quibus lac dari iubet, ascripsit /Si nullum ex supradictis signis affuerit/, cum sit à doctrina aphoristica alienũ: id enim erat ex ijs, quæ prius dixerat, cognitum, etiam hoc non adiecto, q̄ dandum est tabidis, & præter rationem extenuatis lac, nisi caput doleat, aut hypochondria intumuerint, aut biliosæ sint deiectiones, aut tale aliquid aliud ipsis adsit. An non simpliciter, neq; semper seruare breuitatem videtur Hippocrates, sed, in quibus magnum aliquod periculum imminet, si negligentius, quod ab ipso docetur, accipiatur, in his bis ter'ue repetere eadem non veretur? H

65 *Quibus tumores in vlceribus apparent, non conuelluntur valde, neq; insaniunt: verum his euanescentibus, derepente quibusdam à tergo conuulsiones & distentiones fiunt: quibusdam ante insania, vel dolor lateris acutus, vel suppuratio, vel difficultas intestinorum, si tumores sint rubicundi.*

Omnes præter naturam tumores Hippocrates œdemata, id est inflationes, nominat, sub quibus videlicet etiam inflammationes continentur: sane q̄; hoc ipsum nomen inflammationis antiqui omnes magis inflamminibus, etiam si sine vllo sunt tumore, adaptabant. Quod igitur dicitur, tale est: Quibus tumores vlceribus adueniunt, non admodum conuelluntur, neq; insaniunt. Hoc autem indicio est, q̄ non nulli quidem in ipsis conuelluntur, & insaniunt, sed raro hoc patiuntur, q̄n videlicet magnitudinem effatu dignam vel malignitatem aliquam assumpserint. Si vero tumores derepente euanescant, conuulsiones, ac distentiones, q̄n in partibus posterioribus, hoc est in dorso, vlcera fuerint. Quæ vero deinceps dicuntur, si in partibus anterioribus fuerint, consequi dicit.

A dicit. Posteriora siquidem neruosa sunt, anteriora autem venosa atque arteriosa. Quando igitur ab vlceratis partibus humor, qui fecit tumorem, ad aliquam partem principalem se cōtulit: in partibus quidem neruosis posterioribus conuulsiones fient ac distentiones: (nam hæ sunt neruorum passiones) in anterioribus vero insania, si feratur ad caput: lateris autē dolor, si ad thoracē humor conuertatur. Sæpius vero & hi suppurantur, si humor non dissolutus fuerit. Difficultatem vero intestinorum fore inquit, si tumores rubri fuerint & repente discedant: illam dico intestinorū difficultatem, quam sanguineam nominant, quæ est sanguinis euacuatio per intestinum absq; exulceratione. Quòd igitur, si vel in dorso, vel in partibus anterioribus illi oppositis cōtigerit aliquando tumores de repente euanescere, in tales ægri incidunt passiones, nos vidimus: non tamen ipse nobis Hippocrates manifestauit, an de his partibus solis loquatur, an simpliciter de omnibus, ita vt crura etiā & brachia hoc sermone comprehendantur. In tibia itaque non sunt in partibus anterioribus musculi in chordas validas desinentes. In coxa vero in partibus genu anterioribus maximam videmus chordam, ob quā per compatiendi rationem rationabile est magis sequi cōuulsionē, quàm ob aliquem musculorū, qui sunt in partibus coxæ posterioribus. Sunt enim omnes carnosi. Quare verum non videretur id, quod vniuersaliter ab Hippocrate dicitur, q; ex partibus tan
B tum posterioribus accidunt conuulsiones. Videtur quidem magna ex parte id fieri, non in cruribus modo, sed etiam in brachijs, forte quoniam hæ partes omnes è directo sunt dorsalis medullæ. Nascuntur autem ab hac & membrorum extremorum, & spinalium musculorum nerui.

66 *Si in vulneribus fortibus & prauis tumor non appareat, ingens malum.* 2. Epid. sect. 3ª.

Potest & vltimo aphorismi verbo /malum/ adiungi ingens: potest & priori parti coniungi. Fiet enim sermo talis: Vulneribus prauis existentibus, si tumor non appareat, ingens est malum. Vel talis: Vulneribus prauis existentibus, si tumor ingens non appareat, malum. Contingit autē & verbum /ingens/ communiter dici, ac si ita dixisset: Si vulneribus prauis existentibus, tumor ingens non appareat, ingens est malum. Melior vero ex tribus sermonibus meo quidem iudicio hic est: Si vulneribus prauis existentibus, tumor non appareat, malum est ingens. Dictum autem est & antea, quòd tumor (græce œdema) ab ipso generaliter dicitur de omnibus tumoribus præter naturam. Vulnera autem praua dici existimandum est, quæ sunt in capitibus aut finibus musculorum, et maxime neruosorum. Nam in capitibus musculorum, musculis nerui inseruntur, ex finibus
C autem chordæ oriuntur. Sicuti igitur paulo prius damnabat omnes tumores derepente euanescentes, ita nunc illos, qui neq; omnino adueniunt vulneribus prauis. Nam & in his suspicandum, ne humores ad vulnera defluētes, ad partes principaliores transmeent. Hoc in illis præsertim fieri vulneribus est existimandum, in quibus adest quidem dolor, & propter ipsum omnino aliquid influit, sed à medicis reprimitur valde infrigidantibus aut astringentibus medicamentis: nam, si dolor absit, neq; fluxio mouetur. Maxime autem dolores patiuntur partes neruosæ, quæ per medicinas calefacientes atque exiccantes curari desiderant.

67 *Molles boni: crudi vero mali.*

Hic sermo pars est antecedentis, docente Hippocrate omnes tumores, quicunque molles sunt, bonos esse: contrarios vero prauos. Proprie igitur molli opponitur durum atq; renitens: Hippocrates vero crudum ipsum nominauit. Neque enim fieri potest, vt sit tumor renitens bene concoquente membri natura humores ad ipsum confluentes.

68 in 6. Epid. cō. 2. t. 27. 3ª. 165. *Dolenti partem capitis posteriorem, in fronte recta vena incisa prodest.* 6. Epid. cō. 2. t. 27. 3ª. 165. c

D Non solum studet Hippocrates, vbi sit opus, euacuare, sed cum auersione. Auersio autem ad contraria fit, secundum longitudinem quidem supra & infra: secundum latitudinem vero hinc & inde, hoc est à dextris & à sinistris: secundum altitudinem vero ante & retro. In doloribus itaque partis capitis posterioris, cum auersione nunc euacuatio ex fronte fiet: sicuti anterioris ex occipite. Sic itaque diuturnæ oculorum fluxiones sæpius sanatæ sunt, ex partibus secundum occiput sanguine misso, vnà cum cucurbitulæ vsu.

69 de Tremore palpit. &c. 3ª. 53. h in 6. Epi. cō. 3. t. 19. 3ª. 174. c *Rigores incipiunt mulieribus quidem ex lumbis magis, & per dorsum ad caput: sed & viris parte corporis posteriore magis: quàm anteriore, veluti femorum, cubiti. Sed & cutis rara: indicio autem est pilus.* 2. Epid. sect. 3ª. & 6. Epi. cō. 3. t. 19. 3ª. 174. c

Rigores omnes incipiunt quidem cum sensibili frigore: paratiores autem non solum ad suscipiendam, sed etiam sentiendam frigiditatem, sunt dorsi partes: quare non absque ratione hinc rigores inchoant: & hi citius fiunt mulieribus, quoniam fœmina est natura frigidior atque imbecillior. Recurrit autem hinc rigor incipiens, ad principium neruorum, scilicet caput, celerrime facta per spinalem medullam compassione, quoniam & ipsa, natura frigida est, sicut & cerebrum, & propter substantiæ mollitiem, vt cerebrum, alterationem facile suscipit. Ex partibus autem anterioribus rigores non inchoant, quoniam calidiorem habent, q̃ partes posteriores, temperaturam

huius q; argumentum sumit ex cutis raritate: rursus q; raritatis ex pilorum multitudine. Dictum E est autem à me de generatione pilorum sufficienter in commentarijs de temperaturis.

70 *A quartana capti, non admodum à conuulsionibus capiuntur. Si vero prius capiantur, & quartana superuenerit, liberantur.*

6. Epi. com. 6. t. 7. 3ª. 197. c

Quæ quidem fit ex euacuatione conuulsio, acutissima est, & perniciosissima: quæ vero ex repletione partium neruosarum, qualis in morbo comitiali, neq; acutissima, neq; similiter periculosa. Meminit autem Hippocrates nunc nõ de tali conuulsione: nam verba /capti/, & /capiuntur/ longitudinem temporis ostendunt. Hanc itaq; conuulsionem quartana non solum prohibet fieri, verum, si præfuerit, soluit. Fit autem ab humoribus lentis, ac pituitosis, qui partibus neruosis inserti sunt. Cum vero horum humorum duplex sanatio sit, excretio scilicet, & coctio: ambas habet quartana, excretionem quidem ex rigore (hæc.n. sola agitatio sufficiens est crassum excernere humorem) coctionem vero, caloris febrilis ratione, qui rigorem consequitur.

71 *Quibus cutes circuntenduntur aridæ, & siccæ, sine sudore † moriuntur: quibus vero laxæ, & raræ, cum sudore moriuntur.*

6. Epid. sect. 6.

† τελευτᾶν, quam dictione pilotheus accipit pro indicari vel ad vitã, vel ad mortẽ: si enim euphoria ipsos consequatur, ad sanitatem: si vero dysphoria, ad mortem.

F

Morituri, qui quidem squallidas, duras, & siccas habent cutes, et extentas: sine sudore moriuntur: qui autem contrario modo, laxas videlicet & molles, & raras, cum sudore moriuntur: prioribus siquidem humiditas vel omnino deest, vel cuti: alijs vero & cuti inest.

72 *Qui regio morbo laborant, non multum ventosi sunt.*

Ventosos ab ipso nunc dici est existimandum illos, qui in ventre colligunt multitudinem venti flatuosi, qui vel per ructus, vel flatus excernitur, vel remanet, & extendit, quæ ibi sunt. Fit autẽ hoc non nunquam quidem ob debilitatem, & imbecillitatem partium ad ventrem attinentium, non nunquam vero ex pituitoso, & frigido humore. Hi itaque, qui propter pituitosum humorem ventosi sunt, contrarij sunt laborãtibus regio morbo, qui ex bile accidit. Quare hi nunquam ob humoris exuperantis naturam ventosi fiunt. Contingit autem ipsos ob partium imbecillitatem fieri aliquando ventosos. Quare sermoni adiecit /non admodum/ perpetuitatem quidem negationi adimens, ostendens autem maiori ex parte, quod prius dixerat, fieri. Neq; enim admodum inuenire contingit regio morbo laborantes, habere partium ad ventrem attinentium imbecillitatem. G

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS

COMMENTARIVS SEXTVS

1 *N longis læuitatibus intestinorum, si ructus acidus fiat, qui prius non erat, signum bonum.*

2. Epid. sect. 2ª.

Læuitas intestinorum (græce leienteria) est velox exitus eorum, quæ comeduntur, atque bibuntur: quæ talia deijciuntur, qualia fuere deuorata. Si quis vero vellet breuiorem afferre definitionem diceret esse priuationem, coctionis, cũ neq; quo ad cõsistentiam, neq; quo ad colorem, vel odorem, vllam've oĩno qualitatẽ, in ventriculo facta fuerit mutatio ciborum. Tale autem nomẽ hæc passio sortita est, existimantibus illis, qui prius talẽ ei indiderunt appellationẽ, fieri ipsam propter intrinsecæ superficiei intestinorum læuitatem, ob quam cibos, qui continentur in eis, non amplius apprehendunt, vt, cũ suam seruabãt sibi à natura inditã asperitatẽ, retinebant. In pluribus itaq; alijs, qui primi nomina rebus imposuere, quãuis sint collaudandi: nõ tamen eos in læuitate intestinorum accepto, cum ignorauerint, quod ipsius ventriculi proprium est cibos amplecti, ac se circunstringendo, certo tempore detinere, & rursus ad inferiora dimittere. Et, sicut in vesica fit vrinæ stillicidium, non expectãte, vt illa colligatur, sed statim tanquam mordentẽ, aut aggrauantem expellente: sic et in ventriculo veloces exitus: hi enim sunt communes omnium excretionum causæ: quas si illi sciuissent, qui primi hanc passionem, læuitatem intestinorum nominarunt, talem de ea opinionem abiecissent, & vice eius, totius ventriculi, atq; intestinorum imbecillitatem in causa posuissent, ob quam hæ partes corporis grauatæ à cibis assumptis, ipsos confestim excernunt. Fieri vero potest etiam aliquando, vt à quorundam humorum mordacitate in superficie exulceratis fiat hæc passio: etsi ipsa vis non multum patiatur: nam & tunc erit necessarium, vt permeantibus cibis, partes exulceratæ dolorem sentiant; atq; ideo deorsum illos propellant, & à seipsis quàm citissime emittant: quo in omnibus partibus facto, velocitas exitus subsequetur, & nullum fiet initium coctionis: verum tali intestinorum læuitati cuiusdam morsus inerit sensus. In illa vero, quæ accidit propter ventriculi, atque intestinorum imbecillitatem, absq; vllo doloris sensu fient deiectiones. Adest autem & hæc haud parua vtriq; differentia. Quæ enim fit

ex humorum

A ex humorum acritudine in ventriculi, atque intestinorum abrasa superficie, cessante humorum prauitate statim sanatur cibis, ac potibus, qui vim abstringendi habent. Quod si longiori tempore perseueret, in alteram passionem, quæ dysenteria, id est difficultas intestinorum nominatur, transmutatur. Quę autem potentiæ retentiuę sequitur imbecillitatem, omnino quidem fit ex intemperatura, sed vel ipsorum corporum, quę iam habitum quendam non facilem solui contraxerunt, est dispositio, vel propter humorem aliquem, qui in ventriculo, atque intestinis continetur, euenit: ex quibus humoribus vnus est pituita. Vnde, & acidos ructus, qui tali passione laborāt, habent, quos Greci oxyregmias nominant, qui & sine aliqua pituita quandoque in ventriculo frigidiore fiunt: & in quibusdam lęuitatibus intestinorum, quæ ex frigiditate ortum habent, vnà fiunt, sed progressu temporis cessant. Nam ab initio paruo quodam tempore cibi in ventriculo retinentur, procedente autem, atque aucta passione, neque hoc tempore retinentur. In quibus igitur paruo remanent tempore, fit quoddam veluti initium coctionis, & propter hoc non sortitur effectum. Nos vero didicimus frustrationes coctionis ex frigiditate prouenientes, ructus acidos facere. In quibus autem cibi nullum habent coctionis initium: neq; vlla ab initio fit in qualitate mutatio: quare neque ructus acidi, nisi pituita, ac præsertim acida, in ventriculo abundet.

B Propterea Hippocrates non simpliciter dixit bonum esse signum acidos ructus in lęuitatibus intestinorum, sed primum quidem/in longis/adiecit, quasi cum incipientibus, vt dictum est, sepius vnà eueniant: deinde, vbi prius non fuerint, inquit, Quęcunque enim à pituita ventriculum refrigerante fiunt læuitates intestinorum, semper cum ipsis sunt acidi ructus, vt casus quidam. Illis igitur, quæ neque incipiunt, neque ex pituita fiunt, non insunt acidi ructus. quod si quando fiant, significat tantum iam tempus cibum in vētriculo retineri, quod principium mutationis, accipiunt, & naturam suorum operum reminisci. Hactenus mihi videor expositoris officium satis impleuisse. Siquis autem eorum, quæ dicta sunt, vult capita omnia scientifice comprehendere: in tractatu, qui de potentijs naturalibus inscriptus est, non paucas habet de ventriculi viribus demonstrationes: in causis autem accidentium, de omnibus, quæ velociter excernuntur. Quoniam vero [a] † Erasistratus in secundo de ventriculo mentitus est de medicis se ætate superioribus, turbauitq;, & confudit intestinorum læuitatis notionem: melius mihi visum est hæc etiam superaddere, ac primum ipsius Erasistrati verba subscribere, quæ ita se habent: De ea, quę læuitas intestinorum nominatur, dicēdum: quam priores medici in tres partes diuiserunt, in difficultatem intestinorum, in læuitatem intestinorum, & tenesmon, id est tentionem: quidam tamē in ijs, quæ

C excernuntur, differentias considerantes passionis, atque dicentes, Quando sanguinolenta, atque mucosa exeunt, quę à ventriculo fuere concocta, tunc difficultatem intestinorum nominabant: si vero exeuntia cruda, mista autem sanguinolentis, atque mucosis, læuitatem intestinorum vocabant: cum vero biliosa mista cum sanguinolentis, atque mucosis excernuntur, tētionem, passionem appellabant. Hęc igitur Erasistratus inquit, nescio qua ductus opinione, adijciens crudis excrementis mucosa ac sanguinolenta. Hoc enim nullus apposuit, neque eorum, qui eius ætate claruerunt medici, velut Philotimus, Herophilus, & Eudemus, neque eorum, qui post ipsum fuerunt vsque ad iuniores istos Archigenis sectatores, neque, quos ipse citat, priores medici, hoc est ipso Erasistrato seniores. Diocles siquidem in libro [b] † de curatione, & causa passionis, scribit in hunc modum: Tertia fit magna ex parte ex difficultate intestinorum: vocatur autem læuitas intestinorum, ad quam sequitur deiectio humida, ac spumosa, & cruda, & multa, & cita post cibum assumptum, ac potum. Praxagoras autem in secundo de assidentibus, inquit: Intestinorum læuitate laborantibus, quoniam lubricum est intestinum, ieiunum præsertim, necesse est cito ciborum fieri deiectiones. Post hæc deinceps, quod necessarium sit cito exeuntia, esse omnino cruda, Praxagoras scribit, maximam quidem passionis proprietatem in cita ponens deiectione: quod

D vero cibi omnino incocti permaneant, hoc vnum faciens ex ijs, quę necessario consequuntur. Neque enim, quia omnino incocti permaneant cibi, ideo cito deijciuntur: sed, quia cito deijciuntur, idcirco nullam habent coctionem: atque ideo nos, & alij complures medici, citam ciborum nullam habentium coctionem, deiectionem, dicimus esse læuitatem intestinorum. Ad hunc modum, & alij antiqui medici de ipsa sentire videntur. Nam in libro de passionibus Hippocratis, siue eius sit is liber, siue Polybi eius discipuli, hæc de læuitate intestinorū scripta inueniuntur: [c] ‖ Cibi deijciūtur imputridi, humidi, absque dolore, corpus autem extenuatur. Liquet vero fuisse morem antiquum viris istis, vocare imputrida, quę nos incocta nominamus. [d] † In libro autem de victu salubri, qui, & ipse Hippocrati ascribitur, (licet, qui adulterinum censent, non nulli ad Aristonem, non nulli ad Philistionem, quidam ad Pherecydem referant) scribuntur hæc verba: [e] ‖ Patiuntur non nulli talia. cibus eis deijcitur humidus, incoctus, non propter morbum, veluti læuitatem intestinorum, neque aliquem ipsis affert dolorem. Hi quidem omnes Erasistrato seniores. Sed, vt diximus, mille alij, qui omnes Erasistrati ætate, & postea viguerunt, in eādem sententiam de intestinorum læuitate scripserunt. Quare nescio, qua causa ductus de priscis hominibus mentiatur, illos inquiens arbitrari in læuitatibus intestinorum sanguinolenta, atque mucosa cibis incoctis commisceri.

A † De hoc ēt libro meminit Gal. lib. de Venæ sectione aduersus Erasistratios. cap. 4. pag. 12. a

B † De passione cā & curatione, & ita videtur legisse vetus iterpres impressus, & est ille liber de quo meminit Gal. 3. de locis affectis cap. de Melancholia. quarta 18. g

C ‖ in libr. de Affectionibus, vbi de Lięteria,

D † Non ē idē liber hic, qui inscribit̄ διαιτητικὸς ὑγιεινός τρίτος vel vt Gal. in com. 1. sectiōis tertiæ primi Epidem. περὶ διαίτης ὑγιεινῶν, cū eo q inscribitur περὶ διαίτης ὑγιεινῆς: nā hic liber, de quo hoc in loco meminit Gal. est tertius liber de Diæta: cuius initium est: De Diæta hum. &c. Liber āt de Diæta Salubri adiectus est libro de natura hu. qui ita īcipit: Idiotas ita oportet. &c.

E ‖ 3. de Dięta vbi de repletione.

6.Epid.sect.6ª. 2 ‖ *Quibus nares natura humidiores, & genitura humidior, minus integra sanitate fruuntur: quibus vero contraria, salubrius degunt.* E

In siccioribus secũdum naturam temperaturis nulla omnino superfluitas manifesta neque sensibilis per nares effluit ex cerebro, sicuti, neq; per cutem sudor: sed illa, quæ à medicis difflatio occulta nominatur, superflua extenuata in modum vaporis euacuat. Humidioribus vero naturis sensibiles fiũt superfluitates, & præsertim cerebri, qm̃ est natura frigidius. eisdemq; geniturã, hoc est semen ipsum, ait esse humidiorẽ: sicut in siccioribus aquosa humiditate consumpta, crassius ac siccius est semen. Eos igitur, qui sunt humidiores, siue cerebro tm̃, siue corpore vniuerso, non contingit salubrem vitam omnis expertem noxæ traducere, verum continuo destillationibus ex parua occasione capiuntur. &, si superfluitas eis ad inferiora per palatum descendat, partes subiectæ offenduntur, fauces, guttur, aspera arteria, pulmo, gula, ventriculus. Tusses, itaq; in ipsis fieri, & difficiles anhelitus, & anginas, cruditatesq;, & ventris profluuia est necessarium, non nunq̃ vero, & difficultates intestinorum, quando, quod destillat, salsius quodam modo fuerit. Dixit autem, & ipse de his ‖ in libro de aquis, aere, & locis, sicuti, & in libris de ‖ morbis ac ‖ passionibus.

in lib. de Aere aquis, & locis, c. 2.2ª.2.e f. & ca. 6.4.b.

3 ‖ *In longis difficultatibus intestinorum, cibi fastidia, malum, & cum febre peius.* F

1. de Morbis post principiũ non multis interpositis versi. in li. de Affect. vbi de Lieteria 6.Epid.sect.7a.

Difficultates intestinorum fiunt quidem ex humoribus acribus. sunt aũt intestinorũ exulcerationes primum quidem in superficie abrasorum, progressu autem tẽporis, & profundiora habentium vlcera putrilagini, vt plurimum obnoxia: quo maxime tempore etiam ventriculus ipsis compatiens ad concoquendũ ineptus redditur: qua offensione magis, ac magis ad superiora prouenien te, cum & os ventriculi afficitur, cibum fastidiunt, hoc est non appetunt. Sunt etiam, qui & ab initio non nunq̃ cibum fastidiant propter ichoras fluẽtes ab hepate, à quibus diximus abradi intestina, præsertim cum hi amaræ bilis naturam habuerint. Nam pars eorum superfluitãs, ad os ventriculi effertur. In longis vero difficultatibus intestinorum cum hic casus euenerit, mortificationem quandam ipsi iam aduenisse ventriculo compatiendi ratione significat, ex qua omnino interijt appetentia, opus ad vitam necessarium. Si vero vnà cum inappetentia febris adueniat difficultati intestinorum, duorum alterum est, vel putredo aliqua circa vlcera, vel digna effatu inflammatio: atq; ita, vt dictum est, toto iam compatiente ventriculo, ægri se habent exitialiter.

Ibidem. 4 ‖ *Vlcera circumglabra, maligna sunt.* G

Quando vel pilos videris defluentes à circumiacentibus vlceri locis, vel cutẽ squamulas è summa parte dimittere: scito ijs, qui ita se habent, prauos humores ad partem confluere, qui vlcus erodũt. Neque enim, si radices quidem pilorum possunt corrumpere, loca vlcerata ad cicatricem peruenire sinent.

5 *Dolores, qui sunt in lateribus, & pectoribus, atq; alijs partibus, an multum differant, perdiscendum,*

Perdiscere oportet non modo locum dolentem, qualis nam sit, sed & magnitudinem doloris in eo, quanta sit. Hoc autem confert, & ad loci patientis dignotionem, & ad pręcognitionem eorum, quæ circa ægrum futura sunt, & pręterea ad curationis inuentionem. Si ergo in latere magnus fuerit dolor, primum hic esse non potest, quin patiatur membrana, quę subcingens nominatur: secundo autem non est absque periculo: deinde & maiori indiget curatione: si quidem ad clauiculam dolor pertingat, venę sectione: si vero ad hypochondrium, purgatione: quemadmodum ipse in ‖ libro de victu acutorum edocuit. sin autem mediocris fuerit dolor, & pręterea non pungat, vt qui in membrana subcingente est, neq; ad clauiculam aut hypochondrium pertingat: contingit ipsum carnosis costarũ partibus patientibus fieri, atq; ideo neq; esse periculosum, neq; magno auxilio indigere. Sic & in singulis alijs partibus doloris magnitudo est cõsiderãda: velut si renum pars carnosa patiatur inflammationem, ‖ dolor est grauis: quemadmodum ipse inquit in Epidemijs, ita illum nominans, q veluti cuiusdam põderis, loco incumbentis, inuehit sensum. Alijs vero partibus, quę sunt in rene, patientibus: dolor sentitur acutus. Dico autem alias partes tunicam hunc obtegentem, & ventrem eius interiorem, & eas, quę ad hunc terminantur, arterias, ac venas: ac præterea exortus meatuum vrinariorũ. Sic pręterea se habet res etiam in hepate. Nam eius parte carnosa inflammationem patiente, grauis fit dolor: tunica vero circunducta, vel vasis, acutus. & ipsius doloris acuti quantitas maior aut minor, causæ facientis affert indicium. humor siquidem biliosus, & acris dolorem auget, sicut & spiritus flatuosus non habens exitum: exoluit autem pituitosus. Non solum autem magnitudo qualitatis aliquod nobis dat doloris indicium, sed etiam quantitatis. Augetur enim cuiuslibet causæ efficientis opus, eius aucta substantia. Si igitur vniuscuiusq; doloris volens à nobis magnitudinem considerari, hunc aphorismum scripsit Hippocrates: sufficienter ipsius vsum exposuimus. Si vero non solum, quo ad magnitudinem, dolorum differentiam dicit fore considerandam, sed generalius adhuc quiddam, ac veluti vniuersalius ostendit, consulens nobis omnes effatu dignas dolorum differentias inspicere: maiorem

2.de victu acu. t.11 7ª. 117.h H

6.Epid.com.1. t.6.3ª. 155.c

iorem

A iorem adhuc ex eo fructum vtilitatis percipiemus. Fiet q; huiuſcemodi ſermo: Non ſimpliciter partium dolorem cōſiderare oportet: neq; arbitrandum eandem eſſe in omnibus diſpoſitionē: veluti ſi prius quidem Dion, poſtea vero Theon coſtam doluerit: non eodem modo vtrunq; ſe habere exiſtimandum, ſed diſcere oportet, nunquid multum inuicem in dolore differant, an quodam modo ſimiles exiſtant. Fit autem hoc ex duobus perſpicuum, & ex doloris ſpecie, & ex vehementia. Ex ſpecie, ſi pungenti ſimilis, vel tendenti, vel torporem inducenti, vel grauanti, vel ſtimulanti, vel erodenti, vel ferienti, vel continuus, vel cum intermiſſione, vel æqualis, vel inæqualis. Ex vehementia, quis ſit maior, aut minor, aduertendum: quæ paulo antea, quo ad magnitudinem, differentia in doloribus dicebatur. Conſueuere ſiquidem medici verbo abutentes, omne vehementius, maius nominare, quamuis non ad quantitatem, ſed ad qualitatem id pertineat: febrem enim, quæ ſuam habet in caliditate ſubſtantiam, magnam, vel paruam, vel mediocrem omnes nominare non deſinunt. Quare non eſt mirandum, ſi & dolorem vehementiorem, maiorem appellant. Immo vero non eſt admiratione dignum, ſi, quæ ſpecie inuicem diſtant, magnum aiunt habere diſcrimen: veluti dolorem, qui ponderis cuiuſdam ſimilitudinem gerit, ab eo, qui videtur ferire, vel aliquod aliud pati ex iis, quæ antea diximus.

6 B *Renum, & veſicæ vitia in ſen*oribus difficulter ſanantur.*

In ſenibus vix (inquit) ſanantur, hoc eſt multo negocio, ac longo tempore, quæ in renibus, ac veſica ſunt vitia: quoniā earum opus indeſinens eſt, quiete aūt opus eſt, ſiquid ſanari debeat: & quia per ipſas euacuatur ſuperfluitas acris, apta irritare, ſiue vlcus, ſiue inflammatio, ſiue aliqua alia paſſio in ipſis conſtiterit. Multo autem difficilius ſanantur in ſenilibus corporibus veſicæ paſſiones, quoniā & omnes alij morbi, præcipue q; longi. ‖ Tales enim & ipſe ſuperius dixit cōmori omnes.

** πρεσβυτέροισι hēnt plerique codices, vt Leon. legit: πρεσβύτῃσιν i. ſenibus alij.*

2ª. Apho. 39. 17. h

7 *Dolores, & tumores ventris ſublimes, leuiores: qui vero non ſublimes, fortiores.*

Sublimes nunc intelligendi ſunt, non ſecundum longitudinem corporis, ſed profunditatem. Interſtringuuntur autem hi in locis ad ventrem attinentibus, interiore abdominis membrana, peritonęo græce appellata, adeo vt, quicunq; ſupra hanc fiunt, ſublimes vocētur: qui vero infra, hoc eſt in ipſis inteſtinis, atq; ventriculo, nō ſublimes dicantur. Liquet aūt, q tales recte dixit eſſe fortiores.

8 *Aqua inter cutem laborantibus, vlcera in corpore facta difficulter ſanantur.*

C Docuit ipſe in libro de vlceribus, ª‖ non prius ad cicatricē perduci vlcera, quàm ſufficienter exiccentur: hoc autem non facile fieri in iis, quos aqua inter cutem male habet, ob humiditatis immoderantiam.

9 ᵇ‖ *Latæ puſtulæ non admodum pruriunt.*

Sicuti tubercula omnia duplicem habent differentiam, quoniā quędam tendunt in acumen, & altum petunt: quędā ad maiorē extenduntur locum, non tamen in altū attolluntur: ſic & puſtulæ nō nullæ ſublimes, nō nullæ latæ fiunt. Sublimiores aūt puſtulæ, atq; tubercula à calidiore humore generātur, humiliores aūt à frigidiore. Quare ob duplicē cauſam latæ puſtulæ non admodum pruriunt: difflantur enim in latitudinem extenta, & facientem ipſas humorem minus acrem habent.

A in lib. de Vlcerib. non longe a principio: vbi ait: At vbi deligare voles. & in lib. de capitis vulnerib. Siccius fieri vlcus oportet.

B 6. Epid. ſect. 2ª. t. 29. 3ª. 165. f

10 ᶜ‖ *Caput dolenti, & circundolenti, pus, vel aqua, vel ſanguis effluens per nares, aut os, aut aures, morbum ſoluit.*

Plura & alia ſic oſtenſus eſt Hippocrates dicere: in quibus niſi quis animum aduerterit, videbitur, quod ab ipſo dicitur, ſolum ad curationem paſſionis proficere, aliud vero nihil. Verum ipſe non hoc tantum dicit, ſed ſimpliciter, quòd pus, vel aqua effluens per nares, vel aures, morbum ſol-
D uit. Quòd ſi vtique conuertens dixiſſet, quemadmodum ego nunc, ſermo foret irreprehenſibilis. Quando vel propter inflammationem, vel humorum crudorum multitudinem in capite aceruatorum fieri dolorem contigerit, tunc inflammatione ſuppurata, aut humore excreto, ſolutio fit morbi. Si vero propter ſpiritum flatuoſum, aut ſanguinis multitudinem, aut bilem mordacem, aut omnino ex intemperatura, dolor acciderit, per alia ſanabitur.

C in lib. de Iudicationib. prope finem. & 1. Prorrhet. com. 3. t. 60. 4ª. 186. h. & in Coacis prænot. Quib. capitis dolores, &c. & Capitis dolorem ſoluit pus per nares, &c.

11 ‖ *Melancholicis, & renum vitio laborantibus hæmorrhoides ſuperuenientes, bonum.*

Non ſolum rōne euacuationis hæmorrhoides ſanāt huiuſcemodi paſſiones, ſed & ipſa qualitate humoris euacuati. Hæ etenim ſanguinē craſſum conſueuerunt euacuare, humore plenū melancholico, talē habente in ſanguine conſiſtentiā, qualis eſt in vinis fæx: quare nihil mirū, ſi melancholiæ, & rēnū paſſionibus cōferunt hęmorrhoides, vt q̄ humorē fęci ſimilē euacuare natura aptę ſint.

in lib. de Iudicationibus nō longe a fine, quanquam ibi legitur τοῖς μελαγχολικοῖς μετὰ φρενιτίδων ἐχομένοις, hoc eſt melancholicis phrenitide occupatis.

12 *A diuturnis ſanato hæmorrhoidibus, ſi vna non ſeruatur, periculum eſt aquam inter cutem, vel tabem aduenire.*

Hęmorrhoidas fieri impoſſibile abſque hoc, q propter multitudinem, & craſſitiem ſanguinis ora quarundam venarū aperiantur, hepate ad ipſas reponente fæculentum ſanguinem, & melancholicum. Siquis igitur ei hoc intercludat iter, ſimul duritiem in hepate facit, ſimul multitudine

grauans

grauans ac craſſitie,calorem,in ipſo natiuum extinguit,cum tale quid accidat,quale in flammis exterioribus,in quibus multa ligna ſuperingeſta ſuffocant ignem,atq; extinguunt. Si igitur à natiuo calore generatur ſanguis,perſpicuum eſt,quòd ipſo extincto non generabitur amplius. Aqua vero inter cutem fit, cum ſanguinis generatio fruſtratur. Quòd ſi quando poſſit hepar propellere multitudinem ad venas pulmonis,hîc vaſe aliquo rupto tabidi fiunt. Non fruſtra igitur conſulit vnam ſaltem ſeruare hemorrhoidem,vt per hanc euacuetur fæculenta,ac vitioſa materia hepatis, præſertim in quibus ſolita eſt tempore longo per tales venas excerni. E

13 *A ſingultu habitum ſternutatio ſuperueniens liberat.*

infra, Aph. 39.

Auctor eſt ipſe,ſicuti ‖ conuulſionem,ita & ſingultum,vel ex inanitione,vel plenitudine fieri. Quando igitur à plenitudine fit (maxima autem ex parte ita fit) violento opus eſt motu, vt veluti vecte quodam concuſſæ ipſum efficientes humiditates diſſilentur,atq; euacuentur: hoc autem facit ſternutatio. Eos vero, qui ex inanitione fiunt (qui rariores ſuperueniunt) non ſanat ſternutatio. Quòd vero ex plenitudine ſingultus iugiter fiat,indicant pueri crebro ſingultientes, cum ſunt repleti. Algor autem,& frigiditas omnis, eo quòd {omnia} neruoſa corpora efficiunt ad diſſlandum difficilia,ſunt cauſa,vt hæc repleantur,atq; ideo in ipſis ſingultiunt. F

14 ‖ *Ab aqua inter cutem habito, ſi aqua è venis in ventrem defluxerit,ſoluitur morbus.* 42. Apho. 2. 27.h

in lib. de Iudicatiõib. In his, qui hydrope detinentur,&c. & in Coacis pnot. Hydropicis circa venas,&c.

Vnum & hoc exemplum eſt earum,quæ ſponte fiunt,& vtiliter,euacuationum. Spontaneum autem dicimus,non,quod ſine cauſa fit,ſed quod noſtra cauſa non fit. Quando enim data à nobis medicina aquam trahente,talis fiat euacuatio: non amplius hanc ſpontaneam nominamus.

15 ‖ *A longo alui profluuio habito,ſpontaneus vomitus ſuperueniens,morbum ſoluit.*

Et hoc pariter exemplum eſt eorum,quæ recte fiunt à natura,quod medicum imitari oportet. Vtilitas vero prouenit retractionis ratione.

1. de Morbis, vbi tractat,quę caſu,& ſponte in morbis contingũt, ibi ait, A profluuio alui forti &c.

16 *A morbo laterali, vel pulmonia habito,alui profluuium adueniens,malum.*

Cum partes aliquæ patiuntur,non ſimpliciter aliæ compati ſunt natura aptæ,ſed cum forti paſſione detinentur. Secundũ hoc igitur,& hepate fortiter patiente,ſingultus ſuperuenit, cõpatiente ſtomacho: tuſſis aũt,& difficilis anhelitus cõpatientibus ijs,quę reſpirationi obſeruiũt,inſtrumentis. Sic & his ipſis peſſime affectis hepar compatitur: & hoc ipſum manifeſte oſtendit Hippocrates,cũ non ſimpliciter dixerit.In morbo laterali,vel pulmonia aluũ turbatã eſſe malũ ſignũ,ſed adiecerit /habito/ ac ſi dixiſſet detento,atq; vexato homini à talibus paſſionibus profluuiũ alui ſuperueniens,malum eſſe ſignum: qm̃ ita ſe habentibus profluuiũ alui ſolet aduenire,cum non bene poſſit amplius hepar ad ſe trahere alimentũ,neq; conuertere in ſanguinẽ,& quandoq; ventriculus alimentũ corrumpat.In mediocri aũt morbo laterali,atq; pulmonia profluuiũ alui ſuperueniens poteſt interdum prodeſſe,ratione euacuationis,et magis,cũ ſigna coctionis apparuerint ineſſe paſſionibus,neq; adeſt timor,ſed morbus eſt citra periculũ. Communiter autem & in his,& in omnibus alijs,quæcunq; eodem modo dicuntur,illud meminiſſe oportet,quòd ob nullum aliud extemporaneum,& manifeſtum,caſus ſuperuenerit,veluti & nunc alui profluuium non ex cibo,aut potu aliquo,ſed morbi ratione contingat. Nam,ſi alia ex cauſa, & non vi morbi fiat,non poteſt eius morẽ ſignificare: ſiquidem oportet ſignum ſecundum aliquid ei, quod ab ipſo oſtenditur,connecti. G

17 ‖ *Lippientem alui profluuio corripi,bonum.* 4ª. Aphor. 2. 27.h

in lib. de Iudicationib. prope finem,& in Coacis pnot. Lippienti ab alui profluuio.

Non vt ſignum,hoc, lippientibus bonum ab eo dictum eſt,ſed vt cauſa,quia humorum abundantia ſimul euacuatur,atq; ad inferiora retrahitur.Eſt autem & hoc apud ipſum exemplum vnũ eorum,quæ ſponte,& vtiliter euacuantur,quod medicum imitari oportet,& proculdubio ſic etiã omnes faciunt,in lippitudinibus aluum & clyſteribus,& purgationibus ſubducentes. H

18 ‖ *Veſica diſciſſa,aut cerebro, aut corde,aut ſepto tranſuerſo, aut aliquo ex tenuioribus inteſtinis, aut ventriculo, aut iecore lethale eſt.* 6. Apho. 18. 47.h 6. Apho. 24. 48.e

1. de Morbis, Moritur autẽ ſiquis cerebrũ, &c. & in Coacis prænot. Moriuntur maxime &c.

Hoc verbũ /lethale/ Hippocrates ſępe in alijs libris,et in hoc etiam protulit de ijs,qui ex neceſſitate ſunt morituri,ſæpe etiam de ijs,qui magna ex parte. Quare nunc quoq; manifeſtum non eſt, nunquid omnino ſecuturã mortẽ diſciſſis his partibus velit oſtẽdere,an in quibuſdam raro hominem ſeruari cõtingat.Quòd igitur cor vulneratum mortẽ afferat neceſſario, vnum ex ijs eſt, quæ in confeſſo habentur: non tamen in alijs æque recipitur vulnus quodcunq; mortem afferre ineuitabilẽ,ſed illud,quod magnum eſt,atq; profundum,quod rationabile eſt à verbo /diſciſſa/ ſignificari: vt tota veſicæ tunica diuiſa vſq; ad interius ſpatium intelligatur: atq; in ſingulis alijs eodem modo. Siquidem in veſica confeſſum eſt tale vulnus non coaleſcere,ſicut & in parte ſepti neruoſa, & in tenuibus inteſtinis: in ventriculo autem dubitatur: nam quoſdam in eo vulneratos dicunt aliquando,ſed raro,fuiſſe ſanatos. Hepatis autem non ſolum profundum vulnus in fibris eius factũ,

ſed etiam

A sed etiam fibram abscissam aiunt fuisse sanatam. Neq; nos latet, quod in libro de vulneribus exitialibus, quædã ex his eius libri auctor conatur sanare. Quod vero partes ipsæ diuisæ agglutinari non possint, in corde quidem ac septo transuerso ex iugi eorum motu contingit: in vesica autem, quia neruosa est, ac tenuis & exanguis: nam eius collum videmus quotidie sanari, cum lapis extrahit, quoniam carnosum est. Hepar vero vulnera habet plurimo manãtia sanguine: atq; idcirco prius moriuntur, qui ita sunt vulnerati, quàm vulnera agglutinari possint: hoc autem ita dixi volẽs intelligi etiam venam esse dissectam. Ob hoc ipsum igitur, qui vulnera in summa eius parte consistentia aiunt sanari, & fibras hepatis abstulisse, verum † videntur dicere. Cerebrum autem vulneratum sæpe sanatum vidimus, semelq; in Smyrna Ioniæ, viuente adhuc præceptore Pelope, è vulnere effatu digno. Hoc itaq; rarissimum est. Verum autem est, quod magna vulnera, quę cõsueuit Hippocrates nominare διακοπὰς, i. discissiones, afferunt mortẽ, fatenturq; omnes vulnera cerebri, quę vsq; ad aliquẽ eius ventriculũ penetrant, afferre mortem. Tenuium aũt intestinorum natura, & ventriculi magis, non parũ participant carnosæ substantiæ: & ideo in summa parte vulnerata sæpius agglutinantur: Tota autem discissa, vsq; ad eorum cauitatem, rarissime. Hoc autẽ non tã propter eorum substantiã mihi videtur accidere, quàm quod non possumus æque intrinsecus, sicut extrinsecus,

B medicamentũ vulneribus imponere. Quapropter is, qui librum de vulneribus perniciosis conscripsit, siue Hippocrates fuerit, siue quiuis alius, sanare ventriculum per potiones conatur.

† Legitur negatiue in Aldino codice.

19 ‖ *Cum discissum fuerit os, aut chartilago, vel neruus, aut genæ particula tenuis, vel præputium, neque augetur, neque coalescit.*

7³. Aph. 28. 55. h

1. de Morbis, Neruus præcisus, & in Coacis prænot: Neruus dissect⁹, &c.

Augeri vocat talem aliquam generari substantiam, qualis est abscissa, sicut in cauis vlceribus videtur caro germinare: coalescere autẽ, quando discissi corporis labra agglutinantur. Quod igitur neq; chartilago, neq; os generentur, est in confesso. An vero agglutinentur, nõ nulli dubitant. Inquunt .n. perspicue videri ossa perfracta agglutinari. Sed aberrãt, & doceri possunt in brutis, quorũ pars aliqua fracta contraxit callum. Hęc .n. seu viua, seu mortua, si quis velit inspicere dissecando, videbit manifeste à callo, veluti vinculo quodam circunducto, partes ossium discissas esse constrictas: quas si abraserint, fracturę profundum videbunt non agglutinatum. Sic igitur de ijs, quæ dicta sunt, ambigunt, non nulli augeri dicentes, non tamen coalescere: quidam vero etiam coalescere, sed raro. augeri igitur illa desiderãt, quę per exesum sunt vlcerata: & nullum vidi taliter affectum, cui non increuerit caro: Agglutinari autem illa, quæ diuisa sunt, & non discissa. Hæc enim inuicem

C cem differunt, cum discissa diuisionem habeant, vsq; ad finem peruenientem: quæ nunc Hippocrates inquit non coalescere, non ob id tantum, quod neruosa sunt, atq; tenuia, sed quoniam etiam, ex eo, quod talem habent naturam, labra vulneris non sunt parum à se inuicem distantia.

20 *Si in ventrem sanguis præter naturam effunditur, necesse est suppurari.*

Quidam sine articulo/ventrem/scribunt, volentes omnẽ significari cauitatem, quibus astipulatur, quod/præter naturam/adijcitur: per quam adiectionem tale quiddam ostendit Hippocrates: Si vnquam sanguis à propria cauitate in aliam quancunq; cauitatem peruenerit: vt sanguis permaneat, est omnino impossibile. Sic igitur, & in inflammationibus, & illis, quas Græci ecchymoses nominant, fieri videtur. In inflammationibus quidẽ, per minimas partes disperso sanguine ad eas, quę sunt in musculis, cauitates, quas sola ratione contemplamur: in ecchymosibus autẽ in spatia effuso, quę vasis circumiacent. Suppurari autem non est recte dictum, cum nomen sit vnius mutationis in sanguine factæ. quare non nulli ipsum ad generalius transferunt, hoc est ad corrumpi, id ab ipso dicẽtes significari. Sic enim fieri videmus, non permanere sanguinem, cum à suo loco exciderit, sed aliquando suppurari, aliquando nigrescere, aliquando in grumos verti,

D præsertim quando in magnam cauitatem exciderit præter naturam.

21 *Insanientibus* ″ *si varices vel hæmorrhoides superuenerint, insaniæ solutio.*

A. l. 1. t. 4. ca. 3. fol. 73. b

* *Maniam.*

Hic insaniam illam, quę proprie melancholia dicitur, vocat, nõ illum, qui fit ex bile, furorem. sunt autem varices venæ latiores in coxis, & cruribus: quæ ex crasso, & melancholico sanguine contingunt, adeo vt pellente natura ad partes ignobiliores eos, qui insaniam efficiunt, humores, presertim cum melancholici fuerint, ac crassi, dictarum passionum generatio sequatur, & insanię solutio.

22 *Quæcunq; rupta ex dorso ad cubitum descendunt, venæ sectio soluit.*

Melius quidam scribunt: Quicunque dolores. nam ruptum ipsum descendere, vnum est impossibilium: siquidem diuulsa, ac rupta musculi parte carnosa fit ruptum. Videtur, itaq; nõ nunquam manifeste admodum collectus in loco ruptionis sanguis: & discussione sanatur. Reliqui vero, qui sunt in dorso dolores, ex defluente humore generantur, interdum solo, sed magna ex parte crasso ac flatuoso spiritui associato: quem excipere oportet, atque euacuare per venæ in cubito existentis sectionem, quando huc apparet fluens. Est enim eius præceptum, secundum quod

humores repunt, facere euacuationes. Idemq; significant verba hæc, ‖ Eo ducendum est, quo repunt, per loca oportuna. Si autem de ruptis sermo est scriptus ab eo: eos, qui fiunt compatiendi ratione, dolores intelligendum est dici ab ipso descendere ad cubitos, non ipsam carnosæ partis diuisione: nam fieri potest, vt & talibus venæ sectio vtilis sit, communi euacuationis ratione. E

in lib de Hum. statim in princip. & 1ª. Aph. 21. 10. a

23 ‖ *Si timor, atq; mœstitia longo tempore perseuerent, melancholicum tale est.*

Siquis non ex causa manifesta″ metuat, aut mœstus sit, melancholici casus manifeste sunt,† etiã si non dum tempus acceperint. Sed si propter causam manifestam incipientes, diu postea perseuerent, non te lateat melancholiam significare. Nam & plures visi sunt furore corripi, qui ab excandescentia, vel ira, vel mœstitia principium habuit, ipso scilicet corpore tempore illo prompte se habente ad incidendum in tales passiones.

†*Cod. Leon. habebat καὶ ἢν μὴ διὰ τὸ φ. τύχῃ κεχρονικότα, impressi habent, καὶ μᾶλλον εἰ τύχῃ καὶ χρονικότα, i. & magis si lõgũ tẽpus perseuerauerit. videtur tamen magis quadrare Leoniceni lectio.*

2. de Sympto. Causis. 3ª. 24. d 3. de locis affectis. 4ª. 19. a A. l. 1. f. 3. d. 5. c 1. fol. 69. b

24 ª ‖ *Si quod intestinorum gracilium discindatur, non coalescit.*

Hoc, & in aphorismo paulo antea dicto monstrauit, cuius initium, b ‖ Vesica, discissa, vel cerebro. Nescio igitur, quo pacto nunc frustra fuerit ascriptus. Idem autem vidimus, & in pluribus alijs aphorismis: quos melius fuerit eximere. F

A in Coacis pnot. Si intestinum quoddã ex gracilib &c.

B Supra, aph. 18.

25 d ‖ *Erysipelas ab exterioribus verti ad interiora, non est bonum: ab interioribus autem ad exteriora, bonum.*

Non solum erysipelas, sed aliud quodcunque, quod ex profundis, & principalioribus partibus transfertur ad cutem, bonum esse signum, ac causam debemus existimare: contra vero, si ad interiora, & profunda transmutetur, malum. Sed, & alia multa videtur dixisse Hippocrates, quædam veluti exempla sermonum vniuersalium, à quibus eius, quod solet euenire, experientiam possumus habere manifestiorem. Talia etenim exempla oportet esse.

C 1. de Morb. Erysipelas, si extra diffusũ, &c. & in Coacis pnot. Erysipelas vero foris, &c.

26 c ‖ *Qui in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio soluuntur.*

Vtrum Hippocrates tales sermones scripserit, vt exempla magis generalium, atque vniuersalium sermonum, an alij interposuerint, cęteris inquirendum relinquentes, illud tantum in ipsis obseruabimus, quod & antea dictum est, & nunc in febre ardente dicetur. Quæ enim hanc febrẽ efficiunt causæ, in venoso genere existentes: quando ad neruos transferuntur, primum tremores faciunt: compatiente vero principio, etiam deliria. Sicuti igitur in febre ardente translatio, sic, & in omni alia febre potest fieri: & omnino ex arterijs, & venis ad neruos transfluxus humorum noxiorum, sicuti rursus ex neruis ad has. Improprie igitur dictum est febrem ardentem à delirio solui. Hęc enim solet Hippocrates dicere, quibusdam superuenientia, eorum soluere consistentiã, quęcunq; prorsus hominem liberant, non quę alteram generant passionem, quæ nihilo minus, quam prima, sit periculosa. G

D in li. de Iudicationib. Quibus in febrib. ard. trem. & in Coacis prenor. Tremores in febrib.

27 *Quicunq; suppurati, aut aquam inter cutem patientes vruntur, aut secantur: si pus, aut aqua vniuersim effluxerit, omnes moriuntur.*

Suppuratos pręcipue consueuit nominare, qui pus habent in spatio inter thoracem, atq; pulmonem: ‖ quos quo modo vrere oporteat, dixit in libro de passionibus, cuius initiũ, Pulmonis arteriæ. Quidam hunc librum inscribunt, De suppuratis. Vstione igitur indigẽt, qui plurimum habent pus, adeo, vt desperent per spuitiones posse expurgari. Hos vero ipsos, & difficultas anhelitus vehementer infestat ex loci angustia: quæ etiam nos cogit, vt eos vramus. In ijs autem, q aquã inter cutem patiuntur, illæ, quæ à Græcis paracenteses, id est punctiones, nominantur, magis, q̃ vstiones, medicis sunt consuetę. Verum, quod commune est vstioni, ac pũctioni, nunc sanè Hippocrates consulit caueri, hoc est multam, ac subitam euacuationem: sic enim videtur contingere, vti ait. Scriptum est etiam ab Erasistrato exquisitius de ijs, qui aqua inter cutem laborant, in pluribusq; compertum dicit experientia, multam, ac subitam euacuationem febres, & mortem afferre. Videmus autem, & in alijs partibus ęque, atq; in thorace, quando aliquis magnus tumor suppuratur, piculosum esse subito multũ euacuare, cũ euestigio deficiat anima, viresq; cõcidant, nec postea debilitas ista facile remedium habeat. Videtur itaq; in his propter magnam corporum distãntiam, & puris acrimoniam, ora quorundam vasorum arteriosorum adaperiri, quæ prius, veluti quoddam operculum, pus continebant: quo vniuersim euacuato, multi cum eo spiritus exeũt, atq; excernuntur: vnde periclitantur. In aqua vero inter cutem non modo ob hanc causam ea laborantes offenduntur, sed, & durities visceris, vt quę non amplius sustentatur ab aquosa substantia, & septum transuersum deorsum trahit, & viscera, quæ sunt in thorace. H

in lib. de Internis Affectionipus, si vero erũbat pus in pectus, &c. post principiũ permultis versib⁹ interpositis.

**διασάσεως. Sed forte διατάσεως, i. distentionem.*

28 *Eunuchi neq; podagra laborant, neq; calui fiunt.*

Eunuchos sectio testiculorum similes efficit fœminis. Sicuti ergo in eis caluities non accidit: sic neq; in eunuchis, propter temperaturæ humiditãtem. Nam enuchos podagra non laborare, Hippocratis quidem tempore verum extitit: nunc vero nõ amplius, propter immodicũ ocium,

A & victum intemperantem. Res autem tota ita se habet. Necesse est pedes natura esse imbecilliores, siquis podagra corripi debeat: sicut & cerebrum, si morbum comitialem passurus sit: non tamen est omnino nessarium alterutrum pati, si nihil in vita deliquerit. Disces autem aperte, q̃ imbecillitas partis non sit sufficiens ad generandã passionem ex intermedio tempore accessionum: in quo prorsus nõ infestantur, quamuis naturalis imbecillitas continua sit. Clarum est autem hoc, & in podagricis manifestissime apparens, q̃ influẽte aliquo ad pedes humore superfluo, passio generatur. Si nunquam igitur hic humor influeret, liquet, q̃ neq; vnquam accideret passio: non influet autem, si semper vacans superfluitatibus corpus extiterit. Erit autem vacãs superfluitatibus, si mediocri vtatur exercitio, & homo bene cibum concoxerit: vnde & desidiæ, & crapulæ eis nocent. Nocent etiam multa, & potentia vina bibita, præcipue cum aliquis ea ieiunus potauerit. Hęc enim neruosam substantiam prompte *offendunt, sicut & coitus. Ætate igitur Hippocratis pauci podagra laborabant, propter vitæ moderantiam: nostris vero temporibus vsqueadeo auctis edulijs, vt nihil eis addi posse videatur, infinita est podagrarum multitudo: cum non nulli sint, qui ne exerceantur quidem, sed cruditatibus, atq; ebrietatibus incumbant, & ante cibum bibant vina potentia, ac venereis vtantur immoderate: non nulli vero, etsi non in his omnibus, in vno saltem aut B duobus delinquant. Atqui peccatum magnum cum fuerit: sæpe in vno eorum, quę diximus, deliquisse sat est. Ob hanc igitur causam etiam eunuchi podagra corripiuntur, quamuis nullum habeant vsum venereorum. Talis enim est eorum desidia, ingluuies, ebrietas, vt etiam sine venereis podagra corripi possint. Hęc eadem & de articulari morbo dicta existimes: omnes siquidem, qui eo laborant, maxima ex parte prius podagrici fiunt. Accedit ad has causas, ob quas pleriq; incidunt in podagras, quod multi & patres, & auos habuere podagricos, in quibus semen erat vitiatum: atq; ideo filijs vehementiorem fecerunt partium imbecillitatem.

*πλήττουσι i. percutiũt: habẽt multi cod. manuscrip. & recte alij πληρoῦσι, i. opplẽt vt ẽt Laurent.

29 ‖ *Mulier podagra non laborat, nisi menstrua defecerint.*

de Venæ sect. aduersus Erasi. 6ª.7.a

Mulieres non fiunt podagricæ, ratione euacuationis. Ostensum est enim in pręcedente sermone, quod, nisi humores superabundauerint, ex sola partium ad patiendum habilitate non potest podagra fieri. Verum rursus & hic, prius quidem erat verum, vbi non omnino menstrua defecissent, quia parua erant delicta, quę ætate superiore mulieres admittebant: nunc vero ob eorum magnitudinem, quædam podagra laborant, antequam menstrua deficiant, cum quampluribus pau- C ca exeant, non nullis autem vel mediocria.

30 *Puer podagra non laborat ante vsum venereorum.*

Quod magnam vim habeat ad podagræ generationem vsus venereorum, liquet etiam in pueris, quemadmodum paulo antea & de eunuchis dicebam. Eunuchos itaq; vidimus quosdam podagra laborantes, pueros autem non vidimus. Verum, siquis tali est passione correptus: vnà cum hoc, q̃ & genuum articuli, & manuum intumuerunt, in quendam articularis morbi modum repente incidit ob plenitudinem ex multis cruditatibus aceruatam.

31 ‖ *Dolores oculorum, meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ sectio, aut medicamentum epotum soluit.*

2. de Diffe. feb. 3ª.41.g
in 6. Epi. cõ.6. t.5.3ª.196.a
6. de Simpliciũ medi. facul. 5ª. 40.d
3. Metho. med. 7ª.17.e
12. Meth. med. 7ª.75.d
7ª. Aphori.46. 57.g

Singula horum, quæ dixit, magis experientia, quàm ratione aliqua, videtur mihi Hippocrates cognouisse. Nihil enim mirum, si homo dolens, cum isset ad balneum, dolore fuit liberatus: vel, si non permissus bibere vinum, deinde nullam ex hoc sentiens vtilitatem, motus est ad bibendum, alioqui multum appetens vini, & posthac melius se habuit. Sicut igitur & plura alia, D quæ medici hoc modo inspexere, sunt ab eis scripta absque aliqua determinatione: ita & hæc mihi scripta videntur ab Hippocrate, neq; vt rationali dicente dispositiones, neq; vt empirico concursus. Cæterum vtilitas, quę nobis potest aduenire ex sermonibus hoc modo scriptis, est in inquirendo dispositiones, in quibus meri potio, & balneum, & vnumquodq; eorum, quæ seriatim dicta sunt, vtile sit: quod & mihi contigit. Nam, quod omnino sint aliqui oculis dolentes, quorum non nulli meri potionibus, non nulli balneis iuuentur, fidem Hippocrati adhibens eram persuasus (neq; n. ipse scripsisset, si non vidisset) non tamen ab aliquo præceptorum tale auxilium ægris adhibitum fuisse conspexeram. Itaq; primo cum omnes quæsijssem dispositiones, in quibus necessarium est non in oculo tantum, sed & in alijs partibus fieri dolores, deinde que mihi ipse persuasissem eas adinuenisse, hinc consideraui earum indicia dispositionum: &, postquam his etiam fidem adhibui, ausus sum remedia afferre dolentibus. Ac primum quidem adolescentem balneaui: cui medicus non absque ratione in die secundo ab initio venam secuerat, & deinceps curauerat medicinis, quas experientia cognouerat, cum inflammatio sola obsideret oculos. Dolebat autem vehementissime per quosdam insultus, in quibus aiebat ipse sentire se acres humores, qui vniuersim fluebant ad oculos: quibus excretis licet vehementia doloris sedaretur, non tamen dolor omnino cessabat: & hoc illi per totam quintam accidit diem, maius semper habens incremen-

tum. Cum igitur dolorē non posset tolerare, me & quendam alterum ex ocularibus medicis aduocauit tunc in vrbe Roma probatissimum. Illi itaq; videbatur vtendum esse collyrio quodam ex ijs, quæ emplastica nominant, & anodyna, id est dolorem sedantia: cuiusmodi sunt, quæ ex cerussa lota, amylo, & papauere componuntur. Nam sic maxime sperabat posse reprimi per emplastica id, quod influebat, & simul sensum per stupefacientia torpescere. Ego vero ab initio suspecta habui talia medicamenta. Neq;.n. vehementes reprimunt fluxiones, sed excerni prohibent: atq; ideo, si humores fluentes acres extiterint, corneam erodi contingit: si vero multi, extendi, ac vehementer irritari, ac si rumperetur: ex quibus, nisi medicamentum fuerit magnopere stupefaciens, dolores impatibiles excitantur. Si vero fuerit adeo stupefaciens, vt ex eo oculi maximam inflammationem non sentiant, necessarium est simul vim visoriam lædi adeo, vt cessante inflammatione, vel debiliter, vel nihil oīno videant: simul quandam præduram dispositionem, & quæ difficulter sanari possit, in oculorum tunicis relinqui. Cum igitur ista nouissem, atq; animaduerterem humorē influentem non paucum, valde q; & acrem, & calidum: primum fomento vtendum censui, experientiæ gratia, tanquam ex ea certius cogniturus, qualis nam foret dispositio. Solet enim in his fomentum parumper quidem dolorem mollire, sed alteram fluxionem aduocare. Qua.n. ratione potest id, quod in oculis continetur, discutere: eadem ratione alteram quoq; ex vicinis locis attrahere valet. Verum quàm primum & aquam calidam, & spongiam afferri iussi: æger ipse dixit expertum esse sæpius tota die id remedium, ac primum dolorem imminuere, sed paulopost maiorem adducere. Quæ ego cum audissem, medicum ocularem expectare iussi, ipsi promittens me etiam absque frigido medicamento ægrum à dolore liberaturum. Cum autem solo balneo vsus essem, ita dolorem sedaui, vt tota nocte dormiret æger, nec semel aliquem eorum, qui iuxta dormiebant, aduocaret. Ab hinc in reliquis, in quibus per signa cognoui influere quidem humores acres ad oculos, non tamen corpus esse plenum: balnei vsu dolorem sanaui. Adolescens item alius fuit, qui, q vicinus vrbi non erat, oculorum inflammationem pluribus iam diebus ruri passus fuerat: hunc, quia in eodem statu perseuerabat, in vrbem profectum intuitus habere oculos squallidos quidem, sed valde tumidas, ac plenas sanguine eas, quæ in ipsis venæ erant: iussi, vt, cum se lauisset, potu vteretur meraciore, & ita se sopori traderet: quod & factum est: somnus enim profundus ipsum inuasit, & mane sine dolore surrexit: mihi q; fiduciam præbuit, vt, in quibus sanguinis copia crassioris in oculorum venulis cōtineretur sine plethorica totius corporis dispositione, vterer vini potione, vt quæ diffundere sanguinem, atque dimouere possit, sui q; motus vehementia obstructiones aperire. Cæterum hæc quidem remedia doloris oculorum fortia sunt. Securissimum autem est fomentum, & omnino aliquam afferens vtilitatem, vel tanq̃ signum ad dignotionem, vel tanquam causa sanitatis oculorum. Nam, cum nihil omnino influit in oculos, fomentum dissoluens eā, quę in ipsis continetur, superfluitatem, oculis sanitatem restituit. Cum vero adhuc influit: primo quidem, cum adhibetur suo calore aliquod affert vel mediocre leuamen: quod si paulopost dolorem augeat, tunc fit signum dignoscitiuum, ex quo nos dispositionem comprehendentes, ad totius corporis euacuationem peruenimus: ipso quidem "sanguine redundāte, per venæ sectionem: malitia vero humorum infestante, per purgationem: neque enim difficile est admodum ab humorum malitia sanguinis copiam distinguere.

A.l. 1. t. 4. c. 3. fol. 73. e

32 *Balbi ab alui profluuio maxime capiuntur.*

Sicuti psellizesthæ, id est balbutire, prolationis vitium est, nō vocis: sic & traulizein, eiusdem significationis verbum, non potente lingua exquisite eas dearticulare voces, quæ per t & r, proferuntur, qualis est hæc ipsa traulus, & similes hæ, trepidus, tremit, tradit, trochus, tristis, & quæcunq; aliæ tales. Hæ siquidem omnes exigunt linguam se amplíantem, ac prioribus dentibus innitentē. Cum igitur in aliquibus lingua fuerit imbecillior, male innititur, & sonum t & r, dearticulare nequit, atq; ita ad t & l, pronunciandum labitur. Hoc autem ei contingere potest, quia quoquo modo sit breuior, q̃ ipsi conueniat: quod tamē rarissimum existit: & quia molliorem, atq; humidiorē habet temperaturam: quam ob causam & pueri balbutiunt, cum tale quiddam ipsis in loquendo contingat, quale etiā in ambulando euenit: nam & ambulare non nulli quidē prorsus nō possunt, non nulli vero nō sufficienter cū cruribus nequeāt propter mollitiem firmiter inniti. Quibusdam etiā ætate integra, inter loquendū fatigatis, balbutire contingit: sicut & illis, qui plurimū tibia cecinerint, & quibus vires ex morbo plurimū sunt debilitatæ, & quibus demū lingua est vehementius exiccata. Verum siccitas tanta nulli inesse potest, qui habitum seruet naturalē: atq; ideo solius humiditatis immodicę in ijs, qui natura balbutiunt, id prolationis detrimentum casus est, cum linguę musculi nequeant firmiter stabiliri: atq; hoc ei potest accidere vel propter suam, vel propter neruorum imbecillitatem, quos videlicet à cerebro suscipit. Quare & ebrij aliq̃n balbutiunt, partim quia multa humiditate perfunditur cerebrum, partim quia etiam ab ipsius multitudine prægrauatur. Continget igitur ijs, qui sunt balbi natura, vt vel cerebrum humidum habeant, vel linguam, vel vtrunq;. Et à cerebro quidē talem tēperaturam sortito, defluere multas par est humidas superfluitates, eas q; inde fluentes in ventrem suscipi: longis q; ideo profluuijs hominem capi. Lingua vero

A admodum humida ex natura existente, & ventriculum talem esse par est, vt qui alteram sui tunicam communem habeat ad linguam: imbecillis autem ex humiditate ventriculi propria passio est diuturnum profluuium.

33 *Qui acidum eructant, non valde morbo laterali corripiuntur.*

Acidum eructantes, hoc est acidum ructum habentes, raro inquit capi à morbo laterali. Nam, quod dicitur /non valde/ idem ostendit, quod raro, non nullo modo: vt quidã libri huius expositores scripserunt. Dictum autem à nobis est, vbi de morbo laterali sermonem habuimus, ꝙ lateralium morborũ hic quidem, qui vnà cum pallidis & flauis fit sputis, ex biliosis humoribus ortum habet: hic vero, qui cum spumeis, ex pituitosis: sicut, qui cum nigris, ex melancholicis: qui vero cum rubeis, ex sanguine. Est enim lateralis morbus inflammatio membranæ, quę subcingens nominatur. Cum vero vnaquęq; inflammatio ex alicuius humoris superabũdantia gignatur, pro eius natura, & sputi species morbo laterali laborãtibus aduenit, & spes salutis, ac mortis habetur. Non æque autem membranæ, ac pulmo sunt natura aptæ humores suscipere: densa siquidem est membranarum substãtia, pulmo vero rarus admodum, ac laxus: quare huic quidem promptum B est omnes suscipere humores, membranæ autem subcingenti biliosos magis. Ob hanc igitur causam, quibus pituita natura superabundat, raro à morbo laterali corripiuntur, præsertim si salsedinem, atque acrimoniam aliquã sibi adiunxerit. Talis enim intestina mordens, irritat ad deiectionem: in qua contingit nõ solum pituitam, sed plures alias etiam superfluitates excerni. Dicebat vero ipse in libro de aere aqua & locis, ‖eos, qui habẽt ventrem natura humidum, morbo laterali, atque aliis morborum generibus minime corripi. Lib. de Aere aquis.&c.ca.2. 2ª.2.f

34 *Quicunque calui sunt, iis magnæ varices non fiunt: quibus vero caluis varices magnæ superueniunt, ij rursus capillati fiunt.*

**Non ita tamẽ dicit ĩ eo libro Hippocrates, sed quòd fieri non potest, vt morbi acuti uigeant, vbi uentres sint tumidi. fortasse ergo legendũ est, atq; aliis morbus acutis et c.*

Quando in viri sapientis libro aliquis sermo inuenitur manifestum habens mendacium, non sine ratione legentes dubitare contingit, & primo quidem sibiipsis diffidere, quasi neq; illa, quæ sunt manifesta, noscentibus, deinde suspicari, ne falso fuerit interiectum. Quis enim nesciat caluitium esse passionem insanabilem? Sed neque illud verum est, magnas varices caluis nunquã aduenire: sicuti nec varicibus aduenientibus, caluitiem cessare: nisi forte (vt non nulli inquiunt) vocatum à medicis capillorum defluuium (grece madarosin) caluitium nominet. Illud enim à vitio C sis humoribus generatur, sicuti quæ ophiasin & alopecian nominãt: atq; ideo, cum iidem humores ad crura "decumbunt, possunt varices facere, & capillos restituere. Si enim prius contigerat, vt capilli à vitiosis humoribus corruptis eorum radicibus, corrumperentur: verisimile est, vt eisdem humoribus alio transpositis, ad primam naturam postmodum redeant. A.li.1.t.4.c.3. fol.73.b

7ª. Apho.47. 57.h

35 ‖ *Aqua inter cutem laborantibus, tussis superueniens, malum.*

Superuenire passionibus alias passiones & casus, prisci medici dicere consueuerunt, quęcunq; ipsius passionis adauctæ ratione cõtingere solent. Talis enim est Praxagoræ liber de superuenientibus inscriptus. Sic & nunc de tussi dictum est. Neque enim cum ex alia fit occasione in homine aquam inter cutem patiente, tussis signum est exitiale, sed quando ipsius morbi ratione. Cum enim in hydrope aquosa humiditas tantum adaucta fuerit, vt iam asperas occupet arterias, si tussis superueniat, tunc periculum imminet, ne homo haud ita multo post strang uletur.

7ª. Aphor.48. 58.a

36 ‖*Difficultatem vrinæ, vena secta iuuat: secare vero interiores.*

Neque hic sermo verus est, nisi /&/ coniunctionem assumpserit, ita vt aphorismus talis fiat: D Difficultatem vrinæ & venæ sectio soluit. Re vera enim & venæ sectio soluit difficultatem vrinæ, illam videlicet, quæ propter inflammationem & multitudinem fit. Quod autem sequitur, Secare vero interiores: si de venis manuum dicitur, neque verum est neque consentaneum Hippocrati. Videmus siquidem ipsum in omnibus libris suis, in partibus, quæ supra hepar sunt, è manibus sanguinem mittere: in inferioribus autem venas, quæ in poplite vel talo sunt, secari iubet. Si quis vero de his ipsum dixisse arbitretur, Secare autem interiores: hoc dictum paruã vim habet. Ab vna enim ambæ nascuntur, quæ in poplite trifariam diuiditur, quoniam & vna vena ad hoc peruenit membrum, non, sicuti ad manum, duæ. Melius itaque fuerit & hunc aphorismum vnũ ex adiectis opinari.

7ª. Aphor.49. 58.a

37 ‖*Ab angina habito si tumor fiat in collo, bonum: foras enim morbus deducitur.*

Sermo verus est, & causa in promptu: siquidem ex intimioribus & principalioribus partibus passiones confert ad cutem transferri.

38 *Cancros occultos oẽs melius est non curare. Curati enim cito pereunt: non curati vero longius tempus perdurant.*

Occultos cancros dixit vel eos, qui sunt sine vlceratione, vel absconditos, hoc est non appa-

rentes: quod rursus idem significat, ac si diceretur, qui in profundo corporis sunt. Sed & curare, E duplex est: vnum quidem omnia agere, vt particula patiens ad sanitatem perducatur: alterum autem eam adhibere prouidentiam, quæ passioni congruat, hoc est ipsam mollire, ac mitiorem facere, tum præcipue, cum adest exulceratio. Tunc enim est necessarium, vt, si non aliud agamus, saltem ichoras abluamus, humido aliquo vtentes, non quocunque, sed vel per experientiam, vel per indicationem inuento, quod neque putrefacere, neque irritare partem patientem sit aptum. Ab hac igitur curatione neque absistere conuenit: neque illi, qui sunt sine vlceratione, cancri indigent ea. Aliam vero, quæ fit per sectionem, vel vstionem (quæ sola sunt remedia cancrorum) consulit, vt in cancris occultis non adhibeamus. Quòd igitur illi, qui sunt in partibus penitioribus, talia remedia non desiderant, etiam experientia docet. Equidem scio omnes, qui huiusmodi cancros curare tentarunt, magis illos irritasse, & breui homines interemisse. Nam, & qui cancrum in palato constitutum, & in sede, & in sinu muliebri, vel vsserunt, vel secuerunt, non potuerunt vlcera ad cicatricem perducere, & homines in curatione afflictos, ac maceratos, vsque ad mortem detulerunt: qui, si curationem non adhibuissent, longiori tempore vitam cum minori molestia transegissent. Tales igitur cancros nullo modo curare tentemus. Ex eis vero, qui in summa parte corporis hærent, illos tantummodo, quos possumus vnà cum radicibus ipsis, vt F quispiam dixerit, resecare. Neque enim malum est per similitudinem, radices cancri nominare eas, quæ plenæ sunt sanguine melancholico, venas, & vsque ad loca circunstantia distenduntur. Multi sanè magnæ auctoritatis medici, neque hos manus operà curari permittunt, sed illos tantum, qui exulcerati, simul laborantes molestant, adeo vt ipsi vltro manu curari desiderent: simul sunt in talibus partibus siti, quas possumus vnà cum radicibus resecare, & exurere. Quidam vero neque hos amoliri permittunt, sed omnino absistendum consulunt à remediis potentibus in omni cancro. Quòd autem Hippocrates nunquam consuluisset curare potenter cancros in partibus corporis penitioribus conditos, ex ipsa passionis natura licet coniectari. An vero & eos, qui in summa parte corporis hęrent absque vlcere, incertum est, quantũ ex verbis aphorismi coniici potest. Ipsum vero scripserunt Artemidorus, & Dioscorides, vsque ad ea verba /melius est non curare/.

39 ‖*Conuulsio fit vel ex repletione, vel inanitione: ita vero & singultus.*

2. de Sympto. causis. 3ª. 20.a 2. de Locis aff. 4a. 11.a. & 3. 17.c.& 6.40.g in 1. Pror. cō. 1. t.27.4ª.167.c. Et cō. 3. t. 29. 4ª.183.b. Et t. 69.188.a 11. de Simplic. me. f. 5ª. 80.b.c 8. de Cōp. me. sec. lo. 5ª.190.c 2ª. Aphor. 26. 16.b. Et 5. aph. 1.37.d. Et 7ª. Apho. 18. 55.c

Conuulsio (vt & ipsum indicat nomen) conuulsis fit ad propria capita musculis, vt autem clarius diceretur, retractis, sicut etiam est motus eorum secũdum naturam. Verum hic quidem non G fit sine animalis appetitu: conuulsio autem, passio est inuoluntaria, ad similem venientibus neruosis partibus dispositionem, quam etiam in motibus factis secundum appetitum assumebant. Nam ex repletione ita nerui intenduntur, vt chordæ in valde humidis ambientis nos aeris constitutionibus, atque ideo propter hanc causam sæpe etiam rumpuntur: idem vero & in siccioribus constitutionibus accidit: nam in sese colliguntur, ac conuelluntur omnia neruosa corpora violentius exiccata: veluti lora, si paulo magis ab igne calefiant: quibus similia patiuntur, & quę solis feruor exiccauit. Conuulsio igitur non absque ratione à contrariis fit causis. Singultus vero concedatur conuulsio stomachi nominari, quando aliud fuerit sermonis propositum. Quãdo vero hoc solum studuerimus, vt singultus substantiam cognoscamus: melius fortassis fuerit non conuulsionem ipsum nominare, sed quendam motum eiusdem quidem generis, cuius vomitus, intentũ autem, & illo vehementiorem. Nam stomachus appetens eorum aliquid, quæ in ipso continentur, expellere, ad duos mouetur casus, vehementiorem quidem in singultibus, mediocriorem illo in vomitibus: siquidem in vomitibus appetit ea tantum, quæ in ventriculi spatio latiori continentur, expellere: in singultibus autem ea, quæ sunt in ipso ventriculi ore penitiora. Per stomachum nunc à me intellexeris non solum eum, qui ita proprie nominatur, sed & ventriculi os. H Quæ enim in hoc continentur, ipso appetente ventriculo expellere, singultus fit. Quòd vero eorum, quæ difficulter excernuntur, & quæ veluti absorpserit ventriculi os, fiat per singultus excretio, discere licet ex iis, quæ quotidie eueniunt, omnibus ferè, plus minus. Siquis enim acre aliqd, veluti piper per se solum deglutierit, vel cum melle, vel aliquo alio, & postea vinum biberit aqua calida temperatum, statim singultiet, calore quidem potus piper ad interiora deuehente, eius vero acrimonia ventriculum molestante: vnde conatur motu violentiore rem infestantem expellere: demonstratum autem est à nobis in libris de causis casuum, & tussim, & sternutationem, & rigorem ex talibus motibus esse.

40 *Quibus dolor circa hypochondrium fit absque inflammatione, iis febris superueniens dolorem soluit.*

Sequitur quidem & ad morsus dolor: sed consueti sunt morsus nomine, non doloris, tales casus appellare. Fit etiã dolor propter quandam similem inflammationi dispositionem. Sic autem nominata est, quoniam & erysipela tã dolor consequitur. Quando igitur nõ ob talem dispositionem dolor hypochondrium occupauerit, & morsus sensus abfuerit, relinquitur, vt dolor fiat, vel

propter

A propter obstructionem, vel propter spiritum flatuosum, vel ob aliquam intemperiem inæqualē, quæ omnia febrilis calor aptus est natura sanare: hæc quidem incidens, extenuans, atq; dissoluēs: hæc vero ad temperaturæ æqualitatem perducens.

41 *Quibuscunq; suppuratio in corpore existens non innotescit: ijs ob crassitudinem puris, aut loci non innotescit.*

Duplex est huius loci scriptura, & duplex expositio, & vtraq; non caret ratione. Nam & propter puris crassitudinem, & propter loci, sæpius occultatur puris in aliquo loco comprehensi notitia. Recte ergo non nulli scripserunt, His propter loci crassitudinem: non nulli vero, His propter puris crassitudinem non innotescit

42 *Morbo regio laborantibus si fiat hepar durum, malum.*

† Morbum regium hoc loco dicit, qui fit ex hepatis inflammatione. ‡ Tunc enim durities ostendit, vel tumorem prædurum, vel inflammationem in hepate existere: quemadmodum & sine hac contingit aliquando propter eius obstructionem, morbum regium aduenire: contingit et ipsa natura per modum criseos humorem exuperantem in venis contentum, ad cutem expellente.

† Hęc vba nō sunt in exēplaribus græ. impssis, nec in reliquis tralationibus: ac oīno videntur interpungenda.

43 B ‖ *Quicunq; lienosi à difficultate intestinorum capiuntur, ijs superueniente longa ‖ difficultate intestinorum, aqua inter cutem, aut læuitas intestinorum aduenit, & moriuntur.*

6ª. Aphori. 48. 52. d

in Coacis pno. Dysenteria nō longa, &c. Et infra apho. 72. 60. g

Oportuit huic aphorismo illum præponi, in quo dicit, ‖ Lienosis difficultas intestinorū superueniens, bonum. Sed ille quidem inter sequentes scribitur, post quatuor alios intermedios: nobis autem necessarium est nunc ipsius meminisse. Quicunq; enim lienosi sunt, hoc est, qui durum iādiu habent lienem, ijs superueniens difficultas intestinorum soluit dispositionem, quando scilicet ratione transpositionis, atq; euacuationis humorum crassorum, ac melancholicorū lieni insertorum euenerit. Sed, quoniam sæpius huiuscemodi euacuationes vltra modum extenduntur, & noxiæ sunt laborantibus: conuenienter Hippocrates, quem finem habeat immoderata difficultas intestinorum, ostendit, quæ talibus aduenit dispositionibus. Læsis siquidem intestinis à trāsitu vitiosorum humorum, & vis eorum laborat, & temperies natiui caloris aboletur: ob hanc igitur causam, & aqua inter cutem, & lęuitas intestinorum, superueniunt: lęuitas quidem intestinorum ex sola intestinorum læsione: aqua vero inter cutem, propter hepatis compassionem, atq; lienis, & omnis venosi generis.

Paulo infra apho. 48.

44 C ‖ *Quibus ex stillicidio vrinæ, ileos superuenerit: in septem diebus pereunt, nisi febre superueniente, satis vrina fluxerit.*

in Coacis pno. In vrinæ stillicidio, &c.

In ileo nihil exit inferius, neque siquis acerrimo vtatur clystere. Vomitus autem stercoris aduenit ijs, qui exitialiter se habent. Quòd igitur interclusa via inferioris exitus, hæc passio fiat, quod q; in tenuibus intestinis, non autem in crassis, omnes ferè fatentur: cæterum, quòd propter inflammationem, & propter obstructionem stercoris sicci, vel humorum crassorum, aut tenacium, dictum est à pluribus. Mihi vero videtur vel inflammatio, vel durus tumor, vel abscessus, tantam facere posse loci angustationem, vt nihil possit ad inferiora transmitti: Quòd autem humores crassi, atq; tenaces in causa sint, non admodum mihi videtur probabile. Verum & hoc (si libeat) ponito: & siquid aliud dicatur præter hoc. Verum id, quod est ab omnibus ferè susceptum, qui aphorismos exposuerunt, incredibile mihi admodum videtur. Aiunt enim, quòd, quando vesica inflammatur, angustia loci ex compressione in quibusdam intestinis facta passionem affert, quæ ileos nominatur. Ego vero multos me puto in tota vita mea vidisse, non nullos tantum periclitatos, non paucos etiam mortuos ex retentione vrinæ, quibus tunc D manifeste omnibus secundum propriam circunscriptionem plena vesica apparebat, adeo vt supra modum esset extenta: dolorque, vt par est, inde accresceret: & tamen nullus eorum factus est ileosus. Quo modo igitur quispiam vnquam persuaderetur, ob vesicæ inflammationem angustiore facto intestino, ileon aliquando prouenire? Non magis sanè, quàm ex tumore vteri in muliere grauida: siquidem vsque ad hypochondria prægnantium tumor extenditur, & magis comprimere potest, atque angustare intestina tenuia: vesica vero, si in tumorem attollatur, solum potest rectum comprimere intestinum. Quidam vero etiam dicunt absurdius, quòd febris superueniens conferat ileo. Nam febris quidem ex inflammatione vesicæ non absq; ratione fieret: quin, quanto illa maior, ac grauior, tantum augeri febrem contingeret, cum casus sit inflammationis. Ileos vero (vt ipsi aiunt) ex inflammatione ortum habuit, & vnam tantum spem habet solutionis, inflammationis cessationem, cum qua etiam febrem sedari est necessarium. Bonum igitur signum solutionis earum, quæ sunt in ileo, passionum est febris, vel remissa, vel soluta: superueniens autem febris, vel aucta, neque bonum signum est, neque causa bona. Nouimus enim illis tantum morbis conferre febrem, qui ex frigiditate fiunt, aliquando quidem sola, aliquando vero cum humoribus crudis, pituitosis, vel flatuosis spiritibus. Melius est itaque, si fateamur nos ignorare, quæ in hoc aphorismo Hippocrates dixerit: neque enim ratio, eorum indicat verita-

tem, neq; experientia docet. Tertium autem nullum aliud habemus ad fidem faciendam. Quod si vnquam talis ęgrotus visus est, aut ab Hippocrate, aut ab aliquo alio (neq; enim, an legitimus sit hic aphorismus, dicere possum) multitudinem humorum crudorum vnà cum multa frigiditate, melius est talium in ileo casuum, qui dicti sunt, causam arbitrari. Sic enim tãtummodo febris esset medicina huiusce dispositionis, & retentarum vrinarum euacuatio: nam re vera cõsueuerunt vrinæ crassæ, & plurimæ, repente simul illis concoctis euacuari. E

45 *Vlcera quæcunq; annua sunt, aut etiam diuturniora: os abscedere est necessarium, & cicatrices cauas fieri.*

Quæcunq; vlcera longo tempore manent, vel cicatrice nullo modo adueniente, vel, si facta sit, rursus resoluta, nihil videlicet medicis in curatione delinquentibus: necesse est vel propter influxum vitiosorum humorum, vel propter dispositionem in membro longo tempore contractam ex humoribus influentibus, vel ob aliquam passionem ossis in eo loco corrupti, difficulter sanari. Alia itaq; vlcera semper maiora, & deteriora fiunt: atq; hæc omnia Phagedænas antiqui nominabant. Quidam vero posteriores ea distinguere cogitarunt, propriam'que singulis appellationem indiderunt, quædam Chironia, quædam Telephia, quædam Phagedęnas nominantes, alias q; curiosas adhuc magis appellationes afferentes. Nobis vero sufficiet ex ijs, quę aliquid loci circunstantis occupant, alia Herpetas, id est repentes nominare, quæ summam cutem tantum infestant: alia Phagedænas, id est exedentes, quæ carnem subiectam corrumpunt. Nam, quod putridum, atque depascens à non nullis vlcus vocatur, non est propria vlceris differentia, sed passio implicita ex vlcere, atq; putredine. Scimus autem, q & absq; vlcere putredo ipsa per se ipsam in multis corporis partibus consistit. Vocatur etiam Anthrax, id est carbo, vlcus escarosum, cui adiungitur multum partiũ circunstantium inflãmationis. Hæc igitur propriã habuere appellationem, Anthrax, Phagedæna, & Herpes. Quæcunque vero vlcera fiunt sine dictis casibus, hæc ipsa per se ipsa solebant antiqui Vlcera tantum nominare: de quibus nunc Hippocrates loquitur, edocens, quæcunque talia sunt vlcera, in longum tempus protrahi. Videtur autem experientia rationi astipulari: multa'que sępius ex hoc genere vlcerum, cum non post multum tempus fuerint ad cicatricem perducta, rursus inflammantur, ac iterum dirumpuntur, ipsarum cicatrice soluta. Fit autem hoc talem aliquam ob causam: quando ex adhibitis medicamentis caro, quæ ossi superiacet patienti, exiccata contraxerit cicatricem, statim quidem integra sanitas restituta videtur: rursus vero paulatim aliquo influente ichore ex osse corrupto in parte penitiore, iterum aduenit inflammatio, & puris generatio cõsequitut: à quo quidem cicatrix ероditur, caro vero exulceratur. Quę nam igitur est talium ‖ sanatio vlcerum? Nõ profecto alia, quàm ab ipso scripta in libro de vlceribus, & à nobis in tertio de methodo curatiua demonstrata: siquidem vlcera omnia exiccari oportet, præcipue vero, in quibus patitur os. Terminus autem siccitatis est, vt abscedat pars ossis, quæ vitiata est. Quare non absque ratione tantum fieri cauas cicatrices contingit, quantam habuerit abscessus crassitudinem. F G

in lib. de Vlceribus. Depurgatio ventris deorsum, & c.

46 *Qui gibbi ex asthmate, aut tussi fiunt, ante pubertatem moriuntur.*

Gibbos (gręce ὑβὸς, & κυφὸς) solet Hippocrates nominare, quos nunc omnes homines cõuexos (græce κυρτὸς) appellant. Nam & vere eis est spina in partem posteriorem conuexa. Conuexo igitur opponitur cauum, gibbo recuruum, seu repandum (græce λορδὸν.) Sed hæc quidem de sola spina Gręci dicunt, illa vero de omnibus. Quo modo vero ‖ gibbositas fiat, ipse narrauit in libro de articulis, sicuti & de ‖ repanditate, ‖ obstipitate, ‖ & quassatione. Hæ. n. sunt propriæ, atq; pręcipuæ spinæ passiones: oportet aũt illum, q vult istarũ passionũ habere notitiã, ijs, quæ in eo libro scribunt plenius incumbere. Nunc vero à nobis ea dicẽtur, quæ ad propositum aphorismum videntur vtilia. Gibba fit spina aliquando propter ictum, aut casum: gibba etiam fit propter quędam tubercula dura, quæ in parte anteriore consistunt: à quibus siquando vna vertebra trahitur ad anteriora, recurua fit eo loco spina: ita & si plures fuerint se ordine consequentes: qñ vero non fuerint continuæ hę, quę tenduntur vertebrę, gibbositas fit tm̃ partibus retro tendentibus, quantũ vertebræ extentæ sunt ad interiora reflexæ: nã hoc fieri videtur in oĩbus duris mediocriter tentis, veluti calamis, viminibus, virgis, & oĩbus alijs huiuscemodi: dictum est de his plenius in expositionibus libri de articulis. Nunc vero eos, qui gibbi facti sunt ex asthmate, & tussi, ante pubertatem cito inquit interire. Neq;. n. vult in his thorax, vt ipse dixit, vna cũ alijs augeri, atq; ideo magna angustia premuntur ea, quæ respirationi obseruiunt, instrumenta. Oĩbus siquidem est commune, qui spõte gibbi facti sunt, hoc est, quibus sine ictu, vel casu spina passa est: propter dura tubercula, & concoqui difficilia, tales fieri. Sed, cũ multa sit in tuberculis, quo ad tumorem, duritiẽ, & locũ, in quo consistunt, differentia: quæ dura simul, ac magna sunt, statim difficilem faciunt hominibus respirationẽ, quę vero ex suo humore aliquid ad asperã mittunt arteriam, reddunt tussiculosos. Verũ, quæ talia sunt, vt mittant ex suo humore aliquid, non sunt dura exquisite, atq; ideo necessarium est eis aliquãdo suppurari, & hominem occidere. Quæ vero nihil mittunt, ex crassis humoribus ortum habent, atque ob id dura sunt, & incocta, & longo permanent tempore, anteq̃ H

ð Articulis. cõ. 3. t. 1. vsque ad 54. 7ª. 268. e. & c.

suppurentur,

A suppurentur, atq; ideo non perimunt hominem. Quę vero (vt dixi) vnà cum tussi ortum habuere, properant ad suppurationem, atq; ideo sunt exitialia. Sic & quæcunque cum difficili anhelitu fiunt, sunt iis, qui adhuc augentur, perniciosa: vel enim hęc magna sunt: vel in loco thoracis ad vitam opportuno. Cum igitur pulmo vnà cum corde in talibus augeatur, locus q; continẽs minor efficiatur, costæ vero non augeantur, & se flectendo, propter gibbositatem thoracem faciant angustiorem: necessarium est tantam breui tempore fieri anhelitus difficultatem, vt homo corrumpatur. Nam, si non dum gibbositate superueniente, propter solos tumores extra naturam, difficilem habebant anhelitum: quid debemus expectare, cum tubercula sunt processu temporis adaucta, thorax autem factus angustior? Quòd autem, cum multæ sint spirandi difficultates, solam illam Hippocrates asthma consueuerit nominare, in qua cõtingit valde crebrum anhelitum fieri, clarum admodum existit. Appellant'que nunc homines eo nomine, illam, quæ fit in cursibus, & vehementioribus exercitiis, respirationem. Hippocrate autem posteriores, & passionem aliquam pectoris diuturnam, non nulli simpliciter asthma nominant, nõ nulli orthopnœam, quando absque febre ægroti iugiter anhelitum habent difficilem.

7ª. Aphor. 53. 58.c

B 47 ‖ *Quibuscunque venæ sectio, vel purgatio cum medicamento conuenit, hos vere purgare, vel venam incidere oportet.*

A.li.1. f.3. d.5. c.1. fol.68.f

Liquet, quòd de iis, qui adhuc sani, sed ægri futuri sunt, nisi euacuentur, nunc sermo habetur Hippocrati. Hos enim oportet, vt anticipemus euacuare "vere adueniente, vel per venæ sectionem, si plenitudinis passionibus subiiciuntur: vel per purgationẽ, si eis, quę ex corruptione proueniunt. Nos itaq; plurimos ita seruauimus annos, qui longo ante tempore singulis annis morbis capiebantur. Atque podagram, & morbum articularem adhuc incipientem, & non dum poros circa articulos facientem, ex tali euacuatione multis iam annis fieri prohibuimus. Eodem modo & sanguinis spuitionem, morbum comitialem, apoplexiam, melancholiam, & alias huiuscemodi diuturnas passiones in multis hominibus per dictam euacuationẽ sustulimus. Venæ itaq; sectio, cõmune auxilium est earum, quæ ex plenitudine fiunt, dispositionũ: purgatio vero quamuis, si secundum genus inaudias, vnum quoddam auxilium existat, non tamen secundum speciẽ. Non nullis siquidem confert humores pituitosos euacuare, non nullis vero amaram bilem, non nullis atram, non nullis serosam superfluitatem, secundum naturam earum, quæ cõsueuerunt superuenire, passionum. Velut quidam singulis annis incidit in melancholiã, nisi purgetur: & est C res mira, quo modo morbo iam inchoante, statim homo præsentit primã eius generationem: & me aduocato purgatis humoribus atris, cesset protinus melancholia: huic homini ex purgatione ambo hæc optima eueniunt, quòd & superfluitates expelluntur, & q; ex acritudine eorum, quæ excernuntur, parumper aperitur os venæ, quam vocant hęmorrhoida, per quam excernitur pars aliqua sanguinis vitiosi consueti euacuari: quo retento superuenit melancholia. Purgo igitur ipsum, non vere tantum, sed etiam autumno: &, sicuti dixi, si ex contemptu aliquando purgationem omiserit, & morbum non anticipauerit, casus persentit passionis. Sic & mulierem quandam, singulis annis vere inchoante similiter euacuans, cum aliquando tumorem cancrosum in mammilla pateretur, forti, atque frequenti medicamento purgãte atram bilem, ad sanitatem perduxi. Et, si quando purgatio omitteretur, dolorem profundum sentiebat: & me aduocato, statim volebat euacuari. In altero elephantem inchoantem, primum per venæ sectionem, & purgationem sanaui: & singulis annis rursus huic sufficit vna purgatio: & ea omissa, statim passio innotescit. Morbi itaq; huiuscemodi, atri humoris exigunt purgationem: comitialis autem, & apoplexia, & asthma, pituitosi: articulares autem, si cum multa fuerint caliditate, amaram bilem volunt euacuari: si vero cum frigidis tumoribus, pituitam. Quidam alius tempore ęstiuo semper febri- D bus tertianis corripiebatur: sed multis iam annis non febricitauit: quoniam à nobis purgari pallida bilis circa finem veris anticipauit. Sic enim melius est tales euacuare, sicuti illos, qui morbo comitiali, apoplexia, & melancholia, & articulari, & aliis passionibus, quæ ex crassis humoribus generantur, præstat circa veris initia euacuare: de quibus omnibus seorsum à nobis scriptum est in illo tractatu, qui inscribitur, de iis, qui verno tempore egent euacuatione. Est autem iste tractatus pars totius salubris tractationis.

6ª. Aphor. 43. 51.b

48 ‖ *Lienosis difficultas intestinorum superueniens, bonum.*

Paulo antea hunc aphorismum exposui, cum sermo habebatur de aphorismo in hunc modum scripto: ‖ Quicunque lienosi à difficultate intestinorum capiuntur, iis longa facta intestinorum difficultate, aqua inter cutem superuenit, vel lęuitas intestinorum, & moriuntur: quare isti nunc proposito nulla est expositio necessaria. Supra aph.43.

49 ‖ *Quibuscunque morbi podagrici fiunt, ii sedata in quadraginta diebus inflammatione, finiunt.* In lib. de Iudicationib. Quicunque podagrici, &c.

Podagricorum inflammatio fluxione fit ad articulos pedum decũbente: hanc autẽ fluxionem suscipiunt primum quidem loca dearticulationum, deinceps circunstantia omnia vsq; ad cutem,

Quia vero impleri dicimus dearticulationes, liquet etiã esse necessarium ea, quę ipsis circũiacent, E
ligamenta extendi. Neruos enim, & chordas, seu tẽdones nõ est rationabile in ipsis inflãmari, sed solum dolere, quia simul cum dearticulationibus extenduntur, argumento, qm̃ visus est nunquã podagricus pati conuulsionem, quae frequẽter solet in neruorum, ac chordarum inflammationibus aduenire: verũ intentio sanationis in eis, cõmunis est omnibus inflammatione laborãtibus. Nam, discutiatur, oportet, id, quod ad pedes fluxerit, si quidem tenuiorem habuerit substantiam, tempore breuiore: si vero crassam vel tenacẽ, longiore: longius adhuc tempus requiret, si simul crassum, atq; tenax illud, quod defluxit, existit: vltra tñ spatium dierũ quadraginta non prorogabitur curatio inflãmationis, si & medicus in suo opere nõ aberrauerit, & ęger illi in omnibus obedierit. Quæ vero carnosas partes occupat inflãmatio, morborum acutorum subiicitur termino, diebus scilicet quatuordecim, qm̃ carnis substantia mollior est, ac rarior ligamentis: vnde & tardius inflãmmari incipit natura ligamentorũ, chordarum, atq; neruorum ex ictu, & longiori tempore ad consistentiam inflammationis perueniunt, ac tardius sanantur. Qua enim ratione vix aliquid in se humoris externi suscipiunt, cum duræ sint, ac densę huiuscemodi partes, hac ipsa ratione cum difficultate dimittunt. Quapropter Hippocrates podagricis inflammationibus terminũ integrę solutionis non diem quartumdecimum, sed quadragesimum posuit, quia, qui in dearticu F
lationibus humores insunt, per ligamenta ipsas amplexãtia oportet per modum vaporis euacuari: item qui in ipsa ligamẽta inciderunt. Meminit autem & in prognostico ‖quadragesimi diei, vt in quo iudicantur, quæcunq; non sunt diuturna exquisite, & acutorum terminũ exciderunt. Dictum autem est plenius de talibus in tractatione dierum iudicatoriorum.

In progn. cõ. 1. t. 25. 4ª. 194. h

50 ‖*Quibuscunque præciditur cerebrum: iis necesse febrem, & bilis vomitum superuenire.*

1. de Morbis nõ lõge à principio: Si vero sauciatum fuerit, & c. Et ĩ Coacis p̃not. Quib. cerebrum vulneratur, & c.

Præciso cerebro febris aduenit ea ratione communi, qua quolibet membro principali patiẽte inflammationem, subsequitur febris. Bilis vero vomitus fit compatiente ventriculo propter eius cum cerebro communicationem, ore præsertim ipsius, ad quod terminatur ex cerebro effatu digna quædam neruorum coniugatio. Consueuit quidem & aliter in magnis doloribus, atq; mœroribus fortibus ad ventriculum fluere biliosa superfluitas: & multo magis, cũ ipse male affectus fuerit. Ad ea enim, quæ talia sunt, feruntur partium proximarum superfluitates, præsertim quæ tenuem habent substantiam, qualis est ipse biliosus humor, atq; cum eo quęcũq; serosa superfluitas, quę sępius in vomitibus bili cõmiscetur: siquidem raro admodũ accidit, vt bilis exquisita euomatur, cui serosam superfluitatẽ non videamus admistam. Apparet autem & in sanis, cũ diu *à ci G
bo abstinuerint, in illis præsertim, qui natura sunt biliosiores, tales in ventriculum humores admitti: quod & ipsius morsus, & vomitus manifestant. Non solum autem cerebro vulnerato euomunt homines bilem, sed & dura membrana ipsum circũstante, quæ, cũ in multis partibus sit cerebro agnata, citissime ei cõmunicat proprias passiones. Erasistrati aũt sectatores, cum membranas velint esse principia neruorum, membranam crassiorem inquient suæ naturæ ratione, si sola sit vulnerata, tales afferre casus: si vero vsq; ad cerebrũ vulnus peruenerit, quoniam ambæ membranę prius illud admiserint, sic nuper dictarum passionum sequi ortum fatebuntur. Dixi autem Erasistrati sectatores, & non ipsum Erasistratum talia dicturos, quoniã, cum iam senex esset, (vt illi inquiunt) scripsit libros sectionum, in quibus cerebrum esse neruorum principium demonstrauit. Dictum autem est de his in commentariis de Hippocratis sectione.

A. li. 1. f. 3. d. 2. c. 7. fol. 61. h

51 *Quicunque sani dolore capitis repente capiuntur, & statim muti fiunt, & stertunt, in septem diebus pereunt, nisi febris apprehenderit.*

Mutos (grece ἀφώνες) solet Hippocrates nominare non eos tantum, quibus læditur vox, verũ per exuperantiã quandam vnà cum eius lęsione dat nobis intelligendas omnes, quæ sunt secun- H
dum electionem, operationes. Non nunquam igitur illis oblęsis non interiit sensus. Quos igitur ipse mutos appellat, contingit esse sentientes: sed sępius vtraque patiuntur: & talem affectum vocant apoplexiam. Est autem & hæc alia quidem debilis, alia vero fortis: atq; ideo dixit, ‖ Soluere apoplexiam fortem impossibile, debilem vero non facile. Videtur aũt nunc fortis apoplexiæ indicium apposuisse, quod stertere dixit, quod etiam profunde dormientibus accidit, quo ad dispositionis similitudinem, secundum diuersum quidem vtrisq; modum: nihilominus, quatenus aliquid habent cõmune, vt stertant, consequitur. Est autẽ commune ambobus, eius, quæ fit per neruos, operationis debilitas: & dictũ est de his amplius in ea, quæ de locis affectis inscribitur, tractatione. Nunc vero, quantum ad expositionẽ aphorismi sufficiet, dicerà nobis. Quibus sanis dolor in capite repente aduenerit, causam referre oportet in primis ad spiritum flatuosum: interdum vero & ad influentis vniuersim materiæ multitudinem: quam & nunc ad cerebrum fuisse delatam indicant casus, qui post dolorẽ superuenerunt, per quos, & ꝙ sit quædam materia pituitosa, commonstratur: atq; idcirco febris superueniens soluit dispositionem, vt quæ calefaciat, extenuet, atq; resoluat spiritum flatuosum, & pituitosos humores. Fit autem hoc non nunquam tribus diebus, aut quatuor, non nunquam vero pluribus, nõ tamen vltra dies septem, quia pars est principalis:

2ª. Aphor. 42. 18. b

A tales vero partes non diu tolerant fortes simul, ac diuturnas passiones, vt sępius ostendimus.

52 *‖Oportet vero & considerare oculorum in dormientibus suspectiones: nā, siquid albū commissis palpebris subinspicitur, neq; ex alui profluuio, aut medicamenti potione istud contingat, malum est signum, & lethale valde.* in Progn.com. 1.t.11.4ª.193. a

Aut ob palpebrarum siccitatem, aut propter potentiæ ipsas mouentis imbecillitatem, aliquid subinspicitur, cum oculi integre claudi nō possint. Ob hoc igitur ipsum in alui profluuijs, & medicamentorum purgantium potionibus, oculorum albedinis aliquid subinspicitur, quando dormierint. Nam totum corpus exiccatur, & vires fiunt imbecilles, ex talibus euacuationibus. Plus autem siccitas in palpebris innotescit, quoniam sunt natura siccę. Sicuti ergo coria exiccata difficulter extenduntur: eodem modo similes corporis partes. Et quidem, quod potentia existēte imbecilli non possint exquisite oculos claudere, sed neq; os, vnde hiantes dormiūt: liquet vnicuiq; rei naturam diligentius animaduertere volenti.

53 *Desipientiæ, quæ cum risu fiunt, securiores: quæ vero cum studio, periculosiores.*

Nulla quidem desipientia secura est, minus vero periculosæ, quæ cum risu fiunt: sicuti temeraB rię, vt ipse nominat, omnium periculosissimæ: in medio autem ambarum sunt, quæ cum studio fiunt. Fiunt autem omnes patiente cerebro, siue primo, & per seipsum, siue per compatiendi rationem: differunt autem inuicem per causas ipsas efficientes. Quęcunq; enim ex sola fiunt caliditate sine humore vitioso, similes quodam modo sunt eis, quæ ex ebrietate contingunt. Quęcunq; vero ex flaua bile, cum studio perficiuntur: ipsa vero multum exusta, vt iam magis ad atrę bilis naturam accedat, sunt insanię satis furiosæ. Nam oportet ad memoriam reuocare ea, quæ in alijs locis de atra bile præfiniuimus, ꝙ quædā ex flaua bile superassata gignitur, quæ omnino molestissima est. Quæ vero ex sanguinis (quispiam dixerit) limo, ac fæce, crassior quidem est illa secundum substantiā, sed plurimū differens prauitate qualitatis. Dictum aūt est, ꝙ eā, quæ est veluti fæx sanguinis, cū volumus exqsite loqui, nondū atram bilē noīamus, sed humorē melācholicū. Noībus vero abutētes, & atrā bilem aliqn̄ vocamus, qm̄, si non prius euacuetur, paulopost atra futura est.

54 *In acutis passionibus, quæ cum febre sunt, luctuosa suspiria, malum.*

Infantes sæpe videntur, quo tempore plorant, inspirare inspiratione interrupta, stante interim thorace, deinde rursus id, quod deest, adijciente: quod ipse in Epidemijs in hunc modū explicuit.
C Duplex ‖ intro reuocatio, veluti superinspirantibus. Et accidit hoc non nunꝗ potentia fatigata, 2. Epid. sect. 3ª. & 6. Epid. cō. 2. t. 10. 3ª. 162. d, & in Coacis prænot. Spiritus, qui densus &c.
non nunꝗ ex duritie instrumentorum, non nunꝗ vero ambabus caussis simul cōuenientibus, sed & aliqn̄ propter aliquam musculorum pectoris similem conuulsioni dispositionem. Nam, & vis imbecillis, qn̄ nequiuerit thoracem vno impetu tm̄ attollere, quantum animali est necessariū, in media primum consistit operatione, deinde cum impetu iterum se effert. Et durum instrumentū cum non prompte sequatur potentiam attollentem, ab ipsa vibratum violenter attollitur. De dispotione autem simili cōuulsioni, quid oportet dicere, ꝙ talem faciat respirationem? Nam, si frigus vel musculos thoracis apprehenderit, vel neruos: durities quædam instrumentis adueniet, & motus conuulsioni similis, quam febris sua est apta natura sanare, & calida auxilia. Febris vero cū his existens, nō sinit causari musculorum thoracis, siue neruorum frigiditatem, sed vel duritiem, quæ facta est, vel virium imbecillitatem, vel conuulsioni similem dispositionem. Quicquid vero horum in causa sit, non est bonū, vt in morbo acuto contingat. Si igitur de sola prędicta motione instrumentorum respirationi obseruientium, luctuosa respiratio ab ipso dicta fuit, iam ad finem expositio peruenit: sin aūt, & cum aliquo tali sonitu vult dictam contingere respirationē, qualis flentibus accidit: vltra dictas causas quandam ostendet dolorosam dispositionem, ex qua, veluti
D flentes, vel gementes, vel aliquem mistum, ex vtrisq; sonum edentes, in hunc modum respirant.

55 *Dolores podagrici vere, & autumno magna ex parte mouentur.*

Podagricę passiones, sicuti, & omnes alię articulares, vere augentur, atq; ideo ipse superius in enumeratione morborum vernalium, etiam articularium cōmeminit, in quibus etiam podagrici continentur. Excitantur quidem aliqn̄, & autumno ijs, quibus per æstatem tempore, quo fructus maturantur, vitiosi aliqui humores fuerint coaceruati. Ostensum enim à nobis est in cōmentarijs de potentijs naturalibus, ꝙ singulis partibus, sicuti aliæ potentiæ, ita & illa inest, quæ materias infestas excernit. Infestant autē aliquæ sua multitudine aggrauantes, aliæ vero extranea qualitate. Secundum vtrunq; igitur ijs, qui hyberno tempore in victu deliquerint, postmodum verno diuturnæ passiones excitantur, fusis humoribus, & mox à fortibus ad loca debilia detrusis: secundum alterum vero, tantummodo autumnali.

56 *In morbis melancholicis ad hæc periculosi decubitus, apoplexiam corporis, vel conuulsionem, vel furorem, vel cæcitatem significant.*

Fiunt quidem, & propter pituitosum humorem apoplexiæ, conuulsiones, & cæcitates oculo-

rum:

* ϖάχος habebat codex Leoniceni ϖάθος autẽ, i. passio impressi, et Laurentiani.

rum: Fiunt, & propter melancholicum: quoniam communis vtrisq; est crassitudo. Non tamen E
furor est passio communis. Nunquam enim hic ex pituitoso humore ortum habet, cum ad eius generationem humor, irritans, ac mordens exigatur. Talis autem est semper quidem flaua bilis: melancholichus autem humor non semper, sed cum supra modum exustus, aut putrefactus, malignam induerit acrimoniam.

57 *Apoplexiæ autem fiunt maxime à quadragesimo anno vsq; ad sexagesimum.*

Non omnem apoplexiam, sed nuper dictam tantummodo (quę ex atra sola fit bile) contingit aduenire ijs, qui dictam agunt ætatem, quoniam in his maxime abundat atrę bilis humor, quemadmodum etiam in autumno. Quòd si volumus simpliciter pronuntiare, plures senes laborant apoplexia. Si igitur sermo debeat esse verus, iungendus est cum priore aphorismo, ac si ita diceretur: In morbis melancholicis ad hæc periculosi decubitus apoplexiam corporis, quæ homines occupat à quadragesimo anno, vsq; ad sexagesimum.

58 ‖ *Si omentum excidat, necessario putrescit.*

1. de Morbis, si vero omentum exciderit. & in Coacis pręnot. Quibus omentum. &c.

Propter breuitatem falsus esse videbitur hic aphorismus ijs, qui non recte ipsum inaudierint. F
Quòd. n. dicitur, huiuiusmodi est: Quando exciderit, hoc est, qñ nudatum fuerit, & extra peritonęon, id est membranam abdominis interiorem, omentum exierit, non contingit ipsum ad locũ proprium restitutum, sanum, & saluum fieri, sicuti si aliud aliquid extra promeretur, veluti intestinum, aut aliqua visceris fibra. Illa etenim, nisi longo tp̃e frigefiant, qñ vulnus in abdomine factũ, ad cicatricem perductum fuerit, pristinã recipiunt temperaturam. Omentum vero, ẽt si minimo nudetur tp̃e, reductum putrescit: quam ob causam medici partẽ illam, q̃ fuerit nudata, solent resecare. Hanc igitur sententiam habet aphorismus, licet confusius in verbis dictis proponatur. Siqs vero dicat se aliqñ vidisse omentum, quod paruo tempore extra prodierat, deinde ad suum locum reductum, non putruisse: perpetuam is quidem non esse probabit Hippocratis enunciationem: illud tamen non tollet, quod magna ex parte soleat accidere. Cõmune siquidem est huic aphorismo cum alijs ab Hippocrate dictis, vt perpetuũ quiddam, ex figura dictionis ostendatur: quamuis res ipsæ non semper eodem modo eueniant, sed, licet raro, interdum etiam aliter accidant.

59 ‖ *Quibuscunque à coxendicum dolore {diuturno} molestatis excidit coxa, & rursus incidit, ijs mucores superueniunt.*

12. de vsu partium. tª. 192. h de Articulis, cõmẽt. 4. t. 42. 7ª. 288. g

G Sæpe in articulis humor pituitosus aceruatur, quem mucorem appellant: à quo madefacta dearticulationis ligamenta, laxiora redduntur: atq; ideo facile à cauitate articulus excidit, & rursus non cum difficultate incidit, quæ nunc ait accidere ijs, qui ita morbo laborant coxendicum. Qñ autem coxam ait excidere, articulum coxæ debemus intelligere, quo modo etiam in libro de articulis dicebat, ‖ Humerum autem vno modo noui lubricare: ac si dixisset articulum humeri.

de Articulis, cõ. 1. t. 1. 7ª. 251. c

60 ‖ *Quibuscunq; à coxendicũ dolore molestatis diuturno excidit coxa: ijs crus tabescit, & claudicant, si nõ vrantur.*

1. de Morbis, Claudi vero à coxẽdicũ morbo fiunt.
de Articulis, com. 1 t. 41. 7ª. 258. a

in lib. qui Introductio, seu med. inscribit. Isagog. 56. g

Hunc aphorismum non debemus à superiore seiungere, sed ipsum coniungentes, ita vnum sermonem intelligere. Vult enim dicere, q̀ à coxendicum morbo molestatis, quibus propter mucoris multitudinem articulus excidit, & rursum incidit, necessariũ est processu temporis crus contabescere, nisi prius vrendo mucorem exiccemus: ‖ quod in libro de articulis consulit fieri in brachio iugiter excidente. nam, & nunc eadem est sermonis vis, cum ipse suadeat aduri coxam, sicut in libro de articulis docebat: vt, & id, quod mucosum est, absumatur, & laxitas cutis, ad quam articulus lubricat, magis ex adustione cõtracta, arctet, ac prohibeat articulum transponi. Quòd si ob multitudinem mucoris extra suum locum diu coxa steterit (est enim hoc quidem claudicatio) H
necessario crus contabescet: vt etiam alijs omnibus solet accidere, si priuata motibus fuerint, qui illis secundum naturam insunt.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS SEPTIMVS.

Omnes ferè, qui antea scripserunt, expositores aphorismorum, circa initia quidem vltra id, quod est vtile, sermonem extendunt: in processu vero ita remittunt, vt primo quidem, quo ad vtile fuerit, tantum progrediantur, deinde vero infra id etiam subsistant, & postremo, vsq; adeo contrahant expositiones, vt nec animaduertant plures aphorismos esse nothos, atque planè falsos. Verum, vt, qui sunt in disputationibus fatigati, prompte ad omnia annuunt: sic & ipsi omnes admittunt, quoscunq; scriptos inuenerint aphorismos, & ad vltimam suis in expositionibus breuitatem deueniunt, prioris loquacitatis obliti. Nos sanè cum alias eorum absurditates conati sumus

A mus euitare, tum omnes ex æquo studuimus facere expositiones, quę & veritatē, & vtilitatem artis intenderent, & interpretando neq; se ad extremam breuitatem contraherent (hoc enim libro conuenit, non commentario) neq; ad tantam prolixitatem effunderent, quantam ipsi in principio expositionum instituerunt: id autem, quod optimum est in omnibus sermonibus, quod quidem seruat mediocritatem in vnaquaq; tractatione, à principio vsq; in finem seruare studuimus.

1 *N morbis acutis frigus partium extremarum, malum.*

In morbis diuturnis, qui præsertim sunt sine febre, & hyeme, & ætate senili, partes extremas corporis, veluti nares, aures, pedes, & extremas manus frigidas fieri nihil absurdum. Non tamen in acutis est mediocre malum, sed casus satis exitialis: quod vehementissimis accidit viscerum inflammationibus. ‖ Acutos autem ipse ait vocari morbos, quorum febres maxima ex parte continuæ sunt: in quibus, cum fuerint sine magna inflammatione, nedum extrema frigescere, sed exuri contingit. Cum vero inflammationis calor adeo vehemens fuerit, vt ad se trahat per modum cucurbitulę ex toto corpore sanguinem: ijs, qui ita se habent, viscera peruruntur, extremæ autem partes frigescunt propter defectum sanguinis ad viscera se recipiētis: & eorum pleriq; neq; tegumenta tolerant propter incendium, quod in visceribus sentiunt. de Vict. rat. in morb. acut. cō. 1. t. 8. 7ª. 108. h

B

2 *In osse ægrotante caro liuida, malum est.*

Non enim in mediocribus ossium læsionibus, sed fortibus putrilaginibus talis species coloris circunstantibus aduenit carnibus, extincto in eis scilicet calore natiuo.

3 *A vomitu singultus, & oculorum rubor, malum.*

Qualis passio est conuulsio musculis, talis est singultus stomacho: qui humoribus infestantibus conuenit non nunq̄ totum ventriculum, non nunq̄ os eius, & gulam: quos per vomitiones abijciens, statim à singultu liberatur: qui si neq; per istas cessauerit, duorū alterum ostendit, vel cerebrū neruorum principium, vel ventriculū pati non mediocrē inflammationē. Rubor vero oculorum vtranq; sequitur dispositionem, sed præcipue illam, quæ in cerebro existit similis inflammationi.

4 C *A sudore horror, non bonum.*

‖ Quòd iudicatoria, quæ non iudicant, partim mortalia, partim male iudicantia sunt, ab ipso dictum est: quoniam natura in huiuscemodi dispositionibus morbo succumbit. 2. Epid. sect. 1ª.

5 *A furore difficultas intestinorum, vel aqua inter cutem, vel mentis alienatio, bonum.*

Difficultatem quidem intestinorum, vel aquam inter cutē transmutationis rōne esse furoris sanationem, non est extra rōnem, cum à capite noxij humores transferantur ad inferiora. Mentis aūt alienatio, tātum abest, vt sit furoris solutio, vt quispiam potius dicat esse incrementū. Ac profecto, si modo re vera Hippocrates cōtinuum, atq; vehementē furorem, alienationē mentis nominauit: quendam nouimus à furore mediocri, quo prius detinebatur, fuisse liberatum: vnde ratiocinando perpendimus ex vehementi motu causarum efficientium furorem, solutionem fuisse subsecutam: quemadmodum in morbis acutis vehementissimi casus solent aliquando bonas crises operari.

6 *In morbo diuturno fastidium cibi, & deiectiones sinceræ, malum.*

Fastidiū cibi per se seipsum prauum est signū in morbis diuturnis. Nam in ijs, qui à talibus morbis sunt euasuri, cōtrarius affectus solet accidere, vehemēs. s. ciborū appetentia. Quare cibi fastidiū haudquaq̄ bonū est signū: multo vero magis, quādo fuerint etiam prauæ deiectiones. Sinceras vero deiectiones noīauit impermistas aquosæ humiditati, qm̄ solus humor euacuatus deijcitur, siue sit biliosus, siue melācholicus, siue porri colorē præ se ferens, siue bilis, quæ æruginosa nominatur: nam deiectiones huiuscemodi exustā esse omnē natiuam humiditatē à calore febrili demonstrant.

D

7 *Ex multa potatione, rigor, & desipientia, malum.*

Quòd quidē multa potatio, nō aquæ, sed vini potionē significet, vnicuiq; manifestū. Desipiunt aūt ex talibus potionibus aliqui, capite oppleto plurimo sanguine, ac spiritu calido. Ob hāc ipsam vero causam & calidiores redduntur, p̄cipue quidē caput, sed & corpus vniuersum. Pauci. n. ex ipsis sunt, qui cū desipientia rigeant, in quibus calor natiuus nō accenditur, sed ob multitudinē extinguitur, sicuti ignis lignorū multitudine superiniecta, & lucernæ flāma oleo vniuersim superfuso.

8 *A tuberculi intus ruptione, exolutio, vomitio, aut animi defectio fit.*

Tuberculum græce φύμα) nominauit, quod in alijs ipse solitus est vocare suppurationē (græce ἐμπύημα.) Intus vero ipsius ruptionem, ad ventriculū dicit: ad hanc. n. consequitur vomitus, sicuti

tuberculorum

tuberculorum in thorace,atq; pulmone ruptio,non vomitiones,sed ex necessitate quidem tussim E
excitat,sæpius etiam strangulat: quemadmodum suppurationum ad intestina ruptiones,puris fa-
ciunt deiectionem. Commune autem omniũ ruptionum est exolutio,& animi defectus, propter
vitalis spiritus excretionem,vt alibi est demonstratum.

9 ‖ *A profluuio sanguinis,desipientia,ac conuulsio,malum.*

in Coacis prænot.In sanguinis fluxiõe &c.

Hic aphorismus magnam nobis affert vtilitatem ad credendum,q aliquando fiat desipientia ex
defectu,quo manuum,ac pedum tremores.Nam & hæc membra propter potentiæ ipsa mouentis
imbecillitatem,infirmas habent motiones, & cerebrum vacillantes : quapropter neq; vehemens
est hoc desipientiæ genus,sed mediocre,atq;,vt quispiam diceret,delirans. Ipse siquidem solet me-
diocrem insaniam,delirium nominare. Si ergo conuulsio aliquando tali desipientiæ coniungatur,
omnino salus est desperata. Quędam igitur exemplaria,cum /&/ copulatiua coniunctione,scripta
sunt: quædam autem /vel/ disiunctiuam quam vocant, habent, secundum quam desipientia non
bonus est casus post sanguinis fluxum,etiam si sola contigerit: multo autem magis conuulsio, etiã
si absq; desipientia facta fuerit. Maximum vero malum est ambarum conuentus,cum vel sola con-
uulsio ex immoderata euacuatione,casus sit admodum exitialis: nam desipientia minus malũ est. F

* ληρώδης.
* λῆρον.

10 ‖ *Ab ileo vomitus,singultus desipientia,vel conuulsio,malum.*

in ijsdem Coacis Volulosis vomitus &c.

In ileis nihil descendit ad inferiora,& hoc est proprium inseparabile passionis. Vomitus autẽ
non semper adest,sed quando exitiales sunt: &,si vehementius distorqueantur,stercus eis ascendit,
atq; singultiunt. Quidam vero desipiunt,& conuelluntur,compatiẽte neruorum principio stoma
chi passioni. Hæc vero mihi fieri videntur ab intestinis, in quibus passio talis existit,à se expellere
stercus appetentibus,quando in longitudine temporis cœpit molestare,& non potentibus se exo-
nerare propter eam, quæ facta est in partibus inferioribus,obstructionem,sed coactis contra natu-
ram violenter moueri,& ad loca superiora materiam noxiam extrudere.

11 *A morbo laterali inflammatio pulmonis,malum.*

In pluribus quidem exemplaribus in fine aphorismi adiectum est /malum/: in quibusdam vero
ita simpliciter scribitur: A morbo laterali inflammatio pulmonis: volẽtibus illis,qui in hunc mo-
dum scribunt,non q sit bonum,vel malum,pulmonis inflammatio morbo laterali superueniens,
nunc ipsum docere,sed simpliciter hoc vnum tantũmodo, q morbus lateralis soleat in pulmonis G
inflammationem transmutari,vel morbo laterali pulmonis inflammmatio superuenire. Transmu
tatur igitur morbus,quãdo priore cessante,aduenit alter : superuenit aũt,quãdo altero adhuc ma-
nente,alter adijcitur. Verũ hoc in loco videtur Hippocrates de superuenientibus agere,quibus sta
tim hoc inest, q mala sint,adeo vt,etiamsi hoc verbũ /malum/ non adijciatur: vel subaudiendũ sit
ẽm modum à communi dictũ,vel potentia ostendi existimandum. Omnis.n.huiuscemodi super-
uenientium consistentia, neq; paruos,neq; mites insequitur morbos,sed magnos,atq; malignos.
Exempli gratia statim in dictis in aphorismo passionibus,qñ non potest is,qui morbũ facit latera-
lem,in costis humor contineri,pars eius aliqua ad pulmonẽ fertur. Ad inflammationem quidẽ pul
monis morbus lateralis non admodũ cõsequi solet: qm̃,si mitis fuerit inflammatio,omnis humor
noxius per sputũ expurgatur: in perniciosis vero,anteq̃ costæ compatiantur,strangulat ægrum.

12 *A pulmonis inflammatione phrenitis,malum.*

Quando à calido humore fit inflammatio pulmonis,quę multos vapores transmittit ad caput:
cerebrum implet vaporibus, & facit phrenitidem. Alia autem communia sunt ad prius dictum
aphorismum non huic solum,sed etiam sequentibus. H

13 *Ab æstibus fortibus conuulsio,aut distentio,malum.*

Multi expositores ita scribi hunc aphorismũ cognouerunt: Marinus vero, A vulneribus, scri-
bit,& sequentem aphorismũ sibi ait astipulari. Verumq; sanè est, q à vulneribus fortibus fiunt in-
flammationes,ac conuulsiones. Sed,cum oẽs ferè expositores,& præcipue vetustissimi, illam no-
rint scripturã,quæ habet: Ab æstibus fortibus: melius est,vt & nos etiam eandẽ exponamus. Qui-
dam igitur pro æstibus, febres intellexerunt: non nulli vero aeris ambientis feruorẽ ita nominari
dixerunt: alij pro cauterijs,& escharis: & oẽs verum dicunt. Superueniunt.n.his oĩbus haudquaq̃
ad bonum distentiones,ac conuulsiones, propter neruorũ siccitatẽ,quas diximus esse difficillimas.

14 *A capitis ictu obstupescentia,& desipientia,malum.*

Desipientia quidem agnoscitur loquentibus,agentibus've nihil consentaneum rationi: Ob-
stupescẽtia vero (græce ἔκπληξις,) qñ neq; aliquid dicunt,neq; agunt,sed apertis oculis quieti ma
nent, similes ijs,qui ex timore sunt attoniti. Quòd vero hæc omnia huiuscemodi fiant cerebro pa-
tiente,manifestum: ostensum.n.est in eo esse aĩæ principatum. Si igitur in fine aphorismi scriptum
sit /malum/

A sit/malum/liquet, ꝙ recte dictum fuit: indicio.n.sunt, ꝙ ictus intra ad cerebrum penetrauerit. Si vero nō scribatur, nos nihilominus possumus subaudire, sicuti antea diximus, à communi. Possumus aūt, & qa huiuscemodi casus vnà indicant cerebri læsionē, magnitudinē passiōis cōsiderare.

15 *A sanguinis sputo puris sputum, malum.*

Quòd omnis hęc enumeratio sit eorum, quæ proprie superuenientia vocantur (de quibus Praxagoras vnum volumen scripsit haud paruum) manifestum esse arbitror, & ex ipso aphorismo. Neq; enim omne sputum sanguinis, sequens habēt sputum purulentum: sed tantummodo, quòd malignum existit: lethale autem est ōmnino ex pulmone.

16 ‖ *A puris sputo phthisis, & fluxus: cum vero sputum retinetur, moriuntur.*

in libr. qui Introductio, seu medic. inscribitur, Isago. 56.f

Quam proprie Græci, & præsertim Athenienses phthoen nominant, hanc nunc Hippocrates phthisin appellauit, ob pulmonis vlcera insanabilia, totius corporis cum febre parua extenuationem. Fluxum autem vel de capillorum defluuio, vel de humida deiectione protulit: ambo.n.consueuerunt euenire, cum tabidi ad extremum mali perducuntur, alterum ex siccitate, altera ex po-
B tentiæ debilitate. Quòd vero in fine scribitur, Si autem sputum retineatur, moriuntur: modum mortis ostendit illorum, qui ex phthoe moriuntur. Eousq; enim extenuati viuunt, donec extussire, & per ea, quę expuunt, possunt pulmonem expurgare. Cum vero intus manent, obseratur quidem viæ spiritus, patientes vero suffocantur.

17 ‖ *In hepatis inflammatione singultus, malum.* 5ª. Aphor. 58. 43.b

Dixi, & antea, ꝙ oēs hi seriatim scripti aphorismi de casibus docet, qui passionibus auctis, & iā deterioribus factis superueniunt. Hoc mō igitur, & nūc singultus hepati inflāmationē patienti dicitur superuenire, non semper, neq; quomodolibet patiente, sed quando ad magnitudinem attollitur, feruente inflammatione: in quo feruore stomachus ad compassionem trahitur, non nunq̄ communium neruorum ratione, qui sunt (vt ipse docuit in secundo Epidemiorum) breuissimi. 2.Epid.sect.4ª.
Quare tunc solum compassio fit stomacho ad hepar, qn̄ inflammatio, & maxima, & pessima fuerit. Saneq; bile satis calida, & multa in huius visceris inflammationibus genita, ac confluente ad intestinorum principium, atq; ita superfluitante, atq; ad ventriculum recurrente, contingit os eius morderi, atq; ideo singultire. Non nulli vero arbitrantur magnitudinem inflammationis ventri-
C culum premere, ac singultum facere, non habente exitum spiritu, quemadmodum inquiunt.

18 *In vigilia, conuulsio, vel desipientia.*

Quidam, & hoc loco/malum/subiūgūt. Nos vero, & prius diximus, ꝙ, etiāsi nō subiungat, potentia continetur. Cur vero immoderatis vigilijs conuulsio succedat, aut desipientia, manifestum est ei, qui priorum meminerit. Nam dictum est ab ipso Hippocrate ‖ conuulsionem, vt à repletione, sic ab euacuatione fieri. Ex ijs autem, quæ maxime euacuant, & exiccant, vigilię sunt: atq; ideo conuulsionem ex siccitate faciunt, ac desipientiam, immodicæ siccitatis ratione: ac præterea, qm̄ in longis vigilijs biliosior redditur sanguis. In quibusdam tamen exemplaribus, & quidem diligentissime scriptis, hic aphorismus scriptus est sine verbo/desipientia/hoc modo: In vigilia conuulsio. quia, vt arbitror, pessima. quæ superueniunt, ab Hippocrate scribuntur hoc loco. 6ª. Aphor. 39. 50.f

19 *In ossis exutione, erysipelas.*

Hoc in loco maxime oportet subaudire, malum. Neq; enim hoc dicit, ꝙ semper, aut magna ex parte exutis ossibus erysipelas superueniat (nam potius contrarium verum est, ꝙ ita patientibus
D ossibus, raro superuenit erysipelas) sed ꝙ casus prauus est osse nudato carnem circunstantem videri ab erysipelate apprehensam.

20 *Ab erysipelate, putredo, aut suppuratio.*

Clarum est, & in hoc sermone, quòd malignis erysipelatis hæc superueniunt.

21 *A forti in vlceribus pulsu, profluuium sanguinis.*

In vlceribus inflammatis pulsus fit non ferente carne incumbente arterijs, illarum motum, se dolente, quando se attollentes exciderint. Est enim huiusmodi pulsus, sensus quidam cum dolore ex arteriarum motione factus, quas neq; ab initio sentiebamus, cum membra se haberent secūdum naturam, tum quia eorum adhæsus non est molestus, tum quia in spatio laxiore mouentur. Membris vero inflammatis, & loci angustatio, & dispositio dolorifica, tristem afferunt laborantibus sensum, ex motu arteriarum: quem non solū medici, sed oēs homines pulsum appellant. Videtur autem, & hic arteriarum motus augeri in talibus dispositionibus. Ostēsum siquidem est in cōmentarijs de potentijs naturalibus, ꝙ est quædam ‖ in ipsis ēt vis aliena excernens, quę & sudores iudicatorios facit, & profluuia sanguinis, & alui inferioris deiectiōes, & quæcūq; alia huiusce-

modi

modi. Secundum hanc igitur vim non nunquam vehementius natura operans, magnum, & violētū E
arteriarum efficit motū, appetēs illa, quę molestant, expellere: atq; ita profluuium sanguinis facit.

22 *A ventris dolore diuturno, suppuratio.*

Siue frigus, siue omnino aliqua inęqualis intemperatura circa ventrem fuerit, siue ventus flatuosus, siue acritudo quædam mordax, fieri non potest, vt in longum extendatur, si omnia circa ægrum opportune fiant: hoc enim in omnibus sermonibus talibus subaudire oportet. Relinquitur igitur, ꝙ adhuc dolor perduret pp inflammationem, ꝗ temporis processu ꝓculdubio suppurabit, nisi hoiem morte præripiat: nam, & hoc subaudire oportet in omnibus sermonibus talibus.

23 *A deiectione sincera difficultas intestinorum, malum.* 7ª. Aph. 71. 60. 8

Deiectiones sinceras solet (vt dixi) Hippocrates nominare impermistas aquosæ humiditati, quę solum habent sincerum illum, qui infra deijcitur humor, siue sit flaua bilis, siue atra. Nihil igitur mirum, si in talibus deiectionibus aliquod intestinum exedatur.

24 *In ossis præcisione, desipientia, si in vacuum apprehenderit.* F

Osse, quod in capite videlicet est, præciso, nō simpliciter, neq; vtcunq; contigerit, sed vsque ad interiorem superficiem, quam vacuus excipit locus, qui cerebrū continet, desipiētia fit: nā passio proxima tūc existit membranis, & cerebro. Marinus aūt, nescio quo modo, legendū seorsum existimat: In ossis præcisione desipientia. & rursus seorsum facit principium aphorismi secūdum: Si vacuum apprehenderit, adijciens ipsi, Ex potu medicamenti cōuulsio, mortale. ita vt totus aphorismus talis fiat: Si vacuum apprehenderit ex medicamenti potione conuulsio, mortale. Rōnabiliter enim inquit hoc dici: semper. n. factam ex euacuatione conuulsionem damnari ab Hippocrate. Sed hoc quidem recte Marinus inquit, ꝙ propter immodicam euacuationem facta conuulsio est exitialis: sic igitur, & facta ex potione medicamenti est exitialis. Verum non animaduertit, ꝙ sermonem priorem falsum ostendit: nā aperte falsum est, quod in ossis pręcisione desipientia fiat. Neq; enim ex alicuius ossis alterius, neq; eius, quod cerebrum tegit, præcisione, dementia sequitur, antequam ad membranas passio perueniat.

25 ‖ *Ex medicamenti potione conuulsio, lethalis est.*

in Coacis prę- no. similiter ex nimijs purgationib. ex medicamentis,

Medicamenti potiones, & medicationes, cōsueuit Hippocrates proprie nominare eas tm̄, quę G cum purgantibus fiunt medicamentis. Quod vero conuulsio, quæ fit istis supra modum euacuantibus, lethalis existat, siquis eorum meminit, quę sæpius à nobis sunt dicta, non ignorat.

26 *In forti dolore ventris, partium extremarum frigiditas, malum.*

Fit quidem (sicut & supra dictum est) ob magnitudinem inflammationis in visceribus partium extremarum frigiditas: fit etiam propter animæ defectum, vel quia calor natiuus extinguatur, vel quia propter multitudinem suffocetur, tum præcipue, cum frigida fuerit: fit insuper, & propter dolorem vehementem medias corporis partes occupantem: ob quem natura in seipsam contrahitur, & ad eam consequitur sanguis, non solum extremas corporis partes derelinquens, veluti pedes, & manus, & caput, sed, & cutim vniuersam. Causam igitur quandam particularem dixit Hippocrates hoc in sermone partium extremarum frigiditatis, sicut, & in pluribus alijs sermonibus hoc ipsum fecisse ostendimus. Sed mirandum non est illum, qui primus multa adinuenit, non omnium simul, sed singulorum particulatim fecisse mentionem.

27 *Mulieri vtero gerenti si tentio superuenerit, facit abortum.* H

Circa intestinum, quod rectum noiatur, tentio (grece tenesmos) fit, eandem habens causam, ac dispositionem, quā in difficultatibus intestinorum suscipit aliquod ex superiacētibus intestinis. Hæc autem passio nomen accipit (vt inquiunt) ab illa, quæ fit in ea, tentione: ob quam, cum cacare vehementer appetant, continue exurgunt. Ob talem igitur tentionem, atq; molestiam, & totū aliud corpus laborat, sed præ cæteris matrix, quæ cognata est recto intestino. Nihil autem mirū, si propter vehementes, atq; frequentes exurrectiones, conceptus aboritur, quando, & ex alijs omnibus fortibus motibus, atq; doloribus mulieres grauidę solent abortum facere.

28 *Quando os, aut chartilago, aut neruus abscinditur in corpore, non augetur.*

6ª. Apho. 19. 48.b

Et hic aphorismus iam scriptus est antea, his verbis: ‖ Quando discissum fuerit os, vel chartilago, vel neruus, vel maxilla tenuis, vel præputiū, neq; augetur, neq; coalescit. & nos in sexto commentario ipsum exposuimus.

in Coacis præno. Hydropas, Leucophlegmatias appellatos &c.

‖ 29 *Qui alba pituita detinetur, si fortis ventris fluxus superuenerit, à morbo liberatur.*

Consueuere, & alij medici quādam aquæ inter cutem speciē, leucophlegmatian. i. albā pituitā, nominare,

A nominare, vel ꝙ sit ẽt aliqua pituita liuida, vel ꝙ sui quidem ratione sit semper alba, sed pp mistionem quorundã aliorũ humorũ verũ mutet colorẽ. Potest ẽt, sicut in libro de articulis scripsit. ‖ Vertebræ, q̃ in spina sunt: nõ tanq̃ sint alibi, distinguẽs, sed simplici vtẽs adiectione: sic & hoc in loco absq; distinctione, albi fecisse adiectionẽ. Hoc aũt, qđ subiecit, ex forti alui profluuio, vel diuturno (vtrunq; n. scribitur) soiui albę pituitę superabundantiã, cõe est ad multa alia, q̃ ita ab eo dicta sunt. *de Articulis, com. 3. t. 1. 7ª. 268.c*

30 *Quibus in alui profluuijs excrementa spumosa sunt: ijs ex capite pituita defluit.*

Hoc indistincte dictum est. Fiunt enim aliq̃n alui excremẽta spumosa spirituoso humore ex capite ad ventriculũ defluente. Fiunt & vasis, quæ ad ipsum perueniunt, illum effundentibus. Fierẽt etiam aliq̃n in ipso ventriculo vnam habentia, vt quispiam diceret, causam cõtentiuam, quomodo cunq; excernantur aut fiant, antecedentes vero plures. Est aũt huius pituitæ causa cõtentiua flatuosus spiritus, dum humori commiscetur, vehementem habens motũ, & inæqualem ita, vt & ipse dirumpatur & pituitã frangat in multas, ac paruas partes. Talis vero motus ipsius causa est, & propria natura, & caloris non nunq̃ multitudo. Sic & in ijs, quæ elixantur, apparet spuma, maxime q; cum tenacem habuerint naturã: & in mari violentis ventis agitato. Qui vero arbitrantur per pulB monem ad ventriculum pituitam deuenisse, atq; ideo ipsam videri spumosam, nescio, quid inquiẽt de ijs, quibus fiunt à capite ad pulmonem fluxiones manifeste. Oportebat siquidem in his alui excrementa esse spumosa: verum hi neq; spumosa per sedem excernunt, neq; cum tussi expuunt, et tamen sæpius manifeste asperæ pulmonis arteriæ sunt eo, qui à capite fluxit, humore oppletæ, qui concoctus puri quidem est similis, spumosus autem nequaquam. Sed neq; semper ex pulmone spumosum sanguinem expuunt. Videtur itaq;, cum ex propria substãtia visceris simul quicquam effertur, sanguis esse spumosus. Sanè, & qui morbo laterali laborãt, aliquando spumosum expuũt, sed raro. Hi vero etiam rarius, qui inflammationẽ pulmonis patiuntur, calore scilicet, vt mihi videtur, intemperato atq; igneo in patiẽtibus partibus aggregato. Si vero, quod à capite defluit ad asperas pulmonis arterias, vt non nulli volunt, permeat ad inferiora: primum ad ventriculos cordis ipsum peruenire oportebit: post hoc duorum alterum eueniet, aut primum per cauã venam ad gibba hepatis, deinde illinc ad caua, & ita per portas ad intestinorum inuolucra: aut primum quidem ad magnam arteriam, deinde sic ad illam, quæ est in mesenterio. Sed quomodo adhuc spumosum remaneret, & sanguini commistum, & tot cum eo venas pertransiens?

31 C *Quibuscunq; febricitantibus, in vrinis fiunt sedimina, veluti farina crassior, longam ægritudinem fore significat.*

Et hic sermo adhibita distinctione verus est & ab experientia comprobatus, nam ‖ tales vrinæ exitiales sunt, sicut etiam in Prognostico dictũ est: plurimi q; morte præripiuntur, antequã ægritudo diutius protrahatur: &, quicunq; ex ipsis sunt liberati, ijs omnibus in lõgum producta est ęgritudo, cum dispositio multam requireret coctionem, in qua talis vrina mingitur. Dictum autẽ est à nobis in libro de Crisibus, plenius de vrinis omnibus. In Epidemijs autem (sufficit enim mihi de duobus ægris tantummodo fecisse mentionem) in primo quidem libro de Sileno, secundo loco conscripto post tres constitutiones: de quo in sua enarratione sic inquit: ‖ Minxit totum simul, subcrassum: sedimẽ instar farinæ crassioris, album: extrema rursus frigida: vndecima mortuus est. In tertio aũt de ægro, qui ordine tertius est, de quo ipse ita scripsit in suæ enarrationis initio: Qui iacebat in horto Dealcis: deinde paulo infra: ‖ Vrinæ tenues, variæ, habentes sublimamenta parua instar farinæ crassioris. Hunc autem dicit quadragesimo die fuisse iudicatum. Liquet igitur & ex his exemplis, quòd, quicunq; mingunt vrinam similem farinæ crassiori, si saluari debeant, tarde liberantur. Quicunq; vero exitialiter se habent, contingit hos quàm cito interire. *in Progn. com. 2 t.28. 3ª. 200. e. & in Coacis prænot. Periculosa vrina &c.* *1. Epid. com. 3. t. 19. 3ª. 121. f* *3. Epid. com. 1. t. 18. 3ª. 133. h*

32 D *Quibus autem biliosa sedimina supra tenuia, acutum morbum significant.*

Biliosum quidẽ semper acutos morbos operatur. Dictũ enim à nobis est, ꝙ amaræ bilis humorem ita medici prisci consueuere appellare, sicuti melancholicum semper cum adiectione dicunt, nõ simpliciter bilem proferentes, sicuti flauam, sed atram bilẽ nominantes. Quod aũt sequitur, supra tenuia, hoc est aquosa: (sic enim consueuit vti tenuis appellatione Hippocrates) non bene dictum videretur. Vrina siquidem aquosa, cruda est & diuturna. Equidẽ nunquam vidi vrinam, cuius sedimen biliosum esset, pars vero superfluitas aquosa. Non absq; ratione igitur nõ nulli expositores dixere aduerbium /supra/ non locum, sed tempus hoc in loco significare, ac si ita diceretur: Vrinarum sedimina, q̃n ab initio tenuia sunt, postea vero biliosa fiunt, acutũ morbum significant.

33 *Quibuscunq; vrinæ distantes fiunt, ijs turbatio vehemens in corpore est.*

Si verbum /distantes/ in propria significatione accipiatur, rem impossibilem ostendet. Vrina siquidem semper est sibi ipsi continua, nullum spatium vacuum habens interiectum. Si vero per id substantiæ inæqualitatem dici intellexerimus, recte dixit vehementem significari perturbationem: nam superante natura, omnia æqualiter vnita sunt: ægris vero causis tumultuantibus, ac renitentibus ei, illud, quod superatur atq; concoquitur, aliam habet formam: renitens vero atque

tumultuans, aliam: &, quando plura huiuscemodi fuerint, variam magis ostendunt vrinarum in- E
æqualitatem, & eius causam, perturbationem.

34 *Quibus in vrinis bullæ insident, morbum renalem, & longum significant.*

Bullę fiunt, circumextento humore spiritu flatuoso. Solet autem hoc magis accidere, quando humor aliquid tenacitatis habet: tunc autẽ & bullæ ipsæ sunt stabiles, & difficulter solubiles. Cum igitur spiritus flatuosus vnà cum vrinis excernitur, signum est frigidæ ægritudinis renum. Hæc enim aggregat spiritum flatuosum: atque ideo aiunt ægritudinem fore longam. Frigidum enim omne est difficulter solubile, & vix coctionem admittit, atq; ideo diu durat. Non nulli etiam aiunt ab acrimonia vrinarum aperiri ora arteriarum, quæ sunt in renibus, atq; ita excerni spiritum aliquem, qui cum vrinis exit, & bullas facit.

35 ‖ *Quibus insidens pingue, ac simul totum, ijs renum vitium acutum significatur.* in lib. d Vrinis, q. Galeno ascribitur. 4ª. 124. d

Siue alui excrementum, siue vrina pinguis fuerit, colliquatione adipis fit non magis in renibus, q̃ in toto corpore, existentis: quare neq; omnino morbi renalis est signum, sed commune omnis adipis ab igneo calore colliquati. Aut igitur ita intelligendum est, tanquam in ijs, de quorum F
vitio renali non ambigitur, non passionis genus, sed acutiem dignoscat, ac prædicat in hoc aphorismo Hippocrates: vel pro verbo /nephritica/ quod significat vitium renum, scribendum est, phrenitica: sicuti quidam scripserunt expositores. Quãquam neq; hoc solius phrenitidis signum existit, neq; simplicis, neq; incendentis, sed cuiuscunque febris colliquantis. Quod vero totum simul sermoni adiectum est, potest & breuitatem temporis significare, potest nihilo minus & loci spatium. Quod.n. astrictum est, & in se ipsum contractum, simul totũ (græce ἀθρόον) nominamus, contrarium existens distracto, atq; disperso. Hæc itaq; à nostris etiam præceptoribus huc vsq; fuere interpretata. Quid autem ego sentiam, nunc explicabo. /Simul totum/ sermoni adiectum, mihi videtur de tempore dictum, atq; ideo adipis renum ostendere colliquationem. In alijs enim partibus corporis adipes colliquati, paulatim, & non vniuersim cum vrina exeunt, primum colliquatione participata à venis illi vicinis, deinde ab ijs, quæ continuantur, & rursus ab alijs, donec ad renes perueniatur. Adipis vero circa renes colliquati transumptio ad vrinas celerrima est, & non paulatim, sed simul tota fit, atq; ideo in renibus ipsis dispositionem esse monstratur: cui rei & experientiam inuenies, si diligentius animaduerteris, consentientem. Cum vero duplex extet scriptura, nam in quibusdam exemplaribus insidens, in quibusdam subsidens scribitur: primam dicimus G
esse veriorem. Insidet enim semper, quod pingue est, & non subsidet. Sane q; prioris aphorismi dictioni magis cõsonat ista scriptura. In illa enim Hippocrates dixit: Quibuscunq; autem in vrinis bullæ insident, morbum renalem, & longum significant. Consentaneum igitur ei, quod dixit /insident/ quod deinceps dictum est, Quibus insidens pingue, & simul totum, ijs renum vitium, & morbum esse acutum significatur.

36 *Quibus autem morbo renali laborantibus prædicta accidunt signa, doloresq; circa spinæ musculos fiunt, si quidem circa loca exteriora fiant: abscessus quoque exterius futuros expecta: si vero dolores magis circa loca interiora fiant: etiam abscessus expecta futuros interius.*

In prioribus quidẽ aphorismis signa docuit, per quæ renum vitia possemus dignoscere: in hoc vero de ijs docet, quos longo tempore scimus morbo renali laborasse, inquiens in ipsis futurũ abscessum labore, hoc est dolore, cum signis prædictis prægresso circa musculos spinales, quos græce rhachięus, & rhachitas medici nominant. Duplex aũt est horum musculorum genus: vnũ quidem retro sub cute, totam spinã vtrinq; complectens: alterum vero in partibus anterioribus, non per totam spinã extentum, sed solum per partes ad lumbos attinẽtes. In vtris aũt horum se firmauerit dolor, illic quoq; abscessum futurum expecta. Nunquid vero renibus ipsis suppuratis, aut solis musculis, aut aliq̃n vtrisq;, non dum præfiniuit: experientia vero hęc omnia fieri ostendit: nam & musculi soli non nunq; hoc patiuntur vel interiores, & anteriores, vel posteriores, & exteriores: & sine musculis renes, non nunq; introrsum, non nunq; extrorsum vergente in ipsis abscessu. H

37 *Quicunq; euomunt sanguinem, si sine febre quidem, salutare: si vero cum febre, malum. Curare vero adstringentibus, & refrigerantibus.*

Quæ vomimus quidem, è gula, & ventriculo: quæ vero extussimus, ex aspera arteria, & pulmone feruntur. Quidam vero huius libri expositores aiunt sub verbo /euomunt/ comprehensos esse & illos, qui ex aspera arteria, atq; pulmone sanguinem educunt. Atqui salutarem esse hanc passionem, hoc est curari posse, quando ęgri non febricitauerint, haudquaq; est verum. Siquis enim absque febre, vel prorsus ex pulmone cum tussi sanguinem emiserit, periculum imminet, ne curatio fiat: &, si perdurauerit casus, omnino postea febres succedent. Ob hoc igitur melius est, vt accipiamus verbum /euomunt/ in proprio significato: consideremusq; deinceps, atq; distinguamus, & quid periculo vacet in ipso, & quid cum periculo sit ex febris præsentia, vel absentia: nam illis,

qui

A qui febre vacāt,liquet nullā adesse inflāmationē in loco,vnde emittit̄ sanguis. Quare vel alicuius vasis ore adapto fit sanguis vomitus,vel cū vlcere quidē,sed sine inflāmatione. Curant̄ aūt,q̄ sunt absq; inflāmatione vlcera facile adstringētibus.Quęcūq; vero cū inflāmatiōe sunt,ac febribus,nō solū curari nō pñt,sed neq; ī eadē pñt magnitudīe ꝑmanere. semp eni maiora fiūt, ac maligniora.

38 *Distillationes in ventrem superiorem suppurantur intra viginti dies.*

Ventrem superiorem nunc nominat,qui à thorace præfinitur,quem pulmo obtinet,atq; ideo in ipsum à capite distillatio fert̄ per asperam arteriā. Suppuratur autem magna ex parte in viginti diebus,& non (vt multi scribunt) in vno & vigesimo. Semper enim Hippocrates diē vigesimū iudicatoriū facit,non vigesimūprimum,quemadmodum in libris de diebus iudicatoriis ostendi.

39 *Siquis sanguinem minxerit,& grumos,& stillicidio vrinæ laboret,& dolor inciderit in femur,& imum ventrem,pectinem que: quæ circa vesicam,male se habere significatur.*

In omnibus ferè exēplaribus hic aphorismus scriptus est: eximere autē ipsum oportet pp alterum,qui prius est dictus,quē nos exposuimus in quarto horū commentariorū per hęc verba scriB ptum: ‖ Si sanguinē mingat,ac grumos,& vrinæ stillicidio laboret, & dolor inciderit in imū ventrem,& pectinē: quæ sunt circa vesicā,male se habent.In proposito autē aphorismo est vltima scriptura duplex,vna,quæ antea scripta fuit: altera talis, Vesicam male se habere significatur.

4. Apho. 80. 36.h

40 *Si lingua repente incontinens fiat, aut aliqua pars corporis stupore elanguit, tale est melancholicum.*

Ἀκρατῆ,i.incōtinentē quidē nominat linguā,quę aut infirma est,ita vt nō possit integre dearticulare vocē,aut īmobilis,& oīno resoluta: stupore aūt elanguentē (gręce ἀπόπληκτον) aliquam corpis partē,quę resoluta est.Cur vero hęc repēte facta,dicat esse melācholica,ignoro. Melācholię eni in cuius noīe oēs Gręci cōsentiūt,recte ab ipso talia indicia sunt prodita: Si timor,atq; mœstitia lōgo tpe perseueret,ex eo melācholia significat̄. Aliter autē,melācholicas dicimus esse passiones,cancros,elephātes,scabies,lepras,& vitiligines nigras.Sed neq; talium passionū aliquā, neq; illā,quæ ab oībus nominat̄,melancholiā,lingue incōtinentiā videmus antecedere,sicuti neq; alicuius partis stuporē. Quare superest, vt dicamus,ꝙ, quēadmodū quartani circuitus causa est humor melācholicus,sic & dictarū passionū,& linguæ incontinentiæ, & partis resolutionis: fieri q̄; posse,ut pp humoris crassitudinē tales passiones cōsequant̄,quales ex crassa, & lenta eueniunt piC tuita.Non igit̄ dicemus simpliciter utrūq; dictorū esse melancholicū, sicuti neq; pituitosum simpliciter,sed pituitosum simul, & melancholicū. Additū aūt est sermoni aduerbiū/repēte/ propter mala, quę paulatim fiunt,ex inflāmatione duritiē retinente, & intemperatura difficulter solubili.

6. Apho. 23. 48.e

41 *Si senioribus supra modum purgatis,singultus superuenerit, non bonum.*

Communis est hic sermo ꝭm utrunq;, & quatenus omnibus supra modum purgatis nō est bonus singultus, & quatenus senioribus omnia mala peiora fiunt propter ætatis imbecillitatem.

42 *Si febris non ex bile habeat,multa aqua calida capiti superinfusa,solutio fit febris.*

Ex hoc sermone manifeste declarat nō oēs febres ex bile fieri. Ostēdit q̄; etiā, ꝙ reliquę oēs exceptis iis,quę ex bile factę sunt,aqua multa capiti superinfusa soluuntur. Secundum hunc sermonem igit̄ in primo libro Epidemiorū de Metone scripsit: ‖Balneis usus supra caput. Febres siquidem,quę ab exustione,ac frigiditate factę sunt,à talibus balneis utilitatē sentiunt,nec minus,quę ex lassitudinibus fiūt,& quæ propter foraminū angustationē, siue propter obstructionē, siue ob clausurā fuerint angustata.Respirare siquidē per ipsa oportet,&dissolui calorē febrilem.Non tñ, D ubi inflāmatio aliqua,aut absq; inflāmatione humoris putredo igneum calorē accenderit,balneæ utiles sunt,anteq̄ noxij humores euacuati fuerint, aut cōcocti. Verū tales morbos,aut laterū inflāmationes,aut pulmonis,aut hepatis,aut lienis,antiqui nominabāt,uolentes febrē nō esse morbū ipsum,sed casum morbi. In quibus aūt sine partis inflāmatione, putrescentes in uenis humores, febrē accēdunt: in illis solis dicebāt hoīem à febre molestari,& ipsum à febre haberi. Atq; in ipsis febriū scripsere drias,Hepialon,& Lipyriā,Eloden, & Typhoden, pestilentē, & Causum.i. Ardorē nominātes.Hepaticā autē febrē,uel lienosam,aut pulmoniā,aut lateralē nemo dixit,adeo ut nūc sermo ab Hippocrate habeat̄ de per se febribus,quę sunt absq; partiū inflammatione. In pluribus aūt exēplaribus nō aqua,sed sudor scribit̄, talem habēte scriptura intellectū: Si febris nō ex bile ortum habeat,multus sudor à capite defluens febrē soluit. ‖nō ex solo capite sudorem fundi dicēte Hippocrate,sed à prima parte,quę subiicitur oculis,de toto monstrāte corpore. Quantum igit̄ ad hanc scripturā attinet,ij,qui ex bile febricitāt,à talibus sudoribus nihil iuuabuntur. Atqui sępius manifeste soluunt̄ cū aliæ plurimæ febres,tum in quibus flaua bilis plurima est, Tertianæ, & Ardores.Melior igitur est prima scriptura,quę ueram docet curationē earum febrium,quę ex dicto genere sunt,quæ uidelicet uel ob lassitudines, uel exustiones, uel refrigerationes, uel oīno cutis fiunt angustationes.Quod aūt à bile dicitur,& de pallida,et de atra bile intelligi potest: non

1.Epid.com.3. t.42.3ª.123.d

In progn.cō.1. t.26.4ª.195.c

tamē in his solis ostēdebamus, sed & ob pituitā putrescentē fieri febrē. & in hac sola videbit̄ aphorismus nō esse verus, nisi quis existimauerit pituitæ putrefactionē in humorē biliosum conuerti. E

43 *Mulier* ‖ *ambidextera non fit.*

In expla. ling. Hippo. 72.c

Ambidexterum Euripides nominat ferrū vtrinq; incidens: circūdextrum aūt Homerus Asteropęum ambabus manibus similiter vtentē: ac si vtrinq; dextrū dixisset. Eodē modo ambileuum Aristophanes in Tagenitis, vtrinq; sinistrū. Hipponax ambidextrū dixit in hoc versu: Ambidexter enim sum, † & non aberrās. Homines itaq;, qui ambabus manibus pro dextris vtunt̄, sępe visi sunt: mulier vero nulla ad hunc vsq; diē, ob naturæ imbecillitatē. Si enim ambabus manibus ob neruorum robur, ac musculorum quidam viri vtuntur, rationabiliter nulla mulier vtetur: cū satis ipsi esse debeat, si sola dextra mediocriter vtatur. ‖ Amazonidas quidem ipse inquit mammā dextram exurere, vt plurimo alimento ad manum vicinā proueniente, maior ei vigor adsit, vt quæ et ipsa sit natura debilis. Quidam tamen aiunt ambidextram dictam esse, quæ parte vteri dextra genita sit. quibus adhuc magis à ratione deuiant, qui de hermaphroditis inquiunt Hippocratē fuisse locutum, dixisse q; mari quidem muliebre pudendum adnasci, mulieri autē virile nequaquā.

† Erotianus. et non aberro percutiens.

De aere, aquis, & locis, ca. 10. 2ª. 5.c

44 ‖ *Quicunque suppurati * vruntur, vel secantur, si pus purum fluxerit & album, euadunt: si vero subcruentum, & fæculentum, ac fœtidum, pereunt.* F

In progn. cō. 2. t. 70. 4ª. 205.h

* ἔμπυοι

Suppurationes cōsueuit nominare, non eas tm̄, quę sunt in thorace, sed in quauis alia parte ad pus alterata tubercula. pręcipue vero suppuratos illos ferè solos noīat, quibus inter thoracē, atq; pulmonē aceruatū est pus: quos vrere cōsuetos esse veteres, discere licet ex iis, quę dixit Plato comicus de Cinesia, hisce verbis: Post hęc Euagoræ filius Cinesias è morbo laterali * aridus, † puris expers, } calamacea gerēs crura, tabis nūcius, plurimis escharis corpus inustus ab Euriphonte in cōcionē prodiit. Quòd quidē pus albū, bonū sit: fęculentū vero, et fœtidū, malū, nemo ignorat.

* σκελετὸς

† ἄπυος sed forte ἔμπυος, cum de suppuratis sermo sit.

45 *Quorum hepar suppuratum aduritur, si pus purum fluxerit, & album, euadunt: in tunica enim his pus continetur: si vero, qualis amurca, fluat, pereunt.*

Ipse causam dixit, ob quam non nulli pereunt, qui ita se habēt, non nulli vero euadunt. Quibus enim in tunica est pus, nihil patiente substantia hepatis, saluantur omnes: quibus vero vsq; ad carnem hepatis corruptio pertingit, non absque ratione moriuntur. Quòd autem amurcam oēs nominent fęcem olei, & ꝙ talem par est esse incoctam putredinem hepatis, liquet vnicuique. G

46 *Dolores oculorum, post meri potionem, & aquæ calidæ balneum, venæ sectione curato.*

Hic aphorismus mihi videt̄ ex iis vnus esse, qui fuere interiecti, cū non cōsentiant vni ex illis, qui antea scripti fuerunt, huic scilicet: ‖ Dolorē oculorū meri potio, balneū, vel fomentū, vel venę sectio, aut medicamentū soluit. quē sanè aphorismū in sexto exposui cōmentario, ostensis dispositionibus, in quibus oporteat singula remedia in vsum deducere. Propositus vero aphorismus in vna vult dispōne tribus vti remediis. Siquis igitur nos sciat docere dispositionē, in qua tria hęc remedia cōueniant, ei habebimus gratias. Quousq; vero exposuerint quidē hunc aphorismū, quasi legitimū, nos vero nō docuerint, quę nā sit ea dispositio, eorū expositionibus nullā pręstabimus fidē. Quę igitur dicunt, qui oīno aliquid conātur dicere, etsi mediocrē habent probabilitatē, sunt huiuscemodi. In quibus sanguis crassus superabūdat, atq; ideo euacuatione indiget, melius putāt ipsum fundere prius, deinde secare venā. fusilis autē fiet, si ægri merū biberint, & se balneauerint. Sed eos, qui hęc dicunt, neque exquisite experientia nouisse illa, quę dicunt, sciunt in artis operibus exercitati. Nam neq; vinū, neq; balneum tolerat plethorica dispō absq; maximo detrimento. Verum hęc auxilia sunt sanguinis crassi in aliqua parte cōpacti sine totius corporis plenitudine. H Sic enim Asclepiades vtitur vino post totius corporis euacuationem pro remedio extentionum. Si vero adsit in toto corpore plenitudo, prius disrumpētur oculorum tunicæ inter bibendū, atq; lauandum. Quare, si absq; multitudine dolor fiat propter obstructionē, ac compactionē crassi sanguinis, recte quidem lauabunt, & vinum dabunt, non recte autem secabunt venam. Si vero multitudo fuerit, recte quidē venæ vtentur sectione, non recte autem lauabunt, & vinum dabunt.

6ª. Apho. 31. 49.c.

47 *Aqua inter cutem laborans, si à tussi habeatur, desperatus est.*

* Al. κακὸν, id est malum.

Et hoc prius dictum est ab ipso in hoc aphorismo: ‖ Aqua inter cutem laborantibus si tussis superueniat, malum.

6ª. Apho. 35. 50.c

48 ‖ *Vrinæ stillicidium, & mingendi difficultatem, thorexis, & ‖ venæ sectio soluit. incidere autem interiores.*

2. Epid. sect. 6.

Quòd στραγγουρία, i. vrinę stillicidiū significet vrinę stillatim exeūtis emissionē, nomē ipsū ostēdit. δυσουρία vero. i. mingēdi difficultas pōt, & q̄ cū dolore sit, mictio dici: pōt & quę cū difficultate aliqua, adeo vt vix vesica operet̄. Vrinæ stillicidiū, ipsius vrinę acrimonia facit, & potētię retentiuę in vesica imbecillitas, q̄ ob intēperaturā fit, pręsertim frigidā. Vrinę vero difficultatē, si quidē

cum

A cum dolore fuerit, inflammatio, & abscessus, & vlceratio, & inæqualis intemperatura, & spiritus flatuosus: sin motus quidam difficilis sit, vel potentiæ imbecillitas, vel tumor contra naturam. Ex omnibus autē hisce dispositionibus frigiditatem quidem soluit thorexis, hoc est vel simpliciter vini potio, vel meracioris: atq; eam etiā inflammationem, quæ propter obstructionem sanguinis crassioris citra multitudinem facta fuit. Illam vero, quæ cum multitudine fit, inflammationē, adhuc autem & aliam, quæ sine defectu est, & cum potentiæ robore, venæ sectio sanat. De eo autem, quod dicitur incidere venas interiores, dictum est à me & in libro præcedente, in quo hunc aphorismum exposui: a‖ Vrinæ stillicidium venæ sectio soluit: incidere autem interiores.

A 6. Apho. 36. 50.c

B 2. ā morbis, vbi de angina, item in coacis prænot. Quibuscūq; & fauces, & ceruix, & pectus & c.

C 6. Apho. 37. 50.d

D 4. Apho. 34. 31.d

E In coacis p̄not. Cerebro corrupto & c.

49 b‖ *Ab angina habito tumor, & rubor in pectore superueniens, bonum: extra enim vertitur morbus.*

Et hic aphorismus antea dictus est per hæc verba: c‖ Ab angina habito tumorem fieri in parte colli anteriore, bonum. Exposui autem ipsum in d‖ quarto horum commētariorum. Hîc igitur videtur fuisse interiectus, volente aliquo adiungere: Extra enim conuertitur morbus.

50 e‖ *Quibus cerebrum sphacelatum, idest corruptum est, in tribus diebus pereunt: si vero hos euaserint, sani fiunt.*

B Sphacelare sepius in libro de fracturis, & articulis, pro corrūpere, vsus est: hic vero nō cōtingit cerebri corruptionē intelligere, cū adiectum sit: Si vero hos effugerint, sani fiunt. Si enim sphacelus est corruptio substātię vniuscuiusq; partis, quę sphacelari dicit̄, nō cōtingit hunc, qui ita ægrotet, p̄sanari. Nunquid igit̄ aliq̄ abutunt̄ hoc verbo ad significandū huius dispōnis inceptionem, quæ tñ non dū exacte cōpleta sit? Talia enim quædā etiā carnosis partibus in gangrenis accidūt: passione ob magnitudinē inflammationis insensibilitatē quādam, atq; nigritię, aut oīno mortificinum colorē inferēte parti patienti: dicentibus autē nobis illos, qui in passionē incidere incipiūt, ad gangrenā ire. Sicuti igit̄ gangrenā ita iā completā, vt pars sit intermortua, sanare est īpossibile, dū vero adhuc fit, possibile: sic & sphacelū. Et q̄dē partis carnosę mortificationē ex magnitudine īflāmationis, quā p̄prie medici Gangrenā noīant, Greci Sphacelū ēt appellabāt. Sic igit̄ mihi vī & Herodotus dixisse coxā Cābysis sphacelari: cerebrū q̄ ita q̄spiā diceret sphacelari tantūmodo. Iā vero, p̄p quid velox in eo mors sit, manifestū est, nimirū q̄a & morbus grauissimus, et pars principalis maxīe sit. Quòd si ęger mori tribus primis diebus nō anticipauerit, sed ad diē quartū perueniat, sperandū est & morbū declinare, & vires fortes ita esse, vt morbum oīno superare possint.

51 C *Sternutamentum fit ex capite, calefacto cerebro, aut humectato eo, quod in capite inani. Aer enim intus contentus extra erumpit. Sonat autem, quoniam per angustum ipsi est exitus.*

Tales sermones duo significant, vnū, quod de omni re proposita vniuersaliter dicit̄, velut hoc in loco de sternutamentis: alterū, quod particulatim de quibusdā tantū, velut hic de sternutamentis ex cerebro factis. Primus igit̄ sermo talis erit: Omne sternutamentū fit ex capite cerebro calefacto, vel humectato eo, quod est in capite inani. Secūdus vero: Sternutamentū ex capite eueniēs, fit cerebro calefacto, vel humectato capitis inani: quod verius existit. Non enim oīs sternutatio fit calefacto cerebro, vel humectato in capite inani. Pennis enim quidā nares irritātes sternutant: & cū tussi spiritus desubter veniēs ad naris meatus, causa fit sternutamēti. Pręterea opinari solum aerē, qui ex capite excernit̄, esse, quod sonat, est manifeste falsum. Nam liquido apparet desubter ex pulmone elatus aer vniuersim se comprimente thorace. Sed & antecedente inspiratione fieri sternutamentū, natura aggregante aeris copiam ad sternutamēti generationē, iis, quæ dicta sunt, astipulatur. Solum itaq; illud sternutamentū, quod habet suæ generationis principiū, naturā appetentē excernere flatuosum spiritū ex capite, hoc modo fit, quē docere aggreditur aphorismus, neq; forte hunc omnē: nam, quod ait, humectato, superfluum est ad sternutamenti generationē.

D Nam, & si quis humor in capite superabundat, non facit tñ sternutamentum, nisi in ventum conuertatur: & hoc manifeste videt̄ in multis, qui, licet copiā humoris per nares excernant, non tamē propterea necessario sepe sternutant. Soli enim ex his ita affectis illi sternutāt, quibus mordax est ea, quæ à capite fluit, humiditas, ceu & siquid mordax naribus imponas: sicut enim tussis casus quidā naturalis est ad expurgādas eas, quæ sunt in pulmone, asperas arterias, sic & sternutamentū manifeste videt̄ expurgare nariū meatus. Duplici autē in ipsis existente perforatione, lata quidē ad os: p̄ meatus vero tenuiores, ad cerebrū: quæ quidē est ad os perforatio, ab eo, qui desubter, spiritu effert̄: qui vero ad cerebrū meatus pertingunt, ab illo, qui ab ipso prodit, expurgātur. Atq; si diligenter aduerteris, videbis sternutamenta, quæ ex capite motus initium habent, leuare caput.

Fiunt enim & rarefactis iis, qui sunt in capite, humoribus, & naturæ impetu excretis. Rarefieri vero ipsis accidit concalefactis. Calefiunt autē natiuo calore excitato, ob cuius imbecillitatē prius erant superfluitates aggregatæ. Cum igit̄ ait /calefacto eo, quod est in capite, inani/ maxime quidem intelligendum est de eo, quod est in ventriculis cerebri: adhuc autem & de illo, quod ipsum ambit exterius: facile est enim & illi per cerebrum primo quidem ipsos ventriculos, inde vero nares subire. Quia vero repente totus simul erumpit, sonitum edi Hippocrates inquit. Est autem commune hoc, vndecunq; venerit, siue ex pulmone elatus, siue ex capite delatus.

52 ‖ *Quicunque hepar circundolent, iis febris superueniens soluit dolorem.* E In coacis p̄not. Hepar de repẽte circumcirca, &c.

Verbum /superueniens/ indicio est, q̄ prius, cum circumdolebant ipsi, non febricitabant. Si igitur hepar vehementer dolebat, vel propter fortem inflammationem dolebat, vel propter spiritum flatuosum, non aderat autem ipsis inflammatio, alioqui oĩno febricitassent: par igitur est, q̄ flatuosus spiritus sit causa doloris in ipsis. Dolet quidem etiã hepar pp obstructionem, verum mediocriter, & cũ quodam ponderis sensu potius, q̃ vehementis doloris. † Dolor autem vehemens propter flatuosum spiritum, vel inflammationem, maximam scilicet, aut suppuratam, accidit.

† Antiquus interpres ipsius habet. Magn° dolor ergo sine febre, ex ventositate est grossa, et inflatiua: cui si febris superueniat, sine dubio sua erit cura. Et est optimus sensus: et cũ verbis Hippocratis optime quadrat.

53 *Quibus à venis sanguinem mittere confert, iis vere venam oportet secare.*

Hic aphorismus pars ẽ eius, qui prius dictus fuit in hęc verba: ‖ Quibus medicamentũ epotũ, vel venæ sectio confert, iis vere secare venã, vel purgare medicamento opus est. Atq; ideo in quibusdam exẽplaribus non est ascriptus oĩno: id quidam libri huius expositores sciũt, bis q; ipsum scribunt: nõ nulli vero neq; mentionẽ eius oĩno fecere. Non admirari vero illos non possis, qui non modo bis eundẽ scribunt aphorismũ, verum etiã in eisdem cõmentariis eũ exponunt, nulla facta significatione, q̄ iis, qui antea scripti fuerunt, quidã sunt ex toto iidem, quidã vero ex parte, cuiusmodi hic est. Quid'nam igitur visum fuit vel iis, qui hos adiecere aphorismos circa finẽ libri, vel ipsi Hippocrati, vt bis de eisdem faceret mentionẽ, vel quibusdã expositoribus, qui vnũ aphorismũ bis exposuerunt, Deos testor me non posse coniectari. Nã neq; scriptorẽ ipsum aphorismorum credibile est tantarum rerum obliuione fuisse correptum, præsertim talis cum fuerit, qualem in omnibus fuisse Hippocratẽ nouimus: neq; illorũ, qui apposuerunt, aut obliuionem, aut malignitatem tantam cogitare possumus, vt propterea bis eadem ascribere voluerint. Adhuc autem magis illos decet expositores admirari, qui, cum bis eosdem exposuerint aphorismos, ne hoc quidem ipsum adiecerunt, secundam se expositionem facere: multo q; adhuc magis illos, qui de eisdem differentes scripsere expositiones in iis, quæ circa finem, ab illis, quæ per initia dixerant. 6ª. Aphor. 47. 52.b F

54 *Quibus inter ventriculum, & septum transuersum pituita reposita est, & dolorẽ affert, non habens exitum neq; ad alterum ventrem: iis per venas ad vesicam pituita versa, soluitur morbus.*

Non absq; ratione mihi vr̃ dubitare Marinus, impossibile existimans inter septũ transuersum, & ventriculũ pituitam constitui. Defluet enim deorsum vsq; ad ossa pubis. Neq; etiam fieri posse arbitratur, vt in venas traiiciatur, sicuti in aqua inter cutẽ, tenuis, & aquosus humor trãssumptus excernĩ per vrinas. Quare accipiendũ esse inquit, inter septũ transuersum, & ventriculũ, pro eo, quod est inter propriũ septĩ transuersi corpus, quod carnosum est, & peritonęi, hoc est interioris mẽbranæ abdominis, verticẽ. Verũ, & si ita intellexerimus ô Marine, transsumptionẽ ad venas, similiter facilẽ esse nõ est possibile. Nam hinc ad renes peruenire p venas, neq; ex eo spatio, quod est sub mẽbrana abdominis interiore, est impossibile. Adde, q̄ oĩno impropria foret vẽtriculi appellationis abusio. Nihil enim est simile vẽtriculo, & mẽbranæ abdominis interiori, cuius gratia candẽ participẽt appellationẽ. Melius est igiĩ ita intelligere, sicut oẽs intellexerunt, illud spatiũ ab eo dici, quod est quidẽ infra septũ transuersum, sed intra eã mẽbranę abdominis interioris partẽ, quę ad epigastriũ attinet: et cõsiderare, an possibile sit illud, quod dicit, cum sciamus, q̄ viam semper materiebus inuenire naturam Hippocrates opinatur, qñ valida fuerit, etiamsi quam maxime sint quodam modo crassæ, & per angusta foramina debeant permeare: qñ & per ossa fieri, inquit abscessus. Videmus autẽ & humorem illum, qui est inter thoracem, atq; pulmonem in suppuratis expui cum tussi: non nunquã vero & per cutem sanam existentem excidere sanguinem in ossibus, quæ fracta occalluerunt. Non igitur neq; in ea, de qua nunc Hippocrates dixit, pituita impossibile prorsus oportet arbitrari ad vrinæ vias fieri trãssumptionem. Verum & hoc ipsum agi à natura contingit paulatim pituitam extenuante, quemadmodum pus in suppuratis. G H

55 *Quibus hepar aqua plenum in omentum eruperit, iis venter aqua repletur, & moriuntur.*

Aptissimũ hepar est vesicas quasdã aqua plenas, hydatidas græce appellatas, in ea, quæ ipsum ambit exterius, mẽbrana generare. Vr̃ itaq; & ĩ iugulatis aĩalibus hepar his aliqñ plenũ. Siqñ igiĩ cõtingat eas vesicas rũpi, effũdiĩ aqua ad locũ mẽbranę abdominis ĩterioris, epigastrio, id est parti supra ventrẽ positę rñdentem, in quo ẽt aqua hydropicorũ congregatur: in omentũ aũt non põt aqua effluere, nisi aliquo modo ipsum exedaĩ: est enim solidũ, & firmũ vndequaq;, ita vt nihil ĩ ipsum ex aliqua parte possit incidere, nisi ex vẽtriculo, colo, ac liene, illis q; partibus, vnde ipm enascitur. Vel igiĩ vult omẽtũ exedi, quã parte vicinũ est hepati, hoc est dextra: vel in omentũ intelligere oportet, hoc est ad ipsius locũ. Ventrẽ aũt aqua ĩpleri, nõ de illo vẽtre dictũ est, in quo cibi recipiunĩ, sed de tota cauitate, quæ est infra thoracẽ: secundũ quod significatũ, vẽtrosi nominanĩ, & mulieres dicunĩ gestare ventrẽ. Mori aũt eos, quibus hoc in loco aqua colligiĩ, considerãdum, an perpetuo, sit verũ, an magna ex parte. Seruanĩ enim aliqui aqua inter cutem laborantes, quamuis & hic locus ipsis aqua repleatur. Sed neq; impossibilẽ est, sicut in illis & per medicamenta aquositates purgãtia, & per epithemata, hoc est impositiones, eorũ, quę vim habent ciendi vrinam, & in

vapores

A vapores soluendi humorem talem, sic & in his fieri curationem.

56 ‖ *Alyce, id est anxitudo, oscitatio, horror: vinum æquale æquali † potum soluit ægritudinem.* 2.Epid.sect.6. † ὕδατι, id est aquæ, est aliquibus cod. græcis.

Solœcophanes visa est quibusdã rationabiliter figura sermonis, atq; ideo nõ nulli casu accusatiuo scripsere: Anxitudinẽ, oscitationem, horrorẽ, vinum ęquale ęquali potũ soluit. Nihil aũt refert ad præsens, vtrauis scriptura aphorismus exponatur. Primum.n. illud scire nos oportet, ꝙ alycen nominauit, quam multi Græci halen appellant: deinde, quæ sit faciens hunc casum dispositio. Dicũt igitur ἀλύειν, i. anxitudinẽ habere illos sanos, q semp prẽsentibus molestãtur, & ab vno negocio, atq; actione ad aliã transeunt. Eodẽ mõ & ęgros illos, anxios esse, qui accubitũ non ferẽtes, iacendi figurã euariant, quia semper p̄sens aggrauat eos. Hoc vero pręcipue illis euenire consueuit, qbus in ore ventriculi (quod abutentes vocabulo, sæpe solent stomachũ nominare) humiditatis proprietas quędã continet, ventriculo molesta, quę neq; multa est, neq; in vẽtriculi fluitat cauitate, sed eã ipsæ imbibere tunicæ. Sed & "oscitare, sicuti, & pandiculari, contẽta aliqua in musculis (per quos voluntarij quoq; fiunt motus) vel humiditate flatuosa, vel spiritu vaporoso fieri est à nobis demõstratum. Horror aũt prauis humoribus per cutem currentibus accidit. Liquet aũt, ꝙ nunc à
A.li.1.f.3.d.2. c.13.fo.65.g
B nobis habeẽ sermo de horrore, q ex corpore prouenit insalubri, nõ de illo, qui causam extrinsecus habet. Singula igitur hæc, quæ dicta sunt, potus vini meracioris sanat. Moderatam aũt temperaturam ipse mõstrauit inquiens: Vinum æquale æquali potũ. Vult.n. æqua portione aquæ vinum temperari, vt partim quidem pellat, & euacuet ex materia infestante, quicquid cesserit vini motui cum impetu lati, partim aũt, quod reliquum fuerit, temperet. Calefacit enim vinum, vt nouimus, corpus totum, cito'que mouetur in omnes partes, & cum hoc omnes humores optimos reddit.

57 *Quibus in vrinario meatu tubercula fiunt, ijs suppuratione facta, & eruptione, soluitur dolor.*

Et hũc aphorismũ in p̄cedentibus Hippocrates scripsit, nos q; ipsum exposuimus in hęc verba scriptũ: ‖ Quibus in vrinaria fistula tubercula nascunẽ, ijs suppuratione facta, & eruptiõe, solutio. 4ª. Aphoris. 82. 37.a

58 ‖ *Quibus cerebrum aliqua ex occasione concussum fuerit, necesse est statim mutos fieri.* 1. de Morbis, haud longe a principio, Et si cerebrum concussum fuerit &c. & in Coacis prœno. Quibus cerebrũ cõcussum fuerit, &c.

Etiam in hoc aphorismo in quibusdã exẽplaribus possumus inuenire verbũ /mutos/ scriptum numero plurali, casu accusatiuo: in quibusdã vero /mutum/ numero singulari, per modũ figuræ solœcophanis. Sed neq; hoc loco quicq̃ ad præsentia refert, modo nouerimus sępe cõsueuisse Hip
C pocratem ab vno accidente notissimo, vocis amissione, noĩare, & ostendere illos, qui neq; vllum alium motum seruant secundum electionem, neq; quicq̃ oĩno sentiunt, sed iacent eodẽ modo, quo apoplectici, sine sensu pariter, & motu. Fit aũt hoc, & pp alias causas: nunc vero cõcussionis cerebri Hippocrates meminit, ipsam q; talẽ ait totius corporis dispositionẽ sequi. Concuti aũt hoc modo cerebrũ contingit pp aliquẽ casum totius corporis violẽtũ ex locis altioribus factũ. Tales enim casus solent, & in spinę vertebris facere concussionẽ, qñ ipsarum harmonię, i. coagmẽtationes fuerint cõmotę, & spinalis medulla, quæ in earũ cauitate continet, laborauerit, valde q; concussa periculum adduxerit, ne quis neruus eorũ, q ab ipsa nascuntur, abrumpaẽ: id quod non minus in ipso quoq; fit cerebro, & tanto magis, quanto plus vacui loca hñt, quæ ipsum circunstãt: magis q; ẽt in senioribus, quẽadmodũ in dissectorijs tractationibus diximus. Contrahit aũt se vis aĩalis in sesẽ talibus dispõnibus, à motu periculoso molestata, atq; idcirco quiescit. Processuũ vero nõ nulli quidem sufficienter tendunẽ, quidã vero aliqua ex parte distrahũtur: atq; interim, donec se rursus vis aĩalis collegerit, mutum, atq; immobile totũ iacet, quod ita afficitur, animal. Si vero cerebrum auelli contigerit, aut aliquam eius partem conuelli: qui ita patiuntur, non amplius restituuntur.

59 D ‖ *Corporibus carnes habentibus humidas, famem adhibere conuenit. Fames enim corpora siccat.*
7ª. Aphor. 59. 59.d 2ª. Aphor. 16. 12.g

Quòd oĩa, quæ exiccant, sint passionum humidarum remedia, manifestum est: siquidem ‖ contraria contrariorum remedia sunt. Quòd autẽ & fames ex accidenti corpora exiccet, non est dubium. Siquid.n. defluat à corpore, sicuti & antea {dixi,} nec insup ab alimẽto suppleatur id, quod fuerit euacuatum, necessarium est corpus effici siccius. Liquet enim ꝙ in cuiusq; animalis corpore prius illæ partes absumũtur, quæ sunt humidiores, qñ & ipse defluxus idcirco fiat, quia corpus extenuatur, atq; in vapores resoluitur: id q; duplici de causa, extrinsecus quidem ab aere ambiente: intus vero à calore natiuo. Quæ autem per hyemem latent animalia, cum neq; extrinsecus calefiãt, & neq; intrinsecus, vel nihil prorsus vel parum oĩno dissoluuntur: atq; ideo non nulla eorum ne alimento quidem vllo penitus egent, non nulla vero minimo prorsus. Post præscriptos aphorismos alij duo ferè in oĩbus exemplaribus inueniuntur, quorum huius libri expositores ferè omnes meminere: quidam etiã ipsos exposuere, sed aliter, atq; prius fecerant, ne hoc quidẽ solum adijcientes, ꝙ ijdem aphorismi superius sint scripti. Nos vero in quarto commentario illos exposuimus, parum verbis ab istis differentes. Alter.n. eorum, qui nunc scripti sunt, supfluo adiectum habet, Vt deuorare nõ possit, nisi vix. Alter vero cõtra non hẽt verbũ /vix/: vt prior quidẽ sit talis:
in Lib. de Flatib⁹ circa principium.
❡ *Si à febre habito, tumore non existente in faucibus strangulatio repente superueniat, & non possit deuorare, nisi*

 vix,

vix, lethale. Secundus vero sic. ℂ *Si à febre habito collum conuertatur, & deuorare non possit: tumore non* E
existente in collo, lethale. Priores vero, quos dixi in quarto horum cõmentariorum fuisse expositos, ita se habebant: ‖ Si à febre habito, tumore non existẽte in faucibus, strãgulatio repente superueniat, lethale. Deinde, quod deinceps sequitur: ‖ Si à febre habito collum conuertatur, & vix possit deuorare: tumore non existente in collo, lethale. Quod igitur in priore aphorismo dictum est superfluere, nunc consideremus. Etenim id fieri vidimus, vbi ęgri omnino exitialiter à morbo haberentur. Quare, siue nullo modo possint deuorare, siue vix, non existente tumore in faucibus (nam hoc licet perspicuò cognoscere, si plurimum os aperiatur, & lingua versus mandibulam inferiorem prematur) in tali, inquam, constitutione, quod difficulter deuoret, causam esse suspicandum communionem tunicæ, quæ subnata est ex partibus gulæ, & gutturis interioribus. Nam ostensum est hâc cibo os permeante, ipsam quidem trahi inferius, guttur vero totum retrahi superius. Tumescente igitur in gutture inflammatione, non nunquam quidem nullo modo, quãdoque vero vix ventriculum sequitur attrahentem, atque ob hanc causam vel nullo modo deuorant, vel vix.

4ª. Aphor. 34. 31.b

4ª. Aphor. 35. 31.e

60 *Vbi in toto corpore mutationes, & corpus refrigeratur, & rursus calefit, aut colorem alium ex alio commutat, longitudo morbi significatur.* F

Et hunc aphorismum in quarto commentariorum exposuimus, ijsdem ferè verbis scriptum, quibus & hic. Est enim scriptura talis: ‖ Et vbi in toto corpore mutationes, & si corpus frigescat, vel rursus calescat, & si alius ex alio color fiat, morbi longitudo significatur.

4ª. Aphor. 40. 32.d. Et in lib. de Iudicationib⁹. circa mediũ

61 *Sudor multus calidus, vel frigidus semper fluens, humorẽ abduci, robusto quidẽ supra, debili vero infra, significat.*

Antea alium aphorismum in quarto horũ cõmentariorum exposuimus hoc modo scriptum: ‖ Sudor multus calidus, vel frigidus semper fluens, frigidus maiorem, calidus minorẽ morbum significat. Et taliũ sudorum diximus esse dispositionẽ, multitudinẽ humiditatis, quæ in ægri corpore continetur. Propterea igitur, qui nunc proponitur aphorismus, abduci præcipit superfluum humorem, robustis quidẽ supra, hoc est per vomitus: debilibus autem infra, quod & ipsum significat, per alui subductionẽ. Quòd quidem igitur semper sit necessarium superfluas corporis humiditates euacuare, planè est manifestũ. An vero robustis supra tantum, debilibus vero infra, mihi dignum videtur animaduersione: nam forte melius est, non hac ratione distinguere remediorum vsum, sed vt in tractatione curatiua de talibus omnibus fuit à nobis distinctum. Quare & hunc aphorismũ arbitror fuisse ascriptũ. Post suprascriptos aphorismos, alij tres inueniuntur in pluribus exẽplaribus, qui pariter, & ab expositoribus scripti sunt, & parum verbis euariant ab illis, qui in quarto horũ cõmentariorum habentur. Scribunt autem eos hoc modo: ℂ ‖ *Febres, quæcunque non intermittẽtes, tertia die fortiores fiunt, periculosæ: quocunque autem modo intermiserint, significant, quòd non sunt periculosæ.* ℂ ‖ *Quibuscunque febres longæ, ijs vel tubercula, ad articulos, vel dolores decumbunt.* ℂ ‖ *Quibuscunque tubercula diutina, aut in articulos dolores ex febre decumbunt, ij cibo pleniore vtuntur.* Liquet autem, quod hi interiecti fuerũt, à prioribus nihil, aut parũ admodũ verbis differẽtes: nos vero ipsos exposuimus in quarto horũ cõmentariorũ. G

4ª. Aphoris. 42. 32.e

4ª. Apho. 43. & 44. & 45. 32. e. f g

62 *Siquis cibum febricitanti dederit: vt sano robur, sic laboranti morbus.*

Scribitur autem & sic aphorismus: Siquis febricitanti cibum dederit, sano quidẽ cibus est, laborãti vero morbus. Vtraque vero locutio ab ea interpretatione, quæ secundum naturam est, ad eã, quam cacozelon nominant, recessit: nescio quid sibi volentibus illis, qui ita libri finẽ tam varijs modis disposuerunt, non nulla quidẽ eisdem verbis scribentes, quibus ipse antea vsus erat, non nulla vero paululum cõmutantes, aliqua vero tota interponentes, veluti hunc propositum aphorismum, qui neque prope accedit ad Hippocratis interpretationẽ. Ipse siquidẽ prius dixit: ‖ Non pura corpora quanto magis nutries, magis lædes. Et, ‖ si ex morbo cibũ assumens aliquis non corroboratur, significat corpus pluri vti alimento: Si vero cibũ non assumente hoc fiat, significat, quod euacuatione indiget: & quædam alia huiuscemodi, quæ germanam, natiuamque habent interpretationẽ. Qui vero propositum apposuit aphorismum, male æmulando, in cibo dixit: Qui sano robur, hic laboranti morbus. Vult enim dicere cibum robur quidem in sanis efficere, nocere autem ęgris: vel, per Iouem, sanis quidem augere robur, morbum vero laborantibus. Absurde autem id interpretatus est, inquiens, cibum ipsum robur esse sanis, morbum vero laborantibus: qui neque robur est, sed roboris effectiuus: neque morbus, sed morbi effectiuus, vel quod rectius diceretur, auctificus. H

2ª. Aphor. 10. 12.c

2ª. Aph. 8. 11.h.

63 *Quæ per vesicam excernuntur, inspicere oportet, si talia, qualia sanis, excernuntur. Quæ igitur minime similia sunt his, hæc morbosiora: quæ vero sunt sanis similia, hæc minime morbosa.*

Omnia, quę sunt sanis similia in toto corpore, dictum est ab Hippocrate & in ‖ Prognosticis, & in omnibus alijs libris bonũ aliquod significare: quæ vero dissimilia, contrariũ. Hoc igitur nunc conatur dicere, qui hunc composuit aphorismum. Suspicor enim neque hunc esse Hippocratis, coniectans ex ipsa elocutione, quæ non habet eandẽ cum Hippocratica formam, & ex dictis ipsis, quæ non æque sunt, vt ipsius auctoris alia, exquisita. Cum igitur inquit, Quę minime similia sunt his, hæc

in Progn. cõ. 1. t. 5. 4ª. 190.g

A morboſiora: q̃s non reprehẽderet ipſum dicentẽ illa morboſiora, pro eo quod morboſiſſima, aut
ſumme morboſa? Nam verbũ /minime/ cum quadã exuperantia dicitur, & multã ſignificat ad id,
quod eſt præter naturã, euerſionẽ. Vnumquodq; enim, quod præter naturã eſt, quantum receſſit
ab eo, quod ſm naturam, tm̃ habet prauitatis. Quæ igitur minime ſunt ijs, quę ſecundum naturam
ſe habent, ſimilia, ſunt ijs, quæ ſunt ſecundum naturam, maxime contraria, & ideo morboſiſſima.

64 ‖ *Et quibus deiectiones ſi ſtare permiſeris, & non moueris, veluti ſtrigmenta ſubſiſtunt: & ſi pauca, paucus eſt morbus: & ſi multa, multus: ijs confert alui purgatio: quòd ſi aluo non purgata dederis ſorbitiones, quanto plures dederis, tanto magis nocebis.*

in Lib. de Iudicatiõibus. Alui egeſtiones ſi in idẽ cõcedere, ac conſiſtere permiſeris: &c.

Per aluũ exeuntia ſolet Hippocrates deiectiones, ac ſubductiones (gręce ὑποχωρήματα, & διαχωρήματα) noĩare: & propterea quidã hoc loco acceperunt eius ſermonem eſſe de ijs, quæ per al-
uum euacuant̃. Verũ his aduerſant̃ verba illa, quæ in ſermone proponuntur /ſi ſtare permiſeris, &
non moueris/. hoc. n. proprie conuenit humidis: atq; ideo alij rurſus de vrinis eundẽ accepere ſer-
monem. Vtriq; vero rurſus diuiſi: aliqui ſcribunt, inſiſtunt: aliqui vero, ſubſiſtunt. Neutrũ aũt ho
rum verborũ vrinis repugnat, quia & per ea, quæ ſubſiſtunt, & per ea, quæ inſiſtunt, conſueuimus
B & præſentium, & futurorum etiã aliquid cognoſcere. In alui autem excremẽtis, verbum inſiſtere,
competit quodã modo magis. Neq;. n. ſicut in vrinis prompta eſt, atq; expedita ſubſiſtentium co-
gnitio, ſic & in alui contingit excrementis. In vrinis etenim & ipſum vas ex vitro factum oſtendit
eorum, quę ſubſiſtunt, naturã: & ſi in alio vaſe etiam contineretur, poſſumus id, quod ſupernatat,
abijcientes, ſola ſubſiſtentia relinquere: in alui autem excrementis, neutrum probabile eſt. Rur-
ſus id, quod deinceps dicitur /veluti ſtrigmenta/ ijs, quę per aluum excernunt̃, congruit: illis vero,
quæ quouis modo vrinæ inferuntur, ſiue ſuperius, ſiue inferius, non congruit. Nam quædã ſtrig
mentis ſimilia per aluũ ſępius excernuntur: & ita ea non modo Hippocrates, ſed ẽt alij medici no
minare conſueuerunt, non tñ in vrinis. Hic igitur tam nominum, q̃ verborum vſus improprius
oſtendit præſentem aphoriſmum interiectum fuiſſe. Adhuc aũt magis, cum dicit his conferre alui
purgationem: neq; enim ſimpliciter, neq; quouis modo illi, cuius ſtrigmẽtis ſimilia alui excremẽ-
ta ſunt, confert aluum purgare: ſicuti neq; ij, qui ita affecti ſunt, neceſſario lęduntur in aliquo, ſi ci-
bum acceperint. Videmus ſiquidem, cum alui inferioris excrementa biliosa fiunt, quædam ſimilia
ſtrigmentis per aluum excerni, in quibus neq; oẽs lęduntur, ſorbitiones accipientes, neq; prius eos
purgare eſt neceſſarium modo iam, quicquid bilis ineſt, fuerit euacuatum. Adhuc autem magis,
C ſi vrinis aliquid inferatur, quod ſit veluti ſtrigmenta, purgare nõ conuenit. Accedit ad hoc, q̃ diffi
cile eſt formã agnoſcere, qualẽ eſſe velit eorum, quæ veluti ſtrigmenta inferuntur vrinis. Verum,
qui hos aphoriſmos interpoſuerunt, mihi videntur ad hunc finem eos compoſuiſſe, vt ſermo con
funderetur, tanq̃ ænigma quoddam, & multa indigeret inquiſitione, in qua ſe ipſos eorũ, quæ di-
cuntur, expoſitores cõſtituentes, apud adoleſcẽtes laudẽ aſſequerent̃. Quòd aũt oẽs obſcuri ſermo
nes dent ſophiſtis garrulitatis occaſionem, fiet tibi in hoc ipſo aphoriſmo manifeſtũ. Quidã enim
eorum, qui eum expoſuere, aiunt non vetare Hippocratẽ, quin dentur ſorbitiones hoc modo affe
ctis, ſed plures ſorbitiones, cum dicat, Quãto plura dederis, magis lędes: quaſi non ẽt alij, quicun-
que indigent ſorbitionibus, non lędantur à pluribus, vel quaſi non conſequatur ad illum, qui di-
cit, Quanto plura dederis, magis nocebis: putare ex paucioribus minorem fore lęſionem. Verũta
men propter malum interpretationis modum, ſophiſtis datur facultas inueniendi ſolutiones, &
magis, quando licuerit addere aliquid, vel adimere, & ſcribendo tranſponere, quod in obſcuris ſer
monibus facere conſueuerunt. Statim enim in hoc aphoriſmo quidam ipſum exponentes, con-
iunctionem /&/ adijcientes, quod alij ſequentis aphoriſmi fecere principium, id huius finem con
ſtituunt, vt ſermo ita ſe habeat: Si vero aluo nõ purgata dederis ſorbitionem, quanto plures dede-
D ris, tanto magis nocebis: & quibus infra cruda deijciuntur, quanto videlicet plura dederis, magis
lædes: deinde aliud initium facientes ſcribunt, q̃, vbi atra bilis ineſt, ſi plus, maior eſt morbus: ſi mi
nus, minor. Plures vero expoſitores aliter exponunt, & ſcribunt eo modo, quo ſubſcriptum eſt:
¶ ‖ *Quibuſcunq; cruda infra deijciuntur, atra bilis ineſt: ſi plura, maior: ſi pauciora, minor eſt morbus.* Dictũ au-
tem eſt antea, q̃ & aliæ quædã ſcripturę ſunt: licitũ eſt. n. in obſcuris vnicuiq; pro arbitrio ſcribere,
cum nulla lex ſit tranſcribentibus poſita. Sæpius autem non propter obſcuritatem, ſed propter ſer
monis falſitatem coguntur aliquid addere prius inuentis, aut adimere, aut ſcripturam tranſpone-
re: veluti exempli gratia in hoc aphoriſmo, cuius verba primi expoſitores aphoriſmorum, ſicuti
Herophilus Bacchius, & Heraclides, ac Zeuxis empirici, in hũc modum ſcripſerunt: Quibuſcun
que inferius cruda deijciuntur, atrę bilis ſunt: ſi plura, pluris: ſi pauciora, paucioris. Quia vero hic
ſermo particulare quiddam explicat, dictus autem eſt tanquam vniuerſalis, ideo prębuit dubitan-
di occaſionem: ſed id, quod dicitur, quãtum ad verba attinet, nullam habet quæſtionem, cum eo-
rum ſcriptor velit oſtendere, quibus cruda deijciuntur, in eorum inſtrumentis, quæ concoquendi
vim habent, eſſe atram bilem, ex qua refrigerata deterius concoquunt. Modus incoctionis eſt, qui
à cruditate fit: cui flaua bilis contrarium agit: nam, quæ propter eam incocta remanent, nidoroſa
fiunt. Quidam vero & hunc ſermonem etiam de vrinis dictum arbitrantur.

in codẽ. Quib' vero in egeſtione inferne bilis atra &c.

65 *Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, ſanguineæ, bilioſæ, & fœtidæ, omnes malæ: cum vero bene excernuntur, bonum eſt, & per veſicam: &, vbi aliquid ſecedens ſteterit non purgatum, malum.* E

4ª. Aphor. 47. 32.h Et hic aphoriſmus ſupra ſcriptus eſt, hoc modo: ‖ Excreationes in febribus nõ intemittentibus liuidę, ſanguineæ, fœtidæ, omnes malæ: ſed, ſi bene excernuntur, bonum eſt, & per aluum inferiorem, & per vrinas: Si vero aliquid per hæc loca excernitur, quod non conducat, malum. Nos vero ipſum expoſuimus in quarto horum commentariorum.

66 *Corpora oportet, vbi quis purgare voluerit, fluida facere: & ſi ſupra, ſiſtere aluum: ſi vero infra, humectare.*

2ª. Aph. 9. 12.a Et huius ſermonis pars prior fuit in ‖ pręcedentibus ſcripta, nõ adiecto verbo /ſupra/ & ſequẽtibus, quæ quiſpiam volens adijcere hoc in loco, rurſus ſcripſit aphoriſmum cum expoſitione, per quam verus eſſet. Quòd autem ſit altera expoſitio verior, quam nos multa experientia inueſtigauimus, dictum eſt ſuperius in ſecundo commentariorum.

67 ‖ *Somnus, vigiliæ, vtraq; modum excedentia, morbus.* 3. de Locis affectis. 4ª. 16.g

2ª. Aph. 3. 11. e Et hic aphoriſmus in quibuſdam exẽplaribus fuit interiectus, qui ‖ prius dictus eſt totus eiſdẽ verbis, prætereą̃ in fine: hic.n. morbus, illic autẽ malum ſcribitur, quæ ſcriptura eſt longe melior. F in 1. Pror. co. 2. t. 48. 4ª. 175.d

68 *In febribus non intermittentibus ſi exteriora frigent, interiora vruntur, & febris habeat, lethale.*

4ª. Aphor. 48. 33.a Et hic aphoriſmus imprudenter ſcriptus eſt, cum melius ‖ ſupra dicatur ſine verbis illis /& febris habeat/. Nam, cum in principio dixerit, in febribus non intermittentibus, vana eſt rurſus in fine ſermonis adiectio, Et febris habeat.

69 *In febre non intermittente ſi labrum, aut naſus, aut oculus, aut ſupercilium peruertitur, ſi non videat, ſi non audiat, & iam debilis ſit: quicquid horum fuerit, mors propè eſt.*

4ª. Aphor. 49. 33.b Et hic aphoriſmus antea dictus eſt, his verbis: ‖ In febre non intermittẽte, ſi labrum, aut naſus, aut oculus, aut ſupercilium peruertitur, ſi non videat, ſi non audiat, & iam debilis ſit: quicquid horum fuerit, mors propè eſt.

70 ‖ *A pituita alba, aqua inter cutem ſuperuenit.*

1. de Morbis, haud longe à principio, vbi de morbis, q in alios morbos tranſeunt. Quod dicitur, tale eſt: Quibus in vaſis, et in totius corporis habitu multa pituita alba fuerit aceruata, ijs aqua inter cutem (quæ leucophlegmatias ab alba pituita nomen habet) ſuperuenit. G

71 *Ab alui profluuio, difficultas inteſtinorum.*

A communi videlicet ſubaudire oportet, ſuperuenit, abraſis paulatim inteſtinis, deinde in profundũ malo ſubeunte, atq; ita vlceratis. Prius vero in aphoriſmo legitimo melior ſcriptura eſt hoc

Supra Aph. 23. 55.e modo: ‖ A ſincera deiectione, difficultas inteſtinorum: & nos hunc aphoriſmum expoſuimus in ſexto horum commentariorum.

72 ‖ *A difficultate inteſtinorum, lenitas inteſtinorum ſuperuenit.*

1. de Morbis, haud longe à principio. Et hic aphoriſmus eſt pars prius dicti, per hęc verba: ‖ Qui lienoſi à difficultate inteſtinorũ corripiunt, ijs ſuperueniente longa difficultate inteſtinorum, aqua inter cutem ſuperuenit, aut lęuitas inteſtinorum, & pereunt. Nos vero ipſum expoſuimus in ſexto horum commentariorum. 6ª. Aphor. 43. 51.b

73 *A ſphaceliſmo, abſceſſus oſſis.*

A communi hic quoque ſubaudiendum eſt, ſuperuenit. Vtrum vero ad oſſis ſphaceliſmum ipſius oſſis ſequatur abſceſſus, vel carnis circunſtantis, non manifeſtauit. Vtrunque autem poteſt eſſe verum. H

74 *A ſanguinis vomitu, tabes, & puris purgatio ſupra. A tabe, fluxio ex capite: A fluxione, alui profluuium: Ab alui profluuio, aſtrictio purgationis ſuperioris: Ab aſtrictione mors.*

In pluribus exemplaribus, & apud plures expoſitores ſcriptum eſt: A ſanguinis vomitu corruptio. In quibuſdam tamen exemplaribus hæc habetur ſcriptura: A vomitu ſanguinis, tabes. Videntur autem & hæc ex pluribus Hippocraticis enunciationibus fuiſſe collecta, & corrupte com-

Supra Aph. 15. & 16. 55.a poſita, ab illis præcipue aphoriſmis: ‖ A ſputo ſanguinis, puris ſputum, & fluxus: cum vero ſputum retinetur moriuntur.

75 *Qualia fuerint veſicæ, aut alui excrementa, & ex carnibus, & ſicubi alibi à natura corpus exierit, ſi parum, paucus eſt morbus: ſi multum, multus: ſi valde multum, lethale eſt.*

Hic vltimus aphoriſmus in multis exemplaribus ſcriptus eſt, in quibuſdam vero, & alij adiecti ſunt eodem modo, quo & illi omnes, quos decurrimus ex legitimis ita fraudolenter concinnati,

A nati, vt non nulli eisdem verbis scribantur, non nulli parum euarient, non nulli parua facta adiectione similes sint ijs, quos scripsit Hippocrates: quare ne ipsos quidem duximus adijciendos: nam neq; hic nunc propositus aliquid plus nobis ostendit ijs, quæ sæpius Hippocrates manifestauit. Sed & modus explicandi haudquaquam Hippocrati conuenit. Nam, qualia vesicæ fuerint aut alui excrementa, redditione indigent. Summa tamen (vt dixi) vera est: nam, si paruus sit à natura exitus in quauis parte, minorem morbum: si vero plus, maiorem: si vero admodum multus sit à natura recessus, mortalem debemus morbum iudicare.

SVbscriptus aphorismus est in antiquis codicibus græcis. & in tralatione veteri adest expositio Galeni, quam hic posuimus.

APHORISMVS.

B *In lethargo tremor, malum.*

GALENI EXPLANATIO.

Lethargia est apostema in puppi cerebri ex materia phlegmatica generatum. Tremor igitur in ea malum est: significat.n. materiam propter incontinentiam sui ad neruos motiuos deuenisse, qui à parte posteriori sunt magis, vt dictum est alibi: ex cuius infusione nerui sunt remolliti: vt spiritu non omnino sed aliqualiter deficiente, nec neruis, vt in paralysi, omnino remollitis, virtute regitiua membra sursum ferantur: &, quia nerui remolliti non sufficiunt dare membris sufficientem & firmam sedem & stabilem, iterum sua grauedine descendunt: ex quibus motibus contrarijs fit tremor. Vel in lethargia fit tremor, quia materia ventositatis resoluta, meningas & neruos, qui ab eis oriuntur, mouet & concutit: vnde tremor fit.

PHILOTHEI EXPLANATIO.

Lethargus passio est in cerebro consistens, ex humida frigida q; materia generationem habens, ex qua etiam difficilis expergiscentia vnà cum spiritus animalis imbecillitate prouenit. Cæterum C cum febre debili passio hæc fit. Si igitur in lethargo tremor appareat, malum est, vel etiam periculosum: indicat.n. tãtam esse frigidam materiam, vt & dorsalis medulla particeps ipsius fiat: inde q; neruosum genus ob repletionem spasmo corripiatur. Alius quidam aphorismorum explanator tremorem in lethargo malum esse dicebat, propterea quòd immodicam siccitatem significet.

ET infrascriptum aphorismum vna cum explanatione (quę, quamuis ad Galenum referatur, minime tamen ipsi tribuenda est) in antiquo codice gręco in fine huius septimæ particulę inuentum, tibi traduximus. idem aphorismus in sexto epidemiorum sectione quarta habetur, & à Galeno exponitur.

APHORISMVS.

6.Epid.com.4. t.20.3ª.185.b ‖ *Aquæ potio & vigilia, vorax.*

EXPLANATIO

Hic vltimus omnium aphorismus scriptus est: inueniuntur tñ in alijs libris alij quoque apho- D rismi post hunc scripti, qui Hippocratis' ne, an Polybi, an alterius cuiusdam viri sint, haud scio: scribuntur certe. Exponendum autem est, quid & hic aphorismus dicat. Ait.n. quòd aquæ potio & vigilia βορὸν & λαιμαργὸν i. vorax & edax est. Scribitur autem non his tantum verbis, in alijs codicibus, sed & alio etiam modo. Aqua vorax, vigilia vorax. Sciendum autem est aquam nutrimentũ esse non proprie, sed per accidens, βὸρὸν.n. proprie dicitur ipsum nutrimentum: aqua autem, frigida cum sit, tum calidam intemperiem in stomacho existentem, tum inappetentiam ab illa intemperie prouenitẽtem expugnat: nam aqua oblata stomachum refrigerat: dum autem ipse refrigeratur, contrahitur: dum q; contrahitur ac veluti inspissatur, alimentum requirit: mox q;, dum appetit, cibaria ingerimus, quæ postea alterata ac in chylũ redacta, per venas meseraicas in iecur asportãtur: illic q; sanguinis naturam nacta, in totum deinceps distribuuntur corpus, à vena, quam à caudicis similitudine stelechiæan nominant, nutritum. Nutrimentum autem est eius, quod iam dissipatum ac deperditum est, restitutio. At vero etiam aqua post vigiliam sumpta nutrimentum est primaria ratione. Nam vigilia corpus exiccat ac calefacit: frigidum autem & humidum siccitati & caliditati contrarium est: epota ergo aqua corpus nutrit: nam, cum à siccitate & caliditate asportetur & facile attrahatur, nutrimentum fit.

* Videtur hic βορὸν accipi pro comestibili.

Galeni

GALENI ADVERSVS LYCVM, QVOD NIHIL IN EO APHORISMO HIPPOCRATES PECCET, CVIVS INITIVM, ‖QVI CRESCVNT PLVRIMVM HABENT CALORIS INNATI.

r². Aph.14. Ext. ord.7.a

Iulio Alexandrino Tridentino interprete.

Ex postrema recognitione interpretis ad veterum exemplarium græcorum fidem.

Lycum non recte laudare, aut redarguere Hippocratem potuisse, quòd ne elementa quidem artis ipsius tenuerit. CAP. 1.

Vm in Hippocratem nulla in se conflata hominum inuidia scripserit cum Lycus, tũ cuicunq; collibitũ hoc est, longe adhuc minore eos onerandos inuidia existimo, si qui, quæ perperam in illum cõgeruntur crimina, diluere valẽs, veluti apud vtrorũq; libros in iudicio lecturos, defensionem paret, præsertim cum, qui accusat, ante q̃ ea, quę dicuntur, discẽdo percipiat, audacius agit, qui vero defendit, in veteris magistri plã G citis exercitatus sit. Cõmentarios itaq; scripsit quidem Lycus Hippocratis aphorismos exponentes, vtrobiq; autem hominis placita male accipit, & cũ reprehendere, & cũ eorũ, quæ ab illo dicũtur, nõ nulla laudare se putat, nec minus, in quibus contradictionem molitur: nam, nec quæ ab eo laudantur, inter Hippocratis placita ponuntur, verum Lyci commenta sunt, & per quæ contradicit aperte seipsum prodit, Hippocraticæ artis ne elementa quidem tenere: cui vero elemẽtorum scientia non adsit, multo is sane minus artis illius syllabas, aut eorum quæ ab ea procedunt, aliquid nouerit. Itaq;, si primus ego, aut vnus demum essem, qui censere Hippocratem dicerem ex calido frigido, humido ac sicco animantium cõstare corpora, minus fortasse audacter Lycum accusarem, q;, ante q̃ Hippocraticæ artis elemẽta teneret, librorum ipsius scribere enarrationes aggrederetur: neque enim aut eos, qui alienis placitis nomen dedere, aut ne principia quidem, artis vtilia agnoscunt, explanare aphorismos decet, sed quemadmodũ ab ineũte ętate didicere, eius rursus probant, aut dãnant placita. Lycus aũt Hippocraticæ artis ignarus adeo est, vt, cũ primas cõmentariorũ eius in aphorismos expositiones perlegissem, Deos testor oẽs non potuisse me reliquæ libri parti percurrendæ aĩum adhibere, adeo mihi visus est à veteris magistri sententia aberrare. Cum vero H amicorum cuidam visum fuisset, vt ijs, q̃ ab illo in aphorismo, in quo ait, Quæ augentur plurimum habent caloris innati, scripta sunt, aures accommodarem, deinde alij etiam quàm plurimi me hortarentur, vt eius obiectionibus responderem, hac ductus necessitate scribere ista aggressus sum.

Hypotheses pro multiplici corporum caliditate asseueranda. CAP. 2.

SEd, quò facilius, quæ ab illo dicuntur, & à nobis dicenda aduersus ea sunt, intelligant, qui ferre de re hac sententiam debent, præfari pauca quædam oportet. Calorem inesse nobis in aperto apud oẽs est, vtrum aũt ex cordis, atq; arteriarum motu generetur is, an vero, quemadmodum connatus cordi motus est, ad eundem etiam modum se habeat calor, diuersa de his sensere medici. Cæterum, si quis est, qui perdiscere scientifice cupiat aĩantium cunctorum generationis primordia calidum esse & frigidum, & siccum, & humidũ, vnũ his cõscriptum à nobis librum habet, in quo, qd de hoc Hippocrates sentiat, explicamus demonstramusq;, cui quidem titulum fecimus de elementis secundum Hippocratem: ab hoc deinceps libri de temperaturis habentur, in quibus, quæ'nam corpora maiorem calidi elementi portionem, quæ've minorem adepta sint, ostendimus, vt q; hanc ipsam ob causam calidiora hæc, illa frigidiora natura facta sint: nam, cum vniuersis nobis calidum insit elementum à prima statim origine innatum, quam sortiti ex semine ac sanguine mẽstruo sumus,

A mus,distamus tamen inuicem,ꝙ magis minus q; alius alio calidior reperiatur: sunt tamen latitudi
ni huic quidam tanquam termini præfixi, quos vltra si temperamentum progrediatur, aut ægro-
tare nos,aut iam interire necesse sit: vt enim plus iusto refrigerati morbos contrahimus frigidos,
sic,cum extra sanitatis campum excalfacti fuerimus,febrem incidimus: quin etiam febrium ipsa-
rum quædam exacte siccæ habentur,sicuti exquisiti ardores: quædam vero summe humidæ, quod
genus illæ sunt,quas græci τυφώδεις vel ἠλώδεις appellant. Quòd si alicui vocabula hæc nõ admo
dum placent, aut res alias istiusmodi nomenclaturis notare consueuit,huic ego clarum oratione
faciam, quales esse humidas febres dicam: cũ à prima statim die ægrotantes sudant, sudore q; ipso
aut parum,aut nihil leuãtur,has ego humidas appello febres: siccas è diuerso eas voco, in quibus
sitis vrget vehemẽs,ac scabra visitur lingua,durata q;,tanq̃ corium,cutis,plurimus q; in vniuerso
adest corpore squallor. Sunt & aliæ quædam febres cutis totius transpiratione tangentibus infe-
sta,vt & pungi,& morderi videantur,quod ipsum etiam dupliciter fit: nam,quod sentimus aereũ,
siccum interdum nobis, interdum humidum, veluti vapor quidam, apparet, nec iam aliæ in sanis
reperiuntur temperaturarũ inter se differentiæ,quas à recta declinare tẽperie dicimus, quarum q;
naturalem,quantum fieri à nobis potest, intemperiem corrigimus: quæ non postrema est sanita-
B tem tuentis artis pars. Quæcunque vero temperata natura corpora instituit, in his nihil se huius-
modi tangentibus offert, quippe quæ exquisita temperie constent, vt nec caloris defectum sen-
tiant,quod senibus,refrigeratis q; accidit,neq; vero excessum,quod his euenit, qui labore vsi sunt
nimio,aut æstiuo se soli diutius exposuere: ac multo sanè minus mordacitatis, aut molestiæ quic-
quam horum obtinet calor. Verum,vt,quæ dicuntur,apertius intelligantur, optime à nobis fiet,
si in memoriã balnea reuocabimus,in quibus,vna cum sit temperatorum formula, multæ visuntur
intemperies: vna certe balnei intemperies ea est,cum plus,quàm vsus postulat, repertum id frigi-
dum fuerit: altera,cum ad molestiam vsq; excalfactum sit: tertia,cum nec frigiditatem eius, nec ca-
liditatem damnantes, vapore tum repletum esse dicimus, hoc q; illud nomine culpamus. Quis
enim est,qui nesciat,qui modo homo sit,temperatam sępius non solum aquam reperiri,sed ad eun
dem etiam modum aerem, atque vaporem: sic etiam temperatus in ipsis balneis lapis est,in quo
nec caliditate nimia, nec frigiditate, nec ariditate, nec iam humoris redundantia culpata,volutari
possumus. Igitur,quemadmodũ in aqua,lapide,aere,eodem modo in vapore temperata inest cali-
ditas. Qui quoties balneum temperie hac præditus repleuerit,qui lauantur,balneum quidem hu-
iusmodi damnant, de q; eo queruntur,non tamen frigidius id,aut calidius appellant. Quòd si hu
C iusmodi etiam aliquid accesserit,duplici balneum culpa notant,frigidum id esse dicẽtes vaporis q;
plenum, quemadmodum rursus nimio cum vapore immoderate calidum: non tradamus itaque
hæc obliuioni,neq; præ nimia,quam non nulli ostentant,sapientia,quæ vniuersim hominibus cũ
ctis aperta sunt,destruamus. Verum,quoties dicentem de animali audiemus aliquem,ꝙ huius tem
peratus calor sit,intemperatus illius,balneorum recordati cum erimus,non erit ad diuersum quip-
piam dirigenda cogitatio,sed illuc, quò,quicunque communes notiones integras seruant, quoti-
die cum in alijs permultis,tum vero in his, de quibus mentionem iam fecimus, balneis dirigunt,
transferenda: calidum itaq; balneum esse inquiunt,ac frigidum: vaporis item plenum, siccum ve,
atq; aridum,singulis his nominibus propriam rem aliquam significantes. Est igitur præter hæc,
quæ retulimus,aliud quoddam balneum fumo plenum,& eo mehercle numerosissimarum specie-
rum: siquidem alius ex roboreis lignis,ex ficulneis alius,oleaginis ve cõstat,ac pro vnaquaque ar-
bore alius,atq; alius: sed his particulatim differentijs in præsentia non egemus: satis nunc sit,si vni
uerso genere hoc vnica nomenclatura atque intelligentia comprehenso fumidum esse balnei ae-
rem dixero,nihil hic nec calore illius,nec frigore damnato,aut etiam (si forte ita contingat) vtrobi-
que culpato,& quòd calidum balneum,& ꝙ fumidum sit: verum omissis iam balneis, age eorum,
D quæ quotidie domi nobis accidunt, recordare, quoties ædium, in quibus degimus, nunc humidi-
tatem,nunc vero frigiditatem nimiam, aut caliditatem culpamus. Num igitur ad eundem mo-
dum domus aerem in magnis sub Cane caloribus damnamus,& cum repletus is fumo fuerit, an
potius hic quoq;,quemadmodum in balneis,non nunquam calore inter se nihil quidem distant?
est autem horum alter hoc tantum vnum,nempe calidus aer,alter præter id fumidus etiam: ac ca-
lidus quidem aer lachrymas nunquam ciet, cum tamen fumidus, etiam si modice calidus sit, id
semper faciat. Quam ob rem planum hoc in loco aperte factum esse arbitror mordacem calidita-
tem,non ꝙ magis excalfaciat,verum alia quadam re, differre. Quocirca sæpenumero, cum ad flam
mam, quæ fumo careat, maximam proxime accesserimus,adeo calescimus,prope vt aduramur,
nullus tamen, quod euenire in fumo solet, morsum sentit, nec lachrymas oculus mittit: miremur
igitur siquis sit, qui hanc in fumo quidem, ac flamma differentiam deprehendat, in corporibus
vero nostris interdum quidem vehementissimam caliditatem non persentiat, qualis est flam-
mæ, interdum autem, qualis est fumi, mordacem infestam q;: nec sanè minore admiratione pro-
sequamur, siquis animantium caloris intemperies, ijs, quæ in balneis, domibus q; reperiuntur,
proportione respondere non concedat. Ergo, quemadmodum alius domus aer est fumidæ,
alius calidæ solummodo, ad eundem, opinor, aperte modum diuersus ab his est, in quo accensa-

rum

rum lucernarum multitudo sit, aut facis, quæ fuliginem mittat: quo fit, vt fumidum alterum voce- E
mus aerem, alterum fuliginosum, nimirum eum, qui ex materia ad plenum perusta venit: siqui-
dem, cum vtrunq; flammæ excrementum sit, hoc est inter fuliginem, ac fumum discrimen, ꝙ fuli-
go terreæ est materiæ ad plenum perustæ exhalatio, fumus neq; ex perusta, aut terrea, verum ex se-
miusta, ex q; humida, terrea q; substantia composita materia fit. Quicunque igitur in Hippocratis
placitis legitime versatus fuerit, is demum didicit eius, quam medici omnes vsitato iam vocabulo
sensum latentem transpirationem appellant, qua difflantur corpora, aliam quidem talem esse qua-
lis vapor est, aliam autem qualis aer siccus, atque aliud esse, cum, quæ videri possunt, exeunt hu-
miditates. *Desiderantur quædam.*

Lycum, dum calorum differentiam non agnoscit, artium omnium constitutionem quam Plato, & reliqui Philosophi docuerunt, euertere. *CAP.* 4.

HÆc sunt, quæ attulit Lycus verba, dum probare nititur nihil alium ab alio differre calorem:
quæ iam nō quidem, dum à nobis refellantur, expectant, cum ipsa sponte sua corruant: quid
enim tandem ait? Calor, qua calor intelligitur, nullam obtinet cum calore alio differentiā: si igitur F
nihil orationi appositum significat hoc, qua calor intelligitur, subtrahamus inde penitus id: sin ali-
quid notat, aperte calorem à calore secundum quidem hoc minime, sed secundum aliud tamen ali-
quid distare mōstrat: nam, si nulla ratione differt, quorsum attinuit verbum /qua/ addere? sin alia
quidem ex parte differt, nam hoc differt, s̄m id, quod differt, dr̄iæ intelligantur: si nanq;, s̄m quod
vnumquodq; dicitur, tantummodo cōsideretur, iam rerum omniū discrimina tollas, licet: animal,
quatenus animal est, nihil ab alio distat animali: planta, quatenus planta, nihil ab alia distat plāta: ar
bor, quatenus arbor, nihil ab alia differt arbore: num propterea animalium dr̄iæ non sunt volati-
le, pedestre, natatile, aquatile, terrestre, aereum, aut mortale, & immortale, aut rationale, & irrationa
le, aut domesticum, & syluestre, aut timidum, & audax, aut aliorum, quæ scimus, discriminū vnum
quodq;? nam quid attinet plura referre? Sic etiam inter plantas arbor aliud est, aliud frutex, aliud
spina, herba aliud, suffrutex etiā aliud: an potius, cū aīalia omnia, quatenus aīalia, nihil inter se di-
stent, tn̄ has, quas modo retuli, vniuersas, ac præter eas permultas ēt alias aīalis esse differentias ve-
re quis dixerit? nec iam aliter dicendum de plantis: neq; enim planta à planta eo distat, ꝙ hæc qui-
dem rationalis sit, illa irrationalis, neq; ꝙ volatilis hæc, pedestris illa sit, neq; vero s̄m aliquam earū,
quas modo ēnumerauimus, differentiam: quemadmodum sanè nec animal ab animali differt, ꝙ G
hoc quidem frutex sit, illud spina, hoc arbor, illud herba, hoc suffrutex, illud cedrus, verum planta-
rum potius generi huiusmodi attribuitur sectio. Quin etiam morborū dr̄ias Lycus ipse plurimas
colligit: atqui morbus à morbo, quatenus morbus, nihil differt, sicuti nec symptoma à symptoma-
te, quatenus symptoma: horum tn̄ nihilominus dr̄ias scribere aggreditur Lycus, sicuti lateralis etiā
doloris, ac aliorum morborum omnium: atqui laterum dolor, qua dolor laterum, à laterali dolore
alio minime distat: cum tn̄ inter hos alius sit, qui dolorem ad iugulum vsq;, alius, qui ad præcordia
extendat: ad eundem modum alius est, in quo infectum colore aliquo sputum visitur, alius huic
oppositus, in quo nihil expuitur, qui ἄπτυστος à non nullis vocatur i. sputo carens, aliæ q; prætere-
rea differentiæ plurimæ sunt, s̄m quarum diuersitatem diuersam ēt esse curationem cōtingit: quas
tamen ipsas, ac febrium præterea ipsarum differentias nobis nititur Lycus tradere: atqui, siue illæ
ob caloris redundantiam, siue ob qualitatis mordacitatem fiant, febris cum febre, qua quidem fe-
bris est, nulla constituetur differentia. Quamobrem orationem ineruditam adeo perquirit Lycus,
vt non sentiat artes se inde planè omnes euertere: siquidem in rei vniuscuiuque differentijs no-
scendis artes consistunt: de quo Plato etiam in Philebo prolixius inter ipsa statim libri initia dis-
seruit, nec ab illius discesserunt opinione Aristoteles, Teophrastus, & Chrysippus, & Mnesitheus, H
ac nullus quidem est, qui non eadem in opere de arte disserat de hac oratione. Verba porrò, quæ
primum de artium constitutione Plato attulit, ad hunc se habent modum. Socrates. Vna quidem, »
quæ ore egreditur, in nobis vox est, ac multitudine rursus infinita tum omnium, tum vniuscuiusque. »
cuiusque. Protarchus. Quid ni? Soc. atque ex horum neutro sapientes reddimur, neque eo quod »
infinitum illius sciamus: neq; vero, quod vnum, verum quod, quot qualia q; ea sint, nouerimus, id »
est demum, quod nostrum vnumquenq; grammaticum reddat. Prot. verissime dicis. Soc. nec iam »
musicum quod faciat, diuersum ab hoc est. Prot. quo nam modo? Soc. vox vtique, quod ad artem »
illam attinet, vna in ea est. Prot. quid ni? Soc. ponamus autem duo, graue, & acutum, ac tertium »
præter hæc æquitonum, an aliter tibi videtur? Prot. ita censeo. Soc. non tamen propterea edo- »
ctus adhuc probe musicam fueris, cum hæc sola sciueris, nec, nisi ad plenum (vt ita dicam) ea te- »
neas, quicquam egeris. Prot. non sanè. Soc. verum id tum amice assequere, cum vocis, quod qui- »
dem ad eius spectat grauitatem, acumen q;, quot sint numero interualla, ac qualia, & interuallo- »
rum terminos apprehenderis, tum quæcunq; ex his ipsis factæ compositiones fuerint: quas, cum, »
qui ante nos fuere, perspexissent, nobis, qui illos sequimur, vocandas reliquere harmonias. Nec »
minus in corporis rursus motionibus alias inesse huiusmodi affectiones censent, quas ipsas nu- »

meris

« A meris dimensas oportere aiunt rythmos, mensuras q; appellare, simul etiam illud intelligendum
« ad hunc esse modum, in re omni de vno, ac multis insimul considerãdum. cum enim hæc ipsa hoc
« apprehenderis pacto, tunc sapiens euasisti: cumq; rem quãcunq; aliam hoc modo consideratam
te nueris, sic demum in hoc factus prudens es. Ac sanę quidem mentis auditoribus satis hæc fu-
rat ex Platone audijsse pro artium vniuersarum constitutionis indicatione. neque enim fieri po-
test, vt vel solius rei artifex quis sit, nisi rerum prius differentias teneat: non tamen ab re fuerit, si,
quemadmodum Plato non contentus sola sermonis summa, in exemplum præter hæc claritatis
gratia addidit grammaticam ac musicam, ita nos exemplum quoque afferamus vnum, artis qui-
dem pictoriæ, sed cui subiecta colorum materia sit. nempe enim hoc etiam in loco, affirmemus, li
cet, inter colorem, & colorem, qua color est, nullum esse discrimen: exq; hoc vniuersas eorum dif-
ferentias tollamus: id quod Plato etiam tandem ipse in Philebi notauit principio. Cum enim vo
luptates distinxisset Socrates, nec eas, qui cũ eo disserebat, inter se distare omnes concederet, qua-
tenus voluptates sunt, simillimasq; esse illas diceret: huic istius rationi verbis his obuiam ait So-
« crates: Etenim inter colorem etiam, & colorem ò vir diuine, secundum hoc nihil distat, quatenus
« quidam color horum vnusquisq; est, omnes tamen albo nigrum pręter id, quòd diuersum ab eo
« B sit, etiam contrarijssimum esse scimus. quin etiam figura omnis cum alia secundum idem gene-
« re vnũ est, illius tamen partium quędam oppositissimæ sibi inuicem sunt, quædam diuersitatem
« inter se obtinent infinitam: ac permulta etiam alia sic se habere comperiemus. quare noli fidem
« rationi huic adhibere, quæ vnum cotrarijssima omnia faciat. Hæc sunt fermè eius de coloribus, ac
« figuris verba: in quibus vero de voluptate disputat, sic habent: Voluptate quidem affici dicimus
« & proteruientẽ hoĩem, & modestũ, nimirũ hoc isto quòd modeste agit: voluptatem ẽt sentire in-
« sanum dicimus, insanarumq; opinionum, ac spei plenum: sed & prudenter agentẽ, eo ipso ꝙ pru
« dẽter agat: nec sanè merito pro insano habeatur, siquis voluptates has similes inter se esse vtrasq;
« dixerit. Cęterum, quemadmodum voluptatum differentias verbis his Plato breuibus demonstra
uit, plenius autem eas per vniuersum librum exposuit, sic artium in duobus libris discrimina ex-
plicuit, Sophista, ac Politico. Quid igitur? Scientiarum, ac voluptatum differẽtiæ erunt plurimę,
ac colorum præter hæc, figurarumq;, vocis q; tonorum, tum etiam ætatum, horarum, regionum,
morborum, rerum deniq; aliarum omnium, in solis vero calidis, aut nullę omnino erunt, aut quę
cognosci ab hominibus non possint? Cęterum Lyci ratio hęc vnius (vt ipse quidem existimat) ca
loris, re autem vera rerum aliarum omnium differẽtias tollit, siquidem rationis vis huius eodem
C omnibus modo conuenire potest. Eadem enim de humoribus quoque ipsis deinceps dicam, ni-
mirum nihil eos distare inter se, quatenus humores sunt. In quo vero insigniter pręter alia peccat,
hoc est, quòd artes etiam vniuersas de medio tollit, quippe quæ ex specierum constituantur diffe-
rentijs. Et Plato quidem, cum prius de artium constitutione in summa dixisset, exemplo dein-
ceps rationem aperuit, dum ostendit, quemadmodum cognitis demum constituatur vocum diffe
rentijs grammatica ars. At Lyci ratio tum hanc, tum cum illa pariter musicam tollit, aliasq; præte
rea omnes, dum videlicet vocis huius, quatenus hoc aliquid intelligitur, vnicam censet esse diffe-
rentiam. videto igitur, quo modo prius quidem grammaticam artem, deinde vero alias quoque
« omnes ratio ipsius tollat. Impossibile videtur mihi, ac nulla fieri ratione posse, vocem hanc, qua-
« tenus intelligitur, consideranti, vt cum alia voce secundum quidem pronunciationem ipsam, dif-
« ferentiam habeat, cum tamen proprietate quadam differat, nempe qualitate, quæ in pronuncia-
tione ponitur. Quæ sanè ratio eadem vndecũq; est, atque illa, quæ inter prima Lyci verba scripta
est, ijsq; ipsis illius verbis omnibus constat, vno tantum caloris vocabulo in vocis nomen muta-
to, vt si valida illa futura, hæc quoq; sit: at valida hæc non est, neq; igitur illa erit: nisi forte Lyci po
pulares vocem ε, non iam diuersam ab ο esse existimauerint, nec vocẽ ο, ab ω differre: sin has quo-
D que ipsas diuersas inter se esse fatebimur, præter q; has, α, ι, υ, tum reliquas quascunque literas, hæ
quidem quatuor & viginti erunt. quæ vero illarum differentias nouit ars, est grammatice: sicuti
musica quoq; ipsa vocum acumẽ, ac grauitatem callet, quas tamen ipsas quoq; nihilo sanè minus
Lyci ratio tollit. vox enim, quatenus vox est, à voce nõ discrepat, cum vocis tamen mediæ sonus,
sicuti extentæ, mediarum tono acutior, ita eius, quæ prope mediam est, tono grauior sit: ac rursus
inter has ipsas vocis extentæ sonus tono subprincipalis mediarum acutior, eius vero, quæ prope-
mediam est, grauior sonus hemitonio tertię diuisarum, horum q; deinceps acutiores alij, alij gra-
uiores, atq; alij deinceps, quousq; ad acutissimum omnium, grauissimumq; sonũ perueniamus.
« Quæ sanè omnia nõ animaduertit à se optimus Lycus tolli, dum dicit, Impossibile mihi, nec vlla
« ratione fieri posse videtur, calorem hac certe ratione consideranti, qua intelligitur, nempe secun-
* dum calefactionem, vti ab alio item calido differat. Mirum vero, ni, dum inter colorem quoque,
qua color est, differentiam esse vllam negat, pingendi artem de medio tollat, quę rubrum, album,
nigrum, flauum, atque alios id genus colores sub oculos ponit. magis scilicet persuadebit, quæ de
coloribus affertur ratio, ꝗ quæ dicta est de calido. calidum enim à calido distare quidem, non ta-
men alterum alteri contrarium esse dicimus: colorem vero à colore non distare solum, sed etiam
albo oppositissimum esse nigrum.

De colorum, & humorum differentijs aduersus Lycum. CAP. 4. E

DIcet hic Lycus, quonam tandem fieri modo potest, vt color, qua color intelligitur, colori cõtrarius sit? & vere quidem (ita me Dij ament) existimabit colorem, quod quidem ad colorem attinet, colori contrarium nullum esse. verumtamẽ, quemadmodum verum hoc est, sic etiam illud, nempe nigro album non solum differre, sed hactenus etiam differre, vt contrarijssimum illi sit. Et quonam tãdem pacto fieri potest, dicent fortasse ij, qui Lyco omnia deferunt, vt idem vnũ simul ac contrarijssimum sit, sicuti in nigro & albo? quibus hoc saltem dicemus, vt, si quidem impossibile eis videtur idem simul cum nigro album esse, simul etiam illi contrarium, alterũ horum eligant. Nam Plato, quemadmodum sanè & Arist. & Theoph. fieri posse existimat, alterius ab altero cum genere idem sit, tantam tamen haberi speciei differentiam, vt cõtrarijssimum ei sit. At ij, si non sermonem verum esse vtrunq; censent, manifestiorem eligant. Porrò manifestius est, quanto id etiam magis apud omnes in confesso est, nigro cõtrarium esse album. ꝙ si verum hoc est, verum autem sermonem vtrunque esse posse negant illi, & qui nigro contrarium esse album dicit, & qui idem non sanè recte existimant, cum à nigro quatenus color est, nihil differre album dicũt. Atque is quidem, qui in Platonis libro cum Socrate vna disputat, venia fortasse dignus sit, dum à dissecanda in differentias voluptate Socratem prohibet. nusq̃ enim istiusmodi adhuc inueniebatur liber, qui fieri posse doceret, vt, tametsi multa multis genere eadem essent, eousque tamen differrent, vt cõtrarijssimam sibi inuicẽ speciem, naturamq; obtinerent. F Cum vero scriptus aliquando à Platone Philebus sit, in quo rei docet veritatem, si quidem librum hunc Lycus nunq̃ in manus legendum sumpsit, hominis doctrinam suspicio: sin, cum legisset, non intellexit, tamen ingenij perspicacitatem demiror. ꝙ si, postq̃ intellexisset, persuasus inde non fuit, fœlix eius iudicium agnosco. Pro deum immortalem, reperietur aliquis, qui dialectica ipsa ne à limine quidem salutata sermones interroget? Grecũ tu aliquem inuenias medicum, grãmaticum, rhetorẽ, philosophũ, aliũ omnino quẽpiam, qui modo literis incũbat, qui Platonis non legerit Philebum? q̃q̃ quid Philebum dico? neq; enim in eo solum propositam rationẽ edocuit Plato, sed in libris multis etiã alijs mentionem de hoc fecit: ex quibus vnũ saltem oportuerat optimum Lycum euoluisse, eũ, qui sermones perquirere scientificos studebat: cum turpe sit eũ, qui Hippocratẽ redarguere conatur, & sermones interrogat, (vt ipse quidẽ existimat) quod volunt, perficiẽtes, videri ne prima quidem tenere eorum, quę inter philosophos tractantur. Ceterũ admirandũ sanè de humoribus exemplũ attulit. hoc est enim, quod vult, quatenus humores oẽs sunt, nihil eos inter se distare: secundum ꝙ autem ij quidem acidi sunt, illi vero acerbi, ij salsi, dulces illi, ſm hoc differre, in quibus suam ipse vocem ignorat. G cum enim, qua humores differunt, dicat, arbitratur inde se nullum esse in his discrimen probare, frustra q; horum differentiam Hippocratem attulisse, frustra etiam vniuersum de succis opus conscripsisse Theophrastum. Atqui vocabulum quoq; hoc succus humoris differentiam quandam præsefert: quę item, tametsi humoris differentia quędã sit, nihilominus in plures secari potest differentias alias. Verum nihil sanè admiratione dignum sit Lycum, qui eousque rerum ignarus est, vt putet astringentem in aceto inesse qualitatem, hanc aduersus Hippocratem ausum fuisse contradictionem scribere. quę enim tam sunt manifesta, Anazarbeus quoque Dioscorides nouit, tum quicunq; de materia commentarios scriptos nobis relinquere, in quibus alia quidem salsa appellãt, alia salsilaginosa, alia amara, alia dulcia, alia austera, alia acerba, alia adstringentia, alia acria, alia acida. At eminẽtissimus Lycus, aut quod inter acidam, astringentem q; qualitatem discrimen sit, penitus ignorat, aut gustandi amisit vim prorsus, vt nullam humorum differentiam percipiat. Apparet enim eum non alium ex aceto, quàm ex pyro, aut mespilo aliquo, aut pomo, aut cydonio sensum capere. Atqui omnes homines ex pomis quædam acida vocant, quædam astringentia, non nulla dulcia, sicuti mala quoq; punica, opinor, tum acida, tum adstringentia, tum vero dulcia appellant. At in vinis adstringẽs qualitas ab acida separata, vt bonitas à vitio, H est: quorum, quæ adstringenti qualitate pręditа sunt, generosa sunt, acidum vero secundum naturam nullum: quin, si quid his vel parum acoris accesserit, continuo vt in acetum mutentur, fore suspicamur. Fortassis igitur neq; oxylapathum, neq; oxalida Lycus à lapatho, & lactuca distinxerit, quibus vt astringẽtis qualitatis ne minimum quidem, sic acidę plurimum certe vtrisque inest. Mirum igitur profecto sit, si, cum ab acida qualitate denominata ista sint, nihil illius acetum participet, quod ὄξος Gręcis dicitur. ita fit, vt, qui ne communes quidem sensus integros seruat, Hippocratem accusare Lycus audeat. Itaque multo ante quæstionem nouit, qua naturales de humorum numero tractant. secundum enim hoc nihil videtur inter humorem, & humorem discriminis esse, quatenus quidem humor est. Scirem igitur perlibenter, cuinam tandem rei differentiæ conueniant hæ, dulcis, acidi, acris, amari, salsilaginosi, vel salsi, acerbi, austeri, astringentis, pinguis. Nam, si humorum differentiæ non sunt, erunt fortasse aut vocum, aut colorum, aut odorum, aut tactu notæ hæ nobis fient, cum præter hos sensus teneamus alios nullos, sed quinque in vniuersum sint, gustus, auditus, visus, olfactus, tactus: &, vt res alias sensibiles sensibus alijs, sic humores gustu dignoscamus. Porrò, sicuti in humoribus differentiæ insunt multæ, sic etiam in sensibus: qui tamen, qua sensus sunt, nihil discrepant. Verum Lycus egregie scilicet

A licet in dialectica instructus, non permittet, vt aut humorum, quas diximus, differentias colligamus, aut sensuum, quas tamē nouere omnes, aut etiam colorum, nempe album, nigrum, fuscum, flauum, fuluum, rubrum, puniceum, cœruleum: quando nec color à calore, quatenus quidem color est, distat. Delirant itaq; medici pariter ac philosophi omnes, qui putant colorum quidem eas esse differentias, quas diximus, humorum autem acidum, amarum, acre, tum quascunq; paulo ante retuli, sicuti ipsorum quoq; sensuum: cum nec color à colore, quatenus color, neq; à sensu sensus, neque ab humore humor discrepet, quo sanè pacto nec à febre febris differt, quippe nec à calore calor distat. Ergo planè desipiunt medici, quicunq; febrium differentias tradidere multas, ardentem, lipyriam, hepialam, typhodem, pestilentem, hemitritæam, quotidianam, tertianam, quartanam. Quin Lycus etiam ipse febrium alibi differentias scribit, sicuti aliarum quoque rerum fere omnium.

De flammæ differentijs. CAP. 5.

QVid igitur in mentem illi venit, vt nunc dissectionis in proprias cuiusq; differentias obliuisceretur, adeo vt nec in succenso ex paleis igne, cuiusmodi ad fabrefaciendum aurum vti solemus, vllam inesse differentiam existimet, qui tamen ab ijs, qui materias diuersas sor B tiuntur, differt: nam, tametsi ab igne, ignis duntaxat, qua ignis est, nihil differat, maioris tamen ac minoris ratione differt: cum fieri possit, vt alius alio vehementior, infirmior q; ignis sit, & eū quidem, qui ex paleis consit, esse inualidissimum arbitratur, ad aurum q; conflandum appositum ait: liquefieri enim ac diffluere, si vehementiorem experiatur flammam. Enimuero optime Lyce, dixerit fortasse ei quispiam: si, quo modo flammę generentur, naturales philosophos quęrentes audijsses, earum, opinor, differētias intellexisses. itaq; nos, q̄ poterimus breuissime, pręcisum sermonem tibi de his nō paruum explicabimus. Vidisti, opinor, materię, quæ comburitur, extra, lationem fieri quandam particulis inter se dispersis, quas inter aer quidam interceptus necessario quidem concalescit, non tamen exiguam obtinet secundum magis minusq; differētiam: tum corporum, quę sursum feruntur, non in vnaquaque flamma æqualia visuntur spatia, quo etiam modo exhalationis natura ipsius diuersa est. verum tam magnitudine & paruitate inter se differūt, quæ ex combusta materia exiliunt particulæ, q̄ densitate etiam, ac raritate, tum ꝙ semustæ hæ sint, illæ vero ad plenum adustæ, tum vero in vniuersum, ꝙ hęc magis, minus illa correpta igne sint. Cum igitur tanta in his differētia appareat, tum vero, qui illa excepit aer, interdū magis, interdum etiā minus concalescat, maiorq; ac minor sit, arbitror diuersitatem necessario ingentem, ac non paruā C esse flammæ differentiam: nam mistionis inęqualitas est, quę differētiarum faciat multitudinem.

Quæ de triplici calore attulerit Lycus aduersus Hippocratem. CAP. 6.

CÆterum, quemadmodum temere de igne pronunciauit Lycus, ad eundem etiā, opinor, modum aberrat, cum, postq̄ tripliciter calidum multum accipi dixisset, vnumquodq; significatorum enarrat. Etenim aliter calidum, inquit, multum secūdum substantiam, aliter secundū qualitatis intensionem accipitur, atq; aliter ꝭm functionis propriæ robur. sed nec ꝭm substātiam multum inesse in his, qui crescūt, calidi, vtpote in exigua corporis mole: neq; ꝭm qualitatis incrementum, quando calidius, q̄ quod in vigentibus ætate sit, haudquaquam appareat: in solo tamen functionum propriarum robore eorum, qui crescunt, excedere calidum concedit, impropriè tamē dici. Sunt porrò, quibus hæc ostendit plurima eius verba: verum ego more meo facturus videor, si, quod in superioribus feci, nunc quoque faciam: nam & illa complura cum essent, non omnia adscripsi, sed opportunissima quęque elegi. Ad eundem igitur modum nunc quoque faciamus, ac,
" quęcunq; ex illis ad propositum maxime conferre videbūtur, exaremus hic. Et alterum quidem
" sermonem hoc concludamus fine. Nunc ad reliquum transeamus, etenim meminisse debetis du-
" plicem me statim ab initio proposuisse quæstionem, alteram, an recte Hippocrates verbum inna
" D tum addiderit, alteram, an recte dictum ab eo sit, plurimum inesse in ijs, qui crescunt, caloris. atq;
" alteram quidem quęstionem cum absoluerimus, ad eam, quę restat, veniamus, incipiamusq; di-
" squirere, an dictum recte sit, plurimum in ijs, qui crescunt, caloris inesse. Itaque in comparatione
" alterius calidi cum altero tria sunt, quę in disquisitionem veniant, plurimumq; inter se distantia.
" primum quid sit, plus aliud alio calidum esse: alterum quid, aliud alio calidius: tertium quid, aliud
" alio calidum validius. Si quis igitur à nobis quærat, cuiusmodi sit, quod plus, aliud alio calidū est,
" quod tale proportione sit, respondere debemus, quomodo etiam interroganti, qualenā sit, quod
" alterum altero plus humidum est, respondebimus. nam, quemadmodum hic interrogatio pri-
" mum in id, quod dictum est, tēdit, par est, vt nihil respondeamus aliud, quàm hoc vnum, nempe
" id quod substantia superet, siquidem plus humoris amphoram dimidio cōtinere dicimus: ad eun
" dem etiam in calido modum, siquis hac eadem interrogatiōe perquirat quale nam sit, quod plus
" altero calidum est, nihil sanè aliud respondere conueniet, q̄ quod substantia plus sit, nimirum eo
" ꝙ plus in eo substantię sit, & maiorem capiat locum: ac nihil sanè prohibet, vt in eodem & plus
" insit calidi, & minus tamen caloris, ęque ac humidum, quod plus substantia est, minus tñ esse dif-
" fusum potest. Ergo ad interrogationem hanc recte hoc pacto respondebimus. Rursus, cum hoc
" quæritur, cuiusmodi sit, quod alterum altero calidius est, recte dicemus, quod intensiore calidi-

tate est, etiamsi in minore substãtia reperiatur. Quemadmodum enim cum quis interrogat, qualenam sit, quod alterum altero candidius est, nõ sanè perperam respondemus, cùm quod qualitate candida intensiore sit, dicimus: quo sanè modo, niuẽ, etiamsi exigua eius sit quãtitas, quocũq; alio albo candidiorẽ esse affirmamus: sicuti quoq; ad interrogantẽ, qualenã sit, quod altero humidius est, recte rñdemus, quod fusum magis sit: vti aqua melle, ac pice humidior, etiãsi exigua admodũ aquæ substantia sit, mel aũt, & pix longe vincant: sic ẽt de calido interrogati, quale sit, quod alterũ altero calidius sit, recte respondemus, quod caliditate intensiore sit: cuiusmodi ignis habetur: licet in exigua id substantia cõsideretur: alterum aũt, quod cum hoc comparatum tepidius calidum est, maiorem, q̃ hoc, sortitum substantiam sit. & hoc quidem pacto ad hæc respondemus. Ei vero, qui quærit, qualenam sit alterum altero validius calidum, non eadẽ erit, sicuti prius, parata responsio, cum neq;, quod caliditate intensiore sit, neq; quod in substantia spectetur maiore respondere debeamus, sed quod operis perfectione excellat. Cæterum, quod dico, ad hunc se habet modũ. multa visuntur caloris opera, quippe qui alia fundat, alia congreget, ac valde plurima transmutet, atque (vt priuatim dicamus) in corporibus nostris alimentum in ventriculo concoquit, atq; intestinis, confectũq; id in corpus deducit, ad ipsum'q; ĩmutat, nostris'q; inolescere id corporibus facit, concoctione nimirum, atq; augmento. Ergo alterum altero validius dicetur calidum, quod ista F præstare magis poterit, atq; hoc non id semper est, quod aut qualitate intensiore sit, aut substantiæ plus habeat: sæpius nanq; minore præditum substantia, ac caliditate minore perficiendo operi efficacissimum reperitur. sicuti enim antea dicebamus, nõ quod intentũ maxime, sed quod maxime commensuratum sit, vt proprium nobis opus prestet, validius est: quando, quod insigniter calidum fuerit, interdum etiam nocumentum operi inferat: cuius rei satis esse argumẽto possunt, quę prius de calidi proprietate exposui. Cum hæc ita se habeant, sint'q; tria, sicut prius diximus, quæ in comparatione alterius calidi cum altero, in disquisitionem trahantur, hoc'q; in loco Hippocrates, Qui crescũt, plurimum habere calidi innati dicat, de tribus vnum fateamur, necesse est: aut enim proprie voce hac vsus falsi aliquid dixit: aut simul & male voce hac vtitur, & falsi aliqd dicit: aut, vt verum aliquid dixerit, voce tamen vsus falsa sit, necesse est. Nam, si plurimũ in ijs, qui augẽtur, secundum substantiam inesse calidi dicat, veluti si quis plus, q̃ amphora, continere humidi dixerit, quod duplo maius vas sit, voce vsus quidem probe erit, verum falsi eum quippiam omnino protulisse necesse fuerit, siquidem in ijs, qui crescunt, plus secundum substantiam calidi non inest, cum nec maior horum corporis moles sit, q̃ ætate florentium, senum'q;: at innatus calor ad vniuersi corporis molem distributus est. Sin eo, ꝙ intensior horum caliditas sit, plus inesse in ijs, G qui crescunt, caloris dicat, quemadmodum si quis, cum niuem albam aliqua re alia cãdidiorem affirmare volens, non illam quidem esse candidiorem, aut candidam magis, sed in ea plus inesse candoris dicat, videri poterit vtrobique aberrasse Hippocrates, dum nec voce recte vtitur, & alioqui falsi aliquid pronunciat. Et praue quidem voce vsum eum fuisse videri hinc poterit, cum voce hac, qua in maiore substantia explicanda vtimur, abusus ipse fuerit, dum intensiorem quandam caloris qualitatem ostendere nititur. Falsum autem ꝙ dixerit, hinc videbitur, ꝙ, cum in ijs, qui crescunt, intensiore non sit qualitate calor, non sanè recte calidiorem esse ætatis huius, q̃ aliarum, calorem dicemus, cum hunc ille in ijs, qui crescunt, esse intensiorem affirmet. Quòd autem minime verum sit magis esse in ijs, qui crescũt, intensum calorem, facile vnusquisq; discat, licet, cum caloris in ijs, qui crescunt, maiore secundum excalfactionem intensione præditi inuentum signum nullum sit. Nam, quod ab eo in libro de natura humana, quòd plurimum in ijs, qui crescunt, caloris insit, signi affertur, stultum penitus est: etenim ‖ calidiorem esse ętate priore hominẽ pronunciat, coniecturam ex eo, quod nunc maxime viget, incremento faciens. Neq; enim vi, inquit, ac preter naturam, dum augetur corpus, in contrarium grauitati suæ locum raperetur alimentum, nisi validum aliquid esset, quod cogeret: nam hoc, non ꝙ magis secundum excalfactionem calidum intendatur, sed ꝙ validius sit, signi est. Porrò autem validius, sicuti antea diximus, non id est, H quod intensiore caliditate præditum est, sed quod ad perficiendum opus temperatum maxime sit. Quamobrem, cum hęc ita se habeant, si quidem hoc pacto Hippocrates ea, quæ crescunt, plurimum habere caloris innati dicat, dupliciter errat, partim quòd nõ recte voce vtitur ipsa, partim etiam, ꝙ falsi non nihil alioqui pronunciat: sin autem, quemadmodum tertio loco dicebam, plurimum esse in ijs, qui crescũt, calidi ad hunc modum intelligat, vt validissimum ad opus perficiendum sit, quod ex eo, quod temperatum maxime sit, prouenit, non quod aut maiore substantia, aut caliditate intensiore notetur, voce ille quidem videbitur non recte vsus, propterea quòd cum validissimum debuisset calorem esse dicere, plurimum dixit. sed tamen, quod dictum ab eo est, recte dictum videri poterit, nam ad hunc modum augmentum ab innato calore fit: ergo, quemadmodum dictat ratio, quin is in ijs, qui crescunt, validissimus sit, fieri nullo pacto potest. Ac mihi sanè recte de hoc dictum placebit, quod in libro de natura humana dicitur: Necesse enim est, quod augetur, atque ita vi procedit corpus, calorem validissimum obtineat. Cuiusmodi tandem sunt hæc Lyci verba: plurima illa quidem, sed quæ nihil præter ea, quæ nos ante diximus, explicent. si nanque substantiæ commensurata mole plus esse in ijs, qui crescunt, calidi

‖ de Natura humana com. 2. t.12. 13.14 & 15.7a. clxxx,

Hippocrates

A Hippocrates ait, falli eum opinatur, propterea quod manifesto minus in pueris spectetur corpus: quod si id dicat, quod calore intensiore sit, huic rursus apparentia obstare ait: sin, quod opus validius praestat, vere quidem hoc dici concedit, voce tamen illum non recte vsum fuisse affirmat; non enim plus oportuisse, sed validius ad opus perficiendum dicere eorum, qui crescunt, calidum.

Aduersus ea, quae à Lyco dicta sunt de triplici calore, ac quae sit propria caloris innati substantia. CAP. 7.

VErum videto optime Lyce (dicet hic fortasse aliquis calumniae eius in Hippocratem apologiam meditans) ne vana, quae dicuntur, sint. Iam primum enim calidum, quod secundum substantiam est, non absolute ita corporis vniuersi mole dijudicatur, verum, quemadmodum ipse met aliquando Lycus alibi dixit, maximum esse hominis cerebrum affirmans, non quidem accepta absolute magnitudine, sed habita potius animalis cum animali proportione. Ergo sicuti paruulum adeo puerum maius habere elephante maximo cerebrum affirmat, non sola habita corporis magnitudinis consideratione, sed adhibita praeterea proportione, sic etiam fecisse illum in calido corpore oportuit, examinatione antea facta corporum, quae in nobis sunt, quod'nam innatum sit, i. primo genitum, quod ἀρχήγονον vocant, siquidem ipse etiam nomen hoc scit, & in Hippocratis libris scriptum reperiri, & pro eo accipi corpore, quod primitus generandis adsit, id est ex quo primam sortiuntur
B generationem: quod quid aliud quaeso sit, quam sanguis menstruus semen'que? Ego certe nihil noui praeter haec tertium. Quoniam autem corporis in ijs, quae generantur, substantia ex his constat principijs, quae prima exacte fuerit constitutio, non ex pluribus ijs, quae diximus, sed ex solis corporibus constabit, quanquam cur primam exacte dico? Si namque, qualis ab Hippocrate exposita sit ‖ dierum sex genitura, recordabimur, innatum adhuc in illa corpus permanere, aperte dignoscemus, cum, antequam aliqua ossis, aut venae, aut arteriae, aut nerui, aut chartilaginis, aut ligamentis in foetu natura appareat, vnum ei corpus calidum innatum adsit. Sanguinis enim grumo persimilis, mollis que caro, ac effigie carens, primum foetus excipit effigiationem, tanquam ‖ sanguinis vibices, vt Hippocrates nominat, continentem, ex seminis substantia ipsa, cum candor ei adsit: fiunt deinde ob multam, & quae assidue fit, mutationem ossis lineamenta quaedam, ac chartilaginis, & ligamenti, & nerui, & arteriae, & venae, quo quidem tempore innatus adhuc perseuerans calor foetus ipsius corpus est: verum, quo magis, magis'que crescit foetus, eo sanè minus redditur calidum illi innatum corpus, quod nihil, quam sanguis, semen que, aliud est. Corporum vero acquisitionem varietas accedit quaedam, cum eorum, quae enumerauimus, innatum animantibus nullum sit, sed acquisititia omnia habeantur.

in Lib. de Natura pueri in historia de famula cantrice.

in eodem lib. & eadem historia.

C Quòd si fieri posset, vt totum aliquando animal ex ossibus, aut neruis constaret, hoc sanè modo innatus deperderetur calor. Nunc fieri quidem hoc non potest, vt tamen maior ossium, chartilaginum, ligamentorum, neruorum, arteriarum que, ac venarum substantia sit, fieri potest. Quam etiam ob rem, quae extremam senectutem agunt animalia, cum sanguineae naturae minimum obtineant, tota ferè ex solis ossibus, neruis, membranis, ligamentis, arterijs, venis, chartilaginibus que constant: nam inter animantis partes sola est caro, quae sanguinea sit, quam, quae consenuere corpora, minimam in se continent, & eam tum sanguine praeditam exiguo, tum duriorem, aliarum vero partium, quae sanguinea sit, nulla est. Connati igitur corporis, quod ab efficacissima, quae in eo est, qualitate innatum calidum appellatum fuit, non absolute ita metiri magnitudinem oportet, sed facta potius cum non innatis comparatione, eorum inter se inspicere proportionem debemus. Quemadmodum enim in balneo vaporem, siue fumum malis, multum, aut huiusmodi esse aliquid dicimus, non ita absolute ad domus referentes magnitudinem, sed ad proprium potius balnei aerem: ad eundem etiam in homine modum, aut multam, aut paucam esse innati caloris substantiam dicemus, facta cum non innatis corporibus comparatione: vt enim cuncta in infantibus sanguinolentissima reperiuntur, adeo, vt in ossibus quoque non nihil huiusmodi appareat, contra in senibus fit, vt exanguia maxime
D cuncta sint, vsque adeo, vt caro quoque huiusmodi sit, quam etiam ipsam minimo praeditam sanguine obtinent: corpus porrò calidum innatum sanguis erat. Quare ex his colligitur, & ijs, qui crescunt plurimum inesse corporis calidi innati, & ijs, qui consenuere, minimum: sic etiam semen, quod ex serosa humiditate, ac spiritu, qui in ea est, constat, in his quidem, qui consenuere, exiguum admodum est, at in horum, qui crescunt, corporibus plurimum, atque inter ipsos in his potissimum, qui nati nuperrime sunt, quemadmodum in commentarijs de semine demonstrauimus. Num igitur ambiges, an eorum, qui crescunt facile absumatur, atque diffluat corpus? atqui in caeteris non te sanè fugit aquam calidam, aut oleum, aut si quis est alius id genus humor, exiguo temporis interuallo per halitum digeri totum, id quod neque in terra notari, neque in lapide potest, nec iam in alijs, si qua frigida, & sicca natura sunt: nam, vt duae sunt in vniuersa rerum natura, quae per halitum facillime digerantur, qualitates, caliditas, atque humiditas, sic è diuerso, quae perduret, duae, siccitas, ac frigiditas. Quàobrem nihil videri mirum debet, si quidem puerorum ob humiditatem, & caliditatem facile difflantur corpora: senum vero non facile, vt qui à frigiditate, & siccitate coagmentatam substantiam obtineant. Quare, quae in te dici rectius possent, alteri obijcis Lyce optime. Certe principale documentum quoddam, quod nullus, qui modo legitime introductus in disciplinas sit, nescit, visus es ignorare: nam multam substantiam, quae simplex sit, corporis quidem dijudicat moles: at, quae ex diuersis

mole
simplex
proportione
composita
dijudicat

componitur, eorum, quæ immista sunt, proportio, sicuti cerebrum etiam, aut aliarum partium aliquam: ad quē sanè modum ij quoq; qui vinum aqua bibendi causa miscent, aut vini, aut aquæ esse plus, aut horum neutrum superare dicunt, cum forte cōmista ita temperate ea fuerint. Tam vero obstupidus nullus est, vt, cum ad vini doliū aquę heminam addiderit, plus esse in dolio aquæ dicat, q̄ in paruo poculo sit, cū verbi gratia ex tribus, qui in eo cōtinētur, cyathis, vnus aquæ, reliqui aūt duo vini fuerint. Lycus porrò ipse medicamentum, quoq;, quod tetrapharmacū appellāt, ex cera, adipe, pice, ac resina, æqua oīum portione constans, non plus continere, opinor, picis dicet, siquis duplam illam iniecerit: Verum hic quoq; iubebit nos animaduertere, vtrum tetrapharmaco medicamento plenum dolium totū sit, an vero paruum aliquod vasculū, ac deinde plus in dolio inesse picis dicet, q̄ in vasculo, ēt si in altero æqua oīa portione insint, in vasculo aūt picis ad alia duplum sit. Quòd si igitur omnia huiuscemodi errata, cum cætera non possint, secundum proportionem, ac misturam multum discernit, ac quod simpliciter ita, ſm communem mēsurandi modū dicitur, non sanè ad eum se res modum habet, quemadmodum Hippocratem Lycus reprehēdit: nam tam est in ijs, qui crescunt, caloris innati substantiæ plurimum ad aliorū videlicet proportionem, q̄ etiā vnà cum hac, qualitatis, siquidem à substantijs separari propriæ qualitates nequeunt, vti sanè nec facultates: atq; ad hūc modum, si in tetrapharmaco plus iniectum, facta ad alia proportione, picis fuerit, non eius tm̄ substantiæ, sed etiam qualitatis, facultatis q; plus inesse dicet, ob id q; humorem etiam, quicunq; is picis sit, auctum esse. Itaq; planum factum est secūdum tria, quæ Lycus scripsit, multi significata tā in tetrapharmaco plus inesse picis, dici posse, q̄ caloris innati in animantibus. Atque hoc in his, in quibus, quæ admiscentur, tota inter se non contemperantur, manifestius fit, nempe secundum tres, quos Lycus retulit, modos, plus alterum altero esse dici, sicuti sanè in hoc, quod inter vsitatissima est, medicamento ex iride, aristolochia, orobi farina, ac thure, æquo omniū pondere confecto, poterit quis, cæteris æquis ex his vnum aliquod triplicatum immiscere, vt aristolochiam verbi gratia: in qua mistura dici vere poterit aristolochiam, & substantia, & qualitate, & efficacia, reliqua exuperare, atq; huius inesse plus. Id ipsum de balneo quoq; pronunciare licet, in quo non solum contēperatus insit aer, sed ēt fumi, vaporis q; aliquid accedat, ex quibus interdū fumi, interdū vaporis plus esse cōtinget, quo modo ēt naturalis non nunq̄ balnei aeris plus: porrò absolute ita pronunciatum, plus, ſm substantiæ intelligimus exuperantiam, cum qua vnà qualitatem, & quæ ab hac fit, efficaciā augeri necesse est. Supponamus igitur maiorē reliquis duobus fumi substantiā reperiri, rectè hic fumi ipsius qualitatem ēt, ac efficaciam maiorem esse dicemus, cum tn̄ in confesso sit qualitatē qualitate maiorem non effici, sed vehemētiorem, sicuti nec minorē, sed imbecilliorem: verum is vocabulorum vsus tam in vniuersa vita, q̄ in artibus oībus frequētissime vsurpatur. Qua in re quid attinet aliorū mentionē facere? cum manifestū orationi nostrę à febribus ēt ipsis sumere testimonium possimus, quas nunc maiores, nunc ēt minores factas esse dicentes quotidie audire oēs licet: & alium alio aliqn̄ plus, aliqn̄ minus febricitare, atq; de eodem etiam heri, q̄ hodie. Ad hunc igitur modum cum supponatur secundum qualitatem multum dici, nihil videri mirum debet, si, in quo balneo maior inest fumi substantia, in eo maiorem etiam factam esse qualitatem dicamus: vti efficaciam quoq;, si quidē proprio vtemur vocabulo, validam, vehementiorem q;, sin eo abutemur, maiorem, copiosiorem q; nominabimus: quippe mordicus oculos fumus vellicabit, quo magis eius adaucta substantia fuerit: quapropter, cum substantijs vnà proprię etiam earum qualitates excrescant, atq; efficaciæ, non perperam quis in huiuscemodi balneo plurimum inesse fumi dixerit. Rursus, vt dicebamus, vaporis quidem, ac fumi æquę supponātur portiones, plurimum autem proprię aeris substantiæ inesse, quæ innato animantium calori proportione respōdet, ac generatur: hic sanè in balneo caloris proprij plurimum inesse dicetur. Num igitur dissimile huic est, quod in animātium humoribus inspicitur, ex quibus in vaporem resolutis, resultans calor extrinsecus tangentes ferit? etenim alius sanguinis accesus calor est, pituitæ alius, vt in flaua, atq; atra bile alius. Ergo in pueris plurima sanguinis inest substantia, nimirum secundum misturæ proportionem, (nam in hoc veluti ob lethargum dormitantes identidem excitandi sunt, qui talia effutiunt, qualia Lycus scripsit) & quæ præterea cum ea vnà increscit qualitas huiusmodi, qua mitem se ac tangentibus amicam, non iam aduersam mordacem'que prebeat, nec non etiam efficacia, secundum quam nequaquam nidorosæ concoctiones fiunt, neq; vero, vti in pituita, acidæ. Omnibus igitur, Lyce optime, modis plurimum ijs, qui crescunt, caloris innati inest, quocirca nihil iam deliquit Hippocrates, at te potius ipsum conuiciatorem esse deprehendimus: planum enim ex ijs, quę scripsisti, fecimus, vt à nullis introductus præceptoribus fueris, quo Hippocratis dogma aliquod percipere potueris, vt q; manifesto, quæ prorsus ignoras, ipse reprehendas, tum contradictionem moliri ignorātiæ plenam declaratus es eam, qua artis vniuscuiusq; constitutionem demoliēdam aggrediebaris, cum q; eorum, quæ de his sæpenumero scripsit Plato, nihil teneas, tibi ipsi pugnantia sæpe affers, in adolescentium detrimentum, quicunq; ratiocinatiuæ, sicuti tu, scientiæ ignari verā à falsa distinguere orationem nequeunt: postremo audacissimus prę ter hæc, ac nihili visus es, dum prius, q̄ ea planè didiceris, eorum, quæ ab Hippocrate dicuntur, expositiones conscribere aggrederis.

GALENI CONTRA EA, QVAE A IVLIANO IN HIPPOCRATIS APHORISMOS DICTA SVNT.

Iulio Alexandrino Tridentino interprete.

Ex postrema interpretis recognitione ad exemplarium antiquorum græcorum fidem.

Quòd sæpe medici spontaneas naturæ vacuationes imitentur. CAP. I.

Consultius quidem esset, si, quemadmodum statutum legibus est, vt eadem, qua reus, pœna, si damnatus fuisset, puniat is, qui falso accusarit, ita digna in eos erratorum pœna animaduerteretur, qui ijs, quæ ignorant, falso contradicunt. Sed, qm̃ nescio quo pacto iniurias persequi iudicio licet, lex autem falso contradicẽtibus statuta nulla est, arbitror nõ immerito in optimos viros impurissimum queq; inuehi audere. Siquidem, sicuti in Ægypto olim artium inuentum vnũquodq; à communi eruditorum consessu probatũ columnis inscribebatur quibusdã in sacris locis positis: eodẽ modo factum apud nos oportuit collegiũ proborum simul, doctorum q; hominum, qui examinatis recẽtiorum scriptis, in publicum, quæ bona sint, exponant, mala vero quæcunq; fuerint, perdant: satius autem esset, si ne scribentis quidem ab his nomen reciperetur, quemadmodum antiquitus ne in Ægypto quidem: hoc enim pacto nimiæ gloriæ contentioni apud istius cupidos obuiam maxime iretur. Nunc, cum & passim scribere omnibus liceat, & vnicuiq; sententiam ferre apud vulgus, audacissimus quisq; maxime commendatur: quemadmodum Thessalus ex ijs, quæ contumeliose aduersus Hippocratem scripsit: cum tñ librum is composuerit, in quo, dum aphorismos damnare se putat, aperte se ipsum prodit, ne minimam quidem Hippocraticæ artis partem didicisse. Atqui æquum fuerat, cum prius hanc ipsam edoctus fuisset, ita demum contradictionem moliri. An hoc fortasse non à me recte dictum est? neq; enim (si quidem eam probe nosset) tam fuisset audax, vt se veris opponeret, nisi ex illis esset, qui omnem funditus pudorem exuerunt, cuiusmodi nunc etiam Alexandriæ repertus est Iulianus, cuius quadraginta octo esse libri dicuntur contra Hippocratis aphorismos scripti, in quorum secundum nuper incidi, in quo aphorismum ipse quidem hunc esse falsum existimat, ‖ In ventris perturbationibus, & ijs, qui sponte sua fiunt, vomitibus, si qualia purgari debent, purgentur, prodest, & leuiter ferunt, sin minus contrariũ: sic vasorum quoq; exinanitio, si quidem qualis fieri debet, fiat, prodest, & leuiter ferunt, sin minus, contrarium. Et Dijs quidem gratia, φ is nobis primum sese obtulit legendus liber, ne frustra consumptum mihi tempus fuisset legendis in longum ijs, quæ contra aphorismum primum scripsit, qui cæterorum deinceps procemium est: fortassis enim, cum coactus aduersus ea scripsissem, nihil fecisse magnum videri possem: propterea quòd ad medicam considerationem non dum accedit sermo ille. Ac prædictus aphorismus non sanè de minima artis parte disputat, medicum admonens, cum per superiorem, inferiorem've ventrem spontaneæ fiunt euacuationes, vt eas, quæ iuuent imitetur, tum, quæ illæ sint, docet, ac quemadmodum dignoscendæ, non minus, q̃ eas, quæ lædunt, suis notatas indicijs. Quòd si artem Iulianus ab Hippocraticis magistris percepisset, non sanè ausus esset veritati contradicere, sed, cum neq; ipse, nec iam is, qui talis, tantæ'que stoliditatis auctor ei extitit, Thessalus artem nouerint Asclepiadarum, mirum non sit, si ea isti ignorant, quæ ne hi quidem nesciunt, qui repudiata ratione mederi se profitent: quippe licet eos dicẽtes audire incrementum ex imitatrice maxime experientia suscepisse artem: nam, quæcunque casu facta ægris profuere, ea nos inquiunt, sæpenumero secuti constituimus, diuisis'que his naturalia appellant, quorum de corpore causa prouenit, quorum autem extrinsecus, à fortuna, vt iam non solum naturæ, sed etiam fortu-

1. Apho. 2. Ext. ord. 3. b. Et in Epistola ad Democritum.

næ imitator medicus sit. Ac multa sanè allata ab illis exempla sunt eorum, quę à fortuna profuere: E vt'que inter alia is, cui, cũ cecidisset, disrupta in fronte vena fuit, quod in similiter affecto non sunt veriti facere, vt eandem secarent venam, nimirum eiusdem, aiunt, successus spe. Quin etiam phlegmone laborantes oculi, à satisq; abunde cita aluo adiuti maxime nos ad id imitandum excitarunt: ad eundem modum morbo regio affectis profusa biliosorum excremẽtorum copia visa est sæpius contulisse: vt aqua inter cutem laborantibus, aquosorum: vt q; ijs, qui morbum, quem elephanta vocant, patiuntur, nigricantium humorum confert inanitio: vnde argumentari aperte licet debere medicum imitatorem esse. Quid autem attinet euacuationes spõtaneas referre, cum præceptorum quoq; facta secuti artẽ adiscamus? an, si clysteri quocunq; ventrem subducens Thessalus ęgrotantem curet, imitari hunc discipuli debeant: si sponte is fluat, nõ debeant? an, cum suppressa menstrua fuerint, sanguinis q; vomitus mulierem inuaserit, tunc, si prouocata purgatione, vena'ue secta affectum hunc sanet Thessalus, non sanè delinquant discipuli magistrum imitati, spõte autem profusis menstruis si leuetur ægra, hoc nõ iam imitari eos conueniet? Atqui nihil interest ad hoc, vt vtrũq; imitemur, si, vel, cum obstetrix euocauerit menstrua, vel cum Thessalus, vel cum horum neuter, at sponte fluentibus ipsis leuetur ægra, quando ab euacuatione, non vnde hæc sit, vtilitas prouenit: hoc q; ipsum Hippocrates docens aphorismum aliquando illum inscripsit, Mulieri sanguinem vomenti prorumpentibus menstruis, solutio. F Quomodocunq; prorumpant menstrua, soluetur, inquit, affectus, siue naturaliter id, siue à nobis fiat: non enim, quæ hoc facit causa, sed quod factum est, ægros iuuat, vnum modo menstruis adsit, nempe confertim effluere, quod voce illa prorumpentibus Hippocrates notauit, solitus largiores euacuationes nomine illo appellasse, æque ac si verbis vsus esset huiusmodi, ‖ Mulieri sanguinem vomenti menstruis confertim profusis solutio. Dies me certe deficiet, si, quæcunq; sponte facta imitentur homines, referre velim: nec sanè de hoc alius ambigit quispiam, sed tanquam communem notionem agnoscunt omnes. soli sunt, qui dubitent, perditi sophistæ. quicunq; tandem, quantum quidem ad artis opera attinet, vulgo quoq; ipso deteriores sunt, at abiecto pudore texẽdis aduersus optimos medicos prolixis nugis exercitati: cuiusmodi nuper extitit Iulianus is, quem in artis operibus nũquam versatum esse, nullo autem pudore contumelijs veteres incessere medicos nouere omnes.

‖ 5. Aph. 32. Ext. ord. 40. d. Et. 1. de Morb. vbi de ijs agit: q sponte sua, et casu in morbis cõtingunt.

Galeni excusatio, quòd aduersus Iulianum scripserit. CAP. 2.

EA igitur, quæ contra paulo ante dictum aphorismum scribere ausus est, ne dici quidem potest, quantum præseferant, ignorantiæ dicam, an impudentiæ, an audaciæ, an potius (siquidem dicendum verum sit) cuncta hæc simul, atq; his longe plura conueniunt? Quapropter commodius G fortasse factum fuisset, si ne digna quidem ea iudicassemus, quibus scribendo contradicatur, & in quæ aliquid absumatur operis: verum, cum complures à me amici studiose exegissent, vt, quæcunq; post allatum ad nos librum, in quo aphorismum prædictum Iulianus reprehendere aggreditur, disputassem, descripta in commentarijs eis traderem, subij, & hoc non sanè exiguum certamen, ac longe quidem maius (siquidem fateri verum licet) q̃ cum extemporalibus sermonibus vsi sumus, quos per dies sex, aut his etiam plures fecimus, dum nugarum conamur ostendere copiam, quarum plenus sermo est is, quem scriptum in libro reliquit. Etenim in hunc istud optime dictum quadrat, quod vulgo dicitur, homine hoc loquacius inuenias nihil. Vnus olim Thersites plus iusto loquax fuisse dictus, at id huic quanto, quàm Thersitæ, conueniet magis, facile omnes, quotquot vnquam fuere, loquacitate superanti? quapropter, qui sermonibus his interfuere, cum illos legerent, duobus hominem nominibus notarunt, loquẽdi immodicitate, atq; infinitate. Itaq; Vlysse potius quodam opus illi fuerit, qui eum sceptro assidere iubeat: me autem, vt eum prudentia instruam, minime: tam enim obstupidum prudentem reddere ne musarũ quidem chorus possit. Cum igitur inuitus adductus sim, vt ista scriberem, ne forte ab ijs, qui hęc lecturi sunt, reprehenderer, præfari hæc volui. Cum enim futurum sit, vt hominem redarguam indoctum, stolidum, opinione H sua sapientem, nugis inter ineruditos adolescentes versatum in vniuersa vita, apud quos, quo nomine veteribus maledicebat, aliquis tandem esse visus est, hoc cum peragere necesse habeam, quæso, liceat mihi verbis huius ignorantiam castigare asperioribus, quibus ego vti alioqui non soleo. Iniquum quippe foret, si quidem huic in optimum quenq; veterum congerere maledicta liceat, nobis non liceat eius ignorantiam demonstrationibus detegere manifestis, quæ tantum suscepit incrementum, vt, vnde nam ordiatur quispiam, non sit facile inuenire.

Quæ Iulianus pro Methodicis attulerit. CAP. 3.

AC in libri quidem principio is prætermisso Hippocrate, longa in Sabinum oratione inuehitur, id quod in vniuerso opere factitasse videtur: cui tamen titulus præscribitur, non iam in Sabini expositiones, sed in Hippocratis aphorismos: deinde, quemadmodum consueuit, multa inconsiderate profert collectis immanifestis quibusdam, inanibus q; verbis: quorum siquis reprehendere aliqua conetur, maximum prius his librum confecerit, quàm rem inchoare ipsam videri possit, etiam vt non omnia dicantur. Hæc igitur perdifficile est scribentem disponere, ac potius summe arduum, nos tamen in extemporalibus sermonibus, quos apud eruditos viros sæpenumero fecimus, facultatem ostendimus quandam ex similitudine expositionum in veteres inuentam,

A tam: nam quemadmodum eorum in publicis disputationibus propositum librum explicamus.

* *Desunt non nulla.* *

Quod si dissimulata naturę perscrutatione methodicus nec elatus, nec magnifice de se loquens, neque vero superiorem latentis dogmatis radicem in medium proferens duos esse dicat corporis affectus: secundum naturam enim constituto duas veluti insidiari aduersarias inter se obuersiones, atq; immutationes, dum aut plus satis clausum, aut infusum est, videri sanè poterit, intelligibilia dicere, non quidem naturam scrutantibus philosophis, ac de rerum omnium materia disceptātibus, sed tamen medicis naturalibus. Et hæc quidem ex mirabilibus Iuliani sermonibus verborum series vna est. Quibus ab ijs recedens, quę Asclepiades, et Themison, & Thessalus elementa posuere, in prædictos tendit philosophos, qui ex mundo hoc vacuum funditus sustulerunt. Alteram autem deinceps subdit ad hunc modum: Neq; vero linguæ vlterius imperare possum, quin dicam: quid enim mihi id? vt propterea, ꝙ huiusmodi conuersiones, quemadmodum elementorum sequitur generatio, sic calidi etiam natura, & frigidi, & humidi, & sicci: ab his enim veluti parentibus fieri postremo hęc quoq; opera possunt. Vide, quàm in altissimis thronis, ac valde sublimibus B sedens latuit methodus, quam, cum præ humiditate modestia q; delitescere cuperem, cœlo ostendi, vnus q; atq; idem primus detexi, obductam illi nebulam discutiens, soluens q;. Hæc sunt, quæ Iulianus dicat, atq; ab his deinceps. Ego repudiatis eius elementis cum Epicuro non sentio non vnam faciente substantiam. In libro itaque de methodo hæc, multa'que præterea alia scripta sunt à Iuliano, qui totus inscriptus ab eo est. Philon: at in alio, vbi de animæ, corporis q; affectionibus institutus illi sermo est, in hunc rursus modum scribit. Igitur contractionis, diffusionis q; moderatum statum, commensuratum q; statuentes in humanis coagmentis, sanitatis illum nomine appellamus: isti porrò mediocritati cum insidiæ à morbis tenduntur, necessario fit, vt patiantur corpora contracta, ac dura, sicciora'ue, aut diffusa, mollia'que facta, atq; humida.

Platonem, Stoicos, & Peripateticos dissensisse à Iuliano de elementis, & causis morborum. CAP. 4.

HÆc sunt igitur eminentissimi sophistæ verba methodicos medicos affirmantis Platonem sequi, vnà cum Zenone, atque Aristotele: nos contra admonebimus ipsos horum vnumquenque philosophorum, plurimos q; præterea, qui post illos viguere, sanitatem esse existimare C calidi, frigidi, humidi, sicci'que temperiem: horum autem singulorum tum excessu, tum defectu morbos gigni eos, qui in victus consistant ratione: inesse porrò in corporibus humores etiam, qui morbis proportione respondeant, hos quidem facultate sua humidos, siccos'ue, illos calidos, aut frigidos: sic Plato cum sectatoribus vnà suis, sic Aristoteles censuit, qui'que illum secuti sunt, Peripatetici: sic etiam Zeno, Chrysippus q;, alij ꝙ præterea Stoici. At Iulianus ne librum quidem legit vllum virorum, quos retulimus, nec prorsus, quid consequens, sibi q; pugnans sit, intelligit: non enim eum fugisset, quemadmodum sectæ, quæ vacuum tollit, hæc conueniunt: ita alteri, quæ hoc ponat, conuenire illa, nempe in meatuum symmetria quadam sanitatem cōsistere, sicuti in fluxu, clausu q; rerum, quæ per id feruntur secundum victus rationem, morbos. Quid igitur faciam? Aristotelis'ne, ac Chrysippi, cęterorum q; Peripateticorum omnium, ac Stoicorum deinceps verba subijciam, in quibus bilem, pituitam'que causantur, primos q; morbos esse quatuor affirmant, non aliter sanè, q̄ elementa, calidum esse, & frigidum, & humidum, & siccum: an hoc, cum non duo tantum libri compleri inde possint, sed tres etiam, & quatuor, atque his plures, prætermittendum à nobis est, abunde q; nobis esse existimandum, quę à Platone tātum dicta sunt? Cum igitur ita facere consultius sit, ne per omnia cum nugaci sophista diutius nugemur, finem de his faciam, D si prius hoc solum de Peripateticis, Stoicis q; philosophis dixero: Neq; Aristotelis, nec iam Theophrasti librum vsquam inuenias, in quo, siquid de morbis necessario dicendum illis sit, omissa calidi, frigidi, humidi, sicci mentione orationē absoluant. Quin cum horum, tum vero vtriusq; non raro bilis mentionem faciunt, nigræ simul, ac flauæ, sæpius etiam pituitæ, quippe qui huiusce explicent discrimina: & hāc quidem aridam, salsam illam, salsilaginosam'ue, aliam autem dulcem appellant. Neq; vero aliter sentit Chrysippus, semper ꝙ ad eundem modum, tum de morbis, tum de humoribus disputat. Horum igitur trium tantummodo siquis verba colligat, non sanè paucos is conficiat libros, præsertim si quantum Iuliano Alexandriæ supererat, tantum etiam huic ocij superstit: ꝙ si, quæ ab alijs tam Stoicis omnibus, quàm Peripateticis dicta sunt, colligere vniuersa velit, iustam is etiam bibliothecam expleat. At nobis, sicuti iam diximus, satis erit omissis his, vnius Platonis verba referre, nusquā ab Hippocratis placitis discedentis. Neq; vero ex omnibus vndiq; libris ea deligam, qui plurimi certe habeantur, sed vno contentus Timæo hæc inde transumpta subijciam. Sanè, quemadmodum morbi consistāt, id nemini obscurum: cum enim, ex quibus corpus conflatum nostrum est, genera quatuor sint, terræ, aquæ, ignis, aeris, horum præter naturam excessus, defectus q;, propriæ q; sedis cum aliena commutatio, tum ignis, atq; ēt cæterorū vnumquodq; (quando plura vno genera hæc habeantur,) quod sibi conuenit, non suscipiens, omnia q;

huiusmodi, perturbationes, morbos q; afferunt: cum enim à natura horum vnumquodque recedit, commutatur'que, quæcunque prius frigida erant, nunc concalescunt, atq; antea sicca, humecta imposterum fiunt, nec non lenia, grauia q;, atq; omnimodas prorsus transmutationes suscipiunt. Hoc in loco, quantum ad elementa prima spectat, eorum q; qualitates, aperte Hippocratem sequitur Plato: deinceps vero morborum causas in humores quoque deriuans ad hunc modum scribit: Albida autem pituita ob bullarum spiritum intus detenta sęuit: sumpto vero extra corpus spiramine mitior illa quidem, varie nihilo minus corpus pingit, vitiliginum in eo species, leucas, alphos q;, atque id genus morbos procreans: at, cum atræ mista bili in capitis diuinissimos orbes dilabitur, hos q; ipsos infestat, vt in somno mitior, sic cum vigilantes inuaserit, diutius vrget: qui sanè morbus sacratioris naturæ cum sit, sacer meritissimo appelletur. His q; deinceps verbis alia addit. Hæc porrò salsa, arida q; pituita morborum omnium eorum, qui cum fluxu vnà fiunt, caput est, à locorum, in quæ fluit, diuersitate multimodas quoq; appellationes sortita. In hunc modum de pituita, atra q; vnà bile sensit Plato: cęterum, quæ de flaua disserat, post hęc attende. In corpore vero, quæcunq; eo, quòd ardeant, vrantur'que, inflammata dicuntur, cuncta à bile fiunt: accepto itaq; hæc respiramine omnimodos tumores foras feruens emittit: at inclusa intus morbos gignit perurentes plurimos, hunc'que maximum, quoties sanguine commista puro fibrarum genus ex proprio ordine deturbauerit; quæ ea gratia distributæ in sanguinem sunt, vt nec tenuis nimis, nec crassus nimis esset, neque iam ob caliditatem, quippe qui humidus foret, ex raro corpore defluat, neque rursus nimia densitate motioni ineptus, vix se in venis conuertat. Hanc vtique vtilitatem fibræ naturæ generationi largiuntur, quas si quis èmortuo sanguine, refrigerato'que inter se colligat, quod reliquum est sanguinis, vniuersum diffluit: quod si derelinquantur, quàm primum vnà cum ambiente frigore congelantur. Hac cum præditæ facultate sint in sanguine fibræ, bilis, quæ natura vetus facta est sanguis, cum rursus ex carne in hunc eliquata mittitur calida, humida'que, sensim primo inuecta ob fibrarum vim gelascens coit, gelata'que, ac restincto illius violenter feruore tempestates intus, tremorem'que excitat: at, si maiore se vi inferat, euictis à caliditate propria fibris, confuso'que earum ordine efferuescens victrix euasit: ac, si ad extremum vsque perdurare validior potest, ad medullas vsque penetrans, perurens'que animæ ibidem dissoluit quædam tanquam retinacula, hanc'que ipsam liberat: at, cum minor huius copia est, corpus'que ei liquescẽs reluctatur, deuicta, aut per vniuersum corpus excidit, aut in inferiorem, superiorem'ue ventrem per venas expulsa, de'que corpore veluti ex discordi ciuitate eiecta intestinorum læuitatem, difficultatem'que, cętera'que huiusmodi mala affert. Hęc sunt, quæ Hippocratem secutus Plato in Timæo tantum scripsit: at, si quis, quæ in reliquis eius libris reperiuntur, vniuersa colligat, videri is poterit, quod quidem ad sermonis attinet prolixitatem, Iulianum imitatus, multo'que etiam magis, si, quæ de calido, frigido, humido, & sicco, bile, pituita, sanitate, ac morbo scripsere Theophrastus, Aristoteles, Chrysippus Peripatetici, Stoici'que omnes, adscribat singula: & quidem nunc aliquos esse arbitror, qui nostræ huius in obstupidi sophistæ redargutionem compositæ orationis longitudinem reprehendat. Qui enim (pro Iuppiter Dei'q;) Platonem quidem, & Aristotelem, & Zenonem, horum'que ipsorum sectatores veritus non sit laudibus efferre, quę vero de corporis elementis dicta ab Hippocrate sunt, refellere, an hunc censes in reliquis omnibus verecunde quicquam dicturum?

Neque ex ignoratione, neque ex discordia philosophorum in nomine naturæ prohiberi, quin naturaliter se, aut præter naturam homines habere affirmemus. CAP. 5.

OMittantur tamen hęc, notentur, quę deinceps scribit, dum ne naturæ quidem, vt videtur, vocabulum considerandum permittit, vtitur autem verborum hoc initio. Non hercle nobis hi persuaserint, neq; vero sibi ipsis, modo verum fateantur, non ignorare se, quid natura sit, quam in omnem partem vexant, magnifica vbicunq; verba sonantes, aut simplex calidum, aut attemperatum, mistum q;, aut frigidi spiritus q; substantiam. His q; deinceps multa addit, naturæ eos nosse substantiam concedens, quasi vero in proposito nobis nunc aphorismo naturæ adscripserit nomen Hippocrates, ac non potius de sponte factis euacuationibus loquatur: vnde igitur in mentem illi venit naturæ vocabulum? Vnde quęso magis, q̃ ex Iuliani nugandi consuetudine, vt longioris sibi sermonis ansam arriperet? quem si quis explicet, facile is eius deprehendat nugas. Cum igitur medici oẽs has quidem à natura, illas vero casu fieri affirmẽt, vt ostendant eorum interdum causam ex ægrorum oriri corpore, interdum extrinsecus accedere, occasionẽ nactus hanc est, vt aliquid de naturę vocabulo nugari posset. Est porrò, quod dicere nititur (vt in summa dicam) eiusmodi: Non par est eos, qui naturã, quę sit, ignorent, naturales euacuationes in ore habere. At eadẽ ratione, sophista audacissime, nobis, neq; vt animam teneamus, neq; sensum, neq; vero mentem, aut rõnem, aut memoriam, cognoscere licebit: quippe quorum oĩum nõ facile dignoscat̃ essentia, quod minime mirum sit. Nam, cũ Solem etiam ipsum, quem tñ apertissime videmus, qua'nam sit essentia, non exacte satis scimus, existimabimus. s. nos de natura, de aĩa, aut memoria, aut reliquis id genus rebus posse audacter decidere? Verũ, quẽadmodũ recte ista diximus, sic, cum horũ vniuscu-

iusq;

A iusq; notionē, substantiæ q; dignotionem tenemus manifestam, adijcienda ea oratione est, à natura enim planta omnis regitur, at animal omne à natura simul & anima: siquidem nutritionis, atque augmenti, effectuum q; huiusmodi causam naturam appellamus oēs, vt sanè aiam, qua sentimus, mouemur q;. Quo fit, vt nec falsa naturæ opera proferat nostrum quisq;, nec iam, si illa nouerit aliquis, statim hunc necesse sit eius quoq; essentiam nosse, quemadmodum nec Solis, quem vt orientem manifesto, sic etiam occidentem videmus, loci q;, interuallum vtriusq; præfinito tempore ordinatim percurrentem, huius tñ quæ nam sit essentia, per ocium quærimus. Quòd si igitur fieri non posset, vt naturales quoties fieret excretiones, sciremus, nisi prius has ipsas facietis naturæ substantiam cognosceremus, non ille quidem immerito, cum hanc incognitam esse ostendisset, simul etiã harum ipsarum dempsisset cognitionem: nunc cum liceat, etiam siquis illam ignoret, has tñ ipsas scire, superuacanea sunt, quæ nugatur: & hæc quidē omnia optimus Iulianus. At nos, quoties alicui nullo sumpto purgante medicamento vomitus accidit, aut multa cõtingit inferior euacuatio, siue ea per intestina, siue per vterum fiat mulieris, huiusmodi omnia natura facta esse dicimus, vel à natura, vel naturaliter (nihil enim refert) ea q; ipsa cum manifesto ægrorum emolumento imitamur. Videtur autem Iulianus neq; id scire, quod quotidie in ore oīum est, vulgo q; non nescitur, B nempe secundum naturam se habere sanos, ægros vero præter naturam: nam, si prius, q̃ naturæ essentiam nouerimus, nullis nobis huiuscemodi nominibus vti licuerit, neque ẽm naturam sanos, neq; vero præter naturam ægros se habere dicendũ nobis erit. Demus tñ illi, si placet, hoc ex abundanti ratione, concedamus q; fieri non posse, nisi prius ex calido, frigido, humido, & sicco corpora nostra constare sciuerimus, bona, quæ à natura vel casu fiunt, vt imitemur. Quid igitur obstat, quo minus hoc ipsum sciamus, dum & placiti huius demonstrationē afferre possumus, et optimus quisque philosophorum, qui tibi quoq; ipsi admirabiles sunt, cum Hippocrate vnà, atq; inter se etiam consentiunt? Nisi vero discordiam aliquis satis esse argumenti putet ad monstrandam placiti huius ignorantiam, de Stoico repente ambiguus quidam factus. Nam, si sermoni huic persuasus credis, affirmanti eorum nihil, de quibus philosophi inter se digladiantur omnes, in cognitionem cadere humanam posse, cur non multo etiam magis, q̃ alijs oībus tuis illis pulchris cõitatibus, quas in cœlis habitans methodus generauit, fidem abrogas? at has aliorum medicorum nullus obscure, quin aperte potius nouit, sicuti quidem existimat Thessalus, quod q; hoc maius sit: cum enim has Thessalus gloriosissimo medicorum, qui circa ipsum sunt, choro sibi visas ostenderit, nemini tñ inter illos conuenit: quinimmo maius ad hanc vsq; diem bellum inter se exercent, q̃ cum vnà C cum cõdiscipulis suis altercabatur Thessalus. Quòd si ex dissensione rerum ignorationis signum sumitur, profecto ante omnia Thessali cõitatibus, quanto etiam magis de his ambigitur, abroganda fides est. Enimuero de corporis nostri natura, quam vel ex aere, & igne, & aqua, & terra, vel humido & sicco, calido ac frigido temperate sibi inuicem mistis constare dicunt, dubitatum quidem olim est, sed non adeo tñ, vt de Thessali cõitatibus, cum & Plato, & Zeno, & Aristoteles, & Theophrastus, & Eudemus, & Cleanthes, & Chrysippus, alij q; præterea philosophi quàm plurimi, qui se partim Stoicos, partim Peripateticos, partim etiam Platonicos noīari voluerunt, eadem de illis sentiant. At à Thessalo prolatæ cõitates, tantum abest, vt cæteris probentur medicis, vt ij etiam diuersa de his sentiãt, qui re vera amethodi cum sint, glorioso tñ methodi vocabulo quodã tanq̃ prætextu vtuntur, neq;. n. Hippocrati, neq; Diocli, neq; Plisthonico, neq; Praxagoræ, nec Mnesitheo, nec Philotimo, nec Erasistrato, nec Herophilo, neq; medicorum alicui logico, empirico've Thessali placuere communitates. Quòd si conferendæ inter se discordiæ sint, eam, quæ de Thessali cõitatibus est, longe alteram superantem inuenies: cum. n. tres sint genere (vt illi dicunt) in medicina sectæ, Thessali q; cõitates tam qui se empiricos, q̃ qui dogmaticos profitentur, tollant, non sanè exiguam censendũ est discordiam hanc esse, immensam q; adeo, vt vinci non possit: quippe cum eas, D neq; qui harum habitus est parēs Themison, neq; alius ab eo quispiam, at nec amethodorũ Thessaliorum vllus obseruet. Itaq; non facile quęquam inuenias, qui non illis aut addiderit, aut detraxerit aliquid, aut aliqua saltem ex parte mutarit, neq; tñ, etiam si ipsi inter se oēs consentirent, parua esset eorum cum alijs dissensio: cum vero de his omnibus ipsi quoq; inuicem dissideant, solus hic relinquitur Thessalus, eum q; præter Iulianum istum secutus nemo est, & is verbo tantum, nam re apertum fecimus, quàm illi maxime aduersetur: quorum si quis fidē sumere certã velit, nostros is de secta methodica cõmentarios adeat. Porrò Thessalus, etiam si solus pro veritate contendentibus dicat eorum, quę alijs visa sunt, consensum, demonstrationem esse quandam, ac iudiciũ, illum nemo dãnauerit, & postea Thessalum, qui ab oībus dissidet alijs, non damnabimus? Hippocrati, cui præter optimos medicos, philosophorum etiam optimi consentiunt, fidem non adhibebimus ob vnam dissensionem? quis hoc tandē ferre possit? quis tot tantas q; toleret nugas? quis non potius doleat, cum tēpus cotradicendo absumat homini, qui nec, quę dixerit, recordetur, nec, quæ scripserit, intelligat, ac tantummodo (vt in prouerbio est) quicquid in buccam venerit, effutiat?

Aduersus Iulianum & Asclepiadem, quòd plenitudo sit causa continens quorundam morborum. CAP. 6.

VErum omissis iam ijs, quæ deinceps dicat, audiamus, ac primum cum præsentis aphorismi principium esse ait, ac caput, nempe quòd morborum continens causa humorum

sit

sit plenitudo. Rectius autem fecerimus, si hoc quoque in loco verba ipsa, vt habent, omnia adscripserimus: proditum igitur ab eo est statim in hũc ferme modum (tempus est enim iam, vt recta ad contradictionem veniamus.) In perturbationibus ventris, sic vt, quod reliquũ est aphorismi, principium habeat, ac caput, nimirum ex humorum plenitudine, vt à causa continente, morbifica affici corpora. Quapropter demonstratum cum sit affectuum non esse causam humores, (hæc enim explosa iam est opinio) simul etiam aphorismi detectum est exitium, vt qui obscuro, falso q; innitatur fundamento. Hæc sunt eius verba: optimum autem factu foret, si theatro constituto, pleno q; non quidem quale Thessalus instituit, dum seipsum in suis illis garrulis libris coronat, sed eruditorum potius hominum pleno percunctaremur ab ipso, quanam tandem demonstratiua methodo duce sermonem existimet verum esse à se dictum, qui sanè, si quidem rectè illum quispiam interpretetur, ad hunc se fermè modum habebit: Qui vacuationibus iuuari ægros aiunt, necesse est hos existimare continentem morborum causam plenitudinem. Quòd si verus sermo is est, lubens sanè inter doctorum hominum cœtum Iulianum interrogarem, vt ex eorum multitudine stoliditatem aliquando agnosceret suam: nam ex ijs, quæ dicuntur, fieri non potest, vt agnoscat, huiusmodi cum sit.

Desiderantur pauca.

Seipsum detegit in libris: at in theatro, quẽadmodum rectè ista tractentur, nũc exponam. Multis ex ijs, qui febre laborant, sanguinẽ mittit Thessaliorum asellorum grex: si quidẽ hoc faciũt, censentes nocumento eos ex euacuatione affici, non rectè faciunt: sin iuuari credunt, causam supponant hi, necesse est, continẽtem esse plenitudinem, quod tamen negant. Dicat hic mihi horum fortasse aliquis, quæ tandem necessitas est, vt iuuante euacuatione continens sit causa plenitudo? cui ego facile ita respondere possum: necessitas quidẽ nulla est, de grege tñ vestro is est, qui ista dicat. Iulianum q; monstrabo, simul q; æquum esse dicam, vt suarum ille nugarum rationem reddat, & hoc quidem modo in theatro cum eo egerit quis. nunc vero (neq; enim theatrum habemus) paucis huiusmodi datur occasio. Quin omnes, quæcunque collibitum, effutiunt, seu vera ea, siue aperte falsa sint, id quod Iulianus semper facit, sine delectu, quicquid in mentẽ venerit, scribens, nihil q; vnquam veritatem curans. Ego autem in vniuersa vita mea cum nihil æque studuerim, q̃ demonstrandi prius scientiam tenere, deinde summo hanc studio exercere, frustra laborasse videor: nam, quicunq; demonstrationẽ, quid sit, percipiunt, spes est hos re cognita, Iuliani fortasse abijcere nugas posse: at, qui gregarius illius est, is ne eorum quidẽ, quæ dicuntur, quicquam intelligit. Quam ob rem dictum antea quoq; à me est, non exiguum imponi mihi certamen hoc ab amicis, quorum gratia scientificos tracturus sum sermones. Enimuero nõ solum oportuit Iulianum causarum differentiæ cõuenientia proferre vocabula, sed etiam eorum obseruare significata: nunc autem (hoc enim habet methodicorum omnium stoliditas commune) ad nomenclaturas vsq; continentium causarum progreditur ille quidẽ, at, quo ab antecedentibus modo differant, non intelligit: neq; n. latuisset eos morborum ab antecedentibus causis augmentum fieri: quæ enim principio morbos facere consueuerunt, necesse est hæc, donec simile quippiam agunt, eosdem adaugeant: vt medicamentum, exempli causa, acre adeo, vt vlcus facere possit, cuti hora impositum tantummodo vna cuticulam vulnerabit solam, ἐπιδερμίδα Græci appellant: longioris vero temporis tractu adhærens opus peraget euidentius, cute primum ipsa, deinde subiecta quoq; carne correpta, quo modo etiam, quæ putrefacientia noĩamus, ad ossa vsq;, tegente hæc ipsa carne exusta, descendunt interdum. Hac igitur præditæ natura cum sint antecedentes causæ, fieri non potest, vt, si quidem illæ remaneant, quod factum est morbi, persanetur: cum enim, sicuti monstrauimus, maior subinde morbus fiat, non sanè, anteq̃, quod facit, tollatur, perfecte sanabitur: sunt igitur causæ antecedentes, cuiusmodi quoq; plenitudo est. Supponamus. n. ante alia hoc in sermone, antecedentẽ nisi quis absciderit prius causam, fieri non posse, vt, qui factus est, affectus curetur: ob id q; ipsum Asclepiades morbos à plenitudine incipere existimat, ægris q; adiumento huius esse euacuationem ait, petit q; curationẽ à medicis perfici, nõ morbos, quos plenitudo faciebat, soluẽtibus, sed, ne adaugeantur, prohibentibus: supponatur tñ causam morborũ continẽtem interdum esse plenitudinem, necesse statim est, vt huius euacuatione tollatur morbus. Atqui, vt Asclepiades ait, nunquã causa est continens: satius. n. fuerit, relicto hoc in loco garrulo Iuliano, cum Asclepiade sermonem conferre, qui, vt cætera desint, legitime certẽ, sophistam agit: oratione enim vti vir consueuit, cui credi maxime possit, non illepide fucata, quod sophistæ, vt arbitror, officium est, non dissimilem tamen huic sermonem protulit Iulianus, eum, quem deinceps scripsit, nõ mehercle facultate in hoc vsus sua (tales enim vbique scripsisset) sed eorum, quæ Asclepiades dixerat, recordatus: q; si ex proprijs esset Iuliani sermonibus, non aliter, quàm superiores, nugatorius videretur. Itaq; ait Asclepiades. Si continens morborum causa esset plenitudo, factis non nunq̃ largis inter morbi initia euacuationibus, fore, vt nocumentum statim à se oẽ æger depellat: nunc contra visi sæpius sunt, purgata plenitudine, morbi tamen ipsi augeri. satis est ratio hæc probabilis, propriaq; ob id eget solutione, neq; tamẽ ad ea, quæ in Hippocratis aphorismo dicuntur, accedit: nam illa ex communi potius hominum oĩum ratione, qua empiricos quoq; vti diximus, quàm ex dogmate vllo, fidem sumpsere:

A ideo q; Asclepiadis ratione diluemus ipsam, non sane tanquam ad ea, quæ in aphorismo dicuntur, pertinentem, sed quod consultius existimemus esse, postquam Iulianum hucusque garriente protulimus, propius ad hominem accedere, sophista qui sit, qui cum dialecticorum aliquando more exercitatio instituatur. Cum igitur plenitudinem nominabit Asclepiades, interrogetur, vtrum dicat eam'ne, quæ ex facultate, an eam, quæ ex vasorum capacitate æstimatur, quam etiam κατὰ τὸ ἔγχυμα nominare solent, atque vtrum eam, quæ in toto corpore, an potius, quæ in sola eius parte consistat. Ea porrò, quæ ex facultate est, ne nominari quidem ab ipso potest, vt qui facultates ferè omnes, quibus gubernatur animal, sustulerit: quæ vero ex vasorum capacitate, duplex illa quidem etiamnum est: aut enim ad mensuram refertur, quæ secundum naturam sit, aut hoc vno, nudoque intelligitur, nempe quod non intra vasa capiatur, potest q; horum vtrunque, aut in toto consistere corpore, aut in vna, pluribus've eius partibus: ostensum q; à nobis est in his commentarijs, quibus symptomatum causas enarrauimus, atque vbi tumores præter naturam tractauimus, conuulsionem interdum, tremoremque, ac in vniuersum phlegmonen, & erysipelas, id q;, quod à recentioribus medici œdema vocatur, alios q; præterea affectus, plenitudinis inniti hypothesi, tum, si plenitudinem euacuet quis, ad naturale quàm primum statum redire membrum. Diximus porrò alibi quoque de continentibus causis, vbi ostendimus tam nomen
B ipsum, quàm rem, cui impositum nomen sit, ex Stoica esse secta, neque rectè recentiores medicos genus hoc totum aut nominasse, aut tractasse: nos q;, ne de nominibus contendere videamur, secundum eorum sæpius sententiam causæ quædam vt sic nominentur, concedere, non mehercle quæ ex ijs, quæ absolute esse dicuntur, sint, sed quæ in generatione ipsa essentiam habeant, in quo sophismatis consistit explicatio. Cæterum, quæcunque Iulianus garrit, in hunc transferre locum nostri non est muneris, quin potius ad aliam quæstionem veniamus, quę communis in vniuersum est. Causarum, quæ in humoribus consistunt, duplex habetur genus, alterum ex plenitudine, ex corruptela alterum, facilem q; vtriusque aiunt esse curationem, cum momento temporis liceat, & quod ex redundanti superuacuum est, emittere, & quod corruptum sit, vniuersum inanire sic, vt nunquam perduret morbus: quam sanè
« rationem dilucidam simul, ac breuem Iulianus obscure, prolixe q; verbis his scripsit. In ipso statim
« aphorismo indemonstratum lemma extortum esse, nempe quod morbos humoris faciat plenitudo,
« aut in impropriam qualitatem transmutatio, quam speciem omnem, corruptelam medici vocant: quare
« eo, quod morbum faciebat, educto, insigne opinatur iuuamentum futurum: sic sine controuersia,
« antequam appareat humoris alicuius in corpore contenti indicium, plenitudinem morbi causam esse
« existimat, aut, si minus hanc, transmutatione certe, quod nec intelligi potest, nec sanè ad veritatem
« C proxime accedit. Sic.n. existimemus, licet, facile morbos tolli vniuersos posse, nec iam diuturnus vl-
« lus foret, atque vnius esset rationis curatio omnis, nullam in se operosiorem difficultatem continens:
« simplex.n. ac promptum, atque adeo in ipsis manibus esset, quod morbum facit, exinanire, in ipso q;
« statim principio, prima q; eius consistentia morbum soluere, vt iam nullo alio, quam euacuatio auxilio
« indigeat, atque huius, qualicunque tandem accidat tempore, accommodari vsus possit, ac, si in causa sanguis sit,
« sola contenti erimus venæ sectione, si pituita, quæ pituitam educant, dabimus, si bilis, quæ bilem.

De curanda vtroque plenitudine, & humorum corruptione aduersus Iulianum. CAP. 7.

HÆc sunt Iuliani verba, quorum omnium, vt dicebam, ratio ita se habet: Si, quæ morbos faciunt, causæ humores sunt, fieri potest, vt exinanitis quàm primum ijs, nullum diutius consistere permittamus morbum: atqui multi, etiam si inter initia satis inane reddamus corpus, diutius tamen perdurant: non sunt igitur humores causæ. Quæ sanè ratio, si quidem de corporis vniuersi plenitudine accipiatur ea, quæ ad vasorum capacitatem refertur, vera est: nam, si in morbi ipsius principio, quod superuacuum est, inanire volumus, vniuersum exinanibimus plethoricum affectum: sin plenitudinem accipias, cum parte aliqua plenior collecta redundantia est, falsa, cum ostensum à nobis sit non semper fieri posse, vt huiusmodi plenitudo subito euacuetur. Sic etiam, si de corruptela ratio
D interrogetur, hæc solui facile potest, quippe quam non statim euacuare possis, perinde ac si vase aliquo contineretur, aut dolio: ex quibus tamen cum prauum euacuauerimus humorem omnem, non statim, nisi deterso prius, eloto q; diligenter vase, meliorem infundimus. Num igitur fieri potest, vt ex humano corpore corruptum euacuemus sanguinem, eius autem loco meliorem quàm primum eius addamus partibus? Quo nam igitur modo (inquiunt) exinaniri statim corruptio potest? sic.n. hoc, vt alia omnia, facile pronunciant, nullo rerum respectu, neque vllam in consideranda re vniuersa adhibentes diligentiorem examinationem: enimuero, quemadmodum, cum bilis vis multa in corpore continetur, sæpius facile sit, dum febris absit, eam ipsam euacuare, sic, cum ante acuta correptus febre homo fuerit, difficillimum id redditur: neque enim licuerit absque periculo, purgante tunc vti medicamento: ad eundem modum de pituita, de q; serosis excrementis existimandum. Dictum sanè à nobis de his omnibus est in alijs libris: opus q; est, qui scire ista exacte voluerit, inde sibi discenda hæc petat. Morbus igitur plethoricus vt sit phlegmone, non in ipsis solum vasis plenitudine detenta, sed etiam vniuersos occupante musculorum sinus, ex eo potissimum libro discas licet, in quo de tumoribus pręter naturam scripsimus: quod vero subito curari phlegmone omnis non possit, diximus in libris de curandi ratione, secundum eam potissimum operis parte, in qua curandorum pręter naturam tumorum via instituitur: fit.n. interdum, vt tam valide, tam q; tenaciter adhæreant carni viscidi, crassi q;
humores,

humores, periculum vt sit, ne, cũ diutius perseuerauerint, sequatur scirrhus: at ij, qui nihil horum E sciunt, dum potissimam artis partem ignorant, damnant Hippocratem: atqui è diuerso quis, cum solidum corpus refrigeratum, aut excalfactum aliquod fuerit, promptum fore illi ad naturã recursum dicet, quo modo etiam, cum densius, rarius've redditum fuerit: neque enim refrigeratum excalfacere, excalfactum q; refrigerare, densius ꝗ rarefacere, ac rarum densare laboriosum fuerit: at pertinaciter adhærentem parti carnosę humorem, aut crassum, aut glutinosum educere, laboriosissimum: nam, cum ex vasis etiam laxis ijs haud promptũ sit sordes expurgare, facile id.s. in carnosis existimabitur. Quare summe deprauata ratio ea est, quæ causas in humoribus cõtentas curatu faciles semper magis esse dicit ijs, quæ in solidioribus partibus sunt. Nam, si in vniuersa corporis habitudine absolute plenitudo insit contenta in vasis, quam proprie plenitudinem nominamus, nõ sane difficile factu fuerit, & primo quoq; tẽpore hanc ipsam exinanire, & prouenientibus inde symptomatis ægrũ liberare: contra, cum vitiosus succus aliquis, aut corruptela adsit, fieri non potest, vt abunde facta euacuatione sanitati homo restituatur. Nec sanè alio se modo res habet ipsa: plures.n. inuenti sunt, quibus cum degrauaretur corpus, tensionis q; accederet sensus, venæ quàm primum sectione symptomatis his soluti sint: non nullis contra per totum mensem corruptionis nocumentum permansit, dum nec deprauatum sanguinem potuimus vbertim exinanire, nec meliorem aliũ F reponere: nam, vt ex cibarijs recte in corpore cõfectis bonus generatur sanguis, sic periculum est, ne, dum idonea concedimus alimenta, cum prauo, qui prius inerat, bonus vnà corrũpatur. Quam etiam ob rem nõ omnem se pollicentur corruptionem sanaturos, sed illam vnam, in qua validum adhuc corpus sit, vires q; robustæ, non cum æruginosus penitus factus sanguis fuerit, & qui inditum alimentũ trahere secum in corruptelam possit, sed qui potius ab hoc ipso cõtemperari queat: sed nec, cum ad vires æstimata plenitudo fuerit, sanari continuo æger potest, eo ꝙ cum inanitione vnà ipsa dissoluantur interdum vires. Diximus de huiusmodi affectu in opere de medendi methodo. Ergo raro inanitione hominem continuo sanum reddes: continget tamen quandoque hoc, quemadmodum apparet: & huius sanè rationis veritatem clare ostendit experiẽtia: quidam enim ab euacuationibus statim ipsis omni liberantur molestia: sed nec hosce affectus nosse medico cuiuis promptum est, nec, vt eos norint, statim etiam dignoscere eos valent. Ij sunt igitur, qui maxime nugentur, inter quos, vt verum fateamur, primas obtinet Iulianus, qui, cum nullum vnquam cum artis operibus commercium habuerit, ex his tamen, quæ ipse nouit, audaculus reperitur. Cæterum nos sæpius inter ipsa artis opera post vtriusq; plenitudinis inanitionem homines sanitati continuo restitutos ostendimus, vtranq; dico, & quam ex vasorum æstimamus capacitate, cui plethoræ G nomen est, & quam ex viribus metimur, quæ inanitione non dissoluatur: atq; hæc, cum primum ægros quis visere inceperit, vnà cum ijs, qui sanare nouerint, percipiet omnia.

Aduersus Thessalum & Iulianum de humoribus, qui à purgantibus pharmacis trahuntur. CAP. 8.

VIdeamus ea, quæ deinceps dicuntur, in quibus Asclepiadæ rationem tractandam suscipit Iulianus peruulgatam illam, qua persuadetur non proprios trahi à purgantibus medicamentis humores, sed ab his generari. Sanè pauca quædam de re hac diximus in calce libri de elementis secundum Hippocratem, sicuti in primo quoque de naturalibus facultatibus: postremo socijs ita rogantibus librum etiam de hoc scripsimus vnum, cui titulus de purgantium medicamentorum facultate: quare vniuersum de his sermonem, qui scire voluerit, inde sibi petat: nos hoc in loco ijs, quæ à Thessalo dicuntur, resistemus: prius tamen eius verba adscribam: Athletam, quem volent, capiamus bona præditum habitudine, naturaliter q; se habentem: huic bona in corpore cum insit materia, firma'que, medicamentum exhibemus, quæ'que excernuntur, summe corrupta ostendimus, vnde colligimus, nemine, qui ijs contradicere queat, reperto, cum, quæ nunc excernuntur acerrima simul ac corrupta, antequam medicamentum exhiberetur, talia athletæ non adessent H (bona enim is habitudine erat) nihil aliud nobis restare dicendum, quàm vtraque hæc à medicamento fieri: primum quidem materiam ab eo in corruptelam verti, deinde etiam excerni, siue per vomitum id, siue per aluum fiat. Hæc sunt Thessali verba: audistis autem priuatim à me, quòd in bonæ habitudinis aliquo humores purgentur omnes, id non magis, quòd nunc illi generentur, declarare, quàm quòd antea contineantur: frustra igitur ista attulit, neutrã necessario, aut comprobans, aut demoliens sectam: quòd si aluum subducens aliquid exhibeat, non tamen medicamentosum hoc illis est. Neq; vero inuerecundi Thersitæ more exhibemus, & ostendimus, dicere debuit, cum neque exhibuerit id, neq; ostenderit vnquam, nec iam exhibentem alium, aut ostendentem viderit. At nos ij certe non sumus, qui ea, quæ minime præstamus, dicere, aut scribere audeamus, sed ostensa operibus prius ipsis veritate, tum demum rerum explicamus artem: id quod ex his quoq;, qui de Thessali grege sunt, audias licet, partim quot ex ijs, qui aqua inter cutem laborabant, medicamento dato, quod aquam educeret, ventrem quàm primum ad æqualitatem reduxerimus, partim etiam quot ictericos sanitati continuo restituerimus; bilem trahente medicamento exhibito. Verum neq; hæc, neq; aliud huiusmodi quicquam vidit vnquam Iulianus: athletis purgãs, inquit, exhibeo medicamentum, & ostendo: verisimile videlicet est, vt tanta præditus amentia

athletas

A athletas bonis præditos succis purget, aqua inter cutem laborantes non purget, non regio morbo affectos, non atra percitos bile, non eum, qui morbo, quem elephanta vocant, correptus sit, non cancro affectum, non quem phagedæna, aut erysipelas, aut alius quispiam, qui ex malo generetur succo, morbus infestet: satis nobis de his ipsius nugis dictum sit: nam, si, quæ audire dignus est Iulianus, dicere omnia institerit aliquis, huic non iam vno aut altero, sed longe pluribus libris opus fuerit. Veruntamen eorum, quæ deinceps dicit, aliqua audiamus, hoc modo scribens: Aliud « affero validissimum, quo maxime inspecto resipiscere eos æquum fuerat, nō atra omnino bile agi: « cum enim subesse bilem arbitramur, pituitam purgans medicamentum damus, nec iam pituita, sed « bilis excernitur: cum vero pituitam, hanc ipsam educente medicamento dato non pituita, sed bilis « vtrobique deijcitur: hydropicis aquam ducens medicamentum damus, tunc q; cum manifesto in « hydropicis aqua contineatur, præter omnium maxime opinionem exire aqua non videbitur: par « enim esset, vt, cum bilem trahens medicamentum exhiberemus, bilis, cum pituitam, pituita educe- « retur. Hæc sunt, quæ dicat, in quo admiratione dignum est, quod primum dixit, non oportere ab « atra omnino bile agi: nimirum nos atra percitos bile dicit, quicunque Hippocratem laudamus. Quòd sanè lepidum sermonis genus illis potius conueniebat, quibus atrabilarios ab atra infestari bile placet: porrò fabuloso Æsopi asino simillimus esse Iulianus reperitur, qui, cum vna Aristosito domino accubantem melitensem quendam catellum vidisset, circum'que ipsum saltitantem, ac delitiose ludentem, mota subinde cauda, iucundam præterea quandam emittentem vocem, ob quæ læti conuiuæ erant, ipsum'que exosculabantur omnes, nihil moratus sit, quin in sellam confestim insiliens ruderet, ac sese, caudam identidem quassans, verteret. Huic perquam similis Iulianus cum sit, cauillose in nos inuehitur, obiecta nobis per iocum melancholia, quæ ab atra, vt ipse ait, bile fit. Sine igitur, in te nos de atra bile dicamus, qui, cum arte minus etiam quàm puerul medici valeas, in Hippocratem inueheris: qua quæ nam maior inueniri melancholia potest? quę manifestior ignorantia? quæ tandem petulantior audacia? His nos iocose incessis Iuliane, indoctis q; ea ita sermonibus complicas, vt iam ne puerum quidem latere possit, quàm absurda hæc sint. Nam, cum Hippocrates dixerit nullam neque ætatem, neque anni tempus, neque « aliud omnino inueniri tempus vllum posse, in quo ex corpore nostro humor aliquis totus pe- * reat, vt quos semper nobis inesse dicat, sintq; nimirum ij, sanguis, pituita, atque vtraque bilis, quos « in omnibus inesse omnes existimat, incrementum autem suscipere in alia temperatura, natu- « ra'que corporis, ætate, tempore, regione, morbo, ipsius te demoliri rationem putas, si bilioso « C pituitam ducens medicamentum cum dederis, hæc quidem euacuetur, ipsa bilis non euacuetur. Age vero, demus hoc manifesto fieri, vt non semper proprium sibi humorem euacuet medicamentum, num falsum propterea videri debet Hippocratis dogma? si nanque humores omnes « æqualiter attrahit purgans medicamentum vnumquodque, ipsos autem in propriam speciem * quandam mutare solet, nihil erit inter venæ sectionem, ac purgationem discriminis. Quòd si hæc ita habent, haud sanè difficulter experientia possumus dogma ipsum probare, duobus'que propositis hydrope laborantibus hominibus, quibus eadem adsit magnitudo, idem corporis habitus, ætas eadem, alteri eorum aliquod, quod aquam trahat, medicamentum dandum, alterius secanda vena, considerandum q; deinde, vtri eorum profuerit id, aut nocuerit: par autem fuerat, vt idem in vtroque fieret euacuationis modus, ac tot mitterentur sanguinis heminæ, quot essent euacuatæ (vt ij quidem existimant) aquæ à medicamento purgante. Verum demus etiam hoc illis, & in altero quidem, qui purgatur, aquæ heminæ euacuentur, verbi gratia, quindecim, in altero autem, cui secta vena est, duæ tantum, videamus nunc, vter horum iugulatus sit (nam quid aliud, quæso, dicendum sit de hydropico, cui missus sanguis fuerit?) atque vter adiutus maxime. Quid mihi hic dices ò bone vir? num similiter, atque ad eundem nos modum refellimus, quemadD modum paulo ante tu faciebas? bilem purgans medicamentum alicui detur, inquit, qui aqua intercute laboret: bilem hoc etiam ò bone vir euacuabit, verum modicam, omne q; citra emolumentum. Bilioso, quod aquosam detrahat materiam, detur, hoc quidem aquosa euacuabit, sed modica, nec sine detrimento: è diuerso, quod aquam trahat, ascite laboranti detur, quod bilem icterico, hic & plurimum euacuabitur homo, & maximo præterea cum iuuamento. Hæc, si apud medicorum aliquem scripta nondum legit Iulianus, hominis admiror diligentiam: sin, cum ista legisset, ausus est, quæcunque scripsit, scribere, par est, vt illius prudentiam admiratione prosequamur. Ego enim eorum, qui ista audierunt, offendi aures puto. Iulianus, autem, cum de his scribit, insanire nos arbitratur. Respondeat itaque ijs, quos laudauit, philosophis in memoriam reuocatis, à quo nam ipsorum demonstrandi legem huiusmodi acceperit, cuiusmodi vsus ipse est. Si enim, inquit, bilem trahens medicamentum, animantis natum est bilem expurgare, non ipsam generare, in pituitosis non sanè bilis euacuaretur: quàm vero mire id, quod consequens est, nouit? O præclaram sophistæ huius dialecticam. Quid'nam tam vnquam prudenter Chrysippus, Aristoteles, Plato dixit? Qui, si de ijs proposita illis foret consideratio, cum nulla penitus contineretur in corpore bilis, id prorsus sequi affirmarent, nullam quoque omnino à bilem trahentibus medicamentis exinaniri, cum vero modica inesset, quæ ab ijs traheretur, modicam quoque futuram

ram

ram esse dicerent, quemadmodum sanè plurimam, cum plurima contineretur. At nouæ huius dia E
lecticæ sophista Iulianus, cum modica quandoq; in corpore bilis insit, nullam prorsus bilem, hanc
ipsam ducentia medicamenta sequi censet, & postea nos quidem insanire dicit, quicunq; aqua in-
tercute laborantibus aquam ducens medicamentum damus, seipsum vero prudenter agere, cuius
placitis consentanea est venæ in his sectio. Simillimũ his ipsius sermonibus est, quod in sequẽtibus
verbis his affert: & quod magna ex parte vicissim intenditur, ac remittitur, indeterminata sanitas »
similis aliquis factus quantum ad nos, secundum omne continuitatis, quantum ad nos, in eo, quod *
rarenter, nec sæpenumero fit. Per hæc Iulianus opinionem refellit existimantium corporeos sem- *
per esse passionum affectus intensionibus, ac remissionibus in testimonium adductis: id q; facit, ra
tus se in hoc methodicorum opinioni consentire, à veteris autem magistri placitis dissentire, cum
tamen diuersissimum hoc sit. Nam, qui in solidis animantis partibus insunt affectus, obfirmati in-
sunt ac durabiles: at quæcunq; humida sunt, præterquam quòd in alias animantis particulas subin
de decumbunt, par est etiam, vt partim in halitum tenuefacta digerantur, partim etiam per meatus
sensui patentes excernantur, & nunc quidem à gubernatrice animantium natura concocta, melio-
ra, nunc à febrili immutata calore, deteriora fiant: ac quædam ob calorem hunc difflentur, quædam
rursus bonis admista alimentis meliora euadant, non nulla autem à prauis illis confluentibus cor- F
rumpantur, siue ea prius etiam, quàm assumerentur, praua fuerint, siue non rectè ea ventriculus
concoxerit.

Desunt quædam.

Accensas vero ob putrefactos humores febres, nihil sanè mirum sit, si, prout collecti ij per loca
fuerint, putrefacti q;, atque exinaniti, ita generationes, ac declinationes sortiuntur: verum hoc il-
los fortasse quispiam dicentes ferat: at, quod deinceps Iulianus scribit, non iam cum alijs commu-
ne, sed ipsi proprium hoc nunc referam: satius autem visum mihi fuit vniuersa illius verba, quan-
quam prolixiora, adscribere, ad hunc modum habentia. Quod vero intelligi nõ potest, cum in ple »
nitudinem, aut corruptelam pro eo, quod præsens poni debet, morbi refertur causa, quis nam quæ- *
so exactissime aliquid dignoscet? affectu de toto corpore abeunte necesse est, omnia in omni par- »
te, particula q; redundare fateamur: vnà enim cum affectu perduret, opus est, continens causa: per »
totum autem eunt affectus, quales febres sunt, & quamplurima alia, in quibus in toto inesse pleni- »
tudinem oportet, plurimam q;, cum plurimus morbus fuerit, atque ita concessum dicere. Quòd G
si vero * * quod contradicit humoris plenitudo: atqui Iuliano non placet morbo-
rum, qui in vniuerso consistunt corpore, continentem causam in vno consistere loco, sed, si
quis fluxum etiam in bubone continentem esse supponat, febris cum sit, in tantam incidet sermo »
dubitationem: nam dissoluto bubone, nec permanere illam, nec cessare possibile est, cum manen-
te quidem necesse sit, vt & febris soluatur: soluta autem continentem sui ipsius causam bubonem
habeat, oportet: ex q; hoc præclari huius defensoris subuerti rationem necesse est, qua ait fieri non
posse, vt morbi, vniuerso in corpore qui sit, causa vnico consistat loco, cum tamen nullam aliam
continentis causæ afferre rationem possit, quàm quòd ab ea aliquid fiat, ac cum ea pariter cesset,
nisi forte hoc etiam in loco, quemadmodum in alijs quoq; facere consueuit, repente se
Stoicum rursus profiteatur: verum cum hoc fecerit, non modo morbi, sed
ipsius etiam sanitatis causam afferet aliquam, &, quod minime vult,
calidum esse morbum aliquem, & frigidum, & siccum, & hu-
midum dicere cogetur. Quamobrem desinat ina-
nes has nugas afferre, neq; * modum,
verum alia excogitet, dum laudibus H
quidem nunc Stoicos extollit,
nunc ipsorum etiam
placita tollit.

GALENI LINGVARVM, HOC EST, OBSOLETARVM HIPPOCRATIS VOCVM, EXPLANATIO,

Mario Nizolio Brixellensi interprete:

Hunc librum Augustinus Gadaldinus, ex plurium Græcorum codicum collatione, pluribus in locis nuperrime emendauit.

C Vm volueris ô Teuthra linguas, {hoc est voces obsoletas,} quę apud Hippocratem reperiuntur, quàm breuissime fieri posset, à nobis exponi, libenter & prompte tibi paruimus, huiusmodi studiis pulcherrime morem gerere, pulcherrimum existimantes. Erit autem, vt ipse iussisti, ordo orationis nostræ ex ordine literarum, à quibus ipsæ linguæ initium capiunt: si prius tamē illud definierimus, inter expositionem omnium verborum Hippocratis, & solarum ipsius linguarum, quid intersit. Quæcunque igitur voces antiquis temporibus erant in vsu, nunc autem non amplius sunt, huiuscemodi voces linguas vocant, & ad has exponendas accedimus. Alias vero omnes, quæcunq; inquisitionem quidem non minorem desiderant, vsitatæ tamen in hunc vsque diem sunt, in ipsorum librorum expositionibus super his inspicere commodius fuerit. Quid enim iudicium, & quid diuinum, & quid integre, & quis in summo bonus habitus, & omnia, quæ talia sunt, oratione quidem longissima ad explanandum indigent, in communi tamen vsu versantur nihilominus, quàm vita, & breuis, & ars, & longa, & opportunitas temporis, & velox: quanquam & harum vocum non nullæ expositionis alicuius egent. Ex quo mihi in mentem venit admirari eos, qui omnia Hippocratis verba se expositiuros pollicentur, si quidem non intelligunt plura se præterire, quàm docere. Dioscorides quidem, non Herophilius ille cognomento Phacas, sed iunior quidam patrum nostrorum memoria multis libris scriptis non modo dimidiam, sed ne tertiam quidem, aut quartam partem omnium verborum Hippocratis exponit. Ac præter alia multa, cumulus etiam accedit horum duorum, quæ ab eodem in toto opere peccantur: primum quia de manifestissimis nominibus mentionem facit, ad quæ intelligenda non modo multa, sed ne minima quidem explanatione opus est: deinde, quòd hoc ipsum non semel tantum, sed sæpissime

D facit. Hæc igitur nos contempsimus, & præter hæc etiam omisimus exponere formam vniuscuiusque arboris, & herbæ, & eorum, quæ ex metallicis fodinis eruuntur, tum autem & piscium, & animalium omnium, de quibus frequenter mentionem facit Hippocrates. Quæ quidem Dioscorides is, de quo loquor, non erubescit transcribere ex libris Nigri, & Pamphili, & Dioscoridæ Anazarbæi, atque ante hos Crateuæ, & Theophrasti, & Heraclidæ Tarentini, & aliorum innumerorum. Idem quoque notissimarum vrbium nomina exponit, similiter'que Astrorum manifestissimorum, quæ ne puer quidem ignorare posset. Atque in his exponendis non hic solus, sed etiam alij complures peccant. Hæc igitur omnia si quis amputet, linguas explanauerit solas, vt Herophilus fecit, & Bacchius, cui Aristarchus grammaticus multitudinem exemplorum congessit, vt aiunt: nos autem (vt scis) plura etiam, quàm illi, excerpsimus, ea'que in commentariis habemus. Quæ celeriter & ipsa, si volueris, latiore enarratione colligemus tibi. Nunc autē, quod iudicatum est, & longioribus illis commentariis demonstratum, roganti tibi, vt per capita habeas, præsens liber compositus est, complectens non solum omnia nomina, quæ cum ab alijs antiquis vsurpata fuerint, nunc amplius in vsu non sunt, sed etiam quæcunq; ipse Hippocrates proprio aliquo modo sibi fecit, vel transferens à consuetudine, vel figuram accommodans aliam,

vel significationem mutans: nanque antiquos multa sibi nomina fecisse, ostensum quidem satis E est ab Eratosthéne in libris de antiqua comœdia, [a]† sed ego quoque idem tibi paucis per exempla possum demonstrare, cum pauci admodum facultatem habeant euidentius discernendi, quid nam lingua sit, & quid linguæ simile ab antiquo aliquo factum. Puto autem tibi Aristophanis exempla ex Dętaleis abunde satisfactura, quæ ferè ad hunc modum habent: Ad hęc tu dic Homere, quà nam lingua vocant κόρυκα. in illa enim fabula senex quidam ex Dętaleis proponit procaci filio primũ, κόρυκα quid sint, vt exponat: postea vero, quid vocēt ἀμδυηνὰ κάρηνα: Et ille quidem vicissim proponit linguam, quę in tabulis Solonis est [b]† ad causas differētes} hoc modo. Tuus quidem, meus autem hic frater dicat, quid vocent, ἰδῦσίτε. Deinceps proponit, quid nam sit bene facere: ex quibus manifestum est linguam antiquum esse nomen, quod ex consuetudine decidit. Quod autẽ vnusquilibet eorum, qui [c]† in studijs doctrinæ} versabantur, putabat licere sibi facere noua vocabula, satis indicat: & Antiphon, qui, quomodo ea facienda sunt, edocet. Indicat etiã & ipse Aristophanes in eadem fabula his verbis, ἄλις ὀρέλη καὶ μύρεον καὶ ταινίαι. Postea senex irridens ἤδυσ' ὀρέλη istud est ab Lysistrato. Rursus autem, cum Procax filius dixisset, fortasse à nobis, non perterreberis tempore: & hoc filij dictum senex irridens, ait, hoc perterreberis à rethoribus est: tum rursus, cum ille dixisset, quò tandem tibi hęc verba euadent. Rursus F senex & hoc, euadent, tanquam ab Alcibiade sumptum carpit, ac filius quidem nondum desinẽs, neque reuerens senem, quid coniectas? etiam malos viros diceres eos, qui exercent probitatem. Postea senex, ò Trasymache, quis horum patronorum te liberat? Manifestum igitur puto ex his tibi factum esse, vt dixi, esse modum linguarum, cum nomen commune omnibus à consuetudine superante cecidit, vel factum ab aliquo antiquorum non omnino receptum fuit in consuetudinem. Sic igitur & Hippocrates ex nominibus, quæ vsitata non sunt, aliqua assumit, aliqua ipse facit, aliqua autem [d]† nouis adiũctis sententijs} mutat, quorum vnũquodq; vnà cum linguis exponendum censemus, cum ex consuetudine, quæ nunc est, cecidisse videbitur. Sic igitur, si cuius etiam stirpis nomen, vel animalis, vel vrbis valde obscurum fuerit, hoc tibi inter ipsas linguas exponemus: & omnino hoc spectabimus, vt non tibi soli; sed etiam alijs, qui modo primas literas attigerint, liber hic vtilis existat. Si vero quispiam nescit, quid sit ἀνερήσομαι, & ἀπὸ πρόσω, & ἀμφω ἀμφίεσμα, & alia, quęcũq; talia sunt, ad Dioscoridem eum, & ad illius similes remittemus, vt ad eos, qui talia docere non indignum putant. Cum igitur aperte definitum sit à nobis, quid nam sit lingua, quid vox vsitata, & cum dictum sit existimasse nos idipsum, quod iudicatum est à nobis, & demonstratum in alijs libris, hic tibi solum sine demonstatione esse scribendum, ad explanatio G nem iam ipsarum linguarum accedamus, eligentes ipsas ex omnibus libris non solum vere Hippocraticis, sed etiam ex ijs, qui Hippocrati quoquo modo sunt inscripti. Quòd autem multæ à Bacchio prætermissæ linguæ hic scriptę sunt, quod'que nullam nos prætermisimus, ipse liber docebit, quemadmodum & illud, quod prout videtur oratio postulare, [e]† aliquãdo quidem interpretamur ipsam locutionem, qua cum exposuimus linguam}: in plurimis autem id facere negligimus, cum [f]† sine interpretatione} speramus ipsam explanationem fore manifestam.

A † Hoc in loco, vbi codices græci impreßi habēt, ἐπὶ παραδειγμάτων ὀλίγων ἐχόντων γινώσκειν ἐναργάστερον οἷον μέντι &c. manuscripti duo habent. ἐπὶ παραδειγμάτων ὀλίγων, ὑπὲρ τοῦ γινώσκειν, &c. Vt sic postea vertatur. Sed et ego quoque nunc tibi breuiter poßũ per pauca exẽpla ostendere, quo euidentius cognoscas quid nam ligua, etc.

B † Aliqui co. habent, εἰς δίκας διαφέρουσαν, i. ad iudicia, seu causas spectantem.

C † περὶ λόγους.

D † significatis.

E † ποτὲ μὲν παραγράψομεν αὐτὴν τὴν ῥῆσιν ἐξ ἧς ἐξηγησώμεθα τὴν γλῶτταν, i. aliquando quidem adscribemus ipsã orationẽ, ex qua exponemus linguam.

F † χωρὶς ῥήσεως.

INITIVM VERBORVM

LITERAE A.

A† ἀγκυλιδωτόν. Ansulam vel annulũ habens, dictum est autem de [b] currũ.
[c]† ἀγκυρομήλη. Speciũ siue specillum hamatũ.
[d]* ἄγγλιθές. Partes capitis allij.
ἀγρίη κολοκύνθη. Colocynthis, i. agrestis cucurbita, vt Crateuas, & Dioscorides, & Pãphil[9].
ἄγροφον. Montanum, syluestre.
ἄγυια. Imbecillia, {quasi membris carentia.}
ἀγχόμθρος. Qui suffocatur.
ἀδάξασθαι. Morderi cum pruritu.
ἀδηνέως. Negligenter, sine cura.
ἀέτωμα. Pars tecti in sublime erecta, vt triangulus.
ἀτέλγεται. Remittitur, resoluitur.
ἀθήρ. Et tuberculi, quod in palpebra oculi natũ à similitudine hordei Crithe dicit, pars acuta est, vt in secundo de morbis minore, & eius partis summum, quæ in cuspide sagittæ πώγων, hoc est barba appellatur, vt in quinto de morbis popularibus.
ἀθώρηκτος. Qui non ebrius est.
ἀγλίη. In oculis albicans cicatrix, vt in maiori de predictione, & albescentes humores concreti, vt in Coacis prænotionibus.
αἰγοκέρας. Quod & βουκέρας, & τῆλις, i. fœnugræcum.
αἰγύπτιον ἔλαιον. Ægyptiũ oleum, quod ipsi vocant cicinũ: veteres quidẽ ex ricino ricininũ.
αἰγύπτιον ἔλαιον λευκόν. Ægyptium oleum album, quod ex lilijs conficitur, & lilinum, & susinum nominatum est.
αἰγύπτιον μύρον λευκόν. Ægyptium vnguẽtum album, quod & medesium nominatum est, confectũ ex lilijs, et aromatibus, propterea q; vnguentum non oleum vocatur, idem q; lilinunguentũ, et susinum vnguentum appellatum est.
αἰγύπτιον μύρον. [e] † Ægyptium vnguentũ ex flore ægyptiæ spinæ, quod & metopium nominatum est.
αἰγυπτίην στυπτηρίαν. Ægyptium alumen, quod & scissile, & triscissile nominamus.
αἰεί. Significat aliquando, apud Hippocratem etiam donec, & apud multos alios antiquos.
αἰθάλη. Idem quod {fumus vel} fuligo.
αἰθιοπικόν. Subaudiendum est cuminum.
αἰθόλικες. In summa cute circuli, similes circulis rubris, qui ab igne excitantur, ab αἴθειν, quod est vrere nominati, & αἰθολικώδεα. videlicet his circulis similia, quæ multi vocant αἱμάλωπας.
αἱματοφλοισβοισάσιες. Sic. n. Dioscorides scribit, compressiones supertumescẽtis sanguinis existimans significari. Quoniam & alibi ait, in inflammatis sanguinis effusionibus retentio opportuna. plures tñ scribunt αἱματοφλεβοισάσιες, & venas inflatas sanguinis plenas ex nomine significari putant.
αἱμοκέρχνα. In sanguinis effusione asperitatem inducentia, hoc autem est morsus quidam subasper irritans in aspera arteria.
αἰνειάτης. Ab Ænea ciuitate Thraciæ, quem eundem & αἰνειοτικόν aliquando vocat.
αἰόλασθαι. Quasi vagari, & errare.
αἰών. Vita.
ἀκαλήφη. Quæ quidem & vrtica.
ἀκεστά. Curabilia, nam ἄκη, medicamenta sunt.
ἀκήρατος. Incorruptibilis.
ἀκίς. Sic nominatur ferrum sagittæ.
ἀκόνην. In adiunctis libro de ratione victus, sic noiauit mortarium, similiterq; Theophrastus in libro de stirpibus octauo.
ἄκουσα. Repleta.
ἀκράλεα. † Filia fœmina, Minerua, Venus.}
ἀκρέσπερον. Summa vespera, hoc est, prima, & incipiente.
ἄκρητον. Impermistum. sic. n. nominatur omne, quod cum altero mistum non est, & puram suam seruat naturam.
ἀκρητοχόλους. Puram contrahentes bilem.
ἀκείτον πάγος. Velut immensum spatium. dictũ est autem in libro de hebdomade de eo, quod est extra mundũ, vel infinito, vel inani, quod cogitatione informari non potest.
ἀκρόπλοα. Superne, & tanq̃ in summo nauigãtia, sic & ἀκρόπλοοι, in summo nauigantes.
ἀκρασπίς. Lingua sic dicta est in septimo de morbis popularibus, tanq̃ sua ipsius extrema non informans, hoc est inarticulata propter motus difficultatem.
ἀκροσαπές. In superficie mutatum.
ἀκρόψιλον. In summo glabrum, hoc est nudũ.
ἀλαία φθίσις. Incomprehensibilis corruptio. Sic nominata est in libro de locis in homine, tanquam cæca, & inuisibilis.
ἀλάπτης. Qui est ex Alaptis, Alapta enim oppidum est Thraciæ.
ἀλάστορες. Et ipsi homines, qui talia perpetrant, ob quæ cruciari mereantur, & vindices dei, qui eos persequuntur.
ἀλγήματα. {Ægrotationes, nam} sæpe & de ipsa ęgrotatione nomẽ inducit, & τὸ ἀλγεῖν similiter pro ægrotare, & aliquid pati, & alia ab ipso.
ἀλεάζειν. Calefacere.
ἀλεῖον ὕδωρ. Aqua conferto imbre cõgregata.
ἀλεῖον. Congregatum, confertum.
ἀλεξητήρια. Remedia, & auxilia, quæ malis arcendis adhibentur, nam & ἀλέξασθαι auxiliari est.
ἀλεῦσιν. Congregant.
ἄλειφα. Oleum, vel adeps.
ἀλέως. Collectim.
ἀλεότητα. Congregationem.
Αληθέωσιν. Decipiant, imponant: dictum est autem & in errore.

A† Quasi dicas, ansulatũ, vel annulatũ, ea forma qua ἀλυσειδωτὸν catenatum, & chiridotõ, manicatũ dicim[9].

B* *Cod. Henrici Stephani uiri græcæ & latinæ linguæ peritißimi, habet κυρτώματος, i. gibbositate.*

C† Quo medici vulnera, vel vlcera ptentãt.

D* Vulgo spicas vocant.

E† *Dũ hunc librũ præ manibus haberẽ, Melchior Guilãdin[9] rei herbariæ professor celebris hæc ad me de hoc vnguento scripsit. Duplex hoc loco error elucet, tũ quia vnguẽtum Aegyptium non est Metopium: tũ quia Metopiũ haudquaquã conficiebatur ex floribus spinæ ægyptiæ: quã spinã Dioscorides Acaciã nuncupat. Cæterum vnguentũ Aegyptium idẽ esse quod Stacten, quã sacræ Hebræorum literæ ueteris uersionis Guttam uocãt, testis ẽ Didymus apud Athenæũ δειπνοσοφιστῶν decimoquinto. Vnde vero cõstaret, quod Metopiũ dicebaẽ, pspicue docet Dioscorides, Paul[9], cæteri. Hęc Melchior.*

* κέρχνον.

† ἄκρεα.

* *ἐμπλέοντα quã dictionẽ alij vertũt natãtia, vel fluitantia.*

* *ἐπιπολῆς est in aliqbus co. ut uertit inter pres, in alijs ἐπὶ βραχὺ, i. parum.*

* *tabes.*

ἀλθεῖν. Curare, sanare.
ἄλθεξις. Curatio, sanatio.
ἀλθίσκειν. Curare, sanare.
ἄλκαρ. Remedium, Auxilium.
ἀλλογνοῶν. Desipiens, & tanquam alia percipiens, quam quæ sunt, sic & ἀλλοφρονήσας dictum est ab ipsum, de eo, qui mente alienata est.
ἀλλοιοτρέπεται. Vertitur varie.
ἀλλόκοτον. Obscurum & incognitum.
ἀλλοφάσσοντες. Desipientes, insanientes.
ἀλαοί. Cæci, quod & ἀλαὸς cæcus est.
ἁλυκόν. Salsum.
ἀκρητόχολον. Sic nominat eum, quem & ἀκρό-χολον, hoc est, qui puram congregat bilem.
ἀλύζει. Fluctuat, iactatur: sic & ἀλύξει in futuro dictum est.
ἀλυσμόν. Quod & fluctuationem quandam, et hæsitationem, quin & agitationem vocant, & ἀλυχὴ hoc idem.

Hen. Steph. legendum putat τινες, id est quaidm.

ἄλφιτα. Non solum ex hordeis farinæ sic vocantur: nam in primo de morbis mulierum ἄλφιτα πυρινὰ, hoc est farinæ triticeæ dictũ est: in secundo autem de morbis maiore, & lentium, & eruorum siccatorum. Omnis igitur moliti grani mediocri magnitudine fragmẽtum ἄλφιτα appellant, nam maiora fragmenta, κρήμνα, hoc est crassiores farinę, minora autem ἄλευρα, hoc est tenuiores farinę nominantur.
ἄλφιτα προκώνια. Quæ ante coni siue metæ cõstructionem fiunt, hoc est ex recẽtibus, & teneris hordeis, conus.n. quidam in areis etiã nunc erigitur, & maxime in pluuiosis regionibus, lignum rectum, circa quod componuntur fructus in coni, vel metæ formam.
ἀμαλδύνεται. Ipsi vsitatũ est, quasi offuscatur, & quasi obscuratur, vt in secũdo de morbis mulierum, oculi offuscantur.
ἀμαλῶς. Et molliter, quod idẽ valet, quod non valde, vt in libro de purulentis. Hoc autem molliter vitãt: Et facile: vt in primo de morbis maiore, Et oculis non facilẽ videt. & in secundo maiore, Et cibos non facilẽ* recipit.

** ἀμολῶς.*

ἀμαμήλιδας. Genus quoddam mespili, plurimum in Italia nascẽs, vt Dioscorides ait, quidam autem ἐπιμηλίδας aiunt esse poma parua syluestria.
ἄμβη. Altior eminentia.
ἀμβλωσμός. Scilicet abortio, ab eo quod est, abortare, sed et ἀμβλυωπία, hebetudo visus, vt in maiori de prædictione.
ἀμβλυωπώτερα. Obtusius videntia, hoc est obscurius.
ἀμείρων. Auferens, & accipiens.
ἀμενηνόν. Inualidum.
ἄμη. Quodam modo, ex aliqua parte, mediocriter.
ἀμήνας. Qui elisit, & laniauit.
ἀμοίη. Sic in libro † de ijs, quę ad chirurgiã pertinent, Dioscõrides scribit, Mediocri com-

† de ijs, quæ ĩ medicatrina fiunt.
** Codices quidem oẽs græ. quos viderim, habent Dioscorides. Galenus tamẽ in proœmio libri d ijs, quæ in medicatrina fiunt, citat librum Dioclis de iis, quæ in medicatrina fiunt:*

E * pressu vicissim declinent ad augmentum, et reformationem carnium faciant. Cæteri aũt scribunt ἀλλοίη, Ait autẽ Dioscordes ἀμοίη, mediocria esse, sed testimonium nullum apponit.
ἀμυστί. Totum simul, sine clausione labrorum.
ἀμφιβραχίων. Locorum, quæ sic vocantur, circa tonsillas.
ἀμφίδεον. Oris vuluæ rotũda extremitas, quę labris cucurbitulę similis est, per metaphoram à mulierum armillis nominata, quæ & ipse ἀμφίδεα vocantur ab eo, quod est comprehendere circulariter, & tanquam circũligare.
ἀμφιδέξιος. Tanquam vtrinque dextra: hoc est vtrisque manibus, vt dextra vtens: talis enim est
F & apud poetam ambidexter, sic Hipponax dicebat, ambidexter enim sum, & nõ pecco. Quidam ἀμφιδέξιον intelligunt, non recte, eam, quę in dextris partibus vuluę cõcepit.

** concepta est, vide etiam 7ᵃ aph. 43.*

ἀμφιμήτριον σημεῖον. Sic nominauit in secundo de morbis popularibus, quod affectionũ vuluæ significatiuum est.
ἀμῶς. Quodam modo, ex quadam parte, mediocriter, ἄμη, de quo supra dictum est.
ἀναγνῶναι. Sententiam mutare, veteribus dediscendis noua discere.
ἄνακαρ. In superiorem partem, vt ἐπίκαρ, in inferiorem partem ex montibus.
ἀνακικίουσιν. Resiliunt.
ἀνακῶς Caute vel apte ad custodiendum.
G ἀνακοχή. Intermissio, dilatio.
ἀναλδές. Quod non alitur, quod non augetur.
ἀνάλμυροι. Insulsi, vel nõ salsi, Dioscorides sic, Multi diuidentes legunt.
ἄναλτον. Sine salibus, & non salsum.
ἀναπλάξεις. Illinitiones, Inunctiones.
ἀναπλῆσαι. Forare, perforare.
ἀνάρρινον. Per nares retro versum iens. Quidam diuidunt, ἀνὰ ῥινόν: vt sit per cutem.
ἄναυδος. Qui bene, & apte verba facere neqt: ἄφωνος autem, qui omnino vocem emittere nõ potest. In tertio morborum popularium deinceps inuicẽ de Pythione dicta sunt: sic habet, & illud apud poetã de equo. Loquentem autem fecerat Dea alba vlnas Iuno.
H ἀναφέρειν. Significat interdum, et subsingultire respirantem, vt in primo de morbis minore, & ἀναφέρειν, vt pueri cubantes, flentesq;, & in nares retrahentes spiritũ: hoc idẽ est, cum spiritus in aliqd impingens, dũ extra fert, retro duplici reuocatione, atq; intro recipitur.
ἀναχαίνεται. Suscitatur.
ἀνδρογένειαν. Per viros successio generis: nam per mulieres successio tale aliud nullum nomen habet simile.
ἀμβήξατο. Cum tussi expuit.
ἀνειλύματα. Tormina, στρόφες.
ἀνειλιδῶσιν. Sursum verterint, conuoluerint.
ἀνειρυσθέωσιν. Euulsi fuerint.
ἀνείσας. In sublime maxime sursum pendens,

compositum

compositum est ex sursum & profectus.
ἀνεμοῦται. Inflatur.
ἀνεἴτων. Inconcussorum.
ἀνεσραμμένα. Perturbata, dictum est de vrinis.
ἄνεος. Mutus, & mente perculsus.
ἀνήνιος. Carens molestia, & illæsus.
ἀνηλίκτῳ. Non diuiso in minuta, sed ex vltimis farinæ crassioribus partibus composito.
ἄνθεα. Flores non solum hos ad coronas, sed ad alia omnia sic nominat: ac semina similiter aliquando vocat, vt secundo de morbis mulierum: sed & rubores, vt in Coacis prænotionibus, & sputa ἀνθηρὰ rubra, & subcruenta dicit in sexto de morbis popularibus.
ἀνθίνην οἶνον. Hoc est, florulentum, quod ita nominatur, vel ex floribus grato odore præditū. quemadmodū & κυκεῶνα ἀνθινόν, hoc est potionem quandam floribus conditam nominauit in secundo de morbis maiore.
ἀνθινὸν ἔλαιον. Lilinum, vel irinū dicitur, quod ipsum etiam susinum vocatur.
ἀνθινὸν μύρον. Quod & susinum vnguētum, & lilinum vnguentū. Differt autem à florato oleo ante scripto varietate odoramētorum.
ἀνέθυντο. Videlicet sursum direxerunt.
ἀνωργισμένον. Quod est & remollitum: quoniā ὀργᾶσαι est mollire, & tanquam subactū & emollitum, vt in secundo de morbis maiore. * ὀργᾶν.
ἀντικοντώσιος. Reuerberationis eius, quę remo fit. Quod & σκήμπων vocatur.
ἀντίρρινα. Herba quædam, quam bucraniō, & lychnida agrestem vocant.
ἀορτέον. Pulmonis pars separata ex vtraq; parte, vt in libro de morbis maiore: preterea & ἀορτεῖν, hoc idem aliqñ appellat, vt Dioscorides arbitratur: sed hoc non satis constat.
ἀπαρτίως. Perfecte & exacte. Dioscorides autē ait hoc verbum totum contrarium significare, vt in libro de ratione victus acutorū, vbi ait, Et plerunq; perfecte in talibus temporibus transeunt ad sorbitiones. Mihi autē & hoc loco videtur perfecte, & exacte significare: atq; hoc modo Attici hoc nomine vtuntur: cuius plurima exempla in paruis commentariis habere possis.
ἀπεβράσετο. In quinto de morbis popularibus sic scribit Dioscorides, & ait ipse hoc ἀπεβράσετο verbo significari, & ἀπεβήσετο, cum alij fere omnes ἀπεβήσετο, hoc est euenit scribant. Dioscorides enim, & Artemidorus cognomine Capito, ex eo quod aliis vsitatum erat, nomina multa transmutauerunt, nihil diuersum ab antiqua scriptura indicantia: quorum nobis quoque necesse est meminisse.
ἀπειλήθη. Exclusus fuit, ἴλλειν enim claudere.
ἀπέρχθη. Exclusus est.
ἀπόγονα. Fœcunda, quidam intellexerunt infœcunda.
ἀποκεκαρπωκός. Quod oī fructu exhaustū est.

A ἀποκεκριμένῃσι. Separatis.
ἀποκηδέστερον. Negligentius.
ἀποκναίειν. Maxime quidem abradere, sed & corrumpere, & extenuare.
ἀπομυλήνας. Protendens labra compressim.
ἀπονενοημένως. Sine reuersione, {siue irreuertibiliter, vt ita dicam.
ἀποπαλήσιος. Expulsionis, hinc et ἀποπαλλώσεται. i. expelletur, aliqñ quidē actiuum ἀποπάλλειν. i. expellere significat, vt ī primo de morbis mulierū: aliqñ & passiuū ἀποπαλλήσεται expelletur, vt in libro de natura hoīs.
ἀπορέγει. Porrigit.
ἀποσαείς. Extinctus.
ἀποσιτικά. Quæ fastidium cibi, & inappetentiam faciunt.
B ἀποσκήψεις. Scarificationes {siue venarum sectiones,} vt in primo de morbis maiore.
ἀποσκληρύνει. Exiccat, indurat. * ἀποσκελετεύει.
ἀποσπαρθάζουσιν. Palpitant, vel saliūt, vt in secundo de morbis. σφύζουσιν.
ἀπόσφαγμα. Fœculēta colatura, quod & ὑπόσφαγμα dicitur.
ἀπτίσων. Integrorum, in integras farinas diuisorum, imperfecte fractorum, parte furfuracea non secreta.
ἀπυρομήλη. Acumen non habenti, hoc est, auriculario specillo.
ἀρακίδας. Triticea legumina minuta: legumē enim est aracos.
C ἀρβύλαι. Calcei alti.
ἄργης. Serpens quidam sic nominatus.
ἄρδαλος. Sordes quædam, & spurcitia, & ἀρδαλῶσαι. Fœdare.
ἄρθρικον. Articulis accommodatum.
ἀρικύμων. Quæ cito prægnans fit.
ἄρις. Non solum instrumentum, sed etiam herba quædam sic nominatur.
ἀρκτιός. A septentrione spirās, quidam autem ἄρκτιον omnino scribunt.
ἄρμης. Suturæ in capite.
ἀρμίως. Statim, Dorica vox.
ἀρροίας. Suppressiones menstruorum.
ἀρτίζωα. Paruo tempore viuentia.
ἀρτίστομα. Vndecunq; plana, æqualia.
D ἀσκαρίδες. Vermes tenues, & longi in recto intestino geniti.
ἀσκούς. Figulinas ollas, quas & πυριάτους, & φακοὺς nominant.
ἀσᾶται. Et ignēscit, vt in primo de morbis mulierum, & fastidiosa satietate, ac grauiter affectus est, vt in secundo de morbis maiore. * πυροῦται. codices duo manuscripti habet πληροῦται. i. repletur.
ἀτέραμνα. Difficilia ad conficiendum, & dura.
ἄτρακτον. Non solum eum, qui ad lanificium vtilis est, hoc est fusum, significat, sed etiam lignum sagittæ.
ἀττικὸν ἀγγεῖον. Atticam ollā, aliquando quoque echinum appellatam.
αὐαντὴ, vel αὐαψή. Quidam desiccās morbus.
αὐτίτην οἶνον. Vinū huius anni, præsentis anni.

αὐτόδερμον. Quod per se mouetur, vt in libro de Hebdomadibus.
ἄυτως. Stulte.
ἀφάς. Vincula, παρὰ τὸ ἅψαι.i.ab eo quod est vincire.
ἀφασσόμενα. Fricata, & ἀφησαμένη, quę fricauit, vel contrectauit.
ἀφράζει. Desipit, intelligendi expers est.
ἀφρέοντα. Spumantia, bullę modo tumescẽtia.
ἀφύει. Dealbatur, & tanquam aphyæ colorem habet, sic & ἀφυώδης vocat aphyæ colore simile.
ἀχιλληϊάδας κριθάς. Bene nutrita hordea, & magna, à quodã Achille nominata, vt aiunt, agricola Babronij.
ἀψίρροον. Retro fluens.
ἀψυχεῖ Animo deficit, & ἀψυχίη animi defectus.

β

βάκχαρις. Lydium quoddam vnguentum.
βάλβις. Concauitas oblonga.
βαλοῖος. Qui ex Valoœa vrbe Macedoniæ.
βδέλλα. In maiori de prędictione, & secundo, vt quidam inscribunt, varicosam venam ait sic nominari Dioscorides: mihi autem videtur proprie dici nomen de ipso animali: etenim astui olim cum hoc diceretur in eo libro, & dubitantibus multis de his, quæ fierent, solus ego ex scripto aggrediens præcognoui veritatem.
βηκείοις. Ouibus.
βησσιακή. Ex Bessis in Thracia.
βλακεύειν. Paruipendere.
βλαβεραί. Humidæ, mucosæ.
βληχρόν. Legumẽ quoddam, quod & βλήχιον scribitur.
βοάνθεμον. Bouis oculus, quod idem chrysanthemon nominatur.
βόλβιον Quale ipsum est Hippocrates docet in [a] libro de morbis mulierum: male igitur quidam bulbi nomine narcissum significari putauerunt.
βολβιτία. Quæ à multis βομβύλια appellãtur, genus autẽ est hoc paruorum polypodum.
βολιτόν. Stercus boum.
βομβύλιον. Poculum quoddam angustum os habens, vel potio, siue poculum à resonando dictum.
βοὸς θαλασσίη. Bouis marini, chartilaginosus est hic piscis.
βουβάλιος. Cucumer agrestis.
βούκερας. Fœnum grecum, [b] Menitheus in appellationibus medicamentorum, & anagallidem sic appellari ait.
βουπρήστης. Et animal cantharidi simile, est & quoddam olus agreste, cuius mentionem facit [c] Dioscorides in primo de sanitate tuenda, & in libro de oleribus.

A * secundo.
B * μήνιθος est ĩ impressis quãquam inferius ĩ dictione, Indica legitur in imp̃ssis μήνιθος. Illic tamẽ ĩ manuscrip. legit̃ μνησίθεος.
C * Cod. duo vetustissimi græci habent hoc in loco Diocles, cuius Galenus sæpius meminit in libris de Alimentorũ facultatibus, citãs librũ eius de sanitate tuenda, et in quarto de Articulis com.32. citãs librum de Oleribus.

E βρῆγμα. Quod cum tussi expuitur, in primo de morbis maiore, & βρήσσειν cum tussi expuere, quidam hæc sine litera rho scribunt.
βρόγχος. Charthilagineæ arteriæ.
βοτράχου. Ranæ dicit, quidam autem omnino βατράχου scribunt.
βρυγμός. Stridor, qui ex dentibus collisis efficitur, & βρύχειν sic stridere.
βύζην. Cumulate, vel [a] dense.

γ

γαλιάγκωνες. Qui paruum, & gracile habent brachium, partes autem circa cubitum turgidiores, vt mustellæ: qui autem aiunt γαλὸν
F brachium nominari, & hoc positum esse nomine, fortassis videri possint male intelligere, non enim γαλιάγκωνας, sed γαλιοβραχίονας oportebat ipsos nominari.
γαμψές. Curuaturas habentes quasdam.
γαυσός. Curuatus in partem exteriorem.
γιγγλύματα. Contrario modo ineũnt inter se, vt in ianuis cardines.
γῆ σμηκτρίδι Cimoliæ, id est albæ cretæ.
γῆ κεραμιτίδι. Argillæ.
γῆ χαλκίτιδι. Nihil plus significat, q̃ chalcitis lapis.
γήχυτον. Exterior pars terræ, quę mollis est, & minime lapidea.
γλαμυροί. Aquosi, & humidi.
G γλοιάζειν. Conniuẽtes versare oculos, & γλοιώδως per similitudinem, dormitanter, {vt eo vtar vocabulo,} dicebant.
[b] γλυκύρριζα βοτάνης. Glycyrrhizę, vel dulcis radicis appellatæ.
γόγγρωνα. [c] Tumorẽ gulæ,} ab eminentijs rotundis, quæ in truncis arborum nascuntur, vt Theophrastus in primo de stirpibus, sic inquiens, Non nullæ autem gongros à quibusdam vocatos habent, [d] † vel quod pro arboris natura respondeat,} vt olea.
[e] † γογγύλιον. Rotundum, } & [f] γογγυλίδια, parui globuli, vt pilulæ.
γριφόμενα. Quæ inuoluũtur, dictum à gripho quod est rete piscatorium.
H
δ

δακτύλιος. Circulus, Rotula, in libro de sterilibus.
δαΐδες. [g] Magnæ lampades, [h] † ardẽtes q̃ vocantur,} abutentibus autẽ aliquando significat etiam allij caput, eo quod ex multis spicis compositum colligatur, vt lampades.
δίεδρος. Transparens. In secundo de morbis maiore.
δυσκνέει. Idem quod mœrore afficit, quod ipsum & δυσκναίει dicitur.
διαπεπληγμένα. Multũ circa crurum exortũ diuaricata, πληχὰς enim quod inter exortum crurum,

A * πυκνῶς quam dictionẽ aliqui uertunt, frequenter.
B * Al. γλυκυσίδης.
C * bronchocelen.
D † ἢ τὸ ἀνάλογον.i.uel quod p̃portione respõdeat, s. gongris.
E † Quidam cod. habẽt γογγυλὶς. στρογγύλη, id est rotunda.
F * Al. γογγύλια.
G * Aliqui cod. μικραί.i. paruæ.
H † καιόμεναι τε δαΐται. est in impressis Aldinis. manuscripti quidã cod. habent καιόμεναι τε δαΐται.i. ardentes q̃ lampades. Locus Homeri Iliados λ & ρ.

crurum inter est.
διάσημα. Tanquam lanis similem corporum ipsorum compositionem.
διαστομωτρὶς α. Specillum dilatans.
διαφλύξιες. Effusiones.
διαφλυχθεῖσα. Perfusa, humectata.
διαφλυχθὲν. Humectatum.
διαφλύοντα. Humectantia.
διαφερς. Spumans.
διὰ χωρίς. Ex interuallo.
διδύμη. Radix herbæ, quæ & ὄρχυς nominatur.
διεβλήθησαν. Decepti fuerunt.
διῆσαι. Concutere, in secundo de morbis mulierum significat transcolare, & diuidere.
δίιδρος. Humida, exudans.
δίκλειδος. Bipartitus, vt possit inferiore parte clausa superpositam aperire.
δίκρουν. Tanquam biceps, quod & bifidum dicitur, quod ipsum etiam ἤδικρον significat.
δίοπλος. Tēpli curator, παρὰ τὸ διοπτεύειν ἢ διέπειν, i. à dispiciendo, vel curando, quæ sunt in ipso.
διορρώσιος. In serosum, & aquosum mutationis.
δίπνοον. Foramen paruum eorum, quæ ad vacua perforata sunt, & tanquam duobus oribus respirant.
δόρπου Cœnæ.
δρεπτά. Dilacerata.
δυσανίης. Critias in libro †de natura amoris, vel virtutum, sic exponit nomen, δυσανίης autem est quicunq; propter parua tristatur, & propter magna magis, quàm alij homines, vel diutius.
δυσήνιος. Qui non facile tristatur, est autem & difficulter frenabilis, & morosissimus.

* Hen. Steph. legit διμερὴς. i. bipartitæ. s. portæ, genitiuo casu.

† Eūdem librū duas īscriptiones tam diuersas habere verisimile nō est. vel igitur de natura ἔρωτος. i. amoris tantum legendum est, vel de natura ἀρετῶν, i. uirtutū. prior tamen lectio videtur ꝓbabilior. Error est in nominis similitudine: & alterum uidetur esse glossema.

ε

ἐβλημάθη. Mollificatus est, molle factum est.
ἐγγαστρίμυθοι Qui clauso ore loquuntur, quia videntur ex ventre loqui.
ἐγκάμψει. Innixu, & ἐγκεκαμμένοι inflexi, innitentes, incumbētes ve, & adunci, dictum est autem de vnguibus.
ἐγγενές. Congenitum, proprium.
ἐγκάς. In profundo.
ἐγχαλινῶται. Frenis velut circundatus est.
ἐγλωκισμένος. Qui subterrestris, & subliuidus est, qui desijt albus esse.
ἔγρησις. Vigilantia.
ἔεργαται. Constringunt.
ἔθερασεν. Pungebat, stimulabat.
ἐκβρήσει. Ejcit, expellit.
ἔκδεξιν. Successionem.
ἐκκολύψας. Qui corticem detraxit.
ἐκκλύζω. Significat aliquando, & inundetur, vt in libro de sterilibus, & in adiunctis libro de vulneribus capitis.

A ἔκμαγμα. Et subacta massa, et crocomagma, vt in libro de sterilibus.
ἐκμάξαι. Et formare: aliquando etiam aliud facere, & mutare, vt in libro de sterilibus, digito formare, hoc est tanquam rotulam effingere, sed & exprimere, vt in libro de morbis primo maiore, de spongia, & mercuriali herba, & sambuci folijs.
ἐκματεῖαι. Inuestigare.
ἐκμιαίνεται. Emundat semen.
ἐκνεφίας ὄμβρος. Imber cum sole factus.
ἐκνεφίας πυρετός. Humida simul, & inflammata febris, quemadmodum & sol, cum quo simul imber fit.
ἔκνυζεν. Strepebat, nomen formatum est à strepitu.
B ἐκνύπη. Explicata, explanata.
ἐκπεπληγμένον. Detortum.
ἐκρήγμασιν. Scissuris pannorum.
ἐκσυρριγγεῦνται, Aperiuntur.
ἐκτόμου. Veratri nigri.
ἔκτρεψιν. Ad viscera mutationem.
ἐκφυσάει. Erūpit, sic aūt & ἐκφλύει, i. ebullit.
ἐκχύμωσις. Effusio humorum.
ἔλαιον ῥόδινον. Oleum rosatum, quod aromatibus conditum non est.
ἐλατήριον. Non solum ex agresti cucumere factum, sed etiam omne, quod deorsum ventrem purgat.
ἔλεια. Agrestia.
C ἐλιθερές. Tanquam à sole calidum.
ἐλιθερείσθω. Insoletur.
ἐλιννύειν. Quiescere.
ἐληχένδυσάμην. Plurimum disserui.
ἐλκυστῆρι. Instrumento quodam ad infantem ex vtero extrahendum.
ἔλυτρα. Velamenta.
ἐμβάφιον. Acetabulum.
ἔμιαι. Vomitus, Atticum nomen.
ἔμπλην. Propè.
ἐμπύους μοτοὺς. Linamenta concerpta, {quæ circumuoluuntur, & vulneribus induntur, ad saniem purgandam,} vel lemniscos.
ἐμυκώθη. Dioscorides quidem ait, conclusit, plurimi autem, adnascētias habuit humidas, vt & fungi.
B ἐμηλώθη. Induruit.
ἐμυλήθη. Contabuit.
ἐνθλάσει. Infringit.
ἐνθράσει. Vrgens pungit.
ἐξαλίπτης. Illitor, vnctor.
ἐξαλίζοιτο. Exinaniretur.
ἐξαύτης. Sanus.
ἐξαράγμα. Confractio, collisio.
ἐξαρύεται. Euacuatur, exprimitur. Quidam vero, hostiliter aggreditur, minas facit.
ἐξάρυσις. Exhaustio.
ἐξαστίας. Quidam lina exurgētia à summis linteis scissis, & à pannis vilibus fila, mihi aūt etiam ante quàm scindātur extantia eodem

* Hen. Steph. legendū putat ἐλεγνυδυσάμην

modo videtur appellare.

ἐξητριασμένον. Panno tenui colatum, est autem ἤτριον tenuis quidam, & agrestis pannus.

ἐξεύει. Euacuat.

ἔξουρα. In angustum contracta, quæ & μύουρα* nominant.

* Hen. Steph. legendũ putat μύουρα.

ἔπουρα. In angustum desinẽtia, quæ & ἔξουρα.

ἐπαλύνων. Spargens: apponitur autem, & ad magis.

* ἐπιπέρας Fœnũ græcum, quidam aliam quandam herbam sic nominatam.

ἐπικτένιον. In mulieribus pubes, quæ vocatur, nam supra pectinem est, in stuppa autem, vel lino pectini insidẽtem puluerem in opificio.

ἐπιμηλίδα. Dioscorides quidẽ in primo de materia, genus Mespili σιτάνιον etiam appellatum, quidam autem mala parua syluestria, quę & ἀμαμηλίδεις nominantur.

† Vide superius in dictione ἀμαμηλίδας.

ἐπιμυλίδα. † Os, ceu conchula quædam genu tegens, latum, & rotundum, quo genuum commissura obtegitur, vulgo patellam vocant.}

† τὴν ἐπιγονατίδα, τὴν μύλην.

ἐπισκληροῖς. Induratis.

ἐπίστημος. Cunctatrix, cogitabunda, hæsitans.

ἐπίχνουν. Humorem concretum lanuginosum.

ἐπορηξάμεναι. Extensæ, in longum porrectæ.

ἐπόχιον. Palmes, ex quo natum est quippiam, vt ex colocynthide.

ἐπῶδες. Fœtens, & tanquam male olens.

ἐπωξεστέρη. † Aceto multo vtens.

† Al. ἐπωκλέρη

ἐρυγγάνει. Abijcit, repudiat.

ἐρυγή. Ructus, eiectio.

ἐρείκιδες. In crassiores partes diuisa hordea, quidam bifariam diuisa, nam & ἐρεγμὸν, hoc est legumen fresum ab eo, quod est bifariam diuidi, aiunt nominatum esse: mihi autem παρὰ τὸ ἐρείκειν, id est, ab eo, quod scinduntur omnia talia, videtur nomen factum esse, quod non bifariam diuidere est, sed frangere simpliciter, vnde placenta etiam ipsa ex sesamo, & melle ἐρείκιον nominatur, quoniam facile frangitur.

ἔριξ. Dicitur quidem & de iecinore, scriptũ est in plurimis θρίξ, significat autem partem hepatis superiorem. qua iecinoris fibrę à se mutuo diuiduntur.

ἐρυγματώδης. Ructuum effectiuus, morbus flatuosus.

ἐρυθρὸν στέαρ. Sanguinolentus adeps.

ἐσαφάσας. Ad interiorem partem molliẽs, vel aperiens, vt μασᾶσθαι quod est, quæratur.

ἐσφηκωμένα. Colligata, constricta.

ἐς χεῖρα. Significat & propè.

ἔτνος. Omne ex ligumine fracto decoctum.

εὐάνθεμον. Quod & ἄνθεμις dicitur, & chamæmelum.

εὐθεσίην. Ingenitum corporis habitum, quem-

E admodum alicubi, & annus εὐθεσίης vocatur, qui fertilitatem efficit.

εὐκάρδιον. Stomacho vtile.

εὐνή. Non solum significat lectum, sed & coitũ, vt in secundo de morbis mulierum, & offenditur vehementissime coitu.

εὐοργητοτέρα. Moratior, ὀργαὶ enim mores sunt.

ἔφλυζον. Depressi fuerunt.

ἐχέτρασις. Alba Bryonia.

ἕψημα. Quod & σίραιον, hoc est mustum ad tertiam partem decoctum, id est sapa.

ἑ†ψηλὸν autem genus piscium.

† Cod. quidam manuscriptus hẽt ἑψητόν, quæ lectio & à viris doctis probatã. de hac et voce plura Hen. Stepha.

ζ

F ζείας. Fa*rris. * Olyræ.

η

ἠγκίστρωται. Implicatus est.

ἠγκυροβόληται. Intus adhæsit, vt in anchora.

ἠδέ. Insuper.

ἠδέλφισται. Amicus familiaris, & tanquam frater factus est.

ἡδυνθὴν πίσσαν. Odoribus conditam picem, coquitur autem cum aqua, & aromatibus.

ἡδυνθὸν στέαρ. Adeps in aqua, & aromatibus coctus, & aromata, & vnguenta odorifera.

ἡμίοπον. Dimidium.

ἡμιτύβιον. Lintei crassioris pars.

G ἦναι. Percutere, & ἠνίων, percutientium.

ἠοίας. Matutinas horas.

ἠραχνίωκεν. Tenuibus simul, & multis venulis, cuiusmodi sunt aranearum telæ, implicauit.

ἠρμᾶσθαι. Firmatum esse, innixum esse, vel aptatum esse.

ἤσας. Consueuisti.

θ

θαλερόν. Calidum vt à sole, nam ab eo, quod est θέρεσθαι, hoc est calefieri, nomen factum est.

θέρετρον. Locus ad cõmorationem æstatis idoneus, quidam θέντρον scribunt.

θημών. Aceruus.

H θηρίον. Lumbricum, et sęuum vlcus, vt in libro de locis hominis, sęuum vlcus in corpus aduenit propter hoc, & cum aduenerit sanies defluens, putrefacit, & tumefacit, cum in libro de humoribus, vnde curatur, ante dixisset. Postea in alijs cum θηρίον dixerit, animalia in intestinis consistentia significat, lumbricos scilicet, & ascaridas, quemadmodum & cum dixerit autumnorum τὸ θηριῶδες ab aliquo dictorum nominat: videtur autem et aliquando φθινῶδες sic appellare.

θλάσιν. Fœtus infractorem, quod & † πίεστρον vocatur, nomen in primo de morbis mulierum.

† Al. ἐκπίεστρον.

θλασπόσιος. Pro Thlaspis, sic appellatæ herbę.

θολερόν

θολερὸν πνεῦμα. Spiritus magnus, & impellẽs. A

θρᾶνον. Sedem † vtrinq; peruiam.

θράσσεται. Pungitur, stimulatur.

θρὶξ. Scribitur, & τρὶξ, Pilos vocant sacerdotes, cum apparuerit in simo iecinoris in dextra pinnula venula angusta, recta, nigra.

θύη. Suffitus, Odoramenta.

θύματα. Suffimenta.

θυμβραίαν. Sic nominat satureiam.

θύμου. Ex Thymis, gens autẽ est hęc ex Thracia.

θώρηξις. Vinolentia, vel ebrietas.

† ἀφοδευτικόν. i. qua utũtur ad deijciẽdam aluum.

ι

ἰδνοῦται. Obliquatur, in se residet. B

ἰθαγενές. Ingenuum, vt ait sapiẽs, Sed me ęque, atq; ingenuos honorabat.

ἴκθαρ. Propè apud Atticos: Apud Hippocratẽ vero in secundo de morbis mulierum, mulieris testiculus vocatur.

ἰλλαίνειν. Distorquere, vel circũagere oculos.

ἱμερωθεῖσαι. Cum viro mistæ.

† ἰνδικὸν. Qui scripserunt noĩa medicinarum, vt Mnestheus, & Andreas Chrysaris, & Xenocrates, & Dioscorides Alexandrinus indicum nominant zingiberi, decepti ex eo, quod quidam putãt ipsum piperis radicem esse, sed Dioscorides Anazarbeus aperte distinxit, & definiuit de zingibere, & pipere. Dioscorides igitur iunior, qui linguas scripsit, stirpem esse ait in India, similẽ stirpi piperis, cuius fructus appellatur Myrtidanũ, quia myrto similis est. C

† Hippocrates in secundo de morbis mulierũ, prope finem, hæc verba habet. Indi dicum (quod Persę piper uocat, & in hoc est rotundum, quod appellãt myrtidanum) cũ lacte & c. vide etiã infra ĩ dict. μυρτίδανον. & dict. στρογγύλας.

ἰνέει. Euacuat, & ἴνηθμος. Euacuatio, & ἰνεῖται. Euacuatur.

ἰξάλην. Perfectę caprę corium.

ἶξιαι. Varices.

ἶξιν. Rectum progressum, vel accessum.

ἰξίον. Folium albi Chamæleontis.

ἰξύας. Pars, quę est inter vertebras coxarum, & lumbum.

ἶπος. Potio in curatione ossis luxati.

ἱππόφεως. Hoc non solum lappago nominatur, sed & carduus, & stybum.

ἰσευῦσαι. Adæquantes, mediæ ætatis existentes. D

ἰσάλην. Pellem caprę, corium.

ἰσχαλέαι. Tenues, & ἰσχαλέον, tenue.

ἰχθυήματα. Squamulæ corticum.

ἰχθύην. Squatinę marinę pellem aridam: potest etiam ferreum vnguem significare, quo in extractione, vel sectione infantis immaturi adhuc in vtero existentis vtimur, propter squamarum piscis similitudinem.

κ

καθαπτόμενοι. Sentientes vehementer.

καθετῆρι. Tortili linamento vulnerario, ab eo, ꝙ demittatur in vulnus, in secundo de morbis mulierum, † in vulnus indere tortile linamentum ex linteis factum.

† μοτὸν ὠμολίνῳ καθετηρίῳ.

κακαγγελίη. Maledicentia, procacitas.

κακοήθεα. Maligna. *

κακοσινώματα. Nocentissima.

καλλίφυτον. Quod & capillus veneris, & adiantum nominatur.

καλλιωνύμος. Piscis cuiusdam sic vocati.

κάμμορον. Et animal paruę scillæ simile, & aconitum, ab eo quòd illius radices sunt huius animalis similes, sed neutrum horum intelligi potest in libro de locis hominis, inflãmatis assumpto cãmoro, vnde [a] Erotianus non solum ipsum animal cammoro, sed adhærentem ipsi muscum, sic vocari ait: Zeno autem Herophilius cicutam: Zeuxis autem medicinam refrigerantem.

κανόνιαι. Qui rectis, & [b] prõmissis ventribus sunt.

[c] κάρικον. Edulium quoddam ex nucibus sic nominat, cuius & confectionem scribit in [d] primo libro de vlceribus.

καρυκοειδέα Sanguinea, vocant autem id proprie medici.

καρύκη. Lydium edulium varium ex sanguine confectum.

καρχήσιον. In summo velo habens rotulam, & καρχήσιοι in ipso funes extenti nominati.

καταβλακεύουσιν. Paruipendunt.

κατάβλημα. Indumentum data opera factum ad tegendum subiectas partes.

καταγύιοι. Ad extremum inutilitatis, vel imbecillitatis ducit.

κατακορέα. Vocat sic, & nimis biliosa excremẽta, & pectora κατακορέα, talis humoris generatiua: quidam pilosa intellexerunt, sed & κατακορεῖς ἀνθρώπους similiter noĩat: pharmacũ quidem κατακορὲς, vel ꝓpter euacuatum ab ipso humorẽ, vel propter proprium colorem: appellat autem, & sitim quodã in loco κατακορεῖ, quæ.s. propter talẽ humorẽ facta est vehementior, vel ad summum intẽsam, sic igitur & eneruare κατακορεῖν.

κατακέρην. Nouaculæ tonsuram, sic melius est scribere, inquit Dioscorides, κατὰ κορυφὴν κουριδέην τομήν, i. in vertice puellarem tonsurã, τὸ κείρειν, i. tondere hinc, & apud Theophrastum κουριζομένη, id est tonsa abies pro secta.

κατακρούειν. Diffringere, vel discindere.

καταλείφειν. Illinere, vel iungere.

καταμώσας. Qui demisit causa querendi, facta enim est vox à quærendo, quemadmodum & qui queritur.

καταναισιμοῦται. Consumitur.

κατάστημα. Cõfirmatio, & animaduersio, in secũdo de morbis popularibus, & καταστῆσαι animaduertere.

καταφρονέοντα. Remisse sentientem, in maiori de prædictione.

κατάχλοα. Valde virentia.

A * Hoc ego non inuenio in Erotiano. Cod. Aldinus hẽt Ἐρωτιανὸν cũ asterisco. Aliqui manuscripti Ἐρώτιος, Aliqui Ἐρωτιανὸς ut etiã Hen. Stepha. Germanicus Ἡρόφιλος.

B * προεσαλμένοι Hen. Stepha. legẽdum putat προσεσαλμένοι.

C * καρικὸν. καρικοντι οὕτως ὀνομάζει est in Aldino. in Germanico autẽ, et alijs. καρικὸν. καρικοντι ἐδέσμα οὕτως ὀνομάζει. sed iudicio meo non rectè: in libro enim de vlceribus, medicamenti cuiusdam efficacis, καρικὸν appellati confectio describit, non eduly: arbitror ergo legendum καρικὸν φαρμάκοντι οὕτως ὀνομάζει. vt illic habetur.

D * Delenda est hæc dictio primo, cũ nec etiã in græcis cod. inueniat.

κατιαλλόμεναι Collígatæ.
κατηνόει. Resipiscebat, quasi expergiscebatur.
κατεπλήσσετο. Stupidus factus est.
καθηβολίσι. Circularibus initijs paroxysmorũ.
κατήρτητο. Placidum, & temperantem reddebat.
κατ' ἰητρεῖον. Ad chirurgiam pertinentia.
κατωπτῆρι. Eo instrumento, quod ἑδρεκδιαστόλην, i. sedem dilatans vocãt, vt et διόπτρα instrumentum, quo mulierũ natura dilatatur, & inspicitur.
κατωμοσαδέω. Subaudiendum est vici, vt κατωσωσιλέω.
καυλός. Radix quidem herbæ Silphium propríe vocatur, Caulis autem, & succus, vt aliorum. Scribit igitur ipse in libro de ratione victus acutorũ, vel Silphium, vel caulis, vel succus. †

† Additur in cod. Hen. Ste. ἐστὶ καὶ καυλὸς τις τόπος, i. est & Caulis, locus quidam.

καύσωμα. Inflammationem, in primo de morbis minore.
καυτῆρα. Æreum Calamulum quendam perforatum in fondo, per quem cauteriolum apparens demissum vrere potest.
κάγχρυος ῥίζαν. Thureæ radicem: cum autem pluraliter dixerit τὰς κάγχρυς, tosta hordea intelligenda sunt.
κέδματα. Ex fluxu diuturnas affectiones, vel in omnibus articulis, vel pręcipue circa vertebrum coxarum: própríe* autem tibi hoc exposuimus, sicut & alia quædam verba.

* ἰδίᾳ, i. separatim.

κεκωμῶσθαι. In somno esse, vel veterno.
κερχναλέον. Asperitatis effectiuum: sic & asperitas nominatur gutturis, et in pulmone strepitus, & asperum, & asperari, et asperationes similiter significant.

† κερχναλέον Cerchni effectiuum: sic autem tum asperitas nominatur faucium: tũ strepitus qui ĩ pulmõe fit. Sic et τὸ κέρχνον, et τὸ κέρχνειν, & οἱ κερχνασμοί, proportionale significant.

κεφαλοειδοῦς. Caput habentis.
κιγκλισμός. Breuis, continuata motio, à Cinclo animali.
κιθαρόν. Pectus.
κίων. Bestiolarum congregatio, quæ triticum comedunt, quarum vnaquæq; cion nominatur, in fine secundi de morbis mulierum nomen est.
κλήϊθρον. In gula locus sub tonsillis.
κλιμακείῳ. Transuersi in scalis ligni: quidam autem κλιμακίῳ scribunt, sine ε, & per climacium, altera quędam talis.
κλισμόν. Lectum, in secundo de morbis mulierum.
κνημέων. † Cruralis, si ita dici posset.}

† τῷ τῆς κνήμης.

κνήματα. Rasuræ, & κνῆσαι radere.
κνῆστρον. Idem quod κνέωρον, instrumẽtum scalptorium.
κνήστρῳ. † Cultello quodam} est autem cultellus quo raditur caseus.

† τῷ τυροκνήστῳ.

κνιδώσιες. Puncturæ quędam vellicationis modo, quales ab vrtica herba fiunt.
κνιπότητα. Vellicationem: quidam autem ariditatem oculorum intellexerunt.
κνύμα. Factum nomen est ad imitationem strepitus. Sed & leniter suspirans, κνυζόμενος dicitur ab eodem, & in canibus mugitus, κνυζηθμός, id est gannitus.

E κόγχην κεραμίδα. Hoc est figlinum vas, nihil plus significat, quàm κέραμις, id est Figlinum vas.
κόγχον. Concham hiatulam.
κόκκαλον. Plurimi nucleum nucis pineæ. Dioscorides autem cnidium coccum diminutiue.
κόκκωνα. Coccum cõmuniter appellatum, nõ cnidium, quod ipsum aliquando coccum sine additione nominat.
κόλλικας. Rotulas, & illud {Aristophanis} in Acharnensibus, κολλικοφάγε, i. Rotuliuora Bœotiole, de paruis panniculis dictum est.

F κολοκύνθην ἀγρίην. Colocynthidem.
κοπείων. Fauorum: plurimi autem scribunt κηρίων. Significat autem expressorum.
κορήν. Herbam, quæ hypericon nominatur: habet autem fructum κορίῳ similem.
κορούς. Ex ramis adnascentias, nouas germinationes.
κορυφάδων*. Orarum contractionis ad vmbilicum.

* τῶν κορυφῶν

κοτίδι. † Neruo ceruicis,} cerebello.

† τῷ ἰνίῳ.

κότινον. Syluestrem oleam, siue oleastrum.
κοτυλίδα. Concauitatem vertebri coxæ, & in adiunctis libro † de curandis luxatis,} & in secundo de morbis maiore.

† Mochlico. c. ita inferius.

G κοτυληδόνας. Ora vasorum in vuluas descendentium, vt in libris de Hippocratis Anatome demonstratum est.
κοχώνην. Iuncturam in vertebris coxarum ad sedem, propter quam omnis locus circa sedem sic vocatur.
κλάδοι. Fici rami maiores.
κραίνουσι. Desinunt.
κραμβίῳ. Crambes decocto.
κρέκην. Nomen factum est, odiosum sonum, in secundo de morbis maiori.
κρήγυον. Bonum.
κρημνοί. Labra vlcerum, vt in libro de locis hominis: & alæ pudendi muliebris.
κρησέρα*. Farinæ tritici, euolatio quam vocant, & sacculus quidam lineus.

* Ant. co. hẽt κυνησέρα, et ita Erotianus.

H κριμνά. Crassiores farinas: cum autem dixerit, κριμνά ἄλφιτα ἁδρά crassissimas farinas significat.
κρότωνας. In pulmone chartilagineæ concauitates. In primo de morbis.
κρότωνος ῥίζα. Crotonis radix: hoc Ægyptij cicion nominant.
κυάμου καρπόν. Fabæ fructum. Dioscorides* ait ipsum hyoscyami dicere: sic enim in primo de morbis mulierum. Quidam autem Ægyptiæ intelligunt.

* Cod. quidem oẽs græci, quos uiderim, hñt, Dioscorides. Scio tamẽ Galenũ citare libros Dioclis de morbis mulierũ. 6. Epi. sect. 2a. com. 44.

κύαρ. Acus foramen.
κύβιθον. † Os cubiti, qui & cubitus.} Dioscorides autem nodum brachij sic nominari ait.

† τὸ ὠλέκρανον, ὅπερ καὶ ἀγκών.

κύκλοι

κύκλοι προσώπου. Malæ, in primo de morbis maiori.

κυγχνίδα. Et paruum calicem, et vasculum medicinale.

κυρβασίην. Pileum acutum, quem & Tiaram.

κυρήβια. Paleæ, significat & furfures, & hordei purgamenta.

κυρίησιν. Diebus quibus ad talia iudicanda creditur.

κύρσεον. Podicem.

κύστιγγα. Vesicam paruam.

κώδεις. Capita papaueris.

κωλεός. Concauum in vulnere, aliter membrũ in vulnere, καὶ βέλτιον ἐξαιρέσιος.

† καταφορά. κῶμα. † Somni vehementis impetus} scriptus est autem, vt scis, à nobis de hoc libellus.

A

B

κωνίαν. Vinum picatum, iniicitur cum cortice piceę semihemina in vas figlinum: & aliqui quidem excolant, postquam ebulliuit, alij vero prætermittunt.

κωφοί. Languidi, inualidi, κωφοῖ vero verbum tertiæ personæ tertiæ coniugationis, langue facit, & retundit, significat.

λ

λαβή. Initium accessionis febris, maxime autẽ ex circuitione.

λαγνεύειν. Significat aliquando etiam ipsum semen, vt in libro de natura pueri, Sic & τὸ λάγνευμα, id est semen.

C

† al. λαγώπυρος. λάμπυρος †. Lagonate appellata herba.

λαμπτήρ. Quem multi φανὸν, hoc est pharum, vel lampadem nominãt, In secundo de morbis maiore. Apud alios, & maxime atticos, in quo ligna comburebantur præbentia lumen. sed & fax & lucerna aliquando λαμπτὴρ nominatur.

λαπαχθῆναι. Proprie quidem euacuari, propter hoc autem & μαλαχθῆναι, id est mollire.

λαμπυρά. Spumosa, splendet enim spuma.

λάσιον. Sindon, Linteum.

λεβηρίδα. Serpentis exuuium. Quidam autẽ concham vacuam.

D

λέγνα. Extremitates oris vuluæ ex translatione: sic enim vocantur ab extremitatibus indumentorum: nominat & alibi extremitates has ἀμφίδεα.

λέκιθον Quod est intra lentis corticem.

λεπάδες. Petris adhærentes conchæ.

λεπτά. Sic aliquando vocat rara, vt in libro de locis hominis.

λευκὴν ῥίζαν. Albam radicem dracunculi.

λευκοΐε καρπόν. Albæ violæ semẽ sic vocari ait Dioscorides.

λεῶς. Omnino, õmnia.

λιβανωτοῦ καρπόν. Ipsum forte appellatum sic thus, quoniã semen thuris arboris in vsum venire nescimus.

λιβηρῷ. Humido.

λίβος. Destillatio quædam oculorum fluida, facta est autem vox παρὰ τὸ λίβειν, i. ab eo quod est stillare, quod proprie videtur significare guttatim cadere.

λιγνυώδης. Denigrans, λιγνὺς enim nigra.

λίθον μέλανα. Quem & molarem vocant, cochlacem.

λιμακώδεις. Humidi, & herbacei.

λίπα. Oleum. In secundo de morbis mulierum.

λιρίον. Lilium, Oleum autem ex eo aliqui λίρινον, cum litera ν, scribunt, aliqui vero sine ν, λιρίον. Vocatur autem non solum κρίνινον, id est, lilinum, sed susinum, & anethinum. De hoc supra dictũ est in litera ἀνθινιν: vn de hic legendũ puto ἄνθινον, nõ autem anethinum.

λοῦν. Non solum lauare, sed & humectare: sic et λοῦσθαι, id est lauari duo significat apud ipsum: & alia similia.

λυπρά. Nuda, & arida loca.

λύσιας. Interualla, quibus articuli iter se disiuncti sunt.

λυώδες. Insaniens.

μ

μαγίδα. Et velut offam, & massam, & magnã magdaliam.

μακρόπνυς. Scilicet valde spirans, vel per longum interuallum spirans.

μαλακέοισιν. Sic vocantur quæcunque aquatilium spinam non habent, vt polypus, & loligo, & sepia, & vrtica: hæc enim & sanguine, & visceribus carent. * Al. spinas. * δὲ, i. autem

μαλθώδεα. Mollientia, † et velut cerea, μάλθη enim cera est, & maxime mollita. † ἢ κηρώδη, id est vel cerea

μαρίλη. Quam multi θερμοσποδιὰν, id est cinerẽ calidum vocant.

μάσθλης. Caloris.

μάσσειν. Non solum miscere vel subigere, sed etiam exprimere, vt in primo de morbis maiori.

μάσσον. Plus, in maiori de prædictione.

ματος. Quæstio, & inquirere ματᾶσθαι. † Al. ματεῖσαι.

μαχαιρίδι ὀξυβελεῖ. Cultello acuto, phlebotomo.

μαχαιρίδι στηθοειδεῖ. Scalpello medico ventroso.

μέλαινα. Dicitur et morbus sic ex nigra bile cõstans.

μέλαιναν ῥίζαν. Aspalathi aromatici appellati radicem.

μελαῖνις. Cum accentu circunflexo Dioscorides legendũ putat, μελαῖνις capra, μελαῖνις vacca, & significari ait ex Melænis. Vrbs autem ipsa ad Crisæum campum sita ante Criphium, pascua bona habet, & bonum lac gignentia, vt inquit Dioscorides.

μελάνεον. Quod est in Prognostico. Quidam

coniunctim

coniunctim legunt, vt sit denigrãs: quidam autem distinguunt, viride vel nigrum ἐὸν, pro eo quod est existens.

μέλανι φαρμάκῳ. Nigro medicamẽto: hoc quo modo paretur, in libro de Vlceribus ipse docuit.

μέλαν τὸ κύπριον. Cyprium cinerem, quo ad oculos vtimur.

μελεδαίνοντι. Curam habenti, curanti, & μελαιδὼν cura, non vt apud Homerum tristitia.

μελινδέα. Non solum suauem, sed & cum mel le mistum, vt in primo de morbis maiori, in eodem autem & μελίχρυν nominat huiusmodi vinum.

μεμήρυκεν. Conuoluit, à lanis, quæ nentur.

μεμιασμένον. Fœdatum, vt est apud poetam.

μεμολυσμένους. Quidam refrigeratos, quidam autem induratos, & lapideos putauerunt.

μεμωρωμένα. Carentia sensu.

μεσοδμή. Obstaculum trabis ligneæ separans in vna domo in duas partes diuisa, tanquam columna quædam in medio posita, quidam autem & superpositum tectum μεσοδμὴν vocant.

* μεσοδμή. Hen. Steph. legendũ putat μεσοδομή.

μεσόβλημα. † Vt si, μεσέντη, dixisset.

† Al. μεσόβλειον.

* μετακήρας. In libro de ratione victus acutorũ, lactea commistio.

* Al. μεσεντέριον

μηκώνιον. Peplum vocatum, quem & † succum papaueris} nominat.

† μηκωνίτην

μήλην διασομωτρίδα. Specillũ ad diducedum, adaperiendum q; idoneum.

μήλην ἐξωτίδα. Specillum auricularium.

μήλην ἰσχηρήν. Specillum vulnerarium.

μήλη πλατείη. Specillo lato in modum rudiculæ.

μήλης τῷ πλάτει. Cyathulo ocularis specilli.

μῆλα. Ouiculæ.

† Al. μήλεια

μηλιὰς. Ex Mele insula.

μηλιάδος ὤμης. Chalcitidis, vel aluminis ex Melo.

μηλιάδι. In primo de morbis minore, μηλιάδι inquit, à Melo insula.

μήτρη. Tegmen & tanquam inuolucrũ quoddam, ἐπιδιδυμὶς nominata: est autem varicosus quidam tumor in summo imminens didymo.

* Cod. antiqui duo habent μηεῖν.

* μήνιειν. Mandere, edere.

μύνη. Præclusio, suffocatio.

μυοχάνη. Epitheton hiantis, Si autẽ μυριοχαύνη scribatur, in millibus fuerit hians.

μύῤῥαν. Apud Æoles σμύρναν, id est myrrham, duplici ρ scribitur.

μυρτίδανον. Plurimi quidem piper, Dioscorides autẽ Anazarbeus in primo de materia, adnascentiam inequalem, & tumidam circa myrti ramum. Atq; Hippocrates fructum sic nominat ex arbore, quã ipse ait † ab aliis} appellari piper.

† ὑπὸ πεπερέως hẽt cod. Aldinus, alij ὑπὸ ἑτέρων. Ego uero legendum puto ὑπὸ περσῶν, id est à Persis. vide supra in dictione ἰνδικὸν in margine, et inferius in dict. στρογγύλα.

E μύτις. Vocatur quidem sic & in ore sepiæ atramentum, & piscis quidam ab Hippocrate significatur.

μυττωτόν. Intritũ Dioscorides esse ait alliorũ, vel ceparum.

μώλυζα. Allium simplex caput habẽs, & non diuisum in spicas: quidam autem moly herbam.

μωλυόμενα. Paulatim extabescentia.

ν

ναυσιώσιες. Effusiones sanguinis, quas & ἐκχυμώσεις appellat: translatum est autem nomen ab iis, qui in nausea sanguinem vomunt.

F νεῖον. Nuper, vel nouum.

νεόμενον. Natantem, aduenientem, ab eo quod est νεῖσθαι, hoc est venire, in primo de morbis mulierum, vtrunque, alterum in lõco, alterum in {partu imperfecto.}

* χωρίς † ἐμβρύου

νηπέλει. †. Impotens est.

† Al. νηπόλει

νυκτάλωπες. Per noctem non videntes.

ξ

ξηρῇ σηπεδονώδει. Videlicet gangrena, vel aliquo hoc generaliori morbo.

ξύμη. Quod vocatur pruritus.

G

ο

ὀά. Quæ à multis ὄα vocantur, id est sorba.

οἰναρίῳ. Viti.

οἰναρίδων. Palmitum vitis.

*οἴσπη αἰγός. Sordes inter pilos capræ nascens, & maxime in eis, qui circa sedem sunt, consistens.

* οἰσύπη legit Hen. Steph.

οἰσοφάγος. Ventris stomachus, tanquã guttur quoddam existens.

* οἰσωφάγος quã dictionem suspectã habet Hen. Steph.

οἰσυπίδας. Ouis sordem, hoc est lanam sordidam.

οἰσυπίδες. Ouis sordes conglobatæ, significat & lanæ sordidæ vellus.

ὄκρις. Eminentia oblonga.

H ὀλερόν. Male olens, vel nigrũ, à sepiarum atramento.

* ὄλα

ὀλισθράξοντα. Labentem.

ὀλοκωνίτης. Herba quædam agrestis oleracea.

ὄλον. Atramentum sepiæ.

ὀλώδεα. Turbida vel nigra.

ὀλοφλυκτίδες. Pustulæ, quæ subito erumpunt.

ὀνεύεσθαι. Per axium conuersionem extendere, ὄνοι enim & ὀνίσκοι axes, scribitur & κατονεύεσθαι.

* forte axem legendum.

ὅπλα. Funes ex stuppa, vel lino, vel canabe.

ὀπός. Succus silphij per excellentiam, quemadmodum & thyrsus: vocat autem silphium etiam radicem solam.

* καυλὸς

ὀπου καρπόν. Silphij semen, quod & folium singulariter, & magydaris à quibusdam vocatur. A

ὀργάσασθαι. Commiscere, contemperare.

ὀρθοπρίονι. Cibo, quantum in diem satis sit.

ὀροκομπίδιον. Alia scriptura, ὀλοκωνίτιδος. de qua ante dictum est: ait autem Dioscorides in monte natam ὀροκωνίτιδα nominari.

ὀρρωδέων. Vsque ad caudam extensorum.

ὄρρος. Sacri ossis extremitas, quod etiam ὀρροπύγιον vocatur.

ὄρχεα. Sacculus testiculorum.

ὀσχίῳ. Circa os vuluæ flexuosa extuberantia: ὄσχος enim, & μόσχος, palmites, & claviculæ: idem autem & ἀμφίδεον, & λέγνα, nominat. B

ὀτίδος. Auis, Aristoteles ὠτίδα per, ω, vocat, Xenophon autem in primo Cyri expeditionis ὀτίδα per ο, scribit.

π

παλίνοπτα. A sole auersa.

παλῦναι. Inspergere.

παράλαμψις. In nigro oculorum splendens cicatrix, eo quod aliquanto crassior sit ægide.

παράλιον. Species tithymali, vocatur autem et quædam brassicula παράλιον marina.

παραστάτας. † Quædam vasa spermatica,} in libro de venis, qui adiectus est libro de curandis luxatis. C

† τὰς ἐπιδιδυμίδας.

παραφάσαι. † Aberrante manu attingere,} cũ deceptione, vt & ἐσαφᾶσαι iniicientem manum attingere: hinc & occulta loca iuxta muliebre pudendũ παραφάσιας nominant.

† παράψασθαι μετὰ καθέσεως.

παραφάσσειν. Desipere, vt & ἀλλοφάσσειν, tumultuari, cũ tenui autem legendum est, non vt quod est ante ipsum παραφᾶσαι, inest enĩ in eo τῆς αφῆς, id est tactus nomen.

παρθένιον. Millefolium, vocatur autem παρθένιον & anthemis, & helxine, & mercurialis, & amaracum, sed & Dioscorides nunquam ait intelligẽda est vel helxines, vel mercurialis species parua habens folia.

** μή ποτε, i. nunquid per interrogationẽ.*

πασπαλέτης. † Panis vel farina milij subtilis} πασπάλη vel πάσπαλος enim milium est. D

† ὁ κεγχραλέτης.

πασσαλίσκῳ. Paruo palo, diminutiue.

παπλάζουσιν. Nomen fecit, errantes, & resumentes in disserendo significare volens.

πέζαι. In secundo de morbis mulierum sic scriptum est, & pedes tumescunt pueri maxime. Zenodotus quidem in gentium vocabulis πέζαν ait pedem vocare Arcades, & Dores. Hippocrates autem videtur vel planitiem appellatã pedis sic nominasse, vel talos pedum.

** πέζαι*

πέλλα πελία, ὑπόκιρρα. Liuores subfului, hæc eadem & πελιρὰ vocat. Zenodotus autem in vocabulis gentium Sicyonios ait giluum πέλλον nominare.

πεμφιγώδεες. Vel humore, & humiditate pleni, vel ventosi.

πέπλιον. Quod & peplis, & portulaca agrestis.

πέπλος. Idem, & humilis ficus, & papauer spumeum, & † succus papaueris.}

† μηκώνιον, cuius medicamenti purgatorij sæpius habetur mentio ab Hippoc. vt in fine lib. quarti de diæta acut. & in libro de fistulis. & in 7. Epid. nõ procul à fine.

περητηρίῳ. Terebro recto, & acuto: est enim et aliud chœnicis.

περιστέλλετο. Indumentis seipsum tegebat.

περικεκαλμένοι. Inflexi, adunci, & curuati.

περινήματος. Circuminundationis.

περινεῖ. Circuminundat, circumnatat.

περινῷ. Perineo, est autem locus inter scrotum & anum, vbi vesicæ collum est.

περιξύσας. Qui circumlacerauit.

περιποδίην. Circulariter sub pedibus existentem, & infra.

περιρρῆδες. Perfractum vtrinque.

πέρναι. Nigricantes, & liuentes.

** Hen. Steph. arbitratur legendũ esse περκναὶ ex Erotionis auctoritate.*

περόνην. Aliquando quidem os totum cœli, aliquando quidem adnascẽtiam ossis, aliquando adnascentiæ tumorem.

περσύας. Anni præteriti vinum, tanquã περισύας, hoc est anni præteriti quoddã exitẽs, vt αὐτίτην nominat τὸν αὐτοετίτην, id est, eiusdem anni.

πήριναι. Perineum, in libro autẽ de hæmorrhoidibus, & fistulis, & sedem dicere videtur.

πίεστρῳ. Instrumento, quod † fœtus imperfecti in fractorem} vocant.

† ἐμβρυοθλάστην

πικέριον. Butyrum.

πιτυίδι. Picea resina.

πιτύλοις. Remigationibus, vel remis.

πλαταμών. Eminens in mari petra leuis, & hu*milis, circa quam dilatantur fluctus.

πλεκταέων. Cirrhorum, apprehensionum circumplicantium.

πλεννεραί. Mucosæ, & πλέννα mucus.

πλευμοῖ. Pulmonarius fit, vel tabescit.

πλεῦμος. Corruptio, vel pulmonaris affectio.

** φθόη*

πλήμνη. Modiolus rotæ.

πλήσιγγας. Ferulas, ab eo quod est πλήσσειν, id est percutere.

πνευματώδης. Et inflatus, & difficulter spirãs: vocat enim sæpe & ipsam difficultatem spirandi, spiritum.

ποίη. Primæ lactis partes ex se ipsis coagulatæ.

ποίην. Quæ habet folium simile viti natura, vt cissampeli appellatæ species.

πολυγράῳ. Multiuoræ, καὶ γόνος αἰζηῶν ἔγραςε κηδεμόνα. Callimachus pro eo, quod est deuorauit.

πολύκαρπον. Crategonon appellatũ, {genus herbæ.}

πομφοί. Pustulæ cutis tumentes, simul & liuidæ, & rubentes.

πόσῳ. Modico.

ποταίνια. Recentia, Dores.

πότι. Aliquando.

πρός. Præterea autem.

πράμνιος. Vinum quoddam sic appellatur, ni-

grum

grum, & austerum.

πρηνές. Ad terram pronum.

πρῆσμα. Inflatio, et πρησίως, inflationis, et πρησικώτατον maxime inflatiuum.

προαυξέας. Morbos quosdam sic nominat, qui in prouectis ætate fiunt, nam & ipsos sic aliquando vocat ætate prouectos.

πρόκα. Repente.

προκώνια. Ex nouis hordeis farinas: quidã autem ex non siccatis solas.

προκίδι μαχαιρίδιῳ †. Phlebotomo.

† al. προμήκη μαχαιρίδι.

προμυλλαίνει. Procidit, prominet in anteriorẽ partem.

προμυλλήνας. Protendens extra labra.

προσέχει ἡ νοῦσος. Pro eo, quod est pmanet morbus, in secundo de morbis maiore.

προτρέπεσθαι. Mutari.

προσωδέστερον. Graueolentius sine iota, cum iota autem προσῳδέστερον à tumore facto tumidius significat, vt in secundo de morbis maiori.

προτιθέμενοι. Protendentes.

πρόφυσιν. Germinationem.

πυθμένόθεν. † Non omnino} factum est autem nomen à fundo vasorum, tanquam si, integre, diceret, vel perfecte, vel planè, vel ab initio, vel omnino.

† Nescio quid sibi velint hæc verba οὐδὲ ὅλως, cũ Gal. 2. de diæta acut. 42. dicat πυθμένοθεν Hippo. significari vel τὸ παντελῶς, i. penitus vel τὸ ἐξ ἀρχῆς, i. ab initio: vel igitur delẽda sũt hæc verba, vel pro οὐδ᾽ὅλως legẽdũ uidetur παντελῶς.

πυρίας. Feruentes ª pãnes, vel fragmẽta accensa ex scoria ferri.

A* κόχλακας

πυρήνας. Grana, dictum est de Thure.

πυρὸς ἀγρίε. Erysipelatis.

ρ

ῥαγεῖσα. Significat aliquando collectim impetum faciens, vt in secundo de morbis maiore & αἱμοῤῥαγία ipsa, hoc est sanguinis effusio ab hoc composita est.

ῥαιβοειδέα. Retortum.

ῥᾷον. Paratius, & facilius, non nulli quidem feracius, copiosius'ue intellexerunt.

ῥαφίῳ. Subula, qua perforantes artifices talium commodos vsus lini traiectioni faciunt.

ῥέγξιν καὶ ῥέγκος. Ronchus, nomina facta sunt ab eo strepitu, q in stertendo fit, vt et ῥέγκειν, id est stertere.

ῥέμβει. Errat.

ῥέμβην. Errationẽ & quædam alia, ab eo quod est ῥέμβεσθαι, hoc est circumagi.

Quidam cod. habent ῥέμβη πλάνη τινὶ καὶ ὄλη, i. ῥέμβη, erratione quadã & vacatione, cuius ẽt lectionis meminit Hen. Ste.

ῥηγῆσι. Scissuris, Fracturis.

ῥημέσιν. Agnis.

ῥινέσιν. Agnis.

ῥήνικας. Pelles agninas.

ῥηνός. Agni.

ῥηχίησι. Tanquã inundationibus: nam ῥηχίη tanquam inundatio quædam est.

ῥίζα. Sic vocatur herbula quædam sine caule, & sine flore, & sine fructu, habens tria folia ex omni parte oblonga humi iacẽtia duorum digitorum magnitudine, similia foliis

E anchusę, radicem autem tenuem leuiter purgantem.

ῥίζαν λευκήν. Radicem dracunculi.

ῥικνόν. Rugosum.

ῥοικά. Retorta.

ῥόμματος. Liquoris ad sorbendum, vel actus ipsius sorbendi, hoc est sorbitionis.

ῥόα. Ex moro mora immatura, & siccata, & cõtusa, vt obsoniis inspergantur, vt & proprie appellatus rhus, vt Dioscorides in primo de materia inquit.

ῥόπτων. Sorbitionum, vel omnium, quæ quoquo modo sorbentur.

ῥύματα. Ab eo quod est ῥύεσθαι, id est seruare, remedia.

F ῥωγματίης. Fractum aliquid intus habens, quẽ & ῥηγματίαν nominat.

σ

σαράπες. Quæ distractos, & distantes habet digitos pedum.

σαρκάζειν. Proprie quidem per labrorum morsum subsannare. Hippocrates autem & summis labris contractis vellere aliquid.

σατυρισμοί. Circum aures prolixi tumores † durarum concretionum carnis in se ipsam conuolutæ.} Quidam autem pudendorum intensiones intellexerunt.

† τῶν ἀδένων

σαυρίδιον. Nasturtium herba à figuræ similitudine, eadem & cardamum vocatur.

G σελάχεσιν. Sic vocãtur omnes pisces, qui squamas non habent, & animal pariunt.

σεσηρός. Deflexum & plurimum distãs labris, quod & ἐκπεπληγμένον nominatur.

* Hen. Ste. cõiectatur, legẽdum esse ἐκπεπλημένον.

σηριγγῶδη. Laxa, rara, multis foraminibus diuisa: hęc eni foramina σήριγγες, & σήραγγες vocãtur, et tale corpus σηριγγῶδες, & σηραγγῶδες, hoc est foraminosum.

σησαμίς. Sesamidis appellatæ.

* Hen. Steph: arbitratur legendum esse σησάμης genitiuo casu.

σιτανίῳ. Præsentis anni tritico, hoc est, vere sato.

σιτανώδει. Vel ex præsentis anni frumentis, vel ex excussis, & tenuibus farinis, hoc est purgatis.

H σιάλε δαιδὸς καὶ σιάλε αἰγός. Pinguis cõuiuij, & pinguis capræ.

σιαλώδεα. Pinguia, opimata.

σιδιοειδέῖς. Luteas † vt cortex mali granati.

† vel pallidas.

σικύην ἄτμητον. Cucurbitam agrestem indiuisam.

σικυώνην. Quatuor significat apud ipsum, colocynthidem, Pyro similem cucurbitam, medicinalem cucurbitam fundo carentem, & coni similem cucurbitam.

σικυώνης σπόγγον. Colocynthidis ĩterior pars.

σιπύδα. Pyxidem, significat etiam aliàs nomẽ hoc, fictile quoddam vas in quod farina inijcitur.

σινόμωρα. Quæ mali moris sunt.

σιραίῳ

†Hen. Steph. nō sine ratione suspicatur legē dum esse γλευκεῖ, ἑψήματι.

σιραίῳ. † Dulci decocto.

σικανός. Malitia insidiatoria, causa occulta.

σκαφίδα. Attici quidem pastoralem mulctram vt aliquando dicunt, situlæ & mulctralia facta, quibus mulgebāt: Hippocrates autē marinam concham prolixiorem, quam mulli μύακα, id est mutilum vocant.

σκέθρη. Exacto.

σκελιφρός. Aridus, contractus.

* σκεπαρνηδόν. Effracte, nam σκέπαρνος ipse fascia à fabrilibus nominatus esse asciis videtur.

σκήμψις. Consideratio, conclusio, in sexto de morbis popularibus.

σκιαυγεῖ. Cecutit.

σκιμπέσθω. Concludatur.

σκίμφθη. Duo significat apud ipsum, & diuisum fuit, & admotum fuit.

σκηλήματι. Arefactione, contractione.

σκληρά. Desiccata, & ab eo omnia eadem ratione.

σκληρύνει. Desiccat, & σκληρύνεται, desiccatur.

* χάσμης

σκορδινᾶσθαι. Extendi & maxime cum hiatu.

σκύρος. Callus, & σκυρωθῶσι, occalluerint.

σκύμψαι. Verberare, secare, diuidere.

σκύτα. Quæ in articulo ceruicis sunt.

† κιμώλιον.

σμηκτίδα γῆν. † Cretam terram albam, qua fullones vtuntur.}

σμωδικῶ. Ad vibices sanandas apti, ad σμώδικας, hoc est liuores, qui ex percussione fiūt, proficientis.

σπάδων. Conuulsio, fœmininum nomen.

σπαργᾷ. Luxuriatur, turgescit.

σπατίλη. Humidum excrementum.

σπέρμα. Significat etiam fructum.

σπερχνή. Festinans, assidua.

* ἀδένες

σπόγγοι. In faucibus tōsillæ, in quarto de morbis popularibus.

σποδίτῃ ἄρτῳ. Pane subcinericio vocato.

σποράδες. Differentes, non eiusdem generis aliæ aliis conuenientes.

* συμβαίνουσα, id est euenienen.

σταδιεύς. Dioscorides ait, stadiis mensurās ambulationes.

σταλαγμῶ. Destillationis à capite.

* στεαρ ηδυντόν. Adeps in aromatibus quibusdā, & aqua coctus.

στεῖλαι. Supertegere, inungere.

στενυγρῶσαι. Angustare. Quidam autem claudere humidorum exitus, & siccare.

στηθοειδεῖ μαχαιρίῳ. Scalpello medico latiore.

στητῶδες. Adipe obesum.

στία. Calculus, lapillus, στίαι enim sunt iuxta mare calculi, & στιῶδες hinc, durum.

στίφραι. Aridæ, contractæ.

στοίβης καρπόν. Lappaginis semen.

στολιδωδέστερον. Rugosius.

στομάργε. In secundo de morbis popularibus Dioscorides sic scribit, & significari ait, loquentis furiose. Alij στυμάργε scribunt, &

A nomen proprium intelligunt.

στόμβον. Grauisonum, grauiter sonans.

στρεβλοί. Quos & strabones nominant.

στρέφει. Dolorem intestinorum præbet.

στρέφεται. Tanquam inhabitat, in libro de aeribus, & locis, & aquis.

στρογγύλον μήλην. Spathomelen specilli genus.

στρογγύλε. Piperis, ipse enim sic scribit, & Indicum, quod vocant Persę piper, in hoc autem est quiddam rotundum, quod vocant Myrtidanum {id est piper.} * Myrticani. vide suprà in dictione Indicū, & in dict. Myrtidanum.

στρυβλήιν. Vertibilem, in libro de hæmorrhoidibus, & fistulis.

B στρυμάργου Agnoscit & hanc scripturam Dioscorides non solum στομάργου. Atque hoc non vt proprium nomen exponit, sed furiose affectum circa rem veneream significari ait, dicta enim esse apud Hippocratem & alia eodem modo epitheta, vt myochane, sarapos ῥυπαλώπεξ vel gripalopex, sed & apud Erasistratū ait Rhinocoluros, hoc est qui mutilatis naribus est.

συπτηρίη χαλκῖτις. Quam simpliciter vocamus chalcitim {vulgo vitriolum vocatur.}

συγκομιστοὶ ἄρτοι. Sordidi panes, quod omnes simul farinæ colliguntur, & non secernuntur.

σύκα. Tumores carnosi in partibus palpebrarum facti.

C σύκιον. Ficorum aridarum decoctum.

συκῆς. In primo de morbis mulierum, & fomentum συκῆς à radice, æque atque συκάμς hoc est mori, quod alibi tanquam exponens ait mori radicis.

συλλοχίας. Congregationes, translatio à congregatis {in exercitibus.} † εἰς τοὺς λόχους

σύναγμα. Vel humor quidam concretus, vel † internus tumor,} vel hypostasis, vel callus, & melius in sexto de morbis popularibus dicit. † ἐναιώρημα * πῶρος

συναριθμεῦται. Coaptatur.

σύνδεσις. Significatur aliquando & tanquam densitas, & astrictio.

συνδεάμεται. Conduplicatur.

D συνεκχυμεῦν. Commiscere, & contemperare sanis succis.

συνέρξει. Velut conclusione.

συνηρεφές. Obtectum, adumbratum.

συνηρεφόμενα. Coaptata, vt in libro de curandis luxatis.

συννωμένα. Coniuncta, vel coeuntia.

συρμαῖα. Moderata eorum, quę in ventre sunt, purgatio.

σύσταθμον. Par pondere.

συστροφάς. Tubera, Durities.

σφαδάζει. Ægre fert.

σφάκελος. Corruptio omnis quocunq; fiat modo: scis autem & de hoc à nobis pluribus demonstratum esse.

σφάκερος.

σφάκερος. In adiunctis libro de vulneribus capitis, dolens caput autem, & sideratus si fuerit, cepæ contrarium, in plurimis autem manifeste σφαλερὸς scribitur.

σφενδόνην. In libro de articulis à funda lapides iaciente appellatum, ad restitutionem mem bri vtile, in libro autem de sterilibus vocatum custodem. significat autem & muliebre pedum tegumentum, & quæcunque huic similia.

σπυράδες. Caprarum, & ouium excrementa.

σχάσαι. Tria significat, laniare, excernere, relaxare.

σχεδιάδα. Anchusam, herbæ genus, dicitur enim & sic.

σχέσει. Compressione in continẽdo, & detentione, & alligatione, & pressione. cum autẽ dixerit, differt quidem aliquid & habitu corporis, tanquam habitum significat. * σχέσει

σχινδυλήσει. Figura calami, sic enim videtur cã lamus dictus esse παρὰ τὸ ἐσχίσθαι, id est ab eo, quod scinditur. * σχισμὸς

σχῖνον. Non solum fruticosam stirpem, sed etiã speciẽ quandam scillæ, vel potius omnis scillæ bulbum.

σχοῖνον ἡδύοσμον. Iuncum odoratum.

τ

τάμισον. Coagulum.

τέγγειν. Humectare.

τελεῖν. Consumere, vt in libro de affectionibus dicit.

τέλσον. Finem & vltimum.

τέρμινθοι. Terminthi arboris fructui similes in cute præter naturam consistentes tumores.

τέρθρον. Proprie quidem sic nominatur summitas antennę, & τέρτριοι ipsi rudentes inde in summum velum peruenıẽtes. Hippocrates autem in secundo de morbis mulierum, cum hic inquit, τέρτρον fuerit morbi, æque vt si diceret, summum & supremum, & curationis maxime egens.

τετάρσωνται. Dilatata fuerunt, ταρσὸς enim omne dilatatum est.

τετράγωνα βέλει. Sagittę quatuor habentes cuspides.

τετραγώνῳ. Quidam exponunt, inuentis in stibio crustis. Quidam autem ipsum stibium. * Al. τετραμμύνῳ.

τετραμένει. Tremit.

τετρομός. Tremor cum frigore.

τέως. Donec, & tunc, & prius.

τηλέφιον. Genus herbę, quod semperuiuũ agrestæ, & portulacam agrestem vocant, Romani autem Illecebram.

τὴν ἐν τῷ ἀλεύρῳ, βοτάνην ῥοφέονται. In farina herbam sorbent, Mercurialem herbam visus est dicere: quoniam & alibi ait, Sorbiturum autem mercurialem.

E τομεῖον. Incisor, sic vocatur ferreum instrumentum bilabrum, quo fabri ferrarij & ad alia multa, & ad tollendos, & commouendos clauos vtuntur.

τοξεύματα. Sagittæ.

τορνεύματα. Ramenta.

τροφής. Bene nutritus, pinguis.

τροφιώδες. Habens illata quædam infixa, à τρέφεσθαι, quod est infigi.

τροχοί. Cursus.

τρυχνῦν. Domare, Attenuare.

τρώειν. Vulnerare, † secare venã, vt in secundo de morbis mulierum. † ἀποσχάζειν

τρωθῇ. Lęsa fuerit, male affecta fuerit, et τρῶμα, læsio.

F τρώσκεσθαι. Parere abortum.

τρωκτοῖσιν. Crudis deuoratis, vel immaturis.

τύρσιν. Turrim & præcipue, quæ est in muris.

τυφώδης. Qui mente alienatus est, ceritus.

τυφωμανίη. Mistus ex phrenitide, & lethargo morbus.

υ

ὑβοί. Gibbosi, & ὕβωμα, gibbositas.

ὑδαταινέοισιν. Hydrope laborantibus, vel in aquam mutantibus sanguinẽ, & aquosa tollentibus, purgantibus'ue.

ὑδατόχλοα. Vt si aquiuiridia dixisset.

G ὑδατώδεας. Hydropicos.

ὕδριον. Parua situla, Diminutiue.

ὑδρώψ. Dioscorides in secundo de morbis popularibus cum accentu in vltima syllaba legit, & significari ait ὑδροποειδῆ, hoc est, speciem hydropis præ se ferentem.

ὑπάλειπτρον. Frustulum, quo aliquis sublinere posset oculos.

ὑπάλειπτον. Medicamentum quod illini potest.

ὑπεζύγωται. Subiectum est.

ὑπειλλήθεωσιν. In se subuoluantur.

ὑπερινός. Vltra modũ vacuatus homo, & ipsa vltra modum euacuatio. sic igitur exponent quidam, & vltra modum vacuatur, vel attenuatur. videtur autẽ longum spirans, & breue spirans dupliciter sic dici. H *

ὑπερτονεῖ. Vltra modum extenditur.

ὑπέρυδρον. Valde plenum infusa aqua.

ὑπερχολήσει. Multa repletione bilis.

ὑπεψύχθη. Mediocriter remissus est à calore febrili.

ὑπνῶσα. Somnolenter habens, somno sopita.

ὑπολείβεται. Destillat, Defluit.

ὕπομβρον. Subhumidum, subpingue.

ὑπομύσαρα. Male olentia, & digna, quę omnes abominentur.

ὑπονησαμένη. Quæ subnatauit, quæ subiuit.

ὑπόξηρα. Subcaua, humiliora.

ὑπόξυρος. Aduncus nasum, q̃a humiliora sunt, quæ circuncirca sunt, quàm ipsa sublimitas.

ὑποξύρος

ὑποξύρες. Humiliores, cōtractos, dictum est autem de ventribus in maiori de prædictione.
ὑπόσφαγμα. Totius atramenti sępie tanquam subsidens fæx.
ὑποτροπή. Non solum reuersio, sed & vicissim mutatio, vt cum dixerit, lasciuiens in mutatione per vicem. * κωματώδης
ὑποψέφαρα. Caliginosa, subobscura.
ὑποψαφαρα. Asperiora, nam ψαφαρόν, hoc est cano situ obductum inest in nomine. * ἐπωμίς
ὑπωμεὶν. Subiectum sic dici posset vel inhumerali vel humero.
ὑφύδρες. Aqua inter cutem laborantes.

φ

φαγεδαίνη. Vlcere exedenti.
φαίνηται. Significat & transparens in igne fiat, vt in secundo de morbis mulierum.
φαλαρά. Rotunda cum lęuitate.
φαρκιδῶδες. Rugosum.
φαύσιγες. Proprie quidem ab igne in cruribus exorientes circuli rubri, abusiue autem & reliqui circuli.
φέρβεται. Exest, consumit.
φῆρεα. Oblongæ sub auribus glandulosæ eminentiæ, quales & Satyri habent. Quidam autem & φῆρες, & θῆρες vocantur, vt sit tanquā ferine dictum.
φθίνει. Significat, colliquefit, attenuatur, minuitur, non nutritur. * φηρεακτικῶς Hen. Ste. putat legendū esse φήρεακτικῶς. vt sit nomen possessiuum.
φθόεις. Rotulas.
φιάρην. Splendens ob humiditatem.
φιβάλιος. Genus fici.
φιλεταίριος. Quam & lappam in lente nascentem vocant. *
φιλίσιον. Idem & hoc videtur esse, quod Aparine, & philetærium id est, lappa. *
φλάζεσιν. Obscure, & indistincte loquuntur, factum est nomen.
φλεβοτομίαν. Non solum cōsuetæ sectionis venæ hoc est, sed & aliam quomodocunq; distinctam à venis euacuationem sanguinis significat, & φλεβοτομηθῆναι hoc est phlebotomari similiter.
φλέγμα. Non solum humorem hunc album, & frigidum, sed & inflammationem significat.
φλέγυρον. Ignitum, & tanquam ardens.
φλεδονώδεα. Nugacem, φλεδόνες enim nugæ.
φλέε. Verbasco similis quædam est hæc, & papyracea stirps, quæ texta circūponitur oleārijs fictilibus.
φληνύεσα. Nugans.
φληναφώδεις. Nugaces.
φλίας. Ligna recta è regione fixa, vt & neruorum parastatas.
φλεγεαί. Rubræ. * φλιαὶ aliter φλέβες.
φλογιᾶ vel φλογεῖται Ignitur cum rubore.
φλυδᾶ. Humectatur, putrescit. * μυδᾶ

A φληδάρην Humidam.
φλύεται. Humectatur.
φλυζέσησιν. Scaturientibus.
φλυζάκια. † Pustulæ genus quoddam. † ψυδράκια
φλύσιος. Eruptionis pustularum, in superabundantia existentis in corpore humidi.
φοινίκινος. A colore sic dictam esse elephātiasin suspicari vtique posset aliquis.
φοινηκίη. Morbus in Phœnice, & in aliis orientalibus partibus abūdans, significari autem & hic videtur elephantiasis.
φολλικώδεα. Tanquam folliculosa, & laxa.
φονᾷ. Necare cupit.
φορίνη. Pellis.
φόρος. Facilis captu.
B φορύξαντες. Cum miscuissent.
φύλλα. Hortensia, & herbacea viridia odoramenta.
φύλλια. Odoramenta hortensia, quæ ementibus olera addunt, vt coriandrum, menta, ruta, apium.
φύλλια. Silphij semen, eo quod latum est, in secundo de morbis mulierum, addit autem & ipse in oratione aliquando quidem Libycū, aliquando Æthiopicum.
φύσιγρα*. † Caulium exortus qui vocatur, & maxime concauus. * al. φύσιγτρα † τὸ καλέμενον ἐκκαυλημα
φυτάνη. Serendi tempus.
φυτευτυρίων. Lignorum quæ in terrā feruntur, panguntur'ue.
C φωΐδες. † Ab igne in cruribus exurgentes circuli rubri, de quibus dictum est. † φάυσιγγες vel φαύσιγες
φονὴ περιπνευμονική. Vox aspera. * κερχνώδης

χ

χαλκίτις συπτηρίη. Æque valens, vt chalcitis.
χαραδρωθέωσι. Bifidum habuerint. *
χαράκτωρι. Exacerbato ob characterem.
χάσκον. † In diuersum trahens Dioscorides legit, & ait sic dici uuluas ex eo, quod aperiuntur. † χασκῶν cum accentu circumflexo.
χειμὶη. Frigus, {gelu} rigor.
χειμίεσα. Infrigidata, gelu correpta. * rigore
χελίσκιον. Aridum, Diminutiue dictum est χελίσκιον parua tussicula, arida autem est, cum nihil humoris, qui excreetur, in os accedit. B
χαρᾶδεως. Confertim, Factum est autem à torrente. A * χαραδρεως * χαράδρας
χεῖς. Qui effudit.
χηλήν. Specillum bifidum in summo, dissectū vt forfex.
χήλωμα. Bifidam cauitatem sagittæ, qua parte in sagittando sagittam neruo applicant.
χήμην κηραμίδα. Cauatiorem concham & maiorem.
χλοηροῖσι λαχάνοις. Hortensibus odoramentis.
χλοιῶνται. Vt si, virescunt, dixisset.

χλοῦς. Viriditas.
χλοώδες. Virens.
χλώρασμα. Viriditas clare fulgẽs, & ad aqueũ colorem declinans.
χολήιον. Bilis eductiuum.
χυτλάζηται. Vt si, inundetur, dixisset.
χυτρίδεαν. Ollam.
χυτρίδεον. Ollam.
χύτρινον. Ollam.
χωλεύσειεν. Mutilum aliquo articulo faceret.

ψ

ψάγδας. Genus quoddam vnguenti.
ψαίρειν. Innatare, attingere.
ψεστὴν μάζαν. In melle & oleo subactam, quoniam & libã sic madefiunt. * ψαιστ
ψάφαρον. Fragilem.
ψέφαρα. Tenebrosa, nigricantia, ψέφος enim tenebræ.
ψόφου καθαπτόμενοι. Strepitum facile sentiẽtes, & timentes, vt si, formidolosos, dixisset.

ω

ὦδεῖ. In malo, Arcesilao autem, & malum, sic* videlicet sine iota scribitur, non cum iota, vt id quod sequitur. * ὦδει
ᾠδεῖ. Tumescit: manifestum autem est cum iota hoc scribi, quoniam & οἰδεῖν, hoc est tumere.
ὠμήλυσιν. Ex nõ siccatis hordeis farinę crassiores, & farinæ tenuiores: nam velut crudã farinã, proprie aiunt ὠμήλυσιν nominari, magis abusiue autem omnem aliam farinam.
ὡρεόντων. Curantium, nam & cura ὥρα.
ὥρου*. Anno. * Hen. Steph. arbitratur legẽdũ esse ὥρει, citatq; locũ ex libro de septimestri partu.
ὥρουσαν. Impetum fecerunt.
ὠτειλάς. Non solum cicatrices, sed etiã vlcera.
ὠχέτευτα. Effluxiones, & exitus possedit.

FINIS.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk.

Omnes sunt quaterniones, præter Ii ternionem, & Kk quinternionem.

VENETIIS, APVD HAEREDES LVCAE ANTONII IVNTAE.